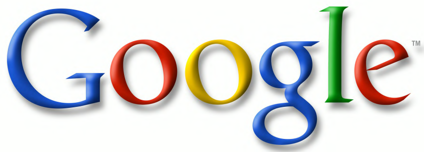
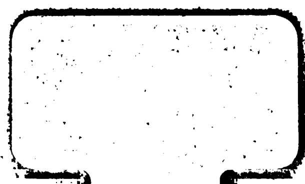

Google

(Hüberitz)

GH

Aktstykker

vedkommende

Staden og Stiftet Aarhus,

samlede og udgivne

ved

Dr. J. R. Hübertz.

I.

Kjöbenhavn.

1845.

Forord.

Det er er kun lidet, hvad jeg har at sige, ved at fremföre denne lille Bog. De faa Læsere, der tage den i Haanden ville udentvivl vide, at jeg ejer en ikke ubetydelig Del Afskrifter af Dokumenter etc. til *Aarhus* Byes Historie. Jeg har anstillet denne Samling med to bestemte Formaal for Öje: jeg vilde levere et Bidrag til Danmarks Special-Historie, væsentlig med Henblik paa Livet og Sæderne, og jeg vilde yde en ringe Skjærv til det gamle Sprogs Studium. Disse to Öjemed lode sig kun forene i en historisk Skildring med et rigt Anhang af Dokumenter eller i en simpel Udgivelse af disse. Jeg har af flere Grunde foretrukket dette sidste. Man vil saaledes i den foreliggende Del af Samlingen, der indeholder de Vigtigste af de Aktstykker, der ere ældre end det 17de Aarhundrede, finde Meget, der antyder, hvorledes Byen var knyttet til Kronen og Staten, Meget, der viser, hvorledes de forskjellige Fractioner af Samfundet vare stillede lige over for hinanden, og endelig Noget, til selv i enkelte

Tilfælde at bedömme Individernes Stilling. Jeg veed imidlertid meget vel, at alt dette tydeligere gaaer frem af den Del af Samlingen, der er yngre end det 16de Aarhundrede, og jeg haaber ogsaa, af denne at kunne levere en Pröve med Tiden*).

Hermed er egentlig Fortalen til Ende, forsaavidt det angaaer de Faa, men for det Tilfælde, at en og anden af de Mange kunde faae isinde at skjænke min Bog en ringe Opmærksomhed, anseer jeg det nödvendigt at tilföje et Par Ord endnu.

Som bekjendt afviger det ældre Dansk meget fra det, der er i Brug i vore Dage, saavel med Hensyn paa Sprogets indre Bygning, som paa den mere udvortes Side deraf, Skrivemaaden. I den

*) Skulde Nogen være i Besiddelse af Breve eller deslige, henhörende til det Tidsrum 1630—1650, fra, til eller om Biskop, Dr. Morten Madsen, hans Familie eller de andre Personer, som spillede en Rolle i den Tragoedie, der opförtes paa denne ulykkelige Mands Bekostning, da vilde man særdeles meget forbinde sig ikke blot mig, men endnu mange Flere, ved paa en eller anden Maade at forunde mig Adgang til at blive bekjendt med Indholdet. Hvad jeg har betræffende denne i mange Henseender mærkelige Sag, vil nemlig blive optaget blandt den Samling af Aktstykker, jeg haaber snart at kunne udgive, og skjöndt jeg troer at kunne fremlægge flere mindre bekjendte Dokumenter, der give ikke lidet Lys i Sagen, saa er der dog endnu mange dunkle Partier, som ikke kunne belyses, uden ved Tilvejebringelsen af nye Bevisligheder. At der tidligere har existeret saadanne Brevskaber sees af Worms epistolæ Pag. 782, hvor han beretter, at have havt nogle til Gjennemlæsning, og disse eller lignende torde vel findes endnu.

ældre Tid betjente man sig saaledes kun sjeldent af store Initalier, uden lige i Begyndelsen af Dokumentet, ofte udhævede man de forskjellige Overgange og Led i Motiveringen og næsten altid Conclusionen paa samme Maade, men forövrigt skrev man Egennavne og alle andre Ord med smaa Bogstaver. Det var altsaa ikke fortrinsvis Substantiver, der paa den angivne Maade udmærkedes, men meget oftere Conjunctioner, Verber og deslige. Senere, især mod Midten og mod Slutningen af det 16de Aarhundrede, brugte man store og smaa Bogstaver iflæng, og som det synes har man slet ikke fulgt bestemte Regler i denne Henseende, da der undertiden forekomme store Bogstaver i Midten af Ordene. Sproget blev ogsaa paa mange andre Maader fordærvet, hvilket alt maa tilskrives Tiden og Paavirkning fra uden af. Jeg har sögt at gjengive Sproget, som jeg har forefundet det, alene med den Forandring, at jeg, hvorvel höist ugjerne, har lempet mig efter den Skik, at lade Egennavne trykkes med store Begyndelsesbogstaver; jeg tilstaaer, at jeg med en hemmelig Glæde har bemærket, at dette et Par Steder er overseet*).

---

*) Jeg maa ligeledes bemærke, at der mod Slutningen af Uddraget af Borgerskabsbogen findes et Par Notitser, der oprindelig vare bestemte til et Brug, hvor Sproget ikke kom i Betragtning, og som derfor ere lidt forandrede, som et övet Öje let vil opdage.

Hvad Interpunktionen angaaer, da er det Regel, at den næsten aldeles mangler, men som Undtagelse er den brugt, ofte paa en höist ufuldkommen Maade. Denne har jeg ment, at burde lade aldeles uforandret, og jeg beder Læseren ikke at troe, at det er formedelst Sætterfeil, man finder et Punktum, et Komma o. s. v. paa urigtigt Sted, thi saavidt jeg ved nöjeste Gjennemsyn har kunnet bemærke, findes der i den Henseende aldeles ingen Trykfeil. Jeg maa allgevel tilstaae, at jeg i de lange Lister og i Udtoget af Borgerskabs Bogen har indskudt en Tankestreg, et Punktum o. desl. for at kunne give disse Dokumenter i fortlöbende Linier.

For muligst at undgaae andre Trykfeil, har jeg formaaet en höist paalidelig ung Mand, Hr. Kall-Rasmussen til at være mig behjelpelig ved Læsningen af Correcturen. At der desuagtet har indsneget sig nogle Trykfeil maa jeg meget beklage; jeg troer imidlertid, at de, der findes, ere anförte paa den medfölgende Liste.

Med Undtagelse altsaa af de faa oven angivne Afvigelser fremtræder Sproget her tro gjengivet, saavel i dets ældre Simpelhed og Naivitet, som i dets senere bredere Former og bugnende under Vægten af de ophobede Bogstaver. Jeg har troet, at det, i det mindste for nogle Læsere, vilde forhöje Interessen, at man i denne chronologisk ordnede Samling af temmelig ensartede Dokumenter,

lettere end andensteds, gjör sig Overgangen fra det ældre til det nyere Sprog anskuelig.

Ellers har jeg intet at tilföje uden dette, at det er det Kongelig Danske Videnskabernes Selskab, jeg er forbindtlig for, at jeg kan lade dette Skrift komme for Lyset, i det Samme dertil har forundt mig det Meste af Trykkeomkostningerne.

Forövrigt er Udgivelsen af en Bog, som den nærværende, et af de Arbeider, Guderne paalægge en Forfatter i deres Vrede; det svageste Spor af en god Modtagelse fra Publicums Side vil derfor let overtræffe Udgiverens dristigste Forventning.

Kjöbenhavn, den 2den December 1844.

Dr. I. R. Hübertz.

Navne- og Sag-Register.

Forældede Ord og Ordformer.

aard, 102, plöjet; erghe, 102, plöje; ergee, 105; indaar, 102, plöjet ind paa. almoghe, 13. 14, almue; almwe, 22; almwghe, 45; almoge, 58; almuge, 62; meeninge almu gesteffne, 141. alztingst, 234, aldeles; altings, 235; althingist, 117; altingist, 201. amod, omodh, 14. 15. 18. oftere, imod; j modh, 20; emodh, 26; aamodh, 33; emod, 63; modh, 69; emodt, 137. anfangit, 206, modtaget. arboth mal, 60, Orbodemaal. arild, af arild, 15, fra arilds Tid; af alder, af areld, 28; aff arildztiidh, 45; aff arilde, 92. arkt, 2, Argelist; argelisth, 56. 60. armbörst, 16. atweret, 102, været hos.

balligh, Balle; Hauerballigh, 15. bannæ, stæffne, banne eller wforrætte, 14. berette, 218, berettede. berninge, 83, Bjerring; wære pa theris berninge; bierring, 136. bescheidt, 213, Besked. besetninng, besetter, 14. 15, Anholdelse for Gjæld. beskedhen, bymæn, 12. 17. 18, oftere; beskeden tiid, 228, fastsat Tid. bestollæ, 4, belejre. betimen, 201, betimelig. beuære, 75, befatte sig med. Bindöxer, 223. bisgordtt, 181, Bispegaarden. bistendigh, 30; som yder Bistand. borgerskæ, 61, Borgerinder. brofell, 93, Bopæl. bröde ligh, 70, bröstholden. bröden, 69, brudt. brödug oc daglig thienere, 69. brörskaff, 138, Broderskab. burghen, Fængsel; war i b. fore, 38, var i Fængsel for. bygdemen, 49. 83, Indvaanere. bysens, 42. 93, Byens; bydens,

af dem. tiidh, 15, Gang, til Mester Arndts, 60, hos M. A. tilbinder, 3, forpligter. Tilfölgere, 234, Anhængere. timber, 57; Tömmer; themmer, 134. timelege, 7, betimeligen. towg, 83, Toug; tow, ibid.; twff, 110. tw, 37, to; two, 51. 60. o. fl. St.; thu, 191; tho, 199. Tydstöll, 198, tydsk Öl. tygelse. 75, Taushed.

wanriingh, 61, (Pilegrimsvandring?) wanringh, 86. watn, 5. 15, Vand, Sö; want, 85. vdkommen, 91, fremmed. wdsigels, 69, Udsigende. wdtfitalie, 176, proviantere. wedherwilliæ, 230, Uvillie. weedtager, 135, begynder. wegh, Vej, Talemaade: at I have kommet hanom ther vm længer wegh til oss at rithe, 8. welbespissit, 211, velforsynet. velthe, 106, væltede. verachtige, 100, dygtige. verdes at vydæ, 100, værdiges at vide. weriendæ, 4, Værgende, bevæbnet Mand. Vester, 195, imod V.; i westert, 202. wetherkjendes, 75, tilstaaer; wedherkiendelsse 119, Tilstaaelse. vforrette, 31. 84, oftere, forurette. wforsömeligen, 186, uden Forsömmelse. vförmer, 58, fornærmer. widerheld, 189, Uheld; wandlyck, 205, Ulykke. wiide thett hoss etther, 182, straffe. wilskit oc wkert, 148, upaaæsket og upaaklaget. Wissen, 36, (sætte) Borgen; wissed, 60. vitnede, 32, vidnede; wonne, 34; wonde, 45; vonne, 73; vitnet, 96; vytner, 98; wanth, 102; vitnæ, 105; votne, 109. vitne, 32, Vidne; wytne, 34; vintnesbyrdh, 36; witnesbyrdh, 47; wyndeburdh, 48; witnisbyrdh, 60, 62; vittnesbyrd, 88; vindisbyrdt. 108; vitnesburdt, 116; vitnitzbiwrd, 120; witnesbyrdt, 125; vindesburdt, 129; viitnessbyrtt, 138; winndisbordtt, 182; windhe, 180. vndentaghen, 74, undtagen. vntvære, 8, overlevere, betale. vorder torskh, 98, (en Vorde = 10 Torsk); wordher, 98. wpseende, 176, Tilsyn. wspart, 186, (Dag og Nat,) uopholdelig.

æmbede, 15. 30, Haandværk; embitt, emede, 239. æn som hans fire matte henge fore, 36, Talemaade: fire Gange saa meget, som En kunde blive hængt for.

öfrens, 7, til öfrens, i Overflod. öffne, 123, Evne. ölle, 241, elleve. örthehaffuen, 202, Urtegaarden.

Förste Afdeling.

1404—1534.

№ 1.

1404. 26 Juni. *Peder Nielsen* af *Aagaard*, Ridder, quitterer for 100 Mark Lybsk paa Dronningens Vegne.

Alde men thette breff see elder höre læse helser Jech *P. Nielssen* aff *Agardh* Ridder oc Höuetzman til *Ribe* Jndeleghe meth Gudh, Jech kungörer alde men nerwærendes oc effterkummer at Jegh wetherkiennes mech op haue boren aff thöm j *Aars* boor 100 lybesche marck j griipp oc stral. oppa min frughe Drøtningens weghne swasom war pa then thoorsdach nest effter santh Johannis Dach bap. Dat. anno Dom. M. C. D iiij⁰ quinta fer. prox. post Johannis bapt. meo sub sigillo tergotenus Jnpresso.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med Seglet paatrykt.)

№ 2.

. . . . Skrivelse fra Biskop *Bo* om Fred og Forlig mellem ham og Capitlet paa den ene, Borgerskabet i Aars paa den anden Side. Der kan ikke holdes Gudstjeneste i Domkirken, naar de, som skulde forrette den, ere fordrevne og kunne ikke faae Sikkerhed for Liv og Gods.

Boetius Dei gratia
Episcopus arusiensis

Præmissis præmittendis Wither at wj fingæ her wtj gaar 1 breff wndher lillæ *Eriks* oc *Thyrias* naffn, ok Jnsiglæ, so som thet ludher, tha æn for gutz ok fredh skyld sændæ wj æn til ryggæ thenæ breffwisere, Hr *Las Kraffsæ* met then samæ maikt ther wj screffwæ

Idher til thet han ok the samæ *Pether Erikssen Michel Öbætssen,* ok *Niss Palnessen,* æller andhræ godhæ men, hwem Capittel ther til wil haffwæ sculæ fwl maikt haffwæ at sighæ ok wissæ then fredh ther begræbæt ær mellom Jdher wort Capittel ok oss so at the ok wj willæ ok sculæ hannem holde wden Arkt, wm ij willæ ladhæ thönnem ok oss so hannem Jghen sighæ ok wissæ wden arkt, met godhæ men aff Jdhers radh ok by, ok wm thet ij scriffwæ wm gutz thienestæ, tha weth thet Guth ther all thing weth, at thet ær ænghen ledhræ æn oss, at ther scal gutz thienestæ fallæ wtj wor Domkirkæ, ther thes wær ey kan holdes, förstæ the ther hennæ wpholde sculæ ære bortdreffnæ, ok konnæ ey fa then forwaringæ, at the mwæ wæræ theres liiff ok gotz felighæ, wj haffwæ aldhræ hört annet, æn hwer man scal wissæ æller sighæ en fredh, at then scal jo sighæs ok wissæ hannem wdhen arkt, ther ey kan oss skee aff Jdher—Scriptum Wetlæ dominica post diem Lucie virginis nostro sub secreto.

Paa Ryggen Spor af Seglet og Udskrift: Discretis viris proconsulibus & consulibus in *Aruss.* *)

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet.)

№ 3.

1412. 26 Jan. *Oluf Jensen,* Væbner, quitterer for 50 Mark Lybsk af Byens Skat.

Allæ thæ thettæ bref seer æller hörær hæilsnær jæch *Olef Jænssen* ther wæbnær ær ewintherligh quæthe meth gwdh, allæ skulæ thet wætherlicth wære thæ nw æræ æller thæ kommæ skulæ ath jæch wætherkennes mæch ath hawæ vp boræth af thæ Dandæmæn af *Arws* half thrydisynnæs thywæ Lyb. marck af thæn

*) Om dette Brevs formentlige Alder see mit Skrift: „Et Blik paa Staden Aarhus" &c. Pag. 41.

skat thæ skulæ vt giwæ nw j aar It. so tilbindær jægh mægh ogh mynæ arwingh thæm ogh thæræ arwingh ath fri ogh ath frælsæ for hwær manz tiltalæ, til hwæs winnæsbwrdh ogh ythærmær for waringhæ so hawer jægh fornæwendæ olef jenssen myt jngsigæl thrwkt pa rygghen pa thettæ bref thet skrewet ær *arws*, efter wors herræ föthælsæ aar thwsændh aar fyræ hwndærth Aar pa thet tolftæ aar thæn tisdagh nest efter sanctæ powels Dagh.

(Orig. paa Papir i Raadh. Arch.
Seglet paa Ryggen.)

№ 4.

1413. 11 Novbr. *Mester Navne Jensen*, Kannik, quitterer for 100 Lüb. Mark af den „aarlige" Skat.

Jægh mæster *Nawne Jenssön* Canik j *Roskild* kennes mik meth thettæ mit opne breff at hawe opboret aff myns nadhughes Heres konnings Eriks wegnæ hundrede Lüb. marc af *Arss* aff theres arlighen skat aar æpter gudz byrdh M C. D pa thet thrættænde pa ste martins Dagh for hwilke hundrede marc Jæk thöm quit lader aff myns Heres wegnæ oc til mere wisse at swo ær tha thrykker ærlighen man oc Here Min Here koningens Canceller sith inciglæ a ryggen pa thettæ breff forthy myt eghet æy næruærende war Scriptum *Hintzegawell* anno & die ut supra.

(Orig. paa Papir i Raadh. Arch.
med Seglet paatrykt.)

№ 5.

1415. 18 Januar. *Christen Wille*, Væbner, quitterer for 100 Lüb. Mark paa Kong Eriks Vegne.

Allæ thæ thettæ bref se ællær höræ hæilsner jæch *Kristern Willæ* ther wæbner ær quæthi meth gwdh thet skulæ allæ witherlicht were thæ nw æræ ællær

kommæ skullæ ath jæch wetherkennes mæch ath hawæ vpboræth af thæ godhæ mæn af arws af borwgmester ogh radmæn ogh almowen hwndærth lyb. mark po myn nodhighæ Herræ konyngh Eriks wæghænæ hwælkæ hans nodhe mæch skyldich war af thæres skat ther thæ skulæ vt giwæ ath sancte Mortens Dach nw war, ogh lather jæch ogh mynæ arwinghæ thæm ogh thæræ arwinghæ quit ogh orsach for hwær manz tiltalæ til thæs bæther things for warælsæ so hawer jæch fornæwændæ Kristern Willæ myt jngsigæl thrykt po thettæ bref thet skræwet ær j *Arws* æfter wors herræ föthælsæ aar thwsændh firæ hwndærth po thet XV° aar thæn frædach næst for sanctæ fabianus ogh sancte cebastianus Dach.

(Orig. paa Papir i Raadh. Arch. med Seglet paatrykt.)

№ 6.

1415? 21 Januar. Ridder *Jens Dues* Skrivelse til Borgemestre og Raad om ufortövet at sende 30 Bevæbnede til *Flensborg* til Hjelp at forsvare Landet mod Hertugen og Greven, der have deres hele Styrke samlet og agte at beleire *Flensborg* og *Bjerget* eller andre Slotte i Kongens Rige.

Jægh *Jæns Duwæ Riddære* helssære burghmæstære, rathmen ogh all almwghen i *Aars* kærligh mett Guth. Jægh bether ether ogh biwther hartheligh pa myn Heræ Konnynghens weghnæ ath i strax hiid kommæ til *Flænsburgh* mett XXX weriendæ anten til skepps ellære hæst wdæn all Dwalæ ogh töffryngh om i wilæ noghet göræ myn Heræ konnynghen lyöfft ære ogh righens bestandelse fore thy Hertoghen ogh grewen hawæ theræ gantze samlyngh ogh menæ ath bestollæ Flænsburgh ogh byerghet ellære andere slot hæære i myn Heræs Land fore thy kommære ændeligh ogh hyælppær ath weriæ hans Land ogh slot som i welæ hawæ hans gynstæ ogh thach ogh bewisære ether

hæære wdi som han ether til trooer skrevet pa *Marienburgh* sante agnetis Dagh wnder myt Jnciglæ thrycket paa ryggæn aa thettæ breff.

(Efter Originalen paa Papir med Seglet paatrykt i Raadhus-Archivet.)

№ 7.

1415.? 22 Juli. Ridder *Jens Due* bevidner, at *Jesse Brun* og de Dannemænd, som have været i Kongens Udbud, have opfört sig som Dannemænd, og da de nu ere hjemforlovede saa opfordres Borgemestre og Raad ufortövet at sende andet Folk med Harnisk og Spise.

Salute amicali in Domino præmissa Wider thet horghmæstere ogh raathmen i *Aars* ath *Jessæ Bruwæn* ogh the Dandemen som hæræ ære mett hannem aff ethers by hawæ wæræt hære i myn Heræs Wdbuth som Dandemen swa ath Jægh ogh allæ the Höwetsmen hææere æræ thakkæ thöm pa myn Heræs weghne ogh skwl i widæ ath the kwnnæ ecky wæræ hæræ lengher en til syndagh Fore thy bether Jægh ether pa myn Heræ Konnynghens weghnæ ogh raather ether höwligh ath i faarlöst wdgöræ annæt folk aff ethers by mett Haarnysk och spisæ ogh ladær thöm jo faarlöst kommæ hiid i the Dandemenzs stæd som hæræ hawæ wæræt aff ethers by swa framt i welæ nogher thac forthyenæ aff myn Heræ ogh i welæ noghet göræ thet hannom ære Lyöfft, helzst fore thy ath thessæ Dandemen hawe hyemloff, ogh hawæ forthyent thach hæræ fore thy flyer thet swa i bewisæ ether hæræ i som ether stoore makt pa ligger ogh uthen myn Heræ worther ey forsömd i hans orloff. Jn christo valete scriptum *Konnynghensburgh* ipso die ste marie magdalene meo sub sigillo

Johannes Duvæ miles.

Udskrift: **Discretis viris ac honestis proconsulibus & consulibus arusiensibus litteras præsentes has.**

(Efter Originalen paa Papir
i Raadhus-Archivet.)

№ 8.

1415? Hr. *Erik Krummedik*, Ridder, quitterer for modtagen Mel og Malt.

ffrenntliken grud weten scolle gi Borghemester to *Arhusen* dat ik endfangen hebbe van *Nisse Clerck* XV Last meles in Tonnen vnde van *Jesse Brun* X Last tonnen meles van *Esbern Pederssen* neghen Last molth vnde van schipper *Palne* VII Last molth vnd die last meles II Tonnen myn alse he secht. vnde Last meles, antwerden ze my vor XII tunnen meles vnde vor de last van dem molte XXXII tonnen Des to tughe zo hebbe ik desse vorscr. luden desse breff ghe gheuen myd mynne Jngess.

Erik krummedik, Rider vnd Droste
in Sunder Jutland.*)

Seglet paa Ryggen og Udskrift: **Den Bescheden Lüden Borghemesteh vnde Radmannen to Arhusen.**

(Orig. i Raadh. Arch. paa Papir.)

---

*) Dette Aar (1414) lode adskillige Holster Herrer sig forsone med Kong *Erik* og faldt fra Hertuginden; blandt disse var Hr. *Erik Krummedige*, som fik *lille Tönder* i Forlening og blev Kongens ypperste Raad. (Hvitfeldt fol. 662.)

Forövrigt er dette og de to foregaaende Breve hensatte her, uden at jeg tör indestaae for, at dette just er deres rette Plads.

№ 9.

1419. 16 Martz. *Kong Eriks* Brev om Udskrivning af 3 Mand til Hjelp ved Befæstningen af Bjerget ved *Flensborg* i 6 Uger, at möde med Redskab og Öl og Mad.

Ericus Dei gracia *Dacie Suec. Norveg. sclauor. gothorumque* rex &c. Dux *Pomer.*

Præmisso nostro fauore Witer at wi hawe thet nw owerweyghet met wort Righes Rath vm berghet hos *flensboryk* at thet fast göres bothe met grafue oc met bygning oc thyckes bothe thöm oc oss at thet storlige behoff er bothe for Righet oc oss suo oc fore ether, thy bethe wi ether, at J genist rethe ether ther suo vpa at J lade thre wæl före karske mæn thiit wdkommæ at grafue, oc flyr thet jo suo at the ære ther timelege forinnæn quasimodogeniti söndagh som kommer nw nest efter pasche, oc at the hawe suodan rethskap thiit met thom suosom ther til höer oc öl oc mat til öfrens, suo at the blifue ther quere j thet arbeyth j sæx wgher efter at the thiit komme oc göre ther, efter thy som wore Howetzmen Hr *Eric Krummedik* Hr *Anders Jacobssen* oc Hr *Iwar Bryske* thom til sier oc lader thet engelund vden noghet Hinder eller forfall suoframpt som i welæ hawe thac eller got aff oss oc fly wor hæfnd ok wrethe In christo valete scriptum *Calundeborge* feria quinta post Dominicam riminiscere nostro sub secreto anno MCDXIX.

Paa Ryggen: Dilectis nobis proconsulibus & consulibus totique communitati in *Arws* &c.

(Orig. paa Papir i Raadh. Arch. med Mærke af Seglet.)

№ 10.

1419. 13 Decbr. *Kong Erik* tilkjendegiver Borgemestre og Raad sin Misfornöjelse med, at de have siddet hans tidligere Befaling overhörige og ikke betalt de paa deres Skat til *Eggert Görtz* anviste Penge.

Ericus Dei gracia *Daciæ Swec. Nor. Sla. Got.* rex. & Dux *pom.*

Præmisso nostro fauore Swo som wi ether för tilscreuit haue vm the penninge som wi vnt haue thenne wor thiæner *Eggert gördtz* aff ethers skat aarlik vp at bære vpa wore wegne swo som thet breff wel ytermere vtwiser som wi hanom ther vpa gyffuit haue, swo bethe wi ether oc wille at J hanom thennem rethelike gyffue ok vntvære, thet wi ether tilscreue vm eth aarlike scat at sende oss tha ær thet vm thet aff skatten som Jke forwiist ær huilket ether bör oss gothe rethe vpa at göre men thet wi forwiist haue hanom eller nogher anner at J thet jo vntvære oc betale effter thy som wor wilie ther vm ær. Ok at J haue kommet hanom ther vm længer wegh til oss at rithe thet ær oss ænkæ liöfft Thy vntværer oc gyffuer hanom æn genist wten nogher töffring the penninge som J haue J swo made som fore sacht ær gyve scule vpa wore weyne Swo görer oc aarlike her effter swo lenge han thet aff oss hauer oc wi hanom thet vnne wele oc hindrer hanom ther enkæ wtj oc later thet engelund swo frampt som J noghet göre wele thet oss liöfft ær In christo valete Scriptum Helsingburgh ipso die beate Lucie virg. nostro sub secreto anno &c XIX.

Paa Ryggen: Dilectis nobis proconsulibus & consulibus ac villanis nostris Arusiensibus &c.

(Orig. paa Papir i Raadh. Arch. med Mærke af Seglet.

№ 11.

1420. 28 Novbr. *Kong Eriks Brev* **om Udskrivning af 10 Mand til Flensborg, med Kost og Harnisk, at aflöse de 10 Mand, som skulle drage hjem.**

Er...... *Sw*..... *Sclav*.... rex Dux *Pom.*

Præmisso nostro fauore witer... nw swo æns worthen.. met wort radh atj scule holde oss framl.... pingxdaghe nw.... kommende X færdughe man her j *Flensburgh* aff the tywghe som j för wtgiorthe oc ther met vnne wi the andre X nw strax hem at ffare thy bethe wi ether oc ændelighe wille....... met the same X som her nw igen bliue, at the bliue.... framl.. tis swo lenge som fore screuit staar, eller oc atj........ sende.... andre X wel færdughe mæn met kost oc Harnisch at lösse the X meth, oc bestiller thet jo swo at then kost.... X ther nw hem fare, sculde haffue hafft til pingxdaghe, bliuer liggende vpa bjerghet.... tæreth, og görer her wtj som wi tro ether til oc lader thet engelund swo frampt j noket göre wele thet oss liöfft ær In christo valete Scriptum *Flensburgh* feria quinta proxima ante festum beati andree apostoli nostro sub secreto anno &c XX°.

Paa Ryggen Seglet og Udskrift: Dilectis nobis proconsulibus & villanis nostris in *Arws* Salut.

(Orig. paa Papir i Raadh. Arch.)

№ 12.

1421? *Jesse Petersen* quitterer for 40 Lüb. Mark paa *Henneke Gürtzes* Vegne.

Wytlik zy alle den ghennen de dessen breff zeen efte hören lesen dat ik *Jesse Peterssen* bekenne an dessen breff dat ik vntfanghen hebbe van deme borghe-

mester *Pethar Schütte* van *Arhusen* XL Lüb. mark van *Henneke Gürtzes* weghen des to ener tughnisse so hebbe myn Jngheseghel buthen vppe dessen breff drukket.

(Orig. i Raadh. Arch. med Seglet paatrykt.)

№ 13.

1421. 13 Decbr. *Henneke Gyrtz* quitterer for 100 Mark Lybsk af den Skat, der skulde udgjöres til Martini, paa Kongens Vegne.

Jæch *Henekæ Gyrtz* ther wæbner ær kungöræ allæ thæ thet bref sæ æellær höræ læsæ thet jæch witherkennes mæch meth thettæ myt openæ bref thet jæch hawer opboræt af the godhæ mæn som ære borugmester ratmæn ogh mænighæden j arws hwndærth lyb. mark af thæræ skat som thæ skullæ nw vtgiwæ j oor vm ste mortens Dach nw war po myn herræ konyngens nodhæ wægenæ ogh jæch ladher thennem quit ogh orsach for allæ æfter Krafæ po myn Herræ Konyngens nodhæ wægenæ til witnæsbwrdh ogh for waringe so hawer jæch for[dæ] henekæ gyrtz myt jngesegel thrykt jnnen po thettæ bref Datum anno Dom. M. C. D. XXI oor po ste Lucie Dach.

(Orig. i Raadh. Arch. med Seglet paatrykt.)

№ 14.

1424. 6 Febr. *Eggert* og *Henneke Gyrtz*, Væbnere, bevidne, at de i 9 Aar have opbaaret Aarhus Byes Skat, 200 Mark hvert Aar.

Allæ mæn som thettæ breff sæ æller höræ læsæ hælsnæ wy *Æggært Ghyrzæ* ogh *Hennekæ Ghyrzæ*

som wæbner ære Hælsæn met gwdh thet skulæ allæ mæn wittherlicht. weræ thæ nw æræ æller kommæ skulæ, thet wy witherkennes oss met thettæ wort opænæ breff, thet wy hawæ vp boræth af thæ godhæ mæn so som ære borgemestere ogh ratmæn ogh al almowen i *Arws*, thæres skat nw i IX Aar ogh tw Hwndærth lyb. mark hwært aar summen ær XVIII hwndærth lyb. mrk., hwilkæ pennyngæ som wor nodhigæ Herræ Konyngh *Erik* hawer vnt ogh lænt oss til orligæ ræente, ogh hwær wor hwnderth lyb. mrk. af thæres skat hwælkæ som thæ skulæ vt giwæ hwært aar vm sante mortens Dach, ogh wy ogh woræ arfwingæ bindæ oss til thennem ogh thæres æfterkommæ quit ogh fri at holdæ for al æfter krawæ po wor nodhigæ herræ konyngens wegenæ, for thæ for^{ne} pennyngæ til witnæsbwrth ogh thæs bædhær forwarelsæ so hawæ wy wore Jngesigæl hængæt for thettæ bref thet skræuet ær æftær wors Hærræ fŏthelsæ aar M. C. D. XXIIII po ste. Dorothæe Dach.

(Orig. Pergament i Raadh. Arch.
Af 2 Segl vedhænger det ene.)

№ 15.

1427. 21 Decbr. *Knud Jensen*, Væbner, quitterer for 100 Mark af Byens Skat til Martini, paa Kongens Vegne.

Allæ men thettæ breff see æller hŏræ læsæ Helsner jæch *Knwt Jenssen* ther wabn ær Helsen met Gudh Thet sculle allæ men witthærlicht wæræ the nw æræ æller kommæ sculæ thet jæch wether kendnes mæch met thettæ myt obbene breff op at hawe booræth aff the godhe men saa som æræ borghemestæræ och radmen och ald almwnæ mæn *Arws* paa myn nodheghe Herræ koninghens weghenæ C. Lub. mrc. aff there oorlighe scat ther the sculde nw i oor wt giwæ at

stæ martæns Dagh och jæch lather them qwit och orsaghe for the for[de] penninge paa myn nadhe Hræ Koningens weghenæ och thakker them for godh betalinge til widnes bwrth och forwaringe saa hænger jægh for[de] Knwt Jenssen mit Jnghesighel for thettæ breff Datum anno Dni M. C. DXXVII Die sancti Thome apostoli.

(Orig. Pergament i Raadh. Arch. med et hængende Segl.)

№ 16.

1434. *Otto Nielsen* quitterer for Martini-Skatten ifjor og iaar, hver Gang 100 Mark.

Allæ mæn som thættæ breff seer æller hörær læsæ helser Jægh *Ottæ Nielsön* Ewinneligh met gudh Ok kungör Jægh mægh i thettæ mith opnæ breff ath Jægh wetherkennæss megh ath hawe opboret aff borgemesteren ok, raadh i *Aarss* hwndræt, Lybs mk. i fiordh ath ste. Martens Dagh ok hwndræt Lybs. mk i Aar ath sante Martens Dagh for hwylke thw hwndræt, Lybs. mk. Jæg lather thöm qwyt, ok, orsagh for, thiill winnæssbyrdh hengher Jægh mith Jntcigill for thættæ breff met wælbyrdighe mæns so som ær, *Nielss Pætherssen Korskoff*, ok *Annders Nielssen* brofowth i Aalborgh. Datum anno Domini M. C. DXXXIIII.

(Original paa Pergament i Raadh. Arch. med 3 hængende Segl.)

№ 17.

1438. 2 Mai. *Erik Nielsen*, Ridder af *Tiim*, quitterer paa Kongens Vegne for 200 Mark Skat.

Jæk *Erich Nielssen* ridder aff *Tiim* kænniss meth thette mit opne breff thet jæk hauer upboret tw hundret mark pa min nadig Hr konnings veghnæ aff hedherlig mæn oc beskedhen bymen j *Arws* hvilk

for^{de} iiC Lyb. mark min Herre thöm til screff meth hans nades breff at the mich skulle giwe aff hans nades arligh skat thet, enæ hundret mark var aff then skat the skulle giwe j jar oc holder jæk thennem qvit for the for^{de} iiC Lyb. mark effter thy som mins Herres breff vtuisser ther hans nadhe thöm ther vm tilscreff Til mere visse oc vinnesbyrdh thrykker jæk mit Jnseghel pa rygghen a thette breff Datum *Wordingborgh* anno Dom. M.C.D.XXXViij Jn profesto Jnuencionis ste crucis.

(Orig. i Raadh. Arch. paa Papir med Seglet paatrykt.)

№ 18.

1438. 28 Octbr. Broder *Oluf*, Prior i Aarhus Kloster af Prædikebroder Orden gjör Foged, Borgemestre, Raad og Almuen i Aarhus frie for al Skyldning, Del og Trætte, som dennem og Klostret imellem var, fordi de finge Hans Guldsmed af fornævnte Kloster. Han lover, at, om Nogen for denne Sag vil stævne dem, sætte dem i Band eller forurette dem, da vil han enten skrive med dem eller selv fölge med dem, hvilken af Delene, der er dem tjenligst, og forsvare dem for Uret.

Alle men thette breff see eller höre læset helsær jech brother *Oluff* prior j *arus* closter predikæbrother ordens och alt conuent j same stæth ewijnnelich meth guth Ok kungöre wij alle mæn meth thette wort obne breff at haffue qwijt orsaghe lethigh oc löös ladet oc lader oppa for^{de} closters weghne thesse breffuisere Fowet Borghemæstere Raathmen oc all almoghen j *Arus* for all sculdinge deelæ oc thrætte som for^{de} Fowet borghemæstere raathmen oc all almoghe mich prior *Oluff* oc conuent for^{de} mellom war for then sach och skuldinge at the finge *Hans Gulsmijt* aff for^{de} closter ok kennes jech mich oc gantze conuent for^{de} eengen sach skulding eller rætt j nogher maade at haffue til for^{de} fowet Borghemæstere raathmen eller

almoghe eller noghre wore æffterkomer for thenne sach for[de] ecthacker jegh prior *Oluff* oc alt conuent for[de] fowet Borghemæstere Raathmen oc allmoghen j *Arus* It. skeer thet swo at nogher man will them stæffne banne eller wforrætte her amoot tha scall jech prior *Oluff* sielff fölghe æller scriffue meth thennom hwilket them bæst behooff görs at forsware thennom for wrette for thenne for[de] sach oc skulding. Til thesse forschreffne artikæll stadfastelich och wbrodelich at haalde tha hænger jegh prior *Oluff* mijt æmbitz Jncighle meth conuentz til wijdnesburth for thette breef, Datum anno Domini MCDXXXViij die beator Symonis & Jude appost.

(Originalen paa Pergament i Geh.- Archivet med 2 hængende Segl.)

№ 19.

1441. 2 Juli. *Christoffer af Baierns* Stadsret for *Aarhus.*

Wy *Cristoffer* meth gudhs nadhe *Danmarcs Wendis* oc *Gotes* koning palantz greve paa *Rein* oc hertugh i *Beyern* göre widerlicht alle mæn som nw ære oc komme schule at wy haue taghit oc wntfongit oc taghe oc wntfaa meth thette wort opne breff wore elscheligbe burgemestere radhmen burghere oc alle menichedhen som bygge oc boo i wor köpstædh *Aarss* oc alle theris thiænere hion oc gotz wdi wor konungelighe wern hæghe oc bescherming oc vnne thöm nadhelighe at haue nydhe oc brwghe alle thesse effterscreffne article friihet oc nadher först at the mwe oc schule wære toldfrii hwor the kommende wordhe vdi wort Righe Danmarck at köbe oc selghe vndertaghne *Schone* marckneth oc andre wore fischeleyæ [om Hösten] It. schule the haue besetning i forne wor köpstædh *Aars* fore widerlicth Gæld swo at hwo som

laghlighe ther besetter wordher oc dyrghes at fare ouerhörigh bort tha schule the haue macht at fuldfölghe honum vppa theris bything meth wold It. hwo sigh forbrydher eller byfriidh gör vdi forne wor köpstædh han schall swo meghit haue forbrudhit oc bæthræ omodh byen som omodh oss It. hwo ther gör wlaghlicht köp han schall bæthre iii marck fore hwor tiidh halffdelen koningen oc halffdelen byen It schall engen köbæ eller besidhe wort schatte gotz vdi forne wor köpstædh *Aars* vden the som schatte woghe oc andre konungelighe thynger vppa holde meth wore burgheræ vden wy nogher sonderlighe ther vm benadhende wordhe It. schall forne wore burgeris byfriidh wære oc wdhstræcke sigh sönnen widh byen fraa the dighe mellom *Hauerballigh* Agger oc *brobærgh* oc westen fra theth Dighe som galghen vppa stander oc till theth Dighe som löber i stranden hoos *Wædelby* holæ vm theth swo aff arild sidh wærit hauer It schall eller maa engen köbe eller selghe i noghræ vlaghlighe haffne som ligge hoos eller vmkring forne wor köpstædh *Aarss* vnder thes gotzes fortabelsse som han swo köber eller selgher halfft koningen oc halfft byen It vnne wy them frii marck Schow fæægang oc fischerii vdi salt watn som the theth aff alder hafft oc nyt have It. hwo meth rette fordeelt wordher oc friidhloos giort i forne wor köpstædh oc sidhen friidhlos kyndher paa *Wiburghs* Landzthing som theth sigh bör han schall wær friidhlos ouer alt Righit It schall engen bygge eller burgheræ wordhe i forne wor köpstædh som annen hosbonde eller forswar hauer æn oss vden noghen hauer theth sonderlighe aff wor nadhe ho her omodh gör han schall schatte som burgheræ oc köbæ som gæst It schule wore burgemesteræ oc radhmen haue fuldmacht at regeræ alle æmbede i forne wor köpstædh effter schellichet som the wele wære bekænde fore oss It schall eller maa

engen göræ sambinding omodh wore burgemesteræ oc radhmen vnder sin hovitlod It schall eller maa engin gange eller ridhe meth spentæ armbörst dagh eller natt i wor köpstædh *Aars* dyrghes theth nogher at göræ oc fonger ther scathe ouer han schall beholde scathen vböther It schall alle hande köpmandscap weyæs i forne wor köpstædh *Aars* som i stædherne weyæs hwo theth icke gör han giue iii marck som selgher oc three som köber halfft koningen oc halfft byen

Alle thesse forne article haue wy nadhelighe vnt oc giuet oc vnne oc giue forne wore elscheligbe burgemesteræ radhmen burgheræ oc menichet i *Aars* paa theth at wor köpstædh ther aff forbæthris maa thoc wele wy haue fuldmacht thennem at forbæthræ oc till oc aff at sette vm oss thycker theth nyttelicht wære

Thy forbiwthe wy alle e hwo the helst ære oc serdelis wore foghede oc æmbitzmen forne wore burgemestere radhmen burgheræ oc menichet i *Aars* modh thenne wor gunst oc nadhe i nogher madhe at hindræ eller hindræ lade vnder wor konungelighe hæffnd oc vredhe. Dat. castro nostro Haffnensi Die visitationis beate marie virginis nostro sub secreto Anno Dom. M. C. D. qvadragesimo primo Anno regni nostri secundo.*)

(Originalen paa Pergament i Raadh. Arch. med et hængende Segl.)

---

*) Af dette Brev haves en Vidisse paa Pergament med 2 Segl vedhængende af Borgemestre og Raad i *Aarkus*, som, efterat Kongebrevet ikke aldeles ordlydende er anfört (der er f. Ex. i Vidissen tilföiet det oven indklamrede: „om Hösten"), ender saaledes: „Öt (sic) aldet er som forskrtt stander tha ær wor stadz insighe(l) till wetnessburth meth flere gothe mens insigle sosom hederligh mans Hr *Owæ Nielssen* kanic oc hiscopens official j *Aars* oc *Jes Palnessen* aff *Rwdægardh* wapen henngde nethen".

№ 20.

1441. 29 Novbr. *Munk* af *Brusgaard* quitterer for 50 Mark paa Kong *Christoffers* Vegne.

Alle men kungör Jegh *Mnvnk* aff *Brvsegarth* at jegh wetherkennes megh opp at hawe boret hallff thrydiesinne thywe mark aff beskedenæ mæn borghmestere oc raath wti *Aars* aff theres arligge skat the nw j aar giwe scwle oc lather jegh thennem aldeles qwitte oc orsagge meth thette mit opnæ breff ffor thesse forscreffnæ som penninghe oc thacker Jegh thöm ffor goæth bethalinghe paa min nathighe Hr. konningh *Cristoffers* wegnæ til wetnesburth tha ær mit insigle thrwkt nethen ffor thette breff Dat. *aros* anno Dom M. C. DXL primo vigilia beati andreæ apostoli.

(Orig. i Raadh. Arch. paa Papir med Seglet paatrykt).

№ 21.

1442. 11 Decbr. *Heinrik v. Eglefften,* Ridder, quitterer for 200 Mark Skat paa Kong *Christoffers* Vegne.

Jech *Heinric wam Eglefften* Ridder wetherkennes met thette mit opnæ breff opp athawe boret ii C lb. M℔ aff beskedenæ men *Aars* borghere theres arligh schatt the wtgiwæ scule i thette Aar paa min natige Hr. Koningh *Christoffers* wegnæ oc lather Jegh thennem aldeles qwit ffor thesse fforskr. penninge til wetnesburth tha ær mit insigle thrukt nethen ffor thette breff Datum anno Domini M. C. DXL secundo feria tercia infra octav. concepcionis beate virginis gloriose.

(Orig. paa Papir i Raadh. Arch. med Seglet paatrykt).

№ 22.

1445. 27 Mai. Tingsvidne af *Aars* Byting, at *Anders Andersen Skrædder*, forhen Borger, kjendte sig at have sit Liv forbrudt, for Rov han rövede en hedder *Mogens Skræder*, og bad Kongens Foged, Borgemestre og Raad, at de ville skjenke ham hans Liv og tage af hans Penninge.

Alle men thette breff see eller höre lesse helsnæ wij *Nis Samsingh* Koningens ffoghet i *Aars Pether Skytte Pether Litle* Borgmestere *Nis Anderssen Seuerin Raffnolt Pether Nielssen Mats Petherssen* Rathmen oc *Pether Nielssen* Hoos Thinghet hörer (?) i thet samme steth ewijndelig meth guth oc kungör wij allæ mæn at aar æffter guths bördh MCDXL quinto paa guths Lekoms Dagh war skycket ffor oss oc fleræ gothæ mæn. tha nærwerendes paa *Aars* bything een beskeden man *Jes Bondæ* burgher meth oss loglich opkræffdæ fek oc fframledæ eet ffuldkomligth things wijtnæ paa *Aars* byæs wegnæ oc opa sinæ egnæ wegnæ aff aatæ skelighæ Dandæmæn sosom *Jes Petherssen ffaxingæ Pether Nydager* (?) *Jep Jenssen Pether Hög Jes Knwtssen Thames Suther Pether Jwdæ* oc *Pether Meijnikæ* burghere meth oss thessæ ffor^næ Dandæmæn endrektelighæ wijtnedæ paa theres gothæ tro oc sannendæ oc engen them amot stot at the hawæ wisseligh hörd oc spwrt aff gothæ mæn oc ær them wyttherligth till ffuldsanendæ at *Anders Anderssen Skræder* borgher war meth oss war innen stockæ paa *Aars* bythingh oc kendes athan haffdæ ffuldkomligh sith liiff fforbrödhet ffor roff han roffdæ een hether *Magens Skræder* oc badh konningens ffoghet burgmestere radhet oc the gothæ mæn i *Aars* at the scullæ göret ffor guths skuld oc taghæ aff hans penningæ oc giwæ hannem sith Liiff ffor wars Herre Dööth skuld at thet swa gangendes oc ffarendes ær ffor oss oc mangw gothe mæn thet hördæ wij oc sawæ oc wytnæ meth woræ Insiglæ heingdæ nethen

ffor thette breff giwet aar Dagh oc steth som ffore stander.

(Originalen paa Pergament i Geheime-Archivet.
Af 8 Segl vedhænge de 5).

№ 23.

1459. 29 Mai. *Niels Madsen* bekjender paa Kongens Vegne at have modtaget 50 Sider Flesk af Borgemestre og Raad for Kannikerne i Ring Kloster og 60 Sider Flesk for Abbeden i Öm Kloster.

Alle men thettæ breff see eller höre kongörer Jech *Niels Matssen* meth thettæ mith opnæ breff, ath Jech haffwer affnameth oc vntfanghet pa myn Herræ Kongens nad. wegnæ, aff *Arws* borgemestere, halff tridisynde tywe flycki flesk pa Kannikers wegne i *Ringclosther*, oc trystywe flycki flesk pa *Abeth Nielsses* wegnæ aff *Ömclosther*, hwilken forne flesk Jech lader thöm quitte oc orsage fore Til witnesbyrd trycker Jech mit Jncigle pa thettæ breff Dat. *Arws* feria tertia post festum corporis cristi anno Dom. Lix.

(Orig. paa Papir i Raadh. Arch.
med Seglet paatrykt).

№ 24.

1459. 23 Juni. Erkebiskop *Tue* med to Biskopper og flere af Rigens Raad dömme, at Biskop *Jens* i *Aars* skal frit oplade Kongen *Aars* By, som han havde i Pant, fordi han imod Kongens Brev havde ladet en Fetaliebroder, *Esbern Jyde*, löbe ud af *Aarhus* Havn, og fordi han ikke havde holdt den Forpligt, han havde indgaaet, om han ikke kan forene sig med Kongen i Minde inden i Morgen Aften.

Wij *Twe* met gudhs nathe Erchebiscop j *Lund Swериges* förste oc pawens Legatus kungöre met thette wort opne breff at aar effter gudhs byrd Mcdlix° Sancti Hans baptiste afften pa Slottet i *Köbendhaffn* fore oss oc mange flere godhe men som tha nerwarindes ware

som ware werdighe fæthre met guth biscop *Oluff* i *Roskilde* biscop *Knut* i *Wiborgh* oc welbyrdighe oc strenge Riddere Her *Claus Rönnow* wor nadighe herre koningh *Cristierns* Marsk Her *Oluff Axilss* Her *Iwer Axilssen* her *Knud Henricssen* her *Oluff Lunge* her *Korrefitz* her *Michel Rwdh* her *Strange Nielssen* Riddere oc *Anders Jenssen* landzdomere i *Siæland* war skicket welbyrdigh oc Streng ridder Her *Eric Ottessen* wor nadighe herres hoffmester oc tiltalethe oc skyllethe pa wor nadighe herres weghne werdigh father met guth biscop *Jens* i *Aars* at han ick hathe holdet then saffn som han sagde wor nadighe herre oc somme aff hans nades Erlighe raadh i *Kalundeborgh* om wor frwe Daghs tiidh Natiuitatis som nw nest forledhen ær j thet at wor nadighe herre skyllethe hannum fore at han tilstædde *Esbern Jwde* at seile wt aff *Aars* haffn j modh hans nades forbuth som her *Claus Rönnow* til foren hathe kungiort i *Horsnes* met wor nadighe herres Credenze breff j swo madhe at enghen skulde tilstædhe noghre fittalghe wt at seile aff noghre haffne wnner *Danmarks* sidhe at göre skathe j siöen modh hwilket forbuth loth biscop *Jens Esbern Jwde* at seile aff *Aars* haffn Ther fore ware somme aff wor nadighe herres Erlighe raadh begærende aff biscop *Jens* at han skulde wplathe wor nadighe herre *Aars* by hwilken som han oc *Aars* Domkirke hathe j pant aff kronen swo at biscop *Jens* skulde friit anworde wor nadighe herre *Aars* by oc thet pante breff som ther wppo ludethe Ther swarethe biscop *Jens* til oc sagde at han matte thet icke göre met minne æn han hathe raadh met sit Capittel i *Aars* tha war thet tilladhet aff wor nadighe herre oc hans nades Erlighe raadh som tha nerwarindes ware at biscop *Jens* skulde haffue raadh met sit Capittel om thesse forne ærinde oc jette biscop *Jens* j wor nadighe herres nerwarilse wors oc flere gothe mentz

at han wilde giffue wor nadighe herre swodan swar po thesse for^{ne} ærinde jnnen sancti Michels dagh som nw nest forledhen ær at hans nathe skulde enchte skylde hannum fore then sagh Nw efftherthij biscop *Jens* icke holt wor nadighe herre thet som sagt war j thesse for^{ne} ærinde Thij döme wij effter thesse godhe mentz raadh oc samtycke som for^{ne} stande at kan biscop *Jens* icke foreene sigh i minne met wor nadighe Herre jnnen morghen afften for thet at han icke holt hans nathe som sagt war Tha döme wij wor nadighe herre *Aars* by frij til igeen Oc thet pante breff som pa for^{de} pant ær wtgiffuit oc ludder döme wij enghen macht at haffue effter thenne tiidh Jn cujus rei testimonium Secretum nostrum presentibus est appensum Datum anno die & loco supra dictis.

(Efter Hr. Knudsens Afskrift i Diplomatariet, sammenholdt med Originalen, paa hvilken Seglet mangler).

№ 25.

1460. 10 Novbr. *Claus Limbek*, Væbner, quitterer for 200 Lyb. Mark paa Kongens Vegne*).

Alle men thettæ breff see eller höre kongör Jach *Claves Lembeck* webner meth thettæ mit opnæ breff, ath jach haffwer anameth och vpboreth aff borgemestere rademen i *Aarws* tw hwndreth Lub. mark i rintz guld, rintzgylden til otte oc tywe skelingh hwilke for^{ne} tw hwndreth Lub. mark Jach haffwer vpboret pa myn nadige herræ konningh *Cristerns* wegne oc Jach oc myne arffwinge lader for^{ne} borgemestere rademen och for^{ne} *Aars* frii qwitte orsage och alledel. nöthelösse pa min nadige Hræs wegne for for^{ne} tw hwndreth

---

*) Biskop *Jens* har altsaa formodentlig ikke kunnet forene sig med Kongen efter den foranstaaende Dom.

Lub. mark i rintzguld til witnesbyrt tröcker Jach mit Jncigle nethen pa thettæ breff Dat. anno Dom. M. C. D. L. X die wigil. sti Martini episc.

(Orig. i Raadh. Arch.).

№ 26.

1461. 1 Februar. Dagtingning mellem Biskop *Jens* og Capitel og Borgemestre og Raad om forskjellige geistlige Gaarde, som herefter skulde betale Forskud til Byen, og at herefter ingen Præst eller Klærk maa kjöbe eller pante en Borgergaard uden Borgemestres og Raads Samtykke.

Alle men thette breff see eller höre kungiöre wij *Jens* meth gudz nathe biscop i *Aars* oc gantze Capitel i samme stedh at fore en godh endrecth oc kierlighet mellom kirken. oss wore effterkommere biscoper Capitel oc menighe Clerke oc borghemestere Radh oc menighe almwe i samme stedh Tha haffue wy swo giort en ewighe Dathinge oc ende pa begge sidher som her effter fölger Thette ær then Dathinge som begreben ær mellom werdighe father biscop *Jens* i *Aars* hanss elskelighe Capitel oc menighe Clerke i samme stedh pa then ene sidhe Oc beskedne men borghemestere Radh oc gantze Almwe i samme stedh pa then annenn sidhe. om twedrecth tale oc ærende som thennom i mellom ære eller wærit haffue pa gardhe som kirken preste och Clerke nw i wære haffue som her effter forskreffne stande *ffőrst* then gardh paa graffuen som Hr *Niels* i *Thodbergh* i wære haffuer Jt. then gardh Hr *Pether Dyrskow* nw i boor Jt then gardh som *lille* Hr *Jens Thorkilssen* iboor Jt Hr *Johans* gardh som *Jes Teghelslar* i boor It *Staffen kraghs* gardh Jt *Kirsten Samsings* gardh Jt scolegardh som *Frw Kirsten* i boor Jt *thundbos* gardh som han tilforn i bodhe Jt Hr *Pether Sludders* gardh som *Jes*

stighssen i bodhe Jt *Stigh Ringhdiegns* gardh Jt *Pether broks* gardh som Hr *Erik* i boor Jt *Ostreds* Gardh som Hr *Hans* i wære haffuer Hr *Laurenss Petherssöns* gardhe vndertaghne then stund the bo i the gardhe som the nw i bo. oc hwo thennom tagher effter giöre som andre forne gardhe Tha ære wij swo wordhen til ens pa badhe sidher fore en godh ewighe endrecth oc kierlighet at forne gardhe schulle giffue forskodh til byen som the haffue til fornn giffuet vdhen the kunne frij thennem methlogh ræt eller kirkens frihedh oc privilegia Oc schall enghen Preste eller Clerke kiöbe eller pante noghre borgher gardh her effter vdhen mett borghemesteres oc Radhs Wilie oc samtycke vdhen oc then settes ther i som giör fult som andre borghere Till hwes Witnesbiurdh oc stadfestelsse. ladhe Wy forne Jens meth gudz nathe biscop i Aars wort Jnsigle meth wort elskelighe Capitels Jnsigle henghe nethen for thethe breff Som giffuet oc giort ær Aar effter gudz burdh M. C. D. Lx primo jn pfesto purificacionis beate Marie virginis gloriose.

(Orig. paa Pergament i Raadh. Arch.
med vedhængende Segl).

№ 27.

1462. 13 Decbr. *Winalt Clausen* bekjender at have forbrudt sit Liv for det Vold, han havde gjort paa *Aarhus* Byfred, men da Borgemestre og Raadmænd og Menigheden i *Aarhus* havde gjort Naade med ham for Guds Skyld, for Bisp *Jeippes* Skyld, for Hr. *Erik Ottesens* Skyld og andre gode Mænds Bön Skyld og nu undt og givet hannem sit Liv, saa lover han for sig og sine Arvinger aldrig at feide eller arge *Aarhus* Borgere eller deres Tjenere.

Alle men thette breff see eller höre kongör Jech *Winalt Claussen* meth thzttæ mith opnæ breff atjech kiendes mech meth thette bref atfor thet wold Jech

haffuer giord *Aarws* byfriit oc forbroth mith lijff tha haffuer borgemestere rademen oc menigheden *Aarws* giord nade meth mech for guz scyld for biscops *Jeippis* scyld for Herr *Eric Ottessens* scyld oc ander gothe menz bön scyld, wnth oc gyffiutth mech mith liiff thi loffuer Jach meth mijne frij Jaa oc wilie oc wden thwangh oc tilbinder mech oc mijne arffwinge eller nogre pa mijne wegne, pa mijne gode tro loffue oc ære aldrij at feyde arge *Arws* borger eller borger swenne eller nogre theres thiener, i nogre made iby eller wden iland eller wden eller nogrestets for thenne sagh, at thesse forne ærende oc artikcle scal wbrodeligh oc trolige holdes som for ær sagd, tha loffuer Jech *langh Owe* ride(r) *Las Daa* oc *Herick Winalt* meth forne *Winalt* pa wore gode tro loffue oc ære at forne *Winalt* scal trolige holde alle forne artickele, Men worder forne ærende ey trolige holden i alle made som for ær sagd tha tilbinde wij oss oc wore arwinge pa wore gode tro oc ære atföre forne *Winalt* til *Arws* pa radhwssit a stedeth igen vden hinder oc hielppe rede oc aldrij vt atkomme vden meth borgemester rad wilie oc mijnne. In cujus rei testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa. Dat. anno Dom. Mcdlxii ipso die sancte lucie martyris & gloriose.

(Original paa Pergament i Geh.-Archivet med 4 hængende Segl).

№ 28.

1465. 1 Aug. Tingsvidne af *Aarhus* Byting, at Borgemestre, Raadmænd og Menigheden af *Aarhus* aldrig fik Advarsel til *Aarhus* Byting, Raadhus eller andensteds, at *Hasle Herreds* Sandemænd skulde gjöre Markeskjel i den Mark, som *Aarhus* Almue havde havt af Kongen og Kronen ukjært i 50 Aar.

Alle men thette breff see eller höre kwngöre wi *Peder Niclessen* byfoghet i *Aars* *Mikel Gödhessen*

Per Jenssen Esbernn Laurenssen Tomes Wirkmester Oua Nielsen Och *Jes Matssen* borghere i *Aars* atth aar efter Gutz byrdh MCDLXV sancte Petri ad vincula wor skicket for oss och for ander godhe men Som tha nærværendis wore paa *Aars* bytingh *Hans Pederssen* borghemester huilken ther loulich æsket och fik eet fult tings widnæ aff ottæ Dondæ men Swosom *Tomes Virkmester Henrik Andersön Clæmen Asærssen Frantz Suder, Plow, Mikel Byg Per Skowssen* och *Jes Owerskærer* Thesse for^ne^ godhe men eendræktelich widnet paa theres godhe troo Och sanden ath the hördhæ och soghæ samme Dagh paa for^ne^ tingh ath Borghemestere Radhemen Och menichedhen i *Aars* som tha nær^de^ wore hoos for^ne^ tingh saudhæ paa theris godhe troo och sannen ath the aldre fik adhuarsell loulich till *Aars* bytingh eller till *Aars* Radhws eller nogher ander stedher ath *Haslw Hæredz* Sandhmen skuldæ göre markskæll i *Aarses* mark som for^ne^ *Aarses* almughe hawer haft aff Kongen och aff Kronen i Halff tridhia synnes tiwæ aars vlast och vkærdh aff alle till nw. In cuj. rei test. sigilla nostra presentib. sunt apensa Datum anno die & locis supra dict.

(Originalen paa Pergament i Geh. Arch. med 6 hængende Segl; det syvende mangler.)

№ 29.

1466. 25 April. Kong *Christierns* Brev, at ingen Borger i *Aarhus* skal deles nogensteds til Bondegods (tvinges til at tage Gaard); heller ikke skal han deles til Thing; ikke heller skal han andensteds deles i Rette, naar han vil være i Rette i *Aarhus*.

Wij *Christiern* meth gudz nadhe *Danmarcks Swериges Norges Wendes* oc *Gotes* Koning Hertug i *slesswiig* Greffue i *Holsten stormarn oldenborg* og *delmenherst* Göre alle witterligt at wii aff wor sönderlige

gunst oc nadhe, Swo oc paa thet at wor köbstet *Aars* oc menighed ther sammestædz mwe thes ydermere forbæthres tha haffwe wii vnt oc tilladhet oc meth thette wort obne breff unne oc tilladhe At ingen wor borgere som sidder i *Aars* skal deles nogen stædtz tilbonde godtz paa Landet Hwilken som gör oss oc kronen fwlt i forne *Aars*. Oc skal oc ingen borgere ther sammestedtz Delis till twgh nogenstædtz paa Landet. Skal oc ey helder nogen borgere steffnes eller delis i noghre madhe i rette annenstedtz ther i *Aars* vil være i rette oc göre thet ther ret ær ther i Byen Thii forbiwthe wii alle e hwo the helst ære eller wære kwnne oc særdelis wore fogethe oc embitzmen forskreffne wore borgere oc menighed i forne wor köbstedh *Aars* her vthi oc emodh thennem wor gunst oc nadhe at hindre eller hindre ladhe mödhe vmage plassse dele beswære eller i nogre madhe vforrette Vnder wor koninghlige Heffnd oc wrethe Datum in Civitate nostra ead. *Arusiensi* Die beati Marci ewangelistæ nostro sub secreto anno Domini M.C.D.L.X sexto.

(Originalen paa Pergament i Raadh. Arch. med Seglet vedhængende.)

№ 30.

1469. 29 Novbr. Biskop *Jens* qvitterer for 200 Lüb. Mark af *Aarhus*-Byes Skat.

Alle men thette breff See eller höre kungöre Wij *Jens* met guts nathe biscop i *Aars* at burgemester oc kæmener i *Aars* haffue wel betalet oc fornöghit oss, tw hwndrethe mark lub., i thette aar nw nest forgangend., aff theres arligh byskatt, som the pleye at giffue Thi ladhe wij thenom qwit. lædüge oc löss, for oss oc wore efftterkommere biscop i *Aars*, for ydher-

mere betaling, eller regenskap pa forne penninge at göre till thenne Dagh Jn cujus rei testim. Sigill. nostr. præsentib. est appenssum Dat. aruss anno Domini MCDLX nono Vigilia beati Andree apli.

(Originalen paa Pergament i Raadh. Arch. med et Fragment af Seglet vedhængende.)

№ 31.

1470. 9 Aug. Forlig imellem Biskop *Jens* og *Aarhus* Borgemestre og Raadmænd om Byens Mark: at Borgerne skulle beholde Marken, som de have havt af Arild, för Bispen fik Byen i Pant; at det Markeskjel, som *Hasleherreds* Sandemænd gjorde, skal være uefterretteligt, Skjelstenene optages &c.

(Meddeelt af Prof. *N. M. Petersen.*)

In nomine domini Amen Wy Abbet *Niels* i *Æmkloster Gunne Niclessen* Höwetzman paa *Aakær* ridder *Æggert Westeni Erik Cristiernssen* Höwetzman paa *Sillkæborgh Ankell Biörnssen* aff *Pæderstrop Jes Perssen* aff *Malingh* Som webner ære Och *Per Powelssen* foghet i *Brabrandh* kwngöre met thette wort opnæ breff At Aar efter gutz byrdh Mcdlxx paa sti laurentii aften wor skicket for oss Och for mangæ flere godhe men werdich fadher met gudh oc Herræ biskop *Jens* i *Aars* paa then enæ sydhe Och borghemester och radhemen oc sommæ aff menighe almoghe ibidem vpaa then annen sydhe, paa forne werdich biskop *Jenses* magh om twedrækt och trætæ Som mellom forne bisskop *Jens* oc menigh kapitell oc klærkærii i *Aars* Och borghemester Radhemen och menighe almoghæ ibidem imellom war om *Aarses* mark Och for thet markskell Som *Hasluhæretz* sanmen tha nylich giort hafdhæ Borghemestere Redhemen Oc menighe almoghe i *Aars* wwidherlicht Tha for een godh eendrækt, Och kerlichet worte the saa forlikt, Oc foreent At *Aarses* borghere

skall hawe Nydhe Och beholde *Aarses* skow Och mark friheeth och fægongh skall wære, saa lengh Och saa breedh Som hwn aff areldh wæret haver Oc som the hafdhe till forn förræ for^{ne} biskop *Jens* fik *Aars* i pant Och sidhen han fik *Aars* i pant Oc sagdhe for^{ne} biskop *Jens* Ath han wildhæ holdhæ *Aarses* borghere weedh theres friihet och makt Som the till foren wore Och æy ladhe thennem fortrænges ydher mere Æn som the wore for hans nadhes tidh Och sawdhæ for^{ne} biskup *Jens* Ath thet markæskell Som for^{ne} *Haslwhæretz* sanmen giordhe paa sancti Olaui dagh Thet skall alle wære vthen forfongh och skadhæ, Och the stene skall vptaghes Oc bort föres alle vdhen skade Och sawdhæ for^{ne} biskop *Jens* Ath han wildhæ wende *Aarses* borghere got till Och the sawdhæ hans nadhe At the wildhe och saa giöre In cujus rei testimonium sigilla nostra presentibus sunt apensa Datum anno die ac loco vt supra.

(Originalen paa Pergament i Geh.-Arch. med syv hængende Segl.)

№ 32.

1472. 21 Jan. Kong *Christierns* Brev, at *Aarhus* Borgere for den store Skade, de have taget af Ildebrand, maae 12 Aar omkring være frie for Udbud og al anden kongelig Tynge undtagen deres Byskat.

Wii *Cristiern* meth gudz nathe *Danmarks Sueriges Norges Wendes* oc *göta* koningh Hertogh i *Sleswigh* grewe i *Holsten stormarn oldenborgh* oc *Delmenhorst,* göre alle witterligt at wii aff wor sönderlige gwnst oc nathe Swo oc fore stoor skathe som wore borghere i *Aars* taghet oc fonget haffue nw meth wodhe eld oc j andre made Tha vpaa thet at forskrefne wor köbstedh *Aars* maa wordhe wel egen vpbygd oc wore borgere sammestedz mwe komme til biernings igen oc

bliffue wedh bestand haffue wii vnt oc tilladet oc meth thette wort obne breff vnne oc tillade at forskrefne wore borgere oc menighet i *Aars* mwe oc skule bliffue frii fore vtbudh thieniste oc all annen koninghe-ligh thynge oc swarheet vdentaghen theres aarlige by-skat tolf aar omkryngh samffelde nestkommendes aff thette wort breffues Dato rekne skulendes Thi forbywthe wii alle ehwo the helst ere eller wære kwnne forskrefne wore borghere oc menigheet i *Aars* her emodh meth noghen thynge at beswære i nogre made vnder wor koninghelighe Heffnd oc Wredhe Datum In castro nostro haffniensi Die beate agnete virginis & martyris nostro sub secreto anno domini M. C. D. Lxx secundo. De mandato Domini Regis.

(Originalen paa Pergament i Raadh. Arch.; Seglet er borte.)

№ 33.

1475. 30 Sept. Kong *Christierns* Brev, at de, som have Embede, skulle nære sig deraf og den Ene ikke at bruge den Andens Embede; Embedsmænd ikke at bruge Handel med Klæde, Lærred, Staal, Humle, Salt og ikke at brygge Öl til Salg uden Huset; den, som intet Embede har, maa bjerge sig, som han kan bedst; Handlende maae ikke bruge Embede; Ingen, som ikke skatter og skylder i *Aarkus*, maa bruge Næring der.

Wii *Cristiern* meth gudz nadhe *Danmarcks Swerrig. Norg. Wend.* oc *gotes* koning Hertug i *Slessvig* oc i *Holsten Stormarn* oc *Ditmarsken* Hertug *i oldenborg* oc *Delmenhorst* grewe Gör alle witherligt at vpa thet at wore kere borghere oc vndersate i wor köbstedh *Aarss* mwe thes ydermere bliffue wedt Redelighet oc bestand Swo at then ene swo wel som then andre mwe meth ære oc læmpe bierghe sigh oc ey haffue forderff oc hinder aff hwerannen oc at for^{ne} wor köbstedh maa thes ydermere forbethres, haffue wij meth

wore elskelige radh owerweyet theres mene beste oc ere swo ower eens wordne at forne wore borgere som embitte haffue skule hwer brwghe siit embitte oc ther aff föde sigh oc ey een brwghe then annentz embitt oc ey brwghe annen Hantieringh eller köbmantzskab som er meth klede lærneht staal hwmble salt eller annet at selghe, oc ey heldir öll at brygge til saalss vden vdj hans eyghet hwss, oc ey heldir att selghe öll vden Hwset i tynne tall eller i kanne tall Oc hwo som eynckte embitt kan then maa bierghe sigh aff öllsaall oc i andre madhe som han siin bierningh best söghe kan oc eynckte embitte at brwghe eller vpholde i nogre madhe Oc at hwo som rett köbmantzskab brwghe wele skule ey brwghe annen embitte æn rett köbmantzskab Oc wele wii ey heldhir at nogre som ey borghere meth thennem ære skule brwghe noghre köbmantzskab eller öll til saals vden the som meth them skatte, Hwo som her imoth göre skal haffue forbrwdet hwes han hantierer halff delen til koningen och halff delen til byen, Thi forbywthe wij alle ehwo the helzst ære eller wære kwnne for:ne wore borgere och wndersatte her imodh noghet hindhir eller forfangh at göre paa for:ne ærende oc article i nogre made vnder wort hylleste oc nathe, men heldhir were them behielpelighe oc bistendighe for:ne article swo at holde oc fwldkomme, ther göress oss sönderligh til wilghe wdj Datum in castro nostro haffniensi in crastino beati michaelis archangeli nostro sub secreto presentibus inferius appenso anno Domini millesimo qvadringentesimo septuagesimo quinto. Ad relat. Dom. Johannis episcop. Arusiens. & . . . .

(Orig. paa Pergament i Raad. Arch.
Seglet mangler.)

№ 34.

1477. 6 Februar. Kong *Christiern* skiænker Byen en Grund ud med Aaen fra Broen til den söndre Port etc.

Wii *Cristiern* meth gudz Nade *Danmarcks Swerriges, Norges Wendes* oc *gotes* koningh Hertwgh i *Slesswiig* oc Hertwg i *Holsten Stormarnn* oc *Ditmarsken* Grefwe i *oldenborg* oc *Delmenhorst* Göre alle witherligt at wi af wor sönderlige gwnst oc nade Swo oc vppaa thet at wor köbsteth *Aars* maa thes ydermere Bygges oc fforbæthres Oc wore Borgemestere oc vndersatte Sammestedtz mwe thes bæthre bliffwe wedh bestandh oc bædringh Thaa haffwe wii vnt oc tilladet Oc meth thette wort obne breff vnne oc tillade at borgemestere oc radhmen i Sammestedz mwe lade bygge till bysenss behoff Hws meth gardz rwm vdh meth aan ffraa broon oc till then söndhre port i breedden oc in till the gardhe Som stande nest innen planckerne i lengden Swo at ther gangher een ageweyg i mellom Oc Sammeledes eet strædhe vdh meth aaen Toch vndertaghendes eet sticke iordh Nest wedh then söndhre port liggende till wort eyget behoff i breedden reth vth meth aan Trethywge alne at lade bygge vppaa Oc sammeledes een grwnd oc iordstedh Nest wor iord liggendes Som wii haffwe vnt oc giffwit Hr *Erick Ottessen* wor elskelige Hoffmester Sexthii alne i breedden Thii forbiwde wii alle ehwo the helst ære eller wære kwnne for^ne^ wore borgemestere oc radh i *Aars* paa bysens wegne her wdj at hindre eller hindre lade eller i nogre Made vforrette vnder wor koninghlige Heffnd oc wredhe Datum in oppido nostro *Horssnes* die beate Dorothee virginis & martiris anno domini

MCDLxx septimo Nostro sub secreto presentibus appenso.

Dominus rex per se.

(Orig. paa Pergament i Raadh. Arch. med et Stykke af Seglet vedhængende.)

№ 35.

1479. 21 Januar. Thingsvidne over *Mikkel Andersen*, som blev hængt, at han havde solgt de to Lagen til to forskjellige Personer.

Alle men thette breff See eller höre kongiöre wij *Jes Matssen* bifogit i *Aars Claus Pederssen Jes Matssen* borgemestere *Jes Torkilssen Jep Sture Jep Rödssen Jep Seuerenssen* Och *Gundi Matssen* at aar effther guts byrd MCDLxx nono Then Torsdagh nest for Ste Pouels Dag conversionis war scickit for oss, oc andre Dannemen som tha næruerende ware, pa *Ars* Bytingh *Anders Smed* pa *Brobergh* Huilken ther loff-lig eskit och fik, ett fult tings vitne aff aate Dannemen Sossum ær *Hans Syögarth Hans Bagher, Nis Kieltssen Michel True, Bende Sudher, Las Lat, Matts Jeipssen* oc *P. Brwn,* Huilke for^ne^ Dannemen, ther samdrecktelig vitnede pa theres gode thro oc sannen, at the hörde oc soffue, same Dag pa for^ne^ tingh, at *Nis Keylossen* skilte *Michil Anderssen*, som hengt wortte, for toff laghen oc ett swerd, han skulle haffue stolit hannem fraa Tha kam oc pa same Dagh oc tiidh pa for^ne^ tingh, *Yngiborgh Frantz Sudhers* Höstrw, oc *Anders Smed* met tre Dannemen oc Danne swennæ som var *Jes Saxi, Las Swerdfeyer* oc *Jes Jenssen* som ware offuer til Leykiöb oc til Leykiöbs vitne oc vitnet pa thro siell oc sannen at the næruerende hoss ware hörde oc soffue, at for^ne^ *Yngiborgh* köptæ eet

aff thy laghen, som war stolit *Nis Keylossen* aff, oc forne *Mich. Anderssen* solde hennæ for eet Pr sko oc II Hwide oc forne *Anderss Smed* kiöpte eet aff thy laghen, aff forne *Mich. Anderssen*, som oc stolit wert fra forne *Nis Keylossen* for fæm Hwide och eet Pr Knyffue oc her aamodh bödh forne *Mich. Anderssen* hwerken Ney eller Loff*) ellerværn, eller nogen vppa hans vegne for thesse sage, Oc effther thy han sagde ey ney oc bödh ey loff, eller wern til, eller nogen vppa hans vegne her amodh tha wort ther XII vwillige Dannemen vth neffnd aff tinghet Sossum er *Erik Kieltssen*, *Eskil Eskilssen* j *Jegstrup P. Anderssen* i *Lemmingh*, *Amdi Magenssen Oluff Daal Jep Seuerenssen Bend Hiernö*, *P. Anderssen Jes Biörnssen*, *P. Marquardssen*, *Las Skrædher* Huilke forne XII Dannemen ther yn kame ynnen forne tingh sagde oc kongiorde vppa thro oc sannen, at forne *Mich. Anderssen* burde ey at komme burt vdhen tings Dom. In cujus rei testimonium sigilla nostra præsentibus sunt appenssa Dat. anno Die & loco quibus supra.

(Originalen paa Papir i Raadh. Arch.**) med 7 Segl paatrykte.)

---

*) Han var ellers saa temmelig undskyldt for, at han ikke forsvarede sig, da han allerede var hængt.

**) Efter et Thingsvidne af Aarhus Bything d. d. Torsdagen efter Kyndelmesse 1479 (4 Februar), som findes i Original i Geheime-Archivet, havde *Jep Kat*, Raadmand, vidnet paa samme *Mikkel Andersen*, "som blev hængt", at han havde stjaalet ½ (Alen?) Klæde, et Lagen, 2 Par Hoser og 2 Skilling Penge.

№ 36.

1479. 11 Febr. Thingsvidne angaaende den Tyv, *Mikkel Andersen,* som blev hængt, fordi han var beskyldt for at have stjaalet et Sværd og to Lagen og hans Morbroder nægtede at borge for ham, sigende, han vilde lade Fanden borge for ham.

Allæ men thette breff see eller höre kongiöre wij *Jes Matssen* biffogit i *Aars Claus Pederssen Jes Matssen* borgemestere *Jep Sture Mats Pederssen Oluff Kieldssen* rademen oc *Gwndi Matssen* ath ar effther gutzbirdh MCDLXX nono then torsdag nest effter ste Scolastice virginis tha war skickith for oss oc andre Dannemen som tha neruerende ware paa *Aars* bythingh *Nis Pederssen* lofflighe esket oc ffick eet ffult things wytne aff Otte Danne men som er *P. Nielssen Jep Seuerenssen P. Wille Jes Pederssen Awild Skrædher Jes Maghenssen Amdi Maghenssen* oc *Mich. Pouelssen* borghere Thesse forne Dannemmen samdrektelig wonne pa theres gode tro oc sannende at the hörde oc sawe same Dagh pa forne thingh iij Danne men, som er *Pauel Eskyssen* i *Hamel Jes Michelssen* ibid oc *Las Palnessen* i thet samestet Hwilke forne Danne men ther sagde oc kwngiörde pa theres gode troo siel oc sannende at the lawæ til *Nis Pederssens* i *Aars* then same Nath, som *Mich Anderssen* laa ther hiemme som hengdh worth, Oc andhen Dagen om Morghnen sagnith, forne *Nis Pederssen* et swerdh oc too laghen, for hwilkith forne swerdh oc laghen han straxst skylthe forne *Mich. Andherssen* foore, Oc sende forne *Nis Pederssen* straxst bodh effter *Jes Matssen* byffoget oc forne *Mich Anderssen* sende bodh effther *Michel Byg* hans Moderbrodher oc badh han skulle borghæ for hannem, tha swaredhe forne *Mich. Byg* sa, ath forne *Mich. Anderssen* haffde tiith oc offte giördh hannem Herenskiedh oc skalkhiedh han wille ladhe ffæn-

dhen borge fore hannem oc for thet same swerdh oc laghen kam for^{ne} Mich. Anderssen, straxst i borghen ffore, saa at han skulle komme ther met i Retthe oc lidhe oc vngielde hwadh retthen giffuer Och enghen man eller ffolk ther laa om natthen kom borth aff Gardhen eller Hest men bleffue pa theres reth vthen for^{ne} *Mich. Anderssen* In cujus rei testimonium sig. nostr. præsent. sunt (app) Dat. anno Die &c ut supra. *)

(Originalen paa Papir i Raadh. Arch. med 6 Segl).

№ 37.

1479. 18 Febr. Vidne af *Aarhus* Bything, at *Jes Matsen*, Byfoged sammesteds, opböd til Thingdage den hvide Hest, *Mikkel Andersen* red til *Aarhus*, „som hængt wort," *Eskild i Jegstrup*, *Jes Hasleff*, dem eller hvem, der vilde sætte ham Vissen for fornævnte Hest.

Alle men thette breff see eller höre kongiöre wii *Claus Pederssen* borgemestere thinghörere pa Aars bithing *Jes Matssen* borgemestere *Jes Terkelssen Math. Pederssen Oluff Kieldssen* Radmen oc *Gwndi Matssen* ath aar effter gudsbirdh MCDLxx nono then Torsdag nest for ffastelaghen tha war skiket for oss oc andre Dannemen som tha nerverendes ware pa *Aars* bithingh *Jes Matssen* byffogit som der lofflig esket oc ffek ett fwlt things wytne aff Otte Dannemen som er *Nis Pederssen Peder Wille Jes Abij Jep Pederssen Hans Scriffuer Hans Erikssen Jes Mickelsen* oc *Jens Monk* Thesse for^{ne} Dannemen samdrecktelig wonne pa theres godhe Tro oc sannende at the hörde oc

---

*) Endnu et Bythingsvidne udsiger, at *Mikkel Andersen*, „som blev hængt", havde stjaalet en Filt-Hat, en Öxe o. s. v. og været en berygtet Tyv fra Ungdom af, d. d. 18 Febr. 1479. Originalen findes i Geh.-Arch.

sawe for^{ne} *Jes Matssen* byffogith thre samffeldh Thing pa for^{ne} *Aars* bytingh, oc opbödh then hwide Hest *Mickel Anderssen* redh til *Aars* ther hengd wort, *Eskel* i *Jeegstrup Jes Haslöff* them eller oc hwem som hannem wille sætte Wissen for then for^{ne} Hest sa at thet skulle wære hannem vthen skade oc fforfangh tha wil han ladhen ffölge oc gjöre enghen affholdh apon i noger made In cujus rei testimonium sig. nostr. presentib. sunt appens. Dat. an. die & loco ut Supr.

(Originalen paa Papir i Geh.-Arch. med et Segl).

№ 38.

1479. 22 April. Vidne, udstædt af *Peder Jepsen*, Biskoppens Official, at *Mikkel Andersen*, som sidstleden blev hængt ovenfor *Aarhus*, var en berygtet Tyv, siden han var 12 Aar gammel, og at han havde stjaalet fra *Peder Juul*, hvem han tjente, baade Flesk, Pölser, Mad, og Korn, mere end man kunde hænge saadanne fire for.

Alle men thette breff see eller höre. Kwngör wij *Pether Jeipssen* Canic, och verdugh ffathers biscop *Jensses* official i *Aars* meth thette wort obne breff ath aar effter guts byrdh MCDLxx nono, in profesto beati Georgii mart. war steffnd fore oss i rette fore eet siddende Dom i *Aars Pether Jwl* i *Lijsbergh*, *Jep Maghenssen* ibid. och *P. Frandssen* i *Stadsgardh*, hwilke forne Dande men, ther framginge fore oss, och ladhe theres Hender pa boog, och badhe thennem swo Gudh hielpe och then Helj Lest ath thennem fulwitterlict ware, ath *Michel Anderssen* Som sisten hength wortte offuen Aars. war en beryct tywff Siden han war XII aar gamel, och stall mere fra for^{ne} *P. Jwl* som han tientte, mere æn som Hans fire matte henge fore, bodhe flæsk, Pölsser, Madh och Korn, Till hwes vintnesbyrdh haffue wij tröct wort officiatus Jntzegel nethen fore thette breff, meth beskedne ments

Jntzægelle som tha meth oss pa Dom sade som ære *Clawes Petherssen*, *Jes Matssen* borgemestere i *Aars*, *Matis Pederssen* Radman, och *Gwndij Matssen Scriffuer* borger samesteths. Datum anno die & loco supradict. *).

(Orig. paa Papir i Geh.-Arch. med 4 Segl paatrykte).

№ 39.

1479. 28. Juni. Kong *Christian den Förstes* Brev, at *Mikkel Andersen* er hængt med Rette og bör at blive i Galgen, indtil de Domsmænd rygges med Biskops og bedste uvillige Bygdemænds Kjendelse.

Wij *Cristiern* &c. Göre alle widerlight ath for oss pa wort Rættherthingh wor skicket wore burgemesteres oc Rads bud aff *Arus* meth tw tingx withne breff eth wtgiffuet aff *Arus* bything meth VIII henggendes Jndcigle oc thet annet aff Wiburgs Landztingh oc meth VIII hengendes Jndcigle ludendes atth *Jens Matzssen* byffoghet ludelege atspurde *Mickel Anderssen* om han laa til *Nis Pæderssen* then Nath for^{ne} *Nis Pederssens* lagen worde stalne, som *Nis Pederssen* skyllede oc saggdh for^{ne} *Mickel Anderssen* fore ath han skulde

---

*) I Geh.-Archivet findes endnu to lignende Instrumenter, udstædte af Biskoppens Official, *Pether Jeipssen*, det ene af 3 April 1479, at de to Odder-Handsker, som Hr. *Jens* i *Rind* kjöbte af den Tyv, *Mikkel Andersen*, som var bleven hængt „for“ *Aars*, hörte *Jens Torkelsen*, Raadmand i *Aars*, til, og tilstod fornævnte *Jens Torkelsen*, at Herr *Jens* havde tilbuden ham samme Handsker i hans Hus.

Det andet er af 5 April og lyder paa, at Herr *Jens* i *Rind* havde kjöbt to Odder-Handsker af *Mikkel Andersen*, som var bleven hængt, og at han derfor havde givet ham Penninge og fuldt Værd. Udg.

sthalet hannem them fraa, oc forne laghen tha tilstede wore som forne *Nis Pederssens* mærke pa stod, tha sagde forne *Mickel Anderssen* Ja, oc böd ther hwerken logh eller wære fore eller nogen pa hans wegne oc ey skod pa nogen Hemmell, huilket gots som forne *Mickel Anderssen* wor i burghen fore oc wor hannem affköpt meth skellight letköp oc letköps withne, oc effter swodane Koste som tha til stæde wore wetherkennelse oc openbare vgernningh wor han dömpd till galge oc till green oc bonden sine Koste igen, oc ath ther wor swa for Rette fwnnet pa *Wiburgs* Landz tingh ath forne *Mickel Anderssen* er hængd meth Rette oc bör at bliffue wdi galghen swo lenge the Domsmen rygges som logh oc Rætt er meth bescop oc beste bygde men owilluge oc swo lenge som forne breff oc bewisningh bliffue wed macht Effthertbij som the forne breffue, ther om ydermere wduise &c. Huilke breff wij nw statfeste oc wed theres fulle macht döme oc tildöme wij forne *Mickel Anderssen* forne Dom at wndgelde oc forne Domsmen qwitte oc frij i thene sagh Swa lenge forne Domsmen worde loglige fælde meth bescop oc beste bygde men owilluge som loghen wduisser oc till noghen kommer for oss meth bædre bewisingh pa wort Rættherting. Datum *Kalundeburgh* anno Domini M. C. D. LXX nono vigilia sanctor. Petri & Pauli apostolor. Nostro ad causas sub Sigillo Teste Effrardo Grubbe Justiciar. nostro Dilecto *).

(Originalen paa Pergament i Geheime-Archivet med Seglet vedhængende).

---

*) Endnu den 18 Novbr. s. A. toges Vidne paa *Aarhus* Bything, at de Mænd, som vare i det Thingsvidne og Stokkenævn, som *Erik Kieldsen* tog paa *Mikkel Andersens* Vegne, tilstode bemeldte Thingsvidne.

Det bemærkes, at dette er urigtigt registreret i den Vossiske Registrant, hvor det hedder, at *Mikkel Anderssen* „tilstod". Sandsynligt har *Erik Kieldsen* ved sit Thingsvidne bevist, at *Mikkel Andersen* var bleven hængt mod Lov og Ret.

№ 40.

1484. 25 Marts. Thingsvidne af Aarhus Bything, at Hr. *Marqvard Skernovs* Lykke havde været Byens fri Forte og Fægang, för Byen kom i Pant til Bispen og för den blev fortrængt derfra ved Gjærde &c.

Alle men thette breff See eller höre Kwndgöre wij *Jes Matssen* Byfoghet i *Aars Clawes Pederssen Jes Matssen* borgemestere *Jep Stwræ Jep Seuerenssen* Raadmen *Eskel Rymsnidher Clawes Giörwall Jes Kerth Seueren Lywstrvp Jes Jonssen Hans Bagher Jes Maghnussen Pether Kaa* och *Jes Nielssen* borghere meth thette worth opne breff Ath Aar effther Gutz bywrdh M. C. D. L. xxxiiij then torsdagh nest for mytfasthe Tha wor skicketh for oss ock andhræ Danne men som tha neruerende wore paa Aars byething Beskedhen man *Cristiern Pederssen* borgher loffligh eskedhe oc fick eth fult tings vitne Aff viij Danne men Saasom ær forne *Seueren Lywstrvp Jes Jonssen Jes Kerth Matss Oluffssen Clawes Giörwall Eskel Rymsnidher Pether Marqvardssen* ock *Nis Erickssen* borghere Hwilke forne viij Danne men ther wytnede paa theres gode tro oc sannende ath thi hördhe ock soffwe same Dagh paa forne tingh Otthe lagffesthe gammelle Danne men som besth affwedh Swosom er *Pether Kaa Pether Nielssen Skrædhere Jep Smerth Andhers Hordh Jes Nielssen Jes Sandherssen Pether Brwn* ock *Las Maars* borghere meth oss Hwilke forne Otte Danne men there wonne paa theres godhe tro siel ock Sandhnæ Ath thennem fuldh wittherlicht er i rette sandhedh Ath theres (then) Jordh ock toffth som kalles Hr *Marquard Skernæs* lyckæ wor *Aarsses* rette Mark Fæægangh ock frij ffelloth iffra *Drotningh Margrethe* wist *Aars* borghere till *Arsses* rette fæægangh nytthe ock gaffn Swo lenghe till forne Hr *Marquard Skerno*

for^{ne} lyckæ indhengde meth gierde och grefth Ock haffwer byens Kemenere ock menighæ almwge i Aars giffweth lasth och kære paa for^{ne} lycke sidhen for^{ne} Hr Marqwardh indhengdhen hwerth aarlicht Aar till nw Ock andrestedtz paa skoff ock Mark som fortrengdh ock borthengdh er bodhe meth ploghe oc gierde ythermere en hwn nogher tiide i manne mynæ haffuer wæret till fornæ ock vdhermere sidhen byen kom i panth till kirken It. wonne ock for^{ne} Otte Danne men paa theres gode tro ock sandhnæ ath for^{ne} *Cristiern Pethersæen* haffuer wæret thre samfeldhe tingh paa *Aars* bytingh ock giffwith lasth ock kiære vppaa ath for^{ne} lycke Mark oc skoff ær swo bwrth hengdh ock bwrth træengdh som forskreffuit standher ock eskede breffwe oc bewisingh i rette om noghre haffwe theres Bewisingh vppaa i nogher honde mode Ock inghen breffwæ eller bewisingh ther kam i nogher mode anthen förre eller nw eller ock nogher liiffwendh mantz rösth. Ath swo ær ganghet ock foreth som forskreffuit standher thet hörde wij oc soffue oc thet vitne wij framdeles meth wore intzciglæ hengdhe nedhen for thette breff Giffuit Aar Dagh stedh oc stwndh som tilfornæ standher skriffuit. *)

(Orig. paa Pergament i Raadh.-Arch. 14 Segl vedhænge, alle med Bomærker).

---

*) Med Hensyn paa Hr. *Marqvard Skernovs* Levetid, da findes der i *Danske Selskabs* Archiv et Document, ifölge hvilket Domprovsten i Aarhus, *Marqvard Skernow*, o. fl. tildömme Erkedegnen sammesteds, Hr. *Erik Laurenssön*, „paa Guths Lighomes" Vegne en Gaard der i Staden næst Sönden for *St. Olufs* Kirkegaard „hoss Hawætt" *Aruss* 1433 profesto Stor. Dionysii sociorumque martirum.

Af det ovenstaaende Brev haves en Vidisse i Raadhus-Archivet, saalydende:

Alle men thette breff See eller höre kwngöre wij *Oluff Friis* paa *Kalffvö Andhers Cristiernssen* i *Qwelstrvp Jes*

№ 41.

1484. 10 April. Kong *Hans* og hans Raad dömme den Laghævd, som Biskop *Eiler* og Kapitlet havde ladet gjöre paa Hr. *Marqvards* Lykke, for död og magteslös; at alle andre Breve og Beviser paa begge Sider skulle staae ved Magt. De 6 Mark, som Borgerne betale af deres Raadhuus, skulle staae hen, indtil Kongen kommer i den Egn. Borgemestre og Raad og Almuen skulle beholde Markeskjel paa Skove, Forte og Fægang, som de det have havt fra *Dronning Margrethe* og af Arild.

Wij *Hans* meth gudz nade *Danmarckis Norges Wendes* oc *gothes* Koning vdwald till *Swerrige* Hertug i *Sleswig* oc i *Holsten Stormarn* oc *Ditmerschen* Hertug Greffue vdi *Oldenborg* oc *Delmenhorst* Göre alle vitherlicht at aar effter gudz byrd mcdlxxxiiij Löuerdagen nest fore palme söndagh paa biscops garden vdj *Aars* Nerwærendes oss elskl. werdige fædre Hr *Jeip* i *Burglom* oc Hr *Niels* i *Viborg* biscoppe Her *Strange Nielssen*, Hr *Niels Knuthssen* Hr *Niels Timmessen* Riddere oc *Oloff Mortenssen* wore elskelige men och Radh *Oleff Friis* wor embitz man paa *Kallöö* oc flere gode men som tha til stæde wore. wore skickede

---

Nielssen i *Reestrvp* oc *Erich Vesteni* aff *Syöbygardh* vebner, meth thette wort opnæ breff at for oss oc mange Dannemen paa Kalfföö wor skickede Beskedhen man *Clawes Pederssen* borghmesther i *Aars* lodh ludde oc lessæ fore oss fyræ Pmentz breffue welbesegleth vskornæ vskrabede helæ oc holden i alle made ludendes ordh fraa ordh som her effther screffueth staar i alle artickelæ......... (Saa fölger ovenstaaende Brev).

Til witnesbyrdh tha haffue wij forne *Oluff Friis Andhers Cristiernssen Jes Nielssen* oc *Erich Vesteni* wore intzciglæ tröcht nedhen for thette breff Dat. *Kalffö* anno Dom. MCDLxxxiiij ipso Die Theodgari confessoris.

(Der har, som det synes, ingensinde været uden eet Segl. Vidissen er paa Papir).

fore oss, verdig fader biscopp *Eiler* vdi *Aars* oc Capittel sammestedtz Paa then ene Oc wore borgemestre Radh oc menighed vdi *Aars* paa then annen side om noger skow, marck oc fægang som forne biscopp *Eiler* oc Capittel, haue forne wore borgemestere Radh oc menighed vdi *Aars* afftrenckt, oc haffue ther ladet paagöre een lagheffd Ther om wort swo talet at then lagheffd som forne werdige fader oc Capittel lod göre paa Hr *Marquards* lycke schal wære som hwn ey giort wore, oc ey forne wore borgemestere Radh oc menighed til skade eller forfang i nogre made, Oc theres breff oc bewiisning paa bode sider vid theres fuldmacht, vndertaget lagheffdz breffuit oc sammeledes then sagh om the sex marck som the giffue aff theres radhws schal bliffue ther om bestondendes Swolenge gud wil wij vdi then eign komme, oc the tha fore oss komme oc meth rette bliffue atskilde Jt. om thet markeskell paa bysens skowe forta oc fegang. Thette schule forne borgemestere Radh oc menighed vdi *Aars* nyde bruge oc beholde, som the nytte oc haffde vdi *Drotning Margretes* tiid oc som thet aff arild wæret haffuer effter theres breffs Ludelse Datum anno die & loco quibus supra nostro sub Signeto appenso.

(Orig. paa Pergam. i Raadh.-Arch. med et Fragment af Seglet vedhængende).

№ 42.

1485. 8 Febr. Kong *Hans* og hans Raad dömme mellem Prælater, Kanniker og Kapitlet paa den ene, Borgemestre og Raad paa den anden Side om den Mark, som hine kalde *Tulstorp-Mark*, men disse *Marqvards-Lykke*. 12 Grandskningsmænd skulle afgjöre Trætten i Overværelse af to af Rigens Raad.

Wii *Hans* meth gudz nade &c. Göre alle witherlicht at aar effter gudz byrd M. C. D. L. xxxv paa biscóps garden i *Aarss* Tiisdagen nesth fore Scolastice virginis nerværende oss elskelige werdige father biscop *Niels i Viborg* Hr *Strangi Nielssen* Hr *Axel Lagessen* Hr *Anders Nielssen* Riddere wore elskelige men oc Rad Oc *Oluff Morthenssen* wor Landzdommer i nörreiutland Oc mange flere gode men som tha ther till stede wore Wore skickede fore oss i rette wore borgemestere och Radmen vdi *Aars* paa then ene, Oc hedherlige men Prælater, Caniker oc Capittel i sammested paa then annen sidhe Om trette oc Dele som thennem ęmellom wore om markeskell Oc om een tofft som forne Capittel kaller *Tulstorpp* mark Oc forne wore borgemestere oc Rad kalle *Marquardz* licke oc the forne pa bodhe Sider sighe sig til at höre &c Ther wort swo fore rette pa sagt at thet Marckeskell som Drothning Margrethe lod göre oc lade ther till *Aars* by i biscop *Jenss* meth andre gode mentz nerwærelse sidhen samthichte, bör at bliffue wed siin fulle macht Oc the af byen skulle nyde bruge oc beholde skow marck jord forte fællet oc alt annet huess innen forne markeskell er effter thii som theres breff vduiser Oc then lageheffd oc sandementztwg skall wære död oc machtelöss som ther paa giord war, effter thii at biscop *Jenss* then tiid han hade byen i wære melthe swodan lageheffd oc sandementztwg döde oc machtelöse Om then lycke och

tofthe the trette om Thij skulle thesse efftersereffne XII eyere men sóm ere *Jess Nielssen* i *Ristorpp Andhers Cristiernssen* i *Quelstrupp Erik Westeny* i *Sæby gard Jess Thomessen* i *Tyrjstrupp Jess Cristiernssen* i *Melstrupp Jess Harbo* i *Tordrupp* wore elskelige men oc thienere *Pether Michelssen* i *Skioldhersleff Anders Jenssen* i *Hwnkwor Anders Bonde* i *Fardow Nis Pauelssen* i *Galthen Thomas Iuerssen* i sammested oc *Niss Andherssen* i *Wordow* grintzske om oc skyllie meth theres eed then Mandag nesth fore midfasthe nesthkommende Som Lowen vduiser Suerie the thet till swornetofft tha skulle sandemen swærie ther om huilken aff thennom forne, sworne tofft tilhör Suerie the thet till fortæ eller agherland tha skall thet bliffue till *Aarss* byess nytthe oc behoff Oc skulle Hr *Axel Lagessen Ridder oc Oluff Morthenssen* wore elskelige men oc Rad ther meth owerwære pa wore wegne at alle stycke swo forfölges som forskriffuet staar Datum anno die & loco ut supra nóstro sub Signeto appenso.

(Orig. paa Pergam. i Raadh.-Arch. med et hængende Segl).

№ 43.

1485. 3 Marts. Thingsvidne af *Aarhus* Bything, at Hr. *Marquards* Lykke först havde faaet dette Navn, dengang *Peter Schytte,* fordum Borgemester i *Aarhus,* og Hr. *Marquard* lode den indhegne med Gröft og Gjerde.

Alle men thette breff See eller höre Kwndgiöre wij *Jes Matssen* byfogeth i *Aars Thomas Petherssen Jes Moghenssen Jep Iwde Amdi Moghenssen Erik Petherssen Jes Kierth Andhers Laurssen* Och *Seueren Liwstrvp* borghere ath aar effther Gutz byrdh M.

C. D. L. xxxv Then torsdag nesth for Sti Lucii Episc. & martyr. Dagh Tha wor skicketh for oss och for flere Danne men som tha nerverende wore paa *Aars* Bytingh *Christiern Petherssen* Kæmænere i samme stetz loffligh eskedhe och fich eth fulth tingswitne aff viij lagfesthæ danne men Som ær *Jes Gladh Hans Jenssen Oluff Jenssen vnghe Cristiern Petherssen Esbern Mwreman Matss Oluffssen* forne *Jes Kierth* och *Seueren Kaa* borghere i samme stetz Tesse forne Otthæ Danne men samdrecteligh wonde paa theres godhe troo och sandhnæ ath thi hördhe och soffue same Dagh paa forne tingh tolff Danne men Sossom ær *Pether Kaa Michel Nielssen Kremer Pether Brwn Plow Petherssen Oluf Jepssen Pether Nielssen Thomes Petherssen Jes Maghenssen Michel Trwæ Jep Judhe Andhers Laurssen* och *Michel Oluffssen* Hwilke forne tolff Danne men ther wondhe paa theres godhe tro siel och sandhnæ böndher och menighedhen som tha tinghet söckte vitnede sagde och kwndgiorde oc oss sielluffuæ fuldh witterlicht ære vti rette sandhne ath then lyckæ westhen for *Aars* ligende som kalles *Hr Marqwardss lyckæ* then wor *Aarsses* rette forthaa felledh och frij fægangh till *Aarsses* borgheres behoff nytte och gaffn aff arildz tiidh thet thi aldrigh andherledes haffue hördheller spurdh i sandhedh förræ *Pether Skytthe* fordom borghermester i *Aars* och Hr *Marqwardh Skiernoff* forne lyckæ lodhe indhenghnæ meth griffth och gærdhæ och tha fech forne lyckæ thet naffn ath thi kalleth henne *Hr Marqwardhs lyckæ* Och aldrigh thi haffue hördh eller spurdh eller wisthæ forne lyckæ haffue andhræ naffn i nogher hande modhe anthen för eller siden Och aldrigh forne lyckæ wor omhengdh i noghre hande modhe anthen meth griffth gærdhe eller Dighæ förræ forne *Pether Skytthæ* och Hr. *Marqwardh* lodh henne omhegnæ meth gærdhe griffth oc Dighæ som forschreffuit standher. In

cujus rei testimonium sigilla nostra præsentibus sunt appensa.

(Originalen paa Pergament i Raadh. Arch. med 9 vedhængende Segl.)

№ 44.

1485. 8 Marts. Dagtingning mellem Biskop *Eiler* og Kapitlet og Borgemestre og Raad om Hr. *Marqvards* Lykke, der nu skal lægges aaben til fri Forte og Fægang for Borgerne.

In nomine domini Amen. Wij *Eiler* meth gutz nadhe biscop i *Aars* Göre wittherlicht meth thette worth opnæ breff ath wij meth worth elskelicht Capittels Raadh óch samtyckæ oppaa thet ath twedrægt forfangh och ydhermere skadhe kwnne aflægges och ey here effther skee skall Men en godh endrægt oc ewighe kierlighedh hære effther bliffue skall mellom oss wore efftherkommer biscop och Capittel Borghemesthere Raadh menigh almwghe i *Aars* och theres efftherkomme Tha ære wij swo offuer enss worden om *Aarsses* marck och fægangh effther wor nadighe Hæ. Konings gwnst och villie offuer wærindhe, Velbyrdighe men Hr *Axel Laugessen* Riddher paa *Clawsholm Eygærdh Vesteni* i *Östhergardh Erik Wyrsteni* (sic) aff *Syöbygard Andhers Mwnck* aff *Brwsgardh Las Lonoff* aff *Kolderup Nis Thomessen* aff *Tyristrvp Jens Nielssen* aff *Riistvrp Niels Hardbo* aff *Tordnvp Jens Cristiernssen* i *Nielsstrup* vebnere *Pether Michelssen* i *Skioldelöff* och *Andhers Bonde* i *Fardw* böndher ath effther thennæ Dagh ey skall indheghnes noghre lyckæ paa *Aarsses* marck Och skall then lyckæ Som Hr *Marqwardh Skiernoff* haffde indhegndh ligghe frii till ffægangh til *Aarsses* by till Klerckeritz borgheres och menighe indwoners i *Aars* behoff oc

fægang effther som werith haffuer vti werdighe fædhres biscop *Ölrichs* och biscop *Jensses* tiidh till fyre marcke modhe effther then Eningh och Dætingh som biskop *Jens* therom giordhe och the aff Arildh haffue haffth vndhentaghen Kirkens tegelgardh som hwn nw forfwnden ær Och hwo som vill dribæ fæo vth ath Brobiergh thi giöre ther aff (sic) som Arild seedh wæreth haffuer It. hwo som Kolgardhe eller abilgardhe haffue vden for byæn thi giffue theres Jordskyldh tiith som thi aff Arildh giordh haffue Och ther vppaa skulle alle trætthæ och Delæ som wij haffue haffth om forne lyckæ mark skoff och fægangh till thennæ Dagh wæræ döde och machtelösse oc alldeliss aff talnæ till en fuldkommeligh æninge paa alle sidher vden alle argheliisth eller hielperedhe i noghre modhe Till tiss ydhermere forwaringh haffue wij ladhet henghe worth Secreth meth worth elskelicht Capittels intzcigel till bedendes forne velbyrdighe men Hr *Axel Laugssen* Riddher *Eggærdh Wyrsteni Erich Wyrsteni Andhers Mwnk Las Lonoff Nis Thomessen Jes Nielssen Niels Hardbo Jens Christiernssen* Vebnere *Pether Nielssen* och *Andhers Bonde* böndher ath thi och till vitnesbyrdh ladhe henghe theres intzciglæ nedhen for thette worth opnæ breff Giffuith i *Aars* paa wor biscops gardh Aar effther gutz bywrdh Twsinde fyre hwndrithe fyresinnætyffuæ paa thet femthæ Tiisdaghen nesth for midfasthe söndagh.

(Originalen paa Pergament i Raadh. Arch. med Bispens, Kapitlets og 9 andre Segl.)

№ 45.

1485 (?) *Jes Brun*, Præst, quitterer Borgemester *Claus Pedersen* paa Kongens Vegne for 18 Tönder Smör og Honning, som han havde modtaget fra *Rindsherred*.

Jek *Jes Brwn* presth myn nadighe herres embetzman paa *Köpenhaffn* gör witherligh meth thette mith obne breff ath iek haffuer annameth paa myn nadighe herres wegne aff hetherligh och beskedhen man *Claus Pederssen* borgmesther i *Aarss* xviij tdr smör och Hwnningh som han fech aff *Ryngsherreth* thij lather Jek for[de] *Claus Pederssen* ledigh och löss paa myn nadighe Herres wegne for nogher mantz till tall eller kraff i nogher madhe, till ydher mere weshedh och wyndeburdh tricker iek meth Jnsegell nethen for thette meth obne breff Dat. in castro haff. feria secunda prox. Dominica Trinitat. Sub sig. meo a. D. Lxxx....

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med Seglet paatrykt.)

№ 46.

1486. 21 Febr. Kong *Hans* stadfæster Stadens Privilegier, navnlig at Borgerne ere toldfrie, saavel i Limfjorden som andensteds i Danmark og for Bodgjeld og Stadepenge i andre fremmede Stæder (?). It. stævnes Sandemænd for Biskoppen, da skal der tages halvt af Bymænd, halvt uden Byen; men gjelder Sagen alle Borgere, da tages uden Byen. It. at alle Sager, som falde paa Byens Grund og Mark, skulle deles til *Aarhus* Bything. It. at *Aarhus* skal have fri Birkeret og Kjöbstædsret saa langt deres Mark strækker.

Wii *Hans* meth guds nade *Danmarcks Norg. Wendes oc Gothes* Koning Vdwald till *Swerighe* Hertug i *Sleswiig* oc i *Holsten Stormarn* oc *Ditmerschen*

Hertug Greffue i *Oldenborg* oc *Delmenhorst* Göre alle witherlicht at wii aff wor sönderlige Gunst oc nade haue taget oc vnfanget oc meth thette wort obne breff tage oc vnfange wore Borgemestere Radhmen oc menighed vdi wor oc kronens köbsted *Aars* oc alt theres gotz rörendes oc vrörendes hion oc thienere vdi wor koninghlige fred Hegn wern oc beskerming besönderlige at forsware oc fordatinge till rette Oc vnne oc stadfeste wij them alle privilegier friiheder oc nader Som wore forfædre koninger i *Danmark* them fore oss nadelige vnt och giffuet have Swo at the them nyde bruge oc beholde mwe i alle made oc meth alle article, som the obne breff the ther vppa haffue lude och vdwise oc besönderlige stadfeste wij them then friihed toldfrii at were Swo at the then nyde schule swo wel i Limmfiorden som annersteds vdi wort Rige *Danmarck* oc frii fore boedgeld stadepenninghe oc fore all told vdi andre fremmesteder (sic) It: scheer oc swo at wore sandemen steffnis fore biscoppen tha schule tages vdi byen halffue bygdemen oc halffue vden byen, men gelder sagen alle borgerne vppa tha schulle alle bygdemennene tages vden byen. Vnne wij them oc at the mwe köbe oc selge paa alle aarmarckener vdi Jutland Som wore borgere vdi *Viborg* oc andre wore Köbstæder göre Sammeledes haue wii oc nadelige vnt och tillat at sage eller Dele som skee eller fallendes worde nogersteds innen theres bys marckeskel som Drotning *Margrethe* them giorde oc vdwiste om *Aars* by alle fire vegne til marke mode them schule the som saadane sager forfölge wele dele oc forfölge paa *Aars* by ting oc ingen annersteds oc nyde oc beholde frii birkrett oc köbstædrett, swolangt som for^{ne} markeskel strecker sig vdj alle made Och beholde wij hos Oss then macht for^{ne} preuilegier at forvandle effter thi som oss teckes oc behoff göres effter Rigens rads radh Thi forbiude wij alle wore

fogede oc embitzmen oc alle andre ehuo the helst ere eller were kunne for[ne] wore borgemestere Radh oc menighed vdi *Aars* her omod paa persone gotz hion eller thienere at hindre eller hindre lade dele platze eller i nogre made vforrette vnder wor koninghlige Heffnd oc Wrede Datum in oppido nostro *Nestweden* in profesto St[i]. Petri ad Cathedram Anno Domini M.C. DLxxx sexto nostro sub secreto præsentibus appenso. Ad relacionem domini *Johannis Oxe* militis. *)

(Originalen paa Pergament i Raadh. Arch. med Seglet vedhængende.)

№ 47.

1486. 22 Febr. Kong *Hans's* og Rigens Raads Brev paa *Aarhus* Mark efter de Grændser, som Dronning *Margrethe* afsatte.

Wij *Hans* meth Guds nade *Danm. Norg. Wend.* oc *got.* Koningh udwald koningh till *Swerige* Htugh i *Slesuigh* oc udj *Holsten Stormarn* och *Ditmersken* Htugh Greffue i *Oldenborg* och *Delmenhorst* Göre thet alle witherlight at for oss paa wort rettbertingh wore skicket wore burgemesteres radz oc menige almwges bud aff wore köpstad *Aars* meth wort eghet Dombreff ludendes at wij selffue oc wort raad hadde swa fore rette fwnnet at thet markeskell som Drötning *Margrete* lodh göre oc lagde thet till *Aars* by oc biscop *Jens* meth andre gode mends nerwærelse siden sæmticthe bör at bliffue wed sin fulle mact oc the aff

---

*) Ifölge Thingsvidne af *Viborg* Landsthing, der findes i Orig. i Geh. Archivet, er dette Brev, ligesom det efterfölgende, fremlagt paa *Viborg* Landsthing den Löverdag næst efter Festum ascens. domini 1486, som var d. 6 Mai. *Udg.*

byen skulle nyde bruge oc beholde skogh marke Jorde fortaa fælet oc alt annet som innen forne markeskell eere som thet breff vduisser oc then lageheffd oc sannemendz tugh skall wære dödh oc mactlöss som ther paa giort wort Efftérthi Byscop *Jens* then tiid han haffde byen i wære mælte swadane lageheffd och sannemendz tugh döde oc machtlöse. It. hadde the eth Pergaments breff becegeld meth vij hende Indcegel vdgiffuet aff *Aars* bytingh ludendes at Drotningh *Margrete* oc Rigens raad som tha hoss wore wisde oc antwortede burgemestere oc ratmen oc menige Almwe i *Aars Arses* mark pa kronens wegne hwor breedh oc hwor langh hwn skulde wære till forne *Arses* almuges behoff till theres Fææ oc swin ffőrst lige östher fran then Steen som ligger wed *Rüghberghet* oc swa till en egh som kalles *Grims egh* oc östher fran *Grims egh* oc i *Risgards Bæk* oc saa fölger skælet forne bæk nether vdi Haffuet oc westher fran then forne sten ther ligger wed *Rügberghet* oc opp at thet lagefaldh till the two lille Höge then söndre Höy oc westher fran then forne Höy oc till *Kræmersten* oc lige sinden fran *Kræmersten* oc till *Drotningh sten* oc sinden fran *Drotninghsten* oc nether ath thet lagefald wed *Haslev Haghe* ænde oc frem at *meddels bergh* oc swa nedher i sönn och haffuer then forne egendom liggeth till *Arses* almuges behoff nytte oc gaffn i halff trediesinds tiwge Aar oc mere ulast oc ukæreth aff alle till nw Efftherthj som the ij forne breffue ydermere vduise &c. Hwilck ij forne breffue wij nw stadfeste oc wed sin fulle macth döme oc tildöme wij forne burgemestere ratmen oc menige almwe i forne wore Köpstadh *Aars* forne skoge oc marck meth all fordell oc fryheed, ath haffue nyde bruge oc beholde effter theres opne breffues ludelse i alle made som foreskreffuit staar fforbiutendes nogen thennem ther vdi Hinder at göre eller i nogen made vforrette

Swo lenge noger kommer for oss paa wort retthertingh meth bedre beuisningh. Datum in curia nostra Tryggevelde anno Domini M. C. D. L. xxx sexto Die scti Petri apostoli ad cathedram nostro sub sigillo ad causas præsentibns appenso Teste *Effrardo Grubbe* Justiciario nostro Dilecto In fidem et testimonium omnium præmissorum.

(Originalen paa Pergament i Raadh. Arch. med Seglet vedhængende.)

№ 48.

1486. 30 Mai. Stævning til *Viborg* Landsthing mod Abbed *Christen* af *Öm-Kloster* til næste Landsthing, efterat denne Stævning er forkyndt paa *Rye* Birkething.

Jeg *Nicles Scriffuer* Lantztingshörer j *nör Jutland* Giör alle vittherligt meth thette mit opne breff at for meg var skickit borgemester aff *Aarss* tieres visse but oc kierde at Herr Abbet *Cristiern* aff *Ömcloster* haffuer ladet kienne nogher borgher aff *Aarss* vold offuer til *Ryde* birkting emod the priuilegia myn Herre konings node oc hans forfedhre Konninger j *Danmark* haffuer giffuit oc vnt them j *Aarss.* Thi steffner ieg forne Hr Abbet meth syne beuisinge ther paa at mödæ til *Wiborg* lantzting nest Lantzting effther thette breff er lest til *Ryde* birkting saa framt at ther skal icke rettes effther hues beuisinge ther tha forkomme paa then sag. Datum meo sub sigillo anno Domini m. c. d. lxxxvj tiisdag nest effter festum corporis christi.

(Originalen paa Papir i Geh. Archivet med 2 Segl paatrykte.)

№ 49.

1486. 27 Juni. Thingsvidne af *Öster-Lisbjerg* Herredsthing, at da Hr. Abbed *Christen* af *Öm Kloster* lod gjöre nogle Borgere af *Aarhus* Varsel til *Aarhus* Bything, da spurgte Borgemester *Jes Matssen*, hvorfor dem var Dele paasat, da svarede Fogden: for Told, Bodgjeld, Stadepenge og ikke for nogen anden Sag i nogen Maade.

Alle men thette breff see eller höre kwngiöre (sic) lesse kwngiörer jeg *Oluff Ffriis* ffogith pa *Kalfföö Las Knutzen* Herrits ffogith pa *Öster Lysberg* Herrits tingh *Nis Anderssen* i *Hoffwordw* och *Oluff Jeipssen* i *Wodsnesgarth* meth thette worth opne breff ath aar effther gutz byrdh mcdlxxx sexto then tysdagh nest effter sancti Johans Dagh baptiste tha war schickith for oss och mangw fflere Dannemen som tha neruerendes ware pa forne tingh borgemesteres radz och mijnigehetz bodh aff *Aars* beskedhen man *Jep Seuerenssen* radman i samesteth lofflich esketh och ffek eth ffult tings witnæ aff Otte Dannemen som er *Jon Hennichssen* i *Tydkjer Gregorius Pederssen* i *Medelby Bendh Krog* i *Ffinvlingh Magnus Jeipssen* i *Medelby Magnus Palnessen* ibid *Seueren Jenssen* i *Todberig Seueren Micelssen* i *Balloff* och *Nis Michelssen* j samesteth Thesse forne Otte Dannemen samdrecklich wonne pa theres gode tro och sannende ath the hörde och sawe sammedagh pa for^ne^ tingh ffem lagffaffaste (sic) Dannemen som er *Pouel Pederssen* i *Eddellöff Jes Pederssen* i sammesteth *Peder Blymand* i *Elsteth Gregorius Matssen* j *Eddelleff* och *Knudh Bwnde* i *Grwnffar* huilke for^ne^ Dannemen there tha sagde och kwngiorde pa theres gode tro siel oc sannende ath the neruerendes hooss ware widh *Aars* bytingh then tiidh Abbith *Cristen* aff *Ömkloster* lodh giöre nogher aff *Ars* borgere warssel til *Aars* bytingh

meth hans ffogdher *Nis Pederssen* aff *Manberigh* och ffogdhen aff *Skebninghgardh* Tha loddelich atspurde *Jes Matssen* borgemesther thennem for hwadh sagh thennem war Delle pa sath, tha gaffue thæ thennem sagh oc warsel for toldh boedgieldh och stade Penningh och ey for andhen sagh i nogher made Jn cujus rei testimonium sigilla nostra sunt appensa. Datum anno die ut supra.

(Originalen paa Pergament i Geh. Arch. med 4 hængende Segl.)

№ 50.

1486. 30 Juni. Skrivelse fra Biskop *Eiler* til *Hans Lycke* og *Oluf Friis* om at være Bygdemænd i en Sag mellem Borgemester og Raad paa den ene og Sandemænd af *Rye* paa den anden Side.

Eylerus Dei gracia Episcopus Arusiens. Amicali in Domino salute Bethe wij ether Sönderligh gothe wænner *Hans Lycke* och *Oluff Friis*, ati wel giöre, och komme hiidh til *Aars* pa fredag nw nestkommendes, och wære Bygdemen i en sagh met oss mellom Borgemestere och Raad i *Aars* pa then ene, och Sannemen aff *Ryde* pa then annen side Thet forskylle wij och the gierne met ether In christo valete . . . . . Die commeratio. sti pauli, nostro sub Secreto anno &c. Lxxxvj Ekx *Östrup*.

Udskrift: Nobilibus viris *Hans Lycke* de *Rudgarth* nec non *Olauo Friis* Capitaneo castri *Kalffö*.

(Efter Originalen i Raadh.-Archivet; Seglet paa Ryggen.)

№ 51.

1486. 7 Juli. Forlig imellem Abbed *Christen* og Borgemestre og Raad og Almuen, at de skulle være frie for Bodgjeld og Stadepenge i *Rye* og at de maae tage Bodestade, Bodefang [Træ til at bygge Boder af] og Ildebrand i Abbedens Gaard i *Rye*, om de kunne finde det der, hvis ikke, da at leje det, hvor de kunne.

(Meddeelt af Prof. *N. M. Petersen.*)

Alle men thette breff See eller Höre Kwndgiöre wij *Eyler* meth gutz nadhe Biscop i *Aars* Ath aar effther gutz bywrdh Mcdlxxx sexto Then fredag nest for Sancte knwds konings dagh nerwærendes och offuerwærendes *Hans Lykæ* aff *Rudgardh Erich Wyrsteni* aff *Syöbygardh Jes Nielssen* aff *Reestrwp Iehan Leno* aff *Mordslet Claves Steen* aff *Torsyölwndh Orm* i *Skomstrwp* Wæbnere *Andhers Bonde* i *Fardw Ies Bondssen* i *Soringh Oluff Nielssen* i *Stillingh* och *Ies Michelssen* i *Mesingh* Ath then sagh Som Reenliffueth men Her Abbeth *Cristiern* aff *Ömclosther* oc menighe Conuent i same stheth Och borgemestere Raad och menighe borghere aff *Aars* emellom wærith haffuer thill thennæ dagh Taleth wij thennem swo emellom ath the worthe klarlige wenlighe och vell forlichte om alle the ærinde och saghe som thennem till thennæ dag emellom wærit haffde for Boedegeldh Stadepænninghe och toldh ther for frij at wære effther wor nadige Herræs koninglige priuilege och ath borghere aff *Aars* som *Ryde* wille söghe moghe nyde gress Bodestadh bodefangh och ildbrandh nw hereffther som till fornæ for skellighedh och forne Bodefangh at anname i forne Hr. Abbitz gardh i *Ryde* om thet ther till stæde ær Hwar thet ey swo findes tha at leyæ thet hwar the kwnde thet at leyæ fanghe Och ther aff at giöre nw hereffther som till fornæ seedh wærith

haffuer Och frij at wære i alle mothe effther the priuilege som koningher aff Danmarck haffue thennem aff *Aars* nadeligh vnth och giffueth Och ther paa alle delæ tretthe och vwillie klarlighe aff talethe paa begge sidher som thennem emellom wærith haffuer till thennæ dagh vthen alle argelisth vndhtagen hwadh sagh wor nadighe Herre koningh ther till sigendes haffuer Till tess ythermere vitnesbywrdh tha haffue wij for^{ne} Biscop *Eyler Hans Lycky Erich Wyrsteni Jes Nielssen Johan Leno Claves Steen Orm Andhers Bonde Ies Bondssen Oluff Nielssen* och *Ies Michelssen* wore intzcigle hængdh nethen for thette breff Datum Anno die et loco quibus supra.

(Originalen paa Pergament i Geh.-Arch. med 2 hængende Segl; det tredie mangler.)

№ 52.

1486. 1 Aug. Kong *Hans* stadfæster det Privilegium, at Borgerne af *Aarhus* i *Rye* ere frie for Bodgjeld og Stadepenge. De maae hugge al Slags Skov i Kongens Gaard undtagen Eg og Bög til Ölboder og til Ildebrand og derfor give 6 Penninge. De skulle have frit Græs til deres Ög. De, som Intet behöve af Abbedens, skulle være aldeles frie.

Wii *Hans* meth gudz Nade &c. Kundgöre at aar efther gudz byrd MCDLxxxvj Sct. Pethers Dag ad vincula i swartbrödhreclosther stwe i *Aars* Nerwærende noghre wore Rad oc gode men, wore skickede wore Borgemestere oc Radmen i *Aars* pa then ene oc Reenliffuet man Hr Abbet aff Emcloster pa then annen sidhe om trette oc dele som thennem emellem ware om bodefangh told stadepenninge oc bodgield. Tha wore ther swo talit emellem them at nar wore borgemestere Radmen . . . . . kommer til

Rydh skulle the wære frij for told stadepenge oc bodgield effther the Breffs liudelsse som wii oc wore forfæthre framfarne Konger i Danmark thennem giffuet haffue oc huilche aff them timber behoff haffue till bodefang thi skulle thet fynne i wor gard oc giffue ther aff sex penninge oc mwe the hugge ther allehonde skow ægh oc bögh vndenthagen till ölbodher oc Ildebrand oc the giffue ther fore oc sex penninge Sammeleds skulle the oc haue friit fælligh græss till theres ögh, Men hwo ther Kouner smidher sudher (sic) eller noghre andre aff *Aars* behöffue the inthet aff abbethens the skulle wære aldeles frii Oc her pa wore alle Dele twedracht oc sagher som for^ne Hr Abbet oc *Aarss* by her om emellem wæret haffue hidtill fuldkommelige oc till en full ænde afftalet oc skal aldrig mere vpdrages effther thenne Dagh i noghre made. Dat. anno die & loco ut supra Nostro Regali sub Secreto appenso. Ad relacionem domini *Erici Ottensen* milit.

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet med et Fragment af Seglet vedhængende).

№ 53.

1486. 2 Septbr. *Anders Christensen af Kuelstrup*, Landsdommer i Nörrejylland, med flere af Adel vare tilstede i Biskopsgaarden i *Aarhus* og der forligte Magistraten af *Aarhus* og Biskop *Eiler* om Trætte, de havde sammen om deres Markeskjel m. m. Dersom Bispens Tjenere skulde fornærme nogen af Borgerne eller Borgerne fornærme nogen af Bispens Tjenere, saa skulde Bispen sætte sine Svende og Borgemestre og Raad deres Borgere til Rette derfor.

Alle men thette breff see eller höre kwngiöre wij *Anders Cristiernssen* aff *Kwelstrup* lantzdomer i *Nörre Jutlandh Hans Lyckij* aff *Rudgarth Jens Nelssen* aff

Reijstrup och *Seueren Monck* fogith paa *Klaxholm* wepnere met thette worth opne breff ath aar effter gutzbyrdh MCDLxxxvj löffuerdaghen nest for wor frwe Dagh natiuitatis marie tha ware wij neruerendes ower eth wenlicht woldgijffts maal i biscopps garthen i *Aars* mellom verdughe fadher och Herre met guth biscop *Eyler* i *Aars* hans erlige cappittel i samestet pa then ene, Borgemestere radh och mijnige almoge ibidem pa then annen sijdhe om twedrackt tretthe och vwillie som thennom emelom war for then Korn eddij *) och marck som forne borgemestere och radh haffde oss til trordh offuer atwære, Tha bödh forne borgemestere och radh thennom bade til mijnne och retthe, Och gaff oss fuldh mackth pa then sag badhe til mijnne och retthe effter wor Naduge Herre Konings priuilegia breffue och bewisingh som the there oppa haffue, Och tha loffuith och sagde forne biscop *Eijler* ath han wil eij ffeijdhe arghe eller ffeijde ladhe *Arssis* borgere i nogher hande made for then sag effter thenne Dag, och sagde at vffórmer noger hans nades swenne eller tijenere noger *Arssis* borgere tha wil han sette thennom til retthe som thet seg bör, It. sker oc sa at noger *Arssis* borgere vfförmer noger hans nades swenne eller thienere tha skal borgemestere och radh sette thennom til retthe ighen som thet seg och bör. In cujus rei testimon. sigilla nostra presentibus sunt appensa Dat. anno die & loco ut supra.

(Originalen paa Pergament i Geheime-Archivet med tre hængende Segl; det förste mangler).

---

*) Her handles udentvivl om, at Biskoppen havde ladet saae Korn i Marken; men Borgerne, som mente sig berettigede til at betragte denne som blot Græsning, havde ladet deres Qvæg afæde Sæden. En Yttring, betræffende et saadant Factum, findes i et fölgende Thingsvidne af 1513. Udg.

№ 54.

1487. 29 Marts. Biskop *Eiler* quitterer for den modtagne Byskat af *Aarhus*.

Wij *Eyler* met guts nathe biscop i *Aars* kwngiöre alle met thette wort wpne breff at borgemestere oc kiæmenere i *Aars* haffue fornöget oss theres byskat aff *Aars* for thette Aar nw næst framgangendes ær swo wi lathe them qwitte oc lösse ther fore, for oss oc wore effterkommend. biscop i *Aars*, In cujus rei testim. sigillum nostrum præsentib. est appenssum Datum *Aruss* Anno Dom. nostri M. C. D lxxxvij feria Quinta post Dominicam Qva canitur off . . . letare Jn medio quadragesime. *)

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet med et hængende Segl).

№ 55.

1487. 16 Mai. *Peter Ulff*, Kannik i *Aarhus*, *Herman Flemming*, Domprovst sammesteds, med flere Kanniker og Præster kundgjöre, at de paa Raadhuset vare tilstede, hörte og saae, at *Herman Flemming* og hans to Svende, *Henrik Clemensen* og *Tyge Jepsen*, lovede paa deres gode Tro Borgemestre og Raad og menige Borgere i *Aars* og alle, som med vare hos *Mester Arnds*, den Tid den Skade og Uvillie paafærde kom mellem *Herman Flemming*, hans Svende og Mester *Arnd*, et godt, tro, evigt Venskab.

Alle men thette breff see eller höre kwngiöre wij *Pether Wlff* Cannick i *Aars Hermyn Fflemingh* Dom-

---

*) 1488 — et ligelydende Quittantsbrev d. d. *Aruss* M. C. D L xxxviij Vigilia nat. Christi. 1489 — et ditto af samme Biskop dat. *Ar.* Anno Dom. M. C. D. L xxxix Vigil. nat. Christi.

prouist i samestet *Jens Kyndw Niels Anderssen Mesther Pether* Canick *Seueren Michelssen* och *Pouel Stöyghe* som Presther och perpet. vicar. ere i samestet meth thette worth opnæ breff ath aar effther gutz birdh MCDLxxx septimo then odenssdagh nest for ssancti Eriks Dagh Koning Tha wore wij offuer eth wenlight forligelze maal pa radhussidh i *Aars* hördhæ och sawe ath forne *Hermyn Flemingh* och hans two swenne *Henrik Clemenssen* och *Thighii Jeipssen* loffuedhe wissed och sagde pa theres gode tro ere och loffuæ borgemestere Radh *Mesther Arnth* och alle meynighe borghere i *Aars* theres hion och tienere och allæ andhre som hoss och meth war til forne *Mesther Arnds* then tiidh then skadhe och vwilghe pa fferdhe kam mellom forne *Hermijn Flemingh* hans swenæ oc *Mesther Arndh*, Eth goth tröcth ewikt wenskab och kierlichet trolich och vbrodelich at holde i alle made pa alle sydher then sag er arörende vthen alle argelisth, Och then sagh och vwilghæ klarlighe forlicht och afftalledhe er, til en fulkomelighe ende som hwn aldrij giordh ware och aldhrij vp atdraghe pa noger syde vnder arboth mal Til ytermere witnisbyrdh tha haffue wij *Pether Wlff Hermijn Fleming Jens Kyndw Niels Anderssen Mesther Pether Seuerin Mickelsen* och *Pauel Stöggi* wore Intzigille meth willie och widskab hengendes nethen for thette breff. Datum anno die & loco quibus supra.

(Efter Originalen paa Pergament i Geheime-Archivet med 7 hængende Segl).

№ 56.

1488. 9 April. Forlig mellem Biskop *Eiler* og Borgemestre og Raad om den Trætte og Uvillie, dem imellem været haver. Bispen skal böde og bedre den Forfang og Skade, 3 af hans Svende have gjort Borgere og Borgersker; item lover han 60 Mark Faldsmaal for de samme 3 Svende, om de herefter forsee sig; item skal Kornkjöb og alt Salg (Alsalg?) enten med Præster eller andre være Bispens Tjenere aldeles forbudt.

(Meddeelt af Prof. *N. M. Petersen*).

Alle men thette Breff see eller höre kwngiöre wij Brodher *Cristiern* Abith i Ömklosther *Anders Cristiernssen* aff Qwelstrvp lantzdomer i Nöriutlandh *Anders Monck* aff Brusgarth *Erich Westheni* aff Söbigardh *Thigij Jenssen* aff Aakier och *Jachim Löckij* aff Silkijborgh som wepner ære met thette worth opne breff Ath aar effther gutz birdh Mcdlxxx octauo Odenstdaghen nest effther paschæ Tha ware wii nerwerendes vti werdughe ffadhers magh biscop *Eylers* vti *Aars* biscopsgarth til waldgift och forlighelze maal mellom for^ne^ werdugh fader borgemester radh och borghere om alle saghe delle trette oc vwilge som thennem emællom war Tha worthe thet saa tallith och forlichte alle dellis til en endelighe sagh Sva thet for^ne^ werdugh ffader skal bödhe och bedhræ emodh the wore met borghere och borgerskæ som hans nades swene *Micel Eskelssen Per Frokier Jep Wlff* och *Gotskæ* haffue broth amodh for forffangh och skade the thennem giordh haffwæ och for sanmentz penningh som the haffue there for vtgiffuith och loffuith effther skellighet Swa thet borghern thacker for^ne^ werdughe ffader borgemester och radh at the haffue skicket thennem bodh och wanriingh for then skade och forffangh thennem giordh war aff for^ne^ swenæ, Och there til

loffwedhe och sagde forne werdughe ffader forne borge mestere och radh pa *Aars* byes wegne lx mark falds maal for forne swennæ, Och ytermere och bedhre at forsware borgemestere radh och borgere her effther for vretthe en han ongiordh haffuer om thett kieres for hans nade ath thennem sker forffang eller vskiel i noger mode thet hans nade star at giöre, Och there appw skal forne lx march stannendes blyffue vkræffdh, Hware thesse forne artickellæ ey sa skier och holdes som for er rördh Tha skal forne byskop *Eyler* straxst vtgiffue forne lx mark faldsmaal Och hwo there tha bröth haffuer aff forne biscop *Eylers* swennæ och thienere tha stande til retthe eller och böde theres ffalds maal til byen som thet seg bör vthen alle vwillige met forne werdugh ffader och alle korn kiöb och al saal met presther eller nogher forne biskop *Eylers* swenne eller tyenere klarlighe affsagdh ey skee skal eller bruges here effther vti noger made, Och there appw alle delle saghe vwilge och tretthe klarlighe wenlighe och wel forlichte och aftallith er til en fulkomelighe endh vthen alt argelisth hwadh som giordh er til thenne dag Til thes ytermere witnisbyrdh tha haffue wy forne Abith *Cristiern Anders Cristiernssen Anders Monck Erik Westeni Tygy Jenssen* och *Jachim Lycky* wore Intzigille hengendes nethen for thette breff Datum Anno die et loco vt Supra.

(Af Originalen paa Pergament i Geheime-Archivet. Af sex hængende Segl mangler det sidste).

№ 57.

1488. 11 Novbr. Kong *Hans's* andet Dombrev paa *Aarhus* Mark.

Wii *Hans* &c Göre vitherligt at fore oss wor skicket vore Borgemesteres Radz oć menige almuges bud aff vor Köpstæd *Aarss* meth vort förste Dom-

breff ludendes pa *Aarss* march som for^{ne} vore borgemestere radmen oc almuge i *Aarss* haffue pa vore oc kronens vegne huor bred oc huor langh hwn skal være tiil for^{ne} *Aarss* almuges Behoff tiil theres fææ oc swin ffőrst lige ősther fra then sten som ligger ved *rügbierget* oc swo tiil en egh som kalles *Grims egh* oc ősther fra *Grims egh* oc i *Rissgardz beck* oc swo fölger skæleth for^{ne} Beck nedher vdj haffuet oc westher fra then for^{ne} steen ther ligger ved *rigbergh* oc op ath thet Lagefald tiil the two lille Hőge then söndre Höy oc vesther, fra then for^{ne} Höy oc til *Kræmersteen* oc lige sönder fra *Kræmersten* oc til *Drotninghsten* oc sonder fra *Drotninghsten* oc neder ath thet Lagefald ved *Hasle Hage* ænde oc frem at *meddelsbergh* oc swo neder i sően &c Effther thi som vort statfestelse breff oc thet vort fõrste Dombreff ther om ythermere vtuisser oc inneholler oc ther emod er enghen breffue tagne aff oss Thij tildőme vij nw annen sinnæ for^{ne} vore borgemestere radmen oc almuge i *Aarss* oc theres efftherkommere ibidem for^{ne} march i Lenge och Brede som főre er rőrth att haffue nyde bruge oc beholle pa wore oc kronens vegne fforbyudendes alle ehuo the helst ere eller wære kunne thennem eller theres efftherkomere ibidem ther vdj Hinder at gőre i noghre mode Swo lenge nogher kommer for oss meth bettre Beuisning pa worth rettertingh Datum die beati Martini Episc. anno domini M C D Lxxxviij Nostro ad causas sub sigillo Teste Iohanne Cetilli Iusticiario nostro dilecto.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med Spor af 2 Segl paa Ryggen).

№ 58.

1488. 15 Novbr. Kong *Hans's* og Rigens Raads Dom, at de Præster, som kjöbe eller pante Borgergaarde, skulle skatte og skylde deraf til Byen og Kronen, som de, der solgte &c, have gjort, da ingen kan sælge eller afhænde mere, end han har; ville de ikke betale, da kunne Borgemester og Raad pante dem derfor. Item at en Tönde Salt skal være saa stor, at den holder 8 Skjepper.

Wii *Hans* meth gudz Nade &c. göre alle witherligt at aar effter gudz Byrd M C D Lxxx octavo Löuerdaghen nest effter sancti *Martini Dagh* i *Korsebrödre Gard* i *Horsens* Nerwærendes oss elskel. wærduge father Biscop *Eyler* i *Aarss* Hr *Erick Ottessen* Hr *Loduigh Nielssen Peder* (?) *Mouritzen Niels* (?) oc *Anders Cristiernssen* wore elskel. men oc Raadh *Oluf Friis Holger Erikssen Peder Tockessen* (?) meth mange flere wore elskel. men oc thienere wore skyckethe fore oss thesse Breffuisere *Jep Sturæ* oc *Erik Pederssen* Radmen i *Aars* oc kerde at canicker oc Præster köbe oc pante garde oc öde jorde aff Borgere ther i Byen &c Oc ther meth formyndskede wor oc kronens skatt ritzel och tyngsel som oss vppa kronens wegne burde at haffue aff for^ne garde oc Jorde Ther wor saa fore Rette affsagt at huilcken canick eller Præst Som köber oc panter eller haffuer köbt eller pantet garde eller Jorde vtj nogen köbstedh han skal göre til Kongens oc Byens tynge saa fullest som then giorde ther gard solde eller forpantede Thi at inghen kan selge eller afhende mere æn han haffuer Wele for^ne canicker oc Præster thet ey göre tha skulle oc mwe wore Borgemestere och radh ther i Byen kræffue vtheske oc pante ham en swodan skatt och tyngæ aff som the giöre andre borgere ther i Byen It. kæræ oc for^ne *Jep Sturæ* oc *Erick Pe-*

derssen at tönne salt som sælges ther i Byen være meghit for smaa Oc sælge them toch fore fulle tönner salt Ther vppo wore saa fore rætte afsagt át tönne bör at wære saa stoer at ther gaar otte skepper salt vti FFindes the och myndre ther fares meth som meth annet falst godz Datum anno Die & loco quibus supra nostro sub Secreto. ad mandatum domini regis in præsentia....

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet. Seglet er borte).

№ 59.

1489. 6 Januar. Kong *Hans's* tredie Dombrev paa *Aarhus* Mark.

Wii *Hans* &c. Göre witt herligt at fore oss vor skicket vore Borgemesteres radz oc almuges bud aff vor köpstad *Aarss* meth vort annet Dombreff ludendes pa *Aarss* march som forne vore borgemestere radmen oc almuge i *Aarss* haffue pa vore oc kronens vegne huor bred oc huor langh hwn skal være til forne *Aarss* almuges Behoff tiil theres fææ oc swin ffförst lige östher fra then sten som ligger ved *rigberghet* oc swo til en egh som kalles *Grims egh* oc östher fra *Grims egh* oc i *Risgardz Beck* oc swo följer skeleth forne Beck neder vdj Haffuet oc vesther fra then forne steen ther ligger ved *rigbergh* oc op ath thet Lagefald tiil the two lille Höge then sondre Höy oc vesther fra then forne Höy oc til *Kræmersteen* oc lige sönder fra *Kræmersten* oc til *Drotninghsten* oc sönder fra *Drotninghsten* oc neder at thet Lagefald ved *Hasle Hage* ænde oc frem at *meddels Bergh* och swo neder i söen. Effther thij som vort statfestelse breff oc thet vort annet Dombreff ther om ythermere vtuisser oc inneholler oc ther emod ere enghen breffue tagne aff oss Thii tildöme vij nw tredie sinnæ

forne vore Borgemestere radmen oc Almuge i *Aarss* oc theres effthеrkommere ibidem forne march i lenge och brede som före er rört at haffue nyde bruge oc beholle pa vor oc kronens vegne fforbyudendes alle ehuo the helst ere eller være kunnæ thennem eller theres effthеrkommere ibid. ther vdj Hinder at göre i noghre made Swo lenge noghre kommer fore oss meth bettre Beuisingh pa worth rette tingh Dat. die epiphanie Domini Anno emissionis M. C. D Lxxx nono Nostro ad caussas sub Sigillo Teste *Ioh. Ketilli* Iusticiar. nostro dilecto.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet. Spor af 2 Segl paa Ryggen).

№ 60.

1489. 22 Febr. Kong *Hans's* fjerde Dombrev paa *Aarhus* Mark.

Wii *Hans* meth Gudz nade &c Göre vitherligt at fore oss vor skicket vore Borgemestere radz oc almuges Bud aff vor köpstad *Aarss* meth vort tredie Dombreff ludendes pa *Aarhus* march som forne vore Borgemesthere radmen oc almuge i *Aarss* haffue pa vore oc Kronens wegne huor bred oc huor lang hwn skal være [her fölger nu Beskrivelse af Markens Grændser, ligesom i de foregaaende Dombreve] och ther emod ere enghen Breffue tagne aff oss. Tii tiildöme vij nw fierde sinnæ forne vore Borgemestere radmen oc almuge i *Aarss* theres effthеrkommere ibid. forne march i lenge och brede som före er rört at haffue nyde bruge oc beholle pa vore och Kronens (sic). fforbyudendes alle ehuo the helst ere eller være kunnæ thennem eller theres effthеrkommere ther wdi Hinder at göre i nogher made Swo lenge nogher kommer fore oss meth bettre beuisning pa vort rettetingh. Dat.

ipso Die beati Petri ad cathedram anno Domini M. C. D. Lxxx nono nostro ad caussas sub Sigillo. Teste *Joh. Ketilli* Iusticiario nostro dilecto.

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet. Seglet, beskádiget, er vedhængende).

№ 61.

1489. 18 Mai. Kong *Hans's* Stevning til dem, som mene sig at have Ret til *Aarhus* Mark, om et Aar og sex Uger at möde for Kongen og hans Raad og bevise deres Paastand.

Wij *Hans* meth gudz nade &c. Göre vitherligt ath fore oss pa wort rettetingh vor skicket erlige och forsynnelige mend vore Borgemesteres radz oc almuges Bud aff vor Köpstad *Aarss* meth wort fierde Dombreff ludendes pa *Aarsses* March som for^ne^ vore Borgemestere radmen och almuge i *Aarss* haffue pa vore oc kronens vegne huor bredh oc huore langh hwn skall være tiil for^ne^ *Aarsses* Almuges behoff tiil theres fææ och swin ffôrsth lige ôsther fra then sten som ligger ved *rigberghet* och swo tiil en egh som kalles *Grims egh* och ôsther fra *Grims egh* och i *Risgards Beck* oc swo fölgher skeleth for^ne^ Beck neder vti Haffuet oc vesther fra then for^ne^ steen ther ligger ved *rigberghet* och vp ath thet Lagefald tiil the two lille Höge then sôndre Höy och vesther, fra den for^ne^ Höy och tiil *Kræmersten* oc lige sônder fraa *Kremersteen* oc til *Drotninghsten* och sônder fra *Drotninghsten* och neder ath thet Lagefald ved *Hasle Hage* ende och frem ath *middels bergh* och swo neder i söen. Effther thi som vort stadfestelse Breff och thet vort fierde Dombreff ther om ythermere vtuisser och inneholler och ther emod ere enghen Breffue tagne aff oss Thij byude vij hoss alle som bygge och bo i Danmarck ehuo the

helst ere eller være kunne som sigh kender nogen Deel lodh eller rettighed ath haffue i for^ne marck entegh fore eyedom Laan panth eller gaffue eller være segh ehuad mode thet helst være kan ath the innen sex vgher och eth Aar effther thette vort Breff er lesth komme fore oss pa vort rettetingh meth hues Breff och beuisingh the ther emod haffue Swo frampt ath vij ey skulle giffue for^ne vore Borgemestere radmen och almuge i *Aars* ther effther framdeles vore Breff effter theres forfyllingh som tiilbör. Datum *Skanderborgh* Die beati *Erici regis* Anno Domini M. C. D. Lxxxix Nostro ad caussas sub Sigillo. Teste *Johanne Ketilli* Iusticiario nostro dilecto.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet.
Spor af 2 Segl paa Ryggen.)

№ 62.

1489. 3 Juni. *Johan Jeipsen*, Erkedegn, med flere Kanniker vare i Sortebrödre Kloster over en Dagtingning mellem Kong *Hans* og Biskop *Eiler* for forskjellige Fredlösmaal mod denne sidste, saasom Manddrab, Plovfred, Vold, Hærværk, Thingfred, og for den Mand, som imod Kongens Beskjermelsebrev blev slagen ved sin Plov m. m.

Wij *Johan Jeipssen* Ærchideghn i *Aars Pether Vlff* Mester *Jens Jeipssen Laurits Petherssen Mathis Thomessen* oc *Jens Kyndo* Canniker i samestedz Giöre witterlight alle meth thette wort obne breff, Ath aar effter gutz byrdh Mcdlxxx Nono Othensdaghen effter Ascensionis domini i swortte brödercloster i *Aars* ware wij skicket til voldgifftsmen mellom högbyrdes förste oc Herre Koningh *Hans* aff *Danmark* &c woor kiære nadige Herre pa then ene, Oc verdige ffather meth gudh Biscop *Eiler* i *Aars* pa then annen side Om trætte oc Dele som thennom emellom haffuer wæ-

ret aff lang thiid oc til thenne Dagh Som ær om mandrap plogfredh wold Hærwerk tingfredt oc thesgeligest (sic) om then man som Slaghen bleff vidh sin plogh modh for^{ne} wor Nadig Herres Beskermels breff. Item Thisligest oc ath tingh wort lagt andhenstedz æn i sit rette Lagh oc thære gick Dom oc rette modh Koningens befalijngh eller tilladelse. Item oc ath tingh bleff holden j Hr *Axels* Læn siden tingh war bröden oc fogden affaren, Alle fredlösmaal offuer for^{ne} verdigh fathers brödug oc daglig thienere i the sagher som rörd ær hære fore oss oc thisligist *Cristiern Rechals* som nw ær komen aff for^{ne} verdige ffathers bröd, oc andher Sagher smaa oc store som skedde ære oc wæret haffue thennom emellom til thenne Dagh som forschreffuit staar ær nw kommen til wenligt mynne oc affthalede sagh aldri vpatdrage i nogher made pa Konningens vegne om then sagfald oc rettighet som Hans Nade ther aff haffwe kwnde effther Loghen Togh meth swo skel ath for^{ne} verdige father oc hans thienere sculle thennom forene meth alle Sagwoldere som thennom atskijlde haffue j thesse for^{ne} ærindhæ effter gode ments tycke pa bodæ Sidher som for^{ne} wor nadige Herre ther til skicket haffuer, som ære Hr *Axel Lagessen* ridder *Anders Cristiernssen Eric Westeni Anders Munck Las Lwnoff* oc *Oluff Sommer* som righens breff ther vppa giffuet ær, swo ath for^{ne} Sagwolde... skal eij gjöres behoff hereffther ath kiære for wor kiere nadighe Herre. (It.) Æn war thet soo ath thet ei kunne tha enes i mijnne, tha skal for^{ne} verdige ffather oc hans thienere giöræ oc hændæ hwær effther for^{ne} gode mentzs tycke oc wdsigels effther Loghen. Ther vppa hawer for^{ne} wor kiere nadige Herre loffuet jæth oc sagde for^{ne} verdige ffather et fwldkomligt wænscap oc ath hans fogder oc embitzmen scwlle stedæ for^{ne} verdige fathers fogderæ oc embitzmen oc thienere loff oc ræt til tijnghe Oc hwer man lidelig

skell innen tinghe, thet fanghe bescreffuit fra tingi, oc hwær tale theris ræt oc rættethalæ til tingi oc fra felig oc wfeijdh i alle madhe effter Loffuen. Skedde thet swo ath for^{ne} wor kiere nadig Herres fogder oc embitzmen worder ther brödeligh wdi oc giorde ther amodh i nogher madhe tha wil for^{ne} wor kiere nadige Herre rettlie offuer thennom som swo giör, som thet sigh bör om thet worder kiærdh for hannem. Thesligist heffuer oc forne verdige father loffuet for sægh sijn Officialis Prowesther fogdher embitzmen oc tienere at stedhe wor kiere nadige Herres fogdher, embitzmen oc tienere alle som wor Nadigh Herre tilhörer Ehwo the helst ære logh oc ret vdthen alle feide i noger made aff hans brödh (sic) Skedde thet oc swo ath nogher for^{ne} verdige fathers fogder eller embitzmen giorde her amodh som forscreffuit staar Tha scal han sette thennom oc swo til rette wthen al giensigelse hwor thet for hannem kiærdh worder. Ath swo ær thalet them imellom oc swo holdes scal haffwe for^{ne} wor kjære Nadige Herre oc Koning oc for^{ne} verdige father ladet henge theres Secreta oc wii for^{ne} som Detings men haffue wæret i thisse saghe mellom for^{ne} wor kjere nadige Herre oc Koning oc forne verdige father hengde wore Jntzegle nethen for thette Breff Dat. anno die & loco quibus supra.

(Efter en mutileret Original paa Pergament i Geheime-Archivet, der har havt 7 Segl, hvoraf 2 vedhænge, sammenholdt med en Afskrift i Diplomatariet. *).

---

*) Af det ovenstaaende Brev findes 2 Afskrifter i Diplomatariet, hvor der desuden findes en Afskrift af en anden Original, der foran „Ath swo ær thalet“ &c. har fölgende: „It. i thenne Contract skal ingen bönder wære meth i Dething vndtagnæ the bönder, som meth ware at holde thing, sithen thet

№ 63.

1490. 29 April. Kong *Hans's* Quittants paa „Sisse“ fra det förste den blev paalagt og til Dato.

Wij *Hans* &c . . . göre alle wittherligt at wore Borgemestere oc Rad i *Aarss* haffue nw giord oss god redhe oc regenschab aff then Sise the nw haffue vpboret fran förste wij henne palagde oc swo ind till nw effther som theres regenschab the nw finge oss ther om vtuiser thij lade vij thennem oc theres arffuinge frij oc quitte ther fore Dat. Aruss Die petri martiris Anno Dom. mcdxc^{mo} nostro sub signeto.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med Seglet paa Ryggen),

---

№ 64.

1490. 13 August. Rigens Kantsler, *Hans Kjeldsen*, om de Breve, der manglè for at udstæde Laasebrev paa *Aarhus* Mark. Item Taksigelse for det Guld, man havde sendt ham m. m.

Venligh Helsen forsend meth gud Kere borgemestere oc rad sönderlige gode venner ethert bud *Nis Michelssen* haffuer nw været hoss megh meth ethers forföllingh oc begerth Losse breff pa then marck tiil

---

brudhet war i Her *Axels* Læn, oc sameledis the bönder, som lagde thing i wrætte lagh i *Skanderborg* læn oc *Mayens Petherssen* som the toff owergick pa *Litzberg* Herritsthing fore *Olaff Jeipssens* Död. It. hawer oc forne werdige father biscop *Eiler* loffuet for^{ne} hogboren Förstæ &c at han skal ingen fritlösæ men holde pa sinæ slot eller gardæ æller hwse æller hieme them i nogre madæ. At so ær talet“ &c.

ethers by tha haffue i glömpt hiemē then beuisningh mesth macth ligger pa Som er eth vor keriste nadige Heres breff som hans nade haffuer funneth thet marckeskiel *Drotningh Margretæ* lod göre, ved mact at bliffue &c oc eth annet pergamentz breff meth vij hengendes Jntzeglæ vtgiffuet aff *Aarss* bytingh ludendes at *Drotningh Margretæ* oc righens rad hagde antwordet borgemestere oc rad i *Aarss*, *Arsses* marck pa Kronens vegne &c thij kan Jech engelund giffue Losse breffuet för end the tw forne breffue komme tiil stede meth then annen forföllingh thet er megh megeth leth at Jech ey tiilforn viste swo dant bröst It. haffuer Jech annammet thet guld i sende megh pa eth regenskaff oc tacker ether ther giernæ fore oc nar Jech kan snarest faa the ij breffue skulle i faa ethers ærende swo atj skulle megh tacke Hagde i oc senth megh ethert mynste bud oc ey en penninghe tha vilde Jech aligevel rammet ethert beste oc senth ether thette breff Jech setter alle ærende Jnd til ether selffe Hære meth befaller Jech ether gud oc Jomffrue marie Ex *Rask* feria sexta proxima ante fest. assumpt. marie anno &c nonagesimo meo sub secreto.

Hans Keldssen,
Righens cantzeler.

Udskrift: Erlige oc forsywnlige men Borgemestere oc rad vdj *Aarss* Synæ gode venner.

(Originalen i Raadhus-Archivet).

№ 65.

1490. 8 Octobr. Laasebrev paa *Aarhus* Mark.

Wij *Hans* meth gudz Nade *Danmarkes Norges Vendes* oc *Gotes* Koningh Vtuald Koningh tiil *Sueriges* Riige Hertugh i *Slesuigh* i *Holsten Stormarn* oc i

Ditmersken Hertugh Greffue i *Oldenborgh* oc *Delmenhorst* Göre vitherligt at Aar effther gudz bird M. C. D nonagesimo then fredagh sancti Dionisij Affthen fore oss pa wort rettetingh i Viborg pa Biscopsgarden i Borgestuen nerværende oss elskelige verdige fader meth gud Biscop *Niels Glob* Hr-*Erich Otessen* wore elskelige men och rad Hr *Erich Erichssen* aff *Awensberg* Hr *Oluff Pederssen* Riddere *Oluff Munk Anders Cristiernssen* wor landz Dommere i norre *Judland Peder Nielssen* aff *Tym Langhe Jens Nielssen Scriffuer* Landztingshörere oc *Nis Clemendssen* meth flere ther nerværende. Vor skicket erligh oc fornymstig man *Nis Michelssen* borgher i *Aarss* meth full macht pa borgemesteres radz oc menige Indbyggeres vegne i *Aarss* meth nogne opne beseglde breffue pa *Aarsses* marck och fægangh Oc först i rette lagde et breff som *Peder Nielsen* Byfoget i *Aarss* hagde vdgiffuet oc beseglt meth flere tiil Witnesburd Aar effther gudz burd MCDLX quinto sancti Petri Dagh ad vincula Ludendes at viij Danne men vonne at thennem ful witherligth war oc somæ aff them hoss then tiid *Drotningh Margretæ* oc Righens rad som tha hoss ware wiisde oc antwordet Borgemestere Radmen oc menige Almuge i *Aarss*, *Aarsses* Marck pa Kronens Vegne hwor bred oc hwor langh hwn skulde wære til forne *Aarsses* Almuges behoff tiil theres fææ oc swin ffförst lige östher fraa then steen ther ligger ved *rigberget* oc swo tiil en egh som kalles *Grims egh* oc östher fraa *Grims egh* och i *riissgardz beck* oc swo fölger skellet forne Beck neder i Haffuet Och westher fraa then forne steen ther ligger ved *Rigberget* och wpp ath thet Lagefald tiil the two lydel Höge then söndre Höw oc westher fraa thenne forne Höw oc tiil *Kræmersteen* oc lyghe sönder fraa *Kræmersteen* oc tiil *Drotninghsteen* oc sönder fraa *Drotninghsteen* oc neder ath thet Lagfald wed *Haslw Hawe* ende oc fram ath *Me-*

dels Bergh oc swo neder i söen. Item eth wort egeth Dombreff vtgiffuet aar effther gudz burd mcdlxxx quinto feria tertia ante festum Scolastice virginis ludendes at the markeskel *Drotningh Margretæ* lod göre oc lade tiil *Aarsses* By oc Biscop *Jenss* meth andre gode mentz offuerwærelsæ syden samtyckede bör at bliffue wed sin fulde mact oc the aff byen skulle nyde brughe oc beholle skoff marck Jord Forth fæleth oc alth anneth hwes innen for^{ne} marckeskel er, Och then Lagheffd oc sandementz twgh döth oc mactlösth som ther pa giorth wor oc om then Lycke oc tofft the trette om skulde xii gode men grantzske om oc skiliæ meth theres eedh. It. eth contractz breff werdige fader meth Gudh Biskop *Eyler* hagde vtgiffuet oc beseglt meth syth Capittel oc flere tiil witnesburd ludendes at effther thenne Dagh ey skal indhegnes nogher lycke pa *Aarsses* marck Oc skal then Lycke the xii eghere men wore tiiltagne ath grantzske om effther wort egeth Dombreffs liudelse som for^{uit} star som Hr *Marquard Skernoff* hagde indhegnet ligge frii tiil fægangh tiil *Aarsses* By tiil Klerckerieths Borgeres oc menige Indwoneres i *Aarss* behoff oc fægangh Kirkens tegelgard vndentaghen Och ther effther meth wort statfestelsæ breff förste Dombreff annet tredie oc fierde Dombreff skreffuet pa Pergamenth meth hengende Intzeglæ Hwert forne Dombreff paa sex vgher och wor almynnelighe steffningh pa sex vgher oc eth aar offuer alt wort riighe *Dannemark* at hwo segh kendes nogher Dell lodh eller rettighed at haffue i for^{ne} *Aarsses* marck enctigh fore eyedom panth laan eller gaffue eller være segh i hwat mode thet helst wære kan at the skulde komme fore oss meth theres beuisingh om the ther noghen emod hagde Oc ther effther wor sex vghers steffninghs offuerhörelse oc offuer alt wort riige *Dannemarck*, Huilke breffue alle laglige giffne oc tiil tinge lesde oc forfulde oc framgangne ære ved

alle theres tiider oc Datum Oc ther emod ære enghen breffue taghen aff oss Thii tiildõme wij nw forne Borgemesthere rad oc menige Indbiggere i forne wor köpsted *Aarss* oc theres efftherkommere forne Marckeskel, skoff, marck, forth oc fægangh, meth all friihed oc legligbed incthet vnden taget vthen kirkens tegellgard som fore er rörth at haffue, nyde, bruge, oc beholle, til ewinneligh eye, eyeskullendes, fforbyudendes alle ehuo the helst ere, eller wære kunne, thennem eller theres efftherkommere ther vdj Hinder at göre eller segh ther meth at beuære mod theres mynnæ i nogher mode Och sette wij then sagh ewinnelige tygelse wppa Datum anno die & loco supra dicto Nostro ad caussas sub Sigillo Teste *Johanne Ketilli* Justiciario nostro dilecto.

(Efter Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet med Seglet vedhængende).

№ 66.

1490. 9 Octbr. *Peder Pedersen Murmester*, Raadmand i *Aarhus*, gjör vitterligt, at han af Byen har faaet et Stykke Jord paa 7 og 12 Alen, beliggende uden for den vestre (Port), paa den nordre Vang, paa Vesterenden af Graveenden, hvoraf han skal svare Jordskyld, og intet andet Huus derpaa at sætte, end med Tegl og i Leer efter Byens Vilkaar. Item at han er bleven tilfredsstillet for den Bygning, han har opfört mellem sit Huus og (Borge?)porten m. m.

Allæ mæn thettæ bræff see eller höræ kwngiör jegh *P. Petherssen Mwrmester* radman i *Aars* alle witherlicht meth thettæ mijt opnæ breff thet jegh wetherkiendes megh oc mynæ Aarffuinghæ Ath haffwe en jordh och grwndh vti arlighe aars leyæ aff forsiunlighe Dannæmen Borgemestere radh och mynighedhen i *Aars* ligendis i *Aars* vthen for then westher [Port?] paa

then nordher wanghæ pa grawe ændhen pa then westher ænde, Saa thet wandith aff Grawæ Hawer sijth friith flod oc gangh vthen vti mællom for^{ne} jordh oc gadhen. Ffor^{ne} jordh pa brædhe östher oc westher sijwff alnæ oc vti sin længh söndher oc nör tholff alnæ. Och there vth aff for^{ne} jordh oc grwndh Till bijudher jegh meg for^{ne} *Pether Petherssen* och mijnæ arffuinghæ æller och hwæm then for^{ne} jordh oc grwndh vti hæffth oc wære haffwer eller oc besidher pa wore godhe tro och loffwe vbrödelighe i alle made, strengelighe hwærth arlicht aar vt atgiffue sancte Andhree affthen apostoli sex grotte jordskildh till for^{ne} *Aars* byes Hielpp nöth och gaffuen oc eij andher Hwssæ there oppw at setthe vthen the som skal theckes meth thegel och i leer effther byens wilkor Oc kjendes jeg meg for^{ne} *P. Petherssen* oc mynæ arffuinge og effther kommæ, Oss enghen ydermere rettighet there i nogher made at haffuæ vthen for^{ne} tolff alnæ jordh och sijwff alnæ som for rördh ær oc then bygningh som ther oppw standher Oc op athaffue borith mijnæ fullæ nöge och williæ aff borgemesther radh och mynigchet i *Aars* pa *Aars* byes wegnæ for alld then bygningh ther jegh bögdh hauer östen nest til for^{ne} vij alnæ jordh mellom meg oc porthen sa jeg thacker thennom klarligt for godh betallingh It. skal for^{ne} jordh oc hws affhendes tha skal for^{ne} *Aars* by were thet nest for lige werdh. Till thesse ydher mere stadffestelsse och witnisbyrdh Tha haffuer jeg for^{ne} *P. Petherssen* myth Jntzigille meth willie och meth widskab hængdh nethen for thette breff meth Dannæ mentz til bedendes som er *Lodwigh Andherssen* oc *Jes Gladh* borgere. Datum Anno Dom. M. C. D. Lxxx decimo ipso die sancti Dionicii conffessoris.

(Originalen paa Pergament i Geheime-Archivet med 3 hængende Segl).

№ 67.

1492. 22 Januar. Kong *Hans's* Quittering paa 19 Mark 4 Skilling 1 Hvid Accise af *Aarhus*.

Wij *Hanss* &c .... Göre alle vitherlict at wore borgemestere oc Rad i *Aarss* haffue nw giort oss gode Rede oc Regenskab aff huess Zisæ the haffue vppeboret siden sist the giorde oss Regenskab oc swa ind til thenne Dag oc haffue fórnöget oss ther aff nitten marck fire skelling en Hwid effther som thet Regenskab the oss ther vdoffuer antwordet haffue Jnneholder oc vduiser Thi lade wii them oc theres arffwinge quite oc frii ledige oc löse fore alt ythermere tiltal oc kraff aff oss oc alle andre paa wore vegne om for^ne Regenskab Dat. in civitate nostra arusiensi Die beati Vincencii Anno Dom. M. C. DXC secundo Nostro sub signeto.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med Segglet paa Ryggen).

№ 68.

1492. 4 December. *Klaus Hansen,* Præst, quitterer for 19 Mark 4 Skilling 2 Hvide Accise af Byen.

Jeg *Clauvs Hanssen* præst kendes oc kundgör met thenne myn eghen Handscrifft at ieg paa högborne förste konning *Hanss*ᵉ &c. min kereste Nadige Hrs. vegne haffuer annammet oc vpborth aff borgemestere oc Rad i *Aarss* Nitten Marck iiij ß tho Hwide fore theres zise som ther fallen er sidhen i siist the giorde Reghnskab oc swa ind til thenne Dag effther som thet Reghnskab the mig ther om offuer

antwordet haffue ythermere Jndeholder oc vdwiser Thij lader jeg thennom paa myn kerre Nadige Hrs. vegne ffrii quite leduge oc löse fore alt yther mere tiltal oc kraff aff samme myn kereste Nad. Hre. oc alle andre paa hands Nades vegne om for^{ne} zise i alle made som the meg nw fornöget haffue Jn cujus quitantie euidenciam Signetum meum præsentibus inferius est impenssum Dat. Jn Civitate nostra arusiensi Die beate Barbare anno Domini M. C. DXC secundo.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet. I Seglet et Skjold med 3 Roser).

№ 69.

1494. 19 Februar. Kong *Hans's* Quittants-Brev for 69 Mark 8 Hvide Accise.

Wij *Hans* met gudz Nade &c... Göre alle wiittherligt at wore Borgemestere oc Rad vdi *Arss* haffue nw giort oss gode Rede oc Regenskab aff hwes sise som ther i byen falden ær vdi thette Aar oc haffuer fornöget oss ther aff Treysindztywge oc ny marck oc otte hwide penninge effter som thet Regenskab the oss ther om ower antwordet haffuer ythermere vdwiise oc Jnneholder Thij lade wij them there arffwinge oc effterkommere ffrij qwitte leduge oc löse &c... Dat. jn Ciuitate Nostra Arusiensi fferia quarta proxima post Dominicam Jnuocauit Anno Dom. M C DXC quarto Nostro sub sigillo. *)

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med Seglet paa Ryggen).

---

*) 1495 Langfredag (17 April) quitterede Kongen i *Aarhus* for 95 ℳ 4 β „Ziisse", ligeledes 1496 Onsdagen efter Söndagen Re-

№ 70.

1495. 11 Marts. Biskops-Vidne, udstædt „in oppido *Söby*" i *Aarhus* Stift, at Biskop *Niels Clausen* i *Aarhus* hverken med Raad eller Daad havde havt Lod eller Del i den nyligt myrdede Hr. *Johannes Pedersens* Död. Dette vidste man deraf, at han havde gjort sin yderste Flid med at faae Morderne opdagede, og da dette ikke kunde skee, havde han sat dem i Band; men især deraf, at Morderne i Nærværelse af Adel og Folk havde bekjendt og gjort deres Ed paa, at Bispen var uskyldig.

Universis & singulis Sancte matris Ecclesie filiis Nos *Nicolaus Vibergensis, Eylerus* (sic) *Hartuichus Ripensis Nicolaus Burglanensis* Dei & apostolice sedis gratia ecclesiarum regni *Dacie* episcopi & magister *Henrickus Viteschole Severinus Care Insule* ..... Oratorii *Petrus jn Eskingbeck Petrus jn Alueng* monasteriorum abbates *Paulus* monasterii *Tvijlum* præpositus *Johannes Mathie* prior Domus Sancti spiritus *Randrusiensis* Ejusdem Regni Salutem jn domino Sempiternam Omnibus & singulis presentibus & futuris

---

miniscere for 21½ ℔ 4 Hvide, 1497 Tirsdagen efter Flesk Söndag for 39 ℔ 2 ß. Samme Aar, den 5 Decbr., quitterede *Jens Lauritssen*, Kongens Capellan og Skriver paa Kjöbenhavns Slot, for 38 ℔ 8 Hvide „szise". 1500 quitterede Kongen for 44 danske Mark „Sise" til sidst forlöbne Söndag Jubilate. 1503 den 21 Februar quitterede Kongen *Ludvig Anderssen*, Raadmand i *Aarhus*, for „Sise" paa Byens Vegne, 69 ℔ 9 ß 1 Album, „oc her foruten haffde han vtgiffuet 3 ℔ till fract fore noget wort klede förendes till *Kallundeborgh*„ &c.

1505 vor Frue Aften præsentationis quitterede Kongen *Oleff Skriffuer*, Raadmand, „for den Sise, der er faldet i *Aars* oc han vpboret haffuer siden först han i befallinge fick then at anname oc vpbære 126½ Mrk. 2 Skill. 1 Hvid."

1506 St. Elisabeth Dag quitterede Kongen ligeledes *Morthen Bondessen*, „wor borger her i *Aarss*", for „Sise", 63 ℔ 2 ß 2 Hvide.

per presentes literas nostras notum facimus & vere constare volumus qvod nos certe audivimus & in veritate sine omni dolo & fraude percepimus Reverendum jn cristo Patrem Dominum *Nicolaum Clausön* Episcopum *Arusiensem* .. mortem Domini *Johannis Petri* nuper *Arusie* defuncti nec consilium nec auxilium nec etiam fauorem aut mandatum aliquo modo dedisse nec factum hujusmodi (?) mortis ratum aliquando habuisse sed In continenti postquam pervenit ad ipsum.... ratus esset Dictus Dominus *Johannes Petri* Idem Reverendus Dominus *Nicolaus Arusiensis* suam extremam fecit diligentiam apud suos familiares Etiam jnuocando brachium & auxilium proconsulum & communitatis *Arusiensis* ad captiuandum & apprehendendum eos qui Dicto Domino *Johanni Petrj* heu dolor vulnera intulerunt Quos quia apprehendere realiter non potuit solemniter jn præsentia populi publice subiecit excommunicationi Et ergo nullus horum potest Dicto Reverendo Patri Dictj Domini *Johannis Petri* defuncti mortem jmputare maxime quia Dicti malefactores manifeste sponte & libere jn presentia & Nobilium & populi confessi & cum juramento protestati sunt quod Dictus Reverendus Pater jn omnibus & per omnia jnnocens est a morte Dicti Domini *Johannis Petri* Et quia talis ejus Jnnocencia nobis jn veritate cognita est Sumus semper parati ad faciendum Dicto Reverendo Patri purgationem super hujusmodi facto Si aliqvotiens necesse fuerit aut opportune. Jn cujus euidenciam Sigilla nostra presentibus inferne sunt appensa Datum jn oppido *Söby Arusiensis* Dioceseos anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto jn profesto Beati Gregorii pape.

(Originalen paa Pergament i Geheime-Archivet. Af 11 Segl vedhænge de 4.

№ 71.

1495. 20 Decbr. Bishop *Niels Claussen* qvitterer for 200 Mark Lybsk, Byskat.

Wij *Niels* met guts Naade Biscop i *Aars* kungiöre alle met thettæ vort vpne breff at borgemestere i *Aars* Raad oc bydens kemenere haffue fornöghet oss two Hwndret March Lub. bydens skat for huilke penninge wij lade thennom Quit oc frii for oss oc vore efterkomer Biscopere i *Aars* Tackende thennom for god betalinge Oc redeligt regenskab Jn cujus Euidentiam Sigillum Nostrum præsentibus jnferius est appensum Dat. Arusie anno Domini MCDXC quinto Vigilia Sancti Thome apostoli. *).

Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet med Seglet vedhængende.

№ 72.

1496. 22 Febr. Forlig imellem Capitlet og Borgemestre og Raad, at Raadhuset skal være quit og fri for Jordskyld til Kirken, hvorimod visse benævnte Gaarde og Ejendomme skulle betale deres Jordskyld og Forskud til Kirken.

Alle men thette Breff See eller höre kungöre wij Prelater oc Kanicker Capittel i *Aars* Domkirke atth wij aff verdighe fadhers meth Gud oc Hr Biscop *Niels Clawessens* wor kære nadighe Herre och Biscops tilladelse fuldbürd oc samptycke haffue nw væreth offuer een venligh Contracht oc eninghe meth beskedene fornwmstighe men Burgemester Raad oc menigheden i *Aars* om then iordskyld som pleyer at gaa aff Raadhusit till *sancti Clements* Domkirkes bygningh aarligh aar Tha ære wij ther om saa endeligh for-

---

*) Foruden den ovenstaaende findes flere Quitteringer for 200 Mk., *Byskat*, udstædte af Bisperne eller paa deres Vegne, lige til 1536.

entthe ath Raadhusith meth sin grund oc alt markendith skall wære qwith oc frijt till byen vthen all iordskyld till ewigh thid oc thære fore skall Domkirken haffue till vedherlagh till syn bygningh aff thesse effterskreffne Iorde oc garde theres Iordskyld oc Forskud som byens rettighet er oc haffuer værith till thesse ffŏrst ii ß gl (grot?) aff *heliga korses* gard Iordskyld. Item aff Hr *Pedher Sludhers* Iord xv ß Iordskyld It. aff then Iord Hr *Mester Palne* sisten vppa bodhe viij ß forskud It. aff then Iord nesth ŏsten fore som Hr *Mester Henrich Dauidssen* sisten vppa bodhe viij ß forskud Thesse iiii forskreffne Iorde oc Garde ligghe sŏnden nesth *Sti Clements* kirkegard It. aff *Thundboes* Iord som *Nis Pedherssen* sisten pa bodhe viij ß forskudh It. aff then gard vidh sŏndhre port som Hr *Pedher Katt* iboer viij ß forskud It. aff then gard thær norden nesth som Hr *Pedher Iebssen* i være haffuer viij ß forskud It. aff then gard Norden nest *Sacristie* gard som *Lasse Skræddere* vppa bodhe viij ß forskud Aff thesse forne Iorde oc garde skall *Sti Clements* Domkirke till syn bygningh nydde och beholde forne jordskyld oc forskudh effther thenne Dagh till ewigh thidh ehwo thennem hendher at besidde leghe eller Lærdhe vthen alle forne Burgmesthers Raads oc theres efftherkommeres Hindher tiltale eller gensigelse i nogher madhe Till ythermere forwaringhe oc stadfestelse haffue wij hengd wort Capittels indcegel meth forne verdighe fadhers Biscopp *Niels Clawessens* Indcegele nethen for thette breff Datum Arusiæ Anno Domini Millesimo qvadringentesimo nonagesimo sexto die Cathedre beati Petri apostoli. *)

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet med Bispens og Capitlets Segl vedhængende).

---

*) Sammenlign hermed Nr. 26 Pag. 22.

№ 73.

1496. 4 Marts. Kong *Hans's* Bevilling, at Sandemænds Tog i Aarhus skal være et omgaaende Tog, saa at 4 træde af hvert Aar. Om nogen af Biskop og Bygdemænd fældes for sit Tog, da skal han ikke fældes for sit Mandheld, men kun saa höit som Sandemænd fældes i Viborg.

Wij *Hans* &c. . . . Gõre alle vittherligt at wore Borgemestere oc Raad Sandemen oc noger aff menigheden vdj *Aarss* Haffuæ nw ladit beret fore oss at nar the wordæ tiilnæffndæ tiil Sandemen ther i byen tha skulle the bliffæ ther wed swo lenge the leffwæ oc ther met kwnne the ey bliffuæ wed theres berninge them till skade oc fordærffuæ vdj mange made Tha paa thet at forne borgere oc menighenn vdj *Aarss* mwe thess ythermeræ wære pa theres berning oc byen till forbethring Haffuæ wij nw aff wor sõnderlige gunst oc nade wnt oc tilladet Oc met thette wort obne breff wnne oc tillade at Sandemantz towg ther i Byen maa oc scall wære eth omgangendes towg Swo at nar firæ haffue wærit sandemen eth aar omkring tha skulle siden fire andre tiilskickes oc the ey mere ther met beswæres fõre æn forne sandemantztow ganger ret omkring i Byen oc falder them tiill aff Rette Oc skulle wore Borgemestere oc Radmen ey tiillskickes tiill Sandemen nar forne sandemanz towg swo omkring ganger som forscreffuit stander men wære ther aldelis qwitte oc frii fore Skeer thet swo at the sandemen som swo tilskickes oc vdlegges vdj forne *Aarss* worde felde aff Biscop oc Bygdemen fore theres towg som the giort haffuæ Tha haffue wij sammeledes wnt oc tilladit nadelig at the skulle ey wære faldne fore meræ æn som the wore Borgere ther sandemen ære vdj *Viborg* worde fallendes fore oc pleye at bõde nar the feldes Oc ey fore theres Mandheld fforbywdendes alle

wore ffogede oc Embitzmen oc alle andre ehwo the helst ære eller wære kunne for^{ne} wore Borgemestere Raad oc menighett her vdj for^{ne} *Aarss* Her emod at Hindre Hindre lade eller vdj noger made at vforrette vnder wort Hyllest oc nade Giffuet vdj *Aarss* Sancti Lucii papæ Dag Aar effter gudz byrd M. C. DXC sexto. Vnder wort Signet. Relator episcopus *Glob.*

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet med en Del af Seglet vedhængende.)

№ 74.

1496. 5 Marts. Kong *Hans's* Confirmation paa det Forlig og Magelæg om Jordskyld af Raadhuset.

Wii *Hans* &c.... Göre alle witherligt at oss elskel. Capittell vdj *Aarss* oc wore Borgemestere Raad oc menighed ther sammestedz haffue wæret fore oss oc giort them emellom en contracht om eth ewigt skiffte oc magelagh om theres Raadhws och andre Iorde efftir som the breff the hwer annen giffuit haffue yttthermeræ ther om indeholde oc vthwiise Hwilcket contracht skiffte oc magelagh wii haffue nw stadfestet oc fuldbwrdet oc met thette wort obne breff stadfæste oc fuldbwrde tiill ewige tiidh wed fulde magt at bliffue forbywdendes alle e hwo the helst ere &c. &c.

Giffuet vdi wor staad *Aarss* Löwerdagen nest fore söndagen Oculi Aar efftir gudz byrd M. C. D. XC sexto. Vnder wort Signet. Relator episcopus *Glob.*

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet; Seglet vedhængende.)

№ 75.

1496. 6 Marts. Kong *Hans's* Brev paa, at Borgerne i *Aarhus* maae fiske og fiske lade i salt Vand under Jylland, samt at de ere frie for Told.

Wij *Hans* &c. Göre alle vitherligt at wore borgemestere oc Raad hær vdj *Aarss* Haffue wærit fore oss met theres byes preuilegier ludendes at the mwe fiske oc lade fiske tiill theres behoff vdj salt want hær vdj *Iwtland* oc wære frii fore told &c Som theres preuilegier kwnne her om ythermere vdwiise Thij forbywde wii alle wore ffogede oc embitzmen them pa swodanne told her wdj *Iwtland* at göre nogen hinder vdj nogen made Giffuet vdj *Aarss* Söndagen oculj, Aar effter gudz byrd mcdxcvj vnder wort Signet. Relator episcopus *Glob*.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med et beskadiget Segl paa Ryggen.)

№ 76.

1497. 3 Juli. *Peder Skram*, Væbner, gjör vitterligt, at han forpligter sig til at give *Jep Madsen Skomager*, Borger i *Aarhus*, Bod og Vanring, for de Hug, Saar og Skade, som han og *Oluf Mogensen*, hans Svend, hannem gjorde i hans eget Hus, og at tale Byens Minde inden sex Uger, næst efterat den Reise er endt, som han da udi skulde i Kongens og Rigets Tjeneste, og at tale og gjöre *Las Seuerensens* Venner og Slægt, som han og fornævnte hans Svend desværre og samme Tid ihjelsloge, Sone.

Jegh *P. Skram* wepnere giör alle witherliigt meth thette myt opnæ ath jegh beplickther megh pa myn gode thro och loffwe vthen alle ydermere giensigelze

ath giöre *Jep Matssen Skomagher* borghere i *Ars* skelligh bodh och wanringh for the hogh saar och skade som jegh oc *Oluff Mogenssen* min swendh hannem giorde i syth egith hwss oc at talle byenns minne indhen sex vghe Dagh nest effther thenne reysse er endh som jeg nw vti skall wor kiere naduge Herres och Riighens tienest, oc at talle oc giöre *Las Seuerenssens* Wenne oc sleckt som jegh oc for^{ne} swendh oc this wære same tiid i hiel sloo hwes siel gud nade mögeliget bodh oc wanringh nar the pa eske som them er beqwemtz op atbere och megh mögelicht vt atgiffwe, effther werdughe ffadhers biscop *Niels Claussens* i *Ars* borgemesters radtz ibid. oc andre gode mentz tycky Alle thesse artickel och hwart besöndherliigh wedh segh til biudher jeg megh for^{ne} *P. Skram* och mijnne arffuinghe pa gode tro oc loffue alle oc hwarth ſwlt at gjöre i alle hande made som for sereffuith standher. Til thesse ytermere forwaringh tha haffuer jeg for^{ne} *P. Skram* myt Jntzigille meth willie oc widskab hengd nethen for thette breff meth welburdige mentz til bedendes som ere *Oluff Marthenssen* aff *Hastrup* oc *Cristiern Jwl* slots ffogt pa *Skandelborg*, oc her oppw alle delle op at sta. Datum *Ars* anno domini MCDXC septimo mandaghen nest effter wor ffrwe Dagh visitationis s̄te marie.

(Originalen paa Pergament i Geheime-Arch. med 3 hængende Segl).

№ 77.

1499. 1 Februar. *Marquard Brun* skjænker med hans Kones Tilladelse og med fri Villie en Abildgaard, beliggende Norden for Byen mellem *Villads Murmesters* Abildgaard og den *Peder Nielsen*, som fik *Knud Erkedegns* Husfrue, hans Abildgaard, til Jomfru Mariæ Kloster paa *Broberg*, hvorfor til evig Tid skal holdes en sungen Messe for ham, hans Hustru, deres Börn, deres Forældre og Forfædre og for alle Sjæle.

Alle men thette breff seer eller hörer læsæ helser jak *Marquard Brvæn* borghere i *Aars* ewynneligh meth gudh Och kwndgyörer jak meth thette myth opne breff ath jak meth myn fry wyllie och beroædh Hw och myn kyære Hostru *Cristine Pedersdotker(s)* samtykke och tylladelse hawer vndhet oc giffuit oc nw meth thette myth opne breff wndher oc giffuer tyl Jomfru Marie closter pa *brobergh* i *Aars* tyl ewynnelich eghedom myn abbelgardh meth jordh oc grund i bredhe och lenghe som nw forfundhen ær lyggendes nordhen wthen byen mellom *Wyllatz Mvremesters* abbelgardh oc *Pauel Nielsöns* som fyk *Knudh Erkedegns* hosfru (sic): Meth saa skyel ath prior oc brödre i forskreffne klosther skulle holdhe een sungenne messe aff allæ cristne siæle huer mandagh til ewygtydh ffor mygh myn kyære hostrw waare börn beggis waare foreldre slecth oc byrdh oc for alle cristne syæle It. skal jak oc myn hostraa *Cristine* i begges wor tydh selve beholde forskræffne abbylgardh oc giffue tyl klosther aarligh aar een lödhemarc ath forneffnde messe skal holldes wyd macth meth saalengge ath wy lewe. It. aff for^de^ abbylgaardh skal giffues aarligh aar een groth tyl jordhskyldh thyl sancti Olaui kyerke i *Aars*. Ath alle thesse forskreffne ærende skulle bliffue stadigh oc euighe tha hengher jak myth insegel nedhen fore thette breff meth andre dandementz intzegyl som jak hawer

tylbedet ath besegle meth mygh som *Seueren Oleffssen* skomagher *P. Anderssen* paa *brobergh Per Perssen* oc *Jepp Pederssen* ibid. borghere i *Aars*. Datum *Arusie* anno dom. MCDXCIX^no^ in profesto purificationis virginis gloriose.

(Originalen paa Pergament i Geheime-Archivet med Mærke af 5 Segl, der alle mangle).

№ 78.

1499. 14 August. Quittering for hvad Borgemestre og Raad og Oldermand i St. Gjertruds Gilde vare *Christen Pedersen* skyldige paa Gildets Vegne.

Alle men thette breff See eller höre Kwngiöre Jeg *Cristen Pederssen then eldre* borgher i *Aars* meth thette mit obne breff at the Danne men Borgemester Raad oc *Lodwig Anderssen* Alderman i sancte Gertrvds Lag oc gillæ i *Ars* haffuer redelig oc vel allediels fornöget oc betalet meg hwes som the haffue meg loffwed oc sagd Gode paa there eghen vægne oc sancte Gertrvds vegne ffor pant oc kiöb gaard Hws oc kiedel jnthen vntaghen i nogher Hande madhe Hwes som oss Haffuer i mellom været til thenne Dagh Saa jeg ladher allediels qwith oc kierlöss oc tacker thönnom alldiels kierlig faar god betalingh Til tess ythermere vittnes byrd tha haffuer jeg for^ne^ *Cristen Pederssen* mitt intzigle met villiæ oc vidskab Hængd nethen for thette breff met Danne mentz tilbedhendes som ær *P. Owersker* oc *Kontz Skrædd.* borghere. Dat. *Ar.* anno dom. MCDXC nono Vigilia asumtionis marie virginis.

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet med 3 hængende Segl).

№ 79.

1500. 22 Septbr. Kong *Hans's* Gavebrev paa den Kronens Jord, der ligger paa Falsterbo næst op til Jungshoveds Leje, for de Borgere af *Aarhus*, som om Hösten söge til Falsterbo.

Wii *Hanss* &c... Giöre alle witherlicht at wij aff wore Sönnerlige gunst oc nade Haffue vntt oc tilladet oc met thette wort obne breff vnthe oc tilladhe at the wore kære vndersotte som borghere ere vdi *Aarss* eller her effter ther borghere worde Som om Hösthen wille söghe till *Falstherboo* mwe oc skulle haffue brwge oc beholle till ewigh tiid Then wor oc Kronens Jordh ligghendes paa *Falstherboo* weed strandhen Noerdhen nest *Junxhoffuitz* Leye Som holdher vdi then Östhre ænde Tii alne oc Hwndredhe breedt Oc vdi then söndre sidhe vdi sin Lenghe Otthe alne mynne en tw Hwndredhe alne vdi then westre ændhe sex alne mynne en sexsindtztiwe alne breedt Vdi sin lenghe paa then noordhre sidhe en halff aln mynne en tw Hwndredhe alne Thij forbiwdhe wij alle ehwo the helst ære &c.... Giffuit paa wort slott *Falstherboo* Sancti Mauricij Dag Aar xv°.

vnder wort Signeth
Relator *Otto Scriffuere*
Tollere j *Falstherboo.*

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet med et Fragment af Seglet vedhængende).

№ 80.

1502. 2 April. Biskop *Niels Clausen* quitterer Borgemestre og Raad og Kæmneren i *Aarhus* for 200 Mark af de Penge, de skulde give ham for en Snekke.

Wij *Niels Clauszönn* met guts naade Biscop i *Aars* Giöre vitherligt met thette wort vpne breff at borgemestere, raad oc Kæmmenere i *Aars* haffwe nw redelige fornöget oss two Hwnderde Mark aff the penninge som the sculle giffwe oss for wor Snæckæ, Thi ladhe wij thennem ther fore qwijt oc frij all ytermere kraff eller tiltale i alle maade, Oc stande ther wbetalt ij Hwndret Mark som vij end nw sculle haffue aff thennem Jn cujus euidenciam Sigillum nostr. præs. est. Impenss. Dat. *Arusie* anno Dom. MD2° Sabbato proximo ante Dominicam Quasimodogeniti.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med Seglet paatrykt).

№ 81.

1503. 24 Febr. Kong *Hans* stadfæster Borgemestre og Raad deres Ret til at raade og regjere Helligkors-Kapel, beliggende Norden for *Aarhus*, hvilket de selv havde ladet bygge paa Byens og Kronens Grund.

Wij *Hans* &c.... Giöræ allæ wittherligt at wi aff wor sönderligen gunst oc nadæ haffuæ wndth oc tilladet oc met thettæ worth obnæ breff wnndæ oc tilladhæ atth oss elskel. woræ borgemestheræ oc Raadt i wor stadt *Aarss* oc theres effterkommeræ ind till ewigh tiid moe oc scwllæ Radæ oc Regæræ then Hellykorss cappel liggendes nordhen wthen fforæ ffor-

skreffnæ wor stad *Aarss* oc the selffwer bygdt haffwæ paa Kronens oc byens Iordh wti swodanne modæ at forschreffne borgemesthræ oc Rad oc theres effterkommere scullæ ther ögæ oc formeræ gwdtz tienestæ ffattigh folk till Hielp oc trösth Sammeledis scullæ the och aff thet offer oc gaffwer Som till fors^ne Cappel offreth oc giffnæ wordær Holdæ fors^ne capelle wed Heffdth och macht fforbiwdendes alle ehwo the helst eller wæræ kundæ (sic) .... Giffuit i wor köbstedt *Horsness* sancti mathie appostoli Dagh aar effter gudtz byrdh ffemthen hwndreth paa thet trædyæ

vnd. worth Signet.

Relator *Nicolay Clementsen.*

(Originalen paa Pergament i Raadh.-Arch. med Seglet vedhængende.)

№ 82.

1505. 19 Novbr. Kong *Hans's* Brev, at ingen fremmed Kjöbmand maa kjöbe eller sælge paa Landsbyerne, 4 Mile nær omkring *Aarhus*, dog hermed de Privilegier, der ere givne *Horsens*, *Randers* og *Grenaa*, uforkrænkede. Gode Mænd, Præster og Bönder maae ikke handle med Bonden til Forprang. De, som overtræde, kunne forfölges til *Aarhus* Bything med Höringsdele, men skulle gives Advarsel til det Herredsthing, de kjöbslaae i. De, som löbe ind i *Aarhus* Havn med deres Skuder eller landdrage dem der, skulle give Havnepenge; de, som staae med Kramboder, skulle give Stadepenge, 4 ß.

Wij *Hanss* &c .... Giöre alle vittherligth at wii aff wor sönderlig gunsth oc node swaa oc wore kære borgere oc vndersotte her i wor stad *Aarss* till Hielp oc tröst haffue wii vnnt oc giffuet oc meth thette wort obne breff vnde oc giffue them saadane noder och priuilegia at ingen vdkommen köpmann maa eller skall her effter kööbe eller sellige köpmand-

skab paa landbygden mett bonden paa fiire milæ ner omkringh theres by *Aarss* Dog wndentagne the priuilegia och friiheder som wij wore kære borger oc vndersotte i *Horsnes Randers* oc *Grindw* vnnt och giffuet haffue och skall inge gode menn prester eller bönder kiöpe eller sellige met bonden till forprang men borger maa köpe och sellige met anden borgere som the aff arilde giort haffue Dierffues noger her emod at giöre tha mwc woere borgemesthere i *Aarss* lade deele och forfölge them met Hörings Deele till theres byting i *Aarss* oc giffue them atwarsell till theres Herrits tingh som the köpslaa wdj, Haffue wii oc vnnt at fremmede men som icke ere borgere her i *Aarss* eller ey hiemme ære her i byen oc söghe byenss Haffiın her fore byen met theres skiip oc indlegghe theres skiip .skuder eller bode i Haffnen her fore byen eller her landdrage them skulle giffue aarligen aff huert skiip som bærer x Lester eller meer tree *ß* oc aff hwer skudhe som myndre er too *ß* oc af huer boodh en *ß* till theres Haffns forbedringh Sammeledes haffue wij oc vnnt oc tilladet ath the Kræmmere som hidh till *Aarss* komme met theres Kram om aarett oc stande her paa gaaden met theres Kramboer, skulle en tiid om Aarett giffue wore borgemesthre her i *Aarss* aff hwer Kramboo fiire *ß*, fforbiwdendes alle ehwo the helst ære &c. . . . . Giffuet i wor stad *Aarss* sancte Elizabeth Dag anno MD quinto under wort Secret.

(Originalen paa Pergament i Raadh.-Arch. med Seglet vedhængende.)

№ 83.

1505. 21 Novbr. Kong *Hans's* Brev, at Borgemestre og Raad maae advare og tilsige dem, som have öde Grunde og Jorde, 3 Aar efter hverandre til Bythinget og til deres „Brofell", at de bebygge samme Grunde, og hvis de det ikke gjöre, da kunne Borgemestre og Raad overtage disse paa Byens Vegne, lade dem bebygge &c.

Wij *Hanss* met gudz nade &c. Giöre alle vitherligth ath woore kære vndersotthe borgemestere Raad oc menighed i wor stad *Aarss* haffue waareth her fore oss bereth oc sagth ath prester gode menn oc andre haffue vdj theres by *Aarss* liggendes mange ödhe gaarde tesliigeste oc mange vbyggde Jordhe som enteth affgaar till at opholde bysens tynge met them till staar bryst oc beswæringh i mange mode Tii haffwe wii thet nw swaa offuerweith oc beskicketh at for^ne^ woore borgemestere och Raad i *Aarss* skulle tilsigge oc atware lade thennem alle ehwo the helst wære kunde som swaadan öödhe gaarde och Jorde haffue her inden *Aarss* by liggendes oc tilforne opbygd oc vnder byens tynge waareth haffue treesinde huert aar nw i try samfelde aar her nest effter kommendes bodhe her till bytinget och tesliigeste till theres brofell som for^ne^ gaarde oc Jorde tilhöre, Ville the tha ey dess forinden effter swaadanne atwarsell oc paamyndelse opbygge saadanne theres gaarde oc Jorde tha mwe oc skulle woore borgemestere her i *Aarss* thennem paa byenss vegne annamme opbygge och eghen wedh macth at skicke swaa ath byenss tynge maa oc kandh ther mett dess ydermere worde oppeholdet Oc siiden swaadanne gaarde och Jorde at bliffue och waare till for^ne^ *Aarss* byy Tii forbiwdhe &c . . . .

Giffuet vdi wor stadh *Aarss* wor frwe Dag presentationis Aar effther Gudz byrd MD quinto. Vnder worth Secreth Dominus rex ipse præsente *Nicolao Clemetsen*.

(Originalen paa Pergament i Raadh.-Arch. Seglet mangler.)

№ 84.

1506. 22 Januar. Prior og Convent i Jomfru Mariæ Kloster paa *Broberg* kundgjöre, at de have opladet til Borgemestre og Raad den Abildhave, som *Marquard Brun* havde skjænket Klostret for en sungen Messe, imod den Kaalgaard, som ligger Sönden Mölleveien.

Wij brodher *Niels Cristhiernssen* Prior oc meninge Convents brödre vti Jomfrw Marie closther paa *Broberge* i *Aars* gör vittherligtt met thette wort opne breff at wij haffue vnth oc oplath oc met thette vort opne breff wndher opladher oc aldelis clarlige antworde fra oss oc wore efftherkome Prior oc brödre vti for^{ne} closther oc till Hetherlige oc erlige men borgemestere oc Raad vti *Aars* oc theres efftherkome paa *Aars* byes vegne all thenn eydom oc Rettehet som wij nw haffue eller noghen sinde haffue haffth till then abilgard som *Marquord Brwn* borgher i *Aars* gaff till vor frwe closther for en sanghen messe Hwer Mandag for alle cristne sielle lijgherwiiss som breffuet indholdher oc vdwisser som hán oss ther paa vnth oc giffuet haffuer Till en wetherleggelsse for then Kalgarts Jord som *P. Pedersön* oc *Ditlöff Kandgitther* borghere i *Aars* haffde pa *Arsses* byes Vegne vti theres haffuende wære hwilcken Jord som legendes er söndhen veth mölleveyen op till wort closther som borgemestere Oc Raad haffue vnth oss till wort Con-

uentz closthers forbedringh oc skall for^{ne} Messe bliffue veth sine fulle Mackt Oc skulle brödrene bede for for^{ne} borgemestere Raad oc meninge allmoe som nw ære eller kome skulle i Mess Predicken oc andre gwdelige böne till ewige tiid at alle ord och artichell som for screffuet standher skulle stadelige oc wforkrenckelige holles tha haffue wij for^{ne} Prior oc brödher wort meninge Conuentz intzcigill ladet hengge nethen for thette wort opne breff. Datum Anno Domini millesimo quingentesimo sexto Sti Vincentii Dagh.

(Originalen paa Pergament i Geh.-Archivet med Klostrets ubeskadigede Segl vedhængende.)

№ 85.

1507. 24 Juni. *Niels Clementsen* quitterer for 200 Mark, Overskat.

Jeg *Niels Clementssen* Höffuitzman paa *Kallöö* giöre alle vittherligt met thette myt opne breff at *Anders Tordssen* oc *Villom Scriffwer* borgher i *Aarss Haffwer* yt meg twohwndrit mark penningbe paa *Arss* byes vegne som ere theres owerskat i thette aar Thii lader jeg thennem qwijt oc kierlötz ffore alle yttthermere tiltall oc kraff aff myn kyere naduge Herre oc alle andhere fore forne owerskat i alle maade Till vindisbyrdt tröcker Jeg myt Jntsegle nedhen fore thette breff Dat. a. D. m. d. septimo Die sti Johannis appost. & ewangeliste paa *Kallöö*.

(Originalen paa Papir i Raadh.-Arch. med Seglet paatrykt.)

№ 86.

1507. 18 Novbr. Thingsvidne, at det aldrig havde været Borgerne forment at fiske og drage med Vod i Aaen fra Möllen og ned til Havet, för nu, *Thor Möller* vilde formene dem det.

Alle men thette breff See eller höre lesse kwngiöre vij *Niels Jenssen* byfogt i *Aars Kie Pederssen Niels Anderssen* borgemestere *Cristiern Pedersen Per Mwrmesthere Oluff Pederssen Morthen Bentsön Andhers Tordssen Peder Skyyt* Radmen *Seueren Skredher Jes Maghenssen Las Cristiernssen Esbern Raffuiolt Andhers Jenssen Jes Tamessen* Oc *Villom Anderssen* borghere ibid. met thette wort opne breff at aar effther guts byrd M. D. septimo torsdaghen nest for sancti Clementis martiris Dagh tha war skycket for oss Oc mange andhre danne men som tha nerwærendes war paa *Aars* bytingh beskedhen man *Andhers Virckmester* Kemenedher paa *Aars* byes vegne logligh esket fick oc framledde eth fult tings vitne aff otte Danne men oc swenne som er *Jes Tamessen Niels Pederssen Laurits Bertilssen Seueren Pederssen Jes Nielssen Jep Biörnssen Peder Bröödh* Oc *Cristiern Pedersön* borghere ibid. Tisse forne otte Danne men Oc swenne samdrectelige vitnet paa theres gode tro siell oc sanninghen at the hörde oc sowe sammedag paa forne tingh fyre oc tywe Danne men for thennem stande indhen alle fyre stocke aff the elsthe som er *Marqwort Brwn Seueren Skredher Jes Maghenssen Oluff Jenssen Jesper Bugher Peder Jenssen Oluff Pederssen Jes Henricssen store Oluff Gulsmedh Michel Pederssen Jesper Jenssen Seueren Maghenssen Mathis Michelssen Las Cristiernssen Peder Nielssen Nis Anderssen Jon Pederssen Seueren*

Olufssen Peder Pedersson Andhers Jenssen (?) Smed ..... *Kedelsmed Peder Scriffuer Andhers Pederssen* oc *Esbern Raviolt* borghere ibid. Hwilcke forne fyre oc tywe gamell acthe Dannemen sagde vitnet Oc kwngiörde paa theres gode tro siell oc saninghen Oc baad thennem saa Gud Hielp Oc alle Helgen wet opracth finghre at the Haffde aldrige hörd eller spwrd aff arilds tiidh Oc till thenne Dagh thet noghen man Haffuer giffuet lasth eller Kiære pa *Aarsses* borghere forthi haffde fisket eller Draget i aan, fra *Aars* mölle oc nedher at aan till Haffwet Oc aldrige noghen stets ther emellom formynth at fiske eller Draghe wodh i nogher hande mode före en nw *Tord Möller* giffuer lasth oc Kiære ther vpa i sandhed at sa gick oc foor In cujus rei testimonium sigilla nostra præsentibus sunt appensa Datum anno die & loco ut Supra.

(Originalen paa Pergament i Raadh.-Arch. Af 16 Segl findes endnu 10 hele med Bomærker.)

№ 87.

1508. 25 Juli. Tilstaaelse fra Slotsskriver *Niels Madsen* paa *Vardberg* for adskillige Victualier, der vare leverede paa Byens Vegne i „*Nywardberg*".

Iek *Niels Matssen* slotzskriffuer paa *Vardberghe* Helsser ether alle Dandemendh burgemester Rad oc menighe almwe som biuge oc boe i *Aarss* Ewindelighe met gud oc giör Vitherliigt met thette mit opne breff at tesse breffuissere *Lass Noor Michel Trwe* oc *Severen Scriffuer* haffue paa ethers vegne antwordet burgemestere oc Rad her i *Nywardberghe* thenne efftherskreffne fetallinghe It. xxviij Lester öll iij tdr mynder xii Lester brö viij tdr smör i½ Lest faareköt i½ C siider flesk xxx oxekrope Lx törre faarekrope iij

Lester kake i$1/_2$ Lest torsk j Lest siild j td syælle flesk xxiiij knöpe hwytlingh som er i xij twsendh Hwytlingh, ix tdr gryn iiij tdr salt vij tdr erther 1 fjerdingh senop 1 Td Lög xxiiij vorder torskh oc ix pd tallugh tesse forskreffne gotz haffue tesse forne breffuissere til gode Rede antwordet fraa thennem i alle made som forskreffuit staar thet vytner Jek met mit Indzegel neden for thette mit opne breff Dat. *Vardberghe* feria prox. festo beate Anne matris marie virg. Anno Dom. M. D. viij.

Paa Ryggen: quittans pa thet gots som kom till *Wardbergh.*

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med Seglet paatrykt).

№ 88.

1509. Udrustning af 80 Mand i Udbud.

Anno Dom. m. d. nono tha wort ther tillagd till fyresinds tyve men i vdbod

x tdr smör
Ottesindstywe sidher flesk oc sex
sötthensindstywe brokar Kjöd iij mynner
xx Læsther öl
ix Læsther brö i tdr
sexten oc tywe ört. malt
ix tdr miell
xxiiij wordher torsk
ij td mell. (?) Homell
ij Hundret mark penninge iij mark mynner (?)

(Efter en Notits i den gamle Borgerskabs-Bog, der uden tvivl i sin Tid blev skrevet paa et rent Blad midt i Bogen, men nu findes blandt Navnene paa dem, som i Aaret 1536 toge Borgerskab).

№ 89.

...... Juli. Skrivelse fra *Niels Clementsen*, at Borgemestre og Raad skulle lade grave omkring den nörre Side af deres By og gjöre den fast; it. at de overlægge, hvormange Folk de kunne gjöre ud til Tjeneste i Landet og hvormange til Tjeneste udenlands med Kost og Spise.

Venligh Hielssen &c Kiere *Eric Petherssen* oc *Niels Anderssen* sendher iegh ether ien scriffth som myn Herre bispen sendhe megh radher iegh ether atj graffwer ethers by omkringh paa then nörre siidhe förrsth oc ladher skylden icke findes hwos ether oc giörer ethers by fasth som ether ligger macth paa It. Legger strax ower hwadh folk i kan giöre wdh aff ethers by haffwe (sic) till hesthe oc halffwe till fodhe till werghe hær i Landhet oc mange i kan giöre wdh wthen Landz met Kosth (Harnisk?) oc spiissningh oc ladher megh thet strax faa at wedhe Ether gudh befalendes Screffuet i *Emelöff* then odenssdagh nest fore ste marie magdalene Dagh

Niels Clemetssen

Paa Ryggen: Beskedne men *Eric Perssen* oc *Niels Anderssen* borgemesthere i *Aars.*

(Originalen i Raadhus-Archivet).

№ 90.

1510. 11 November. Skrivelse fra Biskop *Niels Clausen* til Kongen, at det er kommet til hans Kundskab, at de Folk, som ere stillede til Flaaden, ere uduelige, Drenge o. s. v. Kongen skal lade Nogen besee dem, item forordne, at der skal følge en Borgemester og en Raadmand med dem, da de saa ikke udtage andre end gode Folk.

(Meddelt af Prof. *N. M. Petersen.*)

Myn ytmyghæ vnderdanigæ oc beplichtige tro tiæniste forscreffuet met gud Verdes at vydæ kiæreste nadige Herre at nw ieg drog fra *Kalundborg* fornam ieg vdaff noger karle Som nw haffde wæret i söen pa ethers nades skib: At ther var meget löszachtigt oc wduelicht falk blant thennem, drenghe oc anner Som wt ware giordtt aff kiöpstederne: Som mogxen engen tiæniste kunne giöre ethers nade: Thi maa ethers nade wære fortencht: at finde et sind ther till At ther skickes noger till at besee thennem Som the sculle vtgiöræ Oc at ther fölger en borgemestere eller en radman met Som bliffuer forstander for thennem: Tha thage the ickæ met thennem vthen the som gode verachtige karle ære: Schall ethers nade alle tydæ finnæ meg fore ethers nades tro tienære oc Capellan. Her met ethers nades Hogmechtigæ koninglige Maiestaet then Helige trefoldichet Oc Her sancto Clement Till euige tyd befalendes Ex *Samszö* Anno domini Mdx Die beati Martini Martiris Meo sub Signeto.

Ethers nades ytmiige tienere Oc Capellan
Niels Clauszon
Biscop i *Aars.*

Udskrift: **Serenissimo magnificoque Principi ac domino Domino Johanni Dei gracia Dacie Suecie Noruegie Slauorum gothorumque Regi Duci Slesuicen. Holsacie Stormarie et ditmarcie Jn oldenborg et Delmenhorst Comiti Domino suo graciosissimo.**

(Originalen paa Papir i Geheime-Archivet med Mærke af Seglet).

№ 91.

1511. 6 Mai. *Anders Henningsen*, Kongens Skriver paa *Kjöbenhavns* Slot, quitterer for $28\frac{1}{2}$ Læst Öl og $\frac{1}{2}$ Læst Sild.

Jeg *Anders Henningssen* wor nadige Herres Scriffuer paa *Köpenhaffn* Gör vitterligt at haffue anamet aff *Seuerin Scriffuer* borger vdj *Aarss* tiwge oc halffniende Lest öll. In cujus rei testim. &c. Dat. in castro *Haffn*. tercia feria post inventionis sancte crucis mdxi.

Jtem annamet jeg sidenn aff samme *Seuerin* en Halff lest sild &c.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med Seglet paatrykt).

№ 92.

1511. 17 Juli. Thingsvidne af *Aarhus* Bything, at der var plöjet ind paa Byens Mark Östen for *Kræmersten* og at der aldrig saaledes havde været plöjet til Uskjel, för nu det var skeet af *Lago Andersen* til *Voregaard*. *)

Alle men tette breff seé eller hörde lesse Kwndgiöre vij *Niels Ienssen* byfogt vti *Aars Eric Perssen*

---

*) Voregaard laae paa et af de höjeste Punkter paa den nuværende *Aarhus* Mark op imod Grændsen af *Skeiby* Mark.

Niels Anderssen borgemesthere *Pether Mwrmesther Oluff Perssen Morthen Bondssen Per Skytt Micel Jenssen* Radmen *Lars Cristiernssen Ffrantz Perssen Lydher Perssen* oc *Anders Oluffssen* borghere ibid. Ewindeligh mett gwdh aar effther gwts byrd mdxj toorsdagen nest for sancte Margrette dagh wor skicket for oss oc mangw Danne men som then Dagh forne tingh söcthe beskedhen man *Jens Perssen* som vor byenss Kemener Hwilken ther lofflig esket beddes fick eth fwlt stocke neffn aff xxiiii Loffactigh Danne men sossom wore *Las Cristiernssen Mats Micelssen Ffrantz Perssen Per Scriffwer Nis Perssen Ssmit (?) Anders Verckmester Per Fynbo Anders Oluffssen Per Owersker Seueren Moghenssen Niels Nyb Jens Nielssen Skomager Seueren Voluffssen Seueren Scrædher Pether Snijcker Jon Pederssen Peder Brodh Jes Tamessen Anders Raffwn Jes Troye Peder Pederssen Skomagher Nis Galthen Jörgen Skynder* oc *Greyers Remijsnijdher* borghere Thesse forskreffne xxiiij Dannemen samdrecteligh vunde paa theres gode troo siell oc rette sandhen oc badh thet hennem saa gwdh Hielpe oc alle Helghne mett opracth fingher at the haffwe atweret oc seeth at ther er indaar paa *Ars* marck offuer rett marckeskiell syndhen oc östhen ffraa *Kremersten* ydhermere end ther haffwer noghen tiid weret till forn Oc haffwer ther aldrigh werit aard saa till vskiell för *Laco Anderssen* vti *Voregard* haffwer ladeth erghe ynd paa *Ars* byss marck It. wanth oc for^ne^ xxiiii Danne men at thennem fwlwitterlicth er at byenss Kemener haffwer oc till forn giffuit Last oc kiere paa at saa er indaar offwer marckeskiell In cujus rei testimonium sigilla nostra sunt appensa Dat. anno die & loco quibus supra.

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet. Af 11 Segl ere endnu de 8 vedhængende).

№ 93.

1512. 2 Juli. Gavebrev paa en Jord i *Aarhus* imellem *Niels Andersens* Gaard paa Graven og *Oluf Skrivers* Hus paa Volden, skjænket *Niels Clementsen.*

Wij *Hanss* met gudz Nade &c . . . Giöre alle witherligt at wij haffue nw aff wor synderlige gunst och nade Swa oc fore troskab och willige thieneste Som oss ellskel. *Niels Clemetssen* wor man Raadh oc Landzdomeræ wdi Nörre Judtlandh oss oc riiget her till giordt oc bewiisth haffuer och her effter troligen giöre bewiise maa oc skaall (sic) vndt och giffuith och met thette wort opne breff vndne oc giffue hannem en wor oc kronens Jordt wdi *Aars* synden næst vp till thenn gardt *Niels Anderssen* wor burgemesther ther samestedz paa graffwen bygt haffuer liggendes oc stræcker sigh synden vdt met gaadenn som ther löber nedttill broen oc i österr nedt till thet hwss *Oluff Skriffuer* ther paa Wollden sath ladit haffuer meth all syn lengthæ oc brede liigesom then nw forfwnden ær oc ther till met swa mögitt aff byens wold ther næst norden vp till som ingen hwss paa stande at haffue nyde bruge oc behollde till ewindeligh eygedom eygeskullendes Doch swa at ther bliffuer frii weigerom emellom forne lordt oc aaen Oc skall hann aarligen giöre oc vdgiffue swadan Jordtskyld som ther paa henger oc bör aff at gange Och kende wii oss ther wdoffuer ingen Deell eller rættigheedt at haffue wdi same Iordt effter thenne Dagh wdi noger maade Thii fforbywde wii alle ehwo helst ære &c &c . . . Giffuit paa wort slott *Kiöpnehaffn* wor frwe Dagh visitacionis Aar &c MDxij. Wnder wort Signet.

Dominus rex ipse.

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet med en Del af Seglet vedhængende.)

№ 94.

1513. 2 Juni. Thingsvidne, at *Aarhus* Mark efter de angivne Grændser altid havde ligget til fri Fællig og Fægang, og da Biskop *Jens's* Foged i *Vorgaard* lod den plöje og saae, da lod Borgerne deres Qvæg æde Sæden og Grunden blev siden til *Aarhus*,

Alle men thette breff see eller höre lessse kwndgiöre vij *Niels Jenssen* byfoget i *Aars Anders Oluffssen Seueren Scredher Anders Kok Jens Troye Anders Micelssen* i *Lemmingh Jens Olufssen* i *Skiering* oc *Niels Nyb* borghere met thette vort opne breff at aar effther gudtz byrd M.D.xiij octavis corporis christi Tha vor skicket for oss oc mange flere Dannemen som tha nerverendes vore paa *Ars* byting *Peder Sniidicker* byens Kemendher paa byens vegne lofflig esket oc fik eth fult tings vitne aff otte Danne men som er *Jens Broberg Jes Smit Jens Borch Jens Tamessen Jens Seuerenssen Anders Micelssen* i *Lemmingh Jens Olufssen* i *Skering* oc *Jens Seuerenssen Scomager* Thesse for^ne^ viij Danne men samdrectelig vontne oc saffde paa theres gode tro oc sandhen at the hörde oc sage samme Dag paa for^ne^ ting eth stocke neffn opkreffd aff fire oc tyffwe Danne men the elste som er *Seueren Scredher Jost Saxi Peder Scriffuer Jesper Bager Seueren Volufssen Peder Finbo Micel Pederssen Frandz Seuerenssen Anders Kock P. Cristiernssen Gregers Tögerssen P. Jebssen Las Nord Niels Nyb Las Smid Oluff Micelssen, Jon Pederssen Jep Olssen Cristiern Beske Andhers Raffn Jes Ywerssen P. Pederssen Jes Pederssen* oc *Jes Mogenssen* borgere Thesse for^ne^ xxiiij acthe Danne men the elste vitnet oc kwndgore paa theres gode tro siel oc sandhen oc bad the thennem saa gud hielp oc Helghen met op-

racthe fingre till gud indhen Hymellen at thet er them ful uittherlict i rett gwdz sandhet at thet er *Ars* markeskel oc friihed föst lige östher fra then sten som ther ligger ved *Rwberg*, ocsaa till en egh som kalles *grims eg*, oc östher fra *grims eg* oc i *rysgardz beck* oc saa fölgher skellet forne beck nedher i Haffwet oc vester fra then forne sten ther ligger ved *Rwberg* oc op at thet Lagefald til the two lille Höffwe then söndhre Höffw, oc vesten fra then forne Höffw oc till *Kremersten*, oc lige sydher fra *Kræmersten* oc til *Drotningsten* oc syndher fra *Drotningsten* oc nedher at thet Lagefald ved *Hasloff Haffweende* oc frem at *medelsberg* oc saa nedher i söen It. vitnæ oc forne xxiiij Dannemen paa theres gode tro siel oc sandhen oc bad the thennem saa gud Hielp oc Helghne met opracthe fingher til gwd at thet er them vitherlict at then tiid biscop *Jenses* foget i *Voregard* lod ergee oc saa *Ars* marck tha lod the *Arses* fee edhe sedhen oc gröden op oc end bleff grundhen sidhen til *Ars* som hwn nw er oc haffuer verit aff arild oc haffuer the hafft henne i Hand oc Heffd til *Arsses* by aff arild oc enghen man kan sege annet met skell end hwn haffuer ligget til *Ars* i manne mynne bode i biscop *Öl-ricks* tiid biscop *Jenses* oc i biscop *Eylers* tiid som hwn nw er oc haffuer verit aff arild at saa gick oc for i sandhen In cujus rei testimonium sigilla nostra sunt appensa Dat. ut supra.

(Originalen paa Pergament i Raadh.-Archivet. Af 8 Segl ere 6 tilbage.)

№ 95.

1513. 14 Juli. Thingsvidne af *Aarhus* Bything, at der er gravet i *Aarhus* Mark, Stenene ere opbrudte og somme bortförte; hvo det har giort, veed man ikke.

Alle men thette breff See eller höre kwndgiöre vij *Niels Jenssen* byfoget i *Ars Frants Seuerenssen Niels Kyndw Jes Troye Gregers Tögerssen* oc *Torsten Ketilssen* borghere ibid. met thette vort opne breff at Aar effther gudz byrd MDxiij Thorsdaghen nest effther ste Keldz Dag tha vor skicket for oss oc andhre Danne men som tha neruerendes vore paa *Aars* byting *P. Snijdicker* byens Kemenedher paa byens vegne loff-lig esket fek oc framledhe eth fult Tings vitne aff viij danne men som er *Jens Tamessen P. Scriffuer Jens Pederssen* pa Graffwen *Jes Seuerenssen Swdher Anders Verckemester Pouel Bagher P. Lyrman* oc *Jens Mogenssen* borghere Thesse forne Otte Danne men samdreetelige vitnet paa theres gode tro siel oc sandhen at the hörde oc soge samme Dag paa forne ting sex syndzmen som vor *Seueren Skerp P. Hanssen Scomagher Morthen Brwntmagher Seueren Michelssen Anders Raffwn* oc *P. Howissen* borghere Hwilke forne men ther vitnet oc saffde paa theres gode tro oc sandhen oc bad the them saa gud hielp oc Helghne at the haffde seeth thet *Aars* marck er graffwen oc kast oc opbrot stæne somme liggher velthe fran Holren oc somme ere bort förd Hoo thet haffde giort thet viiste the ycke vdhen borgemesthers Rad oc menighedhens vuittherlicth It. vant oc forne otte Danne men paa tro oc sandhen oc them vittherlict er at the haffwe hört thet byens Kemenedher haffuer giffuit Last oc Kiere paa at byens Marck oc Kronens Frihed er graffwet oc brot thennem vuittherlict förre end nw stackt tiid

sidhen at saa gik oc for In cuj. rei testim. sigill. nostr. sunt appenssa Dat. ano die & loco ut supra.

(Originalen paa Papir i Raadh.-Archivet med 5 Segl).

№ 96.

1513. 6 Novbr. Kong *Christierns* Quittering paa „Sise", 40 ℔ 14 ß, af *Aarhus*.

Wij *Cristiern* met gudz nade fuldburdt oc Samtycht koning till *Danmark* oc *Norge* vdwald koning till *Suerige* Hertug i *Slesuig* i *Holsten Stormarn* oc *Ditmersken* Grewe vdj *Oldenborch* oc *Delmenhorst* Giöre alle vittherligt at thenne breffuiser *Michell Jenssen* wor borger oc Radman i *Aarss* haffuer nw giort oss gode rede oc Regenskap fore hwes ssiise som han vpboret haffuer oc ther i *Aarssby* fallit er Siden ther giordes siste Regenskab fore oc swo ind till thenne Dag oc efftir hans Regenskabs ludelse affregneth hwes ther aff vdgiffuit er tha haffuer han nw fornöget oss xL mr℔ xiiii ß Thii lade wij hannem oc hans arffuinge frii qwiitt ledige oc löse . . . . Giffuit i *Wiborch* Söndagen nest efftir alle Helgene Dag aar &c mdxiij vnder wort Signet.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med Seglet paa Ryggen).

№ 97.

1514. 5 Jan. *Niels Clementsen* skjöder til Borgemestre og Raad den Jord i *Aarhus*, som Kongen havde skjænket ham.

Jegh *Niels Clemetssen* Lantzdommer i *Nör Iwtlandt* Gior alle veterligt meth thesse myth opne breff at haffue soldh skött oc vpladet fra megh oc myne arfuinge oc til burgemestere oc radh i *Aars* som ther nw er oc her effther kommendes vorder myt Iordh oc eydom liggendes i forne *Aars* norden til Aaen i brede oc lenge som thet nw forfwnet er til ewindeligh eye Som myn kiere nadige Herre Koningh *Hans* til Dannemarck &c Hwes syell gwth node megh vnth oc skött haffuer effther som Hans Nadis breff indholler oc vtwiser som jegh nw burgmestere oc radh i forne *Aars* fra megh antwordet haffuer Och kendes jegh megh eller myne arffuinge inggen rett at haffue til forne Iordh effther thenne Dagh i noger made Til vindisbyrdh hengher jegh forne *Niels Clemetssen* myth intzegel neden for tesse breff meth ander Danne mendz intzegeller som jegh haffuer tilbedyt at besegle meth megh til vindisbyrdt som er Hr *Morthen Krabbe* Doctor oc archidegen i forne *Aars* Her *Jens Ericssen* oc Her *Jens Crestiernssen* Canicker i sammestedh Datum *Ringcloster* anno Domini millesimo qvingentesimo decimo quarto in profesto trium regum.

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet; 3 Segl ere tilstede).

№ 98.

1514. 19 eller 26 Januar. Thingsvidne af *Aarhus* Bything, at det Markeskjel, som *Hasle* Herreds-Sandemænd gjorde i Biskop *Jens's* Tid, blev af Biskop *Jens* mælt magteslöst; item at den Have, der dengang blev hugget gjennem Kronens og Byens Skov, strax derefter blev opbrudt igjen og siden havde Kronens og Byens Mark og Skov igjen ligget til *Aarhus* med fuld Frihed.

Alle men thette breff See eller höre kwndgiöre vij *Niels Jenssen* byfogt i *Aars Anders* ..... *Veffuer P. Matssen* i *Sweygard Swend Jekanssen* i *Morslet Oluff Mogenssen* i *Viwildh* oc *Anders Kok* borghere met thette vort opne breff at aar effther gudz byrd MDXIIII torsdaghen nest sti Pouels Dag conversionis Tha vor skicket for oss oc andre Danne men som tha neruerende vore paa *Aarss* byting *P. Snidicker* Kemenedher paa byens vegne lofflig esket oc fek eth fult tings vitne aff Otte Danne men som er *Seueren Smid, Jo. Pederssen Jes Troye Anders Kock Gyrt Guldsmit Jens Pederssen* paa Graffwen *Gosk Cristiernssen Torsten Scomagher Jes Seuerenssen* Tesse forne otte Danne men samdrectelig votne oc saffde paa theres gode tro oc sandhen at the hörde oc soffwe samme Dag paa forne tingh x dannemen aff the elste borghere stande for them som er *P. Scriffuer Espen Tömmerman Las Swerdfeier Jost Saxi Jes Ywerssen Scomager Jens Jebssen* och *P. Pederssen Scomagher Niels Anderssen Scredher Jens Pederssen Bödicker* oc *P. Pederssen* bag Closteret. Tesse forne x Dannemen alle samdrectelig votne oc kwndgiorde paa theres gode Tro, Siell oc Sandhen oc bad the them saa Gud til Hielp oc Helghen met opracthe Finghre til Gud at thet er them fuluittherlict at thet same marckskell som *Haslu Herreds* Sandmen giorde vti biscop

Jensses tiid *Aars* borghere vwittherlict ffra *Drotning-sten* oc saa twert offuer *Aars* byess marck oc saa ind paa kronens oc byens skow thet er thet samme marckeskiel oc sandmentztwg som ther vor gort i biscop *Jensses* tiid oc biscop *Jens* met andre gode men melthe döt oc macthe löst oc enghen mand til skade at komme i nogher made It. vant oc for[ne] x men paa theres gode tro siell oc sandhen oc bad them saa gud Hielp oc Helghen met opracte finghre at thet er them vittherlict at ther vort Hwggt en haffwe twert nedher i Kronens oc byens Skow mod Haffuet oc then Haffwe vort strax opbrot igen effther at thet Sandmentz twff vort melt döt oc macteløst oc sidhen Haffuer Kronens oc byens marck oc Skow ved syn Frihed ighen til *Aars* som hwn verit Haffuer tilforn aff Arildh At saa gick oc for thet vitne vij met vore indzegle henghendes nedhen for thette breff Dat. anno die & loco ut supra.

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet. Af 6 Segl vedhænge de 5).

№ 99.

1514. 4 Mai. Thingsvidne af *Aarhus* Bything, at der ulovlig var optaget en Sten i *Aarhus* Mark Natten efter St. Voldborg Dag og flyttet op til Skoven og at der var lagt Flint og anden Smaasten derhos, alt Borgemestre, Raad og Menigheden uvitterligt.

Alle men thette breff See eller höre kwndgiöre vij *Jens Tammessen* byfogt i *Aars Las Crestiernssen Jes Troye Seueren Mogenssen Gregers Tögerssen P. Snedicker* oc *Andhers Raffnn* met thette vort opne breff at aar effther gudz byrd MDXiiii Torsdagen nest effther helli Korss Dag invencion. Tha vor skicket for oss oc andhre Dannemen som tha neruerende

vore paa *Aars* byting *Jes Seuerenssen* byens Kemenedher lofflig esket oc fik eth fult tings vitne aff Otte Danne men som er *P. Scriffuer Eric Dall Jens Smit Lage Lawssen P. Kilssen Jes Seuerensen Jes Bödicker* oc *Jens Scredher* Tesse for^{ne} Otte Danne men alle samdrectelig vitnet oc saffde paa theres gode Tro oc Sandhen at the hörde oc soffe samme Dag paa for^{ne} ting xxiiij Danne men for thennĕm stande som vore kreffd til eth syn i byens Marck som vore *P. Finbo, Torsten Ketilssen Las Nord Niels Jenssen Jens Nielssen Scomagher P. Mortenssen Seueren Volufssen P. Anderssen Mich. Jenssen Scredher Seueren Seuerenssen, Jes Pederssen* aa *Graffuen Gregers Tögerssen Seueren Magenssen Las Smit Knud Tammessen Oluff Öwersker P. Pederssen Scomagher Poul Seuerenssen Gyrt Guldssmit Mich. Pederssen Seueren Matssen P. Cristiernssen P. Pederssen* oc *Nis Tygessen* borgere hwilke for^{ne} xxiiii Danne men votne oc kwndgiorde paa theres gode Tro oc Sandhen oc bad thennem saa Gud hielp oc Helghen at the vore at eth sted i byens marck soffwe at ther vor en sten optaghen oc bort fört oc eth annet steds nedher lagt i Kronens oc byens Marck op til Skowen oc vor ther lagt Flynt oc andhen smo sten hoss vlofflig borgemestere Rad och Menighedhen vuittherlict sancte Volborgdag om natthen ther effther At saa er i Sandhed som fore screffuit stander In cujus rei testim. sigil. nostra præsent. sunt appensa Dat. anno Die & loco ut supra.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med 6 Segl paatrykte).

№ 100.

1515. 14 Novbr. Kong *Christierns* Brev paa „den nörre Have" fra Hr. *Jens Christiernsens* Jord og til Byens Vesterport.

Wii *Christiern* &c. . . . Giöre alle vitterligt at wii aff vor sönderlig gunst oc nade haffue vndt oc tilladet oc met thette vort obne breff vnne oc tillade at oss elskelige borgemestere och Raad vdi vor Stad *Aars* mwe oc skulle nyde bruge oc beholle tiill byens och borgernes behoff ther samestedtz thee Jorde som ligge fraa Her *Jens Christiernsönns* Jord och Jndtiil byenss port vester port Dog vndentagendes huess Jorde som höghbořenn förste koning *Hans* vor kære Herre fader huess siæll gud haffue bortgiffuet oc ther forlendt haffuer fforbiwdendes &c. Giffuet paa wort Slot *Skanderborg* Otensdagenn nest effter sti Briccij Aar M D xv.

vnd. vort Signet
Relator magister *Anders Glob*
Secretarius Regius.

Paa Ryggen: „Breff paa then nörre Haffue".

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med Spor af Seglet paa Ryggen).

№ 101.

1516. 6 Aug. Kong *Christierns* Quittering paa 200 Mark Overskat.

Wii *Cristiern* met gudz node *Danmarckes Norges Vendes* oc *Gotes* koning vduald till *Suerige* &c . . . Giöre alle vittherligt at wore kiere vndersotte borgemestere Raad oc menighed vdi *Aarss* haffue nw

til gode rede ladit oss fornöget tw hwndret m⁄ Danske fore then theres owerskatt som the aff theres by giffuit skulde at sti mortens Dag nest forleden Thii lade wij them oc theres efftirkommere frii qwiit &c . . . Giffuet vdi *Kragelund* Sancti Sexti pape & martiris Dag aar &c mdxvj vnder wort Signet.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med Seglet paa Ryggen.)

№ 102.

1517. 10 April. Herredags-Dom, at Marken skal höre til Byen efter det Laasebrev, derpaa er udstædt.

Wii *Cristiernn* met gudz nade &c . . . Giöre alle vitherligt at aar effter gudz byrd MDxvij Then fredag nest effter sancti Ambrosii Dag for oss paa wort Rettherting i Grobrödrecloster i *Kalundeborg* i wor egen nerwærelse nerwærendes oss elskelige verdigste oc verdige fædre Her *Birge* Erchebiscop i *Lund*, Her *Lage Vrne* i *Rosk.* Hr *Niels Stigge* i *Börglom* Her *Erich Koss* i *Viborg* biscoper Hr Abbet *Henrich* i *Saare* mester *Eskild* prior i *Antwordskoff* Hr *Niels Hög* Hr *Prebiörn Podbusk* Her *Henrich Krumedige* Her *Moghens Göyæ* Hr *Thomes Nielssen* Her *Albrecth Jeipssen* Hr *Hans Bille* Hr *Henric Agessen* Hr *Jens Holgerdssen* Her *Tyge Krabbe* Her *Peder Lycke* Her *Matz Ericssen* Hr *Jachim Lycke* Riddere vore elskel. men oc rad Vor skicket oss elskel. verdig Fader biscop *Niels Claussen* i *Aars* pa then ene oc oss elskel. *Niels Anderssen* borgemester ibid. oc nogre Hans metborgere paa then annen side om thrette thennom mellom wor om en Marck the haffue oc bruge till *Aars* by sagde oc kerde forne verdige fadher at forne borgemester oc bymen skulle haffue oc bruge en stor Part

af Kirkens eyedom i forne march effter eth contractz breffs Lydelse som nogen tiid siden wor giord mellom en hans forefader oc *Arses* by huilket breff han for oss i rette lagde oc begierde at Kirken motte ther nyde sin eyedom effter samme contractz breffs Ludelsse Tha swarethe forne borgemestere kiendes oc tilstod at en contracth wor giord mellom *Aars* Domkirke oc byen om forne March at then contracth ey kwnnæ holles ther emodt toge the breff oc tings vidne Hworledes Drodningh *Margarithe* oc nogre aff Danmarks Rigis rad hagde værit pa forne march oc giord skiell mellom Kirkens Jord oc eyedom oc byens Jord oc friihed oc forfulde thet siden till Loss oc finge ther Lose breff pa Huilke breffue the for oss i rette frambare oc sette i rette om thennem bör at nyde theres Jord oc eyedom effter swodan beuisning Tha sagde forne verdigh fader at the skulde haffue tagit oc forfult then forfölningh till loss hemelige i Dülsmall saa at enghen viste ther aff for the hagde loss meen hagde ther togh enghene beuisningh paa met mange flere ord thennem ther om emellom forlube Om huilken sagh the gaffue thennem i rette for oss pa bode sider Ther Vppa samticket oc sagde wij oc forne wort elskel. rad saa for rette at forne borgemester oc bymen i *Ars* pa byens vegne bör at nyde bruge oc beholde all then Jord skoff eyedom och friihed i *Ars* march i alle mode som thet Lose breff vduiser oc inneholler the ther paa haffue oc nw for oss i rette war. Dat. ut supra nostro ad causas sub sigillo Teste *Georgio Marswynn* Iusticiario nostro dilecto.

(Originalen paa Pergament i Raadh.-Archivet; Seglet vedhængende.)

№ 103.

1517. **24 Mai. Skrivelse fra Biskop *Niels Clausen* med et Antal Folk, han havde lovet at udgjöre.**

(Meddelt af Professor *N. M. Petersen.*)

Mynn ytmige beplictige vnderdanige tro tienistæ altiid foresend met wor Herre. Kiæristæ nadige Herræ sendher jeg ether nade met thenne breffuisser *Thomes Nielssenn* myn kogemester thet taall ffolk som ieg ether nade haffuer tilsaffuet vt at giöre: bedendis gernæ ether nade ath ether nade will werdis till ath rame theres bestæ Och scall ethers nade alle tyde ffinne meg ffor ethers nadis tro tiener oc capellan Ethers nadis Högmegtige konninglige maiestath then hellige trefoldighet Jomffru marie oc Her sancto Clement till ewige tiidt befalendis. Ex *Arusia* Anno mdxvij Dominica intra Octauas ascensionis.

Etthers nadis ytmige tieneræ
Oc tro Capellan
Niels Clauszenn
biscop i *Aars.*

Udskrift: Serenissimo magnificoque principi ac Domino Domino *Christierno* Dei gratia Danie noruagie slauorum gottorumque regi: duci slesuicen. Holsacie stormarie et dytmercie Nec non in oldenborg et Delmenhorst comiti Domino meo gratiosissimo.

(Originalen paa Papir i Geheime-Archivet med Segl.)

№ 104.

1517. 19 Aug. *Niels Torkelsens* Quittering for 19 Læster Öl.

Jeg *Niels Torkelssen* Scriffuer paa *Köpnehaffn* kendes mig paa wor kereste nadige Herris wegnė at haffue anammett aff *Niels Anderssen* burgemestere i *Aarss* nytten Lester öll wor vdrwndet oc ind fölt two Lester tre Tnæ aff samme öll ssom *Lasse Noer* förde hiidt til *Köpnehaffn* Tiil vitnesburdt er meth sengneth her netthen fore thette mitt obne breff Scriffuit paa *Kiöpnehaffn* slott ottensdagen nest for Bartholomei Aar &c mdxvij°

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med vedhængende Segl).

№ 105.

1517. 4 Decbr. Kong *Christierns* Brev om Undsætning af 200 rhinske Gylden tillaans.

Christiernn met Gudts nade *Danmark. Norg.* &c koning vdwald koning till *Suerige* Hertug i *Slesuig Holsten* &c. Wor gunst tilfornn kiere wenner wij bethe ether och wele atj finde raadt huor i besth kunde och vndsette oss paa thenne thiidt met ij C rinske gylden till laans noghen stund och atj strax andworde them thenne breffuisere oss elskl. Her *Jens Ferigdt (Freigdt?)* wor capellaen hann skall strax bethale wore rytthere ther met som wij haffue liggendes ther i landet skall hann och andworde ether foruaringe paa samme penninge ighen saa i ther met skulle ware fornöiede Her forlade wij oss wisseligenn tiill Thi lader thet ingenlunde effther som i wiide at oss och meget

magt paa ligger wij wele ighen ramme och wnde ether thet beste saa i oss thacke skulle befalendes ether Gudt Schreffuit paa wort Slot *Kiöpnehaffnn* scte Barbare virginis och martiris dag aar &c mdxvij vnder wort Signeth.

Udskrift: Oss elskl. wore borgemesthere raadmenn och menighedt kiöpmendt vdi *Aarss*.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet. Seglet er borte.)

№ 106.

1517. 4 Decbr. Kong *Christierns* Brev paa 200 rhinske Gylden, som Borgemestre, Raad og Menighed i *Aarhus* havde laant ham.

Wjj *Christiernn* met gudts nade &c . . . Gjöre alle wittherligt at wij kiende oss aff rætt wittherlig gield schyldig at wære thesse breffuisere oss elskel. wore borgemesthere raadmend och menighe kiöbmend vdj wor kiöbstad *Aarss* tw hunderthe rinske Gyldene gode och wecthige aff gwldt som the oss fore it kierligt laaen tiill wort och riigens behoff loent och met vndsatt haffue Thij beplicthe wij oss och wore efftherkomere Koninger i *Danmarck* tiill gode rede at betale och fornöige thennom eller theres arffuinge for^{ne} thuhundrethe rinske gyldhen godhe och wecthige aff guldt nu Jndhen sanctj michels Dag försttilkommendes vdhen alt hinder eller giensielsse i nogher maade Och holdet thennom althingist vdhen skade. Giffuit paa wort Slot *Kiöpnehaffnn* Scte Barbare virginis och martyris, dag anno &c MDXvij vnder wort Signet.

Dominus rex ipse.

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet. Seglet vedhænger).

№ 107.

1518. 8 Mai. *Christiern Thomesens* Quittering paa leverende Proviant.

Jeg *Cristiern Thomessen* scriffuer paa *Kiöffnnehaffns* slot kiendes mig at haffue annamet paa vor kr. naad. Hrs. vegne sex lesther Kake oc sex lesther öll tho Tdr. mindre (som Draks paa skibet tha thet fframffördes) aff borgemestere vthi *Aars* som *Jep Naffi* fframfförde Tiill vidnesbyrd trycker jeg mit signeet nææedhen ffor thette mit offne breff Giffwet paa *Kiöbenhaffns* slot Löffuerdagen effter Cantate söndag aar &c mdxviij. *)

Paa Ryggen: *Cristiern Michelssen Las Nord* saffde god for *P. Finbo P. Cristiernssen Suder* oc *Jes Clenesmit* saffde god for *Las Ottessen Ssmit Nis Tygessen* saffde god for *Grers Iebssen Cristiern Michelssen.*

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med Seglet paatrykt.)

---

*) Fra den samme findes endnu tre Quitteringer af samme Dato, den ene for „tolff Lesther öll aff borgemesthere vdhi *Aars* som *Tögher Seuerenssen* fframfförde“, den anden for „sex lesther öll aff borgemesthere vthi *Aars* som *Seueren Morthenssen* fframfförde“ og en tredie d. d. „*Kiöbenhaffns* slot mandaghen nest effther vocem Jocunditatis aar &c mdxviii“ paa „elleff Lesther öll then ellefftbe lest ifyltis vdhi the thi Lesth paa tre tynner næær oc en part var drucket paa reysen, Aaff borgemesthere vdhi *Aars* som *Tord Jenssen* borger sammestedz ffremfförde;“ endelig endnu en fjerde Quittering fra den samme d. d. „*Kiöpnehaffn* Slott fredagen nest efther quasimodogeniti Söndag aar &c mdxx primo (?) aff borgemesthere vti *Aars* som *Michel Knudtzönn* fremförde feem lesther öll er Jndfwldt iii tönner och seex tönner brödt“.

№ 108.

1518. 24 Juli. *Jacob Krumpens* Quittering paa 500 Lod Sölv i Guldpenge og Sölv, som Staden skulde laane Kongen.

Jeg *Jacob Krwmpen* Erchedegen wti *Wyborge* kiendes medt thette mitt obne breff at ieg haffuer athnameth och opboret aff borgemester Rad och myenwghed wti *Aars* ffeem Hwndertt lodt sölffue wti gwld penninge och sölffue aff then venligt och kierligt Loen som the skulle lone wor. kieristhe nadige Herre Thi ladher jeg thennwm frii och qwitt for alle idermyære tiltale for for^{ne} V^{c} Lod sölff wdi gwld penninge oc sölffue aff meg eller nogen anden paa wor. kiereste nadige Hrs. wegne i alle mode Och beplicther jeg meg at fly thennom wor. kieriste nadige Hrs wedherkiendelsse breff saa liwdendes at hanss nadhe skall betale them for^{ne} swmma igien nw inden poske nesth komendes Till windes biwrd &c . . . . giffuet wti *Aars* sancti Jacobi Affthen Anno Domini mdxviij

(Originalen paa Papír i Raadhus-Archivet med Seglet paatrykt).

№ 109.

1520. 12 April. *Knud Henriksens* Quittering paa 1500 Lod Sölv, betalte paa Byens Vegne.

Jeg *Knwd Henrickssen* Giör vittherlig oc kiendes met thette myt obne Breff at jeg haffuer annamet oc vpboret aff Erlig oc fornwmstig mend borgmester radmend vtj *Aarss* halffandet twssind Lod sölff met thet Cronne guld oc Danske pendynge regnendes vtj samme swm som the haffue antwordet meg paa theres byes vegne effther then befalling ieg aff wor. k^{re} nod.

Herre haffde till them Till vitnitzbiwrd tryckæ jeg myt Signeth neden for thette myt obne breff som giffuit ære vtj *Aarss* tordagen nest effther poske Aar &c MDxx.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med paatrykt Segl.)

№ 110.

1521. 1 August. Thingsvidne af *Aarhus* Bything, at Borgemester *Niels Andersen* spurgte Skipper *Jens Pedersen*, om han var rede at indlade Fetalli efter Kongens Befaling, og at han svarede, han först vilde vide hvad han skulde have i Fragt og at der stod 8 Mark igjen paa den forrige Föring, der vare ham forvendte. Da sagde *Niels Andersen*, at den skulde faae Fanden, som havde forvendt ham Pengene. Dertil svarede *Jens Pedersen* lydeligt for et siddende Raad: „Det gjorde Du, det Du skal faae Fanden, saa skal Du saa," og tog til sin Kniv; men Byfogden, *Peder Krabbe*, sprang imellem og tog Kniven fra ham.

Wij effterskreffne *Moghens Lauritssen* borgemestere i *Aars P. Brodt Cristiern Pind Niels Galten* Radmen ibid. *P. Krabbe* bifoget ibid. *Palne Knudssen Pouell Knap* oc *Oluff Nielssen* borgere giöre vitterlict meth thette vort opne breff aar effther Gudz byrd MDxxi Torsdaghen som vor sti Pethers Dag ad vincula Tha hörde wij oc soffwe samme Dag paa *Aarss* Radhuss thet *Niels Andherssen* borgemester atspore *Jens Pederssen* Skipper borgere om hans Skyb vor rede at indskybe fitalli effther vor nadige Herres tillscriffuelsse Tha swaret for^ne^ *Jens Pederssen* oc saffde at han ville enghen fitalli indtage före end han viste hwad han skulle haffue till fracth oc the ville thet giffue hannem Tha saffde for^ne^ *Moghens Lauritssen* thet han haffde loffuet hannem 1 Mark for hwer Lest godss skijbet kwnne före till *Kiöpnehaffn*

Tha saffde forne *Jens Pederssen* at ther stod viii Mark ighen aff gamell fracth som han skulle haffue hafft for spisning han haffde förth till forn oc saffde ath ther vort giffuet skat vdh till at löne hannem oc flere meth oc thet vort hannem forwenth for at han fik icke syne penninghe, ther skyllet han forne *Niels Andherssen* for oc *Mickel Scrædher* paa *Broberg* Tha swaret forne *Niels Andherssen* oc bad then skulle faa fendhen thet giorde om thet vor hannem Tha saffde forne *Jens Pederssen* at han fik icke syne penninghe the vore hannem forwent for Tha atspore forne *Niels Andherssen* forne *Jens Pederssen* at ighen hwo ther haffde forwend hans penninghe tha saffde forne *Jens Pederssen* lideligt for eth sidhendes Rad till *Niels Andherssen* oc saffde thet giordhe Dw, thet Dw skalt faa fendhen saa skalt Tw saa oc tog till syn Kniff oc forne *P. Krabbe* sprank op emellom oc tog Knyffen aff Haandhen paa hannem At thet saa gick oc for som fore screffuit standher Tiil vitnesbyrd tröcker vii vore Indzegle neden for thette breff. Dat. ut S.

(Originalen paa Papir i Geheime-Archivet med Mærke af 5 Segl.)

№ 112.

1523. 1 Marts. Brev fra 3 Biskopper og 6 andre Rigsraader, at Borgerne i *Aarhus* til deres Byes Nytte maae beholde de Penge, som de kongelige Betjente have oppebaaret til denne Dag, for den tro, villige Tjeneste, Möie, Livsfare, Kost og Tæring, som de dem og Riget gjort havde.

Wij *Iffuer Mwnck* Thill *Riippe Stugge Krompenn* Thill *Burglom Jörgenn Friis* Thill *Wiiborg* met gudz Nade biscopper *Predtbiornn Podtbusk Jachym Löcke Tygge Krabbe Peder Löcke* Riddere *Maagenss Mwnck* och *Offue Vincentij Danmarckes* Riiges Raadt Giöre

for alle witthærligdt Adt wij Haffuer nw Offuer weydt Och ansyet Thenn willige troo tieniste, möde och wmage stor Liifwes fare Koosth oc tæringe, Thij gode troffasth borgher vt aff *Aarss* oss och Riigett giortt Haffuer Och her effther giöre skall for Hwilcke willige tienisthe &c wij haffue wndt Och Thilladt adt Thij maa Och skulle affnamme nyde brugge Och beholde Thill theres Byess Bygninghe Och forbederinge Och thill wedderlægge for theress Kost Och tæringe Hwes pendinghe skatt Toldt Siisze Och sagefaldt Och alth andett e Hwadt thett helst ere hellere neffnes kandt som Konningens embidtzmendt borgemesthere skulth heller byeffogett vti forschreffne *Aarss* Thill thenne Dag opbaaredt Haffuer paa Konningens Weigne Thij bede wij ether forschreffne Konningens embedtzmendt &c vti forschreffne *Aarss* adtj wdenn alle yttermere paaskudh forhallinghe Heller skodtz maall affhender ether forschreffne penninge skatt Toldt &c Och andtworder forschr. Aarsses borgere som forschr.[uit] staar Saa fromdtt i ey wille liidhe Ther ytthermere straff Och skade fore Ladendes thett engenn Lwnde. Giffuet i *Riippe* anno Dni M. D. xxiii dominica Reminiscere. Wnder wore Signetter.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med 9 Segl paatrykte).

№ 113.

1523. 1 Juni. Skrivelse fra Biskop *Niels Clausen* til Kong *Frederik,* at han gjerne vil komme ham til Hjelp efter Evne, skjöndt Kong *Christiern* har haardelig betynget ham mod Lov og Ret, uagtet han havde været ham til stor Hjelp i den Feide baade med Penge, Sölv og Guld.

(Meddelt af Professor *N. M. Petersen.*)

Myn ydmyge beplictige vnderdanige velwilige troo tieneste alle tyde forscreffuen mett wor Herre Kereste nadige Herre Som ethers nades Hoffmectigehet scriffuer meg till om help atgiöre ethers nade mett penninge sölff oc guld &c. Thaa maa ethers nade verdugs at wyde att Hoffborne furste konninge *Christiern* beswaret meg ganske hardelige emod log oc rett wförbrott, som biscop *Offwe* Herre *Magnussze Göde* oc mange andre dannemen vitterlicht, Dog ieg war Hanss nade storlige till help i then feigde bode mett penninge sölff oc guld, Medhen huess ieg kan komme astedt effter then öffne som ieg nw haffuer will ieg gierne komme ethers nade till help oc giöre ethers nades scriffuelsse fultt, Her medt ethers nades Hoffmectige Hoffborne furstelige maiestatt then hellege trefollighet Jomfrwe Marie oc Herre sancto Clement befalindes till ewige tijdt. Ex *Silkeborg* Anno domini mdxxiij secunda feria post Dominicam sancte Trinitatis meo sub Sigillo. Ethers nades ydmyge capellan

Oc troo tienere
Niels Clauszen
biscop till *Aars*

Udskrift: Serenissimo ac magnifico principi ac domino Domino *Frederico* dei gratia electo in regem Dacie heredi Noruegie Duci Sllesuicen. Holsatie Stor-

marie et Ditmarcie nec non comiti in Oldenborg et Delmenhorst Domino suo gratiosissimo.

(Originalen paa Papir i Geheime-Archivet med Mærke af Seglet.)

№ 114.

1531. 4 Septbr. *Christiern Hvids* Quittering paa 1000 M℔ Danske til at aflönne Kongens Krigsfolk.

Jeg *Christiern Hwidt* giör witherligt mett thette mytt obne breff att Jeg haffuer annamett och vpbort aff erlig och fornwmstig mendt borgemesther Radt och mennenghedt vdj *Arss* ith twssentt m℔ Danske tiill att aff lönne wor kr. nadighe Herres krigsfolck mett aff thii femthen hwndret m℔ thii skulle vdt giffue wor kr. nadighe Herre tiill Hans Nades Och Rigens behoff thii quitter jeg*) . . . .
giffuet i *Arss* Mandag effther stj Egidij Dag ar MDxxxi.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med Seglet paatrykt).

№ 115.

1531. 3 Novbr. *Christiern Hvids* Quittering paa 300 Mark af de Penge, Borgemestre og Raad og Menigheden skulde udgjöre af deres By.

Jeg *Christiern Hwidt* Degen i *Kiöbenhaffn* Giör wittherligt mett thette mytt obne breff att iegh haffuer

---

*) Af den samme haves Fölgende: „Jeg *Christiern Huidt* Deghen i *Kiöbenhaffnn* " . . . . Quittering for 200 ℔ af de 1500 ℔, Staden *Aarhus* skulde udgive, d. d. „*Arss* Hilige tree konynger Dag (6 Jan.) ar mdxxxij."

annamet oc vphorett treehwndrett m*ℓ* dansche aff erlig oc fornwmstig menndt borgemester Radt oc menighedt i *Aarss* aff the penninge thee scwlle giffue wor k.re nad. Herre aff theres Bye Thee lader iegh thennem qwijtt for for.ne iij.c m*ℓ* Tiill witnesbyrdt Trycker ieg myn signeth nedhen paa thette breff Giffuit i *Wetle* fredag nest effter alle helgens Dag anno MDxxxj°.

Paa Ryggen: Qttans paa trehund. m*ℓ* aff thij ij m*ℓ*.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med Seglet paatrykt.)

№ 116.

1533. 3 Marts. Cantor *Jörgen Pedersen Samsing* forpligter sig for det Stykke Jord, der er forundt ham paa Middelgade, at lade opbygge sin Gaard efter Borgervis med Dör og Port mod Gaden, som andre Borgere pleie at bygge, og ingen Hammer paa Dör eller Port, og at den altid skal være en Borgergaard, og Ingen deri at sætte uden den, som skatter og skylder som en Borger.

(Meddelt af Prof. *N. M. Petersen.*)

Jeg *Jörgen Perszen Samsing* Cantor i *Arss* giöre alle vittherligt at for then vilige och mag Som erlige men burgemestere oc Rademen, sammestet haffuer meg bewiist Thet ieg matte fonge til myn gord paa medelgade sönden nest *Jens Michelszens* skippers gord thet lidell sticke iord som var en gong til haffuit mellem for.ne *Jens Michelszens* gord och myn gord Tha haffuer ieg loffuit oc tilsagd thennem Oc nw met thette myt opne breff loffuer for.ne borgemestere oc Rad oc forplicther meg poo gode tro oc loffue at ieg met gutz hielp skall lade opbiigge samme gord efther borgher viiss met dör oc portt mod gaden som andre borgher pleyer at lade bygge Oc ingen Hammer poo dörre

eller portt oc skall altiidt vere en borger gord Oc ingen ther vdj at sette vden en borgher som giöre skall tynge oc gyffue skat som ander borgher &c Till vindesburdt haffuer jeg ladet henge myt intzegle nedhen for thette myt opne breff oc tilbeder ieg hederlig men mester *Hanss Oluffzen* mester *Owe Lodwiigszen* Canicher j *Arss* och *Per Krabbe* byfogt, sammestet at besegle met meg Gyffuet j *Arss* mandagen effther söndagen Inuocauit Aar effther vor herres burdt mdxxxiij.

(Originalen paa Pergament i Geheime-Archivet med 4 hængende Segl).

Anden Afdeling.

1535—1599.

№ 1.

1535. 4 Marts. Fuldmagt af Borgemestre og Raad til *Peder Terkelsen* at drage til *Viborg* for i Byens Navn at hylde Hans Naade. De formaa ikke at sende flere, da de ere saa besværede med Indqvartering &c.

Burgemestere Rademen och menige Jndbyggere i *Arhuss* gjöre vittherligt alle mett thette vort opne breff, at effther then Leygelighet, som nw seg giiffuer i vor by meth vor nadiig Here Kon. Mai. Krigxfolck at holle, kwnde vii icke nw forskiicke soo mange folck aff vore by, hans nad. Maitt. at möde i *Viborrig*, som hans Nades breff indholder vij skulle lade tiidt skicke, Ther for haffuer vij alle och huer besönderlig meth hans Nades tilladelss fuldmöndig och machtegiort thenne breuisser vor metborgher *Per Terkelssen*, och nw hannum mett thette vortt (opne breff) fuldmagthe giöre och befaler, ther at möde poo alle vore vegne poo metfaste Löverdag meth andere Riigens Jndbyggere, och ther poo alle vore vegne hylle hans nades Hoymectughedt, oc giöre hans nade ther Löffthe och eedt, som vij till forne giort haffuer hans nade vdi *Horness* (sic) hwilket vij meth Liiff gotz och alt thet vij formoge troliig och vbrödeliig holle ville som tro vndersotte tiilbörliigt er Tiil vindesburdt haffuer vij ladet hengge vor byyss intzcigle neden paa thette vort opne breff, som giiffuit er i *Arhuss* Torsdagen effther Söndagen Oculi Aar MDxxx quinto.

(L. S.)

(Efter en Afskrift i *Langebeks* Diplomatarium.)

№ 2.

1535. 19 Mai. *Knud Gyldenstjernes* og *Ove Lunges* Quittering paa 3000 Lod Sölv, som skulde udgjöres af Byen.

Vij Effter[ne] *Knwt Gillenstiernn* Electus till *Fyenss* biscopsdom *Offwe Lwnge* Ridder till *Tirsbeck* giör wittherligt for alle mett thette wortt obne breff at wij nw haffuer annamet oc opboreth aff fornwmstige menn Borgemester Raad oc menynge Heed i *Aarss* treetwsyntt lod sölff ssom thi scwlle wor kerste nad. Herre aff theres bye wdgiffwe Thi lader wij for[ne] borgemester raad oc menyngeheett qwit for for[ne] iij[m] Lott sölff at saa er i sanhed tröcker wij wor Signete nedenn paa thette wort obne breff Giffwet wti *Aarss* onsdaghen nest effter pinssdag Anno Dom. MDxxxv.

(Orig. paa Papir i Raadh. Arch.)

№ 3.

1536. 23 Juni. *Axel Juels* Quittering for Sölvskat, hvori hver 20 Borgere skulle give 80 Lod Sölv, af 225 bosiddende Borgere i *Aars*.

Kiendes Jegh *Axell Jull* oc giör wittherligt at aar effther gudz Byrdt MDxxxvj Sti Hans Affthen mytssomer ware erlighe welbyrdughe oc fornwmstige mend *Maghens Laurissen* oc *Mickell Jenssen* Burghemesthere wdi *Arhuss* her huoss megh tha Beregnet oc offuerlagdhe thee there metborghere at uere ij[c]xxv. bositdendes borghere Och tha effther samme mandtall antuordet oc fornöget the mig paa Ko. Matt. myn allr. nad. Hrs. wegne Nyhundrit Loth sölff paa for[ne] C. C. xxv borgheres wegne ssom er then sölffskatt ther huerij xx borghere skulde giffue Lxxx Lot sölff, Quitterendes forbemelte borgere for all

ytthermere kraff eller tiltall om for^{ne} ix^{C} Lot sölff Giffuit wdj Arhuss mytsommers Affthen anno wt supra.*)

(Orig. paa Papir i Raadh. Arch.)

№ 4.

1540. 20 Mai. Ansögning fra Borgemestre, Raad og Almue, at Hs. Maiest. vil tillade dem at faae Overbringeren, *Knud Galthen*, til deres Borgemester, eftersom de dertil have udvalgt ham.

(Meddelt af Prof. *N. M. Petersen.*)

Ethers Nades Kon. Högmegteghedt wore gansche idmighe vnderdanighe och hörssome. plichtiighe. troo tienisthe altiidhe tillfoorne Högborne ffursthe aller nadig^{ste} Herre verdes E. N. Kon. Mätt. att viidhe att en föghe tiidt siidenn forledne er E. N. tienere *Magnus Laurentzssen* ther borgemester var her y biænn dödt och affganghenn och nu epther E. N. Kon. M. Rodt. villie och Samtycke haffue wy alle endregttelig vdwaldt. Samtycket och bewilget att ville haffue thenne neruerendes breffwiissere *Knutt Galthenn* E. N. tienere och borger y Same stedt till wor borgemester ighen. och ville paa E. N. Kon. M. vegne vere hannem Höriighe och liidighe &c. Ther for aller nadig^{ste} Herre ere alle woris idmigeliighe bön och begieringhe till E. N. Högmegtighet. att E. N. ville verdes att vndhe och tillaadhe att vy motthe haffue och beholle hannem for vor borgemester och om E. N. Kon. M. ville ver-

---

*) D. d. *Ribe* Onsdagen næst efter Misericordia Söndag (8 Mai) 1538 quitterede *Jörgen Pedersen* Borgemestre og Raad for 3000 Lod Sölv i Guld, Jochimsdalere „och andett brödett sölff", som de af deres By skulde komme kgl. Mai. til Hjælp med.

Ligeledes i *Ribe* Söndagen Judica (14 Marts) 1540 quitterede den samme Borgemestre og Raad i *Aars* for 6 S𝔈 Kedelkobber, som Byen var kommen Hs. kgl. Maiest. til Hjælp med.

des thette ythermere att Stafesthe met E. N. Scriffuelsse och Signete bedendes idmigeliigen att E. N. Kon. M. ville osss thenne vor Scriffuelsse och begieringhe vdhi besthe meeninghe optaghe och ville vy alle tiidhe nesth guds hielp for E. N. villige. och troff fattiige tienere och vndersotther vere befundhen. Som vy met alld vnderdannighet pligtiighe ere och ville E. N. Kon. M. vdhi ett langwarendhe regementthe och lögsalighet ewindeliigen haffue befaalet. Screffuitt vdhi E. N. köpstedt *Arhus* Torssdagenn nesth effther pindtze dagh Aar &c. Mdxl.

E. N. kon. M. Högmegtighedts vnderdanner och troe tienere Borgemestere, Radtmendt oc meeninghe borgere och almughe y *Arhus*.

(Originalen paa Papir i Geheime-Arch., med Levning af Seglet.)

№ 5.

1541. 20 Januar. *Hans Hjorts* Quittering paa 300 Daler, som Staden havde laant Hans Maiest., og paa 3000 ℳ Penninge, som den skulde udgive til Landsknægte-Hold.

Kiendis Jeg *Hans Hiortt* mett thenne myn Egen handtschrifftt att haffue thiill meg annammett aff Erlige och fornumstige mendt Borgemestere och Raadt wdj *Aarhuus* three hundrett Daller beseglett som the paa nogen thiidt haffue lontt kon. Matt. wor kereste naad. Here. Thesligeste haffue the och offuerantuordett meg samme thiidt three twsindt marck Danske penninge som the sielff haffue thalde och beseglett efftter som myntten wor for Michaelis och som the schulle giffue kon. Matt. aff theris by for Landtz knechtte holdt, och schall Jeg fly thennem yttermere foruaring och

nöyachtigere quitanze aff *Jörgen Pederssen* kon. Matt. Rentemestere Saa schall Jeg haffue thenne myn handtschrifftt Jgen Thiill windnesbyrdt trycker Jeg mitt Signett neden paa thenne myn handtschrifftt Som schreffuedt er wdi *Aarhuus* Fabiani & Sebastiani Dag Aar MDXLj.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet; Seglet paatrykt.)

№ 6.

1541. 15 Mai. *Anders Knudsens* Quittering paa Proviant til kgl. Maiest. Orlogsskibe.

Jeg *Andhers Knudtssenn* Slotzschriiffuere paa *Köpenhagens* Slott kiendes att haffue ladeth anname paa Kon. Matt. wor kre. nodtte. herres wegnne halffandeth hondreth siidher flesk feem Tdr. siildth 2 Tdr. smör threthenn Tdr. saltedt fisk tho Tdr. ediicke halffnithende Lesth öell ther wdtj bleff fylth halffandenn Lesth Som burgmesther oc Roedtt wdtj *Aarhus* hiidt, tiill kon. Matt. orlogs skiib, ssendt haffuer Tiill iithermere witthnissbyrdth triicker jeg mith Signeth nedenn paa thette mith obne breff Giiffuith paa *Köpenhagenn* Slott Dominica Cantate anno domini MDxLj.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet; Seglet paatrykt.)

№ 7.

1541. 5 Novbr. Kongeligt Brev paa 5 Aars Frihed for Skat og al anden kongelig Tynge for de Borgere i *Aarhus*, som have faaet Skade af Ildsvaade. Item en Gave af de Bygningsmaterialier, som findes i St. Jörgens Kirke og Kloster i *Aars*.

The borger wdj *Aarhus* som haffuer fonget skade aff Illebrand Finge fem Aars breff at were frij

och quit for skat Ryttherhold Landtzknechthold och ald anden Kongelige thynge och besuering, och skall formindskis the andre Borgrer wdj thieris Sum naar thennom skall paalegges nogen thynge. Datum Odense Fredagen post omn. Sanctor. anno mdxlj.

Den 5 Novbr. Finge same Borger Breff at Ko. Mat. haffuer giffuet thennom till Bygnings behoff egien hues Steen themmer och anden Deell som findis i Scti Iörgens Kiercke och Closter wdi *Aars*, the mue nederbryde hues Steen themmer och anden Deell som findis wdi samme Kiercke och skiffthes eblant the Borger som samme skade fonget haffuer Saa well eblanth the fattige som the riige huilcke aff thennom som thed begierendes er och behoff haffuer. Dat. Odense Löffuerdag post omn. Sanctorum Aar mdxlj.

Relator *Joh. Friiss*
Candtzler.

de mandato proprio regie maiestatis
præsente *Erico Banner*.

(Register paa alle Landene i Geheime-Archivet.)

№ 8.

1542. 30 April. Brev paa en Eng ved Mölleenden langs Nord og Vester mellem Mölledammen og den lille Lykke paa vestre Side udenfor Brobjerg.

Hospitalet i *Aarhus* fik Brev paa en Eng liggende nest sönden og vesten ved *Aarhus* Byes Mölleende, langs nord og vester imellem Mölledammen og den lille Lykke som ligger paa deń westre Side udenfor *Brobierg*, i Længde og Brede, som den nu forfunden er, intet undtaget, at have nyde bruge og be-

holde til evig Ejendom, til evig Tid eje skullendes. Cum inhibitione solita.

Dat. Riibe Söndagen Iubilate Aar Mdxlij.*)

(Acta publ.)

№ 9.

1542. 2 Juni. Kongeligt Gavebrev paa 2 Lykker sönden for Byen mod det nuværende Marselisborg.

Wii *Christiann* &c. . . . Giöre alle witterliigtt att wii nu aff wor synderliige gunst och naade Saa oc paa thett att wor kiöpsteedt *Aarhuss* maa oc kanndtt saa mögit thes bedre bliiffue bygdt oc forbedret haffue wnt oc giiffuitt oc met thette wort obnne breff wnnde oc giiffue wore wndersotte borgemester raadtmendtt oc menige borgere wdj for^ne^ *Aarhuss* tiil theres byes forbedring twende wore oc kronens Lycker oc Jorde synden fore for^ne^ *Aarhuss* bye tiill *haffuermarck***) weedtager liggendes oc tilfornne haffue leyget tiill wor gaardtt i for^ne^ *Aarhuss* oc same twennde Lycker epther som thee nu begreben oc forfunden ere haffue nyde bruge och beholle tiill thennom och theres effthеrkomere Borgemestere, raadtmendt oc menige borgere oc theres bye for frij eyendom tiill euig tiidtt eye skulleenndes Thii forbiude wij alle ehuo thee helst

---

*) D. d. *Ribe* Sönd. misericordia domini 1542 fik samme Hospital et Stenhus i *Horsens*, paa Sancte Hans Closters Kirkegaard, sönden fra Kirken mod Stranden, „Som de Syge nu udi ligge."

(Acta publ.)

**) Havremark ɔ: Havreballegaards, nu Marselisborgs Mark

ere &c. Dat. *Aarhus* Fredagen nest effther Pindtzdag Aar MDxlii.

Relator *Peder Ebbessen*
Befallingsmandt for Stigtenns gots vdj *Aarhus* stygt.

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet med Segl.)

№ 10.

1542. 2 Juni. Gavebrev paa *Voregaards* Mark til Staden *Aarhus* i Anledning af de den overgaade tvende Ildebrande.

Wii *Christiann* &c. . . . Giöre alle witterligtt att wii nu aff wor synnerlige gunst oc naade Saa oc fore thenn store skade oc forderff som wore wndersotte oc Jndbyggere wdii wor kiöpstedtt *Aarhuss* nw tuende reysser faugitt oc liidett haffue aff ildebranndtt Och paa thett att thee saa mögit thes bedre mwe komme tiill theres nerinng oc bierring oc forne wor kiöpstedtt *Aarhuss* saa mögit thes snarere maa bliffue egen wpbygdt oc forbedrett wnt oc tilladtt oc mett thette wortt opnne breff wnde oc tillade att alle for[ne] *Aarhuss* Indbyggere geistlige oc werdzlige som sidde fore huss oc hiem ingen wndentaget Mue oc skulle tiill theres byes feegang vdtdriifft oc forbedring haffue nyde bruge oc beholle vor oc kronens iordt oc eyendom wdj *Worgaard* Mark Norden wdenn for forne *Aarhuss* liiggenndis emellom *Skeebye* marck oc *Aarhuss* oc emellom *Welby* marck oc *Aarhuss* oc emellom *Brenstrup* marck oc *Aarhuss* epther et gammelt marckeskiel sig strekkenndes mett skuog agger oc eng som samme marcke begreben ere ind tiil saa lennge wii anderledes ther om tilsiigendes worder Dog wiille wii oss forebehollen haffue et stycke eng i samme marck som oss elskel. *Peder Ebbessen* wor mand

Raadt och befallingsmandtt fore wortt oc stiigtenns gotss ther wdij *Aarhuss* stiigt skall tilfforne wndertage och lade wdtlegge westen emodt *Brendstrup* huilcken eng wii wiille beholle tiill wortt eget behoff Dog saa att for^ne^ wore wndersotte *Aarhuss* Indbyggere giestlige oc werdzliige skulle aff forne eyendom oc marck aarligenn giiffue oss oc kronen en Lest byg wdij gott reent kornn oc thenn aarligenn tiil gode reede well bethimeligenn lade yde paa wor gaard i for^ne^ *Aarhuss* Thii forbiude wii &c. . . . Giffuitt wdi wor kiöbstedtt *Aarhuss* fredagen nest epther pintze Dagh.

Relator *Peder Ebbessen*
befalinngsmandt for *Aarhus* Stigtens gots.

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet med Segl.)

№ 11.

1542. 30 Juli. Forening mellem Stæderne *Aarhus* og *Randers* om gjensidig at besöge hinandens Markeder, nemlig det, som holdes i *Aarhus* paa St. Annedag og det, som holdes i *Randers* paa St. Ludvigsdag.

Borgemestere och Radmændt vdi *Randherss* Göre wytterligt alle medt Thette vort obne breff att vij paa vor egne och paa menynge borgeress och almwges vegne ij *Randers* haffwer werydt offuer en venligh Contrackt oc forlygelse met Erlyge mendtt borgemestere och Radh vdi *Aarhwss* paa theress oc alle theres borgerss vegne om then trætthe ther oss oc worre borgere och thennem och theress borgere i meyllom haffwer væridt for thet marckyndt som plæyger at holles her vdi *Aarhuss* paa Ste Anne Dagh om aarydh Oc bleff wy saa ther om forlickte met thennem thet forskreffne *Randers* borgere skall oc maa her effther besöge samme marckyndt ath sancte Anne Dagh her

vdi *Arhwss* om aarydt met Theress Kram Oc varre som the tilfornn gyorth haffwer Teslygeste skall och maa vij vore borgere besöge theress marckyndt Ighen ij *Randers* ath ste Lodwighs Dagh met synn Kram och vorre at handle kiöbe Och sel'e met then menynge Mandht Som sydwanlickt verydh haffwer vdi samme twenne marckynde bode her i *Arhwss* ath ste Anne Dagh och ij *Randers* ath ste Lodwighs Dagh oc were ther offwer vforhynderitt ij alle madhe Och alle tijdhe söge hwer andre noer oc hwor Theres Læylyghed segh begyffwer Oc dele gotth naboskaff oc brörskaff met hwer andre ssom Crystelickt och Tilbwrlighen er i alle madhe. Och Hwess ther offwer nogle wore borgere Göre noghen theress borgere noghen vret tha scall wij borgemestere och Raadh ij *Randers* Rætte oc straffe ther effther som Tylbörlighen er noer thet blyffwer kerdth for oss, Thislygeste skall oc for^ne borgemestere oc Raadh ij *Arhwss* Rette och straffe ther epther Hwore noghen theres borgere och böymendt görer noghen worres borgere noghyn vreth naer thet blyffwer thennem forkerdt Och skall alth then trætte och twedrackth Som her tyll Daghs værit haffwer ij meyllom osss vore borgere och thennem och theress borgere om for^ne Marckendhe wære dödt och macktelöss oc ey yddermere epther thenne tydh opdraghes jghen ij noghen made. Tyll yddermere viitnessbyrtt och fasthere forwaryngh ath alle forskreffne Stycker oc vylckorff scall fasth oc vbrödelyghen holdes paa alle sydher Som forscreffwen stander Haffwe wij ladeth henge vor böyss Indzcigle nædhen vnder thette vort obne breff screffuit vdi *Randers* Söyendaghen nesth effther Olavi Regis Aar MDXL secvndo.

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet. Det vedhængende Segl har til Omskrift: Sigillum Seniorum de Randrus og forestiller to Mænd, siddende med oprakte Hænder i en demonstrerende Stilling imod hinanden.)

№ 12.

1546. 28 Marts. *Christian* d. 3dies Brev, at alle Gaarde, Huse, Stalde og Boder skulle være tækkede med Tegltag.

Borgemestre og Raad i *Aarhus* fik Brev at lade tække deres Gaarde, Huse, Stalde og Boder der i Byen med Tegltag. Findes Nogen derimod at gjöre, skulle de have forbrudt, saa ofte de dermed befindes, 40 ℔ til Kongen og 40 ℔ til Byen. Findes Borgemestre og Raad at see igjennem Fingre med Nogen, skulle de derfor straffes, som uhörsomme Undersaatter Datum *Aarhus* Söndagen Oculi Anno 1546.

(Acta publ.)

№ 13.

1546. 4 April. *Hans Hjorts* Quittering for 50 ℔ Penninge Byskat; Resten afregnet for de Borgere, der havde taget Skade ved Ildebranden.

Jeg *Hans Hiortt* wdj *Aarhuus* kon. Matt. Schriffuer kendis och gör witterligtt mett thette mitt obne breff och Egenn handtschrifftt att Jeg nu efftter kon. Matt. befalling haffuer annamett och wndfangedt aff Erlige och fornumstige mendt Borgemester och Raadt wdj *Aarhuus* Halfftridjsindtstyuge marck danske penninge som er then aarlig byschatt the schulle haffue wdgiffuet aff for^ne *Aarhuus* by i fiordt Sanctj martinj Dag MDXLV huilcke forschreffne penninge the borgere haffue wdgiffuedt som bleff wedt macht och bleff wbrendt fore, the andre borgere, som brende fore haffue kon. Matt. frijhedts breff paa nolle aar Quiterindis for^ne borgemestere och Raadt for yttermere tiilltalle kraff eller Namnning for for^ne ½ C ℔ danske paa kon. Matt. wegne. Schreffuedt wdj *Aarhuus* Söndagen Letare Aar &c.MDXL paa thet sette.

Wnder Mitt Signett.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med Seglet paatrykt.)

№ 14.

1547. 2 Januar. Til Skibbroens Vedligeholdelse forundes det Staden at oppebære 2 ß af hver stor Læst og 1 ß af hver „smalle" Læst Gods, som ud- og indskibes der fra Byen i 3 Aar fra dato.

D. d. *Kolding* anden Nytaarsdag Ao. 1547 udgik Kgl. Maiest. Brev til Borgemestre og Raad i *Aarhus*, at da de havde lovet og tilsagt at ville færdiggiöre Skibbroen der for Byen og den altid holde vel færdig, da undte Kgl. Maiest. dem, at de i 3 samfelde Aar, næst efter dette Brevs Datum regnendes, maa oppebære af hver stor Læst Gods, som ud eller indskibes der for Byen, 2 ß og 1 ß af hver „smalle" Læst, og ingen at være fri uden Stadens Indbyggere.

(Acta publ.)

№ 15.

1548. 22 Febr. Vedtægt, at den Længstlevende, Mand eller Kone, skal forlods nyde af Boet Bryggeredet med Kjedel og Kar, en opredt Seng og det bedste Par skaarne Klæder.

Borgemestere Radtmendt och meenninge borgere wdj *Aarhus*. giör witterligt alle medt Dette wortt obne breff att epter ssomm wore forfederer hér wdj *Arhus* for osss samtycket och vedtaget haffuer och siidenn aff arrilldtz tiidt alle tiidt vedt magt hollenn er her wdj byenn, att nar ssom helst Husssbundhen eller Hustruenn affgick och döde, tha schulle then ssom igiæn leffde aff thennem niide och beholle alld brygge Redet meth Kedell och Kar, och huadt til brygge Redet hörde ssom the wdi fellig hagde, och en opgjordt seng then beste wdj bodet var quitt och frij offuer alld skiffte, huadt heller the hagde börnn epter, thennem eller ey &c. huilche Artikle och willkorffue wij wdj liige maade for ossss och wore epterkommer samticket och vidttaget haffuer. Och nu medt thette wort obne breff samtijcker och vedtager.

att nar ssom helst entten Husssbunden eller Hustruen Döör och affganger, tha maa och schall then igien leffuer aff thennum niide och beholle quit och frij wden alld skiffthe, alldt beggæs theres brygge Reede ssom the wdj fellig hagde meth Kedell och Karr, och huadt ssom till bryggeredet hörde meth rette och en opgjordt seng then beste wdj bodet ere meth ij Dönner. Hoffuidt Döne Lagenne och sengekleder ssom ther tillhörer meth rette. Och hand om hand offuerleffuer hinder sitt beste Par skornne Kleder. och hun sitt beste par skorne Kleder, om hun offuerleffuer hannem huadt heller the haffuer börnn epter thennem eller ey &c. huilche for[ne] artickle och willkorffue wij nu paa thet nye samticket och vedtaget haffuer paa meeninge almugesteffne her wdj *Aarhus* paa Sancti Peders Dag ad Cathedram. Aar epter Christj biirdt MDXLviii. Till ydermere windesbiirdt haffue wij ladet henge wor Byes Indtzegel nedenn wnder thette wortt obne breff. giffuett wdj Aarhus Aar och Dag ssom nu forscreffne stander &c.*)

(Orig. paa Pergament i Geh.-Arch. med Stadens ældre store Segl vedhængende.)

№ 16.

1548. 22 April. Afregning paa Byskatten, nemlig: 60 ℳ 6 ß Contant istedetfor 200 ℳ; Resten afgik for 20 Læster Öltönder til 4½ ß 1 Hvid (?) pr. Tönde og 240 Skjepper Humle à 3 ß, samt for 25 ℳ 2 ß, som Kongen havde eftergivet de brandlidte paa *Broberg*.

Kienndes Jeg *Jörgenn Pederssen* kon. matt. Rentte-mester mett thette mytt obne breff att haffue nu paa

---

*) Ved et originalt Kongebrev paa Pergament, som findes i Raadhus-Archivet, har denne Vedtægt faaet kongelig Stadfæstelse Mandagen næst efter Söndagen Cantate (26 April) 1551.

kon. matt. wegnne til mig annamett oc vppeborett thenne Dag aff fornumstiig mandt *Knudtt Gallttenn* Borgemesther wdj *Arhus* paa *Arhus* byes wegne tresyndstiffue marc Danske oc sex ß aff theres arlige byskat som sculle haffue worett ij[c] ℔ danske the nu til Scti Martini Dag siist forleddenn aar mdxlvij The sculle haffue wdgiffuett, Saa affregnett och afquittet Jeg nu mett hannem eptter kon. matt. scriffuelsse, Först for xx Lester öll Tdr. for huer Tde IV½ ß i alb. (?) danske. Oc for ij[c]xL skr. homble huer skip iij ß danske, Hwilcke for[ne] öll ther bleff brögett wdj *Arhus* oc bliiff forsenndt till *Kolding* wdj for[ne] Aar mdxlvjj Sammeleds bliiff oc affregnett mett hannem paa *Arhus* byes wegnne xxv ℔ ij ß danske aff same theres byskatt for then skade the finge ther wdj Arhus aff Jldbranndtt paa *Broberrig* Oc the haffue kon. matt. benadnings breff paa noger aar, Thj quitter Jeg &c.*)

Screffuett paa *Ackiier* söndagen Jubilate Aar &c. mdxlviij.

Jörgenn Pederssen
mett eigner hand mpp.

(Originalen i Raadhus-Archivet;
Seglet paatrykt.)

№ 17.

Circa 1550. Register over alle Kannike- og Vicarie-Gaarde i Aarhus.

Regiister paa alle Canicke oc Vicarie Gorde som her Er vdj Aarhus.

---

*) 1548 den 16 Decbr. quitterede *Corfitz Ulfeldt* til *Koxbölle* for 185½ ℔ Danske, den aarlige Byskat, og den 7 Decbr. 1549 quitterede "*Eskell Oxe* tiill *Lög: mosse*" for en lige Sum med Tilföjende "och ssige the at kong. Mtt. haffuer omdragit met thennem halffemthinde marck Danske for thet brende nogit aff byen" &c.

Mester *Jespers* gordt Er vell vedt mackt — Mester *Matzsis* gordt som mester *Jörgen* vdj bode er vell vedt mact — Mester *Hanssis* gordt er oc vell vedt mact — Mester *Tamissis* gordt er oc vell ved mact — Mester *Philips* gordt er oc vell bygdt — Mester *Laurissis* gordt er oc vell vedt mact — Mester *Nielssis* gordt er vell vedt mact — Mester *Söffrens* gordt er vell vedt mact — Mester *Anders Gladtz* gordt er oc vedt mact — Then gordt som liiger till sacristiett som *Juer Löcke* haffuer Renthen aff handt Er passelig bygdt — Then groe Cannicke gordt som *Peder Ebessen* före haffuer ij forlening Er saa gott som slett forfallen —

Vicarij gorder: Helligkors Jordt som liger bag mester *Nielssis* gordt er slett öde huerken Hus eller anditt paa oc gotzitt liger tiill *Silckeborge* — En gordt som leeger tiill maria visitationis althar som en aff *Peder Ebessens* söner haffuer ij forlening staar et huss paa Er hawesom viidt liige oc er slett öde — Her *Peder Vinthers* gordt viid minditt er saa gott som slett forfallen — Her *Simon Christiernssens* gordt Er viidt mact — Her *Lauritz Olssens* gordt som En aff *Peder Ebessens* arffuinge haffuer Renthen Er ilde bygdt — En gordt som liiger tiill stj Morthens alther som *Peder Ebessens* arffuinge haffuer Renthen oc vor slett öde oc En borger haffuer bygdt then op igen oc er sett for en marc Jordt skyldt tiill Hospitallitt — Schollen och skolegorden er vell bygdt — Her *Niels Tomessens* gordt er vell bygdt — En gordt som Her *Simen Vrolle* ij boer som en aff her *Anders Bildes* sönner haffuer Renthen Er ssaa passelig bygdt — En gordt som liiger tiill hillig tre konger alter her *Otte* vdj *Kattrup* haffuer Renthen Er ett Hus paa, oc ett slet öde — En gordt som liiger tiill sancte Margarete alther Er viidt mact — En gordt som her *Peder Prip* haffuer oc liiger tiill stj Hans alter Er ved mact —

En gordt som liiger tiill ssancte Karen alter som *Niels Scriffuer* haffde oc *Peder Ebessen* tog gotzitt Er slett forfallen — En gordt som liiger tiill ste Anne alter som *Lauris Suorer*, ij boer oc bleff affbrendt oc giiffuer Jordskylden tiill skollen oc ssiiger att *Peder Ebessen* annamitt gotzitt — En gordt som liiger tiill Jerusalems alter som mester *Torckell* haffuer bleff aff brendt oc staar nu iij boder ther paa Jorden — En gordt som liiger tiill vor frue asumtionis, som bleff veerlagdt for then gordt som *Hans Hiortt* haffuer oc boer en borger vdj Her *Anders Ibssen* haffuer vdj forlening er ilde bygdt — En gordt som liiger tiill stj Peders alter som Her *Peder Abellgordt* haffuer Er vell bygt — En gordt som laa tiill stj bastians alter som Kong. Matt. gaff *Peder Krabe* — En gordt som Her *Rasmus Scriffuer* vdj boer Er vedt mact som liiger till stj Nicolaij alter — En gordt som liiger alle Helgens alther som gaar i½ marck aff tiill Jordskyldt tiill skollen som mester *Philipus* haffuer eydom breffue paa oc gotzitt tiil Capitell — Stj Antonij Resedentz som bleff brendt oc *Claus Bager* haffuer opbygdt igen oc giffuer ij mark tiill Jordskyldt tiill skollen som *Peder Ebessens* arffuinger haffuer nogitt aff gotzitt oc Her *Morthen* ij *True* noget —Ste Maria Magdelene Resedentz som her *Tomis* haffuer vdj forlening som bleff affbrendt oc *Jens Glarmester* haffuer Jorden for aarlig Jordskyldt — En gordt ssom liiger tiill vor Frue bebudelsse alther som her *Niels Laurssen* haffuer ij forlening oc *Mickildt Jenssen* giffuer iij Marck aff tiil Jordskyldt — Thuo boder paa torgaden som liiger tiill stj Hans alter Her *Peder Prip* haffuer, — Endt vj boder som liger tiill same Resedentz oc kallis *Rossen gordt* oc som her *Peder Prip* haffuer —

Tisse epther[ne] Caniikedome oc vicaridom haffuer *P. Ebessens* börn som findes vdj thette samme Regi-

ster tiill forn: then groe Caniike gordt mett all sin Renthe — vor frues vicardom som kallis visitacionis mett sin Resedentz — Ste Karen vicaridom haffuer the Renthen aff som Kong. Matt. haffuer giffuit hans naad. scriffuer gorden ther tilliiger — vor frue vicardom Conceptionis — Stj Laurens vicaridom mett sin Resedentz — Stj Antonij vicaridom mett sin Resedents som Hr *Erick* vdj *Hatting* haffuer vdj forlening, oc frue *Ingeborge* haffuer then gordt ther tilliger — Stj Jacobij vicaridom mett sin Resedents ther fick *Ped. Ebessens* ij gorde aff som *Peder Krabe* solde oc sködte hannem — Ste Anne vicaridom mett sin Resedentz —

(Efter en Concept-Liste i Geheime-Archivet.)

№ 18.

1551. 1 Mai. Stadfæstelse paa det Byens Vilkaar, at ingen hele Borgergaarde maa splittes ad, men den, som har störste Part i Gaarden, skal kjöbe sine Medarvinger ud. Item, at ingen öde Jord, som der tidligere har staaet Borgergaarde paa, maa bebygges med Renteboder, men skal igjen bebygges med Borgergaarde.

Wij *Chriistiann* &c. Giöre alle wiittherligt att oss elskel. Borgemester oc Raadmenndt her wti wor Kiöbstedtt *Aarhuss* haffue nu haffd for oss ett obit betzeglett papyers breff som the selff mett menige borigeres beuilge oc samtycke mett theris byes indzegle betzeglit oc wdgiffuit haffue, Lydenndes ord frann ord som her epther folger, Borgemester oc Raadttmennd wtj *Aarhuss* gjör wittherligt mett thette wortt obnne breff att aar epther Chriistj byrd MDLj tisdagen nest epther Canntate söndagh tha wor forsamblit paa *Aarhuss* Raadhuss thennd mennige borgere ibid. som tha tilsteede woere oc alle enndregteligen wedtogh oc sambtyckte mett osss som the ocssaa tilfornn ved-

tagett oc sambtyckitt haffue i saa maade att paa thett att kronens oc byens tynge icke schulle bliffue for-kortthet eller forminndskedt: att ingenn hielle borger-gaarde her i byenn schulle dielles eller skifftis wtj ij eller flere parther, Menn bliffue hielle oc wdeltt oc wsplit som the aff aryldzs tiid weritt haffuer paa thet mannd kunnde herberge oc indtaghe Ko. Maist. wor kieriste naadigste Herres folk och Heste mett anndre gode menndtz naar the her til byenn komme, att the kunde fange gode herberge staallerom oc gaardtzrom, Oc huilckenn som hagde förste parthenn i same gaarde huor the fondtes flere arffuinge, Tha schulle the som förste parthenn hagde giiffue thee andre som myndre partt ther indenn hagde pennge for theris partt. Me-denn huoer som ther fandtzs nogenn rennthe boder byggit emod gadenn op til nogenn borgergaarde her i byenn Tha motthe samme boder wel selliges eller skiiftis fra gaardenn dog gaardenn wforkrennckt i sig selffuer. It. oc att ingenn öde iordt som tilfornn haffue stanndit borgergaarde paa schulle her epther byggis renntheboder paa Menn ehuo som schulle bygge thennem Jgenn, the schulle setthe borgergaarde ther paa som tilffornn weret haffuer. Och bede wij Ko. Maist. wor kieriste naadige Herre ydmigeligen oc kerligen att hans naade wille samtycke oc stadfeste, thette wortt oc thennd menige borgers her i byenn wilkorffue om for^ne borgergaarde Til windesbyrd haffue wij ladit Tricke wor byes indzegle neden paa thette wortt obne breff Dat. ut supra, Huilcke breff wij aff wor synnerlige gunst oc naade haffue fuld-byrd samtyckt oc stadfæst oc nu mett thette wort obnne breff fuldbyrde samtycke oc stadfeste wed sin fulle magt att bliffue wed alle sine ord, pungter oc artyckler som thet wtj alle maade wduisser oc Innde-holler Thij forbiude wij &c. . .

Giffuet wti wor Kiöbsted Aarhuss Fredagen nest epther sönndagen Cantate Aar MDLj.

Wnnder wortt signett
Christian.

Paa Ryggen Seglet og Udskrift:

Lest paa Aarhuss Byething den 29 Dag Aprilis Anno 1602. Lest paa Aarhuss Byeting torsdagen den 17 Febr. Anno 1614. Lest paa Aarhuss Byeting Torssdagen den 14 Jully Anno 1631.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet.)

№ 19.

1551. 11 Decbr. Kongens og Rigens Raads Dom paa en halv Gaard i *Aarhus*, som Hr. *Niels Pallessen*, Sön af en Cannik i *Aarhus*, gjör Fordring paa, som Arv efter hans Moder, der levede med samme Cannik, för *Hans Badsker* tog hende til sig.

Wij *Christiann* met Guds Naade &c.... Giöre alle witterligt at aar epther guds byrd MDLj Fredaghen nest epther wor Frue Dag Conceptionis her paa wortt slott *Drotningborghe* wdj wor eghen Neruerelsse, Neruerendis oss elskel. *Johan Friiss* tiill *Heslagger* wor Candzeller *Eriick Banner* Dannmarckis Riiges Marsk, Her *Otthe Krumpenn* Riidder, *Byrghe Trolle*, *Taghe Thott*, oc *Gabriell Gyldenstiern* wore mend och Raad wor skickitt Her *Niels Pallissen* i *Örsted* paa then enne, oc haffde for oss vdj retthe steffendt oss elskel. Borgemester oc Raadmend wdj wor köpstedt *Aarhus* paa then andenn siidde for en Dom som the met wrette skulle haffue dömpt emod hannem om enn halff gord wdj *Aarhus*, Oc beretthe for^ne Her *Niels* at hand nogen tiid siiden forledenn wor wdi retthe met *Christoffer Hanssen* fore for^ne Borgemester och Raadt om en halff gaard ligendes wdj for^ne *Aarhus*, Oc the haffue

dömpt hannem samme gaard fran, Oc berette at then tiidt forⁿᵉ *Christoffer Hanssis* fader *Hans Basker* haffde hans Moder tha haffde *Hans Basker* köfft samme gaard met begges theris pendinge Oc aldrig fick noget epther Hans Moder ther aff. Ther tiill suarit forⁿᵉ Borgemester vdj *Aarhus*, *Knud Galthen* oc berette paa synne egne och hans metbrödres wegne at the haffue dömpt then sag som the wille andtsuare oc i rette lagde samme Dom. Oc tisligeste mötte forⁿᵉ *Christoffer Hanssen* oc beretthe at forⁿᵉ her *Niels Pallissens* Moder wor hoss en Canick i *Aarhus*, som wor Hr. *Nielsses* Fader, för ind *Hans Basker* togh hinde tiill siig, Oc huis som forⁿᵉ Her *Niels* tilkom epther hans Moder thet haffde forⁿᵉ Canick uptaget, Oc ydermere berette at samme gaard haffde weret hoss hans Fader och hannum wilskit oc wkert mere end halfftrediesindztiuffue aar oc samme gaard haffuer siidenn weritt affbrendt Oc forⁿᵉ *Christoffer Hanssen* haffuer then upbygdt, Oc nu then er eghen upbygdt, haffuer forⁿᵉ Hr. *Niels Pallessen* ther förtt thrette uppaa, Met flere Ord oc talle thennem ther om emellom löbe Tha epther tiiltald Gensuar oc sagghens Leylighedt Oc eptherthij forⁿᵉ Hr. *Niels Pallissen* ingen breffue eller windisbyrd i Retthe lagde som hand kunde felde samme Dom mett, Sagde wij ther saa paa for retthe at forⁿᵉ Borgemesters oc Raadz Dom bör wed synn fulde magt atth bliffue oc forⁿᵉ *Christoffer Hanssen* samme halffue gaard som forⁿᵉ Hr. *Niels* paa tretther att nyde oc beholde epther som samme Dom wtj alle mode wduisser oc indeholder Giiffuit Aar Dag oc sted som foreschrifft staar.

Wnnd. wortt ssiignett.

In præsentia Domini regis.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet; Seglet paa Ryggen.)

№ 20.

1551. 27 Decbr. Brev paa 400 Daler at komme Kongen til Hjælp med, saaledes lignet, at den Rige hjælper den Fattige.

Wij *Christiann* &c. helsse etther borgemestere Raadmenndt och menige borgere som bygge och boe vdi wor Kjöbstedt *Aarhuss* euindeligenn mett Gud och wor naade Wiider att wij till wor och Riigenns store nytt oc behoff behöffue en merckeligh sum pendinge mett thett alderförste att skulle lade vdtgiffue, Thij bede wij etther och byude attj hher aff etthers bye komme oss till Hielp mett fiire hundrett Dalere och thennom mett thett förste forskicke till oss Saa wij wisseligenn och vdenn aldt forsömmelsse samme iiij^{c} Dalere nu Indenn Kynndermisse Dagh förstkommendes i thett alder sienneste bekommett haffue och attj ther vdindenn lade etther welluilligenn findis oc annsier att wij haffue nu forskonnett etther thett lenngste oss mugligtt haffuer werett Oc enndtnu framdelis gernne giöre wilde ther som slighe besuerinnge icke hagde werett for hende Wij haffue till schreffuitt borgemestere Raadmenndt och Byfogett ther sammesteds att the skulle ligne och legge etther samme skatt emellom Saa att then Riige skall hielppe then fattige saa thett gaar ligeligenn till Thij lader thett Ingennlunde Giffuitt paa wort slott *Nyborgh* tredie Dagh Iyule Aar effter Christi födtzell MDLj. Under wort Signett; —

Paa Ryggen Seglet og Udskrift:

Aarhuss iiij^{c}. Daler.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet.)

№ 21.

1552. 6 Febr. Kong *Christian* d. 3dies Brev, at Borgemester og Raads Domme herefter ikke skulle stævnes til Landsthing, men skulle stævnes for Kongen og hans Raad.

Wij *Christiann* &c. . . . Giöre alle witterligtt att oss elskel. Borgemestere oc raadmendtt wti wor kiöbsted *Aarhus* haffue ladett berette for oss huorledes att nar the dömme wti nogenn sager, thaa tager then partt som Dommen er emodtt steffning offuer thennem aff Landtzdommerene och steffner thennem tiill *Wiiborrig* Landstingh Oc nar thee komme ther wti rette thaa fange thee icke anden Dom end Landtzdommerene sette the sager ind for oss oc wortt raad att dömme paa, huor aff for^ne Borgemmestere oc raadtt haffuer stoere terringge och bessuerringge, Thij haffue wij aff wor synderlige gunst och naade wntt och tilladett oc nu mett thette wortt obne breff wnde oc tillade for^ne borgemestere och raadmendtt wdi Aarhus thee som nu ere eller her epther wti Aarhuss kommendes worder icke att skulle epther thenne Dag mett theres Domme som thee paa nogen sager dömmendes worder steffnes ther mett wti rette wden for oss oc wore elskel. Danmarckes riges raadtt, Forbiudendes &c. . . .

Giffuitt paa wortt Slott *Drottningborrig* Löffuerdagen nest epther wor frue Dag Kyndermösse. Aar &c. MDLii. Wnder wor Segnett.*)

Christian.

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet; Seglet vedhængende.)

---

*) Af dette Brev findes en Vidisse i et Landsthings-Vidne, udstædt Aar MDLij Palme-Löverdag (9 April) af „*Eriick Skram* tiil *Hastrup Axell Juell* till *Villestrup* Landtzdommerer wtj *Nör Jutlandt*. *Jens Schriiffuer* Landtzstinghörer", hvilke bevidne, at *Jens Nielssenn* og *Jacob Kledensmedt*, Borgere af *Aarhus*, havde produceret et saalydende Brev &c.

№ 22.

1552. 10 Juni. Dombrev paa en Jord ud med Aaen ved Stentrappen, som Hr. *Mogens Giöe*, eftersom Borgemestre og Raad formene, med Urette havde faaet Brev paa af Kong *Frederik* d. 1ste, og som hans Arvinger havde overdraget til *Oluf Hammer* i *Skaade*. Denne Jord skal forblive til *Aarhus* By, medmindre *Oluf Hammer* kan bevise, at det er de 60 Alen Jord, som Kong *Christian* d. 1ste forbeholdt sig og Kronen, da han skjænkede Byen den övrige Jord ved Aaen.

Wij *Christiann* mett guds Naade &c. . . . . giöre alle wittherligtt mett thette wortt opne breff att aar epther guds byrdtt MDLij then fredag nesth epther pindsdag vtj wor Kiöbsted *Aarss* vtj vor eigen neruerelsse neruerendes oss elskel. *Johan Friiss* vor Cantzlere *Erich Banner* Danmarckis Riiges Marsk och *Nils Lang* vore thro mend och Raadt wor skickett for oss paa wortt Retherting *Oluff Hamer* vtj *Skaade* och tiltallitt oss elskel. borgemesthere og Raadt her vtj wor Kiöbsted *Aarhus* for, att the giöre hannem Hinder paa en Jordt her vtj *Aarss* ligendes emod aaen vedtt sten trappen Huilcken Jordtt högborne fyrste Koning *Frederick* vor kiere Herre Fader gaff Hr. *Mogens Göye* Salig mett gud, och Hr. *Mogens Göyes* arffuinge gaff hannem huilcken Jordt Som *Toffue Nielsdatter* borgeskere her sammesteds, nu vtj vere haffuer och vtj rette lagde for^ne vor kiere Herre Faders breff och Hr. *Mogens Goyes* arffuingers breff och mente att hannem burde Same Jordt och eigndom att haffue nyde bruge och beholle Thi tiill Suaritt, oss elskel. *Knud Galten* och *Lass Fog* vore borgemesthere her vtj *Aarss*, paa *Aarss* bies vegne att Same Jordt och eigndom er *Aarss* byes rette Jordt och eigendom och vtj rette lagde ett högborne fyrste Koning *Christen* then fyrste, aff thet naffn hans breff vnder dato MCDLxxvij lydendes att Borgemestere och Raadmendt i *Aarss* Mue lade bügge tiill byssens behoff Hus mett gardsrum

wdtt mett aaen fra broen och Tiill then Sönder portt i breden, och Jndtiill the garde Som stande nest Jnen planckerne i Lengden, Suo att ther ganger en ageuej imellom, och Sameledes ett strede wdtt mett aaen Tog wndtagett ett stycke Jordt nest wedt then Sönder portt ligindes tiill vort eget behoff i breden rett wdtt mett aaen, Tretuge alne, att lade byge wppaa och Sameledes en grundt och Jordstedt nest wordtt Jordt ligindes Som wij haffue vntt och giffuitt Hr. *Erich Ottessen* vor elskel. Hoffmester Sextten alne i breden &c. och berette att Hr. *Mogens Göye* dog dog (sic) hagde forhueruitt wor kiere Herre Faders breff paa for^ne^ byes Jordt, epther wrang vnderuissning oc mente ther for att thennem paa *Aarss* byes vegne burde for^ne^ Jordt och eigendom att haffe nyde bruge och beholle Mett mange flere ordt och talle thennem ther om paa bode Siider emellom wore Tha epther tiltalle gienssuar breffue och beuissning och Sagens Lejlighet Sagde wij ther Suo paa for rett att for^ne^ borgemester och Raadt paa *Aarss* byes wegne bör alt for^ne^ Jordt och eigendom att haffe nyde bruge och beholle Som for^ne^ Koning *Chrestierns* breff paa Liuder quit och frij, men ther som *Oluff Hamer* kand beuisse att thet er then Jordt Som högebemelte Koning *Chresten* haffwer vndtagitt i for^ne^ Sitt breff Som wor kiere Herre Fader haffer giffett Hr. *Mogens Goye* tha beholler hand then och icke ellers Dat. ut. supra nostro ad causas sub Sigillo Teste *Antonio Bryske* Justiciario nostro dilecto.

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet; Seglet vedhængende.)

№ 23.

1553. 19 Septbr. Kong *Christian* den 3dies Brev, hvorved han ophæver St. Anne Marked, som til Skade for Borgernes Næring aarlig holdtes i *Aarhus*, under Forbrydelse af Deres Gods, der understaae sig efterdags at besöge bemeldte nu ophævede Marked, Halvdelen til Kronen og Halvdelen til Byen.

Wii *Christian* mett Guds naade &c. Gjöre alle witterligtt att effterthij wore wnndersotte oss Elskl. borgemestere och Raadmenndt vdj wor Kjöbstedt *Aarhus* haffue berett for oss huorledis ther er thennom och menige *Aarhus* Inndtbyggere stoerligenn till Hinder och schade paa theris neringe och bierringe mett thett Sanncte Anne Marckett som aarligenn besöegis och hollis heer vdj forskreffuenne *Aarhuss* och beclaghe thennom att the tillfornne haffue giiffuiitt oss thenne Leyliighedt tillkennde och wij haffue giiffuitt thennom wort breff saa samme markett skulle were afflagdt Och thett Dogh alliigeuell holles och besöegis emodh samme wortt breffs Lydellsse. Thij forbyude wij alle ehuoe the helsth ere eller were kunde inndlenndische och vdlenndiske heer emodt att brugge eller besöege forschreffuenne markett heer vdj *Aarhuss* saa framptt att huilckenn som fordrijster segh heer emodt att besöeghe och brugge samme markett att hanndt icke tha will haffue forbrott hues hanndt haffuer mett att fare halffdeelenn till oss och kronenn och anndenn hallffpartt till byenn och ther till metth straffes som them wore breffue och buudt icke agtte wille. Giiffuiitt paa wor gaardt vdj *Aarhuss* tiisdagenn nesth effter helligh Kaarss Dagh exaltationis aar &c. MDLiij° wnnder wortt Secrett.*)

Christian.

(To Gange gjennemskaaren Original paa Pergament i Geheime-Archivet; Seglet er borte.)

---

*) I *Odense* St. Matthæi Apost. Dag [21 Septbr.] 1554 udstædte samme Konge et Brev, at mange Kjöbstædsmænd havde

№ 24.

1553. 28 Septbr. Dombrev, at den Abildhave, som Hr. *Jens Forween* skjænkede til *St. Sebastiani* Gilde og som *Peder Kolding* paakjærer, skulde blive til Byen, da den var indbefattet i den Jord, hvorpaa den havde Laasebrev &c.

Wij *Christiann* mett guds naade &c. . . . Giöre alle witterliigtt att aar effter guds byrdt MDLiij° Sanncti Michaellj archangelli Affttenn heer paa wor gaardt vdj *Aarhus* vdj wor egenn neruerelsse Neruerenndis oss elskel. *Johann Friiss* till *Heslagger* wor Canntzeller *Erick Banner* till *Asdall* Marsch vdj wortt Riige *Danmarck* wore menndt och Raadt och *Axell Juell* wor manndt thienner och Lanndzdommer heer vdj wortt Lanndtt *Nörre Juttlanndt*, Waar schiickett Her *Peder Kollingh* for öss vdj rette paa thenndt ene och tilltallett oss Elskel. borgemestere och raadmenndt vdj forschreffuenne *Aarhus* paa thenndt anndenn siide for enn abbelldhaffue liiggendis norrdenn vdenn for^{ne} *Aarhus* emodt kirckenns teyellgaardt Och berette forschreffuenne Heer *Peder* att enn wedt naffnn Her *Jenns Forweenn*, hagde giiffuenn samme Abbildgaardt till Sanncti Sebastiani gillde heer sammestedz och i rette lagde forschreffuenne Her *Jenns Forweenns* testemenntte Jnndhollenndis eblanntt anndett att hanndtt hagde giiffuiitt samme abbilldgaardt till forschreffuenne gillde och berette forscreffuenne Her *Peder* att borgemestere och Raadmenndt aldriigh hagde giiortt samme gille nogenn Hinder paa samme abbelldgaardt

---

klaget over den store Skade, udenlandske Kjöbmænd gjorde dem ved at besöge Landsby-Markeder, og da disse Markeder ikke kunde aflægges, saa forbydes det de udenlandske Kjöbmænd at besöge dem.

Omtrent ved samme Tid blev der tilstaaet indenlandske Kjöbmænd Toldfrihed paa de store Markeder, hvilken Hansestæderne efter deres Privilegier nöde. Herved skal dog vel kun forstaaes, at Kjöbstædernes ældre Rettigheder fornyedes.

förre end nu nogenne aar siidenn forledenn, att the haffue tagett thennom samme Haffue till. Ther till suarett *Knudt Gallttenn* och *Lauritz Fogh* borgemestere heer sammestedtz och berette att samme abbelldgaardtt laae vdj theriis byes marck huilckenn the hagde forfuldt till Laaes Och ther paa i rette lagde ett Loesse breff lydenndes att theriis byes marcke som liigger noerdenn *Aarhus* war forfuldt till Loes och ther vdinndenn beneffnndt steedt frann steedt, och beuiiste the mett samme loesse breff att samme abbilldhaffue liigger Jnndenn theriis byes marck som forschreffuenne Loosse breff paa lyder Sammeledis vdj rette lagde the enn Koningh *Christiernns* och meniige Danmarckes Riigis Raadz Domme vdgiiffuiitt vdj wor Kiöbstedt *Kallingborgh* Huilckett forschreffuenne loesse breff som the hagde dömptt weedt synn fulle magtt Och sette forschreffuenne Borgemestere vdj rette, om the icke burde att beholle samme abbild haffue effter sliigh theriis Loessebreffs lydellsse Tha efftter tilltalle gjennsuar breffue, beuissningh Och sagenns Leyliighedtt sagde wij ther saa paa forrette, att effterthij att forschreffuenne abbilldgaardt findiis vdj forschreffuenne Loes Thaa böer forscreffne borgemestere och raadmenndt heer vdj *Aarhus* paa *Aarhus* byes wegnne att nyde brugge och beholle forschreffuenne abbelldtthaffue effter theriis Loessebreffuiis och Dommes Lydellsse saa wiitt som thenndt beggrebbenn och forfunndenn er. Giiffuiitt aar dagh och stedtt som forschreffuitt staar wnnder wortt Secrett.

Jn præsentia Domini Regis.

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet; Seglet vedhænger.)

№ 25.

1553. 19 Octb. Kjendelse paa de Klagemaal, der have reist sig mellem Stæderne *Aalborg* paa den ene, *Randers* og *Aarhus* paa den anden Side, om Fiskeri i Limfjorden for *Moe* Birk og *Hals* Sogn, samt Handel paa Fiskerleierne. Det skal være de to sidstnævnte Stæder tilladt efter Fastelavns Söndag at bringe deres Handelsvarer til Fiskerleierne, og den 25 Marts maa de aabne Handel og Vandel og fortsætte denne til Pintsedag; men derefter maa de ingen andre Varer have paa Oplag i Fiskerleierne, end Salt og Træ.

Wij *Christiann* mett gudz naade &c. . . Giöre alle witterliigtt att aar effter gudz byrdt MDLiij° thenndt torsdag nesth effter Sannctt galli confessoris Dagh heer paa wortt slott *Kollinghus* waar skickett for oss vdj rette wore wnndersottis fuldmegtige aff wore kiöebsteder *Aarhus* och *Rannders* paa thenndt ene och wore wnndersottes fuldmegtige aff wor kiöbstedt *Aalborgh* paa thenndt anndenn siide for fiskerij och kiöbmanndz hanndell att brugge paa the omliggenndis fiskeleye omkringh forschreffuenne *Aalborgh* Som er *Moe* birck och *Halss* sogenn Och berette forschreffuenne fuldmegtige aff *Aarhus* och *Rannders* att thett formeenes *Aarhus* och *Rannders* Inndbyggere att bruge theris neringh och bieringh mett theris kiöbmanndschaff paa forschreffuenne fiskeleye omkringh *Aalborgh* Theer emodt berette forschreffuenne *Aalborghs* Fuldmegttiige och beclagett att thett waar emodt *Aalborgh* byes priuilegiere att forscreffne *Aarhus* och *Rannders* Inndbyggere brugthe theris Hanndell och kiöbmanndschaff mett allnne, Maaede och wegtt paa samme fiskeleye Thaa paa thett att begge partternne maatte bliiffue wedt theris neringe och bieringe och Inndbyggernne heer vdj Riigett maa hanndle och wanndle mett huer anndre Tilltroett och forordinerett wij thesse effterschreffuenne Som er förstħ oss Elskel. *Erich Banner* till *Aschdall* marsch

vdj wortt Riige *Dannmark* Her *Otte Krumppenn* ridder, *Oluff Munck* wore menndt och raadt, och *Iacob Brockenhuus* wor manndt thienner och Embitzmannd paa wortt slott *Aalborghus* att forhandle thennem thenndt sagh emellom till mynndelighedt och haffuer effter begge partternis beuilgingh och sambtöcke forenntt och forliigtt thennom om forscreffne wenighedt vdj saa maade att *Aarhus* och *Rannders* byers Inndbyggere schall were friitt fore att strags fastelaffuenns synndagh er framganngett om aarett, Thaa skulle thee mue lade forschicke theris kiöbmanndzwaare till fiskeleyenn paa *Moe* birch och vdj *Halss* sogenn och ther lade thennom ligge stille och Inngenn forpranngh ther mett att giöre förre wor frue Dagh vdj faste som er thenn 25 Dagh vdj martij maanett forlöebett er. Och nar samme wor frue Dagh forganngenn er mue the strags paa same fiskeleye hanndle och wanndle mett theris kiöbmanndschaff Innd till pindzedagh ther nesth effter, och for^ne^ wore vndersotte vdj *Aarkus* och *Rannders* Ingenn hinder att schee skulle paa nogenne the waare the haffue mett att fare i nogenn maade. Och nar pindzedagh er forlöbenn schulle the Ingenn waare haffue liggendis paa for^ne^ fiskeleye vdenn allenneste saltt och three. Findis nogenn heer emodt att haffue lennger theris kiöbmanndzwaare liggendis paa forschreffne fiskeleye endt som forschreffuit staar vdenn allenneste saltt och three, Tha schulle wore fogedere paa forschreffne fiskeleye haffue fuldmagtt thett att annamme paa wore wegnne Och ther till straffe thennom som the wore breffue och budt icke agtte wille.

Giiffuiitt aar dagh och stedt som forschreffuiitt staar wnder wortt Signet.

Christiann.

Paa den omböiede Rand læses:

1553. . . Udj Skrivelsse fra Magistraten Udj *Aarhuus* af dato 23 Novembr. 1741 er dette Original Document till Liimfiordeuns Commission indsendt og deraf ligelydende Copie leveret tillstaaer.

Peder Marsvin. *C. Solberg.* *N. Schelde.*

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet med Seglet vedhængende.)

№ 26.

1553. . . Decbr. Brev til Lensmanden at forhöre hos *Gjertrud, Hans Hjorts* Efterleverske, i hvad Stand den Gaard paa Graven, næst op til Skomagernes Laugshus, som för hörte til Essenbek Kloster, befinder sig, og om den kan tjene til Bolig for *Jacob Bygmester*, hvem Kongen vil unde den; hvis ikke, da skal han undersöge, hvor der er en anden Gaard der i Byen, som Kongen kan give bemeldte Bygmester.

(Meddelt af Professor *N. M. Petersen.*)

Christiann mett guds Naade *Danmarckes Norges Wendes* oc *Gottes* koning &c.

Vor gunst tilfornn Wiid att wij haffue wntt oc tillatt att oss elskel. Mester *Jacop* Byghemester maa haffue frij huss oc wonningh ther wti wor kiöbsted *Aarhuss*, oc er wij komenn wtj forfaringe att ther skall were en gaard ther wtj byenn liggendes nest wptill skomagger Lausshuss, paa graffuenne, oc same gaard skall haffue liggett till *Essenbeck* closter, huilckenn gaard wij wille wnde for[ne] Mester *Jacop* Dog forffarde wij att samme gaard skall were slett Affbrennd then tiid byenn brende, Saa wij icke wede om thenn er wppebyggett egenn eller oc ey, Thij bede wij teg oc wille att thu stragს forffarer ald leylighedenn huorledes ther om er mett same gaard oc huad Jord oc Abbeldgaarde ther tilligge, Oc kand thu thette forffare aff *Gierttrud Hans Hiorttes* eptherleffuerske thij att hindes

hosbunde hagde samme gaard wtj Beffalingh, Oc ther som samme gaardtt icke er byggett eller oc er fengelig Saa att for^ne mesther *Jacop* Byggemesther kand haffue ther wtj synn woningh, Att thu thaa forffarer Andersteds ther wtj byenn huor wij kunde forsörge hannem mett en gaard oc woning ther wtj byenn, Oc att thu strags wfortöffuitt l(ader) giffue oss ald leylighedenn her om tilkiennde, at wij kunde wiide oss ther epther att rette Beffalendes teg gud Schreffuitt paa wortt slott *Kolinghuss* . . . . nn nest epther Sancti Nicolaj epi. dag (Anno) Mdliij. wnder wortt signet.

(Udskrift)

Oss elskel. *Peder Bi(lde)* vor Mand tiener . . . . . mandtt paa wor gaard vtj *Aarhuss*.

(Originalen paa Papir i Geheime-Archivet med Segl.)

№ 27.

1556. 10 Juni. Brev, at de af *Aarhus*, som nu nylig have faaet Skade af Ildebrand, maa være fri i tre samfælde Aar for al Kronens og Byens Tynge og Besværing.

Wij *Christiann* thenn thredie mett guds naade &c. Giöre alle vitterligtt att epthertij att nogre wore wnndersaatte wdj wor Kiöbsted *Aarhus*, haffue nyligenn fangett stoer skade aff illebrand, Saa att thieris gaarde och gotzs ere affbrende thenom till enn forderffuelig skade, Thaa paa thett att the egenn motte kome till nering och biering och wpbygge thieris gaarde Haffue wij aff wor synnderlige Gunst och naade wntt och tilladett Och nu mett thette wortt opnne breff wnde och tillade, att saa mange aff wore Wndersaatte wdj *Aarhuss*, som thieris gaarde och gotzs ere affbrende, mue wdj trey Sambfelde aar, nest epther thette wortt opnne breffs Datum Regnendis were frij och quitt fore

ald wor kronens och Byennas tynnge och Besuering.*)
Thij forbiude &c. . . .

Giffuet paa wor gaard *Abramstrup* thenn 10 Dag Junij Aar MDLvj.

vnder wort Signet.

Christian.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet.)

№ 28.

1556. 3 Novbr. Quittering paa Byskat med Afslag af 50 Mark for dem, der havde taget Skade af Ildebrand i dette Aar.

Kenndiis Jeg *Seffuerenn Swenndzenn* vdj *Riipe* . . . . . att jeg haffuer nu paa högbemelltte kon. Matt. wegnne annamit oc opboritt aff Erliige oc forstanndiige menndt Borgemésther oc Raadtmenndt vdj *Aarhus* hallffanditt hundritt mark Dannske goedt mönntt, Szomm the haffue tiillagdtt att skall were *Aarhus* Byes aarliige Byskatt tiill Sctj martini dag förstk. anno MDLvj, aff the ssom icke vdj ssame thenne aar finnge skadhe vdj *Aarhus* aff, Jlldebranndtt, Oc the anndre hallfftrediessindztiuffue ℳ Dannske aff same theris aarlige Byeskatt, haffue the eptther theris byes Registher offuerlagdtt, forslagitt oc thennom tiillagdtt att were frij for, ssom thett bleff affbrend for, oc vdj same aar finge skadhe aff Jlldebrand vdj *Aarhus*, Eptthertbi aat kon. matt. eptther Hans Naadis Breffuis liudellsse haffuer naadeligenn vnntt thennom att were frii vdj trei samfelde Aar for alldtt kronens oc Byenns

---

*) Efter et Brev i Acta publica havde *Christoffer Skriver* og *Bastian N.* overleveret Byens Supplik, „hvilken vi have oss ladet forelæsse", og ifölge deraf var der ikke blot bevilget Skattefrihed paa 3 Aar, men der var ogsaa tilskrevet *Jens Juell*, Embedsmand paa *Aarhusgaard*, at laane Byen 8 à 9 Læster Korn.

tynge . . . . . (Han lover fremdeles at skaffe dem fornöielig Quittering eller ogsaa at flye dem de 150 ℳ tilbage, om nemlig Magistratens Regning ikke fandtes rigtig). Schriffuit vdj *Aarhus* thiisdagen epther omnium sanctorum anno MDLvj.*)

(Udtog af Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet; Seglet paatrykt.)

№ 29.

1559. 18 April. *Frederik* den 2dens Brev paa *Voregaards* Mark, skjænket Staden til videre.

Wij *Frederich* Then Anden mett Guds Naade &c. . . Giöre alle witterligt att wij aff wor Synderlig Gunst och Naade haffue vndt, och tilladtt och nu mett thette wort Obne breff, vnde, och Tillade att wore vndersotte, Borgemester, Raadmend och Menige Borgere her vdi vor kiöbstæd *Aarhus*, mue, haffue, nyde, bruge och beholde, Plöye och Saa, Then Marck som the aff oss vdj forlening haffue och kaldes *Woregaardzmarck* tiill saa lenge wij anderledes ther om tilsigendes worder, Dog skulle the were then wor engh vbeuarit som ligger her tiill *Aarhusgaard*, och Skulle the holde gott Naboskaff mett omliggendis byer: Thij forbiude wij &c. &c.

Giffuitt paa wor gaard vdj *Aarhus*, then Xviij Dag Aprilis Aar &c. MDLix. wnder wortt Signet.

Friderich.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet; Seglet paa Ryggen.)

---

*) D. d. *Aarhus* Tirsdagen næst efter purificationis Mariæ Dag (4 Febr.) Aar MDLvj. quitterede „*Seffuerenn Swenndzenn* vdj *Riipe* kon. Matt. thienere oc Schriiffuer" for den fulde modtagne Byskat af *Aarhus* "tuo hundrett mℳ Dannske goedtt mönntt" . . . for det forlöbne Aar.

№ 30.

1560. 8 Mai. Kong *Frederik* den 2dens Gavebrev, paa en Jord med 2 Boder, til Hospitalet.

Wij *Frederich* Then Anden mett Gudzs Naade, *Danmarcks, Norges, Wendes* oc *Gottes* koning, hertog vdj *Slesuig Holsten Stormarn* oc *Dytmerschen*, Greffue vdj *Oldenborg* oc *Delmenhorst*, Giöre alle Witterligt att wij aff wor Synderlig gunst oc naade haffue vndt oc giffuit, oc nu mett Thette wort obne breff vnde oc giffue, The fattige vdj hospitalit her vdj wor kiöbsted *Aarhus*, En wor oc kronens Jord liggindes her Samestestedzs (sic), mett tuende boder som ther paa bygde ere, oc strecker seg samme iord vdj Breden vd tiil gaden fran *Morten Möllers* boede oc tiil *Closters homelgaard* xxii½ alne, Jt. vd tiil *graffuen* i thend Nörre Ende, oc saa i breden, westen fraa her *Peder Fyglandz* gaard oc tiil *Closters hommelgaard* xxx½ alne, oc mit i garden tuert offuer xxx½ alne, Jt. Thend wester siide nest *hospitals homlegaard* i lengden fran gaden oc tiil graffuen femsindetiuffue oc halff ottende alne, oc paa thend östre side oc saa i Lengden fran for^ne *Morten Möllers* bode oc til *graffuen* westen optiil her *Peder Fyglandz* gaard Lxxxxiij alne, huilcken for^ne Jord oc Grund, mett hus oc bygning vdj Lengden oc breden som then nu begreben oc forfunden er, maa oc skal her Effter were oc bliffue tiill the fattige vdj for^ne hospitale tiill Euindelige Eyendomme: Forbiudendes alle Ehuo the helst ere &c.

Giffuit paa wor gaard vdj *Aarhus* Then viij Dag Maij Aar &c. MDLx. wnder wortt signett.

Friderich.

(Originalen i Bispe-Archivet.)

№ 31.

1560. 3 Octb. *Jens Juel* til *Alsted* afstaaer til Mester *Esbern Pedersen* og Kannikerne i *Aarhus* to Stykker Jord paa *Tovstrup-Mark*, for en Jord, han havde faaet af dem.

Jeg *Jenns Juell* Tiill *Alstedt* kienndes oc giiör wiitherliigtt for alle mett thette mitt obnne Breff att Jeg haffuer werrett offuer enn wennliig Conntrachtt oc Mageskijfftte mett Hederliig Menndtt Mester *Esbernn Pedderssenn* oc Meninnge Canniicker ij *Aarhuuss* Domkijrcke, wdj saa maadde att dj schall haffue aff mijg tiill æwinndelig Eijendom ett stöcke Jordtt liiggendes paa *Tovstropmarck* wdj *Westerliisbiereherrett* paa *Hörballe* ijmellom . . . *Söurenn Kockes* agerr, er enn skp. Lanndtt, och schall dj haffue aff *Söurenn Smedtt* ett stöche Jordtt . . . skouff skellett liggendes ijmellom *Söurenn Koch* och *Söurenn Lassenn* er enn skp. Lanndtt, huilcke Jordtt Som for^ne^ Mester *Esbernn Pedderssenn* oc meninnge efflerkommer Cannicker schall haffue tiill æwinndelig eynndom, for thenn Jordtt Som Jeg igienn . . . . Huilche for^ne^ Jordt jeg bepliigter mijg oc mijnne arffuingge . . . . ffor^ne^ . . . . *Esbernn* . . . . . . meningge efflerkommer Canniicker Tiill æwinndeliig Eijnndom for huer manz tiltalle ij alle modde. Att Saa er wdj sanndhedtt Hennger ieg mijtt Sinngnett nedenn for thette mitt obnne breff mett for^ne^ *Söurrenn Smedz* Inndzegell oc wennligenn tilbedett *Lauriz Fog* oc *Pedder Knudssenn* . . . . . Borgere (Borgemestere?) ij *Aarhuuss* till tryger forwaringg mett oss att bessegle, schreffuit wdj *Aarhuuss* Torssdagen Nest epther michaelis Aar MDLx.

(Originalen i Bispe-Archivet.)

№ 32.

1561. 7 Decbr. Brev, at *Voregaards* mark altid skal forblive til *Aarhus* By, imod at der aarligt erlægges en Læst Byg til Capitlet; dog skulle Indvaanerne ikke befatte sig med den Eng (Vestereng), som nu ligger til Aarhusgaard.

Wij *Frederich thennd Annden* &c. . . . Giöre alle witterliigtt att wij aff wor synderlig gunst och naade haffue wndt och tilladt, Och nu mett thette wort obne breff, vnde och tillade, att Thennd marck som wore vndersotte Borgemestere Raadmennd och menige Borgere vdj wor kiöbsted *Aarhus* nu aff oss wdj forlening haffuer Och kaldis *Woregardzmarck*, maa och skall altid her effther were och bliffue till for^ne wor kiöbsted *Aarhus* Dog saa att Borgemester Raadmennd och menige borgere ther sammestedz aarligenn betimeligenn och till gode rede skulle giffue ther aff till Oss elskel. Capittel wdj *Aarhus* Domkircke En Lest korn, Och skulle the were thennd eng aldelis wbeuaritt som nu ligger till wor gaard wdj *Aarhus*, och ther mett thennom aldelis inthet befatte och skulle the och holde gott Naboschaff mett omliggindis byer, Thij forbiude wij &c. . . . .

Giffuitt paa wortt Jagthus *Nyegaard* wdj *Otzkerrit*, thennd vij Dag Decembris Aar &c. MDLxj.

Wnder wortt Signett.

Friderich.

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet; Seglet vedhængende.)

№ 33.

1563. 8 Juni. Obligation paa 1583½ Daler, Forstrækning af *Aarhus*, der skulle tilbagebetales om 3 Aar.

Vij *Frederich* Thennd andenn &c. Giöre alle witterligt, att Effterthij oss Elskel. Borgemester, Raadmend, och menige Borgère wdj wor Kiöbsted *Aarhus*

haffue nu alle samptligenn forstreckitt oss till wortt oc Rigens behoff, halff andett tusind, firsinne tiuffue oc halff fierde Daler, wdj Daler, sölff, oc Dansk mynt. Tha beplicte wij oss oc wore efflerkommere konninnger, wdj *Danmarck*, till gode rede att betalle for^ne wore wndersotte wdj *Aarhus*, for^ne Summa pendinge, til Stj Jacobs Dag, offuer tre aar nest effter thette wortt obne breffs Datum regnendis, Giffuitt paa wortt Slott *Kiöpnehaffn*, thend viij Dag Junij: Aar &c. MDLxiij.

Wnder wortt Signett.

Friderich.

Nota vdj for^ne swm fattis thij Daler.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet, med Seglet paa Ryggen.)

№ 34.

1562. *Aarhus* Jordskyld-Bog.

Jordtskyldt aff *Aarhus* Bye *Christoffer Hanssen* wpbar MDLxij.

Pag. 1. Anno Dmj MDLxii Jordtskyldt bog till *Aarhus* Bye:

Först wdhen *Medelgaedhe* wiidh klinthe — ss^t *) *Seffueren Stienpicker* iiij ß aff En Haffue — ss^t *Thamess Mattssen* iij ß aff en Haffue — ss^t *Seffueren Ybssen Kelstrup* ii½ ß aff *Niels Farstens* Haffue — ss^t *Chrestiern Jenssen* v ß aff en Haffue — ss^t *Jens Olssenn* ii½ ß — ss^t *Yb Bundhe* ii½ ß — ss^t *May Simens* ii½ ß — ss^t *Niels Mogenssen* ii½ ß — ss^t *Seffren Ipssen Keelstrup* iii½ ß — ss^t *Rasmus Virckmesther* iiij ß — ss^t *Chresten Riiber* iij ß — ss^t *Her Simen Wroldhe* iiij ß — ss^t *Laures Nielssen Schomager* iiij ß — ss^t *Jens Schöett* och *Jens Oluffssen* iiij ß — ss^t *Josth Schredder* iiij ß — ss^t *Andr. Nielssen Schomager* iiij ß — Summa iij ℳ vij ß.

---

*) Det vedföiede „ss^t" er solutum, betalt, eller noget lignende; † og 0 betegne de Privilegerede og Ikkebetalende.

Pag. 2. ss[t] *Mester Espern Perssen* iij ß — ss[t] *Maren Bartschers* iij ß — ss[t] *Niels Byg* ii½ ß — ss[t] *Peder Offuergardt* ii½ ß — ss[t] *Seffueren Terkelssen* ij ß — ss[t] *Kierstine Knudz* ii ß — ss[t] *Christiern Sandt* ii ß — ss[t] *Lass Thurissens Haffue* ii ß — ss[t] *Michel Christiernssen* vj ß — ss[t] *Simen Jenssen* vj ß mett (thet) stöck hand finge aff *Ped. Seffrenssen* — ss[t] *Laur. Ybssen Schomager* ii ß — ss[t] *Rasmus Högh* ii ß — ss[t] *Seffren Jenssen Ferijmandt* ii ß — ss[t] *Seffuern Oluffssen* ii ß — ss[t] *Gregers Schredders Haffue* ii ß — ss[t] *Seffueren Perssen Schomager* ii ß — ss[t] *Thames Themermandt* ii ß — ss[t] *Seffueren Kelstrup* aff then Haffue wedt Dammen vi ß — ss[t] *Peder Thomessen* schredder aff then Haffue vidt Dammen iiii ß — ss[t] *Rasmus Gyuffs* iiii ß. — Summa iii½ ℔ iij ß.

Pag. 3. ss[t] *Michel Frendj* och *Maren Christoffers* aff en Haffue ii ß — ss[t] *Agustinus Claussen* ii ß — ss[t] *Rasmus Fyglandt* ij ß — ss[t] *Jörghen Verlandtssen* ii ß — ss[t] *Peder Seffrenssen Doldt* ii ß aff en Haffue — ss[t] *Seffueren Tolleffzen* ii ß — ss[t] *Christopher Schuartt* ii ß — ss[t] *Jacob Hoffgardt* iii ß — ss[t] her *Rasmus Nielssen* iiij ß — ss[t] *Jörgen Byesuendt* ii ß — ss[t] *Chrestiern Themermandt* iiij ß — ss[t] *Michel Byesuendts* Haffue iiij ß — ... *Seffueren Chrestiernssen* — 0 *Jesper Huyds* Haffue iiii ß — ... *Chrestopher Gurrissen* — ss[t] *Jb. Bundhe* iii ß aff *Seffueren Matssens* Haffue — ss[t] *Jens Oluffssen* iii ß — 0 *Seffueren Tögssens* börn i ß — ss[t] *Knudt Kleinsmedt* i ß — ss[t] *Bartell Ybssen* ii ß aff en Haffue och iii ß aff woldhen hoess hans gardt — ss[t] *Thames Mattssen* iiij ß. — Summa ii½ ℔ vij ß.

Pag. 4. ss[t] *Seffueren Jenssen* vdj *feegyude* ii ß — ss[t] Mester *Terkilds* arffuingher ii ß aff En Haffue widt tegelgordhen — ss[t] *Peder Baggers* Haffue ij ß — ss[t] *Anne Deens* iiij ß aff en Haffue — ss[t] *Maren Goskes* Haffue iij ß — ss[t] *Maren Buntmagghers* Haffue vdj Rodden gyuffde iij ß — ss[t] *Niels Farssens* Haffue ij ß — ss[t] *Niels*

Jenssens haffue ij ß — ss[t] *Jep Grerssens* Haffue iij ß — 0 *Niels Oluffssen* schoff. ii ß aff Rodden gyndes Haffue Hoess Tegelgarde — ss[t] *Jens Kleinsmedt* widt *Sturisportt* ii ß aff en Haffue och viij ß aff thet Hussz handt vdj boer — ss[t] *Birgite Fenboes* ij ß — ss[t] *Marine lylle Chrestens* i½ ß — ss[t] *Rasmus Nielssen* paa graffuen x ß. — Summa ii½ ℔ i ß.

Pag. 5. ss[t] *Michell Chrestenssen* iij ß — ss[t] *Jörghen Byesuendt* ij ß — ss[t] *Rasmus Fyglandt* ii ß aff en Haffue och ij ß aff then nöy Haffue — *Jens Byesuendt* iiij ß — *Mass Byesuendt* iiij ß — ss[t] *Seffueren Tromslaer* iiij ß — 0 *Seffueren Nielssen schoffmager* vj ß — ss[t] *Laures Priissz* ii ß — ss[t] *Jesper Schredder* ii ß — ss[t] *Seffueren Jenssen schomager* vj ß — ss[t] *Peder Schriffuer* iij ß — ss[t] Her *Pedher Thanningh* ii ß — ss[t] *Seffueren Tollessen* ii ß — ss[t] *Laures Fogs* Haffue till then gardt paa *Medelgaede* iiij ß — ss[t] *Niels Jenssen* ii ß — ss[t] *Peder Bassi* ii ß — ss[t] *Marine Glarmesters* ii ß — † *Peder Schriffuer* Borgemesther ii ß — ss[t] *Rasmus Muntj* ii ß — ss[t] *Kierstine Schredderkone* ii ß — ss[t] *Jens Schött Schomager* ii ß. — Summa ii½ ℔ vj ß.

Pag. 6. ss[t] *Jahanne Ouerschers* Haffue ii ß — ss[t] *Oluff Anderssen* iiii ß — ss[t] *Clemendt Prip* ii ß — ss[t] Then Haffue till *Stienhuss* — ... *(Jost Schredder)* ii ß — ss[t] *Rasmus Pouelssen* ii ß aff *Frantz Bondes* Haffue vden *Sturis Portt* — ss[t] *Seffueren Mengh* ii ß — ss[t] *Hello Mattisses* ii ß — ss[t] Her *Anders Schriffuer* ii ß — ss[t] *Bastians* Haffue iiij ß — ss[t] *Marine Trolsses* ii ß — ss[t] *Jens Oluffssen* ii ß — ss[t] Her *Rasmus Nielssen* i½ ß — ss[t] *Magdalene Jensdatter* i½ ß — ss[t] *Niels Schöttes* Haffue iij ß — ss[t] *Agustinus Claussen* en mark dansche aff en Haffue — † *Peder Schriffuer* Borgemester iiij ß aff hans Homell haffue — ss[t] *Jens Tiibo* ij ß — ss[t] *Seffueren Hög* og hans medarffuinge ii ß. — Summa iij ℔ iiij ß.

Pag. 7. ss^t *Niels Kedelesmedt* ii ß — 0 *Mester Niels* Kon. Matt. predicant iij ß — 0 *Jon Seffrenssen Tybo* v ß aff ii Haffuer er giordt vdj en — ss^t Her *Peder Pripes* Haffue iiii ß — ss^t *Henning Nielssen* ii ß — ..., *Chrestoph Hanssen* vj ß — † *Peder Schriffuer* Borgemester viij ß aff en Haffue — ss^t *Rasmus Guldtsmedt* iij ß — 0 *Mester Terkylds* Haffue ii ß — ss^t *Clemendt Högh* ii ß — ss^t *Anders Guldtsmedt* i ß — ss^t *Laures Stienbrüder* i ß — ss^t *Oluff Anderssen* ii ß — 0 *Hans Schriffuer* vdj *Halöff Holm* iiij ß aff *Kuntze Schreders* Haffue — ss^t *Pouell Smedt* ii ß — ss^t *Niels Jenssen* iij ß — ss^t *Niels Murmandt* iij ß — ss^t *Essenbeck-Closters* Haffue vj ß — ss^t *Seffren Anderssen* ii ß. — Summa ii½ ℔ ii ß.

Pag. 8. ss^t *Kieldt Lemeng* iiij ß — ss^t *Terkell Perssen* ii ß — ss^t *Jacob Bartscher* ii ß — ss^t *Rasmus Steen* iiij ß aff *Marine Per Styffens* Haffue — ss^t *Elsso Naff.* iiij ß — ss^t *Michel Jenssen* ii ß — ss^t *Marine Chrestoffers* ii ß — ss^t *Laures Nielssen* schomager ii ß — ss^t *Peder Seffrenssen* iiij ß aff *Stadtsses Guldsmeds Haffue* och ij ß aff Abbild Haffue — ss^t *Jens Oussen* ii ß aff en Haffue — ss^t *Jörghen Tögerssen Smedt* ii ß — 0 *Hans Kandtstöbber* ii ß — ss^t *Marine Bartschers* Haffue iij ß — ss^t *Jep Schredders* Haffue ii½ ß — ss^t *Jens Ouerscher* iiij ß — ss^t *Morthen Thamessen* vj ß — ss^t *Jens Knudtssen* ii ß — ss^t *Maren Oluffs* iij ß — ss^t *Peder Seffrenssen* ii ß aff *Rampis* Haffue. — Summa iij ℔ vi½ ß.

Pag. 9. ss^t *Peder Seffrensen* vj ß aff *Niels Schriffuers* Haffue — ss^t *Pouell Broders* arffuinge iij ß — ss^t *Laures Langbeck* ii ß — ss^t *Kieldt Lemmeng* iij ß aff then Haffue som war *Elne Kyndes* — ss^t Mester *Espern Knudtssen* ii ß aff then Haffue *Sitzssell Ranffes* hagde — ss^t Her *Peder Koess* haffue ii ß — ss^t *And. Ybssens* Haffue ii ß — ss^t *Jens Änderssen Kleinsmedt* iii ß aff en Haffue — ss^t *Jesper Schredder*

ii ß — ss[t] Her *Rasmus Schriffuer* ii ß — ss[t] *Niels Roedt* ii ß — † *Laures Fog* iij ß aff en Haffue wedt *Monche portt* — ss[t] *Jens Jahanssen Schredder* vj ß — ss[t] *Chrestiern Guldtsmedt* iii ß aff *Mattis Bartschers* Haffue — ss[t] *Terkell Perssen* ii ß. — Summa ii½ ℔.

Pag. 10. wden *Moncke portt* — ss[t] *Peder Ringdeen* vj ß aff ii Haffuer er vdj en — ss[t] *Jacob Baggher* iij ß — ss[t] *Rasmus Jenssen* viij ß — ss[t] *Jahann Jenssen* ii½ ß — ss[t] *Laures Bartscher* iiij ß aff ij Haffuer er giordt vdj en — ss[t] *Jens Storm* ii ß — ss[t] *Chrestoph. Roedt* ii ß — ss[t] *Kierstine Skald.* iiij ß — ss[t] *Hospitals* Haffue vj ß — ss[t] *Seffueren Thamessen Schoffmagher* ij ß — ss[t] *Jacob Kleinsmedt* ii ß — ss[t] *Mester Thommes* iij ß — ss[t] *Knudt Snedicker* ii ß — ss[t] *Anne Nielsses* iij ß — ss[t] *Jens Michelssen* iij ß — ss[t] *Jens Kieldtssen* ij ß — ss[t] *Niels Thurisszen* iiij ß — ss[t] *Frantz Byldes* ii Haffuer er giordt vdi en vj ß. — Summa iiij ℔ ½ ß.

Pag. 11. ss[t] *Denos Tögerssens* iiij ß aff en Haffue, ii ß aff *Seffren Knudtssens* Haffue och ij ß aff *Bertell Skiærps* Haffue, och er alle thisse Haffuer giordt vdi en Haffue — ss[t] *Seffueren Thimmssen* ii½ ß — ss[t] *Michel Smedt* ii½ ß — ss[t] *Matthis Bartscher* iii ß — ss[t] *Simen Schredder* iiij ß — 0 *Erich Banners* Haffue — ss[t] *Anders Ybssenn* iij ß — ss[t] *Rasmus Guldtsmedt* viij ß — ss[t] *Jörghen Fogh* viij ß — ss[t] *Seffueren Balloff* iij ß — ss[t] *Seffueren Knudtssen* ii ß aff en Haffue och ½ ß aff ett stöcke till same Haffue —

Wdhen væster portt ss[t] Her *Niels Thamessen* iiij ß — ss[t] *Anders Mörke* iiij ß — ss[t] *Jens Smedt* ii ß — ss[t] *Michel Schriffuers* Haffue ii ß — ss[t] *Frantz Perssen* ii ß. — Summa iii½ ℔ ii½ ß.

Pag. 12. ss[t] *Seffueren Nielssen Tundbo* iiij ß — ss[t] *Jens Ouerscher* iiij ß — ss[t] *Maren Knudtz* ii ß — ss[t] *Rasm. Steen* iiij ß — ss[t] *Jens Oussen* ij ß aff *Maren Erichsdotthers* Haffue — ss[t] *Erich Glaedtz* Haffue

iij ß — ss[t] *Rasmus Steen* aff then Haffue ssom wor *Peder Mörkes* iij ß — ss[t] *Hans van Mönster* iiij ß aff en Haffue — ss[t] *Chrestopher Bödker* iiij ß — ss[t] *Chrestiern Lauresszen* vj ß — † *Laures Fog* vj ß — ss[t] Her *Peder Vintther* iij ß — ss[t] *Rasm. Oluffssen* iij ß — ss[t] *Laures Maler* ii ß — ss[t] *Simen Skött* ij ß — ss[t] *Peder Knudtssen* vj ß aff en Haffue och iij ß aff en andhen Haffue — ss[t] *Peder Perssen* vj ß — ss[t] *Rasmus Steen* ij ß aff thet stöckij Jordt hand fingæ aff Hr. *Anders* paa *Mölledeningen* — ss[t] *Peder Thomessen* ij ß aff en Haffue paa Mölledömighen. — Summa iiij ℋ i ß.

Pag. 13. ss[t] *Jens Haffrum* iij ß aff then nöy Haffue paa Mölledömingen ij ß aff then Haffue fingæ aff *Denes* och iiij ß aff kyrkens Haffue — ss[t] Jtem *Chrestiern Baggher* en nöye Haffue vdhen *Væsterport* ij ß — ss[t] *Oluff Pouelssen* en nöye Haffue ther same steds iiij ß — ss[t] *Seffueren Kleinsmedt* en nöy Haffue ibid. viij ß — . . . *Jens Haffrum* en nöy Haffue ther same steds — ss[t] *Marine Buntemagghers* arffuingers Haffue paa graffuen iij ß — . . . *Seffueren Morthenssen* . . . — Summa i½ ℋ vj ß.

Pag. 14. *Jordtskiildt Söndhen Aaen* 1562.

ss[t] *Peder Kreekier* ij ß — ss[t] *Rasmus Tundboe* iiij ß — ss[t] *Jens Lasszen Stienpicker* iiij ß — ss[t] *Massz Heldkande* iiij ß — ss[t] *Jörgen Haffgardt* iiij ß — ss[t] *Massz Truffue* iiij ß — ss[t] *Chrestiern Bertelssen* iiij ß — ss[t] *Seffueren Stisszen* iiij ß — ss[t] *Rasm. Skouffssen* iiij ß — ss[t] *Niels Jörgenssen* iiij ß — ss[t] *Oluff Baggj* iiij ß — ss[t] *Jens Skaubo* iiij ß — ss[t] *Rasmus Lasszen* iiij ß — ss[t] *Chrestoph. Jenssen* iiij ß — ss[t] *Morthen Jenssen* iiij ß — † ss[t] *Anders Truffue* iiij ß — ss[t] *Massz Michelssen* vj ß — ss[t] *Michel Smedz Höstrue* iiij ß — ss[t] *Knudt Jenssen* iiij ß — ss[t] *Rasmus Thamessen* iiij ß — . . . *Laures Maler* . . . — . . . *Laures Rouffssinghe.* — Summa v ℋ.

Pag. 15. ss[t] *Seffueren Tögerssen* och *Jens Oussen* iiij ß aff en Haffue widt *Mindett* — Jt. wpbar ieg aff *Niels Ybssenn* i *Perstrup* viij ß dansche fore thett stöckij Byens Jordt paa *lille Broberrig* som *Jörghen Ybssen* kiöpffthe aff *Peder Michelssen* och hans Hus paa stander som *Broberg* Hiorde vdi boedhe — Jt. wpbar ieg aff *Jost Schredder* iijj ß for ij aarssz Restanz aff *Stienhussz* Haffuen pro anno Lx & Lxj. — Summa 1 ℔. — Summar. xLvj½ ℔ cvij½ ß (sic).

Pag. 16. Jordtskiildt aff gaarde och Jordher her indhe i Byen 1562.

ss[t] *Niels Byg* viij ß aff hans gaardt hand vdj boer och en ß aff *woldhen* — ss[t] *Rasmus Gyuffs* vj ß aff hans gaardt och iij ß aff *woldhen* — ss[t] *Peder Thamesszen* schredder ix ß aff *wolden* widt *steentrappen* — ss[t] *Jep grorssen* iij ß aff *Roddengyuffde* — 0 *Niels Hoffgaardt* vj ß aff *Roddengyuffde* — ss[t] *May Lodwigssens* Arff[t] iijj ß aff *Sönder woldt* — ss[t] *Bastian* iiij ß aff then Jordt *Jens Broberrig* paa Boede och iij ß aff hans eghen gaardtstedt paa *meddelgaedhe* — ss[t] *Seffueren Jenssen Schoffmag.* widt *Sturisportt* x ß aff hans gaardt. — Summa iij ℔ iij ß.

Pag. 17. ss[t] *Rasmus Terp* ix ß aff then Egendom handt paa boer — ss[t] *Niels Jenssen* ij ß aff Byens woldt veesten hans gaardt — ss[t] *Rasmus Steen* i ß aff Her *Michels* Jordt i *Faxinde* — ss[t] *Pouell Brocks* börns gaardt vi½ ß — ss[t] Mester *Thomes Rüber* aff then Jordt paa *Nörgraffue* och iij grotte aff *Wolden* — ss[t] *Laures Langbeck* xxiiij ß aff Hans gaardt hand vdj boer — ss[t] *Jörghen Haffgaardt* iiij ß aff then Haffue hoessz *Peder Nielssen* widt *Monche portt* — †*Laures Fog* Borgemesth. iiij ß aff *Elne Hörres* Jordt — ss[t] *Jens Oussen* ij ß aff *Sönderwoldt* och ij ß aff then offuerbögning bag hans gaardt — ss[t] *Rasmus Sinding* xxiiij ß aff gaardhen handt vdj boer och aff ij Haffuer i Marken. — Summa iv½ ℔ iiij ß ij alb. 1 ℞.

Pag. 18. ss[t] *Hans Kandestöbber* iiii½ ß aff then Jordt handt paa boer bag *Closteret* — ss[t] *Biörnn Anderssens* gaardt viij ß dansche — ss[t] *Jörgen Fogs (Fogeds?)* gaardt bag *Closteret* v ß — ss[t] Mester *Laur. Bertelssenn* ij grotte aff *Nörwoldt* — ss[t] *Anne Bertels* vj ß aff thet stöcke iordt hun kiöpffthe aff *Thome Nielssens* arffuinge — ss[t] Jtem aff *Bertell Skiærpes* gaardt xij ß — ss[t] Jtem aff *Laffrings* Jordt xii ß — ss[t] *Dennos Tögerssen* ij ß aff *graffuen*, 1 ß aff *Oluff Offuerscher*[*] iordt och iiij ß aff *Sönderwoldt* wd med Aaen — ss[t] *Marine Knudtz* paa *Broberrig* iiij ß aff thett stöcke iordt widt hendes portt och ij ß aff *Domens hussz.* — *Frantz Bylde* iij ß aff *Sönderwoldt* — Summa iiij ℔ ½ ß.

Pag. 19. ss[t] *Anders Mörke* vii½ ß aff then Jordt vidt *væster portt* — ss[t] *Seffueren Nielssen Tundbo* iiij grotthe aff hans gaardt handt vdj boer söndhen broen — ss[t] *Jens Smedt* iij ß aff *Söndernoldt* och iii ß aff then Haffue som war *Jens Lennos* — ss[t] *Rasmus Pouelssen* xij ß aff then Jordt wd medt Clostermuren hand paa boer och vj ß aff then Jordt handt finge aff *Gregers Jenssen* — ss[t] *Peder Knudtssen* vj ß i alb. aff Hans staldt paa *Nörwoldt.* — 0 ss[t] *Maren Knuds Knudt Galthens* efftherleuersche xviij ß aff then gaardt hun vdj boer indhen *Borgeporthen* och j ß aff hendes örther Haffue paa *Nörwoldt* — 0 ss[t] Jtem vii½ ß aff then Jordt twærtt offuer fraa Abbedens gaardt aff *Emclo-ster* ssom *Jahan Wogenkar* paa boedhe. — Summa iiij ℔ iiij ß 1 alb.

Pag. 20. ss[t] *Rasmus Mogenssen* vij½ ß aff then Jordt widt *Vesterportt* — ss[t] *Vor frue Kyrkigaardt widt Rösten* iiij ß — ss[t] *Chrestopher Bödicker* xxiiij ß aff then gaardt handt vdi boer — ss[t] *Jens Oussen* ix ß dansche aff *pinssing Jordt bag closterett* — ss[t] Jtem aff *Anne Knusdotthers* Boedher widt Aaen hossz *Stientrappen* vij alb. — ss[t] *Seffueren Knudtssen* aff then

Eindom hand paa boer bag closterett xij ß dansce — ss[t] Mester *Jörghen Perssen* paa *Sampsöö* ij ß aff then *Sneffrestyg* handt finghe aff Byen nest nordhen hans gaardt paa *Medelgaedhe* — ss[t] *Rasmus Jenssen* ix ß aff then Jordt *Pouell Perssen* paa bögge, och viij ß aff *Suensches* iordt. — Summa ix½ ℔ v½ ß 1 alb.

Pag. 21. ss[t] *Jörghen Villatssen* xxiiij ß aff hans gaardt handt vdj boer — ss[t] *Maren Franck* iij ß aff thett stöckj Jordt nordhen till hindes gaardt — ss[t] *Peder Ybssen* iij ß aff *Sönderwoldt* bag hans gaardt och v ß en alb. aff *Nöruoldt* — ss[t] *Peder Kleinsmedt* ij ß aff en Haffue vdj *kyrkjstien* — ss[t] *Jens Glarmester* paa *Sturisgaedhe* iiij ß aff hans gaardt handt vdj boer — ss[t] *Villatz Hardbos* arff.[e] iiij ß aff then iordt hand paa boede — ss[t] *Seffueren Tögerssen* ij ß aff thet stöcke Jordt paa *Sturisgaedhe* och iiij ß aff ett stöcke aff Byens iordt söndhen i hans gaardt — ss[t] *Massz Ybssens* börns gaardt paa *Graffuen* ix ß — ss[t] *Peder Nielssen Schredder* viij ß aff thett stöcke iordt widt *Moncheportt*. — Summa iiij ℔ iiii ß i alb.

Pag. 22. ss[t] *Maren Michels* v ß en alb. aff *woldhen* och iij ß aff *Nörgraffue* — † *Peder Schriffuer* Borgemester xij ß aff *Smeegaardhen* vi½ ß aff *Panderups iordt* viij ß aff thet *Portthussz* i *Gyuffsses* gaardt handt vdj boer och iiij ß aff *woldhen* ther same steds — ss[t] *Jens Jacobssenn* iiij ß aff then Haffue twærtt fraa hans gaardt — ss[t] *Massz Hiorts* Börn viij ß aff then Jordt Söndhen nest *Marquordt Sindings* — ss[t] *Jacob Kleinsmedt* vj ß aff *Laures Remsneers* Jordt hoess *Closter Mur* paa *Vester gaedhe* — ss[t] Jtem aff *Espern Schriffuers* Jordt widt *Moncheportt* vii½ ß — ss[t] *Anne Snedickers* iiij ß aff then Jordt hun paa boer — ss[t] *Seffueren Thamesszen* Schoffmag. ij ß aff then iordt hans kielde paastander. — Summa ii ℔ vii½ ß i alb.

Pag. 23. ss[t] *Knudt Jenssen Kleinsmedt* iiij ß aff then Haffue paa *Sönder woldt* — ss[t] *Massz Suening-*

ssens gaardt paa Byens woldt vj ß — ss[t] Her *Peder Kaae* ij ß aff *Sönderwoldt* — ss[t] *Pouell Bundhes* arff[e] iij ß aff then Jordt hand paa boedhe — ss[t] *Jens Hörrett* iij ß aff then Jordt hand paa boer — ss[t] *Kremergaardhen* iiij ß — ss[t] *Peder Thomesszen* paa *broberrig* iiij ß aff *May Pyltes* Jordt — 0 *Peder Smedt* iij ß aff *Rodden gyuffde* — ss[t] *Jens Anderssen Kleinsmedt* xij ß aff then Jordt handt paa boer hoess *kiergaardhs mur* — ss[t] *Seffueren Smedt* i *Flöistrup* ix ß aff thett stöcke Jordt hoess *Closterport* — ss[t] *Laur. Stienbryder* viij ß aff then iordt handt paa boer. — Summa iij ℔ vj½ ß.

Pag. 24. ss[t] *Niels Mattssen Hostebroo* xxiiij ß aff thenn Jordt handt paa boer — ss[t] *Jens Kleinsmedt* paa *Broberig* iij ß aff then Jordt bag hans gaardt handt vdj boer — ss[t] *Morthen Michelssen* iij ß aff then Haffue paa *Sönderwoldt* widt Aaen — ss[t] Her *Simen Chrestenssenn* v ß aff en Haffue paa *Sönderwoldt* wid Aaen — ss[t] *Oluff Baggj* vj ß aff then Jordt hand paa boer och en ß aff *Mætthe Sysses* Jordt — ss[t] *Hans Dragher* iij ß aff thett Hussz handt vdj boer widt *Mindhe porthen* — ss[t] *Skipper Rasm. Sampsing* vj ß aff ett stöcke Jordt bag hans gaardt och iij ß aff ett andett stöcke Jordt ther same steds — ss[t] *Laures Priissz* iiij ß aff ett stöcke Jordt paa *Nörwoldt* öst nest *Peder Ringdens* Egendom. — Summa iii½ ℔ ij ß.

Pag. 25. ss[t] *Pedher Ringdeen* vj ß aff thet stöcke Jordt hans Hussz paa standher paa *Nörwoldt* — ss[t] Mesther *Philippus* en ß aff then Jordt *bag Closteret* nest östhen hoess *Seffueren Knudtssen* — [ss[t] *Rasmus Kock* vj ß aff then Jordt paa *Lylle Broberrig* hans hussz paa stander. Er soldt fraa byen] [1]) — ss[t] *Rasmus Fisker* iiij ß aff then Jordt handt paa boer widt *Minde porthen* — ss[t] *Seffueren Jenssen Kleinsmedt* iiij ß

---

[1]) Det Indklamrede er overstreget i Originalen.

aff then Jordt hånd paa boer widt *kiergaards muren* — ss' *Laures Bartsker* en ß aff thet stöcke Jordt widt *Closther Röst* — ss' *Toffue Nielsdotter* En mark dansche aff *Söndherwoldt* som thet storhe hussz paa standher Jtem en Mark dansche aff then iordt nedhen for same hussz emoedt Aaen och vi ß dansche aff then Jordt wdhen *borreporthen* hendes krambo paa standher. — Summa iij ℔ vj ß.

Pag. 26. ss' *Seffueren Pindt* iij ß aff then gyudhe östen till hans gaardt paa *fiskergadhe* — . . . *Erick Skredder* aff then Jordt handt boer paa widt *Mindhe porthen* — . . . *Jens Skaubo* aff then Jordt handt paaboer ther samesteds. — Summa iij ß.

Summa xxxviij ℔ vij ß 1 ₰.

Summar. Lxxxv ℔ vi½ ß 1 ₰.

Pag. 27. Aff thenne forskreffne wpbörssell haffuer ieg wdtgyffuett x mark dansche *Rasm. Oluffssen* wpbar effther Borgemesters beffalinghe 1563. Jt. *Chrestoffer Hanssen* her aff x Daler och en Mark dansche hans Aarsslön pro anno MDLxij° — Jt. gaff ieg *Iens Haffrum* Byens kemener x dal. Stj Valentinj Dag, effther Borgemesters beffalingh. — Summa vdgiff: ½c xxi ℔.

Saa bliffuer *Christoff. Hanssen* byen skyldigh xiiij ℔ vi½ ß rund mönt.

(Efter Originalen i Raadhus-Archivet).

№ 35.

1563. Brev om Forbud paa Udförsel af Korn, Oxehuder m. m.

Frederich thenn andhen mett guds Naadhe *Danmarck. Norg. Wend.* och *Gott.* koningh.

Wor gundst tilforne, Viider att epffther thij wij haffue her vdj Riigett Ett stortt anttall kriigsfolck,

Ryttere och knecthe, och till theres wnderhollinge, Szaa och till worhe Aarlogs skybbe att wdtfitalie, en Merkelig Stor for Raadt aff Brödt, öll, Haffuere och andhenn prowantt will giöres behoff, Tha beede wij teg, och wille, at thw strax anseendes thette wortt breff, tillsiigher Borgemestere, Raaedtmendt, Byefogett och meninghe Borghere vdj thee kiöbsteeder thw wdj befaling haffuer, Att thee aldelis intthet Rug, Byg, Haffre eller andett korn, Ey heller öxene eller nogen fitalie ladher wdtförhe, eller och tilstedher att wdtföres for theris Bye till Tysklandt, Thisliigeste atth thw och vdj thitt Leen haffuer flyttig wpseende, att inghen Jndlensche Eller wdlensche tilstedes nogett sliigtt att wdtföre, Sameledes beede wij teg och wille att thw i liighe maade inghen oxe Hudher Eller . . . .

Udskrift:

Oss Elskel. Erlig och welbyrdig Jens Juell wor Mandt Thiennere och Embetzmandt paa wor gaardt vdi Aarhus.

(Efter et Fragment i Raadhus-Archivet; formodentlig Copi).

№ 36.

1564. 28 April. Brev, at da Kongen har erfaret, at man foragter den Mynt, Klippinge, han har ladet slaa, og ikke vil tage den for fuld Værd, saa befales dette paa ny. Item at Borgemestre og Raad lade opsætte en Galge paa Torvet, og deri ophænge dem, som foragte denne Mynt, og giöre de ikke dette, da vil Kongen lade dem selv straffe som ulydige Undersaatter.

Frederick thend Anden met Guds Naade *Danmarcks Norgis Wendis* och *Gottis* koning &c. Wor gunsth tilfornn Wiider att effther som wij tilfor' haffue ladett wore obne breffue vdgaa till wore vnndersotte, Kiöp-

stedzmend, Bönder och menige almue offuer alt riigitt Att wor mönt klippinge Som wij vdi thenne feide haffue ladett möntte, At skulle giennge och gieffue holdis, Och Indtagis och vdgiffuis for thett werd wij thenn' haffue ladett slaa Tha forfare wij att Samme wor möntt endnu forachtis Och icke anamis vdj kiöb oc sall for thett werd wij thennd foresatt haffue huor fore wij ere fororsagett paa thett nye wor obne breffue ther om att lade vdgaa, huilcke wij etther her hoes tilskicker, huor aff i ydermere haffue wor mening att forfare Thij bede wij etther och wille attj strax lader lesse och forkynnde Samme wortt breff paa Raadhussitt for wore wndersotte ther . . . Och Siiden mett fliid holder ther offuer, Saa att thett wbrödeligen wed macht holdis, Och att ingenn her emod giör.

Sameledis bede wij etther och wille, Attj strax lader opsette enn gallie paa marckedett ther same stedz, Och ther som nogenn findis Som forne wor mönt forachte, Och for thet werd thend mönthet erforfulde icke wille antage, Eller och thette wortt breff bud och befaling i nogne maade offuerthred', Attj tha thennom Strax vdenn ald vndskylling lader straffe paa Liiffuett, och i Same gallie vphennge, Saa att andre kunde see therwed, Och wore breffue och bud achte och wed macht holde, Och ther som ettherss forsömelsse findis, Attj mett nogre seer egiennom fingre, Och icke holde offuer for^ne wortt breff, Och straffe thennom Som ther emod giöre, Effther som for^ne staar, Tha wille wij wiide thett huoss etther, Och som vhörsome och vliudige vnndersotte lade straffe, huor Effther i etther kunde wiide att rette Befalendis etther Gudt, Schreffuett paa wortt Slott *Kjöpnehaffn* thennd xxviij Dag Aprilis Aar MDLxiijj.

Friderich. Vnder wortt Signett.

Udskrift:

Oss Elskl. Borgemestere Raadmennd och Byefogett wdj wor kiöbsted *Aarhus.*

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet).

№ 37.

1565. 11 August. Thingsvidne over *Anne Nielsdatter*, som havde nægtet at sælge Mumme for Klippinge.

Lauers Fog Peder Schriffuere Borgemestere vdj *Aarhus Jens Lassen Jens Knudtssenn Rasmus Oluffssenn Christoffer Hanssenn Oluff Anderssenn Denus Tögerssenn Niels Jenssenn* Raaedtmendt och *Terkell Persenn* Byefoget ther ssame steds, giöre wittherligtt alle mett thette wortt obne breff, Att Aar: MDLxv Löffuerdaghenn nest epffther Stj Laurentij Martiiris Dag, Tha ware skickett vdj wor Raaedstuffue i *Aarhus Chrestoffer Perssenn* Fogett paa *Aarhusgardt*, och hagde ther vdj Retthe ladetth kalde for osss *Anne Nielsdatter* Borgesker vdj forne *Aarhus* Salig *Jens Storms* Epffttherleuersche vdj thisse epfftherscreffne Danne mens nerwærelsse, Som ware *Knudt Jenssenn Saxi Oluff Cristiernssen Laures Nielssenn Rijbere, Cristiern Vistissen* och *Clemendt Prip* Borgere ther ssamme steds och gaff forne *Cristoffer Persenn* hindher till Sag, att hun hagde benegtede kon. Maytt. wor Naad. Herres Möntt Klippinghe, Och Berætthe *Christoffer Persenn* att hand sadt vdj En Dannemands hwsss widt Naffn *Denus Töghersssenn* hooss gott Selskaffbe, Och ther forliisthe hand enn kande Momme eller thwo hannom komm till att bettale vdj Selskabe, Tha tog forne *Christoffer Persenn* enn Marck vdi Smaa klippinghe och finghe *Niels Dyrskowff* ssom boer vdj *Aabye* att handt schulde gaae till forne *Anne Nielsdotthers* och hintthe hannom ther for enn kandhe Momme, tha komm handt

strax ighienn och sagde att *Anne Nielsdotther* sagde ney att hun icke hagde Momme att seelie for Klippingher nest finghe *Chr. Perssenn Denus Tögerssens* Piighe widt Naffnn *Kierstine* xx skelling vdj smaa klippinnghe, att hun skulle ther for hintthe enn kanndhe Momme, ther hunn komm fram och *Anne Nielsdotther* attspurdhe hindher huadt Penndinge hun hagde, sagde hun hindher ogsaa ney att hunn kundhe icke sseelie hindis Momme for Klippinghe, og hunn finnghe inghen Momme Siidhen finghe *Chr. Perssenns* Drengh widt Naffn *Jens* Som thienner for^ne *Denus Tögherssen* viij skelling vdj Rundt Möntt att hintthe enn kande Momme for, och ther handt komm framm beffoell *Anne Nielsd.* hindhes piighe att hunn schulde gaae heeden och Tappe hannom enn kandhe Momme, och handt komm tilbaghe och hagde kandhen fuld aff Momme. Thisse forscreffne Ordt, beuijsthe for^ne *Chr. Perssenn* for ett Siddindhe Raaedt ssaa att wære tilganngen ssom forscr. standher, mett *Peder Denussen* Borgher vdj *Holstebraa* ssomm hannom hagde wundet samme Momme aff och mett forscreff. *Denus Tögersens* Dreng och piighe, Somm war buddett om ssame Momme att henntthe schulle. Till forscreff. vittnessbyrd suarede *Anne Nielsdotther* och sagdhe, att thenn tiidt thenn Bundhe vdj *Aabye* komm till hindher och foelde (sic) enn kandhe Momme, tha ssaae hunn inttet epffther huadt penndinge handt hagde menn sagde hannom strax ney att hunn hagde inghen Momme att seelie, Och ther *Denus Tögerssens* piighe komme framm och begierede enn kandhe Momme for klippinnge, tha attspurde hunn same piighe huemm hunn thientte, tha suarede hunn och sagdhe att hunn thienner *Denus Tögerssen*, Tha sagde *Anne Nielsd.* well weedt *Denus* att ieg kandt icke kiöbe Momme till *Lypcke* for Klippinnghe Jt. stoedt for^ne *Anne Nielsd.* vdj Rette mett for^ne *Chri-*

stoffer Perssenn ther handt togh thette windhe beschreffuenn. In cujus rei testim. &c. Dat. ut supra.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet.)

№ 38.

1565. 3 Octb. Brev om 200 enkede Dalere at komme Kongen til Undsætning med inden Mortens Dag.

Frederich thennd Anden Mett gudtz Naade *Danm. Norg. Wend.* oc *Gottis* Koning &c. Wor Gunst tiilforn, wiider att oss paa Hennger tiill wortt krigsfolck att vdgiffue en stor suma pend. Huor fore wij fororsagis etther mett thette wortt breff om en Hielp att besöge Thij bede wij etther oc begierre, attj retthe etther effther, aff etthers bye att kome oss tiil vnndsettning mett ij^c Ennckede Daller oc thennom vden ald forsömelse fremförer, tiil wortt slott *Kiöpnehaffn* oc thennom offuer andthuorde wore renthemester oss Elskel. *Eijller Grubbe*, saa att the wiseligenn vdkomer, inden Sancte Morthens Dag först komendes j thett allerseneste, oc etther ther wdinden goduillige beuiser, effthersom wij etther tiiltro Wij wiille egen were etther en Nadigst Here och koning, oc etthers gaffnn oc beste j alle made wide oc ramme Befallendes etther Gud, Schreffuit paa wortt slott *Kiöpnehaffn* thennd iij octobris Aar &c. MDLxv. Wnder wort Signett.

Paa Ryggen:

Oss Elskl. Borgemester Raadmend, och menige, Borgere wdj vor kiöpsted *Aaarhus*.

Paa ij^cc Enckede Dal. lxv.

thette kon. Maij breff bleeff lest paa *Aarhus* Raaedthuss for then meninghe Borgh. Torsdagen nest epffth.

Stj Severinj Episcop. Dag (25 Octbr.) och finge wij same breff om onsdag affthen ther klocken slog iij 1565.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet.)

№ 39.

1565. 17 Octbr. *Folmer Rosenkrands* kjendes at have erholdt af Borgemestre og Raad et Stykke indhegnet Jord, liggende neden *Aarhus* By, næst Sönden for Kongens Humlehave, hvilken Jord han, hans Hustru, deres Börn og Arvinger maa beholde, dog saaledes, at naar han og Hustru ved Döden ere afgangne, da skulle deres Efterkommere aarligt betale 12 ß Jordskyld til St. Andreæ Aften, og dersom denne Jordskyld i 3 Aar ikke betales, da tilfalder Jorden Byen igjen. Item maa han ikke udvide denne Jord, og tage mere med under Indhegningen, end der nu er; saa maa han og Efterkommere ei heller afhænde den uden Samtykke af Borgemestre og Raad, hvem den först maa tilbydes.

Jegh *Follmer Rossennkrannz* Till *Stiennsballe* kienndis mett thette mitt obnne breff att haffue Jnndhegnett Annamett ett stöcke Jordtt ligenndes Nedenn *Aarhus* Bye Nest Sönndenn wp till Ko^e. Maj^tis. homellhaffue Som lyger till bisgordtt Som Erlige och well forstanndige Mendt borgemestere och meninge Raaedtmenndtt wdj *Aarehus* Meg mynn kerre Höstrw *Margrette Gyldennstiernn* och beggis worre börnn och eptherkomendis Arffwynnge Wennligen wnndtt beuillgett Och Samtöckett paa *Aarehus* Byes Wegenne Dog mett Saadanne Wyllkuordtt att Mynne och forskreffnne Mynn Höstrws Börnn Thēris Arffuinge och Eptherkomere skall epther mynn och forskreffne Mynn Höstrwis Dött och Affganng Aarligenn huerdtt Aar giiffue till *Aarkuss* Bye Tolluf skellinnck Dannsche Penninge ad Sannctj Anndree Apostoli Dagh for Juell att wdgiiffue Paa *Aarhus* Raaedthwss wdenn alle forssömelsse Och huess for^ne Jordttskyldtt xii ß Dannsg bliffuer epther

mynn och forskreffne mynn Höstrws Dödtt Jgienn standendes wdj Thre Sampfeldtt Aar och Ickj Redeligenn wdkommer tyll for Ermeltthe tiidtt ssom forskreffuit stannder Tha skall Borgemesthere och Raaedtt paa thenne tydtt y *Aarehuus* haffue fuldtt Magdtt forschreffuenne Stöcke Jordtt mett Sinn Gierdssell och huis ther paa findis thaa tiill thennem Paa *Aarehus* Byes wegnne Att Annamme wden all Modsigelssse och ther faar Raaede huemm Thee Samme Jordtt och Egenndom Ther epther wnnde Och Samtöcke will Item skall ickj. Jeg mynne Höstrw eller Nogenn worris Börnn och eptherkommendis Arffuinge Samme Stöcke iordtt ydermere forwiide Eller Mierre Jnndtthyggenne Ennd ssom Thenn Nw wdij Synn Lennge Och Breede forfunndenn er Ey heller Samme stöcke Jordtt att Selge Eller Affhende wdenn wij haffue thett ij för forskreffne Borgemestheres Och Raads ij for^ne^ *Aarehus* Theres wilge Samtöcke och thennom thenn förstt Thiill bywder för Thenn Affhenndis Wdenn Thill thenn the Samptöcke wiill Thiill yttheremere Winndisbordtt Att Saa Wbrödeligen skall holldis Som forskreffuit Stannder Haffuer Jegg ladtt hennge Mitt Sinngnett Nedenn faar Thette mijdtt Opnne breff Wdgiiffuidtt Paa *Stiennsballiigh* Thenn Odennsdagh Nesttt för Sannete Seffuerenns Dagh Anno Dominj MDLxv.

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet. Seglet mangler; men paa Omböiningen er Navnet skrevet:
„*Folmer Rossenkrantz medt Egenn handth.*")

№ 40.

1565. 17 Decbr. Brev om nogle Læster Bröd, Mel, Malt og Havre at forskikke til *Halmstad* til Krigsfolket sammesteds.

Frederich Thend Anden met gudtzs Naade *Danm. Norg. Wend.* oc *Gott.* konning &c. Wor gunst tiill-

forn, wiider att wij haffue befalitt oss Elskl. *Folmer Rosenkrandtzs* wor mand thiener oc Embitzsmand paa wor gaard wdj *Aarhus,* att skulle forskicke tiill *Halmsted* nogne lester bröd, meell, malt, oc haffre, tiill wortt krigs folck ther samestedtzs, Tha effthberthj oss ther stor macht paa liggendes er, Bede wij etther oc wille atthj rette etther effther nar for[ne] *Folmer Rosenkrandtzs* tiillsiger, vden all wndskyllinge eller forsömmelse, att forschaffe saa mange skiibe som ther tiill behoff giöris, saa att for[ne] bröd meell, malt, oc haffre, wist fremkommer, hues paa same skiibe byggis skall, mett offuerlob eller andet, thet wille wij lade bekoste Oc ther som skibene fanger nogen skade paa same reyse wille wij thett lade etther betale og wederlegge, Thi tager her ingen forsömmelse fore, saa frempt wij icke skulle wiide thett hoss etther, Befalendes etther gud, Schreffuit paa wort slott *Skanderborg* thend xvij Dag Decembris Aar &c. MDLxv wnder wortt Sig[t].

Friderich.

Udskrift:

Oss Elskl. Borgemestere oc Raadmend wdj wor kiöbsted *Aarhus.*

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet.)

№ 41.

1566. 22 Febr. Brev paa at udruste en Borgemester, en Raadmand og til dem 35 gode, duelige, raske Karle med Harnisk og godt Værge, og at fremsende dem til Kjöbenhavn; item en god Bartskier med Kiste; item en Piber og en Trommeslager; item de Baadsmænd, Skibsfolk og Tömmermænd, som ere udskrevne der i Byen.

Frederich thend Anden mett Guds naade *Danm., Norg., Wend., Gottis* Koning &c. Wor gunst tiillfornn, wiider att wij agte mett thend Aldmeg[ts] Guds Hielp,

stráx paa foraarett, att vdruste wore orlougs skiibe vdtj Söenn, emod wore oc Riigens fiender, Oc behöffuer ther tiill nogne krigsfolck, Thij Bede wij ether oc wille, attj tiltencke, att vdgiöre aff ethers bye, En Borgmestere, En Raadmand, oc till thennom xxxv gode, duelige Raske karle, mett Harnisk oc gode Werge, Oc thennom siden fremskicke hiid till wortt Slotth Kiöbenhaffnn, well gerust, och vstraffelig stafferitt, Saa the west ere her tilstede Jnden Söndagen Quasi modo genitj, förstkommendis, Sammeledis attj ochsaa vdgiöre aff etthers bye, En god Bardskier, mett kiiste oc ald tilbehöring, saa och En Piiber oc En Trumslar, att the oc paa for[ne] tiid fremkomme, Theslig[te] attj vden ald forsömmelse fremskicker hwes Bodtzsmend, skijbsfolck och thömmermend, som ther aff byen vdschreffne ere, saa the wesseligen komme hijd tilstede, Söndagen nest efther Mettfaste förstkommendis, Oc thager ther Ingen forsömmelse fore, anseendis att Oss ther mere end stor magtt paaliggendis er, Beffallindis ether Gud, Schreffuit paa wortt Slott *Kiöbenhaffn* thend xxii dag Februarij, Aar &c. MDLxvj. wnder wortt Signetth.

Udskrift:

Oss Elskl. Borgemestere Raadtmendth vdtj wor kiöbstedt *Aarhuess*.

Torsdagen nest eptther gregorij bleff thette Kon. Maij. breff lest paa *Aarhus* Raadthuss for thend menighe Borgh. 1566.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet.)

№ 42.

1566. 5 Mai. Brev paa et Hundrede Daler i Sölv og et Hundrede Daler i Klippinge, en almindelig Skat og Landehjælp, som Rigens Raad havde bevilget at maatte oppebæres af Kjöbstæderne. Item de resterende Skatter at fremsende.

Friderich thennd Anden mett gudz Naade *Danm., Norg., Wend.,* oc *Gottis* Koning Wor gunst tilforn, Wiider att effthertbj Oss paahenger en merckelig stor Summa pendinges vdgifft, till att besolde wortt Kriigs folk mett, Tha haffue wij forhandlit, mett wore Elskl. Danm. Riigis Raad, oc menige Addell, saa the alle paa thenne tiid, haffue beuilgit, att holde större Rustnige, oc Rossthieniste, end the tillforn holdit haffue, Thesligte haffue oc forne wortt Raad, beuilgit Oss, en allmindelig skatt oc Landhjelp, att mue fange oc lade opbære, aff Kiöbstæderne, saa oc aff Bönder oc menige almue offuer alt Riigit, Thi bede wij etther oc wille, atti rette etther effther, aff etthers Bye, att kome Oss til hielp, mett 1C Daler, vdj sölff, oc 1C Daler vdj Klippinge, oc samme pend., wden all forsömelsse, framskicker hen till wort Slott *Kiöpnehaffn,* oc thennom lader andtuorde wor Renthemester, Oss Elskl. *Eiler Grubbe*, saa the wisseligen oc vden all vndskyllinge vdkommer, Inden sctj hans Dag Medsommer förstkommendis i thet aller seniste, Thesligiste attj oc paa same tiid, framskicker, hues tilbage staar, aff framfarne skatte, som i tilforn aff etthers bye, skulle haffue vdgiffuit, Oc etther ther vdinden goduillige beuise, som liudige tro Vndersotte, Wij wille egien were ether, en Naadigste Herre oc Koning, oc etthers gaffn oc beste wiide oc ramme Beffalendis etther gud Schreffuit paa wort Slott *Kiöpnehaffn,* thend v. Dag Maij Aar &c. MDlxvj.

Under wort Sig.

Udskrift:

Oss Elskel. Borgemestere, Raadmend, oc Menige Borgere vdj wor Kiöbsted *Aarhus.*

(med en anden Haand)

paa ii^C Daler att ythe Stj Hans Dag midsomer 1566.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet.)

№ 43.

1566. 15 Mai. Brev, at Kongen har forhandlet med sine Ryttere og er bleven enig med dem, at de den 5te Juni skulle oprykke paa Toget ind i Sverrig, hvorfor Havre, Bröd og Andet, som Kjöbstæderne ere taxerede for at levere til Halmstad, ufortövet „Dag og Nat uspart" maa fremsendes; kunne de (hvo?) faa noget mere i Kjöbstæderne, paa Landet eller hos Herremændene, da skulle de tage det, især Bröd og Havre, paa det at Rytterne kunne proviantere sig paa en Maaned.

Frederich then Anden mett gudz naade *Danmarckis, Norgis, Wendis* oc *Gottis* Koning &c.

Wor synderlig gunst tilforn, wiider att wij nu haffue handlet mett worre ryther, Och ere mett thenom thill ens worden, saa the wdj Dag thre wgger som er onsdagen nest effther pintzdag thenn 5 Junij först komendis, skulle vpröcke paa togett Jnd wdj Suerige, Thij bede wij ether och wille, athj mett ald flidt fördrer att huis Haffre Brödt och andett som Kiöbstederne forre taxerett ere, wforsömeligen Dag, oc Natt wspart maa affsted kome thill Halmstedt, saa att thett wisseligenn er ther Jnnden forne thiidt, Och huis ydermere muelige ere, j kunde bekome enthen j Kiöbstederne eller paa Landet, Eller hoes Herremenden, synderlige brödt oc Haffre, atthj thett met ald alffuarlige fliid wille affstedt bestelle, thill Halmstedt, saa thett Dag, oc natt wspart maa frem kome, paa thett rytherne Och knechterne, paa en maanett thenom

konde paa vptoget prouiantere, ij wille nu her wdinnden alting flitteligen betencke, och huad stor magt oss och riiggitt her paa ligger, att thett ther forre wden forsömelsse maa bliffue bestellet, Ther thill wille wij Oss wisseligen forlade Befaelendiis ether gudt schriffuit paa wor gaard *Wilij Lundtt* thenn xv Dag maij Aar MDLxvj. Wnder wort Signet,

Frederich.

(Efter en Copi i Raadhus-Archivet.)

№ 44.

1568. 9 Juni. Brev, at da Kongens Ryttere i Skaane ere i Forlegenhed for Havre, saa forbydes Udförsel af Riget; hvad Nogen har at sælge skal afsendes til Malmö, Helsingborg og Trelleborg.

Frederich then Anden medtt gudtz Naade *Danmarckis, Norgis, Wendis* och *Gottis* Koning &c.

Wor gunst tilforn: Wiider adtt efftherthij wij forfare adtt wore Rytthere som wij haffue liggendis wdj wortt Landt *Skaane*, skulle haffue stuor bröst for haffre till theris Heste, och ther wdj landitt ingen Haffre er adt bekomme, Tha bede wij ether och wille attj aldelis ingen Haffre tilsteder adt wdföris ther for byen aff rigitt, men huess Haffre nogen haffuer att selge, att the thett före till wore Köbstædtt *Malmö Helsingborg, Trelleborg* och *Ystedtt*, och thett affhender till wore Rytthere som wij haffue liggendis thersammestetz, Ther medt skeer wor wilge, Schreffuit paa wortt slott *Köbnehaffn* then ix Junij Aar &c. MDlxviij. Und. wortt Sig[tt].

Frederich.

Udskrift:

Oss Elskl. Borgemestere Raadmendt och Byfogitt wdj wor köbstedtt *Aarhuss.*

Forbudt paa Haffuere att wdföre aff Riigett.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet.)

№ 45.

1568. 19 Aug. Brev om en Restans af 200 Daler strax at fremskikke til Kjöbenhavn.

Frederich thennd andenn mett gudtz naade *Danmark. Norg. Wenndis* och *Gott.* konning &c.

Wor gunst tilfornn, Wiider att som wij thitt och offte haffue ladiit wore breffue wdgaa till etther om en Summa peninge aff etthers bye, att skulde komme Oss tilhielp mett, Tha forfare wij hoss wore Renntemestere, attj endnu staae tilbage mett 200 Daler, Thij bede wij etther endnu och strengeligen biude, attj strax Anseendis thette wort breff retter etther effter, for[ne] effterstannd, wforsömmeligen att yde och fremföre till Vortt slott *Kiöbennhaffn,* oc thend offuerantuorder wor Renthemestere, Tagendis her aldel. ingenn forsömmelse fore, saa framtt i icke will stande ther fore till rette, Schreffuit paa wortt slott Fredrichsborg thennd 19 Dag Augusti Aar &c. MDLxviij.

Vnder wortt signett.

Udskrift:

Oss elskl. Borgemestere Raadmend och menige Borgere, wdj wor kiöbstedtt *Aarhuss.*

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet; Seglet paa Ryggen.)

№ 46.

1568. 24 Novbr. Brev om 200 Daler at komme Kongen til Hjælp med, til at afllönne Krigsfolkene, at de kunne komme ud af Riget, da han ellers maa forlægge dem i Kjöbstæderne: „Eder alle til fordærvelig Skade."

Frederich then anden mett gudz naade, *Danm. Norg. Wennd.* och *Gottis* koninng &c.

Wor gunst tilfornn Wiider att effther som paa nogne aar, sig haffuer begiffuit en besuerlig krig, Emellom Oss och kongen aff *Suerrig*, Och gud almectigste thett nu naadeligenn saa haffuer skickett, att alting igienn er kommenn till fred Och roligheedt, thes skee hannom loff euinndelig, Tha efftherthj wij haffue her wdj riigit ith stoert antall krigsfolck, bode aff ryttere och knnegte, huilche wij ere skyldig en merckelig Summa penndinge, Och paa thett, wij same wortt krigsfolch kunnde betale, och tilfridtzstille, saa the motte komme aff Riigit, Och wij icke schulle foraarsagis ther som the icke fange thieris betalinge, thennom att lade forlegge, hoes wore wndersotte i kiöbstederne, ether alle till forderffuelig skade, haffue wij ther om met wore elskl. Danmarckis Riigis raadtt, Oss beraadtslagit, huad middell och Raadt ther till kunde findis, att for[ne] wortt krigsfolck kunde bliffue betalitt, och komme aff Riigit, Och i alle, motte bliffue meth widerheld och besuerrinng, forskonitt, och alting komme till rolighiedt, Tha haffue the Oss beuilgit enn almindelig Landhielp aff kiöbstedtzmennd saa well som aff bönnder och prester, Och ere i taxeritt for ij[c] Daler, att komme oss tilhielp met, aff ethers bye, halffparten wdj Daler, och anden halffpartt wdj dannsche pendinge, Thi bede wij ether och begiere, attj strax Anseendis thette wortt breff i Retter ether effther aff for[ne] ethers bye, for[ne] Summa Daler och dannsche pendinge att wdgiffue, och thennom meth ethers fuldmectige, Indenn Iull först komminndis, fremskicker till wortt slot *Kiöbennhaffnn*, ock wor renntteschriffuer Oss Elskel. *Peder Hansenn*, offuer anthuorder, I wille nu her wdinden ether som gode och tro wndersotte willige lade finde, Och inden thennd bestempte tid for[ne] ij[c] Daler wisseligenn och wden ald forhaling, wdgiffue, och fremföre Anseendis att same pendinge icke skulle brugis till andit Ennd till att affbetale krigsfolckit met,

Saa the kunnde komme aff Riigit, och i och andre wore wndersotte meth ydermerre besuering mue bliffue forschonit, Och schall ther ingenn for thenne Hielp were frij, huerchen Borgemester Raadmend eller nogen anden som bruger kiöbstedtznering, Wij wille och were ether alle enn naadigst herre och koninng, och igienn wiide ethers gaffnn och beste, Som wij wore tro wndersotte pligtige ere, Schriffuit paa wor gaard wdj *Roschilde* thenn 24 Nouembris Aar MDlxviij.

Vnder wort Sig^t.

Udskrift:

Oss Elskl. Borgemester Raadmennd och menige borgere wdj wor kiöbsted *Aarhuuss.*

(med en anden Haand)

paa ij^C Daler att ythe indhen Juell 1568.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet.)

№ 47.

1569. 24 Novbr. Quittering for Sölv m. m., som Byen var taxeret for at give Kongen.

D. d. *Aars* 24 November 1569 quitterer *Jörgen Schult Aarhus* Bye for „fiorthen Lott Sölff, Tiugehalfftiende Nöie Dall., och Tresindstiuge halffferde Dall. vdj Myntt" til Afdrag paa de 1000 Daler, som Byen var taxeret at give Kongen til Alle Helgen nest forleden „halff vdj Nöie Dall. och halff vdj Myntt."*) ...

(Udtog af Originalen i Raadhus-Archivet.)

---

*) D. d. *Ensgaardt* 29 Jan. 1570 quitterer *Poull Harbo* „Kon. Mayst. Renntheschriffuer" for „ett Hunder sötenn Lodt huitt Ruff Sölff" Restans af samme Skat.

№ 48.

1570. 30 Juni. Quittering for 1600 enkede Dalere.

Ottho Brockenhus, K. Maist. Rentemester, og *Peder Hansen*, Renteskriver, quittere Magistraten paa *Aars* Byes Vegne for „Halfffemthehunderett tiuge firre Nöie Dall. Femhunderett tiuge firre Lott Sölff, Halffandett hunderett förgetiuge thu Mark Danske for tresindstiuge firre Nöie Daller, som Konn. Matt. thennom naadigst ther paa wnte och till gaff, effther Her Cantzelers Beretning, och ther till Otthehunderett Daller wdj Danske Myntt, tillsammen regnett for Segstenn hunderett Daller, halff Enkend Daller och halff Myntt som thy wore taxerett for at giffue Kon. Matt. wdi thette aar 1570. och bleff ther aff yntet ydermere skyldig." Gifft paa *Kiöpenhaffuen* then 30 Junij Aar 1570.*)

Otho Brockenhus p. p. *Peder Hanssenn*
met Eigenn hannd Mpp.

(Udtog af Originalen i Raadhus-Archivet.)

№ 49.

1571. 20 Octbr. Brev med 10 Bösseskytter, der skulle lægges i Borgeleje. De skulle ikke have mere om Dagen, end 2 Maaltider Mad og 6 Potter Øl; fortære de mere, da skulle de selv betale det. It., forholde de sig utilbörlig, da skulle Borgemestre og Raad have Fuldmagt at arrestere og straffe dem.

Friderich thend anden mett gudtz Naade *Danm. Norg. Wend.* och *Gottis* konning. Wor gunst tillforn, Wiider att wij Skike till ether x worre bösseskiötter

---

*) D. d. Nyborg 11 Febr. 1571 quitterer samme *Otto Brockenhus* Aarhus en Skat, Staden var paalagt at yde til Hellig tre Konger, nemlig: 1044 enkede Daler, 944 Lod hvidt Sölv og 294 ℳ Danske run Mynt, tilsammen beregnet for 1600 enkede Daler.

som paa ett kortt thiid Skulle haffue therris borgeleye ther wdj ethers bye Thj Bede wij ether och wille att nar the ether met thette wortt breff besögendis worde attj tha anammer thennum ind wdj byen och lader thennum forlegge wdj herbergene, och forskaffer thennum nötterfftig wnderholdning till öll och madt, och Skall ingen aff thennum giffues mehre om Dagen end tho maaltiid mad och vj pott öll i thet meste, och hues thè ydermere forthere, att the thett betalle for therris penge. Thersom ochsaa nogle aff same bösseskiötter, wdi forne borgeleie thennum wtilbörligen forhollendes worder, Skulle borgemestere och raadt fulldmacht haffue, thennum att indsette och straffis som widbör. Thermet Skier wor willge, Schreffuit paa wortt Slott Friderichsborig 20 8bris Aar 71.

Wnd. wort Signett.

Udskrift:

Oss Elskl. Borgemestere Raadmend och menige borgere wdi wor Kiöpstedt *Aarhuss*.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet.)

№ 50.

1572. 16 Decbr. Brev, at de Fattige i Hospitalet i *Aarhus* aarlig til evig Tid skulle have 100 Læs Ved af forraadnede Træer og Vindfælder af Kong. Maist. Skove, som ligge til *Skanderborg* Slot.

Wij *Frederich* &c Gjöre alle witterligt &c. att vij vnde och tillade att the fattige j wortt almindelig Hospitall i wor Kjöpstedt *Aarhus* Aarligenn her effter

---

Af en Quittering af *Envold Kruse* o. fl. sees, at det 1584, eller maaske lidt för, var befalet, at Byskatten af Kiöbstæderne skulde beregnes saaledes: 3 ß danske, som Mynten för gik paa hver gammel Daler og 1 Alb. lagt paa hver Skilling.

til Evigtiid Mue bekomme paa woer och Kronens Skouffue som ligge her till wortt slott *Schanderborg* itt hundrit Less wedt aff forrodene treer och Filder huilchit wed wor Lenssmand her sammestedes schall lade forvise thi Fattigis Forstander. Thi bede wij och biude for[ne] wor Lenssmannd her paa wortt Slott *Schanderborg* thend som nu er eller her effter kommenndes wordir attj aarlig retter etther effter att lade foruisse for[ne] thi Fattigis Forstandere wdi Hospitallit i *Aarhus* for[ne] 1[ct] less widt huor thi dennem Kunde lade hugge, Och thett kand were beleyligt for the Fattige att lade henthe Och schall same widt brugis the Fattige til beste och til inthet andit huor meth Hospitals Forstandere schulle haffue flittig indseende saa framt the icke will staa till rette. Actum *Schanderborg* thennd xvj Decembris Aar 1572.

(Jydske Register i Cancelli-Archivet.)

№ 51.

1573. 2 Januar. Brev, at Bönderne i *Ning* Herred, som aarlig före Ved til *Aarhus*, ikke skulle udgive Vedpenge.

Wij *Frederich* &c. Gjöre alle witterligt att effterthi wor vndersotthe Jordeigne Bönder vdj *Ningherritt* haffue ladit giffue Oss tilkjende huorledis att the aarligenn aff gamell Thiid pleie att före nogen wedt till wor Gaardt wdj *Aarhus* Och ther hoess beklage att nogre Aar forledenn schall thennom Ligewell were paalagt att vdgiffue wed peninche huor udinden the thennom besuerre Och vnderdanigst er begjerendes att samme Ved peninche meth thennom motte omdragis Tha haffue wij aff wor synderlig Gunst och Naade vndt och tilladt och nu meth thette wort obne Breff vnde och tillade att huilche aff for[ne] Jordeigne Bönder wdj *Ningherrit* som aarlig yde och framföre wed til

for^{ne} wor Gaard wdj *Aarhus* schulle her effter meth wedpeninche att wdgiffue were forschonit Til saalenge wij anderledes therom tilsigendes worder.

Act. *Schanderborg* thend ii Januarij Aar MDLxxiij.

(Jydske Register i Cancelli-Archivet.)

№ 52.

1573. 14 Januar. Brev til Mester *Lauritz Nielsen*, Skolemester i *Aarhus*, paa en Gaard, liggende til St. Johannis Evangelistæ Alter.

Wij *Frederich* &c. Gjöre alle vitterligt att efftersom wij forfare att udj wor Kjöpsted *Aarhuss* schall were en gammel Residentz Gaardstedt som haffuer ligget til St. Johannis Evangelistæ Altar wdj *Aarhuss* Domkjerke Och her *Peder Winther* siist paabode huilcken Residentz och Gaardstedt schall were mögitt forfaldenn och saa godt som öde och dersom thennd igjen schall opbyggis och wed macht holdis will therpaa gjöres stor omkostninge Saa att huem for^{ne} altars godz bliffuer forleent icke kunde komme til meth aff thend renthe ther tilligger samme Residentz igjenn att oppebygge och holde wedt magt Tha effterdi Oss Elskel. hæderlig och höilært Mand Mester *Lauritz Nielssen* Scholemester vdj for^{ne} *Aarhuss* nu haffuer oss besögt och underdanigst er begjerendes att hand for^{ne} Residentz och Gaardstedt motte bekomme for Eiendomme Och er offuerbödig aarligenn att wille giffue ther aff een tilbörlig och schjellig Jordskyld som Oss Elskel. *Björn Anderssenn* wor Mand Raad och Embidzmand paa wor gaard der sammesteds meth Superintendenten vdj *Aarhuss* Stigt thennd nu effter wor Befaling worderitt och satt haffuer Tha haffue wij aff wor synderlig Gunst och Naade vndt och tilladt Och nu meth thette wort obne Breff vnde och tillade for^{ne} Mester *Lauritz Nielssenn* och hanss arffuinge mue och schulle haffue nyde, bruge och beholde for^{ne} Residentz

och Gaardstedt meth huis Bögning ther paa findis vdj Lengden och Breddenn som thennd begreben och forfunden er Och hand syelff thennd nu vdj were haffuer for Euige Eyendomme Och forstrecker sig for[ne] Grund och Eyendomme saa viid och bred som hereffter følger, Først imod Vester wedt Gaden fran *Jörgen Baggis* iord Nör paa til thennd Gaardt her *Simen Chrestensenn* ibode er halfftrediesindstiuge sex Alne Jtem fran Gadenn aff mith Rendesteen ind till Haffuit paa thennd Nörre Side Öster paa hoess for[ne] her *Simens* Gaardt meth halffbryndenn er thresindstiuge fire alne. Jtem paa thennd öster Siide wed Haffvit fran for[ne] her *Simens* gaardt synder paa til *Jörgen Baggis* Jord er 52 Alne Jt. fran Haffuit vester paa och til mit Rendesteen paa Gaden ved thennd synder siide hoess *Jörgenn Bagge* Er 44 Alne Dog saa att the schulle före ther paa god Kjöpstedtz Bögning och thennd wed Hefft och magt holde och aarligen til guede Rede huer Paaske Affthen giffue theraff til jordschyld halffanden Mark Dansche til fattige Pefflinge i *Aarhuss* Schole cum inhib. sol. Act. *Schanderborg* 14 Januarij 1573.

(Jydske Register i Cancelli-Archivet.)

№ 53.

1573. 3 Febr. Brev, at Mester *Giert van Grönningen* maa være fri for Skat, Vagthold &c.

Wij *Frederich* &c. Gjöre alle vitterligt att effterdj wij nu haffue anthagit wdj nogitt wortt arbeyde och thjenniste thenne breffuissere Mester *Gjertt van Gröningenn* Borger vdj vor Kjöpstedt *Aarhus* Tha haffue wij aff vor synderlig Gunst och Naade vndt och tilladt Och nu meth thette wortt Obne Breff vnde och tillade Att hand vdj for[ne] vor Kjöpsted *Aarhus* maa were quitt och frij for schatt wachthold Och all anden

Borgelig och Byes Tynge Emeden och all thennd stund hand er vdj for^ne vort Arbeide. cum inhib. sol. Actum *Schanderborg* 3 Febr. 1573.

(Jydske Register.)

№ 54.

1573. 6 Marts. Brev om Eftergivelse af 800 Daler, som Borgerne ikke kunne afstedkomme, da de, der skulde have betalt samme Penge, ere bortdöde i en stor Pestilens.

Wij *Frederich* &c. Gjöre alle vitterligt Att efflerdj wore vndersotthe Oss Elskl. Borgemester Raadmennd och Menige Borger vdj vor Kjöpstedt *Aarhus* haffue vnderdanigst ladit giffue oss tilkjende huorledis the vdj forgangne Aaringe ere bleffne tilbage staaendis meth en partt aff huis schatt the ware taxerit for att schulle komme Oss til Hjelp meth som schall belöbe siig iiij^ct Enkede Daller Och iiij^ct Daller i Mönt Och ther hoess becklage att ther samme Summa penche schulle haffue werit vdgiffuit war en stor pestilentze ther vdj Byen Saa en stor partt aff theris meth borger hendöde huor for the effter slig Leiligheedt och for adschillige tönge och Besueringe thennom paahengde icke kunde for^ne Summa afstedkomme Tha haffue wij nu for^ne viij^ct Daller naadigst meth thennom omdragit Saa the effter themne Dag ther for icke schulle wiidere manes eller tilthalis i nogre Maade.

Act. *Schanderborg* 6 Martz 1573.

(Jydske Register.)

№ 55.

1573. 29 Mai. Brev paa de Gaarde, Præsterne, Læsemesteren og Skolemesteren skulle have til Residenser, naar de Canniker, der nu besidde dem, ved Döden ere afgangne.

Wij *Frederich* &c. G. A. V. att efflerthi wij forfare att Sognepresterne vdj wor Kjöpstedt *Aarhus* Saa oc

Lessemester oc Scholemester ther sammestedz haffue ingen wisse Gaardt oc Residenzer som the kunde boe oc haffue theris werelsse vdi och ther dog vdj vor kjere Herre Faders Tiid saliig oc hoylofflig Ehukommelse er gjort thend Forordning att Sognepresterne meth Cannikedome schulle were forsörgit Tha paa thet att for[ne] Sogneprester, Lessemester oc Scholemester oc theris efftherkommere maa haffue wisse gaarde som the kunde paaboe haffue wij aff wor Synderlig gunst oc naade vndt oc tilladt och nu meth thette wort Obne breff vnde och tillade at nar thisse epther[ne] Prelater oc Cannicker dör och affgaar mue och schulle the huer bekomme en Cannickegaard som the nu paabor effther thennom Vdj saa Maade som effterfölger Först skall Sognepræstenn til St. Clemintz prebenn schall haffue thennd Gaard Oss Elskel. *Ottho Brockenhus* wor Rentemester nu vdj were haffuer, Præsten till St. Olaj Prebende thend Gaard Mester *Thomas* iboer, Præsten till wor Frue Kiercke thend Gaard *Frantz Banner* haffuer, Lessemesteren thend Gaard han nu sielff paaboer Och Scholemesteren thend Gaard *Poffuell Harboe* haffuer till sitt Cannickedom huilcke Gaarde oc Residentzer for[ne] Sogneprester, Lessemester och Skolemester mue oc skulle huer effter for[ne] Cannikers Död oc Afgang bekomme och the oc theres Effterkommere thennom siidenn att haffue, niude bruge och beholde till evig Tiid Dog att the skulle holde samme Gaarde wedt guod Heffd magt och Bygning cum inhibitione solita.

Act. *Drottningborg* 29 May 1573.

(Efter en Copi i Raadhus-Archivet.)

№ 56.

1573. 16 Juni. Brev om Eftergivelse af forhöjet Accise, som nogle Borgere staae til Rest med, og som de ikke, efterat Mynten er omsat, uden deres store Skade kunne udgive.

Vij *Frederich* &c. G. A. V. att effthertbi thisse breffuissere *Rasmus Thomessenn, Knud Oluffssenn, Severenn Thögerssenn, Rasmus Thommessenn, Severenn Nielssen, Peder Gyss, Johan Jenssenn* och *Jens Offuessenn,* Borgere vdj wor Kjöpstedt *Aarhus* haffue ladiit giffue Oss tilkjende huorledis the stande tilbage medt Siisse af nogit Tydstöll som the haffue ladiit hente och indföre ther for Byenn Och ther hoess beklage att the icke kunde affstedt komme thennd Siisse som thennom nu kreffuis aff samme Öll effteratt Mönthenn bleff omsatt vdenn theris store Schade och ther for vnderdanigst ere begjerendis att motte niude samme Öll for liig Siisse som ther pleiyer att gange förend Mönthenn bleff omsatt Tha haffue wij aff wor synderliig gunst oc naade vndt oc tilladt Och nu medt thette wortt Obne breff vnde oc tillade Att forbeneffnde wor vndersotte Borgere vdj *Aarhus* maa niude oc beholde huess Tydstöll the udj saa maade till thenne Dag haffve indfördt for for^{ne} *Aarhus* for sliig Siisse som ther pleiyer aff att gaa förend Mönthenn bleff omsatt Och att the paa thenne Gang medt ydermere Siisse theraff icke schulle besueris i nogne maade. Dog hvess Tydstöll the effther thenne Dag lade indföre ther for Byenn schulle the forsiisse epther som andenstedz her vdj Riiget seduanligt er.

Actum *Schanderborg* thennd 16 Junij 1573.

(Jydske Tegn.)

№ 57.

1573. 24 Juni. Brev, at Byfogden skal betale Husleje for *Helle Matthises*, saalænge hun lever.

Frederich &c. G. A. V. att wij aff Synderlig G. och N. haffue beuilgit och tilladt at ville aarligenn lade betale hues Hussleie thenne Breffuisersche *Helle Matissis* schall vdgiffue aff thet Huss hun nu vdj boer saa lenge hun leffuer Thi bede wij och biude wor byfogit wdj wor Kjöpstedt *Aarhuss* som nu er eller her effther kommendes worder att thu paa wores wegne betaler och fornöier aarligen for[ne] Hussleie for for[ne] *Helle Mathisses* vdj hindes Liffs Tiidt och saa lenge hun leffuer och thett indschriffue vdj thitt Regenschaff Ladendes thett Ingenlunde.

Act. *Skanderborg* thend 24 Junij 1573.

(Jydske Tegn.)

№ 58.

1574. 28 August. Brev om 15 Bösseskytter at lægges i Borgeleie. De skulle ikke have mere om Dagen end 2 Maaltider Mad og 6 Potter Øl. Ere de utilbörlige i deres Forhold, da kunne Borgemestre og Raad lade dem sætte og siden berette, hvorledes de have handlet med dem.

Frederich thenndt Anden med gudtz naade *Danm. Norg. Wend.* och *Gott.* koning &c. Wor gunst tilfornn, wiider att wij schicke til etther xv, wore Bösseskötter, Som en tiidlang, wdj etthers Bye, Skulle haffue theris Borgeleigre, Thj Bede wij etther och wille, At nar the etther med thette wort breff besögendes worder, i tha Annamer thennom ther ind wdj Byen, och lader forlegge wdj herberger, forskaffendes thennom frj wnderholding til mad och öll, Saa lenge the ther fortöffue, Och paa thett the etther icke skulle besuerre Offuer huiis billigt er, Tha skal ingen aff thennom giffues om Dagen mere end tho Maaltider mad och Sex

potter öll, Findes nogen som sig wthilbörligen eller mottwillig forholder, tha skulle i haffue fuldmagt, thennom att lade sette, Och siiden att schriffue fra etther, huorledès the thennom handlit haffue, Wii wille lade forschaffe, àttj thennom egien med thet förste skulle bliffue quit, Thi lader thett Ingenlunde. Schreffuit paa wortt Slott *Skanderborg* thend xxviij Dag Augustj Aar &c. MDLxxiiij. Wnd. wortt Sig^{tt}.

Udskrift:

Oss Elskel. Borgemester Raadmend och Menige Borgere wdj wor Kiöpsted *Aarhuss*.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet.)

№ 59.

1574. 22 Octbr. Brev, at de Fattige i Hospitalet i *Aarhus* maa have Olden til 100 Svin i *Skanderborg* Skove.

Vi *Frederich* &c. &c. vnde och tillade Att the Fattige vdj Hospitallitt vdj vor Kjöbstedt *Aarhus* mue her effther saa titt och offthe som Olden er paa uor och Kronens Schouffue till wortt Slott *Skanderborg* vbehindrit haffue niude och bekomme olden till 1^{ct} Suin Och samme Suin oldenfrij beholde, Dog att Forstanderenn thet tilforn schall giffue Lenssmanden her sammestedz tilkjende och aff hannom foruisses Och schall Forstanderen icke heller andre Suin ved thette Skin paa for^{ne} Schouffue indfrij vden huad Hospitallit kommer thill beste, Saa frampt thett befindis hand tha icke vill stande oss till retthe och straffis som for anditt Tiuffuerij. cum inhib. solita.

Act. *Schanderborg* 22 Octobr. 1574.

(Jydske Register.)

№ 60.

1574. 22 Octbr. Bestalling for *Jacob Hovmester* at være Hospitals-Forstander.

Vij *Frederich* &c. G. a. V. effthertbi wij forfare att *Jacob Klendsmid* som her till haffuer werit Forstander for wortt almindelig Hospital vdj vor Kiöpsted *Aarhus* nu ecke well lenger for hans allerdom och schröbelighed Kand forestaa samme Befaling och ther for vnderdanig[t] haffuer werit begierendes ther meth att mue forschonis Tha haffue (wij) therfor tilschickett och befalit Och nu meth thette wortt obne Breff tilschicke och befale thenne Breffuisser *Jacob Hoffuemester* att schulle were Forstandere for samme almindelig Hospitall och schall hand giöre wor Lens mand paa wor gaard vdj *Aarhus* hans eed paa wore wegne att hand schall were the Fattige huld och tro och i alle maade for[ne] Befalinge trolig och flittelig forestaae och sig att wille schicke och altingist foreholde effther thend Fundatz ther paa gjort er. Sammeledis skall hand aarligen betimen vdj Lensmandens Bispens Borgemesters och Raadz offueruerelsse giöre gode Rede och clartt Regenschaff for huis hand paa the Fattiges wegne anammit och egien udgiffuet haffuer Och for samme hans Befalinge maa hand bekomme och vppebære saadane Lön som Forstandere for hannom haffde och thennom vdj Fundatzen er tillagt, Bedendes och Biudendes menige Hospitals thjennere attj tilthencker att suare for[ne] Jacob Hoffuemester paa the Fattiges wegne giffuendes och gjörendes etthers aarlige Landgilde och anden Rettighed i plichtige ere hand schall egien holde etther alle och huer serdelis wed Loug och Rett och ingen aff etther tilstede emod Lougen att uforrettis i nogre Maade. Actum *Schanderborg* 22 Octbr. 1574.

(Jydske Register.)

№ 61.

1574. 21 Decbr. Mageskifte mellem Lehnsmanden paa Kongens Vegne og *Jens Smed*, om en Jord paa Graven mellem *Jens Smeds* Boder og det Gjerde, som staaer mellem Kongens *Slagtergaard* og *Urtehaven*, mod en Jord, beliggende udenfor *Stuesporten* ved Kongens Have &c.

Wij *Frederich* &c. G. a. V. att thenne Breffuissere *Jens Smid* Borger vdj wor Kiöpsted *Aarhus* nu haffuer hafft for Oss ett obitt bezeglit papyrs Breff Oss elskel. *Folmer Rosenkrantz* till *Stensballe* wor Mand och thjenner haffuer wdgiffuit lydendes ord fran ord som her effther fölger, Jeg *Folmer Rosenkrantz* till *Stensballe* Befalingsmand paa *Aarhus gordt* Gjör vitterligt for alle medt thette mit obne Breff att jeg effther Kong. Maj. min allernaadigste Herris munttlige Befaling och Borgemesterens her vdj *Aarhuss* Byes Offueruerelse haffuer werit offuer och giortt ett wenligtt magschiffthe med *Jens Smid* Borger i *Aarhus* i saa Maade att Kong. Maj. schall haffue en *Jens Smidz* Haffue leggendes vden for *Stuesport* nest westen op till Kong. May. Haffue, Huilcken forne Haffue Kong. May. och hans Naadis efftherkomendes Konninger vdj *Danmarck* schall haffue niude bruge och beholde till *Aarhus gordt* till Euindelig eyendomme och huis aarlige Renthe ther bör aff att gange med retthe aff forne Haffue til *Aarhus* Bye thett schall forne *Jens Smid* och hands efftherkommendes Arffuinge udgiffue till *Aarhus* Bye aarligen, Herimod skall *Jens Smid* och hans efftherkommendes Arfuinge haffue et Kong. Maystz. Stöcke jord liggendes her vdj *Aarhus* Bye paa Graffuen nest westen op till then Bod som forne *Jens Smid* nu sjelff vdj were haffuer och saa i westert till thet Gierde som stander emellom Kong. Maystz. schlachtergordt och örthehaffuen och forne iord och saa vdj sönder fran Gaden paa Graffuen till thet Vicarie iord som Her *Otte Eylersen* som bode vdj *Katterup* vdj hand och

were haffde thend Stund hand leffuede. Att saa vdj Sandhed er som for[nit] stander trycker jeg mit Signett neden for thette mit obne Breff Och haffuer jeg tilbedit erlig och welfornumstig Mand *Lauritz Fogh*, *Peder Schriffuer* Borgemestere vdj *Aarhus* emed mig att bezegle. Schreffuen paa *Aarhusgordt* thend Tissdag nest for St. Hansdag Midsommer Anno 1568. Effter som samme Breff ydermere indholder och uduisser huelckitt Breff wij aff wor Synderlig Gunst och Naade haffue fuldbyrdt, Samtyckt och stadfest &c. &c. Act. *Schanderborg* thend 21 Decbr. 1574.

(Jydske Tegn.)

№ 62.

1575. 25 Januar. Brev, at Borgemestre og Raad maa indtage to Stykker Jord paa begge Sider af Adelvejen, kaldte Bispens Lökke, og nyde dem uden Skat og Skyld pro officio.

Vy *Frederich* &c. G. a. V. att effterthi oss elskel. Borgemestere och Raadmend vdj wor Kiöpstedt *Aarhus* haffwer underdanigst ladit giffwe oss tilkjende huorledes the dagligen haffue stor wmage och Besueringe saa well paa wore Wegne som paa Byens och the ther emod ingen Fordell eller renthe haffue som vdj andre Kjöpsteder men ther offwer lide stor Forssömmelsse paa theris nering och Bjering Tha haffue wij aff wor Synderlig gunst och naade vndt och tilladt och nu med thette wortt obne Bref wnde och tillade att forne Borgemestere och Raadmendt the som nu er och her effther kommendes worder mue hereffther indthage ett Stöcke iord synden for for[ne] *Aarhuss* wden for *Brobjerg* leggendes Kaldes Bispens Löcke paa begge Sidder wed adelweigen som *Aarhus* By er bebreffuit och samme jord quit och frij vden ald tönge och affgifft paa theris Embitz wegne haffue niude bruge och beholde for thennom och theris effthirkommere

Borgemester och Raadmendt vdj forne *Aarhuss* indtil saa lenge wij anderledes therom tilsigendes vorder, hwilcken jord the imidler Thiid ochsaa mue gjöre thennom saa nöttige som the best kunde. Cum. inhib. sol.

Act. *Schanderborg* 25 Januar 1575.

(Jydske Register.)

№ 63.

1575. 29 Januar. Brev, at Borgemestre og Raad aarlig maa udföre 4 Græsöxne eller Staldöxne til *Tydskland*.

Wij *Frederich* &c. G. a. V. effther Borgemestere och Raadmendt vdj vor Kjöpstedt *Aarhus* vnderdanigst Begjering haffue vndt och tilladt Och nu med thette vort Obne Breff vnde och tillade att forne Borgemestere och Raadmendt sammesteds mue hereffther huer thennom aarlig ther for Byen lade udföre och wdskibe 4 Gress Öxen eller Staldöxen och thennom lade före til Skibs vdj *Tysklandt* Indtill saalenge wij anderledis ther om tilsigendis worder Dog saa att the samme Gress Öxen eller Staldöxen schulle fortholde hoes wor Sissemester samestedz lige som the blef dreffuen egjennom wore almindelig Toldsteder her vdj Rigitt Saa frampt the findis ther emod att gjöre the icke wille haffue forbrott thette wort Breff och ther offuer straffis som vedbör Cum inhib. solita.

Act. *Skanderborg* thend 29 Januar 1575.

(Jydske Register.)

№ 64.

1575. 24 August. Brev om de 600 Daler, som Byen var taxeret for at udrede til *Ribe* Byes Befæstning.

Mijnn gantske wenlig Helsenn Nu och altiid forsendtt med gud. kijere Wenner giffuendes Ether wenliig till kijnde, huorledes ieg haffuer fangit Mijnn alle

Nathigste Herris schriffuelsse att ieg skall opberre thenn hielp, Somm ij skulle wdgiffue till *Rijbber* Byes Befestning Somm er aff Ethers Bye vj^{c} Daller, huor for er Mijnn wenliig Böenn till Ether, att ij wille schrifftligen strax Biude mig tilbage mett thette mit Bud, Naar eller huilckenn thiid ij wille wdgiffue Samme Hielp Som ij er taxerit for och huor epther jeg kunde haffue migh att Rette Om ther kom Wandlyck paa (thett gud forbiude) thaa will ieg haffue Ether aduarit ieg will aldelis werre wndskyldt Om Samme Hielp ijckj kommer fram till Samme Termijn, Som er till S. Michiels Daagh wdj thett Seniste, Som Kong. Maytt. Breff indholder och formelder, huor Epther ij kunde haffue Ether att Retthe Och ieg for mynn personn giör gierne huis Ether er kiertt Her med will iegh haffue Ether gud almegtigste befalindes aff *Aarhuss*, Anno 75 then 24 Augusti.

Biörnn Anderssenn
thiill *Stenkolt.*

Udskrift:

Erliig wiise och welagt Mendtt Borgemestere Raad och Byefogit wdij *Aarhuss* Synn Sönderliig guode Wenner, wenligenn tilschreffuit.

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet.)

№ 65.

1575. 31 Dcbr. Kongebrev paa, at Byfogden skal nyde en Tiendedel af Sagefald.

Jens Haurum Byefogitt i *Aarhus* fik Kong. May^{s}. Breff att hand her effther for sin umage maa niude och beholde thend thiende Penche aff hues Sagefald hand paa Kong. May^{s}. Wegne ther vdj Byen vppeberendes worder ad gratiam cum inhib. sol.

Act. *Schanderborg* 31 Decbr. 1575.

(Jydske Register.)

№ 66.

1577. 18 Marts. Et Connossement over 10 Læster Öl.

Kiendes ieg *Seueren Jenssen* Borger wdj *Aarhus* for alle och giörer vitherligtt med dethe mit obne breff att ieg epther myn Borgemester oc Raads Beffaling epther som the haffde fangit kon. Matt. Beffaling att skulle framskicke XL lester öll till *Kiöbindhauen* som Borgene skule brögge aff Hans naad. kon. Mattᵉ. egen molt huilkit thi annamett her paa *Bisgordt*, Tha haffuer ieg wdj same suma anfangit x lester öll som ieg skall före till *Kiöbennhauen* och ther fraa antworde meg och fly thennom ther paa klar quitantz hiem igen aff hannem som mig myn fract giffwendes worder Dat. *Aarhus* then 18 Martij Aar 1577.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet.)

№ 67.

1577. 17 April. *Niels Paaskes* Quittering paa 8½ Læst 2 Tdr. Öl.

Kiendis ieg *Niels Paaske*, Schriffuer paa *Kiöpnnehaffnns* Slot, att ieg haffuer ladit annamme paa K. M. min naadigste Herres veignne, halffniynde lester thoe thönner öll, som Borgemmestere och Raadt i *Aarhuus* hidt vidt *Seuerenn Jensenn* ther sammestedtz haffuer fremsenndt Som the haffue ladit brögge aff K. M. egit malt och homble, Til vindisbyrd er mit Signnet her vnnder tryct, Schriffuit paa *Kiöbenhaffnn* Slot thenndt xvij Aprilis Anno MDLxxvii.

Niels Paaske
met Eigen Hannndt.

Paa Foden læses:

thenne schipper fich her sin fragt for huer lest [24 Tdr.] thre ℔ som för gik.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet.)

№ 68.

1579. 10 Jan. Brev paa Eftergivelse af de 300 Daler, som Byen staaer til Rest med, formedelst den Pestilens, der en Tid lang har hersket der i Byen; item paa 100 Böge til at forbedre deres Havn med.

Frederich thennd Andenn med Guds naade *Danmarckis, Norgis, Wendis* och *Gotthis* Konning &c.

Wor gunst tilfornn, Wiider att effther som j vnderdanigst giffuer tilkiennde, Attj endnu staar tilbage med iij^{c} daler, aff thennd Summa pennche j for thuo aar siidenn war taxeritt fore att schulle komme oss till hielp med Beklaginndes att enn stor partt etthers Medborgere vdj thennd Pestelentze som en tiidlanng haffuer regeritt hoss ether, ere hendöde, som schulle skatte med ether, Saa byenn ther offuer forringis, Att the icke kunde komme samme Rest affstedt. Tha haffue wij nu Naadigst anseett slig etthers wilkor, Och ere tilfredtz Attj med the iij^{c} Daler, j med tilbage staar aff for^{ne} skatt, mue bliffue forschonitt, wij haffue och effther ethers begieringe Naadigst beuilgitt ether j^{c} byger till hielp etthers baffn och minde med att forbedre. Och skicke etther her hoss wortt breff till *Jörgenn Rosenkrantz* Att hannd paa wore wegne schall ether samme j^{c} böger forschaffe, paa *Kallö* schouffue, Dog j thenom sielff ther fra schulle lade hennthe, Ther effther j etther kunde wiide att rette, Schreffuitt paa wortt slott *Koldinghuss* thennd x Dag Januarij Aar &c MDLxxjx.

Under wort Sig^{tt}.

Friderich.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet.)

№ 69.

1579. 3 December. Brev, at da Havnen i stor Storm og Uveir har taget mærkelig Skade, og der vil behöves en stor Sum Penge til at forbedre den med, saa skjænker H. M. Byen den resterende Byskat.

Wij *Frederich* thennd Anden med Gudtz Naade *Danmarckis Norgis Wendis* och *Gottis* Koning Hertug wdj *Sleswig Holstenn Stormarnn* och *Dittmerschen* Greffue wdj *Oldenborg* och *Delmenhorst* Giöre alle witterligt att eptherthj Os Elskel. Borgemestere och Raadmend wdj wor Kiöpsted *Aarhuss*, haffue Vnderdanigst giffuit Oss tilkiende, huorledis thieris Hauffnn ther for byen wdi storm och wuedder Möggit er bleffuen forderffuit Saa att thend med thett förste will hielpis och föris Raad wed, huilckitt icke Kand giöris medt Rinnge bekostninge, Vnderdanigst ther fore Begierendis att wij till hielp Samme thieris haffn att forferdige, wilde wnde och beuilge thennom thieris byschatt som Som (sic) the med tilbagestaar att maa beholde, For thette forgangitt Aar Tha haffue wij thend Leylighed anseett och naadigst Vnndt och beuilgit att Borgemester och Raadmend wdj *Aarhuss* mue beholde Ald thenndt thieris Byschatt som the for forgangitt Aar medt thilbage staar, till hielp for[ne] thieris haffn medt att forbedre och ferdige giöre, Dog the thend till Samme haffns forbedring Skulle forunde (foruende?) och till Inthett anditt, Bedendis och Biudendis wor Rennthemestere, Att hand thennon for Aldt forgangen *Aarss* byes schatt lader bliffue quitt och forschonitt paa thenne gang, Effther som forschreffuit staar, Giffuit wdj *Todbierg* thennd 3 dag Decembris Aar &c. MDLxxix. Vnder wort signet.

Friderich.

Paa Ryggen Seglet og Udskrift:

Borgemester Raadmend vdj *Aarhus*.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet.)

№ 70.

1581. 6 Juli. Borgemestre og Raad unde og oplade *Sören Madsen Skriver* en Jord ved Mindet, mod 2 ß aarlig til St. Andreæ Aften m. m.

Borgemestere Raad oc Menigheden i *Aarhuus* Bye, Giöre alle witterligt med thette wortt obne Breff, att wij haffue wndt oc oplatt, oc nw med thette wortt obne Breff wnder oc oplader Erlig Mand *Seuerin Matzen Schriffuer* boendis her sammesteds oc hans sande rett eptherkomendis arffuinge, ett stöcke aff Byens Jord oc grund liggendis her neder wedt *Aarhus minde* som strecker sig wdj sin Lenge fra *Jörgen Muosis* Jord og Egendom som Byen hannem oc wndt haffuer, oc sudöst heden emod Minde howditt fyritiive alne, Oc wdj sin brede fraa Hawitt oc emod Aaen lige epther for^ne^ *Jörgen Muosis* Iordt Huilcken forschreffne Jord grund oc Eyedom for^ne^ *Seuerin Matzen*, hans Hwstroe Börnn oc theeris Arffuinge skall haffue, nyde, bruge oc beholde till Ewindelig Eyedom i sin Lenge oc brede som forschr. stander, Dog med saadan Wilkor att forschr. *Seueren Matzen* oc hans sande arffuinge, eller huem som samme Jord haffuendis eller brugendis worder, skall giffue ther aff aarligen Aar, St. Andres Afften tho skilling Danske till *Aarhws* Byes nötte oc gaffn wden all forsömelsse. Och ther som forschr. Jordskyldt jj skill. Danske bliffuer igjenstaaendis wdj tree samfelde Aar, oc ey redeligen wdgiffuit som forschr. stander, Tha skall forschr. Jord oc grund med then Bögning som ther tha paa findis, were quitt oc frij till *Aarhws* Bye igien wden all Hinder eller modstandt i nogre Maade. Och hwis forschr. *Seuerin Matzen* eller nogen aff hans arffuinger wille selge eller thennem affhende samme forschr. Jord oc Eyedom tha skall then först tildiubes Borgemestere och Raad i *Aarhws* paa Byens wegne för end thenn tilbiudis eller afhendis till nogen

anden i nogen Maade. Oc skall for^ne *Seuerin Matzen* oc hans arffuinge eller huo samme Jord haffuer i Hand oc heffdt, were forplictet att holde rentt oc ferdigtt for then, med frij fuorte wd till gaden, med pikning saa wyet som andre hans Naboer thet holder oc hans Jord sig stræcker Byen wden all skade ij alle maade Oc icke skall tilstedis att lade kaste eller feie mög eller skarn i Aaen, paa thet ther med icke skall forfyldis eller forderffuis i nogen Maade Till ydermiere windisbyrdt oc bedrė foruaring haffue wij laditt henge woris Stadt Secret neden thette obne Breff Datum *Aarhws* then 6 July 1581.*)

(Originalen paa Pergament i Raadhus-Archivet; Seglet vedhænger.)

№ 71.

1582. 19 Juni. Brev, at Borgemestre og Raad maa holde en Vinkjelder, og maa ingen Anden der i Byen sælge Vin i Kande, Stob eller Pottemaal ud af Huset, men vel i Huset og i Fade og Amevis.

Wij *Frederich* &c. Giöre alle witterligtt Att epterthj wij forfare att vdj wor Kiöpsted *Aarhuss* schall were stor Bröst for win, Saa att fremid folck thid Kommer for theris pendinge icke kunde bekomme nogen win ther god er, Men huess nogen ther er

---

*) Dette Skjöde er udstædt uden Lehnsmandens Mellemkomst. 40 Aar senere, nemlig 1620 den 12te October, udstædte Borgemestre og Raad et Skjöde til „den velagte Mand *Anders Berttelssen* Slotsskriver paa *Skanderborg*", paa et Stykke Jord „vdenn Vestergade — — — vestenn nest op till *Anders Rimsniders* Haffue" for 20 Courant-Daler og 10 ß aarlig Jordskyld, hvilket var udstædt „medt woris kierre Lendtzmandtz Erlig och welbiurdige mand *Lauritz Lindenov* till *Overgaardt* hans beuilgende och Sambtöcke". Desuden havde nogle af Byens Borgere ved egenhændig Underskrift givet deres Samtykke til dette Salg.

schall thett were forfalsked, Tha haffue wij aff wor Synderlig gunst och naade undt och tilladt, Och nu mett thette wortt obne breff vnde och tillade Att oss Elskel. Borgemestere och Raadmend vdj wor Kiöpsted *Aarhuss* Maa her epther holde en Winkielder ther sammestedtz Till saa lenge wij anderledis ther om tilsigendis worder, Saa the schulle were plichtige altiid att holde samme Winkielder welbespissitt mett god win att wortt folck och thiennere saa offthe wij thid hender att komme, och saa lenge wij ther forthöffuer saa well som fremmede och andre som giester ther wdj Byen, Mue och kunde bekomme for ett schielligt werd win till kiöbs i for^ne Winkielder, saa att ther paa ingen Bröst eller fiell findis, Och paa thett the saa mögitt thess bedre Kand holde for^ne Winkielder wed machtt, wille wij att huercken Jndbyggerne ther vdj Byen eller nogen anden schulle midlertiid mue wdtappe nogen Win enthen vdj Kander Stobbe eller potter thall vden theris husse, fordrister sig nogen till her emod att giöre, Skall handh affue forbrut till Oss thett fadt eller Amme Win hand tapper aff, Och ingen naade ther hoes att were, Dog schall her mett icke were forment nogen Borgere att selge heell eller halff Amme eller vdj sitt egitt huss att fortappe win till sin egen och sine gjesters Behoff, Och schulle Borgemestere och Raadmend her emod were plichtige att holde thend win till kiöbs som god och wforfalsked er, Saa frampt the icke wille haffue thenne wor benaading forbrott, huorepther sig huer &c.

Act. *Kiöpnehaffn* thend xix Juny MDLxxxii.

(Jydske Register.)

№ 72.

1584. 30 Mai. Brev, at Borgemestre og Raad skulle hjælpe *Iver Lauritzen* til Erstatning for den Skade, han har lidt ved Forlöfte for Fru *Sidsel Oxes* Foged &c.

Frederich thend Anden Med Gudtz Naade *Danmarckis Norgis Wendis* och *Gottis* koning &c.

Wor gunst tilforn, Wiider att thenne Breffuissere *Jffuer Laurizen* Haffuer wnderdanigst Ladit giffue Oss thilkiende, Att hand med Nogle Flere wore och kronens thiennere, Ere kommen wdj Löffte thil Oss Elskl[e]. *Frue Zitzille Oxe Erick Podebuskis* Effther-leffuerske, For en som haffuer thient hinde for foggit. Och Offuer Same Löffthe Er komen wdj stor Skade och penningis wdgifft, Och Ingen Opretning the Bekomme kand, aff thend the haffue Loffuit fore. Och ther fore paa sine Egne, och Sin Selskaff, the andre Forlöffzmend theris wegne wnderdanigst Begierit thenne wor skriffuelsse thil etther, Att the aff Noggen Eygendom, som for[ne] Foggitt skal haffue ther wdj Byen, som thennom thil Forwaring forskreffuit Er Maa hielpis thil Opretning, Effther som I aff hossliggende Supplicatz widere Forfarer. Thj Bede wij etther och wille, attj Same Person, for huilcken the haffue Loffuit och Lid Skade, Thilholder, Att hand thennom for Same theris Skade fornöiger och thilfridzstiller, Och ther som hand thett Icke giöre will, Attj tha ere thennom Behielpelig, att mue Bekome Opretning, aff huis godtz och Eygendom, hand kand haffue ther wdj Byen. Saa the widere Icke skulle haffue then[m] ther om for Oss att Beklage, Ther med skier wor wilge, Schreffuit paa wortt Slott *Skanderborg* thend 30 Maij Aar &c. MDLxxxiiij Vnder wortt Signett.

Friderich.

Paa Ryggen Seglet og Udskrift:

Oss Elskl. Borgemestere Och Raadmend vdj vor Kiöbsted *Aarhus*.

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet.)

№ 73.

1587. 10 Sept. Brev med 6 Bösseskytter, der skulle holdes nödtörftig med Mad og Öl eller gives 2½ Mark om Ugen og ikke mere.

Min wenlig Helssen etter nu och altidt tillforne medt wor Herre, Kierre Borgemestere och Raadt, synderlige gode wenner, Nest min wenlig tacksigellsse, Giffuendis etter wenligen tillkiende, att ieg endnu paa kong. Matt. min Naadigste Herris wegne, tillschicker etter vj hans Matt. Bösseschötter*), som och paa naagen tidtlang schulle bliffue beliggendis i etters Bye wdj borgeleie Bedendis etter therfore, paa kong. Matt. wegne att naar forne Bösseschötter, etter medt thenne min schriffuellsse besöger, J tha Annamer thenum till etter, i etters Bye, thenum lade indligge i herberge, Och siden forschaffer thenum giffues nöttturffttig Vnderhollung till Madt och Öll, Ther som thet och siunis Borgerne lideligger, att the wille giffue thenum halfftreide march dansche, om wgen, och icke meire, huor med the och schulle lade thenum nöie, Och atj siden i alle maade forholler etter medt thenum, effther som i tillforne pleie att giöre, indtill i fange paa kong. Matt. wegne, wiidere bescheidt, her effther i nu kunde wiide etter att rette, Och hues i

---

*) I Brevet ligger en Seddel, saalydende: Anno 87 thendt 11 Septembris bleffue thesse eptherschr. Kong. M. Bösseköth schreffuen wdj Borgeleie till Aarhus: *Lauridz Dus*, *Bertell v. Sastedt*, *Frandz v. Maideborg*, *Thomes Holst*, *Thome Lauridzen*, *Knudt Throellssen thomslar*.

sampt etters . . . . kunde haffue gaatt aff giör Jeg alt . . . . mett haffue, etter gudt allmechtigste Befallendis, *Kiöpnehaffn* thendt 10 Septemb. Anno 1587.

Christoffer Valckendorff till *Glorrupp*.

Udskrift:

Erligh och forstandige mendt Borgemestere och Raadt vdj *Aarhuus* Minne synderlige goede Wenner, Wenligenn tilschr[tt].

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet.)

№ 74.

1587. 26 Sept. Quittering paa 50 Daler til det Domhus, som skal opföres i *Viborg*.

Anno 1587 thennd 26 September, Annamit Jegh *Jörgenn Skram* till *Thielle*, Aff fornumstighe Mannd *Niels Schriffuer* ij *Aarhus*, paa *Aarhus* Byenns wegnne, ett halff hundrett Dall., Som dj haffuer giffuit till denn domhus: Som schall opbygis her vdj *Viburgh*, Des till Windesbiurdt haffuer jegh wnnderschriffuit med egenn hannd: Datum *Viburgh* ut literris.

Jörgen Skram med Egen handt.

(Originalen i Raadhus-Archivet.)

№ 75.

1587. 24 Octbr. Brev, at man skal forholde sig rigtigt imod de Bösseskytter og Baadsmænd, som sendes i Borgeleie.

Friderich thend anden &c. Wor gunst thillforn, wiider att Epthertj wij Ere kommen wdi Forfaring att med wore Bösseskiötter och Bodtzmend som Forschriffuis wdj Borgeleiger, Jcke Forholdis Richtiglig, Epther wore breffue som ther om udgangen Ere, Synderlig med the Kostpenning som thennom giffuis,

Tha thilschicke wij Ether Endnu wor obne breff om wor allffuorlig willge therudinden Bedendis Ether och wille attj Endelig Ere Forthennckt wdj, Epther samme wortt breff med for^{ne} wore Bösseskiötter och bodtzmend Som hoss ether bliffue Forschreffuitt wdj Borgelieie (sic), Ether att Forholde, Saa Fremptt thett Jcke skier, meden ther Emod Handlis, Och widere wrigtighed ther udindenn Aff Ethers Eptherladelse eller Forsömmelse ther Epther Spörgis, J tha Jcke wille stande Oss thill Rette therfore, Som the wor bud och Forordning Jcke holde Eptherkomme och achte wille, ther Epther j Ether wider att Rette, Thermed skier wor Alffuorlig wilge och befalling, Schreffuit paa wort Slott *Hadersleffhuss* thend 24 Octobris Aar Mdlxxxvij. Vnder wortt Sig^{tt}.

Paa Ryggen Seglet og Udskrift:

Oss Ellskl. Borgemestere Raadmendt Och Byefougitt wdj wor Kiöpstedt *Aarhuss.*

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet.)

№ 76.

1587. 7 Novbr. Cancelli-Brev og Tilstaaelse, at *Aarhus* havde anmeldt i Cancelliet paa *Haderslevhus*, at Staden havde tilgode Forstrækning 1593½ Daler og 2033 ℳ 6 β i Klippinge.

Effter Kong. Mattz. Vdgangene Breffue och befallinge om Beschiedt om Pantt och gieldbreffue vdj Hans Mattz. Cantzlie att schicke, haffuer Borgemester och Raadmend wdj *Aarhuss* Jndschickitt och offuergiffuitt, Copie aff Ett Kong. Mattz. Breff, Liudendis Paa halffandet Thussind halffempte sindtzthiuffue och halffierde Daller, som the Kong. Matt. thill Riigens behoff lontt och forstracht haffuer, dateritt Paa *Kiöpnehaffn* thend 8 Dag Junij A° &c. 63 Thissligiste *Jochim Becks* Quittantz, Paa thuo Thussinde threduge thre marck vj β vdj Klipping, som the effther Kong.

Mattz. schriffuelsse, huilchen the ther hoes haffue att fremlegge, haffue forstracht Kong. Matt., Mett Rund mynt Att schulle vdj fremthiiden egien bethallis, som samme Quittantz Wiidere formelder, daterit Paa *Kiöpnehaffn* thend 22 Dag Maij Ao &c. 64 Bemelthe beskedt om for^ne breffue er Jndkommen Vdj Kong. Mattz. Cantzlie Paa *Hadersslefflhuss* thend 7 Nouembris Ao. &c. 87. Aff Kong. Matts. danske Cantzelie.

(Originalen i Raadhus-Archivet.)

№ 77.

1587. 19 Novbr. Brev til *Mandrup Parsberg*, at da der var kommen Klage fra de Bösseskytter, som ligge i Borgeleie i *Aarhus*, at Borgerne spise dem af med 2 ℔ (= 1 Daler) i Kostpenge, saa tilholdes disse at give Bösseskytterne Mad, og kun i det Tilfælde, at de ikke ville lade sig nöje med Værtens daglige Kost, da kan han give dem 2 ℔ om Ugen i Kostpenge.

Frederich Thend anden &c.

Wor Synderlig gunst tilforn, Wiider att wore Bysseskytter som ere forschreffuitt och forlagdt wdj Borgeleyer wdj wor kiöpstedtt *Aarhuss*, haffue wnderdanigst till Oss Suppliceritt, och beklagitt, att Borgerne epther Ett wortt breff wij haffue laditt wdgaa, huorledis mett wor Bysseskytter och Botzmend, wdj theris Borgeleyer, och mett pendinge thennum att giffue, huor the heller wille haffue pendinge ennd kost, schulle forholdis, Skulle wille wegre thennum wdj att wnderholde wore Bysseskytter, och thennum med ij ℔ om Wggen affwiisse Lige som thett Borgerne, wdj samme wortt breff schulle were frij forbeholditt, huad heller the wille wnderholde wore Bysseskytter eller giffue thennum 1 Daller om wggen, huilchett som thett aldrig haffuer weritt wor mening Saa kommer Oss Selsom fore, att Borgerne schulle thennum wnderstande, wore breffue epther theris serlige Wild att wdthyde Epther samme breff icke anderledis medföre, end huor

nogen wor Bysseskytter eller Bodzmend thennum icke wille lade sig nöye mett wertens daglig Spisse, och heller wille haffue pendinge end kost, Tha schulle the giffue therfore om wggen 1 Daller, Thj Bede wij Ether och begiere attj ther wdj haffuer indsehende och forordne, att huor wore Bysseskytter och Bodzmend wille lade thennum nöye mett huad huer mandtz effne och Huss til Dag spiiss formaar, The ther bekommer wnderholding till Mad och Öll, epther som wor breff, wij therom tilforn huer kjöpstedt haffue tilschreffuitt indholder och formelder, meden huor nogen icke wille lade sig Nöye mett Wertens Leyligheddt, att thennum giffuis 1 Daller som for[ne] wore breffue tilholder, Ther mett skier Oss till Wilge, Befallendis Ether Gud. Schreffuit paa wortt Slott *Hadersleffhuss* thend xix Novembris Aar &c. MDLxxxvij.

wnder wortt Sig[tt].

Friderich.

Paa Ryggen Udskrift:

Oss Elskel. Erlig och Welbiurdig *M.* . . . . . . *Parssbierg* Wor Mand Raad och Embitzmand paa wor gaard wdi *Aarhuss.*

(Originalen paa Papir i Raadhus-Archivet med Segl.)

№ 78.

1588 17 Febr. Liste paa de liderlige og paslöse Personer, som bleve Byen forviste.

Anno 1588 Thenndt 17 Februarij Er thisse Eptherschr. foruist Byenn epther Kongell. Mayts. Mandatt fordj att thi haffuer Jickj kundschaff fra the steder thj haffuer tillfforn veritt Ere

Marin Jbsdather i *Dorite Pryssis* Bode vid hindis gordt for hunn haffuer Jngenn Beuiss fra the steder hun er frakommen — *Ane Jensdather* vdj Same bode som er hindes Datter — Thendt quinde paa *Meillgade* i *Dorite Pripis* buo som *Pr.*

Mickellssen haffuer Sagdt godt for — *Hans Hiebe* i *Jenns Olluffsens* Buoe — *Matz Mourizen* i *M. Peders* bode — *Jahane Jffuers* mett Sinn Bolle — *Niells Pederssen* i *M. Christoffers* Boe — *Jacop Felltbereder* i *Peder Brödz* bode — *Hans Kiöbinghaffn* huos *Las Gius* — *Marin Nielsdather* i *Ollff Bundes* Buode — *Marin Ericksdather* huos *Rasmus Kallckslar* — *Sizell Chrestensdather* i *Sanders* Bode — *Simen Bödker* i *Morten Skredders* Bode — *Mortenn Söffrinsenn* — *Karine Hougordz* och hindis hussfolck i *Anders Nielssis* Bode — *Madelline Perlamentmackers* i *Anders Niellsens* Buode — *Knnudt Rasmussens* Söster y her *Pouills* Buode — *Jenns Fest* i *Jon Schriffuers* Bod er volldsuorne — *Marin Mortensdather* i *Fegiude*; *Berette Jens Oluffssen* hun forlockett got folckis Drengj och piger — *Anne Offuergordtz* och hinndis Sönn voldsuornne — *Knnudt Vogennkarll* — *Peder Jenssen* vidt Beckenn hanns hussquonne, y Her *Laurizes* Bode — *Anne Mortensdather* i *Las Jensenns* kieller som er *Jörgen Smagbirs* Sösters — *Marin* vnnder *Villatz Snedker* — *Marin* i same kieller er komen aff *Nörherrit* — *Marin* vnnder *Rasmus Snedker* — *Karinn Tamesdather* lössactig Quinde vnnder *Rasmus Snedker* — *Marin Tamesdather* i *Niells Lassenns* Buoer — *Anne Vettis* och hinndis dather — *Barbra Niells Schriffuers* — *Junge Chrestensdather* huos *Seffrin Louring* och hindis pige — Thenndt Bunde i *Erick Laurizes* buode som tillfornn er foruist Byenn — Enn quinde huos *Anne Kiemners* — *Frederick Smidtz* Broder volldtsuornne — *Seffrin Seffrinssen* i fru *Hilleborigs* gaardt — Enn Quinnde huos *Ane Tuorsagers* i Smedgordenn — *Marin Gregersdather* i Closters bode — *Zizell* och *Dorettj* i *Skiögiskou* — *Peder Plougmandz* quone och hindis Dather i *Peder Skiöttis* Bode — *Jenns Haugaardtt* bag Clostret — *Niells Bödker* volldsuornne — *Marine* och *Mette* i Peder

Saxis Buode bag Closterit — *Marin Nebells* Dötter i Mester *Lauriz Fönbos* Buode — *Marinn Dambs* och att forffare om hinders gifftermaall — *Albritt Skotte* i fru *Zizells* gaardt — *Kierstin Pedersdather* ij *Biörns* Bode — *Mette Nielsdather Seffrinn Rasmussens* Söster — *Mett Pedersdather* huos *Kierstenn Skauboes* — *Lille Anne Offuis* husquonne — *Seffrin Pederssen* vogenn-karll hospitals bode fick ett vnntt vinndisbyrdt for tyffuerj — Noch en Anden karll er i husse medt hannom och hans quone lige saa god — *Jens Seffrinssen* i *Töger Tamsens* bode — *Jenns Somer* i *Peder Brödz* bode — *Marin Lystrupis* oc hinnders Dather och hinnders husquonne — *Anne Semquonne* och hinders Buollschaff och hinders sönn — *Niells Skibböggers* quonne vdj *Niels Schriffuers* Ny bode — *Dorettj* i kjellerboen och hinders husquonne — *Tygi Remsnider* i *Hanns Bundtmagers* buode — *Jens Mickellsen* i *Jffuers* Bode; Notta er i madschapi mett *Jens Jbssen* i *Seffrin Pederssens* bode — *Rasmus Jbssen* i *Peder Jörgenssens* bode — *Seffrin Niellssen* i *Jffuers* bode Beuissis att brende staffre och Andenn Gierdtzell — *Seffrin Pederssen* i *Follmers gyde* ij *Dorettj Pripis* Bode i vor frue sogn tislig[te] hans höstru och dather. —

Vor Frue Sogenn.

Chrestenn Viborig i gammell *Knudz* Boder ij *Follmers giude* — *Niells Marquordsenn* i her *Pouells* Buode paa *Samssö* — *Anne Jens Hinrichssens* dather lösactig och skicker sig illde — *Jenns Graffuer* i *Seffrin Pedersens* Buode (vnntt röchte) och hans stallbroder vid naffn *Jens* — *Jenns Morttensens* quone och börnn i Same Buode — En quinde huos *Moritz Murmannd* — *Karin Pedersdather* som thient i Closter i husse huos *Ane Jensdather* i *Seffrin Pederssens* Buode tislig[te] *Ane Jensdather* selff — *Niells Jennsenn*

som thient *Peder Saxi* vdj Somer — *Anne* -till *Jens Mortensenns* ij *Seffrin Pedersens* Buode — *Karin Kiers* medt sine tho hussquinder i *Rasmus Ericksens* Bode och hinders Sön *Hans Kier* — En quinde till *Anders Puortners* — *Anne Brögerquinnde* medt hinders thoe Dötter — *Jngierdt* i *Simonis* Buo i *Rymölle* — *Karine Lessösdatther* — *Anne Nebells* hussquinde — *Rasmus Lasenn* i *Knud Schriffuers* Buode — Enn Lantzmandt Nylligenn kommen i *Knudt Schriffuers* Buode — *Tames Karine Jepis* Sön i M. *Chrestens* Buode — *Buolld Knnudtzdather* i M. *Chrestens* Buode — *Anne Ladinngs* — *Anne Hansdather* huos *Rasmus Jörgennsenn* — *Lauritz Bunntmager* i Hr. *Hansis* Buode i *Vittenn* — *Peder Jeppersenns* husquinde medt ij Börenn i *Hamers* buode — *Lauritz Kielltering* Bag Closterit — *Kierstenn* i *Knudt Jensens* Buo medt hinnders Datter — *Birgite Seffrinsdather* i gamell *Knudt Jensens* Buo paa Volden er foruist Byen tillforne — *Anne Landis* i *Knnudz* bode — *Jörgenn Clausenn* i *Knudz* bode medt Sine hussquinder et vnnt rögt at holle Huorer paa stalde och Sameller Huorer om Afftenn till skallck och tyffpack — *Buolldt Jensdather* i gamell *Knudz* Bode — *Kierstin Kockis* i *Las Fogs* Buode paa *Rossengade* — *Kierstin* i *Knudt Jensenns* Buo huos *Anne Bunnttmagers* — *Kierstenn Jensis* paa *Stursgade*.*)

(Originalen i Raadhus-Archivet.)

№ 79.

1588. 3 Septb. Brev til Borgemestre og Raad at forlægge 34 Bösseskytter i Borgeleie og at give dem Mad, som de menige Borgere selv have den, og ikke mere end 6 Potter Öl om Dagen. Vil nogen hellere give Kostpenge, da skal det være ham uforment, og skulle Borgemestre og Raad have Indseende med, at de ikke trænge Borgerne til at give sig Kostpenge. Des-

*) Den hele Sum er 41 Mænd, 83 Qvinder og 4 Börn, i alt 128 Personer.

lige at der ikke skal gives dem mere end 8 Dages Kostpenge ad Gangen, og dersom en Bösseskytte drager af Borgeleie med eller uden Forlov, da mister han for den Tid sine Kostpenge. Item forholder nogen Bösseskytte sig modvillig, da kunne Borgemestre og Raad lade ham fængsle og lade gaae Dom over ham efter Loven og Stadens Privilegier. Dersom Borgemestre og Raad heri findes forsömmelige, da skulle de selv staade Anklageren til Rette, som om de selv havde gjort Gjerningen. Dog maa de ogsaa have Indseende med, at Borgerne ikke forurette Bösseskytterne.

Christiann thennd Fierde medt Gudtz Naade *Danmarckis Norgis Wendis* och *Gottis* wdualdt Konning.

Wor gunst tillfornn. Wiider att wij skicke thid till Ethers Bye xxxiiij aff wore Bösseskiötter, som ther paa nogenn thid skulle bliffue beliggendis, Bedendis Ether ther fore och wille, attj thenum annamme till Ether, och lader thenum forlegge wdj Herberge, och forskaffe thenum theris tilbörlig wnderholding, till Nottorffthig Mad och Öll, vj potter Öll om dagenn och Jcke mere, Epther som thend mennige Mand aff Borgerne, formaa att wnderholde siig Selff, Och ther som ther findis nogenn aff Borgerne, som heller wille giffue penndinge End Spisse thenum, Tha maa thet were thenum fritt fore, Epthersom huer thenum med huer andre kunde Eens werre, Som billigtt och Rett Kand werre, Dog saa attj haffuer Jndseende ther med, att Jngenn aff wore Bösseskiötter, stiller thenum modtuillig Emod Borgerne, paa thet att the wille Threnge Borgerne till, att giffue thenum Kostpenninge, Thissligste attj och haffue flittig Jndseende, herudinden att Jngenn aff forne Bösseskiötter, som thid worder forskickitt vdj Borgeleiger, Enthen nu Eller her Epther, giffuis till lige, mere End 8 Dagis Kostpenninge, huilcke pendinge the skulle forthere ther wdj Byenn och Jcke andenstedtz, Thersom och Nogenn drager aff sitt Borgeleiger, Enthenn med forloff eller wdenn forloff, Tha skall hanum middeller

thid Jngen Kostpenninge giffuis, Och attj vdj alle maade, Ether med thenum forholde, Epther hues Breffue thend Stormechtig[te] Hogborne Förste och herre Her *Frederich* thend anden Danmarkis Norg. &c. Konning, wor kiere Herre Fader Sallig och hoglofflig Ehukommelsse, tillforn therom till Ether haffuer Naadigst laditt wdgaa, Thersom och nogenn aff for[ne] Bösseskiötter holder thenum modtuilligen Emod nogenn aff Borgerne, Eller theris Folck, attj tha lader thenum Fencklig Jndsette, och siidenn Epther theris gierninger, Lader gaa Dom offuer thenum, Epther Lougenn och Ethers Preuilegier, Thersom J och her wdindenn findis forsömelige, och Nogenn Klage ther offuer kommer, Tha skulle J selff stande anklagerenn, vdj theris sted, som gierningen giordtt haffuer till Rette, Dog attj ther hoss haffue god Jndseende, att samme wore Bösseskiötter, Jcke aff Ethers medborgere, till wrette bliffue besuergitt, Ther med skier wor willge, Skreffuitt paa wortt Slott *Kiöpnehauffnn* thend iij Dag Septembris Aar &c. MDLxxxviij.

Wnder wortt Sig[tt].

Hogbem[te] wor allernaadig[t] wdualde Herre Prindts och Konningis tillforordnede Regierings Raad. Som nu tillstede Ere.

Jörgen Rossenkrants Egen handt. *Christoff. Walckenn Dorff* egn handt.

№ 80.

1588. Mandtal over Borgervæbningen i Aarhus.

(Meddelt af Etatsraad Finn Magnusen.)

Mandtallsregister offuer Borgerne och Menighedenn vdj Aarhus, som er taxerit for Rusting Waaben och Wergi att holle och epther thenne dag att

werre ferdig och Gherustit med nar Behoff giöris och tillsigis. 1588 then 10 Septbr. Befallingshebber Tillforordenit. Hopmand: *Niels Pedersenn*, Borgemester. Hopmandtz Lutenant: *Knud Ollufsönn.* Fennickdrager: Mester *Nickell Barttsker.* Förn: Mester *Olluff Bartsker.* Felltwebler: *Jacop Abbellenn Bogfförer.* Ghemein Webler: *Augustinus Gulldsmidt, Jacop Felltbereder.* Proffos: *Mogens Hagennsen.* (A) „Gheröstit med Harnisk, lange spiss och Slagsuerdt: *Jörgen Somerffeld* Borgmester. *Seffrin Pederssönn, Erik Lauritzenn, Peder Rasmusen Kærr, Jens Oluffsenn, Svend Pouellsenn, Peder Nielssenn, Johann Orm* („*tho mend*"; synes at være senere tilföjet) *Niels Schriffuer, Jenns Pouellsenn,* Raadmendt. *Pouell Brandsenn* &c. (Lit.) *Chrestenn Bartsker,* (Borgere) Summa Lxx Mandt." „Gheröstet med lange Röer . . . *Söffren Matzenn Schriffuer,* . . . *Pouell Bartsker, Seffrin Kock* (o. fl.), *Hans Bartskier, Hendrick Töffelmager, Claus Krudkremer, Svend Bendsön,* Byffogit, til sammen ij^{c} xxi mandt. Gherustit med Federspiud Helldeborn och stackit Röer. *Willm Skibböger. Niels Seffrinsenn Skibbögger Oluff Skibböger Niels Skibböger.* Suma Lxxi Mand. Samme Rustning eller og Bindöxer och Degenn (alle Tömmermænd) xxi Mandt. „Summarum Summa paa alle forskreffne tillhobe iii½^{c} xxxiii Mandt.*)

---

*) Efter hvad der nu forefindes af denne Liste bliver Antallet kun 383, med Officererne 390; men enkelte Blade kunne være bortkomne. *Horsens* havde i alt, Borgere taxerede for Vaaben eller Rustning, (efter min Opsummering) 205 Mand; *Randers* 266; *Ebeltoft* 203; *Grendaa* 211, *Houffbro* 92.

F. M.

(Geheime-Archivet.)

№ 81.

1594. 17 Juli. Brev fra *Enevold Kruse*, at Raadmand *Peder Christensen* er beskikket til at forhöre Toldernes, Sisemestrenes og Byfogdernes Regnskaber overalt i *Nörre-Jylland*, som og til at oppebære Byskatten.

Minn ganndsche wennlig Hilsenn, Althidt forsenndt medt Gudt Aldmechtigste, Kierre Wenner, Nest min Vennlig thacksigelsse for mögen beuist ehre och guode huilckedt ieg aff formuen, medt aldt godtwillighedt, Althidt gierne forschylde will, Giffuer ieg ether vennligen att wijde, att efftersom Konng. Mtt. Naadigst haffuer thilbethroidt *Peder Christenssen* Raademanndt ther Vdj *Aarhuus**), att schulle her effter Paa widere bescheedt forhöre och Quithere Tholdernis, Zisssemesters, och Byefougdernis Regenschaffue, ther wdj *Nörre Judtlanndt*, Saa well som och att oppeberre, huis Aarlig Byeskatt, aff thierris Bye, Aarl'genn bör att Vdgiffuis Effter som höigbe[te] Konng. Maietts. breff och bestillinng, hannum ther paa Naad[e] giffuidt er, therom Clarliger och Vidtlöfftiger formelder, huor for ieg beder ether, Attj Aarligenn thill huer Sannctj Mauritij Dag, Ethers Byeschatt, Tholdt, Zissse, och anndenn rettighedt, Som enthen Borgemestere och Raadt, Paa Byenns Veignne thill Aarlig Byeskatt pligtig er, att Vdgiffue, eller och huis Konng. Maietts. Tholder Zisssemester och Byefougidt ther sammestedh paa hans Maietts. Veignne haffuer Oppeborridt, hoes for[ne] *Peder Christennsssenn*, medt gott och Rigthigt Regennschabff, forclarer och affbethaller, Saa att hanndt ther paa icke i nogre maade, Kanndt

---

*) Efter et Brev uden Datum hos *P. Friis Edvardsen* i hans *Skjelskörs* Beskrivelse Pag. 609 var *Peder Christensen* ansat, som ovenmeldt, og skulde for denne Bestilling nyde „thill Lön och Vnderholdning, saa vell som och till Forthæring med sine Regenschaffuer at forklare, aarligen 80 gamble Daller och een sædvanlig Hoff-Klædningh."

sig for Konng. Maiett^s. Haffue att beklage, Thagenndis hoes hannum paa samme Ethers Byeskatt och Regennschabffue hanns Quitanndtz och foruaring som thet sig bör, Jegh for min Persoenn althidt giernne giör, huis ether Kierdt er, Befallenndis ether her medt Gudt Aldmechtigste, Aff *Kiöpnehaffn* thenndt 17 July Anno 1594.

Enwoldt Krussse.
Eigenn Haannd.

Udskriften:

Erlig wiissse och Velagte Menndt, Borgemestere, Raademenndt, Tholdere, Zisssemester, och Byefougidt vdj *Aarhus*, Minne Sönnderlige guode wenner, Ganndtsche Wennligenn thilschreff^tt.

Lest paa *Aarhus* Raadhus for Raadt och Rett then 15 Augustj A^o 1594.

(Originalen i Raadhus-Archivet.)

№ 82.

1594. 30 Octbr. *Mikkel Ibsens* Gjenbrev, at eftersom han, hans Hustru og Börn af Borgemestre og Raad ere blevne forskaanede for at erlægge de 15 Grot Jordskyld, der skulde gaae af et Hus i den Gaard, som tilhörte Abbedissen i Maribo, saa vedstaaer han, at om han og hans Familie ikke forblive i Besiddelse af bemeldte Gaard, da skal Jordskylden komme til Staden.

Jeg *Mickell Ibsenn* Borger vdj *Aarhus* Kiendis for alle, Och Giöre witterllig wdj thette mit obne Breff att Effthersom ieg haffuer wdj Brug och Besiddellsse aff Erllig Och welbyrdige Abbedize wdj *Mariboe* kloster then gaardt som ieg nu ibuor her wdj *Aarhus* liginndis, östenn och Nordenn Jndenn *Borgeporttenn* Medt thet huss som findis Nuordist wdj Samme gaardt

Sönden Nest optill Erlig och forstandige Mandt *Pouell Pederssen Schriffuer* Raadmandt her Samestedt hans gaardt, att ieg Same gaardt Min Liffstidt, och min höstru och Barn thieris Liffstidt then Maa Beside, Effther thet Breffs lydellsse mig aff forbemellte Abbedise wdj forskr. *Mariboe* kloster ther paa Giffuit er, Dog att ieg Saa well som thj, huillke ther for min tidt Same gaardt aff Arilldztidt Besiditt haffuer skulle giffue till Aarllige Jordskylldt till *Aarhus* Bye aff thet stöcke Jordt som thet huss paastaar, Nuordist ij gaardenn, femtan Grott, Effter som Mitt Besidellsse Breff Ther om wider Jndhollder, Saa well som Andenn kongellig och Borgerllig plict och tynge, Och Dhj Danemendt Borgemester och Raadt som nu er her wdj *Aarhus* haffuer wntt och tillatt, Beuillgitt och Samtöcktt for thennom och thieris Efftherkomere Borgemester och Raadt att ieg min höstru och Barnn, maa och skall were och Bliffue forskaanitt for forskr. xv grotte Jordskylldt aff forscr. stöcke Jordt att wdgiffue, woris liffstidt om wij Samme gaardt Saa lengj wdj Besidellsse och Brug Behollldinndis worder, Men om saa kunnde hende sigh att ieg, minn höstru eller Barnn icke Behollt forscreffne Gaardt woris Liffstidt wdj Besidellsse, Dha skall thett Breff icke lenger Actis eller kome *Aarhus* Bye till forhindring paa forscr. xv grott Jordskylld, huillckitt Breff Borgemester och Raadt mig nu ther paa Giffuitt haffuer Men thet Breff Saa well som Jordskylldenn att kome till *Aarhus* Bye Jgienn Skall her medt were alldiellis wforkrenckitt thenn Anndenn kongellig Och Borgellig plict och tynge som Bör att wdredis, och wdgiffuis aff forscreffne gaardt och Eigendom, att Saa wdj Sandhedt er och wrygglligen holldis skall som forscr. Staar haffuer Jeg Tröcktt miitt Singnett her Nedenn wnnder Dattum *Aarhus*

then 30 October Anno 1594 Och haffuer jeg thette mitt Breff till ydermiere stadfestillsse medt min Egenn haanndt wnnderschreffuiitt. *)

(L. S.)

Michell Jbssönn.
Egenn hanndt.

(Originalen i Raadhus-Archivet.)

---

*) Over Porten paa Capt. *Marcus Beck's* Gaard, der udentvivl omfatter baade *Mikkel Ibsens* og hans Nabo, *Poul Persens*, Gaarde, staaer foruden en Indskrift Navnet, *Powel Pirsen*, et Bomærke, en Sild og Aarstallet 1593, alt udskaaret i det Stykke Tömmer, som ligger over begge Portstolperne.

Den samme Gaard ejede, om jeg ikke feiler, Borgemester *Knud Galthens* Enke; see foran Pag. 172.

Anhang.

№ 83.

1458. 13 September Herredags-Dom, betræffende Stridigheder mellem Biskop *Jens* i *Aarhus* og *Otto Nielsen* og *Erik Ottesen (Rosenkrands)*.

Wii *Cristiern* meth guds nade Danmarcks Sweriges Noriges Wendes oc Gothe Konningk &c. Göræ widerlegt meth thette wort obne breff nerwærendes at haffue waret Aar effter guds byrd thusende fyræhunderde halfftredyæ synnæ tywghæ paa thet otendæ, Helgæ kors afften exaltacionis i graabrödhre stowæ i *Kaalundeborgh*, tell ~~rætte at~~ höre then twedragt oc wwilliæ, som wor mellöm Hederlegh fader meth gudh bescopp *Jens* i *Aars* paa then enæ sidhe, oc welburdughe oc strengæ Ridder Her *Ottæ Nielsön* oc Her *Erik Ottessön* paa then annen sidhe, oc grandgiffuelegæ offuer at weghæ, hwelken thörre meest skuld haffdæ i then twedracht, oc grandgiffuelige atspurde om then forligelsæ, som hederligæ fædhre oc godhe men gyordæ thöm ee mellom i Horssens, oc spurdæ oc hördæ, hwat bröst ther wor i kommen, oc hwo thet brott haffde, oc hördæ telltall oc swar paa bodhe sidher, som her effter fölger, met fleræ oordh. Blant andræ ærende schuldedæ Her *Erik Ottessön* bespen aff *Aaers*, at han haffde ickæ holdet som thet at skilling wor i *Horsens*, oc spurdhe oc hörde aff forscrefne Her *Erik Ottessön* i hwat maadhe. Han sagdhe, förstther meth at hans swön skulde komme tel Aars byything paa beskeden tiid, oc ther sculde the forlades aff alle delæmaall som thöm woræ offuer-

gangen the forscrefne swën the komë oc the wolthë ickæ forlatt. Item saghde forscrefne Her *Erik*, at saa wurdh talet, at han seulde ledes i Kyrkæ paa besceden tiid han togh tiiden ware, oc motte æy komme i kyrkæ. Therfore matte han göre kost oc tæringh tell Ærkæbespen, oc impetreredæ aff hannom, at Abbeden aff *Öemecloster* leddæ hannom i kyrke: Ther for fek Abbeden bespens wgunst, oc mestæ en kyrkæ, som han haffde aff bespen. Item sculdede Her *Erik* bespen, at bespens thienere sloge Her *Eriks* thyeneræ i hyell i *Aaers* byy, oc thet schedæ aff hans brööth oc i hans bröödh, oc siden wore the swöne thet giorde saa lenge i clostered thet bespen haffde wel macht at hindræ thöm, oc hielpæ rætt offuer thöm. Item saghde Her *Erik* at sannæmæn haffde gyorth wrætt toogh paa *Ars* bything, forthy then swönd, som slagen wort, han wor loghlegæ frel-lös gyorth, togh fulldæ the tow som offuer en wfor-dellt man. Fremdeles schuldede Her *Ottæ Nielssön* forsc^ne^ bescop *Jens* aff *Aaers,* at han willde forsware *Æbelltoftæ,* oc haffde laghd eet Capelle ther i byyen ydermere thönge paa æn the haffue nogedh synnæ hafft tellfornæ oc kommet them i doem &c. Item sculdede Her *Otte* Bespen at een kyrke som weghd er tell Sanctam *Mariam Magdalenam,* ther han oc hans husffrw haffue opbögd i thet stædh som Skow oc trææ stodhæ, oc the haffue ladet bortröddæ oc haffue gyorth ther een skön kyrkæ, oc allt thet folk tell then söge [veed?], atthet hörer forscrefne Her *Ottæ* tell, oc Bespen well æy stædhe hannom tell at settæ ther Cappellaan tell eller bewæræ segh ther yder-mere meth ændhsom han oc hans husffrw haffde ther engtet tell gyort. Item flere schuldinghe haffde Her *Ottæ* tell Bespen, som her effter röris. Then tiid wii haffde hörth alle thessæ sculdingæ oc artickell, tell-tall oc swar, breff oc bewiisning, som the haffde paa

bödhe sidher, thaa satte the thet i mynnæ oc rættæ for oss. Thee wurdht wdwiisd oc wii grandgiffuelegæ offuerwoghe hwert artickell wedh segh tell rættæ oc tell mynnæ, oc wurthe ther om eendrachtelegæ eens, oc kallede thöm ind igeen, oc funnæ thöm saa for mynnæ oc rætt. Paa thet förste artickell saa thet the swönè icke wurdh forlatt paa thinget i *Aars*, som thet Recess vdwiis i *Horsens* wurth gyorth &c. Thet fore scall Bespen aff ware sielffuer paa byythinget i *Aaers* oc forladhe thöm ther oc göre Her *Erik* forbedelsæ for then forsömelsæ, at thet artickell icke hyöldes som then Recess vdhwiis, ther gyort wordt i *Horsens*. Item thet annet artickell, at Hr. *Erik* icke kom i Kyrkæ, som oc Recesset vdwiis, for tæringh, skade oc wedhèrwilliæ, som Her *Erik* haffde ther vtaff, ther for scall then bands rætt giffues igen som Her *Erik* oc hans tienære vth gaffue, oc forscreffne Abbedh scal haffue syn Kyrkæ igen, oc bespen bliffue Abbedens wen saa goodh som han wor tellforæ förre thet schedæ. Item then man Her *Eriks* thyenere som worth i hyell slagen vti Aaers &c. Well Bespen forrætte thet innen sex vgher nestkommendes at thet icke skedæ aff hans brödh oc i hans brödh, oc han æy haffde maght at hindræ the swönæ sither thet wort gyordh thaa scall bespen ther fore bliffue qwiit. Men well bespen thet æy göre, thaa scall bespen flyy thet saa, at then man bödis igen for vij lödighe mark innæn paaskæ oc begaas ther genston, som han ligger meth Vigillias oc xxx Messer. Item om sannæmend i *Aars*, ther tow gyorthe offuer then frellösæ mán &c. the bödhe ther fore som fore wræth tow bör at bödis som thee felldær vthen bespen oc Her *Erik* kunnæ forligis ther om. Item som Her *Otta* talede tell bespen om then Capella i *Æbeltoffta* &c. Thend Cappell scall giffue bespen, som han i förre tydhæ giffuet haffuer her tell oc bespen ladhe segh

nöyæ ther meth, oc er Cappellen i nogher doom at hon afflösis. Item om sancte Marie Magdalene kyrkæ &c. Ther scall Her *Ottæ Nielsön* oc hans arffwinge haffue lus patronatus vtoffuer, oc scall ther engedh regenschap göris bespen aff offer eller gaffue, som tell forscrefne kyrkæ kommer, thet stund Her *Ottæ* eller Her *Erik* entogh leffwe. Oc naar Her *Otte* oc Her *Erik* baadhe affgangen ære, thaa schulæ thörris efterkommendes arffingæ göre bespen aff *Auers* skelligt reghenscap, om ther er noger stoor tellsögningk oc Trabælegt offer kommer, oc at presten gör bespen then lydelsæ hannom bört at göre syn beschopp. Item flere artickell ære vatskilde, som wii haffue befalet Hederlegh fader meth gudh Bescopp *Knudh* aff *Wiborgh*, Her *Knudh Hinriksön*, Her *Munk* aff *Brwlegaardh*, oc Her *Jens Mattessön* aff *Wisborgh* Riddere, oc baadhe sidher tillodhe oc well meth nöghedis, at haffue magt at forlighe thöm meth mynnæ eller at skilliæ thöm meth rætte. Item om *Ottæ Böistrops* swönd, som Her *Cristoffer Lücke* togh fraa eet panser &c. thet pansær oc annedh, hwat han togh fraa hannom, scall giffues then sæme swend igeen, oc haffuer Her *Cristoffer* swönnen noget tell at sighe, thaa scall han tale hannom tell met rætte. At saa er ganged oc faredh, som foresoreffuit staar &c. &c. Datum — — die & loco quibus supra.

Dominus Rex per se, presente Domino *Thorberno Bille* cum pleno consilio.

Sigillum abest.

In tergo: Her *Otte Nielsons* arffwinge haffuer Jus patronatus offuer Mari Magdalene Kirke til ewig tiid

(Efter *Langebeks* Afskrift af Originalen i *Rosenholms* Archiv.)

№ 83.

1465. 1 August. Thingsvidne af *Aarhus* Bything, at otte af de ældste Borgere, som vidste bedst Besked med Marken, og hvoraf nogle vare tilstede, da Dronning *Margrethe* og Rigens Raad anviste og overantvordede Borgemestre og Raad *Aarhus* Mark, vidnede, at Marken strakte sig i Længden og Breden efter de angivne Grændser.

Alle men thette breff see eller höre kwngöre wi *Per Nielsssen* byfoghet i *Aars Mikel Gödhssen Per Jenssen Cristiern Lauresssen Tomes Wirkmester Oua Nielsssen Sudher læp Stwræ Och Jes Matssen* borghere Ath aar efter gutz birdh MCDLxv. sancti Petri Dagh ad vinculum (sic) Wor skicket for oss Och for andre godhæ men som tha nær[des] wore paa *Aars* bytingh *Christiern Mandrop* borghemester i *Aars* Hwilken ther loulich æssket och fik eet fwlt tingswidnæ' aff viij godhe men Swosom æræ *Nicles* (sic) *Nis Kiglingh Per Brwn Per Jenssen Jes Nielssen Skrædder, Las Perssen, Michel Skrædder* och *Mikel Nielssen Kræmer,* Thesse for[ne] gode men eendræktelich widnet paa theres godhe tro och sanden Ath the hördhæ och soghe samæ dagh paa for[ne] tingh viii dondæ men aff the ælsste, och the ther mest aff wiistæ aff *Aarsses* mark Swosom *Pær Wiidissen*) Nis Tink Jes Perssen Skyt Per Ængill Jes Horn Nis Vlff Oluff Högh* och *Jes Pasche,* hwilke for[ne] godhe men Ther eendræktelich widnet paa theris godhe tro och rætte sannen och thennom sælff full widerlicht ær Och sommæ aff thennom hoos wore, then tiidh drotningh *Margret* och righens radh Som tha hoos hennæ wore,

---

*) *Wiidissen* er udentvivl det samme som *Widerichsen.* 1723 fik *Peder Widessen*, Vægter i *Aarhus*, anvist af Fattigkassen 2 Rdr. til Badskerlön for hans Sön, *Widerich*, der var under *Anthoni Hardungs* Behandling for "dend verch og udslet hand haver i lemmerne." Forresten kan Navnet i Originalen ogsaa læses: *Wudissen* og *Wndissen.*

wiisdæ och antwordet Borghemestere Radhemen och menighe almoghe i *Aars*, *Aarses* mark paa Kronens wegne Hwræ breedh och hwre langh hwn skulde wære till for^ne^ *Aarses* almwghes behoff, till theris fææ och swiin, ffőrst lighe öster fra then steen ther ligger weedh *roghberghet* Och saa till een eegh Som kalles *griims eegh* och öster fra *griims eegh* och i *riisgordz bæk*, och saa fölgher skællet forscrefnæ bæk nedher i haffuit, och wester fra then for^ne^ steen ther ligger weedh *roghbærghet* och vp ath thet lagfall tiill the to lidhel höghe then synders höw och wester fra then for^ne^ högh och tiill *Kræmersteen* och lighe synder fra *Kræmersteen*, och tiill *Drotningh steen* och synder fra *Drotningh steen* och nedher ath thet laghfaall weedh *haslw hawe ænde* och fram ath *medels bergh* och saa nedhér i söen, och hawer then for^ne^ mark, och eghedom ligget tiill *Aarses* almughes behoff nyt och gaffn i halff tredhæ synne tiwæ aar och mere vlast och vkærdh aff alle tiil nw. Jn cujus rei testimonium secreta nostra presentibus sunt apensa. Datum anno Die & loco supradictis.*)

(Originalen paa Pergament i Geheime-Archivet med syv hængende Segl.)

№ 84.

1484. 7 April. Dagtingning mellem Kong *Hans* og *Christiern Steens* Enke og Börn, betræffende den Tiltale, Sönnen paa hans afdöde Faders Vegne havde til Biskopen af *Aarhus*.

Jeck *Erich Steen* oc *Henrich Steen* ther aff vabn ære Oc *Karine Clawess Dotter Cristiern Steens* effterleuerske Göre alle witherligt at wij met frii wilge oc beraad mod haue giort een kerlig Contracht met höig-

---

*) Dette er et af de Breve, Rigens Cantsler, *Hans Kjeldsen*, skriver efter, og som er lagt til Grund for Laasebrevet; see foran Pag. 71 fölg. *Udg.*

boren förste wor kære nad. Herre koning *Hans* &c., i swo made at wij haue vpladet hans nade all then sag faldzmaal oc rettighed oc all tiltal som *Cristiern Steens* sön tilfallen er eller kan fore thet fenxell be-scop *Jens* han fader vdi haffde oc i mange aar vdi steor wold oc welde i twang haffde oc all then wolde oc welde som hannem skede vdi forne fenxel aff be-scop *Jens*, Capittel i *Aars*, oc alle theres tilfölgere vdi huilke made hanom thet skeet er eller findes kan Oc tilbinde wii oss oc wore arffe at holde forne Dei-tingen swo at wii haffue hans nade alztingst vpladet forne sagh met all tiltal sagfald oc rettighed, vden alt genkald eller paatale, ænten aff *Cristiern Steens* sön eller nogre andre som swodan sag kan wære anrörende i nogre made. Til forwaring henge wij wort jndsigle fore thette breff oc haffue bedet wel-byrdig man *Eggerd Westenie* henge sith jndsigle fore met wort, Som giffuit er vdi *Aars* Othensdagen nest fore palmesöndag Anno Dom. mcdlxxx quarto.

(Originalen paa Pergament i Gehéime-Archivet med et Segl vedhængende; 3 Segl mangle.)

№ 85.

1486. 16 August. Biskop *Eilers* Brev om Betalingen af de 3000 Rhinske Gylden, for hvilke Staden *Aarhus* havde været pantsat til Bispestolen.

Wij *Eijler* met gutz nathe biscop i *Aars* och menigh Capitel samesteds giöre witherlict for alle met thette wort öbne breff Ath wij hawe vpboret och an-namet effter wore nöghe och wilie aff högboren förste Herre *Hans* koningh i *Danmark* och *Norigh* &c. wor kiere nadige Herre eet twsindh rinske gylden til aff-kortingh aff the try twsindh rinske gylden som *Aarsby* och stadh met skatt fogedhii och all koning-ligh ræntte och rettighet hawer staadh och staar j

pant fore til wor Domkirke sti Clements j *Aars* Thii ladhe wij hannem hans arwinghe oc efftekomer koningh. i *Danmark* quitte fore for^ne eet twsindh rinske gylden Och thacke hans nathe for godh betalinghe Item ære wij swo vdermere til eenss wordhen (om the tw twsindh rinske gylden som nw igen staar) met for^ne wor kiere nadighe herre j swomadhe som hær efftersсriwet staar ffôrst ath for^ne *Aarsby* met alle sijne koninglige ræntte och rettighet effter howet pantebreffs ludelse och wilkor scal bliwe j thet frii brugelige pant j fyritywe samfelde aar nw nest tilkomendes Och for^ne wor kiere nadige herre scal hawe hwert aar hwndrete lyb. mark aff oss eller wore efflerkomere biscoper i *Aars* betimelige ydindis om sti Martini Dagh Och thet annet hwndrete lyb. Mark som for^ne *Aarsby* giwer til aarligh skatt met all anner koninglige ræntte och rettighet effter for^ne Howetpanttebreffs ludelse scule wii och wore effterkomere biscoper i *Aars* hawe och vpbære j for^ne fyritywe aar· aar efter aar· effter thette contracts breffs Datums ludelse regne scullendes Och tha for^ne wor kiere nadige herre hans arwinge eller oc effterkomende koningher i *Danmark* for^ne *Aarsby* met thet howet pantebreff som ther vppa giort er frii och qwit met all siin koninglige ræntte och rettighet at aname til Kronen· fraa oss och wore effterkomere biscoper i *Aars* naar the fyritywe aar framgangen ere vden all hinder· hjelperædhe eller giensigelse i nogher mathe Och scal tha all then swm tretwsindh rinske gylden effter howetpantte breffs ludelse som for^ne *Aarsby* worte panttet fore til *Aars* Domkirke altings wære quitte och betalet vden all tiltale eller namaningh i nogher mathe. Jn quorum fidem & testimon. præmissor. sigitta (sic) nostra presentib. sunt appensa. Dat. *Aruss* Anno Domini Millesimo quadringentesimo octo-

gesimo sexto fferia quarta jnfra octavas assumpcionis beate virginis Marie matris ejusdem gloriose.

(Originalen paa Pergament i Geheime-Archivet har havt 2 Segl, som begge mangle.)

№ 86.

1471—1593. Udtog af den gamle Borgerskabs-Bog, begyndt 1471 og fortsat til 1673.*)

Datum anno domini Mcdlxx primo . . . .

. . . . .

Anno christi lxxvii. Item *Jep Skredher* i *Ryngkloster* er borger.

Anno Dom. Lxx octavo (to hele Aars Borgere). **It. *Adam* j ℔ oc er borgher. It. *Atzer Jenssen* er borgher ij ℔ ote ß strax oc xxiiij ß in fferia Olauj. It. *Thöger Jenssen* er borgher j ℔ jndhen mytffast. It. *P. Skredher* er borgher xjj ß. It. *Niels Winter* er borgher xxiiij ß frij for weck (sic) oc vtbod then stwnd han tien *Jes Schriffwer*. It. *Swey Niels* er borgher xii ß in domin. mitzer. It. *Jes Twrssen* er**

---

*) Den gamle Borgerskabs-Bog er halv Folio-Format, ɔ: Halvark, böjede efter Længden, og den er indbunden i Pergament. Denne höist interessante Bog fandtes ved at ordne Archivet, sammenknippet med en Skorstensfeier-Bog fra Slutningen af forrige Aarhundrede og nogle andre ubetydelige Ting, og laae henkastet i en Krog. Den er i det Hele ret vel conserveret, og indeholder foruden Registret over Borgerne flere Notitser, der til forskjellige Tider ere blevne henkastede paa de rene Blade.

Indtil 1572 betegnede man i denne Bog Datum med Helgenes Navne, men siden ligesom nu med den og den Dag i Maaneden. Fra 1587 af ophörte man at skrive Aarstallet med Romertal.

Det havde været min Hensigt ved Prikker helt igjennem at antyde hvad der under Excerperingen var forbigaaet; men jeg har maattet opgive dette.

borgher. It. *Seueren Marthenssen* er borgher xxiiii β. It. *Oluff Skredher* er borgher j ℳ indhen sti mich. Dagh. It. *Jon Skredher Höffkold* er borgher xii β. It. *Pether Jeipssen* er borgher j ℳ. It. *Jenss Skredher* aff *Rynghkloster* borgher. It. *Seueren Anderssen* er borgher *Gryndw*. It. *Jes Swendssen* er borgher oc frij for vth bod i thet förste aar. It. *Oluff Swerdffeyer* er borgher. It. *Saxi Swerdffeyer* er borgher. It. *Pauel Ffeyer* er borgher. It. *Jens Pederssen* werkmester er borgher. It. *Oluff Matssen Tymerman* er borgher. It. *Mich. Pederssen* er borgher tymerman, It. *Oluff Dal* er borgher v ℳ. It. *Nielz Palnessen* er borgher xxiiii β.

Anno Dom. mcdlxxviij die beati tome appostoli tha worth *Staffen Sampsingh* borgher oc skal gijffue ij ℳ til borgherskab Item oc ther til j lübsk ℳ hwerth aar for all tynge vthen for wor ffrwe penning oc for forskodh aff hans gardh. It. lxxviij Nativitat. Christi. It. *Seueren Michelssen* er borgher xx β. It. *Mats Tegelslar* viij β borgher. It. *Ebbij Matssen* er borgher j ℳ. It. *Erik Seuerenssen* er borgher xxjj β indhen Pings Dagh. It. *Seueren Jenssen* met *Jep Sture* viij β. It. *Anders Pederssen* Seyerbo ij ℳ. It. *Oluff Anderssen Tymerman* j ℳ, pro qvo *Amdi* jndhen Paskæ. It. Jes *Kridkas* xjj β jndhen Paskæ. It. *Gregers Pederssen* j ℳ jndhen johannis Dag pro qvo *Seueren Michelssen*. It. *Peder Erikssen* er borgher j ℳ. It. *Jes Moghenssen* er borgher iij ℳ. It. *Nis Wlff* er borgher x β. It. *Anders Pederssen Ffesker* er borgher viij β. It. *Töger Michelssen* er borgher xii β. It. *Vnge Hans Gwlsmed* ij ℳ oc er borgher Indhen Paske. It. *Claus Bastweman* er borgher j ℳ. It. *Lille Oluff Stinger* er borgher oc skål vth thenne reysse i vtbothe. It. *Jes Olufssen Grindw* er borgher oc skal vth thenne ryesse (sic). It. *Nis Pederssen* er borgher j ℳ. It. *Erik Remsnider* j ℳ er borgher pro qvo

Henrich Sönderssen indhen sto Mortens Dagh oc vj steg x alne lange jndhen ffastelaghn. It *Oluff Yøgerssen Skredher* er borgher j mark. It. *Nielz Skredher* er borgher j mark vj stig. It. *P. Glarmester* skal giffue byen vj glarwenoo.

Anno Lxxxiij *). It. *Jes Trwelssen* x mark.

Anno Dom. Lxxxiiij die mich. Dagh. It. tha worth *Hermand Gulsmit* swa til ens ath han schal giffue byen vj mark til Hwsley oc smedhen ii tdr øl om arith met swa schel at han enghen man giör forffangh oc frij for alt vthen for jj mark wekt oc wor frwe penning fra sti mich. Dag oc til sti mich. Dag oc vi mark Hws Lyæ (sic) **).

Anno Dom. Lxxxiiij på sti Clementz afftken tha worth *Jes Scriffuer* til ens met borgemestere oc radh saa at han skal giffue til byen hwarth aar i mark for alle tyngi sa lengi han er fogith oc siden giör effter hans mowge som ander borger.

Lxxx quinto kiermösse. It. tha wort *Oluff Gulsmit* sa til ens at han skal giffue byen xxiiii ß om aret holde wekt jj grot wor ffrwe penning oc smedhen j td. öl oc ther met ffrij for alt vthen Kenghen kommer til byen nw i thette förste Aar. It. *Nis Jamessen* er borger j mark indhen pingse Dag oc smedhen ij td. öl oc the skolle sta vti hans packt med smedhen.

Anno Lxxx quinto Fabiani Dagh. It. tha worh *Jes Pederssen Nam* saa til ens met borgemestere oc radh at han skal haffue sönder porth oc gieffue vi ß til byen hwarth halffue aar, löbber han for byen, tha skal han haffue ther skellight fore. It. schal *Ywar*

---

*) Af borgerlige Tilnavne 1481 og 1482 nævnes: *Widik, Jes Breth, Peder Saggsi Remsneder, Peder Wille, Oluff Pindh, Jep Kier, Peder Beske &c.*

**) Havde Staden sit eget Guldsmed-Værksted? I Jordskyldbogen forekommer (see foran Pag. 168) "Stadtsses Guldsmeds Haffue".

Wistissen giffue viij ß til byen hwat sti morthens Dag oc quit for alt.

Anno Dom. quinto die Calixti. It. worth *Pæther Fickssen* then suder swendh som steffler giör (Borger) skal giffue byen i mark indhen sti Marthens Dag oc nw nestkommendes oc were ffrij for alt til tolffte Dag Juwle oc enghen forffang at gjöre noghen meth emede eller andith her i byen anthen fore for^xe tiid eller seyden. It. *Oluff Michelssen, Matts Petherssen* tyenth er borgher i mark. *)

Anno Dom. Lxxxvj. It. *Morthen Swerdffeyer* er borgher och skal vth. It. *Jes Rodh* er borgher och skal vd. It. *Mats Jenssen* met *Hans Jenssen* er borgher oc skal vth. It. *Anders Kok* er borger i mark och ther met were frij for alth vtgifft och ther til rede ffastelagens kost for radh och for radmen om the hannem tilsige xiiij Dage for Kosthen vthen for wekt oc wor frwe penninge.

Anno Dom, Lxxxviij. It. *Henningh Kedelmager* skal giöre for byen for i mark nar behoff giöres oc er borgher. It. *P. Knwtzen Kieltringh* i mark indhen ffastelaghn.

Anno Dom. Lxxxix. It. *Moghens Oluffssen* er borgher och skal till *Gwllandh*. It. *P. Staffuen Hoffuith* er borgher och skal til *Gullandh*, viij mark. It. *P. Kieldssen* . . . . It. *Josth Möller* er borgher oc skal til *Gullandh*, fik v alne klede i mark oc alle tesse theres reijsse frij met thenne reysse oc *Jes Jenssen* sammelens for sin reysse. It. *Seueren Pederssen* boghbinder xli ß. It. *Hans Skredher Ewilds* frende er borger for *Anders Cristenssen* lansdommers bön skildh.

Anno Dom. mcdxc. It. *Jacob Barthskerer* i mark strax.

---

*) Samme Aar nævnes: *Homand, Hans Prysse Maler, Jes Rödh, Jes Lwndh, Christen Beske.*

Mcdxci. It. *Hans Matssen* er borger i mark strax til borgerskab, oc ther til skal han giffue i mark for alle kongelig tönghe i thette nest aar efftherkommendes vthen vtbot kommer tha at giöre i Harnisk effter hans for moghe oc wor frwe penning ok til at sighe i aar til forne nar thenne Detinghen eij lenger skal holdes, then fik *Christen Perssen* (Marken?).

Mcdxciij. It. *Hans Bartsker* ij mark inffra paskæ.*)

Mcdxcvj. It. *Seueren Kock* er borger oc frij for alle stycke i thette Aar vthen for 2 Grot wor ffrwe penning och vtbodh om thet paakommer tha ath giöre effther hans for moge.

Mcdxcix. It. *Niels Skindher* xii ß borgeskab komme the iohe wd sti Olai Dagh tha skall han giffue en mark. It. *Niels Skindher* viij ß for borgeskab strax.

Anno Dom. m. d. It. *P. Perssen* vtmet aan i mark borgeskab endhen en maanet effther han hjem kommer aff *Skaane*, ther var han vti vdbod. It. *P. Hantssen* myn Herres swend i mark borgeskab nar pa eskis. It. *Jes Lassen* spelman sagde borgemester syn tro tieneste oc att han skal ey andherstet forhyre seg vthen byes vthen han haffuer Loff aff borgemesther.**)

Anno Dom. mdij ssnapsting . . .

Mdiiij. die corp. christi. It. *Blasius* aff *Wismar* viij mark borgeskab oc sagde loffuet paa tro loffue oc sed at han skal gift seg oc faa seg en Dannemans Dother indhen Dag oc aar oc bögge oc boo met oss som en Dannemand og giffue penninge vd at fastelaghn. Torstdag nest epter petri ad vincola bliff thett vedtaghet att man Schulle legge iiii ß vdhi Bössen

*) Samme Aar nævnes: *Johan Spink*, *Peder Griiss*, *Wankarll*. 1496 forekomme bl. fl. *P. Palnessen Hoffman*, *Claus Graa*, *Bartholomæus Bartsker*, *Ffaas* &c. 1498: *Anders Krefft* eller *Krafft*, *Hans fan dær Na*.

**) 1501 nævnes *Peder Bröd*, *Peder Steg*, *Oluf Skjerp* o. fl.

nar mand sóordt Suerendhe for Domestedz eller han netth eller suor sig om meen &c.

Anno Dom. m. d. quinto the ölle twsind jom ffrué r. It. *Seueren Jenssen Byffogit* iiij mark borgeskab Dag til ywell.

Anno Dom. md. sexto. It. *Lass Smed* ther war for *Kalffös* xxiiij ß borgeskab nar pa eskes.

Anno Dom. m. d. ottavo snapsting. It. *Jes Lassen* i *Sudpöt* i mark borgeskab Dag till mitfast. It. *Niels Jenssen Skredher* brögher viij ß borgeskab nar paa eskes.

M. d. nono. It. *Seueren Owessen* er borgher oc skal vd i myn Herres Reyse*). It. *Swend Nelssen* sudherswend som skal haffwe *Niels Kiöbmants* sösther xx ß for hans borgeskab nar paa eskes **).

Anno Dom. md. nono. It. tha talet *Oluff Perssen* for *Goske Cristiernssen* at han bleff borgher oc skal giffue en Rinsgillen till borgeskab nar paaeskes. ii½ mark betalit i *Oluff Gudsmits* bog. It. *Seueren Trwe* er borghér for han vor i vor nad. Herres vdbodt.

Mdx. It. *Hans Perssen Kieltringh* j mark borgeskab. It. *P. Anderssen* som fek *Kyrsthen Oluffs* nör i byen i mark borgeskab. It. *P. Jessen Danmark*. It. *Seueren Sten*.

Mdxii. It. Tha loffuit *Jacob Snidcker* ij mark borgeskab oc saffde paa tro oc loffwe oc ere at han skall ey flytte bort vdhen han kand giöret i mynne ther for loffuit mester *Bern* oc *Paul Guldssmit* viij ß betalt som mest. *Bern* lade vth.

Mdxiij. It. bleff *Lage Nielssen Grydstöber* borgher oc skall giffue i½ mark borgeskab pro eo *Las Ssmit*.

Anno Dom. Mdxiii. sti Kalixti pssis Dag tha giorde *Jes Trwe* regenskaff paa then fracth han fik fra

---

*) Stundom hedder det: „i myn Heres tieneste" &c.

**) Stundom hedder det: „som fik N. N• Pige — som fik *Dorthe Moghensdatter*" o. s. v.

Lübek oc til *Falsthèrbode* xix oc xx mark ther aff bleff han skilligh ower alt regenskaff xxvi mark iiii ß hollen penge som han beholt hoss sig till *Kabell.*

Mdxiiii. It. *Niels Kedelssmit* vester i byen xxviij ß borgeskaff pro eo *Seueren Ssmit* die Ketilli. It. *Niels Perssen* er borgher oc skal giffue ii tilther bord til byen pro eo *P. Snidicker.**)

Mxvj. It. *Knwd Galthen* er borgher fri for han skal fare paa byens beste at *Neem* (?)

Mdxviij. It. *Hans Bartsker* som fulde ritren effther v mark borgeskaff oc er borgher.

Mdxxii It. tha bleff *Ffriis* borger oc skall giffue igilde eller 3 mark.

Mdxxiv. It. *Oluff Snedicker* borger oc skal arbeyde for byen for i mark.

Anno Dom. md xxvij profesto beati Francisci Tha bleff *Powel Pariiss* scomager borgher och skal gyffue en gillen *Mougens Laurssen* borgemester pro eo fidejussit — Hr. *Mougens Göye* bad hannem qwit.

Anno Dom. mdxxxi. It. bleff *Seueren Perssen* i *Feldballe* („**föd i** *Feldballe*" er overstreget) borger for 3 ℳ.

Mdxxxiij. paa sti Pouels Dag conversionis. Tha bleff *Jens Segerssen* borgher och skal gyffue iij mark oc skal flytte hiid til Byen oc blyffue her bosat thet snarist han kand fonge ther Leygelighedt til.**)

---

*) 3 Mark = en Rhinsk Gylden, 2 Gylden o. s. v. blev nu den staaende Norm for Borgerskabspengene indtil 1524. Fra 1524 til 1527 er der en Lacune i Bogen. Da Forholdene igjen vare komne til Ro, forekommer i 1527 paa ny 1 ℳ og 1½ ℳ Borgerskabspenge; dog kort efter er det atter 3 ℳ, der maa betales, og nogle Aar senere, udentvivl fordi Mynten forringedes, steg Betalingen til 15 ℳ.

**) 1598 blev efter Register over den Danske Samling i Geheime-Archivet en *Seyer Sörensen*, som havde taget Borgerskab i *Horsens* og dog boede i *Hölcke* By i *Voer* Herred og brugte Landkjöb, tiltalt og dömt herfor.

Mdxxxiiij. . . . Samme Aar Torsdagen nest for sti Hans Dag metsommer Tha bleff *Seueren Nielssen Nyb* borgher oc skall giiffue xv mark dansk pro eo *Jes Nielssen* Radman betale *Miceli* oc en tde tyst öll.*)

Aar mdxxxvi (Alle Borgere for 1 Aar). Löverdagen for Priske virg. Dag tha bleff *Nielss Ebbessen* Scomagher borgher oc skall giffue xv mark halffdelen betale at poske oc halffdelen at betale at sti michelss dag nest kom. pro eo *Anders Vdzssen.*

Mdxxx. sexto sanctor. Sebastiani & Fabiani Dag tha bleff *Nielss Anderssen Slopskeeg* borgher oc strax vdgaff xv mark.

Samme aar torsdagen i fastelaggens vgge tha bleff *Jens Clemytzssen* scredher borgher skall giffve xv mark. Samme, aar Löffuerdagen nest for visitationis Marie tha bliff *Mas Nielssen* borger ssom tienthe *Knutt Knuttssen* skallt giffue xv mark och en tde tisst öll. *Knutt Knuttssen* loffuitt att han skall betale atth sti Oluffs dagh.

Samme aar Torsssdaghen nesth effter visitationis Marie tha bleff *Nielss Jensssen* borgher ssom tientthe *Michell Jenssen* Borgemester och skall giffue xv mark att sti Olai Dagh nesth effter kommendes *Jens Franki* loffuitt.

Samme aar oc samme Dagh bliff *Christian Oluffssen* borger ssom tientthe *Mass Ibssen* och skall giffue xv mark att sti. Oluffss Dagh ther nest effter kommendes och *Mass Ibssen* loffuith.

Samme aar Torssdaghen nest effter Ketilli confessoris Dagh tha bliff *Seueren Wssen* borger schomagher och skall giffue xv ℳ, *Bertell Skerpp* loffuitt betale att sti Michel.

---

*) Endnu 1534 ved Helligtrekongerstid gave 2de Borgere kun 3 ℳ Borgerskabspenge; men paa St. Voldborgaften maatte en Borger erlægge 15 ℳ „at betale til Olavi" og dette blev herefter den staaende Norm.

S. a. Torssdaghen nest effter Pet. apli ad vincula tha bliff *Jörghen Vernnissen* borgher skall giffue xv mark att sti Mich. Dagh nu nest kommendes: *Lage Lagessen* loffuith.

S. a. then Löffuerdagh nest effter Petri ad vincola tha bliff *Rasmus Jenssen* borger ssom tientthe *Moghens Laurentssen* borgemester skalle giffue xv mark att betaale atth iwell nu nesth kommendes *Knutth Knuttssen* loffuith.

S. a. Löffuerdaghen nest ept. Dionisij bliff *Jens Frantzssen* borgher ssom kom aff *Ælöff* skall giffue xv ꝑ pro eo *Jens Frankj*.

S. a. siele Dagh bliff *P. Pallssen* borgher ssom tientthe *Knutt Galthen* skall giffue xv ꝑ *Moghens Laurentssen* loffuitt.

S. a. oc samme Dagh bliff *P. Jbssen* borg. ssom tientte *Christian Skredder* schall giffue xv ꝑ *Knutt Galthen* loffuitt for hannem.

S. a. Sabbato post omn. Sanctor. (5 Novbr.) haffuer *Knutt Sneddicker* loffuit att komme her igen inden tiisdag afften oc tale mynde for hand foor vloffiig her till bien ssom bor vdi *Oluff Michelssens* gardt paa *Medelgadhe* the haffuer hand lofft oss paa ssyn ere.

S. a. Torssdaghen nest effter Martini tha bliff *Seueren Seuerenssen Smed* ssom kom aff *Kallenborge* borger skall giffue xv mark ad iwell *Christian Temermandt* loffuitt.

S. a. Löffuerdaghen nest effter Martinj bliff *Seueren Michellssen* borger ssom tientt *Rasmus Michellssen* hans broder skall giffue xv mark att fastelaghen nest kommend. *Rasm. Michelssen* loffuit.

S. a. pa sti Clementis Dag bliff *Pouell Perssen* borgher ssom tientte *Rasm. Frantssen* skall giffue xv mark indhen paaske *Jens Lenno* loffuitt.

S. a. paa sti andree apli Dag bleff *Seueren Oluffssen* borgher ssom tientte *Michell Jenssen* oc skall giffue xv mark *Jens Frankj* loffuit.

Anno Dom. mdxxxvj paa sti andreæ apost. Dag: tha saffde *Christiann Knuzssen* Borgemestere Radtmenndt oc Byfogden tieneste pa Byens vegne for enn Bödell oc en rettermanndt; oc beplicthet seg till et Hengindt ther ssom hand vdj nogher maade römmer eller faare hedhen emod borgemesters oc fogdens minde. attj skall lade hannem henge huare the kunde hannem ther effter opspörge &c.

S. a Löffuerdaghen nest effter tha bleff *Matth. Lunnd* borger oc skall giffue xv mark *Knutt Galthen* loffuitt.

S. a. Löffuerdaghen nest for iwell wantt *Niels Jenssen* borgeskab ighen skall giffue x mark.*)

A. D. mdxxxviij. . . . .

Eodem Anno vigilia Mathæi apost. bliff *Michel Byskitt* borger schall giffue xv mark penninghe.

Mdxxxviij. Torssdagen nest for fastelagen suore tesse effther[ne] skippere attj ickj schulle indtage nogett godtz att före for andre endt for köbmendt *Michell Hög, Hans Erboo Jens Michellssen Anders Tiibo* skipper *Bertell Rasmus Tunbo Seueren Pindt Seueren Perssen.*

Eod. an. torssdagen nest for fastelagen lodt *Niels Skytte Murmester* leesse vor kere nadige Herris breff att handt schulle vere quitt for alle tyngj.

Eod. an. torssdagen i fastelagens vgge bleff *Seueren Michelssen* borger ssom kom aff *Hellnis* skall giffue xv mark vdj rundhe fireskillinger pro eo *Offue Skytte* betaale att medtssommer nest tilkommendes.

Mdxxxviii. paa Pasche afften vntte Borgemestere oc Raadt *Niels Roodt* att bruge slagtterie thette ssamme aar och schall giffue v marck vdj rundhe fire skellinge möntthe.

Mdxxxviii. paa ste valborgh afftenn vntte Borgemestere Radtmendt och almugen *Peder Oluffssen*

*) 1537 er der hist og her til de xv mark föjet „penninghe."

Lxiij mark wdj otte skellings möntte oc ij marck och iij marck stikj och skall hand giffue bien Lx marck penninghe ther for igen att sti mic, Dag nest tilkommend.

Eod. anno Torssdagen nestepter egidij abbatis bliff *Hans van ther viidhe mönttemester* borger och schall giffue xv mark att betaale att Michelj nesth kommendes, . . .

Eod. anno Löffuerdagen nest effter nat. Marie bliff *Michel Jenssen Smedt* borger ssom kom aff *Hommelloor* och Schall giffue xv mark att betale att Martini nestkommendes pro eo *Jens Knutzssenn:* och att hand Schall flytte hiidt till bien met thet förste och boe her vthi Bien og Skatte og Skilthe met sine medtborgere: och om ther kommer vdtbudt paa tha schall hand holle en för karll y sett stedtnar han nem tillsiges.*)

Mdxli. Löffuerdagen nesth for purificationis Marie tha bleff tesse epter[ne] Skippere attspurdhe vdhi vor Rostuffue om ther var nogett Ködt eller Honning indhe skibbet paa thes skibb ther the seglet till *Lübeck* tha badt the them Gud hielp mett opragtte fingre att ther ey var nogett entthen ködt eller Honning indtskibbet paa theres skib till Lübek thet the vdaff visthe y nogen madhe: *Seueren Tiibo.* — *Seueren Pindt.* — *Oluff Tunbo.* — Och *Hans Arbo* sagde att ther ickj heller var paa hans skibbe ydhen ij tdr. Kiödt som *Las Fog* sendhe till hans verdt oc iij tdr. Honning.

Mdxlii. . . . Eod. anno bliff *Seuerin Anderssen* schomager suendt borger och bleff quitt for handt gjorde en karll vdt y konningens vdtbudt.

Mdxliij. Löffuerdagen ther nest epther bliff *Hans Jung* apotheker borger och gaff strax ij Daller y möntthe.**)

*) Dette Aar gaves ellers 2 „Jacobdaler, Jochimsdaller" o. s. v., eller N. N. Mark i Danske Hvider, og 2 Daler blev længe Normen.

**) Samme Aar blev, formodentlig den samme, „*Hans Jung Abbetecker*", Broder i Guds Legoms Lag i *Aalborg*.

Eod. an. Haffuer *Anders Rosshammer* loffuitt att ville löbe biens erendhe till *Viborg Randers* eller andensteds nar hand tillsagdt bliffuer for kongens weckt hand forssömmit &c.*)

Mdxliiij. Eod. anno vigilia Thome apli. bliff *Seuerin Stiger* borger och schall giffue ij Daler halfft att paasche och halfft om aars modt pro eo *Hans Arbo* och *Rasmus Guldsmit.* **)

Mdxlvj. Löffverdagen nest for conversionis Pauli bliff *Laures Jenssen* borger ssom tientte *P. Saxi* och schall giffue ij Daller att midssommer nestkommendes: pro eo *P. Saxi* och schall hand holle egt och veckt och anden tyngj epther syn formuge och stede seg en buodt ssom *Peder* haffuer loffuitt for vdj thet förste Aar.

A. D. Mdxlviij. Löffuerdagen nest epter fastelagen bliff *Jb Seuerenssen* borgher ssom tientthe *Knut Knutzssen* och schall giffue ij Dr. indhen Pasche nestkommendes pro eo *Knutzssen* och *Rasmus Schredder.* Och att hand schall stede seg et husss her vdi bien och betale huer mannd vell ssom hand kiöbeslar met och giöre kongelige och byens tyngi fyllisthe vdj iij Aar epter denne Dag huis hannem tillkommer eptter hans formuge &c.***)

---

*) Midt i Listen over dette Aars Borgere er optaget en Notits, lydende paa, at fire Mænd havde lovet for *Hans Lavindsfarer* og *Jacob van Bommen*, at de skulle komme igjen inden Aar og Dag i Rette, for et Par Hoser og 3 Alen Lærred. Dog tilhörer denne Notits udentvivl et meget ældre Datum.

**) 1545 blev *Las Jenssen Spigifisk* Borger.

***) Samme Aar blev *Jb Jbssen Bager* Borger for 2 Daler, paa samme Vilkaar, som de övrige, og at han skulde bage, som Borgemestre og Raad „funde hannem for" efter Kon. Mai. Reces.

Ved alle de efterfölgende Borgere staaer der nu en Tid lang: „vdj liige Maade ssom for^{ne} stander."

1549 blev en „schomager och toffelmagger "og „*Jörgen Leestemagger*" Borgere, ligeledes en Grydestöber.

Anno etc. M. D. L. Mandagen nesth epther Seuerinij episcopi [27 Octbr.] tha samticket och vedtog xxiiij borgere mett Borgemestere och Radmennd her ij *Aarhus* tesse epther schreffne article.

Fførsth att ehuo ssom helsth ville epther denne Dag bliffue borger och gange wdj borgeschaff her ij bien hand schall tiene enn mannd och Borgere her ij bien vdj iij sammfeldige aar tillfornn och ssaa giffue sex dallere till bien och inthet mindere menn ther ssom hand er formoendes och fanger ett giffthermall her ij bien och eckj haffuer tienntthe her ij bien ssaa lang tiidt, tha schall hand giffue meere epther borgemesters och Raadz willie och samtickj och strax wdlegge ssamme penninghe nar hand suör sijnn borgeschaff eedt. It. Aar &c. mdlj. ad Sti. Peders Dag ad chattedram [22 Febr.] tha samtickett andre xxiiij borgere mett meeninge borgere och almuge ssom tha tillstede var paa *Aarhus* Radthusss ssamme articler och willkorffue ssomm forschreffne stander &c.

Mdlii. . . . Eod. an. & die bliff *Seueren Niellsssen Skerp* borger ssom tientthe *Bertell Skerp* och bliff giffuitt quitt for hand bliff huggen wdj biens tiennesthe och wegtt aff enn Landtzknegtthe &c. pro eo &c.*)

Mdlvi. Leffuerdagen nest for Johannis Bapt. bliff *Jacob fon Kolbeck* bartscher borger och gaff strax sex daller pro eo Hr. *Niells Thamesssen* och Hr. *Anders Scriffuer* Vicarier.**)

Mdlvj. Löffuerdagenn nest epther Bartholomej (29 Aug.) tha wanndt *Niells Kedellssmedt* ij *Riidemölle* borgeschaff paa nye egienn och schall giffue xxx Daller for hand hagde ssaa lang tiidt ij x eller xii aar brugge Kedellsmedt embede paa landtzbiernne, og förde sytt godtz ij marckende ssom en anden embitzmanndt ij

*) Samme Aar blev „*Peter van Logenn* remsneger" og „*Hans Kolffue van Franckförtt* sadellmager" Borgere for 3 Daler; en an- "remsneger" gav samme Aar 11½ Daler for Borgerskab.

**) 1586. „Mester *Nichel* Badskier Suor Ed gav 6 Dlr."

köbstederne boenndes och haffuer ingen kongeliige eller byenns tynnggj hollt medt siinn medtborgere her ij byenn tessemellom: och schall hand giffue hallffdielen aff ssame penninghe att Juell nest kommendes och andhen hallffdielenn att pinxdag ther nest epther kommendes.

Mdlviij. Löffuerd. nest for Söndagen Riminiscere (5 Marts) bleff *Christen Michelssen Schomager* borger, som tjente *Peder Tögssenn* og gaff strax sex Daler pro eo *Rasmus Erichssen* og *Seueren Ybssenn* [Item sagde *Rasmus Michelssen* i *Gedding* "them angerlöss for same Löffthe"].

S. a. Löffuerdagenn nest epther Pinxsöndag (28 Mai) bleff *Rasmus Simessen* Herr Abbett *Jensses* broder vdj *Emeloster* borgher, oc gaff strax sex Daler pro eo *Jens Henricssen* oc *Rasmus Pouelssenn* kiöbsuendt ssom forscr. stander &c.*)

Anno Mdlxi. Löffuerdagen nest for Katarine virginis (22 Novbr.) bleff *Claus Seffuerenssen* födt vdj *Hasloffagger* borgher och gaff strax Sex daler pro eo *Anders Ybssen* och *Anders Mörkj* att handt schall hollde huss och obben dörre och suare till alle tilbörlighe tyngj effther hans epffne och formuffue, och sagde forscr. mendt Borgemest. och Raaedt goedt for att forscr. *Claus Seffuerenssen* schall komme mett sitt patzbordt och beuisse att handt er kommen fraa sin Hospundhe *Jens Klyne* borgher i *Riibe* mett mindhe och wenschaffh &c.

Mdlxii. *Rasmus Jörgenssen Schomager* bleff borger och schall han bygge och bo och holde aaben Dörre och suare til tilbörlig Tynge.**)

---

*) 1559 blev *Mouris Ibssen* Borger, ligeledes *Jörgen Muosse*, *Hans Skultth*. *Hans van Worrendorp* „ssom er Bartscher" blev Borger for 3 Daler.

**) 1563 forbandt *Morten Söffuerenssen* sig til ikke „at ligge paa landzbyderne och bruge noghen forprang borgerne till schadhe",

Mdlxxxj. Snapsting. *Rasmus Jensen Nölöff* Kjöbsuend ginge ij Borgeskab oc bleff vj Daller quiterit for hannem byen var hans broder *Rasmus Jensen* plictig for hand var ij *Kolling* med Skatt.

S. a. *Rasmus Rasmussen* Byesuend Suor borger Eed gaff Jngen borgeskab mens bleff hanom naadelig tilgiffuit for hand war ij kon. Matt. tieniste.

S. a. *Niels Sevrenssen Lessö* Suor Borg. Eed gaff jngen pening mens bleff affquiterit for hand haffde löbit for Byen med Kon. Matt. Riesse (sic) till thene Dag 1581 then 2 Martij.

1587. Thendt 4 Dag maij *Claus Suerdfeiger* Suor Borger edt gaff iiij D. som *Loduig Schriffuer* opbar Pro eo *Mickell Bassij Steffen Kreikier* och schall handt holde Retersuerdit huos Sig och widt Macht.

1589. *Anders Casperssenn* Apotecker som flöte aff *Collding* suor Borger Eedt thendt 23 July gaff handt kiemener 6 D.

1593. *Augustinus Lifflender* Bartsker gjorde sin Borger Ed og stillede Kjæmner tilfreds for 6 Dlr. &c.

---

huess ssaa paa klages schall hand wære sitt borgeschaffb quytt", og siden henvises ved de andre til denne Clausul ved et „som forscr. stander".

1570 blev *Johan Orm*, udentvivl Stammefader til Familien *Worm*, Borger.

1575 *Rasmus Losby* blev Borger. Han er udentvivl Stammefader til den Familie *Laasby*, som er gaaet over i *Rottböllernes* Slægt.

S. a. *Jost Smed* gav ingen Borgerskabspenge: „for hand var en guod hoffslar och skulle vere her ij Byen".

1576 blev *Tonis Orm* Borger og gav 8 Daler i Borgerskabspenge.

Summarisk Fortegnelse

over dem, som have taget Borgerskab i Aarhus fra 1471 til 1599.

Aar.	Antal.	Aar.	Antal.	Aar.	Antal.	Aar.	Antal.
1471		1504	19	1536	17	1568	
1472		1505	32	1537	9	1569	10
1473	75	1506	9	1538	7	1570	
1474		1507	22	1539	17	1571	10
1475		1508	12	1540	48	1572	25
1476		1509	16	1541	15	1573	23
1477	7	1510	14	1542	18	1574	2
1478	47	1511	15	1543	18	1575	18
1479	10	1512	19	1544	9	1576	11
1480		1513	14	1545	56	1577	16
1481	47	1514	10	1546	20	1578	13
1482		1515	17	1547	15	1579	8
1483	15	1516	17	1548	43	1580	22
1484	17	1517	10	1549	28	1581	27
1485	41	1518	8	1550	16	1582	17
1486	8	1519	14	1551	15	1583	7
1487	28	1520	13	1552	20	1584	20
1488	26	1521	20	1553	17	1585	15
1489	15	1522	26	1554	23	1586	10
1490	15	1523	8	1555	12	1587	24
1491	21	1524	18	1556	9	1588	9
1492	12	1525	28	1557	9	1589	10
1493	25	1526		1558	18	1590	18
1494	20	1527	48	1559	7	1591	18
1495	22	1528	25	1560	13	1592	10
1496	42	1529	23	1561	23	1593	22
1497	1	1530		1562	25	1594	23
1498	36	1531	50	1563	12	1595	10
1499	35	1532		1564	14	1596	19
1500	27	1533	17	1565	4	1597	18
1501	20	1534	5	1566	6	1598	19
1502	30	1535	6	1567	7	1599	9
1503	17						

Trykfeil.

Pag.	11	Lin.	6	f.	o.	tw læs: two.
-	17	-	7	f.	o.	er glemt Komma efter „skat".
-	23	-	9	f.	o.	fornn læs: foren.
-	25	-	7	f.	n.	Thing læs: Toug.
-	26	-	4	f.	o.	unne læs: vnne.
-	29	-	7	f.	n.	Gör læs: Göre.
-	30	-	7	f.	n.	wdi læs: vdi
-	35	-	22	f.	o.	skiket læs: skikit.
-	38	-	4	f.	o.	wære læs: wærn.
-	48	-	4	f.	n.	deres læs: dens.
-	51	-	12	f.	n.	sönn læs: söen.
-	54	-	5	f.	n.	commeratio læs: commemoratio.
-	62	-	21	f.	o.	endh læs: endhe.
-	90	-	12	f.	o.	Punctum efter est falder bort.
-	102	-	21	f.	o.	thet hennem læs: the thennem.
-	209	-	2	f.	n.	tildiubes læs: tilbiudes.
-	213	-	1	f.	n.	thomslar læs: thromslar.
-	218	-	15	f.	o.	*Berette* læs: Berette.

Aktstykker

vedkommende

Staden og Stiftet Aarhus,

samlede og udgivne

ved

Dr. J. R. Hübertz.

II.

Kjöbenhavn.

J. H. Schubothes Boghandling.

Trykt hos *S. L. Möller*.

1845.

Höivelbaarne

Hr. Conferentsraad

JONAS COLLIN

Deputeret for Finantserne, Storkors af Dannebrog,

Dannebrogsmand m. m.

Det blev min Lod ad en lang og besværlig Vei at söge min Plads blandt Videnskabsmænd. At dette Maal ikke aldeles forfeiledes, skyldes væsentlig den Hjelp og Beskyttelse, Deres Höivelbaarenhed ved mange Leiligheder ydede mig, tilligemed den opmuntrende Velvillie, der i den hele lange Række af Aar under alle Forhold er bleven sig selv lig, og som saa ofte styrkede den halvt Forsagendes Mod.

Jeg nærede derfor længe det Önske, offentlig at kunne udtale min Taknemlighed og Hengivenhed for Dem, et Önske jeg söger at tilfredsstille ved herved at bede Dem, gunstigen modtage Tilegnelsen af det nærværende Bind historiske Aktstykker.

Kjöbenhavn, den 28de August 1845.

Ærbödigst

Udgiveren.

Aktstykker

vedkommende

Staden og Stiftet Aarhus.

Navne- og Sag-Register.

---

*) Etatsraad Jacobsen har opgivet mig efter Helsingöers Regnskaber en Willum Hybertz eller Hübersen i Helsingöer 1588, hos hvem Byen kjöbte Tömmer. Samme Aar kjöbte Byen Embder Tagsten af Skipper Jann (Jacob?) Hübertz.

I Helsingöers Kæmnerregnskab for 1628 begynder förste Fjerding med "Hans Hübersens Qvinde 4 ß". Willum Hübersen var dette Aar ansat for 9 Dlr. og en, saavidt jeg mindes, Jacob Hübersen for 3 Dlr.

Forældede Ord og Ordformer, Provindsialismer m. m.

---

ditt sig, 279. Armbössen, 300. Arme, Fattige, 316.

vere j bande, 67; bandsatt, 199; lyst til Band, for 2 bortstjaalne Heste, 200. bedaget, 25. beflecket, 90. bekiende, forskylde, 30. bekuemme, 85. Benkedyne, 167. berie, 241. bescheeder, 17. beschregenn, 96. beskeldet och beskreven, 99. beslaa Goudtz, at lægge Beslag paa Gods, 3. bestedis och Anleggis, 40. besueckitt, 59. benoger, bevogter, 7. Bittervin, 234. biuder sig til, 290. blot, 235. blæsse et styche, 217; paa Monsr. N. Ns Respect, 265. blese i hans R . . . , 289. boegieldt, Afgivt af en Bod, 2. Bogförere, 189. Borger, Pl, 16 brauerer, 237. att Breffue och beschylde, 11. Denne Breff, 4; then bedrageri, 6; thenne Mandat, 7; en Antall, 9; en Sted, 18. Brokieker, 189. bröde, Straf, 37, 44. bulder och vliud, 44. byde (flaae?), 90. Büdeler, 298; Bydeler, 299; Boytler, 300. bygfeldige, 51. Büscher Lunter, 109 Consulere Bödelen, 150. Börnepock, 321. 323. böyen, 275.

Cantori, Kongens, 36. Cauerit — med en Vdstragt Armb og Haand, 98. Christi pine och Död, 283. Cinqneuf, 266. Companer, 95. Klokkerens consorter, 70—BiskopensParticipanter, 71.

Deffle, syv Thusinn, 278. Degen, 224 oft. Dielle, 207; hörings Dielle, ib. diellefouget, 213. Diefflen fare i hans Liff, 284. Dieffuel, der schall fare en D. i Dig, 229. faa Dieuelen, 238. gaff oss Diefflen thilhobe, 298. Djevelen före — paa Dören, 287. Dobbel, 243. dottede, 230; duter, 242. drabelig, 84. Drikke Tobak, 140. druch, 222. 235. 265. trey Dröcke, 292. dröu tid, lang Tid, 47. Du'zen, 304. saa dyre, 225. Dæckmantler, bebræmmede, 93. Dængerj, 90.

efftertale, bagtale, 87. Egeschaller, en Art Bröd, 268. emellom, 27. entholdet, 271. paa Entten Syde sig begiffuer, paa hvilken Side det er, 39. entligh, 8. Erbyder, 98; erbiuder, 146 ofl. Ermeldte, 271. Er'zen, 304. Esel, 286.

faaedt fraa sig, 280. Fader, min kjære Superintendent och F., 65. i Fald, 287. Faut, 236. feder, 276. ferdes, gjöres istand, 201. Fettallie, 22. findis til Straf, 39. Jeg fing, 17. flött, 313 Folck i Modsætning til Tjenende, 37. folck, Tjenende ibm. forbede och forrestaa, 9. forbygge, 52. forböyell, 109. Forderligste Lejlighed, 36. fordræfflig, 90. forfare, 13. 17; forfaringh, 18. forflossene tid, 102. forhjölpen, 3. forhöige, forhöie, opfylde Tönderne*), 7. Fork,

*) Sild og andre saltede Varer svinde betydeligt ind ved Saltningen, stundom en Fjerdedel og mere. De Tönder, som af denne eller anden Grund ikke ere fulde, fyldes ved Vragningen med de manglende Lag o: forhöies.

Rigsmark, 37. Rottgitter, 336. Röe Klening, give En, 279.

saat, ssad, 234. Sadeller och Rimmerer, 109. 280. Samellegning. Sammenskud, 40; samellege och bage bröd, 45. samptliger, 299. schandere, 62. schiell, med det s., 225. schide J oss, 298. Schiempt — paakast, 295. schierre, rense, 293. scholesperson, 245. schriig, 265. Sckidne och Vbehoffne, 90. Sckiends Ord, 91. Scommata oc Speegluffer, 84. seęr, 6; synderligsh, særegen, 7. sees igjennem Fingre, 27. Segnitt, 17; Zignett, 20; Zignetthe, 21. sen, 276. selbsten, 302. Siönne och besie, 52. siöntes, 211. Skabhalse og grove Cumpaner, 78. Skjeldsord: Horre och seck, 201; hore Vnge och trollquinde Vnge, 201; Enn gamell Siene teffue, och en troldkonne, 202; Troldfolck och tyfffuepack, 202; Tyv og horre, 202; Tyv og Skjelm, 202; Tyvtrækkerhore, 202; Brandgul Due, 199; æretiuff och Throldquon Vnge, 209; lögner och æreschiender, 209; som ingen Erlig mand, 209; Knefflen fahr i din Marketenter horre, 212; horre och teffue, 213; Sæch, Hore och en fordruchen Caron, 219; fröndtlich Rasch, 226; tiuff och Schielm, 228; Quinde (Qvind?), 230; hoerer og scharn, 230; Hunssfott, 240; Landstryger, Landlöber, gammel Skalk, gammel Ædere, 250; daglig Hoere, 259; som ingen braf Karl, 261; Esel, 286; Fuscher, Hundzfott, Flegell och schelmer, 290. Skrederen dömme om Strömperne, 87. skrederkuon, 281. Skumagerer, Pl, 19. Skyb och Skuder, 51. Slap op, og sagde, 208. slemmiste, 86. slig, saadan, 1. Smaa-Bröd, 268. smerest, mindste, 323. smucke Börn de qvad smucke Wiser, 86. Sougen, soven og Sogn, 114. souren, svorne, 6; sourne mend, 7; sournemendt, sornnemend, 8; Sparlagen, 131. Spil-Iagt, 246. Spiller, Söen s., 162. Spisse, bespise, 44. 97. Spiud, 203. sprage, 91. Sprinchel, 316. 322. Staaderdronning, 190. stackarle, 91. stadepenge, 2. Stattin, 259. Stieleder, 109. Stoffuelie, Stue-Leie, 40. storm oc veerlige, 16. i Straf, Afgift, 305. suadermit, 201. Sualmen, Sværmen? 38. suart, snart, 85. Suindreng, 86. Swen, Sing.; Swen, Suene, Pl., 299. Sycophant, 86. Syld-Öxe, 199. Sömquonne, 316.

tage och finde paa, 85. Taske*) Kroe, Höchere, 306. Tax, Taxt, 8. ted, det, 275. thilbagsettelsse, Forringelse i Næring, 16. thilhende, 26. threttan, tretten, 9; sextan, 12. Tichtach, 261. 266. Tjenestedreng (Gaardskarl?), 137. tient hannem aff, 41. til hendes, hos hende, 237. til slutte, 35. toe, 7; tho, 18; thu, 35;

*) I Aarhus kaldes endnu et Par Kjeldere i en Bygning ved Borgeporten: "Taskerne".

Nr. 1.

1601. 7 April. Poul Skriver fik Brev paa en Jord udenfor Brobjerg, som forhen havde været brugt til Humlehave.

Poul Skriver, Raadmand i Aarhus, fik Kong. Majst.s Brev paa et Stykke Jord beliggende i Aarhus, uden for Brobjerg, norden til Seldkier, som i gammel Tid havde været brugt til Humlehave, "nest norden op til Pouell schriffuers haffue", mod Jordskyld 2 gamle Daler aarlig. (Udkast i Geh. Arch.).

Nr. 2.

1601. 28 August. Et Kannikedom forlenet til en Borger.

Poul Skriver, Borger i Aarhus fik Kong. Majst. Brev paa det Kannikedom i Aarhus Domkirke, som "vaccerer efter Mester Lauritz fönbo .... Dog schall hand boe och Residere hos Aarhus Domkircke, och holde och giöre slig thönge och thieniste Jnden och Wden Kircken som andre Residerendis Canicher ther sammestedtz, och were thend geistlig ordinantie ... som om Religionen ... er udgangen .... Capittelsstatuter aldelis vndergiffuen". (Udkast i Geh. Arch.).

Nr. 3.

1602. 14 September. Raadstuvidne, at Borgerne af Aarhus havde det Privilegium at være toldfri i Limfjorden og andensteds i Danmark.

Wij Borgemestere Och Raadt vdj Aarhuss Giöre

Witterligtt att Aar effiter Gudtz byrdt 1602 den 14 Septembris war wi paa Aarhuss Raadhuss, Och ther Læste en worris Byens preuilegier Aff högloffllig Jhukomelse koningh Hans Aarhussbye preuilegieret, som medför Jblannd andre Wigtige Artiekler, Wnde och stadfeste wi them alle preuilegier, fryheder, och Naader Som worre forfader, konnigh wdj Danmark thett for oss Naadelig wndtt och giffuitt haffuer, Saa att thi den Nyde bruge och beholde maa wdj alle maade, Och besönderlig stadfeste wj them, then fryhedt, Tolfry att werre Saa att thi thett Nyde skulle saa well i Lindfiorden (sic) som Andrestedtz wdj wortt Rige Danmark. Och fry for boegieldt stadepenge Och for Aldt Told wdj Anndre fremmede steder, Huilkenn preuilegie ere aff frembfarne konger i Danmark stadfest, Saa ocsaa aff Vorris allernaadigste herre och koning, koning Christiann then fierde Thess thill ydermierre Windisbyrdt, att saa er och findis i Sandhedtt, haffuer wj worris Stadtz Secrett her wnndertröcktt. Datum ut supra*).

(Originalen paa Papir i Raadhus Archivet, med Segl).

Nr. 4.

1603. 23 August. Kongebrev om Niels Krabbes Fordring paa Johan Skrinck og dennes Arvinger.

Christiann thend fierde mett Gudtz Naade Danmarkis Norgis Wendis oc Gottis Konning etc. Wor Gunst tilfornn, Wiider at os Elsk[l]. Niels Krabbe til Tostelund, Wor mand oc tiener, Wn-

*) 1604 den 22 Marts udstædtes et lignende Raadstuvidne om den Toldfrihed, der var tilsikret Stadens Borgere i andre Havne, af den Grund: "att nogle aff woris medtborgere, haffuer thennom Paa attskillige tider, Beklagett, att dj wdj Nogle Kiöbsteder och Haffner, Besueres och tillthrengis, att giffue Told aff thieris Skib, Skuder och guodtz" . . .

derdanigst for os hafuer ladit berette, huorledis en eders Medborgere, Johann Skrinck wid nafnn, Som nu wid dödenn er afgangenn, Schall hafue werit hannom epter hanss Handschrifftis liudelse, Enn Summa Pendingh Sckylldigh, for nogenn Öxenn handt hannom Schall hafue afhandlit, Och Wansiett forne Johan Skrinckis Arffuinger, Vdi Thydtzland, nu haffue afferdiget, did till Byenn, en theris fuldmechtige, Som paa, theris, Wegne, Schulle, annamme, huis hannom, her i Riigit, tillstod, oc der Emod betale, huis hand war bortskyldig forne Niels, Krabbe, Sig oc midlertijd, for, Eder Schall hafue besuerit, at forne hans Arfuingers fuldmechtigh, icke hafuer Willit, thillfridsstille hannom, for forne Summa, Wansiet hand de andre hans Gielldener, der vdj Byenn, Saa well som oc, andennstedtz, Som hand haffuer weritt Skylldigh Schall hafue, fornöyet oc affbetalit, Saa, Schulle i, dog hannom, icke hafue wilt tilstede, nogen Wdlæg att mue bekomme, Wansiet hand derom, paa Wnderskedelige tiider, hafuer ladit giöre, ahnfordringh Och strax epter hans, Död, ladit hans, Goudtz beslaa, Wnderdanigst, begierendis, der vdindenn, Woris Nadigt befordring, till rette at mue blifue forhiölpenn, Thi bede wij eder oc Wille at. Naar i hermed besögis i daa tillholder, forne Johann Skrinckis Arffuingers, fuldmechtige, wdaff hans epterladendis boe at fornöye, oc till frydtz Stille forne Niels. Krabbe, for huis hand hannom, Wdj saa made, epter hans Vdgifne Handschrifftis liudelse, er Skylldig, bleffuen, Och hannom, dervdindenn, Saa well som Andre, Johann, Skrinckis Gielldener, forhielper, Saa wiide i med lough oc rett giöre Kunde, paa dett wij for, Sadanne, Klage, Wiider mue oc Kunde blifue. forschonitt Thermed

Skier wor, Willie, Skrefuit paa, Wortt Slott Kiöpenhaffnn, thend 23 Augustj Anno 1603. Wnder wortt Zingnett.

Christian.

Paa Ryggen læses: Oss Elskl. Borgemestere, oc Raadmend wdi wor Kiöbsted, Ahrhuus.

Denne Breff Er Borgemestere oc Raad vdj Aarhus offuerantuordet af E. och welb. Mand Niels Krabis fougett wed Naffn Jens Nielsen Som er den 22 Dag Decembris A°. 1603. (Origin. paa Papir i Raadh. Arch.).

Nr. 5.

1605. 1 May. Kongebrev betræffende Jörgen Kaas til Birkelse, hans Fordring paa Jörgen Knudsen, hans forrige Foged.

Christiann thennd fierde etc. Wor Gunnst tilfornn, Wiider Att Osss Elschl. Jörgenn Kaasss thill Bierckildtz wor mannd thienner och Befallingssmannd Offuer Jegerenn, Dalleren och Ryefylcke Wnnderdannigst haffuer laditt thilkiennde giffue, Huorledis enn Eders medborgere wiid Naffnn Jörgen Knudssen, Som for nogenn thiid haffuer werridt hanns Fougitt offuer for^ne Jegeren och Dallerens Lehnne Endnu skall Restere Med hanns Regennskaffuer aff for^ne Lehne att rigthig och Clartt, giörre, Och att affbethalle huis hand ennthen her wdj wortt Rennthekammer, Paa for^ne Jörgenn Kaassis wegnne, Eller och huis hand thill hannom Sielff Paa for^ne hans Regennskaber vforklarritt, Kand ennd Restere och werre Skyldig bleffuenn, Och endog for^ne Jörgenn Kaass Nogenn gange aff hannom ssaadan richthighed haffuer begierritt, Och hannom wid hanns fuldmegthige derom bessögtt, Haffuer hand dog thill ingenn ende Med hannom Kund Kommidt, Eller ssig thereffter, (Som

Billigtt haffde werritt) thill disss wild Rettidt, Thj Bede wij eder och wille, att naar forne Jörgenn Kaass wed ssinn Fuldmegthige Eder hermed lader bessöge, Och forne Jörgenn Knudssen for eder Louligenn Bliffuer Jndsteffnidt, J da Forhielper forne Jörgenn Kaassis fuldmegthige, emoed forne Jörgenn Knudssen Vdenn nogen Forhalling eller forthog, huis Loug Och Rett Kand werre, Saa haud Endeligenn maa bliffue thilholden ssin Regenskaffuer att forklarre, och Thill forne Jörgen Kaasss att affbethalle, huis hand derpaa Kand skyldig bliffue, Eller och therforre att Stille hannom Nöigactig Lougen och Wisssen ssom thet ssig Böer, Thermed skier wor wilge, Skreffuitt paa wortt Slott Kiöpenhaffn thend 1 May Anno 1605.

Wnnder Wortt Zignet.

Christian mp.

Udskrift: Osss Elsch. Borgemester Och Raadmennd wdj wor Kiöbsted Aarhusss.

Lest Vdj Jörgenn Knudtsens huss vdj hans höstruis Mette Pouelsdaaters Paa hörelsse den 16 Maij anno 1605. (Raadhus Archivet).

Nr. 6.

1605. 2 August. Kongelig Forordning om Vragning af fremmed Öl; item af Kjöd, Sild etc. og at de, som handle med Rhinskvin, ikke maae sælge Fransk og Spansk Vin m. m.

Wii Christiann then Fierde etc. Giöre alle witterligt att effter som wij Komme vdj forfaringe om then store wskickelighz, som sigh begifuer ther vdj wor Kiöbsted Aarhuus, med huis Winn Rostocker öll och annden fremmit Drick ther till Byenn indföris och ther sammestedtz fortappis, saa then tidt och offte forplompis och forfalschis, och enten Gud vdj Landet giffuer

diur eller goued tiid paa Kornet, eller ther er ond eller god Winn wext saa bliffuer dogh samme Drick, Alltiid wed en höy och diur werdt och Priis. Dissligeste om then storre bedrageri ther sammestedtz schall schee mz huis saltet Kiödt, Sckondscke, Norsche och Flamske Silld, och anden saltet Fisk ther vdj Byenn vdj tönnde tall forhandlis, och thett allsammen vdaf then Aarsagh Att thermz icke haffuis then tillbörlige indsehende som thz sigh Böer, Da paa thz saadant maa forrekommis och dermz ther vdj Byenn, saavel som paa Andre wellforordnede steder, maae holldis nogen schickelighed, wille wii hermed strengeligenn och allfuorligen hafue befalet oss Elskl. Borgemestere och Raad vdj for[ne] wor Kiöbstedt Aarhuus att the nu strax och mz Allerförste leilighed, skulle lade forordne nogen souren mend af Borgerne ther sammestedtz och thennom Allfuorligenn forholde, med störste Flid att haffue opsehende med huis Rostocker och andet fremmit Öll ther for Byenn indkommer ther aff att Wrage huis ikke findis gott att were, och siden att sette huis ther sammestedtz blifuer solldt och forhandlit for en skiellige werdt effter thet Kornn och Homble Kiöb Gud aarligen giffuer och efftersom thet er gott till, Huilke for theris wmage och Besueringh skall giffues af en huer Lest otte skillingh Danske, Saauell som och tillforordne nogle sourne mend som Kunde Probere och Wrage alldt huis salltet Kiödt, Sckondsche, Norske och Flamske silld, sampt huis Andet salltet Fiesk thersammestedtz vdj tönnde tall forhandlis, Och huis som findis gott Kiöbmandtzgoudtz were att the thet merker mz en seer sirkell, oc mercke. huis ther eblandt findis icke saa salltet, Packett eller well foruaret som thett sigh böer, eller och om tönnderne enten helle eller

hallfue findis att were for smaae eller wlougligh, att the da mercker thennom med en synderligh sirckell eller Affridtzningh, saauell som och huis ware som alldelis bliffuer wraged med sin seer mercke, Saa att alle och huer Kunde Kiende thet som wragh och ringe gouedtz er, fra Kiöbmandtz Gouedtz, och att huer slags goudtz maae Kiöbis effter sit werdt efftersom thet er wdj sigh siellf mz lougligh Packning. Wii wille och Naadig[st] haffue forordnit att for[ne] sourne mend som erre tillsatte att wrage, schall giffuis for huer Lest att wrage tollff schillingh danske, For att sette sirckell paa en Lest och then att mercke toe schillinngh Danske, Och for att forhöige*) Lesten naar thet fornöden giöris sex skillinngh Danske, Saa och till en som beuoger gouedsit, midlertiid thet besies och wragis af en huer Lest toe shillingh Danske. Diss ligesste wille wij effter thenne thag, Allfuorligenn haffue forbödet Alle Winnhandler ther wdj Byenn som handler met Rinnske winn wdj theris Kellder att förre eller wdtappe nogen Spansche eller Franske Winn; saa uell som och thennom som hollde eller wdtappe nogen Spansche eller Fransche Winn, wdj theris Kellder att före eller wdtappe nogen Rinnsche Winn, Och schall nogle sourne mend . . . Borgemestere och Raadt her thill schall forordnis eblandt huilke skall tillschickis en wdaf Raadet, vdj thet ringeste engangh huer Maanit, och ellers paa wnderschjedeligh tiider om Aarid visitere alle Win Kelldere thersammestedtz och haffue indsehende met Att emod thenne woris mandat icke Blifuer handlit, Huilke och aarligenn schulle sette, huis Rinnsche Winn, Spansche Winn och Franske Winn ther sammestedtz

---

*) Forhöige, forhöje, er at fylde de Tönder, der ei ere fulde. Dette Udtryk er endnu ibrug i Sildesalterierne.

blifuer fortappet J Kande tall for huad priis och Kiöb, Pottenn af huer slags schall Koste, effter som Aaringe er till och Winnen Kand actis goued, For huilken theris wmage och besuerringh thennom schall giffuis af huer fad Winn, thersammestedtz i Kande och potte tall wdtappis, Enn pott Winn, Och schall then tax the Aarligen sette paa for^{ne} Winn, huad potten af en huer slags schall giellde in Specie ahntegnis, Och paa Raadhussit ahnslais, Saa en huer sigh ther effter Kand haffue att Rette. Saa frempt nogen her emod som förrer eller wdtapper Rinnske Winn, befindis J theris Husse eller Kellder, att haffue eller wdtappe Fransche eller Spansche Winn, Eller och the som förrer eller wdtapper Fransche eller Spansche Winn, wdj theris Kellder att haffue eller vdtappe nogen Rinnske Winn, De tha icke wille haffue forbrudt till oss och Byenn huis Winn the haffuer met att fare, Dissligeste thersom wdj theris Husse eller Kelldere, naar ther effter af for^{ne} sournemendt blifuer Randsagt, befindis nogen forfallschidt Winn, hand da icke vdi ligemaade, will haffue forbruedt till oss och Byenn, huis vdj saa maade findis forfallschitt att were, Och entligh ther som nogenn sigh wnderstaaer offuer thenne tax, aarligen paa for^{ne} bliffuer satt, nogen Winn att sellge eller affhende, hand da icke ther offuer will straffes som wed böer, Bedendis och biudendis for^{ne} Borgemestere och Raad ther vdj for^{ne} wor Kiöbsted Aarhuus, Att the thennom höiligenn lader were befalit for^{ne} sornnemend efftersom for^{nit} staaer att forordne, och herforuden Att haffue en flittigh och Grandgiffueligh indsehende met Att offuer thenne woris mandat bliffuer holldit och straffit offuer thennom ther emodt giörer, Saa frampt the icke siellff therfore wille stande oss till Rette, Ladendis thet in-

genlunde, Giffuit paa wort Slot Kiöpenhaffnn then 2 Augusti Anno 1605 Wnder wort Zig[tt].

Christian

(L. S.)

Paa Ryggen: Lest paa Aarhuss Raadhuss den 12 Augustj A°. etc. 1605.

Lest paa Aarhus byetinng den 23 Jully Anno 1612. (Raadhus Archivet).

Nr. 7.

1606. 6 Februar. Kongebrev med Lauritz Gris, der skal udtage 13 Baadsmænd i Aarhus.

Christian den fierde etc. Wor Gunst tillforne, Wider, Adt, eptersom wii till worris Orlougsschibis Vdrösteningh behöffue en Antall Bodzmendt, haffue Wii didt till eders Bye afferdiget Neruerendis breffuisser Lauritz Griiss Som der sammestedtz till des behouff, schall Vdttage Os threttan Personer, Bedendis eder och Wille Adt Naar for[ne] worris fuldtmechtige didt ankommer, i daa med hannom haffuer flitig och Grandgiffuelig indsseende paa Wore wegne, Adt hand maa bekomme goede duelige och Siöfarende Carlle, Som Kunde werre tienlige och duelige, dieris forordnede tienniste, Adt forbede och forrestaa, Och adt icke bliffuer frembssendt Nogen Vnöttige folck, Som well tillforne schied er, Ei heller for wildt eller wenschab, nogen bliffuer forschaanit, Som well ellers till samme bestillingh Kunde Agtis tiennlige, Och Adtj dennom ssiden Alffuorligen derhen holder adt de till den ssiste Martij nu först-Kommendis wdj det Allerseeniste, Kunde were her vdj wor Kiöbstedt Kiöpnehaffn tillstede wii wille om dieris Vnderholding, som med Andre wore Bodzmendt,

Naadigst lade forordinere, Saa Lenge de erre vdi samme wor tienneste, Dermed scheer wor Willge, Schreffuit Paa wortt Slott Kiöpnehaffn den 6 Februarij Anno 1606 Wnder wortt Zign[tt].

Christian

Udskrift: Os Elschl. Borgemestere och Raadtmendt wdj wor Kiöbstedt Aarhusss. (Orig. i Raadhus Archivet).

Nr. 8.

1606. 23 May. Kongebrev om den Fordring, Magistraten i Bergen havde til Jörgen Knudsen.

Christiann den Fierde etc. Wor gunst tilfornn, Wider Efftersom Oss Elsch[e]. Borgemestere och Raad Vdj wor Kiöbstedt Bergenn, Wnderdanigst for oss haffuer ladit berette, huorledis dj for nogen tidt sidenn forledenn schal haffue offuerandtuordit till Enn aff Borgerne derudj wor Kiöbstedt Aarss (ved Naffnn Jörgen Knudsen) Sex hundredt Daler; Som hand paa deris wegne hervdj wor Kiöbstedt Kjöbenhaffnn schulle leffuere och erlegge: Dett hand icke haffuer Effterkommit, Men samme pendinge imod hanss breff forholtt och forkommit: Wnderdanigst Begierendis derudinden att Maa forhielpis til Rette. Da Effterdj dj thilforne for samme gield schal haffue bekommit Enn Gaard til Wnderpanntt vdj forne wor kiöbstedt Aarss, aff for[ne] Jörgenn Knudsenn, huilckenn gaard dogh icke schall were god for samme Sum pendinge, di haffuer att kreffue, och dj Nu haffuer afferdigett deris fuldmegtige, den Sagh ved rettenn medt forne Jörgenn Knudsenn er forordnett att vdföhre Bede wij Eder och wille, attj giörer denn Forordningh, att for[ne] Jörgenn Knudsen Endtligenn bliffuer tihlholdenn att selge samme gaard, saa dj Maa komme til deris

betalningh, for deris, hannem offuerandtuordit forne Summa pendinge, Saa wel som for huiss Merckeligh schade och Wleilighed dennem for hanss forsömmelse tilföiet er, medt huiss mere di derudinden haffuer hannem att breffue och beschylde, Saa att for[ne] deris Fuldmegtige Enn gangh for alle derfor paa deris Wegne, Maa bliffue tilfredsstillett, Effterdj, dett siunis, att hand medt for[ne] pendinge och deris offuerleffueringh icke saa oprigteligenn schall haffue omgaaitt, som hannem burde, och hans forschrijffningh hannem tilholder, Att wij och for Widere deris offuerlob maa bliffue forschonitt. Der mett schier Wor Wilge, Befalendis Eder Gud. Schreffuitt paa wortt Slott Kiöbennhaffnn den 23 Maij, Anno 1606 Vnder Wortt Signett

Christian

Udskrift: Oss Elsch[e] Erligh och Welbiurdigh Carll Brysche wor Mand Thiener och Embidsmand paa vor gaard vdj Aarhuss Sampt Borgemestere och Raad dersammestedz, Samptligenn.

Lest Paa Aarhuss Raadthuss Torssdagen thenn 18 September Anno 1606 Dogh welbemeldte Erlig welbyrdig karll Bryske icke thenn thidt er hiembe her wdj Landett (Originalen i Raadhus Archivet).

Nr. 9.

1608. . . . . Danmarks Bestræbelser efter at emancipere sig fra Hansestæderne.

Herredags Dom, hvorved Anthoni Bitter, Just Tullekens Tjener i Amsterdam, kjendtes at have sin Vin forbrudt, (hvilken han havde oplagt hos en Kjöbmand i Aarhus*). (Udtog af Orig. i Raadh. Arch.)

*) 1630 vedtog Borgerskabet, at ingen Lybekere maatte ligge i Aarhus med deres Gods Aaret rundt. Den, som tog dem i Huset, skulde böde 3 Mk., miste sit Borgerskab og ikke faae det igjen.

Nr. 10.

1608. 22 Februar. Quittering for 16 Mands Borgeleje Penge i 14 Dage.

Kienndis Jeg mig Jenns hanssen Mönbow Koningh. Matts. Bossmanndtt, Och giör witterligtt Att ieg nu i Dagh haffuer effter Koningh. Matts. Her Stadttholders Befalling adttnamidt och opborridtt aff Erlig wellagtte mendtt Borgemestere och Raadtt wdj Aarhuss paa Aarhuss Byess wegnne, xxiiii½ Rigsdaller xvij β, Som er for xiiij dags Borgeleyge, Som dj Sextan Kon. Matts. Bosmendt som haffuer dierris Borgeleyge hersamestedtz nu Neruerrindis wintter, frembdelis effter Her Stadttholders Befaling schulle haffue wdj thilkomendis xiiij Dage. For huilcke for^ne^ xxiiii½ Rigsdaller xvij β, Jeg Jens Hanssen Loffuer och mig thilforplictter thil forne Borgemester och Raadtt att holde denom Paa Aarhusbyes wegnne skadislös, Och will haffue denom Paa Kon. Matt. wegnne derfor quitiereidt (sic) wdj alle maade. Thil windissbyrdtt haffuer Jeg Jens Hanssen thröct min Zignett her Neden wnder. Datum Aarhuss thenndt 22 Februarij Anno 1608. (Originalen i Raadhus Archivet).

(L. S.)

Nr. 11.

1608. 30 April. Fuldmagt for Borgemester Niels Pedersen og Raadmand Oluf Rasmussen at repræsentere Staden ved Prinds Christians Hylding og der at gjöre og lade efter bedste Skjönnende paa Byens Vegne, udstedt af Borgemester og Raad, Byfoged og 24 Mænd.

Wii Effterschriffne Jörgenn Sommerfeldtt Borgemester vdj Aarhus Niels Schriffuer Peder Schriffuer, Jacob Abellenn, Knudt Schriffuer Wilhem Worm, Hanns Hansen Grönbek, Cle-

men Jensenn, Niels Friss Raadmendt, Peder Pedersen Byfogett medtt xxiiij borgere ibid, Som er Johann Anderssenn, Olluf Bunde, Peder Saxy, Mortenn Jensenn Michel Bassy, Lodwigh Strömmessen, Olluf Rude, Jenns Stienhugger Poull Nielssen Rasmus Gifft, Peder Basballe Jep Rasmussenn, Jacob Wognsenn, Sören Söffrenssenn Thamis Heisselballe, Rasmus Clemmensenn, Wogn Pedersenn Anders Nielssenn Jenns Lauritzenn, Jb svendtzenn, Jenns Stigssenn, Jacob Forsbjerrig, Augustinus Badskier, Peder Jbssenn, Giör witterligtt Att efftersom wor Allernaadigste Herre och Koning, Koning Christiann den fierde, Danmarkis, Norgis Wendis och Gottis Koningh, Haffuer for gott och Raadsom Andseett hanns Maist. Riger, Lander och Provincier till gaffnn och beste Att thennd höjbornne förste och Herre Her Christiann thend Fembtte Arffuing till Norge Hertug vdj slesswig, Holdstenn, Stormarenn, och Dittmarskenn greffue wdj Olldenborrig och Delmenhorst Hans Naadis Elskel. kiere Sönn, att bliffue wduhall och forordinett thill dette Konge Riges Regierring Samptt diss wnderligenndis Lande och prouincier effter hans Naadis dödt och Affgang, Och hans Maist. derfor haffuer laditt sitt Mandatt och befaling wdgaae thill Rigens stender, Saa och till oss Borgerskabett hans Naadis Maist. wnderdaninger och Pligttige thienerre Borgemestere Raadmenndt, Och Mieninge borgeskab wdj Aarhussby Att wi schulle frembskicke nogle wisse Personner som Paa Byenns wegnne skulle werre tilstede wdj Kiöbennhaffnn till Trinitatis Söndag förstkommendis Och ther forfare Hanns Maist. naadis willie och Mienningh Om högstbemeldtt

hans Maist. Elskelig kierre Sönns wdkorrelsse och whall Saa haffuer wi wdneffnidt thilbethroedt och frembsendtt disse thuende Erlig forstandig Menndt Niels Pederssenn Borgemester, Olluf Rasmussen Raadmandt och Borger ibid, att begiffue denom thil kiöbenhaffnn Trinitatis Söndag som forstaar, Och offuer werre for udskud her aff Byenn, Om högistbemeldtte Hans Naadis Maist. Elskeligh kierre Sönns Högbornne förste och Herre Her Christians whall och wdkorrelsse, Och huiss som tha wdj den sag och Handell giörris besluttis Och foraffskedis, Skall for[ne] Niels Pederssenn och Olluff Rasmussen haffue fuldmagtt, Och nu vdi dette wortt obnne breff denom Fuldmagtt giffue paa worris egnne, Och mieninge Borgeres wegnne att thilsige och Loffue efftersom forstaar Paa alle worris wegnne alle och Samptligenn for oss och worriss Arffuinger och efftterkomere Erligenn fast och Vbrödeligenn att holde och efftterkomme Lige som wi hagde thett giordtt, Och alle hagde Personlige werridt thilstede, Diss till ydermierre bekrefftelsse, och winndissbyrdtt Er worriss Zignetter her wndertröctt Datum Aarhuss thennd 30 Aprilis Anno 1608.

(Originalen paa Pergament i Raadhus Archivet med 34 vedhængende Segl.)

Nr. 12.

1608. 25 Mai. Kongelig Forsikring, at Prinds Christian, som nu er hyldet, men ikke formedelst Minorennitet kan confirmere Stædernes Privilegier, skal gjöre dette inden han kommer til Regjeringen.

Wij Christiann thend Fierde etc. . . Giöre alle witterligtt at epthersom Mennige Borgerschabidt vdj Kiöbstederne her vdj wort Rige Dannmarck, nu till denne Allmindeligh Herredagh, her vdj wor Kiöbstedt Kiöbenhaffn, wedt dieris Afferdigte Fuld-

mectige och Vdskud, Vdaff ehnn huer Bye wed en wisse Ahnthall aff dieris Middell, nu samptligen haffue Eligerit och Vdtvaldt den höigbornne förste och Herre Her Christian, Arffuingh till Norge, Hertugh wdj Sledtzuigh, Holstenn, Stormaren och Dytmerskenn, Greffue vdj Oldenborgh och Dellmenhorsst, Woris Elskel. Kiere Söehnn, thill disse Konggerigers, Danmarch och Norgis Sampt des vnderliggendis Provinciers Regierringh, Dersom Gud Allermechtigste det saa haffde forsehtt, Att hans Kierlighedt wor döedt offuerleffuendis worder, Epther det breff och Segels Liudelsse, de oss vnderdanigst derpaa giffuitt haffuer, Tha haffue wij nu der Jmoedt, paa wor Kongeligh throw och Aere, loffuit och tillsagdt, at saadan dieris Beuilningh och waehll, Jcke skall komme dennom, eller dieris Eptherkommere thill nogen Forkrenckelsse, paa dieris Kiöbstedtz Previlegier och Friheder, och Effterdj höibemeldte woris Elskel. Kiere Söehn, Formedelst hans Kierlighedtzs Minorennitet och Ringe Alder, nu icke som vdj sligh faldt, denn fornödenhedt vdkreffuer, medt Previlegiers Confirmation forbem. Borgerschab Kand forsiunne, Saa schall hans Kierlighedt dogh wehre forplicht, förendt hans Kierlighed Indthreder vdj ehn fuldkommen Regierringh, att confirmere och beseille Menningge Borgerschabffidt vdj Kiöbstederne her vdj Rigit, alle huis Previlegier och Friheder, dennom aff oss och frembfharne Koninger vdj Danmarck, Naadigst giffne ehre Eptersom her vdj Rigidt haffuer werit Sedtwonligdt, Och frembfharne Koninger for hanns Kierlighedt giort haffue, Dess thill bedre foruaringh, at saa fast och Vbrödeligenn hollis schall vdj alle maader, Epthersom forschreffuit Staar, haffue wij ladit hengge wor Konggeligh Secret her neden

fore och medt Egenn haand vnderschreffuidtt. Giffuitt och schreffuett paa wort Slaatt Kiöbenhaffnn thend 25 Maij Anno 1608.

Christian.

(Originalen paa Pergament i Raadhus Archivet med et vedhængende Segl.)

Nr. 13.

1609. . . . . . Klage fra Skipper Niels Læssö med Kongens Resolution.

Stormegtige högborne förste aldernaadigste Herre och Konning Eders Kong. maiest. wille werdes thill For gudz skyld at höre denne min Nödofftige (sic) Klage

Giffuendis Eders Kong. M. vnderdanigste thill Kiende at jeg fattigmannd, for nogen thiid forledenn, Haffde fragtit Nogle Aars Borger mit skiib till Danskenn Och der Jeg var paa same Reisse, Bleff mit skib vnder Borinng Holm, aff gudz mectige storm oc veerlige Saa Ieg Neppeligenn med folckit Reddit liffuit Men dj gott folck som Jeg haffde Jndden boer med mig. dj finge dieris pending oc andit guodz Reddit Dog jeg fattige mannd maatte sette thill mit skib guodz saa och min Nerring och Velfart Och icke mine Reder wille forhielpe mig noget thill Rette Jnndog Jeg for dieris skyld maatte miste same mit skib Oc der offuer Kommen vdj Armod oc thilbagsettelsse Saa Jeg der for Er aff eders Kong. M. gandz vnderdanigste begierinde Eders naade wille werdis thill for gudz skyld Och meddielle mig Eders Nadis Bifalliug thill Borgimester och Raad vdj Aarhuuss Att same min Reeder som Jeg haffde fragtit mit skiib, och maatte for dieris skyld. nyde slig Vanlycke att dj maatte. i nogen maade. Giöre mig nogen wederleg och opreisning. Effterdj gud och lycken var dem med at dieris

goudz och pending bleff Reddit, och Jeg fattige mand Aleene fing slig en stor skaade; Der skall den Euig gud E. K. M. Rigeligen belöne. Och Jeg fattig mand foruendter mig vist aff eders K. M. Jdt naadigt Oc gaat giensuar

E. K. M.

vnnderdanige Thiener
Niels Lessö skipper
borger vdj Aarhuss.

Resolution:

Christian den fierde etc. Wor Gunst tillfornn, huis Nehruerendis brefuisser Niels Lessöe borger oc Jnduonner der wdj wor Kiöbsted Aarhuss wnderdanigste till oss haffuer supplicerit, Anlangendis hand sig offuer sin reder, eders metborger der sammesteds, haffuer att besuerge, det altsammen haffuer i aff hans Jndlagde Supplication ydermere at forfare, Thj bede wi eder oc wille atj met förderligste Leilighed, bescheeder begge parther for eder wdj rette, Oc dennom sidenn wed en Endelig oc Rettmessig domb oc Sentens effter forhörte sagh paa begge sider adschiller, saa att wi for widere, offuerloff oc besuering, wdi denne fattige schippers retferdige sagh, maa Bliffue forschaanet, dermet scheer wor wilge, Skreffuet paa wort slodt, Droningborg den 15 februarij Anno 1609. Wnder wort Segnitt

Christian mp.

Udskrift: Oss Elskel. Borgemestere och Raadmend i Aarhuss. (Originalen paa Papir i Raadhus Archivet).

Nr. 14.

1609. 28 October. Forordning, at formedelst de ubillige Priser, som Skomagerne i Aarhus sætte paa deres Arbeide, maae herefter saavel udenlandske som indenlandske Skomagere falholde deres Arbeide paa Torvet i Aarhus hver Onsdag og Löverdag.

. Wii Christian den fierde etc. Giöre alle witterligt, Att efftersom wii ere komne vdj forfaringh, huorledis Skomagerne der vdj wor Kiöbstedt Aarhuss seg thillfordrister for en megitt wlidelig och wbillig werd och priiss att sellge och affhende sko, stöffle och anden deris Arbed, Och paa dett saadan stoer wskickelighed, och bemellthe skomagers wbillige handell wed billige Middell maa vdj thide bliffue forekommit och Alldelis affskaffed. Tha haffue wii nu aff wor synderlig gunst och Naade, Menigheden der vdj wor Kiöbsted Aarhuss och andre wore vndersaather thill gaffn och beste Naadigst wndt, beuillgett och thillatt och nu med dette wortt obne breff wnde, beuillge och thillade, att alle Jndlendiske och vdlendiske skomagere huad heller de her vdj Rigett eller andenstedtz ere boesiddendis, maa her effter indthill saa lenge wii anderledis her om Naadigst lader forordne, en huer Wge tho dage, som er om Onssdagen och Löffuerdagen der i for^ne wor Kiöbsted Aarhuss paa thorffuett och icke andenstedtz der wdj byen, med huis sko, stöffle och anden skomager Arbed de kunde haffue att affhende, wdstaae, och dett siden friitt och offentlig och aff skomagerne der i byen (formedelst deris skraae) vformientt for en billig werdt sellge och affhende thill alle och en huer samme deris waare kunde behöffue. Bedendis, biudendis och Allffuorligen befallendis Oss Elskl. Borgemestere och Raadmend der vdj for^ne wor Kiöbsted Aarhuss, att de med dett allerförste lader vdsie en beleilig sted och pladtz paa thorffuedt, paa huilcken for^ne skomagere paa bemelthe thuende Dage, med deris waare bequemmeligen kunde wdstaae, och siden naar denne voris naadigste forordningh paa Raadhussett der wdj byen bliffuer lest, lader

vdraabe huad sted de thill for^ne skomageres stade paa thorffuet will haffue vdlagtt, saa for^ne skomagere kunde wiide dennom der effter att Rette. Thi forbiude wii Borgemestere och Raadmendt Byefogden, saa well som och skomagerne der wdj wor Kiöbsted Aarhuss nogen Judlendiske eller Wdlendiske skomagere her emod med sko, stöffle, eller anden skomager arbed paa for^ne thuende Dage om Wgen paa bemelthe thorff offentlig efftersom forskreffuett staaer att vdstaa och affhende, att hindre eller wdj nogen maade forfang att gjöre, wnder wor hylleste och Naade. Giffuet paa wort Slott Kiöbenhaffn, den 28 Octb^r Anno 1609 *). Wnder Wortt Signett.

Christian.

Paa Ryggen: Om Skumagerer i Aarhuus 1609.

(Originalen paa Papir i Raadhus Archivet).

Nr. 15.

1611. 13 Februar. Brev om at udtage Trompetere, Pibere og Trommeslagere til Orlogsskibene.

Christian den fierde etc. Wor gunst tilforn wider att efftersom wij Naadigst Forfare huorledis der wdj Eders bye schall findiss Nogne Tromettere Och Stadtzspillmend som wij Naadigst Kunde lade bruge till woris Orloug Skibis behouff, Tha Beder wij eder och wille attj vdj eders bye Vdtager saa mange Tromettere Pibere och Tromslagere som mest der sammestedtz ere att bekomme, och dennom Jilligen och

*) Hoslagt er en Skrivelse til Borgemestere og Raad med Befaling at lade denne Forordning læse og forkynde, "och det siden hoess raadhusit holder tillstede, saa det Icke bortkommer". Denne Skrivelse er forsynet saavel med Kongens egen Underskrift, som med det Kgl. Segl og fölgende Paaskrift paa Ryggen: "Lest paa Aarhuss Raadhuss for Raad och rett wdj mieninge skomagernis ibem dieris paahörelsse den 9 November Aar 1609".

vden ald forsömmelsse hiid forskicker til wor Kjöbstedt Kiöbenhaffn Saa de den anden Martij Kunde werre her tilstede, Haffuendis indschende att de som vdj saa maade Vdtagis icke dennom forsticker eller bortt Kommer, Thermed schier wor wilge, Skreffuit paa wortt Slott Kiöbenhaffn denn 13 Februarij Aar 1611. Wnd. w. Zignett.

Christian.

Udskrift: Oss Elskel. Borgemestere och Raadmend vdj wor Kiöpstedt Aarhuss. (Originalen i Raadhus Archivet).

Nr. 16.

1611. 10 April. Brev, om 1000 Rigsdaler Krigstyr at udrede hver St. Mortens Dag, saalænge Krigen med Sverrig varer.

Wij Christian den fierde etc. Helsse eder alle wore Kiere wndersaatte Borgemestere, Raadmend och menige, Borgere der wdj wor Kiöbsted Aarhuss Euindeligen medt Gud och wor Naade, wider at Eptersom wij ehre Kommen och geraden wdj en Obenbare Krig och Feide, medt den Stormechtige, Höiborne Förste och Herre, Her Carll den Niende Suerigis, Gottis och Wendis Koningh etc. Huor till en Merkelig Summa Pendinge och Store Forraad, samme Krig med at wdföre, Aarligen will fornöden gjöris, Tha haffue wij der for medt woris Elschl. Dannem. Rigis Raadtz beuilingh och samtycke ladet taxeret eders bye och gjort den Forordning, Atthj saa well som alle anndre woris Kiöbsteder wdj begge worre Riger Dannemark och Norge, schulle komme oss aarligen tilhielp med en wiiss Summa Pendinge, Thi bede wij Ether och wille, atthj Retter eder epther aarligenn till huer St Mortenns Dagh Jtt Thusind Rigsdaler till oss att vdgiffue Emidlertid och ald denn Stunnd samme

Krig och feide paastaar, och Samme Summa Pendinge och hielp som i wdj saa maade ehrre taxerit fore, till for[ne] tid frembsender till wort slott Kiöbenhaffn, och dennom lader antworde wore Renttemestere ther sammestedtz. Och eder hervdinden som troe och liudige wndersaatte goedwillig lader befinde, Wij wille igien wide och Ramme eders gaffn Och beste, Och were eder Alle och huer En Naadige Herre och Koningh.

Thi lader det ingenlunde, Giffuet paa wort slott Kiöbenhaffn den 10 Aprilis Anno 1611.

Wnder wortt Zignetthe.

Christian

Paa Ryggen Seglet og Udskrift: Lest paa Aarhuss Raadhuss wdi Mienige Borgernis Paahörelse d. 19 April 1611.

Lest paa Aarhuss Byeting Vdj Mienige Borgeres Paahörelse som tilstede war Anno 1611 den 3 Octobris.

Lest paa Aarhuss Raadhuss wdj mienige Borgeres Paahörelse den 8 Octbr. 1612.

(Originalen paa Papir i Raadhus Archivet.)

Nr. 17.

1611. 17 Mai. Befaling at tilholde Borgerne i Aarhus at gjöre Tilförsel af Proviant til Varberg, Bahus eller hvor Sten Maltesen har sin Leir.

Christian Thendt Fierde etc. Wor Gunst thilforn wij bede eder och wille, Attj nu Strax thilssiger och bestiller hoes nogle Borgerne der wdi wor Kiöbstedt Aarss, att di giöre thilföringh thill wor Kiöbstedt Wardbierg, Bahus, eller huor som helst Oss Elskel. Stehen Maltteseenn wor Mand, Raadt, Rigens Marsk, och Befalingsmandt wdj Westeruig Closter, medt wortt Leiger sigh forholder, medt Öll, Brödt,

Meel, Maltt, Flesk, Kiödt, Haffre och Anden Fettallie och Nodturfft, och dett siden dennem Selger for ett skielligt och billigt Werdt, paa dett wortt Krigsfolck for fettallie icke skulle lide Mangell, Der medt skier wor wilge, Skreffuit paa wortt Slodt Kiöbenhaffn thendt 17 Maij Anno 1611. Wnder wortt Zignett

Höibe[tte]. Hans May[tt]. Fordinerede Regerings Raadt wdj Hans May[tts] frauerelsse

Christian Friiss egen hand,

Sten Brahe Egn hand

Udskrift: (til Borgem. og Raad i Aarhus.)

(Originalen paa Papir i Raadhus Archivet).

Nr. 18.

1611. 9 September. Befaling at tilholde Borgerne i Aarhus at gjöre Tilförsel af Proviant, Sko, Strömper, Hestesko og Söm til Bahus, og der at sælge disse Ting for en billig Pris.

Christian thennd fierde etc. Wor gunst tilforn, Wider att wij Naadigst er tilsindtz med det allerförste En Ahnthall Krigsfolck• Paa dj Omliggende Norske Grentzer wed wortt Slott Bahus at wille lade hennlægge, som wore Wndersaater der sammestedtz och Vdj wortt Lannd Halland Kunde tilhielpe att giöre bistannd, Om noget wformodeligtt paa kom. Thi bede wij eder och wille attj derfore strax tilsiger bestiller och henholder Borgerne der Vdj wor Kiöbsted Aarhus at dj strax och dett allerförste Muligtt er Enndeligen och Wden ald wndskyldingh ere fortenckt vdj att giöre tilföringh Jnd for for[te] wortt Slott Bahus Med Öll, Bröd, Meell, Maltt, Flesk, Kiöd, Haffre och anden fettalie, saa well som och med Skoe, Strömper, Hesteskoe och Söm och anden Nottörfftighed som for[te] wortt Krigsfolck kunde behöffue. saa

dett ingenlunde bliffuer forhallett eller forsömpt, Saa frempt dett icke bliffuer efflerkommett, Wij daa icke skall wide dett hoes eder, Och att dj dett siden dennom selger for itt billigt och Skielligtt werd paa dett forbe[te] wortt Krigsfolck for fætallie och anden sligh Nottorfftige Wnderholdingh icke skulle lide nogen Mangell Anseendis att oss der paa er stoerligen Machtt liggenndis, der medt sker Wor Wilge, Skreffuitt paa wortt Slott Kiöbenhaffn thennd 9 Septembris Anno 1611. Wnder Wortt Zignett

Höig[te] Hans May[ts] forordinerede Regerings Raad Vdj Hans Maij. frauerrelse

Christian Friis
egen hand

Paa Ryggen læses: Oss Elskel Borgemestere och Raadmend Vdj wor Kiöbsted Aarhus.

Anno 1611 denn 21 Septembris er dette Kon. Mayst. breff wid Canzelj bud Peder Renholtsen Andtvordet Borgemestere och Raad wdi Aarhuss.

Lest paa Aarhuss Raadhuss den 21 Septb[r] wdj Mienige Aarhuss Borgernnes Paahörelsse A[o] 1611.

(Originalen paa Papir i Raadhus Archivet.)

Nr. 19.

1611. 6 October. Befaling, at der ikke for det förste skal gjöres den forhen anordnede Tilförsel af Proviant, Sko m. m. til Bahus. Hvad der imidlertid allerede er did henfört skal modtages af Sten Madtzen i Bahus eller af Magistraten i Marstrand.

Christian thennd fierde etc. Wor Gunst tilfornn, Wider att Efftersom wij denn 9 Septembris Sist forleden eder Naadigst haffuer tilschreffuitt, Strax att Schulle tilsige, bestille och hennholde Borgerne der vdj wor Kiöbsted Aarhus med det allerförste att

giöre tilföringh ind for wortt Slott Bahus med proviant och annden Nottorfftighed, som wortt Krigsfolck Kunde fornöden haffue, Och effterdj wij nu saa Snartt samme prouiant icke behöffue. Thaa Bede wij eder och wille attj med samme prouiant did att forskicke, en thidlanngh ind till paa widere bskied lader ahnstaa, dog haffue wij Naadigst, ladett giöre denn ahnordningh att huis prouiant som Borgerne did allerede haffuer ladett henföre skal aff Oss Elskel. Steenn Madtzen wor Manndt thienner och Embitzmannd der paa for[ne] wortt Slott Bahus, eller Vdj wor Kiöbsted Marstranndt aff Borgemester och Raad der Sammestedtz bliffue annammitt paa dett dj icke formedelst Saadan deris tillförsell Schulle lide nogen Skade, och schall dennom giffues derimod Nöyagtigh beuis paa huis dj i saa maade Leffueritt haffuer, effter huilcken beuis wij dennom siden Naadigst her paa wor Rentte Cammer, eller och wid woris Lennsmend Wnnder huilcken enhuer er boesiddendis wille lade Bethalle, dermed Skeer wor willge Skreffuitt paa wortt Slott Kiöbenhaffn, thendt 6 Octobris Anno 1611 Wnder Wort Zignet

Christian mp.

Paa Ryggen læses: Lest paa Aarhuss Raadhuss den 16 octobris wdj Mieninge Borgernis paahörelsse Anno 1611.

(Originalen paa Papir i Raadhus Archivet.)

Nr. 20.

1611. 8 November. Quittering for "Pendinge Skatten" af Aarhus.

Jeg Siwerd Beck till Föersslouff, Konng. Maytts. Renntemester, giöer witterligt, adt Erlige och welforstanndige, Borgemestere och Raadmennd vdj Aarhuus,

haffuer nu, paa höigbemeldte Konn. May. min Naadigste herris weigenne, weed Jacob Kreij Borger dersammedzs, ladit leffuere och Offueranndtworde, her Jnnd, vdj hanns May. Renntecammer, Eett Thussende gamble daller. Som er dennd penndinnge schatt, forne Borgemestere och Raadmend, sampt menige almuge, der vdj byen, erre thaxerett fore, adt vdgiffue, till Konn. May. och er bedagitt, till Michaelis och Julle Dag, wdj dette nerwerenndis aar etc. 1611. Thill winndisbyrd vnnder midt signedt. Actum Kiöbennehaffuen dennd 8 Nouembris 1611 *).

Pendingenne ehre Annammede, efftersom forschreffuidt staar, Och Quitanndtzsen Registeridt.

Siwerdt Beck E haanndt   Christoffer Dirickhsen (L. S.)   Annders Friiss

(Orig. i Raadh. Arch.)

Nr. 21.

1611. 30 November. Brev, at Kongen selv vil besörge de 21 Baadsmænds Underholdning, som Staden för havde underholdt, imod at der betales 7 ß daglig for hver.

Christian den Fierde etc. Wor gunst thilforn. Wider at eftersom Borgerschabett der vdj wor Kiöbstedt Aarhuesss hid ind thill aarligenn haffuer weret taxerit for Jtt antall Baadzmend, att schulde vdj Borgeleye vnderholde. Och effterdj wij nu Naadigst ere thilsindtz forne Baadzmend for samme theris Borgeleye sielff att wille lade affbetalle. Tha bede wij eder och wille attj dett saaledis forordner, attj sampt Borgerne thersammestedz vdj Stedett for En och thiuffue Baadz-

*) Omtrent ligelydende Quittering d. d. Khn. 10 Decbr. 1612 for samme Aars Pendinge Skat af Aarhus 1000 Rd., undertegnet af: S. Beck. Christoff. Dirickhsen. Bhoe Berendtzen.

mend at holde, en wiss Summa pendinge vdgiffuer, Nemblig, siuff schilling Dansche for en huer Personn om Dagen, beregnett fra S. Martini sist forleden och thil Paasche förstkommendis, och strax siden med dett förste samme penge hid thil wortt Rentecammer wore Rentemestere her sammestedz thilhende, forschicket. Ther medt schier wor wilge. Schreffuitt paa wortt Slott Kiöbenhaffn den 30 Novembris Anno 1611.

Vnder wortt Signett
Christian

Udskrif: Oss Elschel. Borgemestere och Raadmendt wdj wor Kiöbstedt Aarhuess. (Orig. i Raadh. Arch.)

Nr. 22.

1611. 21 December. Skrivelse til Borgemestere og Raad at udtage nogle gode Tömmermænd til Flaaden.

Christian Thendt fierde etc. Wor Gunst thillfornne, Wider effterssom Wij thill Nogenn Bögnings behouff paa Wohre schibe, behöffue Nogen goude Thymmermend. Tha bede Wij Ether och Wille, atthj der wdj ethers Bye wdtager Nogle goede schibs thömmermænd, Saa mange i flest Kunde thill weige bringe, Och dennom ssiden med dedt allerförste thill wohr Kiöbsted Kiöbenhaffnn frembschicker, Saa thee dend Neste Söndagh effther Juell nu först Kommendis wdj dedt allersseniste wist Kand werre der thilstede. Der med scher wohr wilge. Thj lader dedt Jngenlunde. Skreffuit paa wort slot Frederichsborg dend 21 Decbr. Anno 1611 Wnder wort Zignett

Christian.

Paa Ryggen: Anno 1612 bliff dette K. M. worris allern. Herris breff anduordett Borgemesteren thennd

2 Januarij om Afftenen der klocken war emellom otte och Nye slaged. (Orig. paa Papir i Raadh. Arch.)

Nr. 23.

1612. 27 Februar. **Brev, at Mester Jacob eller Mester Augustinus skal udtages at gjöre Tjeneste paa Flaaden, for en Badskjer i Sommer. De andre Badskjere skulle være ham behjelpelige med at udrede en Kiste m. m.**

Christian thendt fierde etc. Wor gunst tilfornn, Vi bede eder och Wille attj strax tilsiger och henholder En aff disse tuende Badschere, der wdj wor Kiöbstedt Aarhuss, Mester Jacob eller M. Augustinus, Huilckenn aff dennom i eragter paa dieris Handtuerck dueligst och Skickeligst at were, och aff eder dertill bliffuer forordnidt at handt Retter sin leilighedt effter, Vdj tilkommende Sommer, For en Badscher paa wore Orloug Skibe at lade sig bruge, Och thet saaledis forordner, At Badscherne Samptligenn medt den som der sammestedz Vdtagis, vdreder en Kiste med Medicin och andit som handt till hans handuerck, at bruge paa samme thogh kunde behöffue: Och at samme Kiste medt sin tilbehör kandt were beredt och ferdig, medt det förste, Saa Enn aff for[ne] Badscher den 8 Aprilis förstkommendis, Wdj thet allerseeniste Vden ald Vndschylling och forsömmelse, kand were her wdj wor Kiöbsted Kiöbenhaffn tilstede, och sig her paa Bremmerholm ahngiffue. Thissligeste, atj och Vdtager och Vdschriffuer alle de Thrometere, Pibere och Thromslaaer, Som der Vdj for[ne] wor Kiöbsted Aarhuss er at bekomme, Och at medt ingen sehes igiennem Fingre, Som tilfornn paa nogen steder schiedt er, Men at en huer som Vdj saamaade Vdtagis bliffuer wedt dieris naffnn andtegnidt och siden

medt en Fortegnelse hidt forschicket Saa de wissligen medt for[ne] Badscher kunde were her tilstede till den 8 Aprilis som forschreffuidt staar, Anseendis at Oss er ther macht paaliggendis. Thi tager her ingen Forsömmelse for. Schreffuit paa wortt Slot Kiöbenhaffn thendt 27 Februarij Anno 1612

Wnder wort Zig[tt].

(Til Borgem. og Raad.)

(Originalen paa Papir i Raadhus Archivet; Seglet paa Ryggen.)

Nr. 24.

1612. 30 Marts. Quittering for Borgeleje-Penge.

Anders Oluffssen "Kong. Maietts Rentteschriffuer" quitterer d. d. "Kiöbenhaffn" den 30 Martij 1612 for "Thre Hundrede halff Siette richsdaler, Thredue och En schilling dansche" som er for 21 baadsmænds Hold af Aarhus, 7 β paa hver Person Borgelejespenge fra sidste St. Mortens Dag og til Paaskeaften nu förstkommende*).

(Udtog efter Originalen i Raadhus Archivet.)

Nr. 25.

1613. 19 Juny. Kongeligt Mandat, om Ophævelse af alle Skraaer og al Laugsret.

Christian 4. Kgl. Mandat, at da Haandvær-

---

*) d. d. 24 Febr. quitterer den samme for 329 Rd. 14 β Borgeleje Penge for 24 Baadsmænd, ligeledes begyndende fra sidste Mortens Dag og endende med Paaskedag nu förstkommende à 7 β pr. Mand.

En lignende Quittering fra Mortensdag 1613 til Paaske 1614 o. s. fremdeles.

D. 1 Aug. 1620 for 26 Baadsmænd fra 1 November 1619 til 15 April som er Paaske Aften 1620 à 7 β om Dagen er 379½ Rd. 1½ ℳ 4 β.

D. 2 April 1838 quitterer Knud Christensen Aarhus Bye, som paa "Kong Maytt. Klede Kammer" havde betalt Resten af de Borgelejepenge, de vare taxerede for, fra 1 Novbr. 1637 til Paaskedag 1638 af 38 Personer à 9 β daglig. Udg.

kerne i Danmark, som ere försynede med Skraaer og Laugsret opskrue Priserne paa deres Arbeide for deres Kunder, hvortil de tage Anledning af disse Skraaer og Privilegier, saa, for at raade Bod derpaa, ophæves alle Skraaer og Laugsret over hele Danmark indtil videre, og skal der intet saadant Privilegium existere for det förste undtagen formedelst speciel Kgl. Benaadning. Det tillades derfor enhver Haandværker, som nu er her, eller som herefter vil nedsætte sig i Riget, at ernære sig indtil videre Forordning, som han bedst veed og kan, naar han har svoret sin Borger Ed og udgiver borgerlig og Byens Tynge lige med andre Indvaanere etc. etc. d. d. Kjöbenhavn 19 Juny 1613.

(Efter en ikke vidimeret Copie i Raadh. Arch.)

Nr. 26.

1613. 19 Juni. Brev, at Kjöbstæderne endnu i 2 Aar skulle udrede den fulde Krigsstyr.

Wj Christian den fierde etc. Helse eder alle wore Kiere thro undersaatte, borgemestere Raadmend, och menige borgere udj wor Kiöbsted Aarhuss euindeligen med gud och wor naade. Wider at eftersom wi och Riget formedelst den forgangne besuerlige Krig och feigde ere geraden udi en stor vdgift och gield, huilcken wi gierne med det forderligste wille haffue aflagd och betalit. Tha haffue wi derfor med wor elskelig Danmarkis Rigis Raads raad, beuilling och samtycke ladit giöre den forordning, at i saa wel som alle andre wore Kiöbsteder udi begge wore Riger Danmarck och Norge skulle endnu herefter udgiffue den siste paa budne Krigsskat udi dette och det nest efterfölgende Aar, som er den förste skat til S. Martini Dag 1613, och den anden skat til S. Mar-

tini Dag 1614 och icke lenger, saa höigt aarligen som den efter de forige skattebreffue, men Krigen warede, er bleffuen udgiffuen, huilcken skat skal erleggis udi bare och gode Rigsdaler och ingen anden mynt. Thi bede wi eder och hermed strengeligen och alffuorligen befale, at i retter eder efter, samme skat aarligen, som forsk[tt] staar, til oss at udgiffue saa den wisseligen och uden al undskylding udkommer och bliffuer til for[ne] tider til wort Slot Haderslefhuss fremsendt och dersammesteds oss elskel. Geert Rantzow, wor mand, raad, och statholder udj wore förstendömme Slesswig, Holsten etc. leffuerit och tilstillit. Wj wille det igien med al gunst och naade bekiende. Thi lader det ingenlunde. Giffuet paa wort Slot Kiöbenhafn den 19 Junij A[o] 1613   Wnder wort Signete.

Christian. m. p.

Paa Ryggen Seglet og Udskrift: Om skatt i Kiöbstæderne,

Lest Paa Aarhus Raadhus for Borgemestere Raad och Miennige Borgere Mandagen denn 19 Jullij Anno 1613

Lest paa Aarhus byeting Torssdagen denn 29 Jullij anno 1613

Lest paa Aarhus byeting torsdagen den 21 octobris anno 1613. (Orig. paa Papir i Raadh. Arch.)

Nr. 27.

1613. 13 November. Qvittering for 1000 Daler Krigsstyr.

Das auff Befehl Vnd Jm Nahmen des Königlichen Holsteinischen Herrn Stadthalttern Gerdt Rantzown Ambtmans auff Hathersleben, Erbgessessen zum Breidenbergh etc. Jch Godfrid Schröder, Van Burgemeister vnd Rath der Stadt Aarhuss bei Erenst

Erenstsön Schreiber vff Akeird (Aakier) an dem Kreigessschatz (sic) Von Jtzehrwenter Stadt Aarhuss diesen Martini bedaget, zu guetter gnuge habe empfangen vnd augenohmmen Ein 1000 Reichs thaler, Solches bekenne Jch mit diesem meinen offnen schein, Vnd Sollen Jhr. Kon. Mayt. Zu Denmarcken etc. Meinem Gnedigsten Herrn Jn beuohrstehenden 1614 Jhars vmbschlags Rechnug, (sic) dieselben vndertheniggst berechnet werden Jnmittelst Jch wolgemelter Burgemeister vnd Rath der Stadt Aarhuss wie auch Erenst Erentsön (sic) guetter aus Zellungh halben der Ein Tausent Reichsthaler, gebuhrlich hiemit thue Quitieren*).

Vhrkundtlich hab ich diese Quitung mit eigener Handt vnderschrieben, vnd mein pittschafft vnderdrucket Actum Hattersleffhauss den 13 Nouembris Anno 1613.

L. S.)

Godfrid Schroeder mppria.

(Originalen i Raadhus Archivet.)

Nr. 28.

1615. 27 October. Skrivelse fra Breide Rantzow om Udredelse af Baadsmandspenge 7 Skilling daglig fra 1 November 1615 til Paaskeaften 1616.

Wenlig Helssen forssendt med gud wor here, Kiere Wenner, ieg tacker eder for beuist guode, huilckedt ieg gierne igien forskiullder.

Giffuer ieg eder her med Wenligen tilkiende, at Konn. Maiitz. naadigste haffuer forordnedt at wilde lade giffue baadtzsmendene dieris borgeleyes penndinge her wdij Kiöbendhaffnn, som ellers dee förrige

*) 1614 den 16 November, d. d. Hathersleben quitterer den Samme for 1000 Rd. "än Kriegsschatz", bedaget til Martinj 1614 og modtaget ved Hanns Deuster "Slotzschreiber auff Arhuss".

Aaringer sielff pleiger dennem huos eder at annamme, Huorfore ieg paa hans Maiitz' wegne er begierendis, och her med Befaller eder, At ii endnu wdii Aar, schal wdgiffue borgeleyes penndinge, paa Enn och Thiuffue persoener, om dagen paa huer persoen Siuff skiellingh Dandsk, som skal andgaae dennd 1 Novbr. nu förstkommendis, och endis paaske Afften 1616, Och halffparten, aff Samme borgerleyes penndinge at frembssende Jnden Vinter, och dennd anden halffpart, at leffuere her wdii Kiöbenndhaffnn, ii höigbemelte hanns Maiitzs. Rennte Cammer, strax paa for Aaridt. Der med skier meherhöigbemelte Konn. Maiitzs Naadigste willie. Och her med befaller eder Gud allermegtigste. Aff Kiöbenndhaffnn dennd 27 Octobris Anno 1615

Breide Rantzow

egen Hand.

Udskrift: Erlige och Wellagte Mennd, Borgemestere och Raad wdii Aarhuus Mine guode Wennner, Wennligenn. (Originalen paa Papir i Raadhus Archivet.)

Nr. 29.

1616. 22 Mai. Udtog af et Skjöde paa et Hus og en Grund i Aarhus.

Holger Rosenkrands til Rosenholm skjödede til Jens Nielssen Mörke og Jens Christenssen, Borgere og Indvaanere i Aarhus, det Hus med Have, Jord, Grund og Eiendom, som Mette Ommestrups nu paaboer, beliggende paa den söndre Side ved Mindet, næst östen op til Hans Grönbecks og strækkende sig i Öster til Adelveien og paa den söndre Side til den Vei, der gaaer op til "Sieldkiær"*).

(Efter en Copi i Raadhus Archivet.)

---

*) Denne Grund er udentvivl den, som Christian den Iste skjænkede Erik Ottesen i 1477, maaske i Forbindelse med den, som Folmer

Nr. 30.

1616. 15 Juli. Skrivelse fra Directeurerne i det nys oprettede Ostindiske Compagnie med 4 Patenter o. s. v.

Woris wenlig Helsenn altidt forsendt med gudt; Kierre Wenner, nest ald wenlig och thilbörlige tacksigelse for alt godt, huilckett at forschiulde wij alle thidt wille findes Redeborn, wdj alle de maader wij eder thill æhre och welbehag wehre kunde. Kierre Wenner effter woris med Consorters wilge och befalling, thilschicker wij eder her hoes fiire Obenne Patenter Enns Lydendis, anlangendis ded nye Optagnne Ost Jndische Compani, huilcke wij ehre begierendis i Offentlig vdj Borgerschabenns paahörelse paa eders thing och Raadhuus wille lade forkynde, och Sidenn anslaais paa Stadtzpuortene Kierckedörenne eller andre bequeme steder, huor ether Selff godt Siunnis, Och om i Selff eller nogen eders medborgere, med oss wille Rede, J ether daa Rigtigenn wille Erklere inden denn Thermin patenterne Om formelder, Och nu strax wid dette woris bud oss eders beuis thilschicke, att dette woris Missiue hoes samme patenter ether er thilhende kommen, Huor wij nogen thidt Kunde thienne

Rosenkrands i 1565 fik af Borgemestre og Raad. (See Aktstykker vedk. Staden Aarhus Pag. 31 og Pag. 181.)

1712 kjöbte Christen Jörgensen Schaarup en Kornhave uden Mindet, strækkende sig fra Claus Jörgensens og Niels Kollerups Eiendom og ud til Markhuset i Længden, og i Breden fra Selkiær til Adelveien, tilligemed de 3 Vaaningsteder, der beboedes af Albret Jensen Kolstrup, Peder og Jens Rebslager, og som vare sammesteds beliggende, for 567 Rdr. 3 ß.

1744 solgtes Rebslager Peder Henriksens Hus i Dynkarchen, beliggende mellem Adelveien og Polakhaven, for 257 Rdr. 2 ß. til Christen Nielsen Haarby og Mogens Blak, og var dér efter dette Salg Spörgsmaal, om Reberbanen i Kornhaven var solgt med eller ikke.

Alle disse Forhandlinger angaae mere og mindre Realskolens nuværende Grund. Udg.

eder, finde i en huer for sin personn willig, Her med eder dend Enige gud befallidt. Datum Kiöbenhaffn thend 5 July Anno 1616

Ded Ost Jndische Companis thilforordnede med forwaltere Claus Condewin. Johan de Willm. Seuerin Seuerinssen Schriffuer.

Udskrift: Erlige wiisse och welagte, Borgemestere och Raadmend vdi Aarss, worris Besönderlige guode wenner gandsche wenligenn thilschreffuitt,

(Brevet var forseglet med 3 Segl og findes i Original i Raadh. Archivet.)

Nr. 31.

1616. 5 Juli. Indbydelse til at deltage i det nys oprettede Ostindiske Compagnie.

Efter voris Allernaadigste Herris och Konnings Beuilling och samtöcke, Giöre Wi Effterskreffne, Claus Condewin, Johan de Willem, oc Severin Severinssen Skriffuer, Borgere vdj Kiöbenhaffn, och sammesteds tilforordnede Metforwaltere, offuer det ny optagne Ostindiske Compani, vitterligt, næst tilbörlige Reverentz och æris Erbiuding, Alle och en huer, som ere Kong. Mayest. vor Allernaadigste Herris, troe Eedsorne Indbyggere och Vndersaatter, være sig Adelig, Geistlig eller Verdslig Stand och Stat, en huer effter sin Condition. At efftersom hans Kong Mayest. oss naadigst haffuer beuilget, her vdj Kjöbenhaffn et Compani at optage, voris Skibsfart paa Ostindien at anrætte, Och oss samptlig hans Mayest. Vndersaatter, det paa tolff Aars tid Privilegerit, effter hans Naadis der paa vdgiffne confirmerede Artickler. Da effter samme hans Mayest. Ottende Artickels Naadigste Befaling och indhold, lade wi paa meenige Companies vegné, her met giffue tilkiende, at de sig her hoss oss

angiffuer, inden den sidste Augusti, Och i det længiste inden Septembri Maanetz vdgang, næruærendis Aar 1616. Oc deris Naffne lade indskriffue, der hoss met egne Hænder at vnderskriffue den Summa, stor eller liden, som de udi Handelen acter at indlegge, Oc effter for^ne^ næstkommende forlöbne Septembri Maanet, acter Companiet Alltingest at tilslutte, oc siden fremdelis ingen Participanter indladis, förend de Tolff Privilegerede Aaringers forbigang, Huilcket wi paa meenige Companies vegne, alle oc huer, Venligen ville lade vide. Giffuen vdi Kiöbenhaffn den 5 Julij, Aar 1616. (Trykt Original i Raadhus Archivet.)

Nr. **32.**

1617. 5 Februar. Befaling (til Lehnsmanden?) at udtage to Murkarle, en Kalkslager og 6 Pligtskarle i Aarhus, til Arbeide ved Frederiksborg Slot.

Christian thend fierde etc. Wor gunst tilforne Wijde att epthersom wj till wor forthagne bygnings behoff paa wortt Slott frederichsborge behöffuer nogle Murkarle, Kalckeslar och plidtzkarle thj bede wj dig och Ville att du der vdj wor Kiöbsted Aarhus vdtager thu Muerckarlle, En Kalckslaer, Sex plidtz Karle, Saa och aff ditt Lheenn otte plydtz Karlle som gode ere och dierris embede kand forestaa Och denom sydenn med dit egid visse bud och en forthegnelsse paa en huer dierris Naffnn Och huor de ere föede frembsender till for^ne^ wortt Slott frederichsborg Saa dj till den förste Marttij föstkomendis Endeligen Kand werre dersamestedz tilstede haffuendis fligtig Jndseende att ingenn bliffuer frembskicked som forgangen Aar wor frembskickedt medens Andre som ere sterke och förre Dermed schier wor wilge befalindis

dig Gud schriffuit paa wort Slott Schanderborig thend 5 Februarij Anno 1617 Vnd. w. Segnit

Christian.

(Copi i Raadhus Archivet.)

Nr. **33.**

1618. 6 Februar. Befaling til Biskoppen i Aarhus, at han i de ham underlagte Skoler skal udtage 3 Skoledisciple, en god Bassist, en Tenor og en Alt, som dygtige og tjenlige kunde blive, til at lade sig bruge for Musikantere i Kongens Cantori.

Christian dend fierde etc. W. s. G. tilf. wij bede eder och wille, attj der vdj eders wnnderhafvennde Schoeller lader Vdsöge thrennde Skolepersonner enn aff di beste Basister, Tenorist och en Altist som dychtige och thiennlige Kunde bliffue Vdj woris Canterij for Musicanter att brugis, och dennom sidenn hid thill wor Kiöbsted Kiöbennhauffnn, thill Woris Wnnder Capellmester Mogenns Pedersenn med Forderligste Leylighed lader frembschiche, dermed scheer wor Wilge etc.

Khn. den 6 Febr. 1618.

Christian

Udskrift: Oss Elschl. hederlig och Hoiglertt Mannd M. Jenns Giödessenn Superintendent offuer Aarhuus Stigtt.

(Originalen i Raadhus Archivet).

Nr. **34.**

1619. 24 Juni. Convention mellem Capitlet og Borgemestre og Raad med de 24 Mænd "som den borgerlige Skraa omformelder" om Foranstaltning ved de Dödes Begravelse, i Tilfælde af Pest.

Mieninge Capitell och Clerici Residerinde wdj Aarhuss, Borgemester och Raad med xxiiij borgere paa mieninge borgerskabs wegnne som borgerlig skraa Paa formelder ibm som er Jacob Krey, Augustinus

Bardskier etc. etc. . . . . . . Giör wiiterligtt att wi med mieninge borgerskab ibm som borgelige skraa omformelder haffuer widtagen och Sampthig widtager och forplicter oss till huer andre, att naar nogen husse eller Gaarde, (Dett Gud allermegtigste Naadeligen affuende) kommer wdj den faerlige pentzstilendtz (sic), Tha schal wi werre forplictig Mand och Höstrue att fölge den danemand eller danequinde, eller ochsaa dierris börns Lig fra Hussid som dett er och till dierris Leygersted och begraffuelsse om dj bliffuer tillsagdt och er wden louglige forfald. Ithem och huilcke Naaboer ibm nest hoss boendis ere Skall werre forplictige otte aff denom att gange till Hussid och bærre samme Lig till sitt Leygersted· Dersom nogenn aff di otte Mend er i louglig forfald· da anndre dj neste Naaboer att threde i dierris sted igenn, Huemb som i timmelig tid worder tilsagd och icke kommer som forstaar och berer Liggid Skall haffue fortabtt for huer Sinde Thu rigsdaler att wdgiffue tll fattige Mineskers begraffuelsse Och den derfor att giörre Rigttige Regenskab som der om bliffuer tilforordnid, Och huemb som icke kommer och fölger Liggid till sin Leygersted haffue forthabtt en Rigs march for huer Sinde, wdj lige maade er att forstaa om thienistfolckenn Skall saa medtforholdis att Naboerne som boer nest hoss denn dödis folck, Skall i lige maade lade Liged hedenn forskaffe till sin Leyrgsted wnder en halff rigsdalers forthabelsse for huer sinde. Dogh her vdyndenn forstaaes om nogen flötter her aff byenn som er vdj denne widtagne wilkor med Höstrue, börnn och dierris folck som da bliffuer igenn tilstede wdj Hussid wid dödenn affganger Er ingen aff oss tilthuongen wnder nogen bröde att forskaffe dieris Lig till gräffue, Huadt andlangenndis er

om Liguegtt Efterdj stoer wschickelighed befindes her wdj Aarhus att naar nogenn borgere och yndbygger vid dödenn affgangenn er och schall holdis Wogestoffue och Sörgehuss offuer ligid, yndkommer der i Hussid adskiellige lössagttige folck Som med Drickenn, Sualmen wnöttige ord och thale Baade forthörner Gud allermegttigste och dj dödes wenner som paa denn tid kand werre sorgefuld till stoer bekostningh och skade. Er derfor paa Kon. Mtts. woris allernaadigste Herris behag widtagenn Att huo som nu effter denne Daug ijndbegiffuer sig wdj nogen wogestoff och Sörgehuss huor Lig er her wdj Aarhus och icke er der yndbödenn den schall giffue till Kon. Matts. iij Rigs march, ock till byenn iij Rigs marck for huer Synde, haffüer den icke att böde medtt tha schall den Syde i byenns Kielder till wand och bröd i iij Natter och Dage Att wi alle for[ne] widtagne wilkor vdj ord puncter och artickle will haffue holditt och effterkommit diss till windissbiurd worris Capittels oc Stadtz Secreter wndertröct. Datum Aarhuss thend 24 Junij Anno 1619.

(L. S.) (L. S.)

(Originalen i Bispe-Archivet.)

Nr. 35.

1620. 2 August. Tvungen Contribution til Halmstad, der havde lidt af Vaadeild.

Siuertt Beckh till Förssløff quitterer Aarhus for 480 Daler "vdj möndt, huer Daller til 96 ß dansche" som Byen var taxeret at udrede til Byen Halmstad, der havde lidt af Vaade Ild,

(Udtog af Originalen i Raadhus Archivet).

Nr. 36.

1620. 12 October. Udtog af et Skjöde paa en Grund.

Borgemester och Raad bekjendtgjöre "at wij medt

worris kierre Lendtzmandtz Erlig och welbiurdige mand Lauritz Lindenov till Overgaardt hans beuilgende och Sambtöcke" paa menige Aarhus Byes Bedste og med nogle deres Medborgeres egenhændigt underskrevne Samtykke, sælge og aldeles afhende til den velagte Mand Anders Berttelssen Slotsskriver paa Skanderborg et Stykke Jord "wdenn vestergade . . . vestenn nest op till Anders Rimsniders Haffue" for 20 Courant Daler og 10 β aarlig Jordskyld*)

(Originalen paa Pergament i Raadhus Archivet.)

Nr. 37.

1621. . . . Bagerlaugets Vilkaar.

Efftther konn. Maytzs. Woris allernaadig[st] forordning paa hans Mayttzs. gode behag Er aff Borgemestere och Raad her i Aarhus medtt oldermandens och Bysydernis Sambtöcke wdj bagerlaug forfattid och widtagen disse efftherschr. Vilkoer huilcke Endelig schall holdis och Effterkomes aff alle Mester och Suennde som Effterfölger.

1. Skall vdi huertt Embede tilforordnis en oldermand huertt aar och til hanom ij eller iiij Mestere epter som Lauged er stortt till.

2. Schall oldermanden med ssine til forornede Hoss Syder en wiss Daug om Vggen for Höre huad Klagemaall der kand falde emellom Mesteren, Suenden eller Drengen paa Entten Syde sig begiffuer och rette denom Emellomb.

3. Saa frembtt Nogen findis Till penge straff daa

*) Dette Brev er taget med i Modsætning til det i Aktstykker vedkommende Staden Aarhus Pag. 209 meddelte, ifölge hvilket Magistraten synes at have disponeret over Stadens Grund uafhængig af Lehnsmanden. Udg.

schal Same Böder vere forfalden ij partter til di fattige Enker faderlöss börn och Huss Arme, som er aff Handuerked, den treydie partt til oldermanden och hans Hosssyder, dog Byfougeden paa Kong. maystz. wegne ssin tiltalle forbeholdenn.

4. Skall Oldermanden holde en klar Register paa huis böder i saa maade optagis paa dett mand Kand wide om di fattigis penge retteligen Komer paa Nödterfftige steder bestedis och Anleggis.

5. Thill for bemeltte oldermands och hans Hosssyder Samellkompst Handuerkis Sager att for höre, Som tieniste Drenge eller Suende angaar, schall embedett haffue itt wis stedt och Laugs Huss at besöge.

6. Vdi for[ne] forsamling och Laugs Huss maa Jcke holdis eller brugis nogen Drykelaug eller giestebud, befindes Saadantt schulle alle, Saa Vel ssom di lauged bekoster vere ssig entten ved Samellegning eller Anderledis, Dessligteste di som sig laugbiude lade straffis epter dieris formue den enne partt att vere forfalden Till Koning. Maytz. den Anden Partt till Aarhussbye och den trydie partt till den som dett andgiffuer.

7. Enhuer som Nogen handtuerck Vill brug och Nerre sig aff, Enten Naar Hand tager borgerskab eller Sydenn Eller Naar hand er dett begierendis, schall sig hoss Borgemestere och Raad Andgiffue, Och der Hanss Naffn optegne Och syden medt byess thienere oldermanden tilschicke. Syden att bruge sit Handtuerck Vden nogen Vydere Andttegnelsse eller Sambttöcke Och giörre fyldist vdj laugd effter koning. Matz[s] forording j Vngers gilden eller dens Verd till stoffuelie huor Sager aff oldermanden och hanss byesyder Emellom Mester och Suend ordelis. Dog att wiisse sin Pass och beskeeden huor hand er fra kommen.

8. Huilcken Suend sig Modttvilligen andstiller Och forsömer hans Mesters Arbeyde, Skall straffis effter oldermandens och byesidernis sigelsse och böderenn dj ij partter till di fattige encker och faderlöss börnn i Laugid. Den trydie partt till Oldermanden och hans byesydder Om dett kand hannem louglіgen offuerbeuissis.

9. Huilcken Mester som forholder Sin Suendz Lönn Vden bylig Aarsag som hand haffuer tient hanem aff, Hand att beklage sig for oldermanden och byesyderen, Och dj att hielpe Suenden till sin rett forthientte Lönn effter oldermandens och bysidernis sigelsse.

10. Skall ingen Embidzmend vdj for[ne] dierriss forsambling maa aldelis yntledt slutte, eller sette Nogen kiöb eller Sall paa dierris Vaere huad dett schall gielde Saa Wiitt handttverkid vidkommer vden koning. Maytzs. och öffrighed Serdelis befaling och thilladelsse

11. Huo Nogit handttverck will bruge hand schall Sitt Naffn hos borgemester och Raad lade yndschriffue Och bliffue en borger Och schall ingen forbiudes att bruge Sit embede, Vden hand nogen W-Erlig och lastelige Misgierning klarligen offuerbeuissis, huilckitt hand icke saa Nöagtig hanss Gud och Öffrigheden haffuer affstillid som dett Sig bör, Ey eller schall nogen giffue eller giörre nogit giestebud eller Mesterstöcke Naar hand Vill sette sig Neder och bruge embedit, huo dett giör haffuer forbrut sit borgerschab och icke mierre tilstedis der att boe, Och der for vden hannd Saa well som dj giestebudne straffis effter dieris for Mue som forbemeldtt er.

12. Skall alle mestere Verne forplickttige att Lærre alle fattige faderlöss och moderlöss börn, saa vell som hyttebörn dierriss Handtverch Och for[ne] börn att

thienne denom Vdj Nogle forsagde Aar for for[ne] dierris kost och Lærre, Efftersom offuer formyndrer och dj thuende Raadmend som der till bliffuer forordnidt medt denom der om kand ens vorde, Och schall dj forsiönis medtt kleder till Nödtörfft medtt ij slags Farffue wdaff huiss almiss dertill kand Samblis med denn Kiercke Poesse dertill bliffuer forordnidt, Och huad gott Folck och Borgerne dertill will giffue, Mens dersom Mesteren denom sielff kleder och föder schall dj Verre forplictt att thienne denom diss lenger efftersom offuerformyndrer medt denom kand ens worde.

13. Huo som Nogen husser eller heeler fra sin Mester er wnduigtt Eller och huilcken vdj Saadan bemeldtte farffue kleder och giffuer dett icke tillkiende schall verre forfalden ligesom hand husser och heller fredlöss Mand,

14. Skall offuerformyndrer en Dag om Vgen, till medt dj thuende Raadmend, Syde och hielpe att andordne hans Maytz. Naadigste ordning att eptherkommis Och derforuden forhörre huiss klage som emellom Mesteren och Suennden och saadan thillsatt Lære-Drenge emellomb Kand falde och lade straffe di vlidige och huilcke sig anderledis anstiller end dett sig bör naar mesteren eller Haanduerkidt denom Jcke Kand raade.

15. Dersom Nogen Mester for locker hindandens Suende were sig wdi Huad maade dett were Kand, schal hand derfor giffue til straff j Dr. til di fatige och end da att miste sin suend.

16. Saa frembtt Nogen befindis ssom Nogle Gange Sin Lære forlöber och Jcke derfor Eepter straff och paa mindelse Sig Jcke forbedrer Saadantt schullde halfft paa Byens och embedis Bekostning och halfft

paa Kong. maystz bekostning hen schikis till tuckte hussid eller i Jern att arbeide epter som dieris forssiels befindes.

17. Di fatige Börn som Handuerkid læris och aff deris mestere imedlertidt wden nogen wederlag Kledis och födis, schulle forplict were dieris Mestere Jgien och hans Höstru om di ved Alder, Siugdomb eller saadanne tilfelde for Armes med en visse aarlig Hielp att vndsette effter dieris for mue, Naar di Bliffuer Selff til mand och Handuerkid lerdt haffuer öffue Kunde och deraff sig Nærre.

18. Thi Börn som til Handuercke Satt ere schullde Giffuis tegen och di andre fatige Paa dett en huer Kand wide huad for folck hand sin Almiss med dieller.

19. Di som Nogen Embede lerdt haffuer och öffue wille, schulde ssirdielis om di ike drycke och doble och össsilhedt er tilgiffne lige saa wel som di Kiöbmandschab bruge wille, were frij for til dieris Handuerckis fortsettelse att maa bruge med dieris for mynders Raadt; sig til Nötte aff huis denom arffueligen Kand were tilfalden Synderlig Naar di giffue Sig i egteschab om end Jcke er deris 25 Aar gamel, yndttil hans Maystz. dett anderledis vil forordne,.

20. Skal den som er nest wdi older til den som er oldermand och hans bysider were for plictig att tilsige Nar forsambling schal schie, denom som schall möde Jndtil dett aar er forlöben och der bliffuer anden oldermand vdi satt Huem der Jcke möder naar hand tilsiges böde Hund Siden (sic) (huer sinde?) 1 ℔ til di fatige wden hand er i louglig forfaldt, wil hand ike den ℔ wdgiffue da oldermanden och hans bysider att haffue fuld magtt hanom dett att pante fra.

21. Huilcken laugsbroder och Söster Som i for

vi Naadist eracter dett Seiladtzen at were til forfremmelsse, Bede wi eder och wille attj tilholder indwonerne wdj wor Kiöbsted Aarhus, att dee selff henter eller henter lader Seebe her i vor Kiöbsted Kiöbenhaffn, hoss for[ne] Hans Röper, naar dee det i behöffuer, Dog schal hand, iche dissmindre her epther som tilforn lade före Seebe thil for[ne] Aarhus att Selge, epther hans forige beuillings liudelsse, Och naar formodeligt Kand eractis nogen Mangel for Seebe wdj for[ne] Aarhus at schulle forefalde, daa schal hand der om itide aff eder, och dee med for[ne] Seebe handler, thilsigis och aduaris paa det hand der epther tilbörligen Kand Wiide Sig at Rette, Dermed scheer Wor Wilge. Skreff. paa vort Slott Khaffn 30 Aprilis Anno 1621 wnder w. Zign.

Christian.

Udskrift: Oss elskel. Borgem. og Raadm. i Aarhus.

(Originalen i Raadhus Archivet.)

Nr. 39.

1623. 30 Mai. Befaling til Borgemestre og Raad at foranstalte en Tavle ombaaret i Kirkerne til Bedste for den Ungdom, der i Börnehuset i Kjöbenhavn undervises og opdrages til Haandværkere.

Christian denn fierde etc. Wor gunst tillfornn, wider at effter som wj Handtwerckerne her wdj Rigerne, till fortplantelse Saa Och Vngdommenn fra Myssig och Leddiggang at frauende, Naadigst haffuer ladet optage fattige och faderlöse Börn och for dennem wdj Börnnehuset her vdj wor Kiöbsted Kiöbennhaffnn ladet ahnnordne Leremestere, och dennem der forudenn med Nörtörfftig Wunderholldning forsiune Jntill Gud will di et Gaatt Hannduerck Kunde lere huor aff dj Sidenn Nödtörfftigenn Kunde haffue deris

Liffs Wnnderholldning at fortjenne. Thj Bede wi eder och Naadigst wille, att i der wdj Kierckerne der J Byenn lader anordne end en Tasche huorudj Kunde Samlis Nogenn Collect Samme fattige och Faderlöse börnn till hielp till deris Kleder, och Sidenn huiss Saaledis Samlis hid till for[ne] Kiöbennhaffnn Aarligenn fremsende. Ahnsendis Saadann Handtuerkernis forthielpning Landene och deris Jndbyggere wdj Synnderlighed. (Nest Gudst Hielp) Kand geraade och Komme till fremtarff och gode Dermed skier wor Willie Skreffuet paa Wort Slot Kiöbennhaffnn den 30 May Anno 1623 Wnder Wort Zignet

Christian.

(Efter Originalen i Raadhus Archivet.)

Nr. 40.

1623? . . . . Skrivelse fra Biskop Jens Gödesen, at han efter Kongelig Befaling havde sögt efter Antiqviteter og Documenter af Aarhus Stift at indsendes til Cancelliet, men Alt, hvad der havde været af den Slags i Kapitler, Klostre, Kirker og paa Herregaarde, var bortfört af M. Anders Sörensen Veile, Dr. Niels Krag og M. Jon Jacobsen; træffer han imidlertid senere paa Noget, vil han have det i Erindring.

Effter jeg forgangne Höst haffuer bekommit Kongl. Matt. min nadige herris briff Vdi huilcket begeris oc befalis ieg paa mit embedis Vegne Anuende med mueligste flid her Vdj stictet At lade opsöge Allehaande Slags Antiqviteter oc Documenta som tiene kunde thill At forbedre oc formere Vor Dansche Chronicke Riget thill ære. Da effter Saadan Materia er for en dröu tid siden opssögt oc Vdleet her Vdi stictet aff de Dannemend, som daa Vare Regii Historici oc ere nu hensoffuede, blant huilcke Vare M. Anders Veile. Doctor Niels Krag oc M. Jon Jacobssen, huilche vdi

deris thid lod ssöge her Vdi Capittellz Vdi Clostre, Kiercker oc paa Herregaarde, huor de noget spöre eller finde kunde som tiente thill deris historische skriffte. Huorfaare ieg icke haffuer Noget Sönderligt her aff stictet at fremssende Andet end Vdi sammenknytte breffue-knippe er At finde, Giffue Gud Aarsag till her effter At offuerkomme noget aff forskreffne Materie schall iche det bliffue forssömt Att indstillies Vdi Cancelliet effter Vor Naadige herre Kongis Villie oc befaling

Jens Gödissen

Egen Haand*).

(Originalen i det Kongelige Bibliothek.)

Nr. 41.

1624. . . . . . Udtog af et Thingsvidne af 1624 anlangende en Gyde fra Algaden (Middelgade) ned til Havet.

"For det Thrydie att de holde en Portt for samme giffde medt en god Loess och löckelsse for, Saa en huer kand haffue sin Neder kiörring och opkiörring Naar tilsigis och behoff giöris och de Nögle forordne huad sted den schall findis Att en huer kand haffue sin kiörring Naar tilsigis, Saa borgemester och Raad kand bliffue wden offuerlöb och Klage de och schall andorndne att ingen maa eller schall Nederberre omflödighz och dett att legge i kiöringen till nogen forhindring. Huis hyskenne och Andit som samme kiörring er alredel kiöringen till forhindring dett att lade aff stedit forskaffe paa dieris ombkostning Jhuad maade forfalde kan"... (Originalen i Raadhus Archivet.)

*) Det ovenstaaende Brev er uden Datum, men findes i Gl. Kgl. Saml. M. S. in fol. Nr. 739, sammen med endel Præsteberetninger, af hvilke en paaberaaber sig en Kongelig Befaling af 11 August 1622. De samme Præsteberetninger ere maaske det "breffueknippe", som Bispen har indsendt.

Nr. 42.

1625. 28 April. Magister Morten Madsen fik Brev paa et Kanikedom i Aarhus Domkirke.

M. Morten Madtzen Hoffpredicanter fich Breff paa et Cannichedom wdi Aarhuss Dombkircke. d. d. Haffniæ 28 April 1625 *). (Jydske Register.)

Nr. 43.

1625. 30 April. Om Regulering af Tvistigheder imellem Præsterne ved St. Clements Kirke, om deres Indkomster af Sacristie og St. Olai Præbende.

Der blev taget den Bestemmelse, at begge Præsterne, nemlig M. Niels Spentrup og Hr. Paasche Jensen skulde blive i Capitlet "vndtagen halffanden lester Korn, som effter den Anordning, der paa aff wor leensmand, Superintendenten och Capitellit giort er schall wdleggis aff forbemelte prebenter, till en schichelig duelig mand, som schall verre en Capellan och forb[te] Presters medhielper thill S. Klemmendz Kirche" . . . Naar den ene Præst ved Döden afgik, da skulde den anden være alene Præst til S. Clements Kirke med 2 Capellaner, efter K. Chr. den 3 Ordinans. d. d. Haffn. 30 April. 1625. (Jydske Register.)

Nr. 44.

1625. 3 December. Afgift til Soldaternes Lönning i Skaane.

Kiendis ieg Lauritz Pederssen, schriffuer paa helssingborg Slott, at jeg haffuer Annammit, som Erlige wisse och welagte mend, Borgemester och Raad, wdj Aahrhuss, haffuer frembsendt, och hos mig, ladet leffuere, Jtt hundrede halfffembtesindtz tiuge, och Tho

*) M. Morten Matzens Kaldsbrev, som Superintendent i Aarhus, er dateret 14 Januar 1627; conf. herom Gjessings Jubellærere, 2 D. 2 Bd. p. 331. Udg.

daller Mynt, som ehr det Andet fierdingh Aars Læningh, aff Aahrhuss Bye, Thill Officerer och Soldatters Wnderholdingh, som her i Landet, ehrre inqvarterede, Wdj Kong. Maijts. befestninger, Och ehr Commissarierne gierne begierrendis att det tredie och fierde fierding Aars Læning, maatte med allerförste bliffue frembsendt, Tj pengenne giöris storlig fornöden till for[ne] Soldatters Læningh och Affregninger .... Helssingborgh Slott den 3 December 1625.

Lauridtz Pederssen
Egen haandt.

(Originalen i Raadhus Archivet).

Nr. 45.

1626. 18 April. Befaling til Lehnsmanden, betræffende Dr. Peder Saxes Gjeld i Hellmstadt.

Befaling til Laur. Lindenov at forhielpe Melchior Böehn af Hellmstadt til, hvis Penge han havde at fordre hos Dr. P. Saxe i Aarhus, som han havde forstrakt ham, til hans Doctorat der holdet, men som endnu var ubetalt. Wulffenbüttel den 18 April 1626 *). (Jydske Register.)

Nr. 46.

1626. 26 Mai. Befaling til Jörgen Skeel og Laur. Lindenov at undersöge Magistratens Klage over dem, der indtage af Byens Mark, item om Havnens Tilstand.

Befaling til Jörgen Skiell og Laur. Lindenov

---

*) Dr. Med. & Philos. Petrus Petri Saxe föd i Aarhus, formodentlig Sön af Borger (Kjöbmand?) Peter Saxe † 1621 og dennes Hustru Maren Terkildsdatter Abildgaard † 1614. Hans förste Kone Sophrosyne Schevelius föd i Helmstadt (Saxorum), Datter af Dr. Theol. Laur. Schevelius, Prof. og Superintendent, döde i Aarhus efter 5 Aars Ægteskab. Den anden, Ursula Andersdatter fra Veile, levede med ham i 18 Aar. Han döde 1641 (Schive), og hans Enke levede siden i Fattigdom i mange Aar. Udg.

at undersöge Magistraten i Aarhus, dens Klage over nogle af Borgerskabet, der paa nogle Aars Tid havde understaaet sig at indtage af Byens Jorder og Parter.

Item havde de andraget: "Haffnen och Aars bollnerker att schall were öde, och Aaen forfuld". . .

(Jydske Register.)

Nr. 47.

1626. 6 Juni. Borgemestres, Raads og de 24 Mænds Vedtægt, om Havnepenge at erlægge og om et nöiere Tilsyn med Havnen.

Rasmus Pederssen gius, Jens Stigssen Borgemestere i Aarhus Söffren Jenssen Jens Laurizen, Peder pederssen Clemind Jenssen Wilhem worum Morten Jenssen Jens Christenssen Raadmend ibm, Giöre witterligt att efftersom Aarhus byess Haffnn er gandsche mögit bygfeldige, och er befriekttenis den att schulle bliffue öde och aldelis forderffuidt, Och efterdj Haffnenn haffuer Aarlige icke wden en Ringe Jndkompst till Haffnepeninge aff huis fremmede Skyb och skuder som her Jndkommer Widt huilckit hun icke kunde holdis ved magt medt formedeldst sin stoere Bygfeldighedtz skyld, Da haffuer vi paa koning. Maytz, Naadigste gode behaug medt disse effterschriffne 24 Borgere, her sammestedtz dieris Wilge Raad och Sambtöcke Som er Peder Christopherssen Christen Carlssen, Rasmus Testrup Söffren Clemidssen, Gregers Nielssen, Anders Pallessen Jens Matzen, Peder Rasmussen Rasmus Vern, Niels Kieldssen Niels Michelssen, Jenns Hammell, Niels Bundessen, Peder Tunglund, Thorekill Saxi, Jens Clemidssen Jens Joenssen Erik Lauritzen Offue Söffrenssen, Niels Lauritzen Roed Jens Olluffsen Christopher Pederssen

Jens Söffrenssen Degn, och Mats Nielssen, huilcke for[ne] 24 Mendtz Slutning medt oss haffue forordnit och paalagdt att schall her effter vdj Sex Aar opholdis som efflerfölger, Att aff huer skyb eller Skude som Vdsigler aff huer Reygsse huad eller den er lad eller icke; Skall Skipperne, fremmede saa vell som vorriss egne Skipperer her wdj Aarhus, Giffue aff huer Lest Skib eller Skudders Drecttighedt Thu Skielling danske Och schall hermedt Verre Mientt och forstandit, Att huilcken Skipper som sielf faerer eller Sigler medt sit egen Skyb och godtz schall Vdgiffue denn for[ne] Penge: Och dersom Skippren Sielff fracter Skuder bortt till Kiöbmend, Da schall Kiöbmanden effter Sit Guodtz wdgiffue aff Lesten som for er om Rörtt; huilcke peninge Skall opberris till att forbygge och holde Haffnen Vid magtt medt: Och schall Aarligen eller huer Anditt Aar forordnis thuende Dannemend en aff Raadmenden och en aff Borgerne som samme Haffne peninge schall opberre Och den igen paa Haffnen Anduende vdj god fast eggj Bygning som wstraffelige Skall werre medt dess behör: Och Sydenn derfor Aarligen at gjörre Rede och Regenskab, Och samme daug Naar Regenskaffuidt er forhördt, Da att Paakiende tolff eller flerre Borger medt Borgemester och Raad att Siönne och besie huis som findis att werre Byggidt emod Regenskabers wdgifft. Att saa holdis och effterkomis Skall, haffue vj medt egnne Hender her Wnderschriffuit Actum Aarhus thend 26 Janvarij Anno 1626. (eller 1636).

(Herefter fölge Borgemestrenes og 5 Raadmænds samt 9 Borgeres Underskrifter.)

Paa Ryggen: Andlangende Haffuen Pening i Aarhuss att wdgiffuis.

H. Jörgen Skiell och Lauritz Lindenou erklerer sig derpaa, om indbygerne at giffue en skilling aff Lesten och fremmede 2 sk. aff Lesten.

Kolling den 6 juny 1626. (1636?)

(Originalen i Raadhus Archivet.)

Nr. 48.

1627. 23 April. Befaling om Ved til Salpeterladen i Aarhusgaards Lehn.

Da Aarhusgaards Skove ikke formaae at holde Salpeterladen i Aarhusgaards Lehn vedlige med Ved, saa befales Jörgen Skeel, Kn. Gyldenstierne og Thönne Friiss at undersöge Skovene i Aarhusgaards Lehn, Skanderborg og Silkeborg Lehne og udvise, hvor Hugst kan skee, uden for stor Skade for Skovene og for Bönderne, der skulle fremföre samme Ved, samt at bestemme hvor mange Læs Ved hver Bonde skal kjöre, og paa hvilken Tid. Haffn. 23 April 1627. (Jydske Archiv.)

Nr. 49.

1627. 7 Mai. Confirmation paa den ovenanförte Vedtægt om Havnepenge og Tilsyn med Havnen.

Woris gandsche Venligh Helssen forssendt med Gud Vor Herre. Kiere Venner, Nest Thackssigelsse for beuiist goede, Giffue Vi eder Venligen att Viide, Att Efftersom I haffue laditt anhollde om Confirmatz paa den Anordningh ssom Her Jörgen schiell thill Soestrup Ridder och Laurs Lindenow till Oregaardt, efter hans först. Naade Prindtzens befallingh haffue giortt, om huis Tholld baade Jndvaaner och fremmede huer Reisse aff dieris schibe eller schuder schulle giffue, enten de ehre lade eller ey, thill eders

byes Haffns reparation: da eragtte Vij icke Vbilligtt attj hollder offuer den forschr. Anordningh som forb[tte] goede mend, effter hans först. Naade Prindtzens befallingh giortt haffuer, och eder effter samme Anordningh med forne. Thollds opbærelse Retter, Jndtill Nogen sigh der emod bessuerger. Boluerkernis forfaldelsse belangende, Attj Vdi liige maade effter forschr. goede mendtz Erkleringh eder forholder, och thillholder dennom som Haffuer Eyendomb som stöder Vd thill forne. Aae och Bollwerk, ad en huer dennom holler dett Ved maght for ssin egen grundt, Hermed eder Gud befallendis. Actum Kiöbenhaffn den 7 May Anno 1627.

Christenn friis mp. — Christian Holck Eg. handt

Holger Rosenkrantz Jörgenssen Ehandt

Frandtz Rantzov mp.

Udskriften: Erligh Viis Velagtt och forstandigh Mend Borgemester och Raadt vdi Aarhuuss Vore Goede Venner Venligen thillschreffuidt.

Lest paa Aarhus Byeting Torssdagen thend 17 May Anno 1627. (Originalen i Raadhus Archivet.)

Nr. **50.**

1627. 7 August. Quittering for 12 Rigsdaler, til Lön for Postbudene i Kolding, for ½ Aar.

Kienndis ieg Jeremias Hannssönn, Skriffuer paa Coldinghus, att haffue Annammidt aff Erlige wiisse och Wellforstandige Borgemestere och Raadmend vdj Aarsss Thollff Daller Currennt som schall were for ½ Aar fraa Martinj 1626 till Pintzedag, nest forledenn vdj nerwerende Aar 1627 aff for[ne] Bye vdgiffuen, till

Postbuddenne her vdj Coldinng dieris Lönn och Vnnderholdningh, for huilcke Pendninge, jeg her med will haffue de gode mend quiteridt. Thill winndis biurd, med egenn hannd vnnderschreffuidt Actum Coldnjnghusss dennd 7 Augustj Ao 1627.

Jeremias Hanssönn Eg. handt.

(Originalen i Raadhus Archivet.)

Nr. 51.

1627. 21 August. Skrivelse om Forstrækning af Geistligheden i Aarhus Stift, til Kongens og Rigets Tjeneste, mod Rigens Raads Caution.

14 Rigens Raad tilskrive Dr. Morten Matsen ("Kiere M. Morten"), om Forstrækning fra Geistligheden i Stiftet af Guld, Sölv og Penge, det meste de kunne afstedkomme, mod nöiagtig Forsikring og Rente, til Kongens Tjeneste, og mod Rigens Raads Caution. 2 Lod Sölv mod 1 Rdr in Specie, hvert Lod Rhinsk Guld for 5 eller 5½ Rdr in Specie, hvert Lod Ungersk Guld for 7 eller 7½ Rdr in Specie.

d. d. Colding den 21 Aug. Anno 1627.

(Udtog af Originalen i Bispe-Archivet.)

Nr. 52.

1627. 8 November. Af en Skrivelse fra Rigens Raad til Kongen, "aff Slauffuelse", (Slagelse) angaaende de Utilbörligheder, de Danske Tropper under Bauditz forövede i Aalborg og paa andre Steder, udentvivl ogsaa i Aarhus*), ved den Keiserlige Krigs Begyndelse.

Da Hs. Majst. bl. a. havde skrevet, at om nogen vilde beskylde Bautzen**), da skulde han indstille sig, saa forestiller Raadet, at det maa være Hs. Majst. bekjendt "det uhörlige og umenneskelige Plynderie" og anden Ugudelighed, der af Hs. Maist. egne

*) Sammenlign Rasmus Thestrups Dagbog i det Fölgende.

**) I en Paaskrift, paa Ryggen af Brevet, kaldes han: Baudesin.

Tropper var forövet i Slesvig og Jylland, hvor han havde været med. Hvorfor, da Raadet "aff adelss Folck" var bleven underrettet om, at han (Baudissin) var kommen til Sjelland, hvor man mente han intet havde at gjöre, man desuden vidste, at hverken han eller nogen af Hs. Maist. Ryttere havde fægtet eller villet fægte mod Fjenden, men enten havde salveret sig med Flugten, eller skammelig overgivet sig, tilligemed en stor Del, af hvad de saa ynkelig havde plyndret fra Undersaaterne baade til Lands og Vands, hvilket for störste Delen havde kunnet være reddet, för Fjenden kom i Landet, naar det ikke var blevet Eierne frataget, og da ved denne Behandling Undersaaternes Hjerter vare blevne afvendte, saa de ingen Modstand havde gjort Fjenden, men paa mange Steder af Desperation taget imod ham, saa havde Raadet ladet ham arrestere, dog som en Cavaller, indtil Hs. Majest. Villie kunde blive dem bekjendt.

"Thi om ensköntt hand nu ville haffue skyllen ind paa andere, efftersom hand ij raadstuen haffuer forregiffuit, at Kalenbergh oc Otto paawisck haffde mest skylld der wdj, Och att Ottis hierte sadt ij hans buxer, Saa ochsaa siger sig icke att haffue werritt vden som en Courier hos printzen, huad hand hannum befalitt. Saa endoch wi en ringe ting om hans Commendo haffuer erforschitt, Saa forseer vij oss till eders Mayest. selffuer, well at verre bevist, hans commendo icke att haffue werritt saa ringe, och omsköntt saa waar erre wij doch ij den mening, at der som ederss Mayest lader hannum tilspörge, om hand icke haffuer hoss verrit oc wist at saadan Vgudelighedt er bedreffuen, Om hand intet aff same bytte haffuer bekommit, Om hannum icke aff printzen er bleffuen

befalit, at comparere med sine ryttere ij Holstedbroe, oc lade sig munstere och stille vnder Fanen, som hand icke haffuer effterkommit, Om hand icke aff Printzen er befalit at drage tilbage igen adt Weyle, och det icke heller haffuer giortt, och huad Suar hand gaff, Om hand icke in persona haffuer verrit paa Aalborre Huss, der hand med andre ederss Mayst. Officerer aff Lensmanden wor tilgest bedit och ombedit de icke saa wille handle med fattige Folck, Och om same tid icke Lensmanden af alltt dett hand haffde bleff plynderitt saa well som oc Aallborrebye fören Finden kom, aff huilke well kand forfariss at hand icke haffuer werrit saa fremmit fra dette werck, eller haffuer hafft saa ringe commendo, som nu will forre giffues. Och er ij den mening, at der som baade hand och de andre icke haffde saa illde forhollt sig ij Julland och Sönderlighed ij Aalborre, som laae ret op til Wensössell, som de imod Forbud som oss berettiss plyndrede, Da haffde wensyssell well tagit dennum ind, och ederss Maist. haffde denne time ennu hafft wensyssell, wij erre ij den mening, at hand icke well skall kand komme til allesamens at benechte. Haffuer och Ed. Maist. Ingenieur Daucet berettet for nogle aff raadit, at hand bad Bautzen om, och spurde hannum adt der Finden kom an, huad hand ville giörre, och hand Suarede de Kunde icke fechte, hand wilde retirere sig, och den anden raadde och badt der imod, at di ij det ringiste wille giörre en wogenborgh och nogit andit for dennum, och staae fra Hestene och fechte, huor till hand suarede det kunde icke skee hand ville retirere sig. Offuer allt dette haffuer Bautzen giffuit sin parole fra sig til fire aff rigens raad til den 1 November at möde her ij Slauffuelse, och doch ligewell

vden forloff dragit her fra. Dette er worris vnderdanigste betenckende om Bautzen".

(Udtog efter Originalen i Cancellie-Archivet)

Nr. 53.

1630. 11 og 12 Marts. To Breve, angaaende Hans Dyster og Wulff Badsker, der havde handlet med Fjenden.

Mogens Kaass, Christen Thommessen og Thönne Friis, der vare befalede at dömme imellem Hans Dyster i Aarhus og Indvaanerne sammesteds og i Omegnen, for utilbörlig Omgang imod dem, medens de Keiserlige vare der i Byen, fik Befaling til ligeledes at tiltale Wulf Badskier i Aarhus, for lige Forseelse. Hafn. 11 Marts 1630.

Under 12 Marts s. A. gik Befaling til Lauritz Lindenov at tage Forsikkring af Wulf Badsker for hans Tilstedeblivelse under Sagen, og skulde hans Forseelse findes saa stor, at han kunde antages at wille römme, da skal han fængslig anholdes.

Hans Dyster, som skal have 13 S℔ Kobber hos sig, der skal være Undersaaterne frakommen, skal tilholdes at levere dem samme Kobber igjen, for det samme Kjöb, de have mistet det, om det lovlig er dem frakommet. Desuden skal han tiltales, fordi han imod Recessen har udfört Kobber af Landet.

(Udtog efter Jydske Register.)

Nr. 54.

1630. 30 Juli. Befaling til Lehnsmanden at forfare Leiligheden med Hensyn paa Renovationen af Apotheket i Aarhus, der var forringet i Fjendens Tid.

Folmer Thommessen, Apotheker, havde berettet, at han for nogle Aar siden havde kjöbt Apothe-

ket i Aarhus af den forrige Apothekers Arvinger, men at det var "bleffuen megit besueckitt vdj fiendenss Thid, och vi naadigst erfarer att haud nu paa det Nye agter att bringe dedt paa fode igjen". saa befales Lauritz Lindenov at forfare Leiligheden og berette derover. Haffn. 30 July Anno 1630.

(Udtog efter Jydske Register.)

Nr. 55.

1631. 30 Januar. Udtog af et Kaldsbrev udstædt af en Landsby Menighed.

Et Kaldsbrev udstædt i Sveistrup den 30 Januar 1631 af 8 Kaldsmænd, af hvilke de 4 vare fra Hoffuidt Sogn (Dover) og de 4 fra Venge Sogn, hvilke 8 Mænd, efter Fuldmagt af Menigheden i Dover og Venge Sogne, istedetfor Herr Niels Anderssön, ("huis Siæll Gud haffuer i de leffuende Lande") udvalgte Herr Mickel Rasmussen, efter at de havde hört hans Præken den 30 Januar i Provstens, Mester Jörgen Petersens Nærværelse i alle Kirker og tilsidst i Hovedsognet. ("dog huis hand kiendis duelig oc dyctig der til aff voris elskelige Biscop*) . . . etc.

(Brevet, som er beseglet med de 8 Kaldsmænds Segl og forsynet med Provstens egenhændige Underskrift, findes i Bispe-Archivet.)

*) Den 5 December 1654 i Skanderborg paategnede Mikkel Rasmussen dette Brev, at saasom han af Kjöds og Blods Skröbelighed i hans Ægteskab havde forseet sig mod det 6te Bud, med Anna Mikkelsdatter, födt i Skanderborg, medens hun var i hans Tjeneste, saa vedgik han nu sin Skyld, bad Bispen, Rigens Marsk, hans verdslige Övrighed om Forladelse og Tilgivelse, bad om at maatte forskaanes for Proces, og lagde sit Kaldsbrev frivillig fra sig i Bispens Hænder "och mit Kald affslaaer, som dog er forbrut",

1634, den 18 Mai, valgte 7 Kaldsmænd af Mygind, Skörring og Krogsbek Sogne Lauritz Nielssen Österballe til deres Præst, og 1657 lagde han Kaldsbrevet fra sig "Efftersom ieg Underschreffne i mit Kald mig saaledis haffuer forseet, at ieg det icke lenger kand betiene".

Nr. 56.

1632. 22 December. Borgemestre og Raad fik Brev, betræffende Klædemager Hans Klott.

C. 4. W. G. T. Wider efftersom wii naadigst haffue beuilgett Neruerende Hanss Klott att maa der vdj wor Kjöbsted Aarhuss itt Klædegiörerj anrette; da bede Vii Eder och wille attj dend lediggaaende Vngdomb sammesteds saawell som de ellerss ingen Handtverck bruge eller lært haffue, tilholder att giffue sig i tienniste och Arbeide hoss hannem efterdj dett dennom till deriss Næring Kand vehre beforderlig. Haffn. 22 Decbr Anno 1632. (Jydske Register.)

Nr. 57.

1633. 20 Marts. Om Tegltoften, som Fæsteren önsker at kjöbe.

Der gik, under ovennævnte Dato, Befaling fra Kongen i Kjöbenhavn til Lauritz Lindenov at erklære, hvad Anders Lydicksen skal give til Erstatning, for "Thegildhaffue", som han har i Fæste, men begjærer til Eie. (Jydske Register.)

Dette skedte uden Proces og Dom, og bad han den gunstige Övrighed i Fremtiden vende "Retten for mig til Naade".

Det bemærkes, at d. d. 1 Juli 1634, har Hr. Christen Thommesen Cantzler etc., paa Kongens Vegne, ved et eget Document, stadfæstet Laurits Nielsens Kaldsbrev. Flere Exempler haves paa et Kaldsbrevs og en Vocations Stadfæstelse.

1645, den 26 October lagde Hr. Iver Pedersen, til Christrup og Hornbek, sit Kaldsbrev fra sig, efter Dr. Jacob Mathisens, Bispens, Befaling: "for min store Svagheds oc Skröbeligheds Skyld, med min fri Villie oc Vellberaad Hu haffuer affstanden mit Kald" . . . Han var 1621 kaldet, som Medtjener ved Domkirken i Viborg, og havde Kaldsbrev af Menigheden.

*) Under 20 December s. A. var Laur. Lindenov befalet at anvise Hans Klott Tömmer til en Valkemölle, han vilde lade opsætte i Aarhus.

Nr. 58.

1633. 20 Juli. Kongelig Béfaling, om to Herberger at oprette i Aarhus.

Under ovennævnte Dato gik Befaling til Lauritz Lindenov at forordne to "Lossementer" eller flere i Aars, som fremmede Folk kunde faa "Herberge udi och andit huis di behöffuede". (Jydske Register.)

Nr. 59.

1634. 22 Januar. Kongebrev, om Dr. Morten Madsens Forseelser, der nu ere ham tilgivne.

Hr. Christ. Friis og Christ. Thommessen fik Kongl. Mai. Brev, om Dr. Morten Madsens Forseelser med at tilstæde en Præst at forlade sit Sogn, uden Hs. Mai. Tilladelse; med at indsætte en Provst, som ikke var Præst i Herredet, og med at tie til bemeldte Provstes Svogers Forseelse med en Mands Hustru, indtil han fik Hs. Mai. Befaling. Disse Forseelser har Hs. Mai. nu tilgivet ham "oc iche tidere sligt at maa sig vnderstaae at giöre".

Skanderborg 22 Janv. 1634. (Jydske Register).

Nr. 60.

1634. 21 Februar. Befaling, angaaende 20 Ege af Kallö Lehn, til Havnens Forbedring.

Christen Thommesen fik Befaling at lade Borgemestre og Raad i Aars bekomme 20 Ege af Kallö Lehn, til deres Byes Havns Forbedring.

(Jydske Register.)

Nr. 61.

1634. 20 Marts. Kongebrev, angaaende Lauritz Fog, som havde foretaget ulovlig Udskibning til Lübeck.

Befaling til Lauritz Lindenov, at han aftinger

med Lauritz Fog, paa hans yderste Formue, fordi han for nogen Tid siden, mod Kon. Mai. Forbud, havde udskibet Korn fra Aarhus til Lübeck. Skanderborg 20 Martz 1634. (Jydske Register.)

Nr. 62.

1634. 5 April. Udskrivning af 50 Drenge, som godvillig ville begive sig ind i Tugthuset i Kjöbenhavn.

Borgemester og Raad vdi Aars finge breff, at samle der sammesteds 50 Drengeböm paa 15 Aar oc iche yngre, som goedvilligen i tuchthuset i Kjöbenhaffn (sig) ville begiffue oc dennem Lauritz Lindenov leuere; dersom de saa mange iche kunde bekomme schulle de Lauritz Lindenov det tilkjendegive. Skanderborg den 5 April 1634.

(Jydske Register.)

Nr. 63.

1634. 12 August. Vidnesbyrd om, hvad Mester Bunde havde sagt i sin Præken.

Huad sig min Kundschab er Anlangende Om M. B.(*) prædichen i Domkirken den 11 (12te?) Augusti: Endog Jeg iche Kom Af Skolen for Exordium vaar endt saa hörde Jeg dog Strax paa forklaringen At Texten vaar af forige Söndags Evangelio etc. Och som hand Kom frem i prædichen, iblant Andet formenede hand mand schulle tache gud, mand hafde Templer och Kirker saa vel bygget for Sig, som mand hafuer, dersom de iche nu vaare bygget, schulle de neppelig eller blifue. De gamle hafde været fyrige for gudztieneste At forfremme, och Kirker At opbygge och Ziere; Men nu vaar mand iche sa tilsindz etc.

Som en part ochsaa tör bagvasche och schandere

paa Capitelet for dette tempel, som der iche schulle Anvendes pa Kirken det som der tilhörer etc.

Du som saadant lögnAchteligen hafr Angifuet, om Du est geisslig eller verslig, Du est en lögnere och bagvaschere, och schal blifue en lögnere och bagvaschere & pavlo post: Du est forbandet, och forbandelse schal være vdj All din handel och Vandel Evindelig.

Siden om Templens profanation sagde hand denne sted ochsaa At profaneris dermed At huad Mand schulle Raadslaa och giöre schulle det schee udj Kirken, synderlig den tid de Kunde Komme bag Choret, och Seerdeelis om Torsdag formiddag, för de schulle til tinget med deris Sager.

Om den Troldom Achtede Jeg iche huorledes det blef indfört, men hörde vel den blef nefnet, Och talet om, och Mand schulle vochte Sig, At mand med sine börn och Afkom enten formedelst den eller lögn och bagvaschelse schulle gerade udi vlyche.

Niels Andersön m. p. pr.

(Originalen paa Papir i Geheime-Archivet.)

Nr. 64.

1634. 12 August. Vidnesbyrd om, hvad Mester Bunde havde sagt i sin Præken.

Jens Rassmussönn Tödzleff

Anno 1634 den 12 Augusti som var J gaar, hörde ieg disse efflterfölgende stycker aff Mester Bunde der hand predickede.

1. Den thid ieg var nu Kommen J kircken som var noget tilforn för texten bleff affdelet, och ieg sad i (Choret) och vilde tilhöre guds ord, kom Mester Bunde omseer effter textus partitionem til de ord:

der er skreffuet, mit hus er ett bedehus, huilche same ord hand hefftig exaggererede, sigendis Att Efftersom det er Eth bedehus da skulde de derfor icke giöre hende til lögens och bagvaskelsis hus som de giöre ved dett guds hus, thi i hende vide de gandske lögenacteligen att thale om det hederlige Capittel att de kirckens indkomst ey ret skulde anvende och före til regenskab, uanseet deris regenskaber vaare approberit baade aff Geistlig och verslig Öffrighed, saa udskielle de dog dett hederlige Capittel, och fattige kirckens thienere, ligesom de skulle forkomme det til unytte, och det har Du och De (sagde hand) att dricke eders Öll med ibyen. Derfor Du som haff[r] sligt angiffuet enten Du est geistlig eller verslig, Du est en lögnere och bagvaskere, och skalt haffue löyet i din hals, och gud skal forbande Dig i Dit sind och hierte, och forbandet vere Du til evig thid, lagde same thid ingen condition till.

2. Vanhelliger de herrens tempel och bedehuset i saa maade, att de icke paa andre beleilige steder komme tilsammen deris lögen, rencker och practicker att optencke och beslutte end i kircken, huilchett de mest bedreffue om Thorsdag Formiddag, Ja de endoch saaledis profanerer dette Bedehus att de giöre hende til utuctis och lösactigheds hus, som baade ieg och andre gott Folch paa denne sted tilforn har fornummet. Sagde videre:

3. Dersom din moder var en throldKone, da var det langt bedre, att du lagde det onde ord aff, att du och dine börn icke skulle faa det at höre, och gerade i ulycke. Ja dersom dine egne synder vaare aabenbare, vaare de vel langt flere end hans, som Du althid har paa din lögenactige tunge. Ja Kand skee

att dersom dine gierninger vaare for liuset skulle der vel giöres thræer behoff i Skoffuen thil at henge dig J.

Dette bekiender Jeg med Egen haand. Datum Aarhus ut supra.

Jens Rassmussön
Eghandt.

(Originalen paa Papir i Geheime-Archivet.)

Nr. 65.

1634. 12 August. Vidnesbyrd om Mester Bunde Nielsens Præken.

Effterssom Hæderlig och Höylærdt Mand Mester Morthen Matzön, Min kiere Superintendent och Fader haffuer ladet Mig for sig kallde, J Dag den 12 Augustj, hora 6ta, post meridiem och wedt Min hellgens æd, mz opract finger befalet mig, att bekiende och winde, Effterssom dett war for hannem beræ̜tt, att ieg j Dag war thillstede j hæderlig och höijlærde M. Bundj Niellssens predicken in templo D. Clementis, om Jeg hörde, aff hannem blandt andett j samme hans predicken, vt sequitur:

1. De ædificatione templorum: Huad her er giortt, er aff fornödenhed och gudfryctighed, Men Du, heller Du est geistlig eller werslig som anderledis ssagt haff[r] est forbandett, og schall bliffue forbandett,

2. Om Torssdagen, en partt, för de skullde thill tingett, da willde de handle deris Sager, her i Guds huss, ssom ickj er tilbörligtt,

3. Om Du haff[r] hafft en Trolldkone thill Din Moder, saa bör dett dig att bede Gud, om Naade, att Du kunde bliffue itt Guds Barn.

4. Kand ske, om Dine gierninger vare offentlige, skulle vell dett træ J skoffuen, giöris behoff thill att henge udj.

5. In precationibus Gud befrj oss fraa Lögnactige Munde. Forsckreffne fem puncter bekiender Jeg Anders Seuerinssen Sörup att haffue hörtt.

And. Sev. Sörup. Mp. pr.

(Originalen paa Papir i Geheime-Archivet.)

Nr. 66.

1634. 12 August. Vidnesbyrd om Mester Bundes Præken.

Anno 1634 den 12 Augustj hörde Jeg aff M. Bunis predicken i Dombkiercken effterfölgende puncter:

1. att Tempelen war end nu, gud vere loff, ved mact holden Saa mand kunde der Sig well behelpe att höre gudts ord och giöre Sine gudelige Böner til gud i Himmelen Saa Du Som andit haffuer angiffued Skal bliffue en Lögnere i din hals och Du est forbandit och Skal vere forbandit och icke Jeg hörde att der bleff nogen Condition tillagt om poenitentz.

2. Att om Torsdagen för mand ginge til Tinge holdtis der attskellige Raad der bag Coret och der Sammestedtz offuerlagde deris Skalcke rencker, j steddit att de Skullde giöre deris inderlige Bönner til gud i Himmelen om alld fornödenhed *).

Christen Lauridtzön
Egen hand.

(Originalen paa Papir i Geheime-Archivet).

Nr. 67.

1634. 23 August. Erklæring fra Mester Bunde Nielsen om Indholdet af hans Præken, Tirsdagen den 12 August.

Det jeg er andgiffven hoes min Fromme Övrig-

*) Omtrent lignende Vidnesbyrd haves i Geheime-Archivet af Mester Paaske Jensen, Hr. Svend Hansen Arboe og Jens Pedersen Thodberg.

hed Reverendus (sic) et Clarissimum Dominus (sic) M. Martinus Matthiæ Episcopus Arhusiensem, (sic) belangendis nogle ord, som er annoteret aff min prædicken, jeg haffde Tiisdagen den 12 Augusti der min tects (sic) var aff Lucæ 19 om vor herris beedehuus: Saa er dette mit korte Suar:

1. at det skall icke befindis, at jeg haffver tracteret noget som een ved sit Naffn kunde formercke, oc sig tilltage, men at jeg straffede lögnere oc bagvaskere en oc paa det sted, som her har intet at commendere, med disse Formalib: Du som haffver her intet at skaffe. Skal Gud vere mit vinde, at jeg huerken min gunstige oc fromme geislig eller verslig Öffrighed, icke haffver meenit, som jo bör kierkernis her udj Riiget saa vell som paa dette sted en gudfryctig oc fligtig inspection at haffve

2. Belangende at jeg skal haffve talet saadan menneske at vere j bande, som fører løgn oc bagvaskerj, saa forstaar jeg mig icke anderledis, en den som lyver, oc bagvasker udj det som ham intet vedkommer, oc ham er icke betroet, at saadan menisker er jo Guds vredis börn, saa lenge de ere fremturende udj et ugudelig forsæt, men at jeg skulle absolute haffve bandsat nogen, skal Gud viide, at jeg baade j mit Embede derpaa arbeider, saavelsom udj min böner til Gud j himmelen, ynsker alle Synder at komme till omvendelse; oc saadant mit arbejde udj dette mit Christelig loulig Embede saa vel som oc saa mine böner haaber jeg icke at skall vere forgiæffs formedelst Christum jesum

3. Effterdj Materien gaff at tale om bedehuus oc andæctige böner, vaar ocsaa min formening, at baade de som var föd aff ærlige christelig forældre, skulle

inderlig oc minderlig tacke Gud for den Vellgierning, saa vel som ocsaa for den ærlig (sic) oc optuctelse, oc ellers andre eracte deris forældris forseelse, laae sig vere Troldom, tyverj eller huorerj, Paa det at de skulle icke undgielde det, men med bön oc paakaldelse, udj en sand gudfryctighed, oc Christen kierlighed den formaledidelse forkomme.

4. Det jeg haffver formanet, at enhuer Christen som bruger vor herris bedehus, skall acte huuset, oc for sig vel offuerveje huad det er for it huus; ti Gud vill icke haffve forherdede Synder udj sin meenighed, men hand dennem derfore ocsaa med politiske proces laader straffe ved galie oc green oc udj andre maader.

Gud giffve dit hellige oc saliggiörende ord, som din rete himmelrigis regn, maa blöde oc bevege fattige synderis hierter, at de baade ved Guds lous trusel, oc det h. evangelii tröst, saa vi alle samptligen kand forfremmis til det ævige liff oc Salighed.

den 23 Augusti 1634. Buni Nielsön
egen hand.

(Originalen paa Papir i Geheime-Archivet.)

Nr. 68.

1635. 9 Mai. Rentemestrenes Afregning for Pendingeskatten.

Jörgen Wind till Gundestrup Och Steen Beck till Försslöff Kong. Maytt. Rendtemestere giöre witterligt att Erlig och Welforstandige Borgemestere och Raadmend vdj Aahrhuss haffuer nu paa höigbemelte Kong Maytt. woris Naadigste herris weigne giordt oss Rigtigheed och bescheed for deris Resterende Paabödne Pendingeschatter deraff Byen Som ehr Först Pendingeschatten till Martinj Anno 1626 belöff 416

Rixdaller Dissligeste for de fiere Termins Pendingeschatt som wahr Paaböden att vdgiffuis Anno 1627 beløffuer dend fulde Schatt 1664 Rix^d. Sammeledis for Pendingeschatten til Martini 1630 Som ehr 500 Rd. och aff Suenne och Thieneste Drenge schatten 21 Rixdlr Jtem for Schatten till Martini Anno 1631: 416 Rd. och aff Suenne och Drenge 24 Rixdaller Noch Pendingeschatten till Martinj Anno 1632 ehr 416 Rixdlr och aff Suenne och Drenge 14 Rixdall. Saa och for Pendingeschatten til Martinj Anno 1633 ehr 450 Rd. och for Suenne och Drengeschatten 13 Rd. 32 β Beløffuer tilssammen 3934½ Rd. 16 β Aff for^ne Pendingeschatter ehr leffueridt Paa Coldinghuus dend 2 Janv. 11 Maj och 7 Augustj Anno 1627 till Erlig och Welbyrdig Mand Gunde Lange till Brenning 2080 Rd. dissligeste leffueridt paa Stiernholmb till Erlig och velbyrdig Mannd Thönne Friiss til Hesslager dend 29 Decbr 1630 och 7 Decbr 1631 och 26 Martij och 23 Decbr Anno 1632 1391 Rixdaller effter deris derpaa Vdgiffuene Beuissers Lydelsse Saa och Leffueridt til Hans Boessen Kong. May^tt Ombslaugs forwalter den 13 Decbr Anno 1633, 463½ Rd^r 16 β effter beuises lydelsse och findis udj deris Regenschaffuer till Jndtegt fördt Och saa lignet och Laugt Da befindes att Baade Indtegt och Vdgifft emoed huer andre Ganger lige Op Saa at de her paa indtet viedre Schyldig bliffuer*). . . . . Actum Kiöbenhaffn den 9 Maj Anno 1635

Stehen Bech Christoffer Jffuerssen. p.
(L. S.) Peder Hanssen. mpp.

(Originalen i Raadhus Archivet.)

---

*) Det fölgende Udtog af forskjellige Quitteringer giver et Slags Begreb om de den Gang ansatte Skatter.

Nr. 69.

1635. 29 August. Om den Papirmölle, Hans Hansen Skoning, med sine Consorter, vil oprette.

Befaling til Laur. Lindenov, at da Hs. Maist. havde tilladt "Oss elschel. Hanss Hanssen Skoning mz sine consorter", paa et beleiligt Sted i Aarhus Stift, "paa vor oc Cronens Byens eller Capitels Grund" at anlægge en Papir-Mölle, saa har han at paasee, at den ikke lægges nogen anden Mölle etc. til Forhindring. Haffn. 29 Aug. 1635 (Jydske Register.)

Nr. 70.

1635. 31 August. Kongens Bestræbelser for at ophjelpe Klædemageriet.

Befaling til Jörgen Urne at reise til Aarhus og Randers, hvor Klædemageriet ikke rigtig vil trives, formedelst Klædemagernes Mangel paa Forlag, og formaa de rigeste Borgere til at participere, da Hs. Maist. vil forsyne et saadant Compagnie med gode Privilegier, eller om de ikke ville dette, da at formaae dem til at laane en vis Sum Penge, mod passende Rente, da Hs. Mai. lover dem for deres Tilgodehavende hos Klædemagerne, Fortrinsret for alle Creditorer. For

---

1624. 8 Aug. Khavn. K. M. Brev paa 416 Rd i Specie til Rigens Gields Afbetaling. 1625. 28 Febr. Brev om 416 Rd. til Grændsernes Forsvar. 1636. 9 Juni. Brev om 451 Rd. og Skat af Kiöbsvende etc. til Rigens "höyanliggende nödtörfft". 1637. 26 Juni. Brev om 451 Rd. etc. til samme Brug. 1639. 12 Juni. Brev om $676\frac{1}{2}$ Rd. Specie (6 slette ℳ til 1 Rd.) og $1\frac{1}{2}$ Rd. af hver Kiöbsvend, Dreng etc. til Unionens Efterkommelse. 1640. 7 April. Brev om 450 Rd. til do. 1640. 6 Juli. Brev om 451 Rd. til do. 1642. 9 Decbr. Brev om 451 Rd. til do. 1650. 15 Octbr. Brev om 451 Rd. til "dend Ringe militie til hest och foeds at continuere". 1653. 12 Aug. Brev om 902 Rd. til do. 1655. 10 Aug. Brev om 902 Rd. til do. 1655. 8 Septbr. Brev om 66 Rd. 3 ℳ 10 ß 2 Alb. Byskat, 52 Rd. Baadsmandsskat, 579 Rd. 12 ß Borgeleiespenge. 1655. 1 Septbr. Brev om 902 Rd. til Militsens Underholdning o. s. v.

at være sikkre kunne de desuden lade ėn, deres egen Tjener reise med, naar Uld eller Farvevahre skulle kjöbes etc. Haffn. 31 Aug. 1635 (Jydske Register.)

Nr. 71.

1636. 7 Februar. Om Betalingen for 2 Ege, Doctor Morten Madsen og hans Participanter havde faaet til deres Papirmölle.

Christen Holch fik Befaling til at modtage Betaling af Doct. Morten Madsen, Superintendent over Aarhus Stift, med hans Participanter, for de to Ege Træer, de af Silkeborg Skove havde faaet til deres Papir-Mölle.

Hadersløff 7 Febr 1636. (Jydske Register.)

Nr. 72.

1636. 14 April. Bevilling for Georgius Selmer at være Oculist m. m. i Jylland.

Georgius Selmer Oculist For tingsdomb fremblagde it Ko. Ma. Obne breff, Lydenndiss, Wij Chrestian den fierde, med guds Naade etc. Giöre Alle witerligt at efftersom Neruerende Georgius Selmer Oculist och Bruchsnider som for oss haffuer thient baade i den sidste Suendshe Krig, saauell som i den thydsche for en feldtscherer, oc nu sig haffuer Nedersatt i Voriss Kiöbsted, Wiborigh Aff oss vnderdanigste haffuer veret begierendiss Att hand Naadigste maatte thilladiss allene i wort Land, Jutland, och ingen fremede som her kommer Jndlöbendiss, at maate bruge sin Kunst, med Oculistiri och bruchsniden, da haffuer Vj Naadigste beuilget och thillat, och hermed beuilger och thillader, att for[ne] Georgius Selmer Allene och ingen fremmide, som her i Riget Kommer Jndlöbendiss maae sin Kunst med Oculisterj och bruchsniden, Vdj for[ne] Vort

Land Judtland bruge, Dog schall ichj her medt vere forbudet at Voriss egen Vndersaater, eler Andre, som sigh vdj vore Kiöbsteder Vill Nedersette, och thage Borgerschabff, Jo same Kunst maa bruge, forbydendiss Alle och en huer etc.

Giffuet paa Vort slot Hadersleffhuss den 14 Aprilis Anno 1636. Vnder Vort Zignet.

(Bythings Justits-Protocol.)

Nr. 73.

1636. 17 April. Forskjellige Poster, Capitlet og Domkirken vedkommende.

Capitlet i Aars fik Brev saalydende: 1) Capitlet skal være Domkirkens Værge uden Lön. 2) Naar Capitlet vil reise i sine egne "Geskefter", skal det selv betale sine Reiser. 3) Fogden skal afskaffes, og en af de beste Bönder udnævnes til Delefoged, med Frihed for Egt og Arbeide eller en Del af Landgilden. 4) Naar nogen "fornemb" Bygning skal foretages, da skal Arbeidet og Materialet fortinges eller det skal udföres ved en tro "Pligsfogitt", og Pligtsfolk, saavidt muligt, tages af Domkirkens Tjenere. 5) Klokker og Degn ikke begge at lönnes af Domkirken, men Capitlet at betale sin egen Sang. 6) Klokkeren kan beholde det Tillæg, han har faaet "for Aarenis forandring saa och den Store Klocke ringens skyld". 7) Domkirkens Penge forsvarlig at sættes paa Rente etc. Hadersleff Hus 17 April 1636. (Jydske Register.)

Nr. 74.

1636. 15 Mai. Notits om Dr. med. Matth. Jacobæus Ripensis.

Dr. med. Matthias Jacobæus Ripensis döde 1636 den 15 Mai, i en Alder af 66 Aar 9 Maaneder 8 Dage. Hans Hustru Ingeborg Hansdatter döde 1614, 30 Aar gammel. (Schive.)

Nr. 75.

1636. 28 Juni. Om Klostereng, som Bernt Klodtt vil tilegne sig.

Bernt Klodtt i Aars Mölle havde faaet Kongens Missive (af 28 Februar 1636), at han maatte erholde Kloster-Eng mod Afgift til Hospitalet, men da det berettes, at samme Eng var for 100 Aar siden af Chr. den 3. given til Hospitalet "att gresse deriss Kiör paa till Melch, uellind, gröd, och anden nödtörfft, sambt anden der hoest fölgende fordell", saa befales nu Erich Grubbe at betyde Bernt Klodtt, at han sig bemeldte Eng ikke videre tilholder etc.

Haffn 28 Juny 1636 (Jydske Register.)

Nr. 76.

1636. 22 October. Befaling til Erik Grubbe at sende de Börn, som Forældrene ikke ville holde af Gaden, til Tugthuset i Kjöbenhavn, og siden aarlig at sende 4 à 5 af samme Slags.

Chr. den 4. etc. E. Grubbe havde ladet andrage, at der i Aarhus fandtes en Mængde fattige Börn, som lagde sig efter Betleri, "och der offuer vennis till tyffuerie", og om han ikke maatte sende dem over til Tugthuset, (i Kjöbenhavn); det tillades ham derfor at samle saamange Börn, som Forældrene ikke ville holde af Gaden, og som ere saa til Alders, at de kunne tjene deres Bröd, og dog gaae ledige, og skikke dem "till vortt tucthuss", og siden aarlig 4 à 5 af samme "Slagst", "dog de som till handuerch holdis och gaa vdi Skolle, eller i tienste erre icke der med att verre mentt. Hafn 22 Octb^r 1636. (Jydske Register.)

Nr. 77.

1637. 18 Mai. Om Opförelsen af en Krudtmölle i Aarhus Lehn.

Erich Grubbe fik Brev, at Hs. Mai. havde be-

vilget **Wolff Baltzerssen** og **Jens Jacobsen**, Borgere og Indvaanere i **Aars** at opsætte en Kru (sic) Mölle i **Aarhus** Lehn. **Haffn.** 18 May 1637.

(Jydske Register.)

Nr. 78.

1637. 19 December. Om Pendinge-Skat m. m.

Jörgen Wind, till **Gundestrup**, och **Steen Beck** till **Wiibyegaardt**, Konng. May. Rendtemestere, Giöre Witterligt, Att Erllige och Welforstandige Borgemestere och Raadmend Wdj **Aarhuuss**, Haffuer nu paa höigbemeltte Konng. May. worriss Naadigste heris weigne, ladet leffuere och offuerandtworde, her Jnnd wdi hans May. Rendte Cammer — iiij[ct] Lj Rigsdaller Som er dend almindelige paa budene Pendinge schatt de med Meninge Borgerschab der wdi Byenn wor Taxerit fore, att Vdgiffue, till Sancte Mortens daug nest forleden wdi Neruerindess Aar 1637, Sammeledis och nu erlaugt — xiiij Rigsdaller, suene och drengeschattenn der sammestedis till for[ne] Termin forfalden, Giör saa thillsammen som dee nu haffuer Erlaugt och affbetaldt, Fiere Hundre Tresindstiuffge Femb Rigsdaller, huer daller till 96 ß dansche beregnit, Till Windessbiurdt Vnder woris Signeter, Actum **Kiöbenhaffuen** dend 19 December Anno 1637

Penndingenne Ere Annammede, Effter som for[nit] Staar och Quitantsen Registeritt

Jörgen Wind mpp **Christoffer Jffuerssen**
Peder Hanssen Indfört **Absalon Hanssön**

(L. S.) (L. S.)

(Originalen i Raadhus Archivet).

Nr. 79.

1638. 8 Februar. Om Pjalter at levere til Papirmöllen.

Befaling til **Erik Grubbe** at tilholde Kronens

og Capitlets Bönder og Tjenere at forskaffe, efter forrige Paabud, en 4 eller 6 Marker (?) Lærreds Lumper, til Papir-Möllen (ved Aarhus), saa og anordne en vis Mand i hvert Sogn og By, som aarligt kunde samle dem for Betaling "med mindre (vi) skullde til anden Middel foraarsagis".

Hadersløff 8 Febr 1638 (Jydske Register.)

Nr. 80.

1638. 9 Februar. Om Afgift af Skib og Last til Havnens Vedligeholdelse.

Wii Christian den Fierde etc. Giöre alle witerligt, Efftersom oss Elschel. Borgemestere och Raad, Vdj wor Kiöbstedt, Aarhuuss, wnderdanigste, haffuer verret Begierrendiss nogen Hielp, dennem att maatte beuilgiss, thill derriss Hauffns Reparationn Da haffuer wii Naadigste Vndt, och beuilgett, och thillatt, Saa och med dette vorris Obne breff wnde, beuilge, och thillade dennem, aff huer Slette Dallerss werd, som Vd och Jndförres, Aff Vdlendische, Och som worriss Vndersaatter icke ehre, Touv Huide, och Jndlendische En Huid, Saa och aff dennem, som icke Vorris Vndersatter ehre, Fem schielling aff huer Lest, paa Sex Aarss Thidt, Och aff worriss egen wndersaatter threj schielling, paa Threj Aarss Thidt Dog Att fergerne forschaanis, Naar de Folck offuerförer, Forbydendiss etc.

Giffuet paa wortt Slot Haderssleffhuus den Niende Februarij Anno 1638. Wnder Vort Zignet

Christian.

(Copi i Raadhus Archivet.)

Nr. 81.

1638. 22 Marts. Udskrivning af Börn paa 13 Aar eller lidt derover, at optages i de jydske Stæder og at sendes, med det Onde eller det Gode, til Börnehuset i Kjöbenhavn.

Missive til nogle af Lehnsmændene i Jylland, at de skulde lade optage Börn paa 13 Aar eller lidt derover, og skikke til Börnehuset i Kjöbenhavn, "och saa frembtt de icke goedvilligen ville did, ville vi naadigst att du dennem skall aligeuell lade tage och fremsende, huor mange aff huer Kjöbsted skall: Ribbe 16, Colling 16, Vedell 10, Viborig 24, Randers 14, Aars 20, Aalborrig 20, Mariager 6, Horsens 6, Hadersløff 20. Haffn. 20 Martij 1638.

(Jydske Register.)

Nr. 82.

1638. 24 Marts. Qvittering paa erlagte Afgifter for Baadsmandshold.

Kienndes Jeg Knud Christenssen Renteschriffuer wdj Ko. Ma. Klede Cammer, At haffue annammidt och oppebaaridt aff Erlige och Wellforstandige Mennd, Borgemestere och Raad i Aars Fire Hundrede Halff Sextende Cur. daller 24 β d. Som er paa Regenschaff wdaff Ko. Ma. Baadtzmends Hold, Som dj effter hanns Ma. Schriffuellsse ere paabudne at Schulle wdgiffue thill Borgeleies Pendinge, Huorforre ieg will haffue forne Borgemestere och Raad Quitterit Thil Windesbiurd wnder min egenn Haand. Actum. Haffniæ den 24 Martij 1638.

Knud Christenssen
Egen haand.

Paa Ryggen: Quithenns aff Rennthecamerett paa byschytter penngenne. (Originalen i Raadhus Archivet.)

Nr. 83.

1638 6 Mai. Apotkekerens Eneret til at sælge Speceri.

Erik Grubbe fik Befaling at tilholde Wolff Baltzerssen i Aarhus ikke at befatte sig med at

sælge "Speisseri", som stridende mod Apothekerens Privilegium; derimod maa Apothekeren tilholdes, ikke at befatte sig med anden Kjöbmandskab. Flensborg 6 Mai 1638. (Jydske Register.)

Nr. 84.

1639. 19 Januar. Brev, om 2 à 3 Tönder Sædeland m. m. til Papirmageren ved Aarhus.

Erik Grubbe fik Befaling at erklære, om Papirmageren "der ued vor Kiöbste Aarss" kan bevilges 2 à 3 Köers Græsning, en Kaalhave ved sit Hus og 2 à 3 Tdr. Sædeland af udyrket Jord, om det kan skee uden Skade.

Hadersløff 19 janv. 1639. (Jydske Register.)

Nr. 85.

1639. 17 Mai. Om et projecteret nyt Gymnasium at oprette i Aarhus.

Efter Instrux af foranstaaende Dato, skulde der oprettes et Gymnasium i Aarhus, med 4 Professorer. Studieplanen er ikke umærkelig, men for vidtlöftig til her at meddeles. Gymnasiasterne skulde nyde Kost og Beneficier, og de kunde af en hvilkensomhelst Professor straffes for Dovenskab og Uskikkelighed, med at sættes i Hullet paa Vand og Bröd og at "holdes fra Kosten" i nogle Dage, Uger eller Maaneder efter Forseelsens Beskaffenhed og hyppigere Gjentagelse....

(Diplomatoriet.)

Nr. 86.

1640. 10 April. Udtog af Capitels Dom i en Sag, mellem Hr. Niels Pedersen Præst i Ebeltoft og Borgerskabet sammesteds.

Blandt Vidnerne vare Borgemester og Raad i Ebeltoft, der vidnede, at Præsten havde kjöbt 22 Eien-

domme der i Byen, af hvilke han ingen Kgl. Skatter svarede; han byggede et stort Skib; havde Smedie; en Kornmölle og anden Haandtering; solgte Öl og Brændevin etc.

Nogle Vidner udsagde, at 1619, i Pestens Tid, da Oluf Smeds Kone skulde gjöre Barsel, og var tillige syg og forlangte Sacramentet, vilde Præsten ikke gaae ind til hende, men blev staaende ved Natstolen, udenfor Dören, og befalede, at den syge Qvinde skulde bringes ud til ham. Da to Koner havde ledet hende ud til Dören, knælede hun paa Dörtærskelen og Præsten satte Kalk og Disk paa Natstolen, og derefter betjente han hende med Sacramentet. Det paasagdes ham endvidere, at han havde nægtet en Aften 1619 at gaae til en Mand, paa hvem "Helsoeterne vare slaget ud paa Skuldrene". Han vilde komme næste Morgen. Den Syge vilde gaae til Præsten og kom et Stykke bort, ledet af to af hans Venner, men maatte ledes tilbage og döde kort efter o. s. v. Han skjeldte Folk ud paa Prækestolen, for Skabhalse, grove Cumpaner etc. han forholdt dem Sacramentet m. m. (Bispe-Archivet.)

Nr. 87.

1640. 13 Mai. Om Eftergivelse af de resterende Skatter af Aarhus, for Aarene 1630 og 1631.

Christian den fierde etc. Wor Gunst tilfornne. Efftersom Borgemester och Raadt vdj wor Kiöbsteedt Aarhuus, wnderdannigst supplicando haffuer ladet Andraghe, Belangendes schatt, Som Borgeschabett, schulle Restere med for Anno 30 och Anno 31, Huilckenn Resterende schatt, Worriss thillforornede, Commissarier paa Worre Veigne Aarhuus bye schall haffue efflerladt formedelst Borgerschabet dend tid, w-for-

muenhed ock Armelige thillstand Och som wj aff din Vnderdanigste Erklerringh ehrfarer At vdj Aarhuusgaards schriffuerstue schal findiss Gienpart med affgangne Lauerss Lindenous schriffuers Hauns Lauridtzens haandt Wnderschreffuidtt aff dend Jordbogh fraa Anno 29 thil Anno 30 Som for[ne] Commissarier schall haffue vdj teignit, formellendis Borgerschabett vdj Aarhuus paa worriss Naadigste behaug at schall forschoniss förste Aar for schatt och Bössechötterss Hold, Och Siden i tho Aar for halff Seduanlige schatt och Bösseschöters hold, Daa er wj Naadigst tilfreds at for[ne] Aarhuus Borgerschab for samme schatt som forschr. staar maae werre forschonidt. Dermed schier wor willie Befallendiss dig Gud. schreffuet paa wort Slot Kiöbbénhaffn dennd 13 May Anno 1640. Wnder Wort Zeignet Christian

(Efter en Copi i Raadhus Archivet.)

Nr. 88.

1640. 28 Mai. Da de, som holde smaa Skoler i Aarhus, ikke kunne hvad de bör, skrive og regne slet, og give Forargelse med Drik og Hoer, saa nedlægges disse Skoler, og Johan Utrecht, Organist ved Domkirken, bemyndiges til alene at holde Dansk og Tydsk Skole.

Wij Christian 4 etc. Giöre alle witterligt, att Efftersom wj Naadigst Komme Vdj forfaring, Huorlediss Vdj wor Kiöbstedt Aarhuss schall werre nogle Som holder dansche schoeller som baade schriffuer Jlde och Kand iche Vdj schriffuen och Regnen, det de bör att wiide, Vngdommen thill Nytte, Och wj naadigst aff oss Elschel. hederlig och höylerdt Docter Morten Madtzen Superintendent offuer Aarhuus stifft, hanns vnderdanigste Erkleringh ehrfarre saa i Sandhed at werre; Och Megen forargelsse Vdj en deell samme

schoeller med Drick og Horrerj att öffuis, vngdomen thill största Wanheldt, Daa wille wj Naadigst haffue forholdt, att alle di Smaae schoeller strax her effter schall affschaffis, Och derhoss naadigst beuilgett och tilladt, Saa och hermed beuilger och tillader Johan Vdtrecht Organist, thill domb Kiercken Vdj for^ne^ wor Kiöbstedt Aarhuus, Att maae Sielff Allene och ingen Anden Vdj for^ne^ Aarhuus holde dansche och Tydsche Regne och schriffuer schoelle Effterdj hand aff for^ne^ Docter Morten Madtzenn dertill Kiendiss döchtigh, dog schall hand werre for Obligerit, Vngdomen med Störste fliid att vnderuisse, med Lessen, schriffuen och Regnen baade paa Linner och med Ziffre, och ellers i andre maader sig anstille, Som ingen Sig billigen Offuer hanem haffuer att besuerge. Forbiudendiss alle och en huer, for^ne^ Johan Vtrecht her mod som forschreffuit staaer at hindre eller Vdj nogen maader forfang at giöre, etc.

Giffuitt paa wort Slot Kiöbenhaffn den 28 May 1640. Wnder Wort Zignet.

Christian.

Paategnet: 1640 den 8 Octbr. Er Originalen aff dette breff Lest paa Aarhuus Raadstue och byeting.

(Efter en Copi i Raadhus Archivet.)

Nr. 89.

1640. 7 Juni. Om Apothekernes Ret til at sælge Vin, Brændevin m. m.

Erich Grubbe fik Befaling angaaende Apotheker Folmer Thomsen, der havde klaget over, at man, formedelst det ergangne Forbud om Kjöbmands Handel, vilde forbyde ham at sælge Vin, Brændevin og anden fremmed Drik. "som hoess ett Apotecher altid pleyer at holdis." ... Hs. Maist. forklarer Forbudet

derhen, at de Varer, som det ikke er Apothekerne tilladt at handle med, ere Korn, Smör etc.

Haffn 7 Junij 1640 (Udtog af Jydske Register.)

Nr. 90.

1640. 13 September. Befaling, at der ikke videre skal fortsættes med Indretningen af de paabudne Gymnasier, da Hs. Maist. har erfaret, at der skal være adskillige Betænkeligheder derved.

Capitlerne i Viborg, Aars og Ribe fik Befaling ikke videre at fortfare med Indretningen af de Gymnasier, hvorom for nogen Tid siden var udgaaet en Fundats, da Hans Maist. har erfaret "hoess samme Gymnasier adtschellige betenckninger at indfalde"... Glychstadt 13 Septbr. 1640. (Jydske Register.)

Nr. 91.

1640. 18 December og 1641. 7 Januar. 2 Breve, om Magistraten, som ikke havde villet rette sig efter Forordningen af 1619, der paabyder, at Borgemesterskabet aarligt skal vexle imellem Raadmændene; Valget at foregaae Fastelavns Söndag, i den Kongelige Befalingsmands Nærværelse m. m.

Befaling til E. Grubbe at erklære om Grunden til, at Magistraten i Aars ikke har villet rette sig efter Forordn. 1619. Koldinghuss 18 Decbr. 1640.

Befaling til samme, da Hs. Mai. hverken af hans eller Magistratens Erklæring kan see nogen Grund til, at "Borgemesterne vdi vor Kiöbstad Aarss, sig vdi nogle Aar schall vnderstandit imoed woris vdgangen forordning ved deris bestilling at forbliffue", saa vil Hs. Mai. nu, at Lehnsmanden skal tiltale de Skyldige og tage Dom over dem *). Koldinghuss 7 Janv. 1641.

(Udtog af Jydske Register.)

---

*) "Fastelavns-Borgemestre," som her sigtes til, vare Borgemestre, valgte efter den Norm, Forordningen 1619 foreskriver, nemlig, at den,

Nr. 92.

1641. 3 Marts. Udtog af en Landsoverretsdom, betræffende Herman Hybertz's Fordring hos Peder Bilde.

Herman Hybertz havde at fordre hos Peder Bilde 1200 Rdr. Courant med Rente 6 pCt. Denne Sum med Skadegjeld etc. i alt 2336½ Rdr. 13 β indtalede Kort Kierlinghussen i Flensborg paa hans Sösterbörns, bemeldte Herman Hybertz's efterladte Börn i Kjöbenhavn, deres Vegne, og solgte til Iver Krabbe paa Mariager Kloster det derfor udlagte Gods, som var: Rebstrupgaarden, en Gaard kaldet Munkholm, et öde Möllested, Ployelstrup Mölle, en Part i en Gaard i Gaassen, 7 Bundgarns Stader ved Nibe og to öde Byggesteder i Nibe*).

(Katholms Archiv. Udtog.)

Nr. 93.

1641. 3 Marts. Claus Badskers uchristelige Forhold mod hans Kone.

Befaling til E. Grubbe at tiltale Claus Badsker i Aars, og hænde Dom over ham, for hans uchristelige Forhold mod hans Hustrue, Offue Söffrenssens Datter sammesteds.

Koldinghuss 3 Marts 1641. (Jydske Register.)

Nr. 94.

1641. 6 Mai. Skrivelse, fra Heinrich Schernwebel i Lybek, om hans Fordring paa afdöde Jacob Abel.

Ehrnveste, Erbare, wolweise grossgünstige geehrte Herrn, nebst meiner dienstentbietung, Kan E. Erb.

---

som et Aar havde været Borgemester blev yngste Raadmand og yngste Raadmand blev Borgemester o. s. v. Det var interessant at erfare, fra hvem Impulsen til denne og lignende Anordninger under denne Konge gik ud. Det demokratiske Element i dem stikker paa en mærkelig Maade af, mod Tidsalderens hele aristokratiske Retning.

*) Det synes at Fordringen var fra 1624. Dette er den ældste Hübertz, jeg kjender: vort Slægtregister begyndte hidtil med 1629.

Udg.

wolw. Jch unberichtet nicht lassen, welchergestalt Selige Jacob Abell mir noch 1026 ₰ Lüb. für gute empfangene vnd auff sein begehren gesante Bücher schuldig, wie dan solches seine 2 schreiben so er an mir gethan auch bekrefftigen, worin Er. sich auch zugleich, Zu auffrichtiger Zalung anerbitten, Wann Jch dan zu den Meinigen von Gott vnd Rechtswegen befugt, als hab Jch von meiner hochgeehrten Obrigkeit vmb eine vorschrifft an E. Ehrnf. wolw. gebeten, welche mir dan auch gutwillig mittgetheilet worden, thue demnach damit meinen Diener Johan Petersen ann E. E. wollw. abfertigen Vndt gantz freundlich vndt dienstlich ersuchen vnd bitten, E. E. wolw, wollen meiner hochgeehrten Obrigkeit bitte vnd begehren, bey Jhnen Raum vndt statt finden lassen, vnd Zeigern meinem Diener die hülffliche handt leisten, damit er an guter gangkbahrer Müntze obbenante 1026 ₰ Lüb. empfangen, vndt Jch also zu den Meinigen gelangen möge, Solches gegen E. E. E. wolw. wiederumb zuverschulden, will Jch jederzeit willig alss schuldig, nebst empfehlung Gottes Schutzes, erfunden werden, Actum Lübeck 6 May 1641

E. Ehrenf. Ehrb. wolw.
Dienstwilliger
Heinrich Schernwebel Bürger
vnd Buchhändler.

Udskrift: Denen Ehrnfesten, Erbahren vnd wollweisen Herren Bürgermeistern vndt Rhatt, der Stadt Arhusen, meinen grossgünstigen hochgeehrten Herren vnd Freunden.

Nr. 95.

1641. 15 October. Afskrift og Udtog af en Erklæring af Hans Hansen Skonning, angaaende nogle mod ham fremförte Beskyldninger.

mig for en Sycophant som bemercker saa megit som en Bedrager eller falsk Anklagere. Och det formedelst hans tuinde börn, Klockerne ere gaaet fore, emod Kongelig forordning, vden tuifl, haffuer en Misstancke til mig; ieg hannem der for sckall haffue angiffuet. etc. Dertill suaris: At den hederlig Mand, træder mig nogit for nær vdi Helene, och formoder en Erlig Mand well saadant giör beuissligt, som mueligt er vel kand bliffue Disputerligt Och ieg mig ochsaa erligen skall legge fra. Saadanne Scommata maa staae før sit verd, fordj ingen er dog derfor dess verre, at en Hund giör paa en, vden hand bider hannem: Men ilde haffde det staaet mig an, (maa ieg bekiende) som ickon er en Laicus och vlærder Mand, om ieg sligt haffde skieldet hans, ringiste och slemmiste suindreng for. Motte end wel ochsaa hafft mig nogit forsckaanit for saadant for mine mange graa Haar sckyld, om hand end var Personen findsk och vred. Och om ieg endsckönt er den dannemand ringe och foractelig vdj verd och valor, (huilchet er mig alt lige kiert) saa er ieg dog ligeuel ingenlunde hans Mediastinus, eller och feyer hans Rendestene, at hand torde saa foractelig gribe mig an, vdi saadanne sine ubegrundede furiis, och Hidsighed. O det stod vell smuckt at smucke börn, de quad smucke Wiser och visse folck burde vel at haffue forstandig Tale, och derhoss vere herre offuer sine affecter, och icke lade affecterne regere offuer sig, eller tage herredömme, offuer fornufftenn, Nu vel, ieg bilder mig dog ind, at saadanne hefftige motus animi, och hastmodige Beuegelsser, skulle vel icke vere andit end en Siugdom, som beröffuer it Minnische Sind och fornufft fra: Och det formedelst en gammel længe forgiembt suragtig

och bitter hadsk Materj, ved Galdens Opskiudelse, huilcken giffuer sig vdi alle de andre Lemmer: och naar Galden saaledis offuerlöber, med denne slemme och sure Materj giffuer Siugdommen sig strax tilkiende vdj de andre Lemmer, vid adskillige Merktegn: fordj daa seer Öyet tuert, Hiertet vand er hadsk, Henderne redebonn til Hug och Slag, ia blods vdgydelsse, och Tungen ferdig at klaffe och efftertale sin arme Neste och Jeffn Christen: huilchet kommer (siger ieg) altsammen aff denne slemme forberörte sure och længe forgiemte materi, Galden saaledis aff sig opskiuder som er en gammell forgiemt had, huilcken forgiffter alle de andre Lemmer, naar den offuerlöber: Vdi samme forberörte tridie Post, findis och saa disse scommata eller Spegloffer, saaledis: Ne sutor ultra crepidam, Giffuendis dermed at forstaa, at ieg som en Skomager, slet intet sculde videre vnderstaa mig at straffe, end saa wiit Skonne vidkom. Och lade Skrederen dömme om Strömperne, Giffuer disse Rationes for: Efftterdj (siger hand) mig icke er betrod, nogen jnspection med Capitelet, och Canonicis,: Men at ringe, Klockerne, var min Bestilling som ieg haffde burd at varet paa. O Herre Gud: naar haffuer ieg mengit mig i noget som den hederlig Mand vidkom? Men migh siunis hand meget mere er falden vdj min Bestilling J det hand haffr taget sig Klockerne an, som en forvalter der offuer, haffuer ieg andet giort end waret hannem selff ad vdi mit Register, amice et honeste, om den forbuden Ringen for smaa Börn med de store klocker? som gik for hans Börnn, Er ieg derfore faldet vdj Skredernes Embede lastet strömperne, som mig intit kom vid? och forglemt Skoene? Ney, thi förind det bleff ringet for det förste hans lille Barn (det siste kommer mig intet vid)

sckickede ieg hannem Bud, saadant war emod Kongelige forordning: Menn huad for Suar ieg fick, maa bestaa sig: Jeg var dog ickonn en ringe Tienere etc. Och sckulde den hederlig Mand, iche end heller saa haanlig lade mig böre min arme och Ringe Klocker Bestilling, som hand saa titt her giör, en huer erlig Mand ved io vel, at ieg haffuer hafft samme bestilling, huilcket ieg icke heller blues vid. Her foruden weed ochsaa mange got folck baade edel och wedell, ia fattige Och Rige, huor for den er mig fra tagen, som Nocksommelig sin tiid offentligen huer sckal Komme for Öyen, dog er ieg i den Mening, at haffde der nogle verit inden döre vdj Capitelet, som haffde borit wand i det sted en part bar saa fligtelig Jld, haffde det Lumperi verit dempet Lengesiden.

Naar huer bær ild och ingen Vaannd
Saa faar Jlden Suart*) Offuer haand.

Och end maa den Dannemand wel wide, at ieg (vuerdig) i samme ringe bestilling haffuer ochsaa værit i det hæderlig Capittel som en Notarius juratus, vel en 18 Aar, langt för hand kom til Byen, huilcket ieg selffuer goduilligen for Strenghed och Haarhed sckyld, opsagde Resignerede och befalede Gud, som Nocksom beuissis sckall, om fornöden giöris, saa den hederlig Mand ingenlunde haffuer fornöden, at lade mig höre det hand er en Canonicus, och ieg Jkonn en Klocker, O det er saa saare stacket siden at vor Oldemoder fick Skind Kiortel at gaa vdj, hun tör ingenlunde saa megit stoltzere aff den som hun giör, eller foracte Andre, Jeg wiste altsammen dette langt thillforne, at

*) Skonning skriver ofte suart for snart. Jeg skal benytte denne Note til at bemærke, at, skjöndt Sk. skriver en smuk Haand, er det stundom vanskeligt at afgjöre, om et Bogstav er lille eller stort o. s. v.
Udg.

ieg var Klocker, förend den Dannemand lod mig det forstaa blues heller intit der vid, fordj altid haffuer ieg vdi mit ringe Klocker Embede, saa megit præsterit och bragt thil weye (mig dog vden ald berömmelsse) effter mine ringe wilkor, som den Dannemand, bade som en Canonicus, och Rector scholæ, effter sin höye stand kand haffue giort. O betencke sig det som Propheten Malachias, 2. taler: haffue wj icke alle en fader? haffuer icke en Gud sckabt oss? huorfore foracter vi da? den ene den anden? Tacke sig Gud huer for sin Lycke Jeg er lige saauell fornöyet med mine Ringe wilkor, som den Danemand med sine store och Anselige, Dog motte vel den hederlig Mand, vdi denne Post sparit baade Vmagen Papiir och Blæck, haffde ieg hafft saa megit diss minder at suare till. Nu huad wil ieg sige, eller megit agte saadanne Scommata eller Spegloffer? (effter som ieg dem optager) Mand wed io retwel, at de store Höns, som sidde öffuerst paa Hannebielken, pleige io altid gierne, becklicke de smaa, som sidde neden Vnder dem, och icke ere saa höyt opsat, som de ere etc. Hand ochsaa, den hederlig Mand, foruiser mig hen, vdi samme sine Scommatibus, eller Spegloffer, at ieg schulde haffue taget mig sellff om Nessen: Saa maa ieg beckiende min Skröbelighed, At ieg intit ret synderlig er forfaren in Rhetoricis: Och nödis derfore at suare den hederlige Mand proprie och enfoldig wiiss, Nemlig: Jeg icke weed nogen anden haffuer taget mig om den, mungendi ergo, at ieg io selff, den haffuer ryctet vdj 62 samfelde Aar, och formoder den hederlig Mand, lader hinder der wel bliffue besiddende vmolesterit, effter guds wilge. En huer tage sig ickonn vel ware paa sin egene Nesse, Min schal ingen Vere til for

hindring, Men ieg frygter at der findis Mauge Vdj Verden, der saa lenge varer paa andre deris Næsser, saa de forglemme derris egne Fule Sckidne och Vbehoffne Næsser. — Men efterdj her falder Aarsage ind, och wj ere Komne Vdj Nese Discurs om Næser, at tale: Da maa ieg röre it eniste Ord, huad den Lærer Cyprianus, hańd taler om Næsser: Saaledis begynder hand sin Tale om den Skielder, der skieldede och bandede Dauid, och siger saa: sicut canis macellj semper nasum sangvinolentum habet etc. Dette er Vdtydningen, At Ligeruiis som Kiödmangeris och Slagters Hunde, de altid gerne haffue blodige och besudlede Næsser, den Aarsage de idelige æde Raaet Kiöd, och snauss er stedtze der vdi etc. Ligesaa findis der mange Mennisker (siger denne Cyprianus) huis Næsser och Munde, altid ære blodige och röde, J det de idelig och altid æde och tygge deris Arme Næsse (sic) hans Raakiöd, ia slide och byde (sic) hannem, med efftertale Kleffen, och Andet mere saadant. Jeg taler her Vdi Almindelighed ingen fortencker mig. — Den hederlig Mand förer en Latinske sententz ind Vdj samme sine scommatibus, saaledis Liudendis: sed papulas observas alienas ipse intus obsitus vlceribus. Det er Meningen, at ieg saa grangriffuelig (sic) observerer och agter effter Andris smaa Blegner och Vdslæt. Men de store Bylder och Saar, som ieg selff inden Vdi er beflecket med, denn (sic) Lader ieg fare. — Saadanne sckarnagtige metaphoricæ Locutiones, Ja maculationes, motte wel vere tilbage ladt, Jeg dog tager mig dem ickonn saare slet och ret an, och Veed intet til saadant Dængerj at suare, andet end det som den fordræffllig Poet phjlemon, Canonicus syracusanus, hand suarede, naar hand formerckede Nogen war

hannem wred eller fortörnit, vndskyldet hand dennem selff, och sagde: insanimus omnes (sagde denne philosophus) cum irascimur. Vi ere alle galue (sic) och affsindige Naar vi vorde wrede, derfore sckal icke heller en huer tage sig saadanne Scommata eller Spegluffer straxen formeget ner an, snurre, sprage springe, eller truffue. Ach, Ney giffue sig ickon Respit och tiid: Jngenlunde betale Sckiends Ord, med sckiends ord Men betencke, at fornufften er vnd wigit fra det samme Mennische, ald den stund saadant vdspyes, Och derfore siger Cato Major: Jratum ab Jnsano, tempore tantum distare puta. Hans Mening er denne, at der er ingen Vnderscheed paa en affsindig forbistred Mennische, och en som er Vred, andet end Tiden, Nemlig, at den ene affsindighed, varer nogit lenger end den Anden. Men huilcken aff disse begge, enten affsindighed, eller Vrede, Monne vare lengt? (sic) Vel mener Cato, at it Menniskes wrede, er snart Vdblest och offuerfaret, saa er det dermed giort Men it affsindigt Mennische, er icke saa snart kommit til rette igien, effterat det haffuer forlorit Vid och fornufft etc. Sanderlig (sic) ieg weed icke om ieg eller nogen Kand samtycke med Catone, her vdj eller ey, Fordj ieg haffuer seet mange Menniscker som haffue verit beröffuit sind och fornufft fra: Ja saa grueligt at mand haffuer, mottet badstet og bundet der arme stackarle, Och ere dog ligeuel, inden en Kort tid, Komne til rette igien, saa siugen haffuer forladet dem: Men tuert imod haffuer ieg baade seet och end selff forfarit, mangen er bleffuit en Anden wred, och end vel for en ringe ting sckyld, huilcken Vredis affsindighed, ingenlunde haffuer saa snart Kundet forladet dem, Men det ene Aar effter det Andit, woxet och formerit sig

jo meer och meer, med slig en vsluckelig Had och Affuind, Jmod sin Jeffn Christen, ja en part ere bortdöde i saadan en Dieffuels Had, saa aldrig nogen Medicin Kunde lege eller hele deris hadsche, och vredagtige Hierter, förend Döden haffuer taget dem bort. O ilde leffuit och enda halff verre döde*).

4de. Han har ikke gjort ordentlig Regnskab for "sogne Klocken", ikke antegnet alle de Lig, den har gaaet for og ikke leveret Pengene ad Tutorem. Han svarer, at han har givet nogle Folk fri for Armods Skyld, skal det være meget "Ont", da kan han sagtens erlægge Kirkens Part; — han har gjort ligesaa god Regnskab for denne Klokke, som hans Formænd, der aldrig have gjort Regnskab, undtagen maaske nu nylig for Aarsagers Skyld. — 5te. 2 ℞ for Kirken at renholde kan ikke passere i Regnskabet, da dette er Klokkerens Embedspligt. Han svarer, at han har nydt denne Indtægt i 25 Aar, indtil den med det Övrige blev ham frataget med Magt. Et andet Sted siger han, at han "henimod 25 Aar" har været i Kirkens Tjeneste. — 6te. Nægter M. Jacob at have modtaget 4 Daler, Kirkens Anpart for Oluff Skomagers Lig. Sv. Disse Penge ere ham leverede ved Hans Skonnings egen Datter, troer han, dog vil han henstille denne Post til Gud. — 7de. Han har beregnet sig 2 ℞ for meget for M. Jacobs förste Datters Begravelse. Sv. der er ingen Constitution derom, som han kjender: de 2 ℞ vil han forære M. Jacob, om han kan være tjent med dem. — 8de. M. Jacob havde ikke kunnet betale ham hans Lön af Domkirken til Mikkelsdag 1640, för Hans Skonning havde aflagt Regnskab og erklæret sig paa Antegnelserne. Han siger, naar man

*) Hertil er Originalen ordret afskrevet. Udg.

kan betale en fattig Kirketjener med "Huishuassionibus", saa behöves ingen anden Mynt. — Til Slutning forlanger han fra Capitlet med Kannikernes Underskrift, at faae tilstillet de Beskyldninger, der existere imod ham, formedelst hvilke han saa haanligt og pludseligt, uden Lov og Dom er removeret fra hans Bestilling o. s. v. o. s. v.*).

Aarhus den 15 Octobris Anno 1641.

(Kongens Bibl. Gl. Kgl. Saml.; Autograph.)

---

*) Efter den oven givne Foranledning, ere 7 Klagepunkter blevne ham tilstillede, nemlig: 1. at han ikke efter Embeds Medför havde Tilsyn med Domkirken; 2. at han holdt en Medhjelper i sin Tjeneste, uden Capitlets Tilladelse, ja imod dets Forbud, da det havde ham mistænkt for Utroskad; 3. der var desaarsag engang bleven 16 L℔ Bly, Domkirken tilhörende, bortstjaalne; 4. at han var Capitlet ulydig; 5. . . . ; 6. at han reiser bort fra sin Tjeneste paa længere Tid, uden at have Lov dertil af Capitlet; 7. at han kun har gjort Regnskab for nogle af Ligpengene, og udeladt mange af Regnskabet.

Herpaa har Skonning leveret en Erklæring, der findes i Bispe-Archivet: "Copia eller Udskrifft aff de lumperhafftige Quantzvise Beskyldninger, som hæderlig, höylærd mand M. Söffren Andersön Lector mig haffuer tilsend i Capittels Naffn, vid tuende Dannemænd, Aar 1641 den 23 Octobr. huilcke dog ere intet andit end ret nogle bebræmmede Dæckmantler (vel ut ita dicam) ickon Adams Figenblade, deris hadske Hiærters Bitterhed at skiule med, de haffuer imod mig: at ingen skal mærcke aff Pudset . . . . Thi her vises vel ærmerne, Men Kiortelen er dogh skaarit aff andit. Her hos min Erklæring imod samme Dæckmanteler oc Quantzvise Beskyldinger offererit i Capittelit den 15 December Anno 1641". Hans Forsvar synes noget svagt. Til den Beskyldning, at han var reist bort uden Tilladelse, svarer han, at det aldrig havde været ham formeent at reise bort, naar intet forsömtes, og eftersom han for nogle Aar siden havde faaet Tilladelse til at oprette et Bogtrykkerie, havde det været ham höist fornödent at gjöre Reiser baade uden og indenlands, især da han ogsaa havde faaet Privilegium paa at trykke Kirke-Gradualen o. s. v. o. s. v.; men disse Punkter ere ikke den rette Grund til Klage imod ham: "Trende Gange er den Hederlig oc höylærde Mand Dr. Morten Madtzen bleffuit mig saare fortörnit, ia heel affgunstig, Som jeg formoder aldrig at haffue giffuit den ærlige Mand Aarsage eller billig anledning til". Den förste Gang var i Mai 1638, da han var Notarius capituli, da Dr. Morten 3 Gange skjældte

Nr. 98.

1642. 15, 16, 19, 20 Juli. 10 forskjellige Reqvisitioner og Svar, betræffende den Æreskjænder og Bedrager Richard Hertz. (Meddelte af Rector Blache.)

1. Kjerre Jens Christensön och Kjerre Borgemester, besynnerlig guode Ven Gud Allermegtigste forlene Eder en Lyksalig guod Dag,

Efftersom vij udi Gaard begierrede Fengsel till den letferdege Kompan Rechart Hertzen, som wores fattige Hustruer med hans löinagtige Dicht og skrifft haffuer Maculeret och beschregenn, Ocb saamme Fengsel til hannem daa bleff os negtet och afslagen, Saa effterdi det er wores fattige Hustruers ærre ehrlige Naffn och guode Rycte angieldende som os billigen börd at defendere og forsuare, er wi wenligen och gjerne begierendes, ati som woris guode Vehn wille welgjöre och paa Rettens Vegne skicke os et Fengsel till forne Rechart Hertzen, hvorudi Vii kunde haffue hannem til Sagens Uddrag vel forvaret Wij loffuer och tilsiger Eder at tage hannem der ud igjen med Lou og Rett, uden Eders schade i Alle Maader. Och befaller Eder hermed Gud Allermegtigste, Actum Aarhuuss d 15 Julii 1642

Hans Deuster
m. m. p.

Denne Begjering kommer mig Hanss Deuster allene ved og offven skreffne Forplegt loffuer at efterkomme.

2. Efftersom jeg Hanss Deuster, Borger i Aarhuss udi gaar saauelsom i dag haffuer verret Fengsel begjerrendes till Rechart Hertsen, som min Hustrue och Daatter en ærrörige Sag löinagtigen haffuer dichtet og paaschreuen som han nest Guds Hielp Aldrig

schal kunde gaatgiörre eller bewise, Och denn Dannemand Jens Christensön Borgemester i Aarhus haffuer undt och beuilget mig Fengsel till hannem, Daa effterdi Byskriffueren Augustiinus Miller, sig lader forlyde at haffue loffuet och guodsagt, At holde hannem tilstede, huormed jeg iche nöyes, effterdi hanss dicht og skriffuen er min Hustrus och Barens ærre ehrlige Naffn och guode Rygte Angjeldende, som billigen börd at defenderes och forsuares, saa er jeg med disse tuende Dannemend venligen begierindes, at forne Augustiinus Miller wille lade forne Richart Hertzen worde byens Tienere fölgagtige at nedersette udi Rannilds Huold til Sagens Ende og Uddrag, Jeg loffuer och tilforplegter mig hermed derimod igien att samme Richart Hertzen medler tid schal worde spiset och underholdes som en Fange börd, saauelsom at stande ham for Liff och Helbrede, imidlertid hand med lou och Rett bliffuer igien udtagen, med mindre hand wed den Timelig Död bliffuer bortkaldet, heller och giör nogen Gierning paa sig sielff, huoraff hand kand fange nogen schadde, och her wdi at holde forne Augustinus Miller schadeslös, Actum Aarhus denn 15. Jullj Anno 1642.

Hanss Deuster
m. m. p.

Her thill Suarede Augustinus Miller os at han haffde med Hans Deuster intet at schaffe, Mens naar Hans Deuster Kom paa Raadhuset, och der wilde annamme hannem schulde han wære hannem fölgagtig. Aarhuss ut supra

Folmar Thomesen
Egen Hand.

Lauritz Fogh
Egen Hand

3. Efftersom den guode Mand Lentzmanden Welb.

Erich Grubbe som en Rett Chresten Öffvrighed udj gaar haffuer schreuen Augustinus Miller en Zedel till At hand schulde lade os underschreffne, bekomme Rechart Hertzen, at lade forware udj byens Fengsel; som os selff agter at forsuarre, Effter at sligt tilforne, af Borgemester os er beuilget, saa lader wij nu Wed disse tuende Dannemænd med bemelte guode Mands Zeddel Esche och begiere for[ne] Rechart Hertzen aff Augustinus Miller som hannem haffuer udj hans Huss, Os at maatte worde fölgagtige, at settes udj byens Fengsel och Arrest, Wij loffuer hermed for huis Löffte Augustinus Miller til Borgemester och Raad for samme person gjort haffuer, hannem schadislös at holde, Och er herpaa hans schrefftlige suar och Erklering begierendis. Actum Aarhuss denn 16. Jullj 1642.

Hans Deuster m. m. p. — Niels Bundissen Egen Haandt

4. Efftersom Welb. Erich Grubbe min Kiere her Lenssmands Underskr[n] Sedell, Andlangendiss, Richart Herssens Arrest Udi mit huuss, mig behendiget den 16 Jully effter middag Wed tuinde mine med borgere, Nemblig Jens Clemendtzen Ko. Ma. tholdskriffuer och Hans Jörgenssenn Hatstaffuerer beggj Borgere her udj Aarhuus, Saa Erbyder ieg mig Underdanigste, Den goede Mands Sedell At parere dog Conditionaliter, At Naar ieg maa Leffuere hanem, for den Sidendiss Raad och Ret Paa Aarhuus Raadhuss, Som ieg haffuer Cauerit for hanem, med en Vdstragt Armb og Haand, till Borgemester, Jenns Lasssen och Hans Deuster, effter Raadstuwindes Liudelsse, skall hand gierne bliffue fölgagtig, dog mig skadisslöss, For det Andet efflerdj Ko. Ma. byefouget Wulff Bald-

zerssen, haffuer Ladet for[ne] Rechart Herssen wdi mit Huuss Arrestere paa en Ret, paa Ko. Ma. Wegne, thör ieg mig iche Understaae, Uden Nöyagtige forsikring aff Ko. Ma. fouget, hanem at lösssgiffue, förind mig Nöyachtige Caution for hanem tillstilles, Er dete min Underdanigste Erklering paa min Kiere Her Lenssmands Sedell, som mig er thilhende stillet, Datum Aarhuus*) den 16 Julj Anno 1642.

Augustinus Miller
m. m. p.

5. Efftterssom Hanns Deuster, och Niels Bundissen Borger udj Aarhuus, mich den 16 Iully skrifftlig haffuer ladet beschicke, med Tuende Dannemænd Nemlich Jens Clemendssön och Hanns Jörgenssen, borgere i for[ne] Aarhuus, med efflterfölgende Ord Saa Lydendis,

Effterssom Augustinus Miller byskriffuer udj Aarhuus Haffuer en Compan wed Naffn Rechart Hertzen i Hans Huus Imod Vores Willie, Effterssom hannd Vores Hustruer Skrifftligen Haffuer beskeldet och beskreven, Huor aff Siunes for[ne] Augustinus Miller, udj Sagen at Verre interresserit, Erre Vi Underskreffne derfoere Venligen och gierne begierendis, At den guode Karll. Johann Lydloffssen skriffuer paa Aarhuussgaard, och Ridefouget offuer Aarhuusbye, Ville uellgjöre och paa Rettens Veigne, Udi den guode Mand Lendsmandenns Frauerelsse, tilsete och forordne, en Anden skriffuer udj forn[ne] Augustinus Millers Steed, till Aarhuusbyeting, udj den Sag at skriffue, midler tiid Samme Sag, Som Vores Hustruers Ærre og Lempe er Angieldendis, Imellem oss

*) Dette og de to næstfölgende Breve ere efter Hr. Cand. Theol. Colds Afskrift, de övrige 7 ere aftrykte efter Rector Blaches Afskrift.

och forne Rechart Hertzen, till Byetinget urgieres, Och er herpaa forne Johann Lydloffssens, guode och Venlige Suar begierendis, Actum Aarhuus, den 16 Jully Anno 1642

Hanns Deuster, mpp, | Niels Bundissen Egen Haandt

Huorfoere Jeg udj min Gunstig Hossbundt, Erlich och Velb. Mannd, Erich Grubbe till Tielle, Kong. May. befallingsmand paa Aarhuusgaard, Hanns Frauerelsse, dee Dauemend Borgemester Jens Christenssen och Chresten Karlssen, befallidt och ombedet haffuet till nu förstkommendis Torsdaug och Saa lenge den Sag urgieres, wille tilsette och forordne En Anden skriffuer udj forne Augustinus Byeskriffuers Sted till Aarhuussbyeting udj den Sag at skriffue, efterdj Augustinus udj Sagen er interresserit, och er Dieris Hustrues ære og Lempe Angieldendis, Siunes derfoere med ald Billighed och Rett deris begiering bör at effterkommis, Atj Dannemend derfoere dette Saledis ville forordne, som i Achter at wille forsuare, for Den gode Maud min Hosbund, Velb. Erich Grubbe, Naar Gud vill Hanns Velb. Hiemkommer, Och er derpaa aff i Dannemend eders Suar begierendis, Actum Aarhuusgaard, den 19 Jully Anno 1642

Johann Lydloffssen Egh.

6. Effter som Rechterdt Hersen haffuer sadt min Hustrue Thoffe Chrestensdotter sodan end hourdt Loigen paa adt hand som en Löggener och Falskener haffuer tagedt hiinderen (sic) udj sin falske Sag daa effterdie Jeg thiell forend iche Allene effter min gunstige her Lensmands thielladelse och effter den guode Mands Eegen Hand At forne Rechterdt Hersen udj thielbörlig Löyernis Fengsel at foruaris Jndthiell Sagen

fuldkommerlig wed Loff och Redt blyeffuer udfördt Saa esker jeg hannem nu wed disse thuende Dannemend Siemmen Lauersön och Mechel Katterup, begge Borgere her udj Byen aff eder Welacht och fornemme Jens Chrestenson och Chresten Karlson Borgemestere saa och Augustinus Byskrijuer udj huis Hues samme Löyener och Falskener er som jeg formener udi Löes Foruaring at jeg motte bekomme hannem udi thielbörlig Löyernes och Falskernes Fengsell Indthiel at Loffuen Redtferdeligen kand haffue sin genge och huis jeg icke mu faa hannem som forberördt er Saa lader Jeg eder ogsaa wed for^ne Dannemend wide at I skulle staa mig thiell Rette for hannem om hand entten paa nogen Maade undkommer blyeffuer forgieffuen eller bracht om Lyuedt och det for wor Allernaadigste Herre och Konning sielff efflerdi Loff och Redt synes mig nu at forhienderes effterdi jeg saa offte haffuer eskett hannem och icke haffuer mottet bekommedt hannem udi fast Foruaring och herpaa er end huer eders schriftelig Suar begierindes. Achtum Aarhuss den 20 Julij Anno 1642

Niels Bündisen
Egen Haandt.

7. Anno 1642 dend 26 Julij waar forschreffne thuende Dannemend Simmen Lauritzen och Mechell Knotrup Beggi Borger i Aarhuss hoes mig och loed mig lesse denne skrifftlig Beschickelse Breff, huortil jeg suarer nu som thilforen forskreffne Maade (Mendt?), Att jeg Rett gierne will unde hederlig och höiellærde Mand Docter Mortten eller Niels Bundisönn Byens Fengsell til forschreffne Rechertt Hertsenn, thi jeg haffuer Ingen Forholld i nogenn Maade giortt Enttenn Docter Morttenn eller Niels Bundisönn Paa Hende,

Men om Augustinus byschriffuer forhollder hanem hoes sig, och eche wil slepe hauem, Dett schall eche findes att vere min schyld Som med Augustinus hans Haand er att beuise Som widere schal beuises naar thiden giffuer. Aarhuss d 20 Jullj Ano 1642

Jens Chrestensön
Ehand

8. Effter denne Beschichelse suarris iche anderlediss End effter de förrige, dogh naar den forflossene tid, som er till Sanct. Ollaij förstkommendes, Ehr forbigangen, Som jeg haffuer loffuit for . . . med Kongl Maijst fougedtz tilladelse, schall Riechert Herssenn bliffue fölgagtig, dog med Nöyachtig Caution paa mig och Mine iche till hinder eller schade at komme i nogen Maader, Datum Aarhuus Eftermiddag Klocken wed 7 Slet om Afftenen den 20. Jullij 1642 wed mine Medborger Simon Lauritz. og Michel Qvotrup, ut supra.

Augustinus Miller
m. m. p.

9. Chresten Karelsens Suar At Nar hand seer Augustins schriffuer hans forpligt som hand for Recherdt Herrzen forgangen Torsdag for Retten gjordt haffuer och Richert herpaa igien for Retten blijffuer leuerit will hand giffuer suar her paa, thil widnisbiurd underschreuidt med wores egne hender datum Aarhus d 20 Jullj 1642

Simon Laurinzen Eg. Handt | Michel Christenss (en) Eg. hand.

(Originalerne i Raadhus Archivet.)

Nr. 99.

1642. 30 Juli. E. Grubbe fik Brev angaaende et gammelt Stenhus i Bispegaarden, som nogle Borgere önskede at erholde, for deri at indrette et Seildugsværerie.

C4tus G. A. W. Wiid. at efftersom nogle aff Borgeskabet vdi vort (sic) Kiöbsted Aarhuus wnderdan. er begierendes at maatte bekomme den gamle biugfellige Steenhuus i Bispegaarden som tilforn brugtes til at ligge Korn paa aff Skanderborrig Lehn der en Weffuerie med Segeldug at oprette huor ved en deel fattige folck och börn kunde haffue dieris Verelse och ophold da ere wi Naad. tilfredts at de for^ne biugfeldige Huus dertil maa bekomme dog at de dig strax dieris Revers skal giffue och tillstille at de for^ne Weffuerie met Segeldug skal anrettte och med förste i werck sætte saa frembt de ellers for^ne hus acter at nyde, thi dersom de det ikke gjöre maa de for^ne Hus ikke beholde. Haffn 30 Julij 1642. (Jydske Register.)

Nr. 100.

1642. 2 August. Brev om Mester Christen Friis's Vocation.

Under ovennævnte Datum fik Erik Grubbe Befaling fra Kongen at tilkjendegive Magistraten i Aarhus, at da Sognepræsten til vor Frue Kirke var bleven Præst til Domkirken, saa var det Kongens Villie, at den skulde kalde M. Christen Friis til vor Frue Kirke*) (Jydske Register.)

Nr. 101.

1643. 4 Januar. Om Naadens Aar efter en Kannik.

Ifölge Kgl. Rescr. af 4 Januar 1643 skulde at

---

*) Den 31 Juli s. A. havde Hs. Maist. stadfæstet Valget af M. Christian Nicolai (Bunde) til Domkirken "efftcrdj vi hans gaffuer sselff haffuer hört, hwilcke os wel haffuer befallit".

Efter 2 Rev. fol. 32 Ltr. E Nr. 16 i Bispearchivet, tiltraadte Hr. Christen Nielsen Friis sit Kald, ved vor Frue Kirke, den 21 August 1642. Udg.

den Indtægt, som til Dato er falden af det Kannikedom, som Dr. Peder Sax (sic) nylig er död fra, fölge hans efterladte Hustru*).

(Bispe-Archivet.)

Nr. **102.**

1643. 29 April. Befaling, at Magistratens Domme kunne stevnes til Landsthing, da den ikke för, i Kongens Regjerings Tid, havde ladet sig forlyde med, ved Privilegium at være fritaget herfor.

Befaling til Erik Juell og Mogens Högh, Landsdommere, at da Magistraten i Aarhus skal lade sig forlyde med at være i Besiddelse af Breve og Privilegier, hvorved de vare berettigede til de samme Friheder, som Kjöbenhavn, Malmöe og Ribe nyde, nemlig at Magistratens Domme gaae forbi Landsthinget og lige til Rigens Raad, saa vil hans Mai. dog ikke, at dette skal komme dem tilgode, men Landsdommerne at kjende paa Magistraten i Aars, dens Domme, der komme for Landsthinget, ligesom de andre mindre Kjöbstæders, "effterdi de saadan frihed ey i Voris Regierings tidt tilforn paatalt haffver". Haffn. 29. April 1643.

(Jydske Register.)

Nr. **103.**

1643. 11 August. Jacob Matthisen Aarhusiensis tilbagesender Dr. Ole Worm de Breve af Skonning (Hans), hvilke han har læst med Forfærdelse etc.

Jacobus Matthiæ Aarhusius D. Olao Wormio

---

*) Samme Aar dömte Herredagen i en Sag, Anne Sal. Christen Kræmers i Holbek, der, contra Aarhus Capitel, fordrede Naadens Aaret efter hendes afdöde Sön, M. Christoffer Christensen, "ligesaa well som andre, nemblig Docter Mattis förige Medicus i Aarss, som med samme Vicarie till forne wahr naadigst forlennit, Hans Arffuinger dett nydet och bekommet haffde" . . . . Hun havde forgjæves suppliceret derom i 1639; Capitlet havde fradömt hende det, og denne Dom stadfæstedes nu ved Herredagen. Dette Vicarie havde Dr. Jacobus Fabricius, "woris Liff Medicus" paa den Tid Indtægten af.

Vir Clarissime, Affinis conjunctissime. Transmissas ad me Schonningii literas remitto*). Cohorrui ad earum argumentum, maxime cum eo facinore suspicia illa videantur augeri, qvæ multorum sermone diu increbuit. Quid velim, scio te scire. Jn re enim dubiâ dubie est loqvendum. Ille qui ἐκδίκου habet ὄμμα, commisso sub aulæis scelere tandem in proscenium producit. Tantum fiat justitia! Vale Friderichsburgi 11 Aug. 1643.

(Dr. Olai Wormii & ad eum epist. pag. 782.)

Nr. 104.

1643. 4 September. Qvittering for Unions Skatten.

Haffuer ieg Vnderskreffne, effter Kongl. Maytz. min Allernaadigste Herris Befalning, Anamit Som Erlig och Velagt mand Christen Karlsen Borgemester vdi Aars, haffuer ladet leffuere vdaff Aarsbye wdie Rixdaler och Realer Jt Hundrede Tresinds tiffge och toe Rixdaler, wdi Cronner, Jtt Hunder, Förgetiffge Rixdaler, Noch vdi Hele och halffue Rix m℔ stöcker, Jtt Hunder, halfftresindstiffge och femb Rixsdaler, Huer daler beregnet till halfffemtesindstiffge och Sex skilling Danske, Giör Jn Summa, Firre hundrede halfftresindstiffge, och Syff Rixdaler, Som ehr Kongl. Maytz. den paabudne vnion Skatt Bedaget at wdgiffues till Sante hannsdag Anno 1643. sidstforleden, des til Witterlighed haffuer ieg med min egen Haand vnderschreffuett. Actum Stiernholm den 4 Septembris Anno 1643.

Axell Arnnfeldt E.hd.

(Originalen i Raadhus Archivet).

---

*) Disse Breve angik sandsynligvis Dr. Morten Madsen eller hans Familie. Udg.

Nr. 105.

1643. 17 November. To Breve, angaaende Mester Christen Nielsen og Bispinden.

Ved det ene fik Erich Grubbe Befaling at tage Forvaring af M. Christen Nielsen, som har Bispens Datter i Aarhus, at han vil blive tilstæde og svare til, hvad man har at tiltale ham; kan han ikke stille denne, "da schall hand borge for sig selff i dett blaa torn".

Ved det andet befaledes det Bispen i Viborg M. Frantz Rosenberg strax at begive sig til Aarhus og forbyde Mester Christen Nielsen Prædikestolen. Item, da Hs. Maist. har erfaret, at den afgangne Biskops efterladte Enke nylig har været saa syg, at hun har ladet sig berette af en Præst, saa skal han af samme Præst, "authoritate mea" erfare, hvad hun har betroet ham, og saadant melde til Kongen selv og ingen Anden. Bjerte Præstegaard 17 November 1643. (Jydske Register.)

Nr. 106.

1643. 2 December. Om Mester Christen Nielsen, som var bleven sendt til Kjöbenhavn.

Befaling til Erich Grubbe at erklære sig over, hvorfor han strax havde skikket M. Christen Nielsen til Kjöbenhavn, uagtet han havde tilbudet sig at stille Borgen. (Jydske Register.)

Nr. 107.

1643. 4 December. Censur paa Böger.

Befaling til E. Grubbe at tiltale og hænde Dom over H. Hansen Skonning i Aars, fordi han understaaer sig at trykke Böger og Pasqviller "som iche

efter Voris Naad. Befaling aff de Höilærde ehre revi-derede". Haffn. 4 Decbr. 1643. (Jydske Register.)

Nr. 108.

1643. 4 December. To Breve om Mester Christen Nielsen og Bispinden.

Ved det ene tilkjendegives det Erich Grubbe, at Erich Juel og Mogens Hög vare befalede at begive sig til Havreballegaard for at forhöre Mester Christen Nielsen.

Ved det andet tilkjendegives det Erich Grubbe, at Mester Christen Nielsen sendes tilbage igjen, og at Lehnsmanden skal tage Forvaring af ham, at han bliver tilstede eller lade ham borge for sig selv. Item at han skal passe paa, at Bispens Enke ikke omkommer sig eller bortkommer. "som Du vilt andsvare".

(Jydske Tegnelser.)

Nr. 109.

1643. 4 og 18 December. To Breve, angaaende Mester Christen Nielsen og Dr. Morten Madsens Enke.

D. d. Haffn. 4 Decbr. 1643, Befaling til Bisperne i Aalborg og Viborg at kjende paa de Sager, der af Comissionen, Mester Christen Nielsen anlangende, bleve dem forelagte. d. d. 18 Decbr. da Mester Christen Nielsen beklager sig, at efterat han er kommen hjem, holdes han saa strængt, at han ikke tör tale med Nogen, saa befales E. Grubbe at lade ham tale med hvem han vil, kun at det skeer i Nogens Paahör, som han (E. G.), selv dertil forordner. Item da Bispinden havde beklaget sig, at der var ingen i Byen, som vilde paatage sig hendes Sag at forsvare, saa befales Lehnsmanden, at han ikke maa hindre nogen i

at tale hendes Sag, hvem hun dertil begjærer og kan formaae dertil. (Jydske Tegnelser.)

Nr. 110.

1643. 18 December. Brev, om at det gevorbne Krigsfolk, som skal marschere, tilholdes at gjöre deres Skyld til Borgeskabet klar.

Christian den fierde etc. Vor Gunst Tilforn Efftersom det Geuorben Krigsfolch udj det Lehn Jnquarteret schall Machere da bede wj dig och Naadigst wille att Du strax Vfortöffuet Lader gjöre, Affregning med denom ihwor wit dj Borgerschabet schyldig bliffuer att borgerschabet der effter Kand bliffue betalt, dermed scheer wor willie Befallendis dig Gud Skreffuet paa wortt Slott Kiöbenhaffn den 18 Decemb^r^. Anno 1643. Vnder wort Zignet

Christian

Udskrift: Oss Elskelig Erlig och Welbiurdig Erich Grubbe til Thielle wor Mand Tiener Och Befallings mand Paa wor gaard Vdi Aarhuss.

(Originalen i Raadhus Archivet, med Segl.)

Nr. 111.

1643. 27 December. Skrivelse fra Borgemestre og Raad, betræffende det udbudne Mandskab af Aarhus.

Borgemester og Raad tilskrive Land Commissarierne, at de have gjort deres yderste Flid med at forskaffe 200 raske Karle at lade möde i Rye, men uagtet al Umage have de kun faaet 100 Mand "som wj dog medt store Penge (foruden en Maanetz soldt, dieris Knapsech och andit diss behör dennom medgiffuen) dertill haffuer kiöfft huilche wj nu medt dieris Officerer fremschicher". Og da Land Commissarierne have skrevet, at de hos Wulf Baltzerssen skulde udtage hvis Krud og Lunter han havde i Forraad og lade

følge med til Rye, saa havde de taget 19½ Tönder Krud og 25 Büscher Lunter, hvilke de nu sendte*).

(Efter en Copi i Raadhus Archivet.)

Nr. 112.

1643. 29 December. Udskrivning af Sadler og Ridetöi at sende til Snoghöi.

Hilssen medt Gudt, Wide Maa i Borgemester och Raadt i Aarhus at migh ehr till schreffuid fra Rigens Marsch, Att Kiöbstederne her aff Landet, schulle forschiche til hanom huis Sadeller, di allerflieste som Nogen leedis tienlig ehr at bekomme, Huor fore ehr till eder, Saa well Som och Ride Fogder till Aarhus gaardt, Min wenlig Begieringh och befalingh, atj Strax Wden Ald. forsömmelsse laader opsöge alle Sadellerne hoes Eder, Med sin till Behör, Sadelgiordt, forböyell, Stieleder Stieböyell Stenger och hoffued Stoell och Mig Jnden i Morgen Afften Laader forstendige, Huor Mange i Kand till Weyebringe, doeg attj denom Jligen forschaffer till Snoeghöy wid Meyelferdt sundt, saa Rigens Marsch, denom Wid Natt och Daug, Kand bekomme, schall i och her for wden laade bestille hoes Sadeller, och Rimmerer alle dj flieste Feldt Sadeller, till Dragoner, J Wdj en Jll Kand flye ferdig huilche i och schall laade mig wide att-wi dennom Strax til En Anden tidt, denom Kand borttschiche, Giörer Nu herwdj som Stoer magt paa liger och widt Nat och Daugh det Jngenlunde laader forsömme, be-

---

*) 1643 den 27 Decbr. haffuer welachtte Borgemesteren vdj Aarhus vdtagen hoes mig paa Comessaris welbyrdige Niels Krag och Erich Juell dieris schriffuelsse först 19 halff Tönder Böes Krud wegett 2576 pund och Koester ett hunder pund Krud 26 Rdr. ehr . . 649½ Rdr.

25 Buscher Lunter ett busch 2 ℔ er . . . . 12½ Slet Dlr.

Wullff Baltz.

Ehandt.

fallett eder Gudt, aff wiborgh hastig Fredaugh den 29 Decbr. 1643.

Niels Kragh

Udskrift: Erligh, Wiis, och welagte Mendt Borgemester och Raad i Aarhus Min Synderlige goede Wener gandsche Jlig Cito Cito Citissime.

Det breff er leffueritt vdi Aarhus Veedt Anders Nielsen i Brandtstrup dendt 31 Decbr. 1643 om Afftenen Weed 5 Slett. (Originalen i Raadhus Archivet.)

Nr. 113.

1644. 19 November. Befaling betræffende Erklæring i M. Christen Nielsens Sag.

Erich Grubbe paalægges at erklære sig over, hvorvidt Sagen mod M. Christen Nielsen var kommen, da Fjenderne bröde ind i Landet. Haffn. 19 November 1644. (Jydske Register.)

Nr. 114.

1645. 9 Marts. Brev om det Korn, som Borgerne i Randers og andre Stæder havde kjöbt af Fjenderne, hvilket skulde fratages dem.

Til Commissarierne i Jylland. Da det var berettet, at Borgerne i Jylland, i Randers og andre Stæder, havde tilforhandlet sig en stor Del Korn af Fjenderne, saa befales, at enhver maa beholde det Korn, han eiede för Fjendens Tid, men hvad han havde kjöbt af Fjenderne, det skulde fratages ham, oplægges i Magaziner eller anvendes til Undersaaternes Nytte, "andseende saadan ulouglig handell og Vandell med vor och Rigens Fiender iche er tillat". Haffn. 19 Martz 1645. (Jydske Register.)

Nr. 115.

1645. 19 September. Om den ihjelslagne Paaske Jensens Töi at udlevere.

Befaling til E. Grubbe at tilholde Magistraten i Aarhus at udlevere den, Lauritz Ebbesen til Reffstrup, hans Ridefoged Paaske Jensen, der af Aarhusgaards Lehns Bönder blev ihjelslagen, da han vilde forhjelpe en af Skanderborg Lehns Bönder til sin Ret, tilhörende Kuffert og Skrin. d. d. 19 Sept. 1645.

(Jydske Register.)

Nr. 116.

1645. 8 October. Rescript om den Overtro, at sætte udöbte Börn paa sygt Qvæg.

Chr. den 4. "Efftersom wj naadigst komme udi forfaring, stor wgudeligheed paa Landsbyerne mangesteds att gaa i Suang, med wdöbte börn paa sygt Queg att lade sette, i den meening, det deraff schulle bliffue helbredt, da paa det saadan Superstition och Dieffuelens gierning, her effter kand bliffue forekommen" etc. . . . . befales Provster og Præster at have Jndseende hermed o. s. v. d. d. Kjöbenhauffn den 8 Octb[r]. 1645. Christian R.

(Originalen i Bispe-Archivet.)

Nr. 117.

1645. 2 November. Om de Tvistigheder, om bortkomne Eiendele, som kunne opstaae efterat Fjenden er bortdragen.

Et Regulativ af 19 Poster, hvorledes der skal forholdes med de Tvistigheder og Irringer, der kunne begive sig, efter at Fjenderne vare bortdragne, hvilke vel kunde være af den Vigtighed, at de maatte paatales, dog ikke forfölges med den stræge Ret "och en deel dog deraff findiss aff den Consideration och

Victighed at vere, at dj ej kunde saalediss vstraffede ladiss, som effter den sidste Keyserlige Krig skeede"*).

(Bispe-Archivet.)

Nr. 118.

1645. 16 November. Skrivelse fra de Kongelige Commissarier, at Borgemestre og Raad skulle opgive hvad Skade Staden havde lidt under den fjendtlige Occupation, og Stadens nærværende Tilstand.

Nest woris Wenlig helsen, och Stedtzwillig Erbiudelse, til aldt gaatt, Efftersom wj haffuer bekommet, Hans Maytt. woris Allernaadigste Herres. Naadigste befalling att schulle begiffue Oss till Alle, Kiöbstederne wdj Aarhuss Stifft Liggendis, Och med flid forfahre wdj huad Stand, de aff fienden er Effterlatte, Saa och huad schade de Liid haffuer, Thi ere wj formedelst Samme oss aff hans Maiytt Anbefallede Commission, Begierendes Att Borgemester, och Raad (Efftersom dennem Byens Leilighed best er bekiendt) Sig imoed Oss, om dend gandsche Byenss Neruerrende tilstand, Saa och huad schade dend wdj Seeniste feide tid Liid haffuer, Saa wdförligen, och Nöyachtigligen, Wilde Ercklere, och Samme dierris Erckleriug til Oss wnder dieres hender beschreffuen giffue, Som de det i Frembtiden Acter at wilde forsuarre, och paa tilbörlige Steder wehrre bekiendt, Och will hermed haffue eder Samptlige Vnder Guds Milde. Protection och beschiermelse befalledt, Actum Aarhuss dend 16 November Ao 1645

Mogens Bille mpp. P. Reedtz mpp.

Udskriften: Erlige wisse och welforstandige Borgemestere och Raad vdj Aarhuss, worriss gode Wehnner, Gantz Wenlig?

(Originalen i Raadhus Archivet).

---

*) Af 1 Rev. fol. 10. Nr. 95, som er Regnskab over procuratoris Capituli Indkomst 1645, sees, at der for det Aar næst efter Fjendernes Udtog kun betaltes halv Skyld og Landgilde i Jylland.

Nr. 119.

1645. 21 December. Tilstaaelse fra Rasmus Jörgensen, Brolægger i Kolding, at Borgemester og Raad havde indhændiget ham en Erklæring over den Skade, som Byen havde lidt af Fjenderne.

Kiendis Jeg Rassmus Jörgenssön Brolegger i Coldingh att Jeg haffuer annammet aff welwisse och fornehmme borgemester och Raad i Aarhus, dieris och Aarhus Byes Erkleringh paa huis Brystfeldighed for[ne], Aarhus By Vdj fiendernis Thidt er vdj geradt huilcken Erkleringh jeg loffuer att leffuere Erlig och welb. Mand, Mogens Bild Slodtzherr paa Coldinghuss Slodt, dennem vden schade i Alle maader dess thil witterlighed mitt Zedwahnligtt merck vnderschreffuitt och Jacob Nielssön och Anders pederssön borger i Aarhus med mig thil witterlighed at Vnderschriffue Dat. Aarhus den 21 December 1645.

Jacob Nielssön Ehandt   M   Anders Pedersönn Egen handt

(Originalen i Raadhus Archivet.)

Nr. 120.

1646. 18 Marts. Brev, at Mölleren i Aarhus Mölle kan arrestere det Korn, udenbyes Möllere hente i Aarhus, som og deres Heste og Vogne.

Christianus Qwartus Giöre alle witterligt, at eftersom os Naadigst er forekommet hvorleedis nogle Möllere udj Aarhuus Lehn sig Skal understaa, at drage til forbemelte Aarhuus med deris Heste og Vogne, og Hemmelig hente Malt og Korn at före til deris Möller at Male, saavel som og Borgerskabet der sammesteds til Dennem at lade udföre, hvoerover mueligt med vores Told og Accise Underslæb begaaes saa og Aarhuus Möller paa sin Maling Skeer forkortning da ere vi naadigst tilfreds at bemelte Aarhuus Möllere, saamange som hand enten i Byen eller andensteds udi

slig Underslæb antræffer fri uden nogen Forbrydelse og tiltallelse maa lade deres Heste og Vogne og medhavende Korn Arrestere, og siden Domb der over lade hende Forblivendes etc.

Hafniæ d 18 Marti A° 1646.

Udskrift: Læst paa Aarhuus Raadstue d. 1ste Juny 1676.

Læst ibidem den 8 Juny 1676.

Forewist og Forkyndt paa Aarhuus Byeting den 18 Decbr. 1684.

Læst paa Aarhuus Byeting d. 14 Setbr[r] 1699

Rigtig Copie efter Originalen

Thesterer

Grotum.

(Copi i Raadhus Archivet.)

Nr. 121.

1646. 14 Mai. Brev om den ulovlige Frihed, Doctores i Randers tiltage sig.

Knud Ulfeld fik Brev, at Randers Borgere havde klaget over, at de der boende Doctores tiltoge sig mere Frihed, end de kunde tilkomme, hvilket han maatte paasee. Hafn. 14 May 1646.

(Jydske Register.)

Nr. 122.

1646. 17 Mai. Befaling at forordne nogle Mænd til at gaae om i Kirkerne med lange Kjeppe, at slaa dem paa Hovedet med, som sove under Prædiken.

Chr. den 4. Da der begaaes stor Uorden i Kirkerne med "Sougen" (Soven)" da ville vi naadigst, attj vdj hvert Sougen (Sogn) i eders Stifft nogle schall tillforordne, som kand gaae runt om i Kircherne med lange Kieppe, och Slaae dennem paa hoffuidet som

souffuer och saaledes holder folchet aarvaagen til at höre Predichen*)".

(Udtog efter Originalen i Bispe-Archivet.)

Nr. 123.

1446. 30 Mai. Brev om en Skat af Kobber og Tin for at restituere Artilleriet efter Krigen.

Christian den 4. Brev til Lehnsmanden: Formedelst den Skade, Riget i sidste Krig har taget paa Artillerie, anmodes "bönder og Menige Almue" over hele Riget efter deres Formue at komme Kongen til Hjelp med Kobber og Tin, dog saaledes, at de, som ved Thingsvidner (der skulle paategnes af Lehnsmanden) bevise deres Fattigdom, skulle være fri. Ligeledes skal han og Bispen handle med Præsterne i Lehnet, at de godvillig yde Bidrag, dog saa at hver Præst i det mindste giver 4 L‰ Kobber (Kedelkobber) og 1 L‰ Tin. Alt at leveres til Töymesteren "oss Elschel. Christopher Suenche**).

(Copi i Raadhus Archivet.)

---

*) Denne Anordning har jeg seet endnu at være i Brug i Marstrands Skjergaard, i Fiskebekskihl, hvor jeg i 1817, under et Ophold af nogle Dage, besögte Kirken. En Mand i en lysblaa Kjole, klædt ganske som Staaderkongerne i Aalborg for nogle Aar tilbage, gik under Prædiken frem og tilbage med en omtrent 4 Alen lang Stang med en Klump paa Enden, omtrent som Hovedet af en Morgenstjerne uden Pigge. En gammel Kone, som nikkede, fik vel ikke paa Hovedet, men "Spögubben", som jeg troer denne Betjent kaldtes, stödte haardt i Gulvet med Stangen, tæt udenfor hendes Stoel, hvorpaa hun forskrækket foer i Veiret.

At der i Aarhus, efter det ovenstaaende Paabud, ansattes en Mand med en lang Kjep "och Slaae dennem paa Hoffuidit som souffuer", sees af Udtog af Domkirkens Regnskab i det fölgende. Udg.

**) Brevet er stilet til Erik Grubbe til Thielle, Embedsmand paa Aarhusgaard, og handler blot om "Bönder og Almue", men det er læst paa Aarhus Raadhus den 13 Juli og paa Ryggen paategnet: "Anlangendis at handle med Prester och Borgerskabet omb Kaaberskatt."

Nr. 124.

1646. 18 Juni. Brev om Hans Skoning, der hindres i sit Embede.

Befaling til Lehnsmanden at undersöge Hans Skonings Klage over M. Söffren Anderssen og M. Jacob Knudsen Lector og Rector i Aars, der hindre ham i at betjene sit Embede, uagtet de övrige Capitulares ikke ere ham imod.

Hadersleb 18 Jun. 1646. (Jydske Register.)

Nr. 125.

1646. 30 October. Om Nævninger i Bispindens og hendes Svigersöns M. Christen Nielsens Sager.

Da Vidnerne i Sagen Mester Christen og hans Hustrues Moder nu af Landsdommerne vare forhörte, saa befales Lehnsmanden Erich Grubbe at tage af de fornemste, vederhæftigste og bedste Borgere, enten det er Borgemestre, Raadmænd eller Præstens Medhjelpere, Ingen undtagen, til Nævninger, "paa det Sandhed des bedre kand vdledes". (Jydske Tegnelser.)

Nr. 126.

1646. 11 November. Paabud om Kirke Disciplin.

Kgl. Rescr. at ingen Psalmer synges i Kirkerne uden dem, Almuen har lært; at Ungdommen holdes til at lære de samme; "att Quindfolchene schal tillholdis och formanis, at sidde offuer ende udj Kirchen, naar der Siungis, och tillige med dend Anden meenighed at siunge Pssalmer"; at de store Tyende i Kiöbstæderne, saavel som paa Landet, skulle staae frem paa Kirkegulvet og lade sig overhöre; at gemene unge Folk ikke maa troloves för de i Skriftestolen havde aflagt Pröver paa, at de kjendte deres Troes Lærdomme*).

Khaffn 11 Novbr. 1646. (Originalen i Bispe-Archivet.)

---

*) En ældre Dame i Aarhus paastaaer at kunne erindre, at det,

Nr. 127.

1647. 22 Januar. En Kone, som anden Gang har ligget sit Barn ihjel, skal staae aabenbar Skrifte, kommer hun saaledes tredie Gang, da at straffes paa Livet.

Jörgen Hög fik Brev, at da Hs. Mai. af hans Erklæring saae, at Hans Mikkelsens Qvinde i Aall nu anden Gang havde ligget sit Barn ihjel af den Grund, at de for Armod ikke havde Evne til at holde Tyende og Tjenestefolk, saa benaades hun paa Livet, men skal til Straf og andre til Advarsel staae aabenbar Skrifte, og derhos paamindes, at dersom hun tiere bliver befunden i saadanne grove Forseelser, skal hun uden Naade straffes paa Livet. Haffn. 22 Jan. 1647.

(Jydske Register.)

Nr. 128.

1647. 28 Januar. Augustinus Miller sat under Tiltale som Rettens Foragter.

Befaling til E. Grubbe, at tiltale og hænde Dom over Augustinus, forrige Byskriver i Aars, som Rettens Foragter, for hans Forhold under Sagen mellem ham og Joh. Lyloffsen. Haffn. 28 Jan. 1647.

(Jydske Register.)

Nr. 129.

1647. 2 Februar. Brev fra fire Rigens Raad (Landcommissarierne?), om Udredelse af Penge til Postbudenes Lönninger af Kjöbstæderne, samt Udbud af en Karl med Skovl og Spade, paa egen Kost at arbeide paa den nye Fæstning ved Hals og tvert over for Fyen.

Woriss gandsche wenlig Helssen forsendt med Gud Allermichtigste, Nest wenlig thacksigelsse for beuiste goede, det Jgien at forschjulde wij Stedze will

---

endnu i vor Tid i Aaby Kirke var Skik, at Fruentimmerne lagde sig paa Knæ; naar de kom i Kirken og under Sangen sade forover böiede, og var det en bedrövet Enke, da blev hun under hele Tjenesten liggende paa Knæ.

findes Willige. Kjerre Erik Grubbe Kierre Broder, efftersom Riges (sic) Raad, Wdaff dette provincie deris schriffuelse Ehr oss Behendiget, Annlangende att wij med borgeschabitt Her udj Landitt wed Lenssmandens Befoerdring wille Handle om Penge at Wdgiffue thill poest budenis opRettelse, Saa haffuer eendeell Kiöbstedernes Middell Her hoes oss werrit forsamblet Och dertill Beuilgett och saat for Penge at Wdgiffue, Huorfor woris wenlig Begiering, Att du wille thilholde Borgemester och Raad, wdj dit Lehen wnderliggendis Kiöbsteder, Att huis dj dertill Beuilgett Haffuer Och ehr sat for effter hoes fölgende Zedell at vdgiffue, Maatte bliffue ehrlagt her vdj Wiborig Endeligen Jndenn Pinzedag förstkommendis, Och saa frembt Jngen aff oss paa dj thidder Kunde findes her tillstede, de da pengene till Hendrick Jensen Landztinghörer her sammesteds ville leffuere, Och derpaa thage hanns Beuiss, efftersom och forgangen Aar, Adellen sielff Haffuer Beuilgett Enn Vnng· karll at wnderholde paa Huis festninger her vdj Landett schall anliggis, Nemblig thuert offuer for Fyenn och Wed Halss, da ehr sambtögtt at en huer schall forschaffe Sinne frij wnderholding Sampt enn Spade Enn schoell och enn Hyffuelborde, at Du derfore Adelen udj dit Leen wille thilschriffue Att alt sligt maatte haffuis wdj Beredschab. Wij for worris personn for Retter altid gierne Huis dig Kierre broder till thieneste och goede kand werre, Och will her med haffue dig Gud allermichtigste Befallit Ex Wiborig denn ij Februarj A° 1647.

Peder Lange Erik Jull Mandrup Due
Eg. H. Eg. Hd. mp.

Hendrich Randzou
mp.

Udskrift: Erlig och Welbr. Mannd, Erick Grubbe thill thielle Kong. Maist. Befahlings Mand paa Harballegaard, woris Kierre Broder, Och sönderlig goede wen, gandsche wenlig tilschreffuit.

Lefuerit her Paa Aarhusgaard den 18 Febr. 1647. (Efter en Copi i Raadhus Archivet.)

Nr. 130.

1647. . . . . Februar. Udtog af en Fortegnelse over Hans Deusters Böger.

Ved Skiftet efter Hans Deuster fandtes fölgende Böger blandt flere. In Folio: Luterij biblius denn förste Partt in folio thvdsch som Endis paa Psalteren 2 Dl^r. Harmonia Evangelistarum Fischeri 1 Part thydsk 2½ Dl. Chronicon Chyterij 1ste Part thydsch 2 Dal. Do. den 2den Part 2 Dal. Historia Ecclesiastica opera Hedionis tydsk 2 Dal. Cronicon Sleidani teusch den förste part 3 Dal. Jerusalembs stadtzs beschriffuelsse Reisnerj threj Parter in uno involucro 2½ Dl. Adell Spegell Spangenbergij den 2^den partt 2 Dl. Itinerarium sacrum Buntingi thydsch vnd Viceris von einigkeit vnd Zueitragt begge 2 Dl. Historia Josephi 2 Dl. Cosmographia Mynsteri thydsch 3 Dl^r. Dansche Kongers Slectebog 2½ Dlr. Saxo Gramaticus fordanschet 2½ Dlr. Dass Helden Boch vnd Ouidij Metamorphosis paa thydsch vdsat durch Hadomanno Begge 1½ Dlr. In 4to: Chronica Carionis tydsch 1 Dlr. In 8vo: 5 Bögger von Amadis aus Franchreich nemlig 2den, 4de, 5te, 9de og 10de Del*) alle for 3 Dlr. Monarchen Boech durch ... 2 ℔. Italiensche französiche vnd En-

*) Det bemærkes, at ved Skiftefordelingen blev et Værk bestaaende af flere Dele saaledes delt, at hver Arving fik sin Del, saavidt Værket strakte til; deraf udentvivl de mange Defekter.

gelsche Schat Cammer 1 Dlr. Commentarius in Terentium Riccij, Latin 2 ℔. etc. etc. (Raadhus Archivet.)

Nr. 131.

1647. 5 Marts. Befaling til Lehnsmanden at træffe en anden Indretning med Torvedagen i Aarhus, der nu holdes om Fredagen, hvorved Bededagen ofte forsömmes.

Christian den 4 etc. Wor Gunst Tilforen, Efftersom wij Komme wdj forfaring, at der wdj wor Kiöbsted Aarhuss Schall holdis torffue dag om Fredagen huor wdoffuer Bededagene tit och offte forsömmis, Da wille wi Naadigst, at Du med Borgemestere och Raad der vdj byen en Anden beleilig dag dertill schall beramme huilchet wi Siden med woriss Naadigste obene Breff till Rette torffue Dag vil lade forordne, dermed schier wor willie, Befallendiss dig Gud, Schreffuit paa wort Slot Kiöbenhaffn dend 5 Martij Anno 1647*). Vnder wort Zignet

Christian.

Udskrift: Oss Elskl. Erlig och welbyrdig Erik Grubbe till Tiele wor Mand, Tienere och Befallingss Mand paa wor Gaard Hauffrballegaard.

Leffueritt den 4 Martij 1647. (Originalen i Raadhus Archivet).

Nr. 132.

1647. 3 April. Tilladelse til at rödde en forhugget Skov tæt ved Havreballegaard.

Erich Grubbe fik Tilladelse at rödde en Skov, som var næsten forhuggen, beliggende tæt ved Havreballegaard og at gjöre Jorden til Agerland, og lægge den under Ladegaarden ibid. Haffn 3 April 1647.

(Jydske Register.)

---

*) D. d. 14 April 1647 har Christian den 4 tilladt, at Torvedagen, istedetfor om Fredagen, herefter maa holdes om Löverdagen, paa det at Gudstjenesten ikke skal forsömmes.

Nr. 133.

1647. 15 April. Befaling om at lade foretage en Visitation af to Læger, over Apotheket i Aarhus, hvorover der var klaget.

Da det var andraget, at Apotheket i Aars ikke var forsynet med saa gode Medicamenter, som man kunde fordre, saa blev det befalet Dr. Johan Christoffer Medicus i Aarhus og D. Egidius i Randers at visitere Apotheket, i Overværelse af Borgemester og nogle af Raadmændene, og under samme Dato gik Befaling til E. Grubbe at tiltale Apothekeren til hans Privilegiums Forbrydelse, om Undersögelsen viste, at han ikke havde gjort sin Pligt etc. Hafn. 15 April 1647. (Jydske Register 308.)

Nr. 134.

1647. 4 Mai. Befaling om at beskikke Dr. Morten Madsens Enke en Lavværge.

Befaling til E. Grubbe at paalægge Mads Poulsen Borger og Indvaaner i Randers, at paatage sig Christine Johansdatter, forrige Bispes af Aars, hendes Sag som Lauværge, og til at paatale den efter Lov og Ret, hvorom hun har ansögt Hs. Maist.*).

Haffn. 4 Mai 1647. (Jydske Register.)

Nr. 135.

1647. 20 Mai. Rescript om Mester Christen Nielsen, der er dömt fra sit Kald og Mester Jens Dolmer, som skal indsættes deri.

Kgl. Rescript: da Mester Christen Nielsen, Sognepræst til Domkirken, nu er dömt fra sit Kald, og

---

*) Under 31 Mai s. A. gik Befaling til Frantz Lyche, at da Raadmand Mads Povelsen havde undskyldt sig for denne Sag, da han ikke altid kunde være tilstede, saa skal han paalægge Raadmand Mads Thyggesen sammesteds at vicariere i den Andens Fraværelse. (Jydske Register.)

Mester Jens Dolmer, Ulric Christ. Gyldenlöffues Præceptor, i Aaret 1643 havde faaet Löfte paa dette Kald, om Mester Christen Nielsen blev afsat, og Mester Jens Dolmer reiser over, for at lade sig höre paa Kaldet, saa befales, at om han bliver valgt, en anden af Byens Præster da skal betjene Embedet, indtil han fra U. C. Gyldenlöve kan blive forlovet*) etc.

Khvn. 20 Mai 1647.

Christian.

(Bispe-Archivet).

Nr. 136.

1648. 12 April. Fuldmagt for Anders Lyddichsen, paa Stadens Vegne, den 17 April i Kjöbenhavn, at bivaane Prinds Frederiks Udvælgelse til at succedere paa Thronen.

Kiendis wi wnderschreffne Och Giör hermed for alle Witterligt med dette wort obne breff, at Efftersom Stoermegtig Höybaarne Förste, och Herre Sal. höyloff-lig Jhuekommelsse, Koningh Christian den Fierde, Danmarches Norges Wendes och Gottis Koninng, Hertug udi Schlessuig, Holstein Stormarn och Dytmerschen, Greffue vdj Oldenborg och Delmenhorst, Alles woris Naadigste Herreoch Koninng, Haffuer for nogen thidt Siden ladet Sine Obne Breffue och Patenter Vdgaae, i den mening, Efftersom det saaledes den allerhöieste Gudt, Haffuer behaget adt Bort Kalde den höyebaarne Förste och Herre, Hertug Chri-

---

*) Kgl. Rescr. til velb. E. Grubbe og Dr. Jacob Matthiesen d. d. 27 Septbr. 1647 med Befaling at tiltale M. Jens Dolmer "for nogle groffue Eccesser, som hand beganget haffuer" . . . 1647 den 30 Septbr. udgik et Kgl. Rescr. til Biskop Dr. Jacob Matthiesen, at dersom Mester Jens Dolmer bliver dömt fra sit Kald, saa skulle de 3 lærdeste og skikkeligste Landsbypræster i Stiftet sendes til Kjöbenhavn at lade sig höre "efftersom oss magt paaligger at en schichelig Mand till forbemte Kald igien bliffuer befordret", ...

stian, höyelofflig Jhuekomelsse Wdüaldt Printz till Danmarch och Norge, huorudoffuer nu ingen Eligeret och Wdualdt befindes, som disse Rigers, och Landers hoffuet, och Herre Kunde werre, med miere, Medens paa det Zicherhed och Rolighedt Kunde Stifftes, Wenighedt, missforstandt och Wroe at forekomme, Er for nödwendigt agted, nu till den 17 April. först Kommendes, wdj Kiöpnehaffn med meninge Rigens Stende, Omb den Höybaarne Förstes och Herres, Hertug Frederich, Hertug udj Schlessuig, Holstein Stormaren, och Dytmerschen, Greffue udj Oldenborg, och Delmenhorst, Hans Wahl och Election till dette Rigers, sampt diss wnderliggendes Rigers Landers och Prouintzier Regiering, effter höigbemelte hans Kon. Mai. Dödt och Affgang Adt forestaa at Diliberere, Slutte och affhandle Naadigeste begierrendes fuldmechtige med Niögachtige Fuldtmagt Aff Stenderne udj huer Prouince at forschiche, och lade mödde, at Aldt for[ne] till bemelte Thidt Kunde foretages med widere offte bemelte hans Kon. Mai. Breff och Patenter Jndholdt. Daa haffuer wi udi den Hellige Threfoldighedts naffn, Endrechteligen, Slutted Och Jndgaaedt den höybemelte Förste och Herre Hertug Frederich, till disse Rigers och Landers Printz at Kore och Wahle, Och haffuer wj omb höygste bemelte Herres och Förstes, Hertug Frederichis Wahl och Election paa wor Egne och den fattige menighedt udj Aarhuss bye dieris Wegne, Sambtöcht, till betroed, och fuldmechtiget, Saa och hermed Sambtöche fuldtbyrde Och tilbetroedt Anders Lyddichssen Her same stedtz Till bestembte Thidt, den 17 Aprilis udj Kiöpnehaffn med de Andere Prouintziers Deputerede och Fuldmechtiger, At handele Slutte och forrette som wi gierne nöyes och orffuis

med i Alle maader: Noch ehr wi paa det Allerydmyggeligeste, och Wnderdanigste begierrende, huorpaa wj ey thuiffler for[ne] Aarhuss Bye maa beholde och forbliffue weed de Privilegier och haandfestninger Som Höylofflig, hans Ko. Mai. Naadigeste Soerit och giffuet, och Andere hans May. Forfædere for[ne] Aarhussbye, Forwnt och Bebreffuet Haffuer, Den Allermegste Gud Will wærdes till At giffue Sin Rige Welsignelsse och Benedidelsse Alting maa komme till hans Hellige höye naffns æhre, och Hans Förstlige Naade til Glæde och goede Euigwarende Berömmelsse och Jhuekommelsse, och alle Jndbyggere till Welstandt, Bestandig Welfærd och goede. Datum Aarhuss den 12 Aprilis Anno 1648.

Att dette er en Rigtig Copiæ aff den fuldmagt mig bleff leffuerid, bekjender Jeg

Anders Lyddichssen Ehdt.

(Efter en Copi i Raadhus Archivet.)

Nr. 137.

1648. 9 Mai. Shrivelse fra Rigens Raad, at da Prinds Frederik nu af Raadet er udkaaret til Konge i Danmark og Norge, og da Tidens Tilstand ikke tillader, at Hyldingen som sædvanligt foretages i hver Provinds for sig, saa beordres Kjöbstæderne at sende en Borgemester, en Raadmand og en Borger med Stadens Segl og fornöden Fuldmagt at möde i Kjöbenhavn, tre Dage för den til Hyldingen berammede Dag.

Danmarchis Rigis Raad, Helse Borgemester och Raad och Meninge Borgerschab offuer ald Danmarckis Rige Wenligen och Evindeligen med Gud, Och giffue eder her hoess alle och en huer tilkiende at efftersom den höybaarne förste och herre Her Frederich den Tredie, med Guds Naade Danmarchis Norgis Wendis och Gottis wdualde Prindtz och herre, Hertug til Slessuig Holsten Stormarn och Dytmerschen, Greffue wdj Oldenborg och Delmenhorst, Nu wdj

denne forsamling vdj den hellig trefoldigheds Naffn aff Meenige Danmarchis Riges Raad och Riderschab er wdualt och kaarit och aff Geistligheden och Borgerschabet Samtycht Danmarchis och Norgis Koning at worde, Saa effterdj denne Nęruerendis tilstand Jche kand taale och alt for langsombt wilde falde at Saadant som Seedwanligt werret haffuer i alle provincier Seerdeelis bliffuer forretted, da er for Landtzens Rolighed och beste denne gang for Raadsombt och Nödigt eragtet at hyldingen her wdj Kiöbenhaffn aff Meenige Stender offuer det helle Rige bliffuer forretaget och fuldendet och der til berammet den 6 July förstkommendis, Thij bede wj eder alle och huer Seerdeellis, atj aff eders Bye trej Dage tilforne wille lade möede her wdj Kiöbenhaffn, En Borgemester, en Raadmand och en borger med eders Stadtz Segel och alles eders fuldmagt Saa de wisseligen til for^ne^ tiid och Steed her ere tilstede, da paa alles eders wegne ydermere at forfare huis Samme Hylding Angaaendes her bliffuer proponeret och foregiffuet, Och der wdinden at giöre och Sambtychc huis andre Stender her wdj Riget for gott Anseendis och gjörendis worder, Saadant scheer woris wdualdę Prindtz och herre til Naadigste behaug worris fæderne Land til Merkelig Gaffn och beste, Och alle och en huer til Störste Roelighed och Langwarende welstand Och bliffuer aff woris wdualde Prindtz och herre med ald Gunst och Naade moed alle och en huer wforglemt Jhuekommet och Erkiendt. Och wj for worre Personner findes eder alle och huer til ald Gunstig befordring, willige och Erbödige.

Actum Kiöbenhaffn dendt 9 May Ao 1648.

Corfitz Wllffeldt Christian Thomesen mpp.

Anders Bille mppria. O. Gedde pp. Christoph. Urne. Mogens kaas mpp. Thage Throlle. Christoff. Vlfeld Egh. Jörgen Seefeldt Christoffersen mpp. Gregers Krabbe moppa. Hanns Lindenow. Jffuer Wind Eh. Jürgen Brahe mpp. Friderich Rud Egen hand. Niels Trolle mppria.

(L. S.)

Paategning: Lest paa Aarhus Raadstue den 25 May 1648. Lest paa Aarhus Byeting den 25 May 1648. Lest paa Aarhus Raadstue den 1 Juni 1648.

(Originalen i Raadhus Archivet.)

Nr. 138.

1648. 13 Juni. Om Handelen i Horsens.

Til Lauritz Ulfeld: Horsens Borgere havde andraget, at deres Borgemester Oluff Hanssen, efter et gammelt Privilegium, ham meddelt af Christian den 4, tilholder sig alene at handle med Hollænderne og Fremmede, som komme der til Byen, hans Medborgere og den hele Egn til stor Skade, og nylig skal han have forbudet en hollandsk Skipper, som laae der for Byen, at sælge det Ringeste til Borgerne, uagtet han Intet selv kjöbte af ham, og hvorvel baade Skipperen attraaede at sælge og Borgerne at kjöbe etc. Det befales nu, at han skal levere dette Privilegium fra sig etc. Hafn. 13 Junj 1648. (Jydske Tegnelser.)

Nr. 139.

1648. 29 Juli Om Stadens Privilegier at indsende.

Frederik den 3. Rescript til Lehnsmanden E. Grubbe at lade Magistraterne i Lehnet indsende Copie under Stadens Segl af de Privilegier, der vare i Brug

og Observants, og som de tænkte at faae confirmerede ved Kroningen o. s. v. Kjöbenhavn 29 Juli 1648.

Paa Ryggen Udskrift og: Leffuerit Paa Haffrballegaard den 1 Septbr 1648. Lest paa Aarhus Raadhus den 7 Septb. 1648. (Originalen i Raadhus Archivet.)

Nr. 140.

1649. 27 April. Befaling om at oversende Mester Christen Nielsen og Bispinden under Forvaring.

Befaling til Niels Krag at forskikke M. Christen og forrige Bispens Qvinde i Aarhus, hver for sig, vel forvaret over til Kjöbenhavn, da deres Sag paa næste Herredag skal foretages. Hafn. 27 April 1649. (Jydske Register.)

Nr. 141.

1649. 11 Juni. Kongelig Befaling til 5 Læger, at undersöge nogle Recepter, henhörende til Mester Christen Nielsens Sag.

Frederik den 3. W. S. G. T. Wi bede eder och Naad. wille at i giffuer eders vnderdann. betenckende om hos föyede recepter huor till de tiener at bruges, saa och at i omstendiglig forhörer M. Christen forrige Sogneprest i Vor Kiöbsted Aarhus huad han derom will Vere gestendig och huortill hand dennem haffuer brugt huorom i med forderligste vdförlig relation i Vort Cancelie haffuer at indskicke d. Hafniæ 11 Juny.

Marginen: D. Oluff Worm, D. Simon Pauli, D. Fabricius den Vnge, D. Thomas Bartholinus, D. Hyphauff. (Udkast i Geheime-Archivet.)

Nr. 142.

1649. 24 Juni. Herredags Dom med Voteringer i Sagen: Dr. Morten Madsens Enke, Kirstine contra Erik Juel og Mogens Hög, hvorved hun frifandtes for de hende paabyrdede Beskyldninger.

Kiersten Dr. Mortens cit. Erick Juell — Mogens Hög for de haffuer [vden nogen exception] wed mact kiendt de offuer hende forhuerffuede Vidner som till Sueckelse for dennem vaar indsteffnet: 1. Effterdi de vaare icke loufligen effter rictig kald och Warsel forhuerffuede och effter rycte och tiidender, Huorimod Landsdommere suarede at de Widner waare forhuerffuede i Aarss Capittel i Erick Grubbes Borgemester och Raads och dieris egen nærwærelse huilcket de nectede at de aldrig waar till wedermæle men icke haffuer vildet eller Tordt möde enten til Herridtzting eller Landsting endog de dertill tiit och offte er citeret. [In margine: Widnisbyrdene bestaar vdi 60 Personer deraff ere icke tilstede vden 22 huilcke de begierer at maatte alle særlige forhöres.] 2. For en Sands mends (sic) Tow aff 4 mennd de haffuer ved mact kiend for en död foster som paa kierkegaarden skall were fundet, som de haffuer soret hende till Moder och fra hendes fred endog ingen retmessig Widne haffuer wundet hende wed de tiider at haffue redet till barsell eller giort barsell och Sandsmends Tow kand icke skee anderledes effter Lowen end wed 8 mend Tilmed haffuer der ingen sictet hende effter Lowen icke heller er fosteret siunet och grandscket som billigen burde.

Interrogatoria aff Landsdommerne till M. Christen: 1. Om hand kunde benecte at hand haffuer hafft skammelig omgengelse. 2. Huor for hand icke haffuer holdet sig fra hende effterdi hand hörde well om hendes onde ryct. 3. Om . . . . . (denne Ouæstion mangler.) 4. Om hand icke wiiste at hun redde til barsel. Huilcket hand alt sammen benectedt wed sin æd. Ligesaa till Hende 4 (?) Poster. Widnerne waare:

1. M. Jacob Knudssen med opracte finger sor at hand icke haffde seet nogen giörlig gierning men haffde well hört at de waare i rycte for huer andre och at hun redde till barsel, och at hand saa den 22 May 1643, saa well at hun waar tyck ligesom en quinde der redde till barsel men wed icke om hun redde till barsel men den 12 Augusti waar hun hos M. Jacobs quinde der hun laa i barselseng och da war hun smal igien. Huorimod hun benectedt sig icke at haffue redet till barsell men benectedt icke at hun io waar noget tyckere dengang hand omwidnede men icke anderledes end som enhuer kand wederfares at mand er icke altiid liige tych och liige smal.

2. M. Christen Friis suor at 1 Söndag i Advent 1641, i en Præstegaard til bryllup, om afftenen effter maaltiid gick Kiersten op paaa kammerset och M. Christen fuldte hende strax och der sagdes men weed icke aff huem at M. Christen haffde lagt der paa kammerset om natten i Prestegaarden. Huilcket hun beiaede at hand waar i Præstegaarden och hand liigesaa at hand lagde paa kammerset i den tridie seng effterdi hun och hendes daatter laa i en seng och M. Christen Friis och hans hustru i en anden och M. Christen i den tridie. Om rycte och tidender om dieris dristig omgiengelse men icke selff haffuer seet wiidere Waar ochsaa hos Bispen om afftenen der hand döde men da gick alting saare kierligt imellem dennem och hun haffde hannem i Armen. Hannem siuntes ochsaa at hun waar tyckere end hun pleyede men weed icke huoraff det waar.

3. Hr. Johan Hanssen Capellan bekiendte effter rycte och Tidende at haffue hört de haffde ond omgiengelse men icke at haffue seet noget. — Den tiid

barnet waar funden paa kierkegaarden och Servieten kom der en knippelings kremer til hannem och sagde at hand erindrede sig icke andet end Bispens kone haffde io kiöbt de knippeling aff hannem som waar om Servieten. — Engang skickede M. Christen hannem bud wed vnderdegnen at hand skulle erindre en piige i skriftestoelen som kom fra Dr. Morten quid esset Mendacium & calumnia — Saa och at hun waar bleg vnder ansictet och tyck.

4. Hr. Suend Albredtssen, wand Om rycte och Tidende kand hand icke necte at hand io haffuer hört at de haffuer fört et ont leffnet tilhaabe men icke haffuer seet noget selff. Apoteckeren i Aars haffde sagt at den præscription som M. Christen haffde leffueret ind paa Apotecket waar dyctig til at fordriffue Foster. — 23 Augusti 1643 straffede hand horerie paa Predickestoelet och förde Rubens historie til exempel*), och bleff fört for Bispen at hand haffde talt for dristig och bleff derfor anklaget och citeret aff Bispen och da suarede M. Christen i Capittulet sigendes: nos non sumus bestiæ. — Saa och, at hun saa ilde vd och spurde hende hui hun saa ilde vd efftersdi hand waar Bispens famulus suarede hun: "ieg er nöd der till for min mands suaghed" men siuntes icke hun redde till barsel — Hörde at der sagdes "Bispen er icke saa suag som ordene gaar hand faar snart glede aff en vng liffs arfuing".

5. M. Söffren wandt at haffue seet dieris meget wenlig och kierlig omgengelse i ord geberder och lader, — Waar de tilsammen i Hr. Hendricks i Gam-

*) 1 Mose B. 35, 22. "Og det hendte sig, der Israel boede i det samme Land, da gik Ruben hen og laae hos Bilha, sin Faders Medhustru, og Israel hörde det." Udg.

melby Laa till sammen i en kammer M. Christen i en seng Kiersten Docters och hendes daatter i en seng och Mester Söffren i en anden seng, och effter hand waar gaaen i seng saa hand M. Christen staa op for skorsteenen och gick till M. Söffrens seng och spurde hannem om hand soff men lod som hand soff och gick saa vnder Sparlagen hos Kierstens seng huad hand der giorde weed hand icke och saa icke heller efflerdi hand befalede sig Gud i saadan bedröffuelige tilfald.

M. Christen siger at hand widner det aff had huilcket M. Söffren benecter det aldrig aff haad at giöre vnder hans siels saligheds fortabelse. — J Gammelby forlod hand hannem i hans kammer men bleff paa kammers hos Kjersten Docters om natten er paa syffuende Aar siden — Siuntes at hun waar tyck mere end hun pleyede men huoraff det waar weedste hand icke.

6. Anders Lyderssen [Borgemester i Aarhus] want at de waar i rycte och ord for huer andre och at Kiersten rede tilbarsel och gick rycte aff dieris wenlig och dristig omgiengelse men icke seet anderledis end i Æren men meget dristig och at hand waar endelig i meening at hun redde til barsel, hand haffuer baade soret hende till boell och brand och er nu Widne bag paa dieris æd.

7. Maren M. Jens Knoffs want at Kierstene haffde bud till hende wed Mortensdag 1642 at hun wilde komme til hende och da begierede aff hende en recept till en siugelig quinde som haffde hafft hold i 16 Wger men hun vndskyldede sig icke at torde giffue hende saadan en recept, thi det waar farligt och synd at omgaaes med saadant och fryctede for

9*

den rycte och Tidende der gik — Kiersten bekiendte det samme men at wilde haffue den recept till Kiersten M. Tögers huis næse blöde, da rade hun hende at hun skulde lades paa foeden och icke æde gaase eller suinekiöd.

8. Christen Carlssen Haffuer hört at de waare i skammelig ryctt for huer andre och selff seet at hun waar trind och bleffuen smal igien och saa ilde vd vnder ansictet och gaff expres act derpaa, engang der hun gick vd af kiercken men weed intet andet end af ryctet — Hand haffuer och weret en aff Næffningerne.

9. Hans Jostssen Paa skiffte efter M. Paaske, sagde Hans och Bispen (sic) der de fuldtes vd, adwanede hand Bispen ad om den rycte om hans hustru och M. Christen om dieris omgengelse med kysssen och klappen och andet och bad hand wilde forkommet men haffuer intet selff seet der till andet end at hand haffuer seet dennem haffue huer andre i armen i haffuen och klappet huerandre.

10. Maren Madtzdaatter wandt well at haffue siuntes och tald om hun waar tyck men wiste icke om hun redde till Barsell — hun waar hos hende fra Mickelsdag till Paaske men icke fornummet noget wskickeligt till dennem andet end at hand gick tiit och offte der vd och ind.

11. Cidtzell Andersdaatter [in margine: Waar i hullet paa Haffreballegaard] want at hun tiente Kiersten fra St. Hansdag till Juell kom till hende imellem Pindtzdag och St. Hansdag och Kiersten siuntes tyckere end den tiid hun kom der och at hun medler tiid haffuer hafft nogle quindelige tilfald och hendes kleder waare wreenere end de pleyede,

item at hun laa wed sengen i nogle dage men intet wskickeligt aff hende at haffue seet.

12. Anne Kockes [in margine: Waar i Hullet paa Haffreballegaard] wandt Jicke at haffue seet eller weed nogen wtilbörlig omgiengelse aff Kiersten men at haffue hört om den onde rycte Hun haffuer icke tient hende men ellers weret tiit der i huset och seet at hendes Klæder waar wrene och andet at hun laa siug i nogle dage.

13. Folmar Apoteker wandt at M. Christen skickede hannem bud wed en liiden Dreng om 2 lod (sic) da spurde Folmer hvem der skulde haffue dennem da suarede (han) Drengen at M. Christen kunde intet giöre med dennem da skickede M. Christen bud till hannem igien at hans suoger M. Tögger skulde haffue dennem — Huortill M. Christen suarede at hand brugte dem til at fordriffue en molam fra hans Kone, och aborteret tuende gang först 8 Wger effter dieris bryllup och siden et Aar derefftter. Folmar sagde at M. Christen bekiendte for hannem i Domkiercken at Dr. Fabritius haffde forordenet Dr. Morten den recept, Andet weed hand intet deraff eller huor till den bleff brugt.

14. Offue Klocker, want at Peter Jacobssen och Jens Christenssen haffde beret hannem at de haffde seet M. Christen i et Cammer haffue Kiersten i armen och klappet och kysset huer andre wiidere weed hand icke.

15. Mette Klockers wandt at der M. Christen eller hun kom till Dörren hun weed icke hvem det waar gick hun fra winduet och wilde icke see effter nogen dog saa hun M. Christen sette sig vnder winduebencken med en quinde men huem quinden waar weed hun icke — wiidere weed hun icke.

16. Jens Blytecker wandt at hand saa i winduet till Klockerens M. Christen i Bispens egen kammer och Kiersten Docters hos hannem men saa dennem icke giöre noget wtilbörligt.

17. Mette Mogensdaatter wandt at hun haffuer baaret breffue imellem M. Christen och Kiersten der hand waar i Hospitalet och siger icke at haffue wundet at hun haffuer med Anne Jacobsdaatter (toet) Bispens kones klæder som hun berettet at were saa besmittet som en Barselquindes — Anne Jacobs benectedt icke at haffue toet klederne med Mette men bred dennem vd effter de waare toede.

18. Rasmus Poffuelssen [in margine: Waar 2 natter i Hullet paa Haffreballegaard] wandt at de gick och spadtzerede i Haffuen och gick saa ind ad Closteret igien och Bispen waar selff med och M. Niels och saa at Kiersten bleff kast omkring paa Gulffuet men huem der kaste hende ned wed hand icke — Rasmus haffde och sagt till hans kone at de haffde saadan omgiengelse at det bliffuer æwigt galt, — Nock at hand saa dennem sammen vnder en træ i Closters haffue och at M. Christen haffde ladet giöre en Dör paa muren som icke waar för.

19. Helle Offuesdaatter, wandt at hun haffuer seet dennem i Closters haffue spadtzerende och Bispen hos och intet andet wtilbörlig omgiengelse aff dennem fornummet vden vdwortes mens icke indwortes.

Bispen i Wiiborg haffuer ochsaa indskicket sin skrifftlig Kundskab som refererer sig paa de forrige.

[In margine: Bispen leffuede 16 Wger effter hun bleff beskyldt for at rede til barsell.]

Hun (Kirsten) formeener at Landsdommer bör at

specificere hvad for skammelige gierninger de haffuer bedreffuet och det wed alle circumstancier effterdi det er hende icke offuerbewiist med tuende offuer-eensstemmende widner. Paa Servietet stod i hiörnen K D M med Loths historie paa och haffuer aldrig hafft saadane Servietter i sit hus Hun begierede at Barnet maatte nu igien optages och aff Medicis besigtes om det haffuer weret et barn eller icke.

Der haffuer aldrig weret fleere end 4 Sandmend i Aars Naar recepterne och alting confereres da befindes det at were 42 wger och 4 Dage.

In margine: Der waar ingen i gandske Aars by som kunde were fortenckt for det döde foster vden Kiersten Doctors som waar i fuld lande rycte og ry effterdi alle piigerne der i byen derfor bleffue examinerede.

Vota: Effter de forhördte documenter kand Landsdommers dom funderet paa Sandmends Tou och widnisbyrdene icke wedgaaes men hun bör frii at were (16 Assessorer)

Hende er skeet meget stor Wret och bör billigen at absolveres. (1 Assessor)

Wforsuarligt med hende procederet och widnerne tilltruet fanget och offuertalet till at winde paa hende. (1 Assessor)

Sandmendene ey bör derfor noget at liide paa dieris boeslaad effterdi de ey haffuer kundet giort andet end skeed er i dette fald (2 Assessorer)

Hun er wskyldig medhandlet forkyndet paa Predikestoelen om hendes ære widnerne tiltuungen at widne om hende; och ilde med hende procederet.

Sententia: Landsdommers Dom widnerne angaaende och Towens confirmation bör icke at komme

Kiersten Doctors paa liff eller ære till skade i nogen maade men derfor fri at were i alle maader*).

M. Christen Cit. Erick Jull och Mogens Hög for widner de haffuer wed mact kiend och derpaa Næffning for kietterie paa hannem giort er huilcken hand formeener och gandske macteslöst at were.

Vota & Sententia

Jngen siger der imod. (Udkast i Geheime-Archivet.)

Nr. 143.

1649. 26 Juni. Befaling til Niels Krag, at Fastelavns Borgemestre herefter skulle afskaffes, hvorved forstaaes den ved Forordningen 1619 (conf. Pag. 81) paabudne aarlige Rotation af Borgemester Bestillingen imellem Raadmændene.

Frederik den 3. W. G. T. Vider att vi naad. haffuer for gott andseet, att Fastelaffuens Borgemestere udj vor Kjöbsted Aarhuss her effter schall affschaffes, Thi bede vi dig och Naad. ville, att du tuende vederhefftige och forstandige Dannemend till Borgemestere

*) Dr. Morten Madsen döde efter Schive den 17de October 1643, efter hans Söns Indlæg, (1662) for de Kongl. Commissarier, den 16de October 1643. Den 16de December blev Bispinden arresteret af Lehnsmanden og bevogtet med bestilt Vagt, indtil 16 Januar 1644, da de Svenske kom til Aarhus . . . . Efter Enkens Paastand var Boet, der ved total Forsömmelse af alle Vedkommende var bleven spoleret og forrykket, af Værdi over 30000 Rdr. . . . Augustinus Miller svarede paa en Beskikkelse, at han var med da Sölvet blev udtaget af Dr. Mortens Bo til "de tu Regimenters inqvarterede Ryttere, nemlig Polachen oc Pensen" . . . . . Den 19de August 1647 lyste Erik Grubbes Ridefoged paa Aarhus Bything Kirsten Johans Datter (Bispens Enke) "fuld Kettersche Sag til for letfærdig Leyermaal oc Blodscham med hindis Datters Mand". Efter at Enken to Gange havde stevnet, först Erik Grubbe og siden Capitlet for Höiesteret, hvorfra Sagen först var hjemvist til Underretten og siden til 4 Commissarier, fik hun dog ingen Ret, da alle indstævnede Parter exiperede og Commissarierne derfor ikke vidste at dömme; indtil ovenstaaende Dom faldt.

der sammesteds forordner, som hues Borgemesters Bestilling vedkommer kand forrette, och enhuer Loug och Ret administrere, som de agter at forsuare och være bekjendtt. Haffn 26 Juny 1649.

(Jydske Register.)

Nr. 144.

1649. 5 September. Udskrivning af en Skat til Militiens Underholdning.

Wij Frederich dend Tredie etc. "helse Eder alle vore Kiere Troe Undersaater Borgemester, Raadmænd och menige Borgere udj vor Kiöbsted Aars, Evindeligen med Gud och wor Naade. Viider effter-som udj denne faerlige Tiids tilstand, voris kiære Troe Undersaatters Defension, och Landes och Rigers Nödvendig forsvar, vj icke hafve kundet forbigaa endnu en tidlang dend ringe Militie til Hest och Foeds at continuere som anordnet er, hvortil en anseelig Summa Penge behöfvis, da hafve vj, ehvor ugierne vi det och giorde" med Rigens Raads Samtykke ladet taxere alle Kiöbstæder i Riget og "Eders Bye forne vor kiöbsted Aars for fire Hundrede, en och halftredsindstive Rixdal. in Specie eller detz Værd, nemlig Sex Slette Mark for huer Daler, udj goed och gangbahre Mönt, desligeste af hver Tieniste Dreng udi forskr. Eders Bye skal giffue En Rixdaler i Specie eller des værd som forskrefvet staar, Saa och hver Kiöbsvend meere efter deris Formufue"... Pengene at betales til Lehnsmanden 14 Dage efter Michelj; Ligningen at gaae ligelig til "Saa dend Rige hielper dend Fattige;" og at endelig ingen Tjenestedreng eller Kjöbsvend forskaanes, ihvor de og tjene o. s. v.*).

Paaskrift: Bleff leffuerit 8 October 1649.

(Raadhus Archivet.)

---

*) Ved Rescr. af 5 August 1651: "Helse Eder alle vore kiere troe

Nr. 145.

1649. 7 December. Befaling til Lehnsmanden at handle om Afstaaelse af Apothekervarer m. m. til Dr. Johan Kreutzhauer, der har faaet Tilladelse til at holde Apothek i Aarhus, da dette ikke kan tillades Apotheker Enken, som et Fruentimmer.

Niels Krag fik Brev, at da Hs. Mai. fandt det betænkeligt at forunde Apotheker Enken, som et Fruentimmer at bestyre Apotheket i Aars, saa havde han forundt Dr. Johan Christopher Creudtzhauer at holde Apothek sammesteds, dog for at ikke Enken skal tabe for meget, skal Lehnsmanden og Borgemester og Raad handle dem imellem, at han afkiöber hende hendes Varer, Instrumenter etc. for hvad billigt kan være. Naar dette er i Rigtighed, da skal det betydes Dr., at han har at indkomme om Privilegium ligesom hans Formænd. Haffn. 7 Decbr 1649.

(Jydske Tegnelser.)

Nr. 146.

1649. 15 December. Tilstaaelse fra Hans Skonning betræffende Klokkerembedet, der igjen er ham overdraget.

H. H. Skonning tilstaaer, at Stiftsövrigheden (E. Grubbe og Jac. Matthiesen) have overdraget ham Klokker Tjenesten ved Öffve Ottesens nu indtrufne Död, interimsvis, saaledes at han strax skal qvittere den igjen, dersom den mod ham verserende Sag gaaer ham under Öine. Han forpligter sig til, imidlertid intet at gjöre i sin Tjeneste ved Domkirken uden Capitels og Tutorum Samtykke; at holde Klokkerne i Gang og Skik; modtage Inventarium og Re-

---

Undersaatere" etc. udskrives "til Rigens Gjelds Afleggelse" og til at underholde "endnu En tiid lang dend Ringe Militie . . . som anordnet er" atter af Aarhus 451 Rd. in Specie, sex slette Mark til hver Daler, og af hver Tjenestedreng og Kiöbsvend 1 Rdr, Pengene at betales til Lehnsmanden til Martini.

sidencen ved Syn; hver Söndag under Prækenen gaae med Tavlen og strax nedlægge Collecten i Blokken, "oc intet der aff til nogen omstandendis betler at uddiele"; at holde Kirken lukt om Sommeren efter 7 Slet og om Vinteren naar det mörknes; melde om der gaaer Fald paa Laasene; hans Part af hvad der betales for Jord og Klokker skal han modtage af Kirkevægerne og ikke af nogen anden, og skal han henvise alle dem, der bestille Jord, til Kirkeværgerne etc. . . .

(Udtog af Originalen i Bispe-Archivet.)

Nr. 147.

1649. 16 December. Om Befæstningen af Biersodde (Fredericia).

Da Biers Odde skulde befæstes, udgik Befaling til Lehnsmændene i Jylland, at lade forfærdige hver 100 Hjulbörer, 50 Spader og 50 Skovle og sende derhen. Haffn. 16 Decbr 1649. (Jydske Register.)

Nr. 148.

1650. 28 Februar. Befaling, at Apotheker Enken i Aarhus maa beholde Privilegiet mod at bestyre Apotheket ved en duelig Svend.

Niels Krag fik Befaling at lade Cathrine Jörgensdatter nyde Apotheker Privilegiet efter hendes Mand, mod at hun holder Apotheket ved Magt og holder en duelig Svend, hvilken Doctoren i Aars i Overværelse af Borgemester og Raad skal tage i Ed. Hafn. 28 Febr 1650. (Jydske Tegnelser.)

Nr. 149.

1650. 14 August. Om Hr. Bendix Söffrensen til Holme og Trandberg, som blev sit Kald fradömt.

Herr Bendix var i 1649 anklaget for Lehnsmanden Erich Grubbe og Superintendenten Jacob

Matthiesen for sit uterlige Forhold, som Nogle ansaae for Sygdom, andre for Last, og da disse vare i Forlegenhed med den Sag, henvendte de sig med en Forespörgsel til Cantsleren Christen Thommesen, hvis Svar gik ud paa, at Manden for den Svaghed ikke kunde dömmes fra Kaldet; man fik forordne ham en Capellan, indtil man saae Udfaldet paa den formeentlige Sygdom.

Man sätte ham altsaa en Capellan ad interim, og tog en Forpligt af ham, at han skulde aldeles afholde sig fra alle præstelige Forretninger, i hvilken han blandt andet siger: "huilcken min Suaghed Jeg dog icke kand negte, jeg jo med wmaadelige Dricken aff Thoback*), Öll och Brenduin, sampt wtilbörlig Nattewecht haffuer forögett" .... han lover "at holde mig i Stilhed leffue skickelige och ædrueligh, wockte mig for Druckenskabff, fylleri, Thoback-Dricken, och ald anden ond Omgengelse, som min Suaghed kand forögge och kand werre Gud til fortörnelsse" ...

Da han efter denne Tid blev værre, voldelig overfaldt Capellanen o. s. v. saa arresterede man ham og den 14 August 1650 dömtes han af Fru Jytte Högh Sal. Hr. Niels Kragş til Trudsholm og Dr. Jacob Matthiesen fra Kaldet, for Drukkenskab, voldelig Overfald, Huien og Skrigen paa offentlig Gade m. m.

Et af Vidnerne, Hr. Johan Hansen, udsagde, at Hr. Bendix havde huiet og stöiet paa Gaden og var redet omkring med tændt Lys paa Hesten .... En Af-

*) I extraord. maanedl. Relat. Novbr. 1674 fortælles, at en Svensk Jagt, der var ladet med Ammunition, sprang i Luften, formedelst en Baadsmands Uforsigtighed, som i det han stod og "drack" en Pibe Tobak, lod et Stykke tændt Lunte falde ned i en Krudttönde.

I Norge siger man endnu den Dag i Dag "at drikke Snus".

Udg.

ten var han kommen ind i hans Hus, havde sat sig ned, taget Tobak af sin Lomme og skaaret den, "och drach deraff thou Pibber fulde" o. s. v.*)

(Udtog efter forskjellige Papirer i Bispe-Archivet.)

Nr. 150.

1650. 22 August. Fuldmagt fra flere Borgere til Rasmus Pedersen Thestrup og Sören Sörensen at forfölge en Sag (mod Borgemestre og Raad?) anlangende de 4000 Rdr. Brandskat til de Svenske Officerer, hvorfor nu fordres næsten det Dobbelte.

I. J. N.

Kienndis Wij Vnderschreffne Borgere och Jnduoner Vdj Aarhus, Och giör witterligt, at wj paa voriss Egenn, och Voriss medborgeres wegne her Vdj Aarhuus, Fuldmagt giffuer woriss Medborgere Rassmus Pederssenn Thestrup och Söffrenn Sörenssen ibm, at begiere Kongl. Maytt. voriss allernaadigste Herriss och Konnings Steffning; Anlangende dj 4000 Rixdaller Brandshat, som til dj Suendsche Officerer aff Aarhus bye forledenn Suendshe Feide bleff wdloffuit, Och aff Borgerschabet, Nu J stedenn Fordriss der for 7766½ Rixd. i½ ort och x½ schilling. Huor wd Jnden

---

*) 1651 den 17 Juni blev Præsten Mag. Niels Jörgensen i Them tiltalt for at have aftinget for ulovlig Skovhugst, Falsk, Drukkenskab, Dands og andre onde Sæder, item for en Bandseddel, han imod Recessen havde udstædt over en Person, Johan Brun af Holstebro, der havde været hans Börns Lærer og havt hans Nögle i Forvaring, og som han troede havde berövet ham Penge. Ved Thingsvidne blev det bevist, at Mester Niels, til Niels Vinters Bryllup i Randers, havde været beskjænket; havde dandset uden Præstekjole; var faldet paa Gulvet i Dandsen; havde slaaet Öl af et Glas i sin Hue o. s. v. Ved Capitels Dom blev han mulcteret paa 200 Rdr., men ved Herredags Dom, der faldt Mandagen den 23 Juli 1655, blev han frifundet for Aftingningen, som ikke tilstrækkelig bevist, hvorimod han for Bandsedlen og for Drukkenskab blev afsat fra sit Kald. (Bispe-Archivet.)

Borgerschabet formelmer denem Vret att schee, Och fordj for^{te} Rasmus Pedersen och Söffren Sörenssen her udj fuldkommen fuldmagt at haffue aff os och woriss Medborgere, At giöre och läde vdj Samme Sag saa vit Loug och Ret were kand for Hans Kongl. May. och Danmarkiss Rigis Höyuisse Raad, och Ellers huor fornödenn giöriss. Til windissbyrd haffuer wij som schriffue kand woriss Hennder Vnderschreffuit, och wj Andre som icke schriffue kand woriss Zignetter wndertrögt och Merck Vndertegnet. Actum Aarhuus den 22 Februarij A° 1650.

Jens Nielssen Hamel Eegen hand, Oluff Storm Egenn Hand, Hans Jenssen egen hand, Simen Nielssen Egenhandt, Söffren Rasmussen Egen haand, RIS, Hans Lille Fulden Ehandt, Jacob Lauridssen Egen hanndt, IR, Oluff Throelssen Egen haandt, Albert hanssön Egen handt, Jacob hansen Egen handt, X, Anders Sörenssen Vesten Egen hand, (L.S.) AMS, M, Laures Nielssen Egen hand, Laurs Jenssen Egn hand, Laurids Söffrenssen egen handt, (L.S.) HP Mogens Knudssen Egen handt, Jens Sörenssen EHaand, PS, Peder Sörenssen vintter Egen hand, Peder Hanssön Egen handt, Chresten Jenssen Egen handt, ILZ, Söffren Oluffssen Egen handt, Christen Pederssen Egen hand, Morten Jacobsen Egen hanndt, Frandtz Jensön Egnn haandt, Rasmus Larssen Egenn haandt, Jens Pederssen Egn handt, Niels Jenssen Egen haandt, Jens Söffrensen Egen Handt, Niels Morthessen Egenn hand, Jens Christessen Egn Hand, ITS, SRS, VAR, RMS, Michel Pedersen Egenn haand, Christoffer Thomsen Egenhdt, Peder Jenssen

Eg Handt, Gottfriedt von Romel Eigen handt; Peder Michellssen Egen handt.

(Originalen i Raadhus Archivet).

Nr. 151.

1650. 9 October. Befaling at aftinge med Sandemændene i Aarhus paa deres yderste Formue for deres Forseelse mod Höiesteret.

Befaling til Fru Jytte Höeg at aftinge paa deres yderste Formue med Söffren Söffrensen Prydtz, Söffren Oluffsen, Jesper Jenssen og Jens Bragaard, Borgere i Aars, der havde været Sandemænd i Kirsten Docters Sag, og som vare dömte i Kongens Naade og Unaade, for Noget, de havde skrevet bag paa Höieste-Rets Dommen, bemeldte Höieste-Ret for nær. Hafn. 9 Octb. 1650. (Jydske Tegnelser.)

Nr. 152.

1650. 14 November. Qvittering paa 1 S℔ 12 L℔ Kobber og 1 S℔ 1 L℔ 13 ℔ Tin, Kobberskat af Aarhus.

Jörgen Rosenkrandts til Kieldgaard, Oluff Daa thil Holmegaard, och Peder Wibe K. M. Rentemestere Giöre witterligt at Erlige och welforstandige Borgemestere och Raadmend vdj Aarhuus haffuer nu paa höigbemelte K. M. Voris Naadigste Herris wegne ladet giöre os Reg^b. och bescheed for Jt Schippund Tolff Lisspund Kobber, och It Schippund, It lisspund, thretten Scholepd Thin, Som de med mehnige borgerschab Som formuende haffue weret, thil K. M. och Cronen haffuer Vdgiffuen thil S. Michelsdag Anno 1646: huilchet Kobber och Thin de effter derom vdgangne anordning haffuer leffueret her paa K. M. Thöighuuss, effter Christopher Suinch, och Peder Falch Thöighuss forualtere deris derpaa vdgiffne be-

uisses lydelsse, dat. den 5. Augusti, Anno 1647. Thil Widnessbyrd vnder Voris Zigneter Actum Kiöbenhaffn den 14 Novembris 1650.

Quitantzen er emod for[ne] Jndlagde beuiss confereret, Och siden Registerit.

Jörgen Ronsen Krandts Ehd. Oluff Daa mpp. Jndskreflen

Sigfrid Friiss Anders Söffrensssen Jenns Christenssen

(L. S.) (L. S.) (L. S.)

(Originalen i Raadhus Archivet).

Nr. 153.

1650. 5 December. Om to Bysvende, som vare dömte i Kongens Naade og Unaade.

Befaling til Fru Jytte Högh at sende Bysvendene Niels Mortensen og Axel Ebbesen af Aars, der for deres Forseelse af Byfogden var dömt i Kongens Naade og Unaade, til Holmen at arbeide i Jern, indtil Hs. Maist. anderledes befaler*). Hafn. 5 Decbr 1650. (Jydske Tegnelser.)

Nr. 154.

1650. 19 December. Om Postens Befordring gjennem Jylland.

Der blev anordnet visse Bönder til at befordre Posten i Jylland "noget bedre" og "hannem fra ett stett till ett andett kunde flytte och fremföre" mod at blive fritagne for anden Ægt og Arbeide. Dertil blev udlagt i Skanderborg Lehn 2 Gaarde, Stjernholm Lehn 4 Gaarde, Coldinghus 6 Gaarde, Havre-

*) Deres Forseelse bestod deri, at de havde ladet en Billedsnider, der var beskyldt for Bigami og arresteret, udbryde af Fængslet og undkomme. Udg.

ballegaard ¼ Gaarde, Hald 4, Mariager 2 og Aalborghus Lehn 6 Gaarde. 19 Decbr. 1650.

(Jydske Tegnelser.)

Nr. 155.

1651. 28 Januar. Om Kloster- eller Mölle-Engen, som Möllens Besidder forlanger i Fæste.

Kongl. Rescr. til Fru Jytte Högh, afgangne Hr. Niels Krags til Trudsholm og Dr. Jacob Matthiessen, at da Aarhus Mölle var pantsat til Henrich Möller, Tolder og Indvaaner i Kjöbenhavn, og han havde begjært, at en Eng liggende ved Mölledæmningen, kaldet Kloster-Eng, Hospitalet tilhörende, som ikke af nogen var fæstet, "och derforvden Möllen at ligge till Skade och Affbrech, fordi mand saa tillig om Aaret for forne Eng Skyld, faar at lade wandet bortlöbbe, huorweed Malingen hindres", maatte overlades ham for den Afgift som deraf gaaer til Hospitalet, da var Hs. Maist. gjerne tilfreds dermed, naar det kunde skee uden Hospitalets Skade*).

(Raadhus Archivet?)

Nr. 156.

1651. 17 Februar. Udtog af Præsten Pouel Bruns Forsvar med Borgemester Oluf Hansen i Horsens.

"Huad Materien er anbelangende, daa er dend, Gud bedre det, alt for meget i sig selff beuisslig, Thi i saa maader haffuer Visseligen Borgemester giort mig mere ont end godt, at hand offte hafuer kommet mig til at giöre mit Embede suckendis, i det Jeg saa mangen

*) Kongl. Rescr. d. d. 19 Juni 1654 til Erik Rosenkrands og Dr. Jacob Matthiesen er af netop samme Indhold, altsaa paa et fornyet Andragende af Henrich Möller, som ogsaa i dette kaldes Indvaaner i Kjöbenhavn, men ikke Tolder.

gang, naar Jeg schulle prædiche Guds Ord for Borgemester och Raad och ellers Meenigheden, da haffuer Jeg prædichet Guds Ord for hans Medbröder, men i hans sted gemeenligen for hans tomme sæde, Saa hand haffuer iche aleniste forsömt Oensdag och Taarsdags prædichener (end och naar dend ædle materie Christi passions historie er forhandlet) men oc tit oc offte imod Recessen bededags prædickener, at Jeg intet schal talle om Söndage oc Hellige Dage; Endnu iche det Alleniste, men oc foractet voris Christen Kirkis louglig vedtagen schick med morgen Bönen, Thi udj 9 Aar Som Jeg nu snart aff Guds naade haffuer veret i det H. Embede weed Jeg wed dend Höyeste Gud, iche, at hand haffuer verit i en eniste morgenbön, huor aff haffuer flyt och fult en stoer for Argelsse och i Christi Legemis Opbygelsse en stoer nedbrydelsse, Thi hand er dend Öffuerste Borgemester, her i Horssens, som wed sit exempel schulde udi Guds frycht, Liusse for dend gandsche meenighed, men her wdj haffuer hand iche liusset ret wel, J saa maader haffuer wisseligen Borgemester giort mig mere ont end got; At Borgemester siger at hand haffuer giort mig got, det tacker Jeg hannem fore, der som Jeg haffuer bekommit, mere end mit Embede, aff saadan En mand burde, enten hand mener det stycke Klede hand forærede mig offuer hans S. Hustruis Liig, som jeg tilforn nat oc dag i hindis suaghed, som billigt vaar, betiente, eller Andet, Kand hand det fordre, saa er Jeg, Gud schee loff, goed for at betalle hannem det, Ellers erbiuder Jeg mig at tienne Borgemester baade i mit Embede (om hand mig iche wil foracte) oc Ellers uden fore, i alle muelige billige oc tilbörlige maader."

Borgemester havde blandt andet klaget paa Præs-

ten, at han i Tamdrup Kirke og uden for, i Paahör af Vognsvende og Drenge, havde sagt: "Borgemester haffuer giort mig mere ont end got".

(Bispe-Archivet.)

Nr. 157.

1651. 10 December. At Magistraten skal have ¼ Del af Confiskationer i Toldsager, for at dömme upartisk etc.

Rescr. til "Erlig och welbyrdig Erik Rossenkrandtz till Roessenholm wor Mand Thiener och befallingssmand paa wor gord i Aarhuss, "at ved Confiscationer for Toldsvig, skulle de confiskerede Varer deles i 4 lige Dele, den ene til Kongen, den anden til Provincial Toldforvalteren, den tredie til Toldbetientene og den fjerde til Magistraten "da Epterdj Borgemester och Raad ehr Ahnbefallit vdj Alle Confiskations Sager Vparteisch vden ophold och Vdflucht at Dömme".. (Udtog efter en Copi i Raadhus Archivet.)

Nr. 158.

1652. 15 April. At der herefter ikke skal ansættes Toldere i Skanderup og Rye.

Anders Bille! Wider at vi hereffter ingen tolldere vill haffue enten i Skanderup eller Rye.

Haffn 15 April 1652. (Jydske Tegnelser.)

Nr. 159.

1654. 29 October. Om Visitation af Apothekerne i Viborg og Aarhus.

Bafaling til Dr. Johan Creutzhauer og Dr. Christen Henrik at visitere Apothekerne i Viborg og Aars, hvorover, der var klaget, og at indsende Visitats Forretningen under deres Hænder. Aalborghus 29 Octb. 1654. (Jydske Tegnelser.)

Nr. 160.

1657. 20 Juni. Om Hr. Augustinus, som nægtede at tage Tjeneste paa Flaaden.

Anno 1657 den 20 Juny waare wi wnderschreffne Dombkirchenns Tienere, fra woris Kiære Ærværdige Hr Biscop henschichet med it breff Schreffuit wdj Wiborg aff woris welb. Hr Lens Mand Erich Rosen-Kranndtz till Hr Augustinum herudj Byen, udi meening at hand strax schulle parere Kongl. Maytz Ordre hannem ved Bispen forstendiget at reyse till Kiöbinghafn Kongens flode at betiene, paa huilchet hand gaff efterfölgende Suar: Att naar hand bleff beschichet med en tilbörlig penge, huorfor hand Kunde Kiöbe sig Sængeklæder att ligge paa til Schibs och andet fornödenhed, waar hand strax ferdig till Hans Maytz Tieniste.

Andengang der wi aff woris Kiere ærværdige Hr Biscop bleff henschichet at forhöre, huad Hr Augustinus forstod wed den tilbörlig penge och Anden fornödenhed; Suarde hand, en Schibskiortel, Sengeklæder, Lindklæder, en Bibel och Alterbog: der wi tilspurde Hr August. om hand iche Kunde wære fornöye med Ti Slettedlr. at reyse offr med, Suarde hand, at hand iche wilde reyse enten for Ti, Tiuffue, Trediffue eller Fyrretiuffue Dlr. efftersom hand iche Kunde bliffue uden en Extra Ordinarius Præst paa Schibet och iche fich udenn sin Maanidtzsold, sidenn, naar alting igien waar Kommen udi welstand, hafde hand intet, i den sted andre Schibs Præster hafde deris Aarslön. Mens dersom hans Maytz. speciel Schriffuelsse Kom paa hans Persoen eller paa alle Præster som waare Komne fra Kald och igien aff hans Maytz. faait opreisning, at di sig till hans Maitz. Tieniste schulde Jndstille, wilde hand och strax

wære ferdig. Att saa i Sandhed er widner wi med woris Hender herunder underschreffuit. Actum ut supra.

Jörgen Bertelssönn
mmppria
Eske Hanssön
Egen dt
(Originalen i Bispe-Archivet.)

Nr. 161.

1657. 15 September. Dispensatien for Bispen i Aarhus med Hensyn paa de Koner, der ligge deres Börn ihjel.

Bevilling for Dr. Jacob Matthiesen, Biskop i Aars, som formedelst Svaghed ikke altid personlig kan absolvere de Qvinder, der ligge deres Börn ihjel, til at lade saadan Absolution forrette ved Herredsprovsterne. Haffn. 15 Septb. 1657.

(Jydske Tegnelser.)

Nr. 162.

1657. 18 October. Udtog af en Forhandling om en Kone, som havde ligget sit Barn ihjel.

Aff Jernet har en Peder Jensen (formodentlig Foged) tilskrevet Biskop Jacob Matthiesen*), i sin Hus-

---

*) Begyndelsen paa Peder Jensens Sskrivelse er:

"Wnder Gud den allermechtigstes Beschiermelsse, dend gode hæderlige her Beschop Erholde, Nest pligtuillige Thiennestes Erbiudning.

Hernest her Beschop Dochter Jachob Mattissen höyærede forneme Wen, udi min welb. hossbond her Olluff Parssberigss fraverelsse, er Jeg for Aarsaget eder att tilschriffue" . . . .

Slutning: Wil her med och altid med alt kjert haffuende haffue hanem Gud allerte befallet Sambt mange — NB gode Natter forönschet, Aff Jernett den 18 8bris 1657.

Udskrift: J. h. N. Hæderlig och höylærde Mand Dochter Jacob

bondes Oluf Parsbergs Fraværelse, i Anledning af en Peder Nielsen i Gront (Bront?) i Skjöd Sogn, hvis Kone havde ligget et 14 Dage gammelt Barn ihjel og som Præsten nu ikke vilde meddele Sacramentet etc. "Saa effterdj frome Hr. Beschop det er nu en waaenschelig tid vi leffuer udj"....

Han beder om, at de maatte absolveres etc. — Herpaa har Bispen tegnet, at det havde været Præstens Pligt at melde dette Tilfælde mundtligt, men om han formedelst de vanskelige Tider ikke havde kunnet dette, da skriftligt etc... d. d. "Aarhus 1 Martij 1658. 18 Vgger effter breffuit er skreffuit". Præstens Erklæring lyder saaledes: "Min Kundskab ahnlangende om denne tillfald, da har det sig saaledis. Den 8 Augusti sist forleden begroff ieg dette Barn, og neste uge dereffter Reiste ieg till Aarhus och gaff Bispen dit tilkiende, da bliff mig Svarit udi M. Lauris Bordings paahör och offr verelse, at ieg schulde consulere Bödelen i den tilfald etc. och intet befatte mig, för dj viiste mig Kongens breff. Effterdi dit var dit andit barn, som qvinden haffde liggit ihiel: dersom forne Peder Jensen Sandferdeligen Sligt haffde berettet, tviller ieg eje paa at admodum venerandus Dns Episcopus io haffde ehrindrit Sligt.

Severinus Mattsen
Örstedt.

(Originalen i Bispe-Archivet.)

Nr. 163.

1657 .... En Domkirkens Fæstebonde dömt til Fæstes Fortabelse, fordi han havde fört en Andens Sag for Retten imod Kirken.

Hr. Hans Ruhmann anklagede Domkirkens Fæste-

Mattisen Superintendent Offr Aarhus sticht min tilformodende höyærede gode Ven, paa det wenligste tilstellet.

bonde Mads Nielsen i Lisbjerg til Fæstes Forbrydelse, fordi han havde vist sig ulydig imod ham, der paa Domkirkens Vegne var hans Husbonde, i det han ikke alene havde vægret sig ved at möde i Rette paa Thinget paa Kirkens Vegne i en Rebnings Forretning, men endog var mödt for Modparten og havde fört Sag imod Kirken. Herredsfogden fandt ham til at have hans Fæste forbrudt for denne Ulydighed. Ved Landsthingsdommen s. A. blev Underretsdommen stadfæstet: "efflterdi befindiss at Mads Nielsen baade imod mundtlig och skrifftlig forbudt at haffue thaget enn Sagh i for Suar imoed Kapitelet och Domkirchen, som er hans egen Hossbonde" .... (Udtog efter Originalen i Bispe-Archivet.)

Nr. 164.

1658. 19 Marts. Grev Königsmarcks Sauvegarde for det geistlige Gods tilhörende Capitlet i Aarhus.

Demnach die Bauren den Residirenden Geistlichenn hir in der Stadt Aarhaussen gehörig, biss hero Vnter schwere Contribution gewessenn seindt, vnd nuhnmehr der Friede zwischen beiden Chronen gäntzlich geschlossen vndt all Hostilitet auffgehoben, Alss wirdt allen vnd Jeden so meinem Commendo vntergeben seindt hiermitt ernstlich verbotten, von densselben geistlichenn Bauren, zeitt wehrende vnsser verpflegung albie im Lande dass geringste weder an Furage, Korn, Gelder, proviant oder sonsten etwas mehr wass Nahmenn es haben kan zu fordern, sondern selbige ohnbeschweret vnd vngeplundert zu lassen vnndt wan schon bej diesselbige Geistliche Bauren einige Reutter seindt einquartieret wordenn diesselbige strax abzuschaffen vnd anders wo zuuerlegen, wornach

sich ein Jeder zu richten so vnter meinem Commando gehörig vnd für schwere Straffe forzusehen wirdt. Vhrkundt ist Jhnen dieses als eine Salvaguardia vnter meiner handt vndt Insigull ertheilet worden, so geschehen Ahrhaussen den 19 Martij 1658.

Dero Königl. Maytz vnd Chron Schweden bestalter Obrister zu Ross vnd Fuess

C. O. v. Königsmarck.

(L. S.)

(Originalen i Raadhus Archivet.)

Nr. 165.

1661. 23 Februar. At Borgemester i Aarhus herefter skal aflægge Ed for Kongen selv.

Rescript, at hvo, som herefter vælges til Borgemester, skal "for oss sielff deris Eed afflegge". Det befales derfor, at naar en Borgemester afgaaer, skal den ældste Raadmand "til oss afferdiges til at fornemme woriss Naad. willie om samme bestilling igien at betiene"... (Raadhus Archivet.)

Nr. 166.

1661. 26 Februar. Om Taxering af Kiöbstads Bygninger m. m.

Frederich dend Thredie etc. Wor Gunst tilforn. Efftersom wores Naad. obne Befaling ehr tilforne Vdgangen till alle Stender her vdj wort Rige Danm. Anlangende rigtige Jordeböger At indschiche paa wores Rendtekammer paa ald deres Jordegods till en rigtig och fuldkommen Matriculs indrettelse Och wi da och tillige Naad. haffuer Ladet om det samme Sær befaling vdgaae til de Geistlige och Borgemestere och Raad vdj Kiöbstederne, Saa och om deres gaarders och Kiöbsted biugningers taxering, Da efftlerdj wi Naad. fornehmer Att

det henhaler med Jordeböggernes indleffuering, til fuldkommen och endelig rigtighed Da paa det at det med Kiöbstederne iche derefter Schulde Opholdes, haffue wi Naad. for got anseet och Nöduendig befunden, att forordne wisse Commissarier aff alle Stender Som Strax Kunde begynde Kiöbstedernes taxering, och derfor denne Vores Naad. befaling till eder ladet Vdgaae, Att J dermed Strax begiunder och giörer til Ende, til huilchen Forretning wi och Naad. haffuer befalet oss Elschel. Christen Schell til Estrup och Kield Krag til Thrudsholm, wore mend och Thienere, tillige med Supperintendenten offuer Aarhuuss Stifft oss Elschel. Mester Hans Eenvoldsen Brochmand, eller dersom hand wed Loulig forfald Kunde were forhindret vdj hans Sted wed tuende prouster, Som hand der till ordnierer, Saa och oss Elschel. Borgemester Anders Liudersen, vdj Aars och Borgemester Madtz Poffuelsen J Randers vdj Kiöbstederne offuer Ald Aarhuus Stifft Vdj Lenssmandens eller hans fuldmegtiges Offueruerelse paa huer Sted att taxere Alle Kiöbstedgaarde och Biugninger J huem de af alle Stender vden forschell tilhörer eller dennem beboer, Och att Considerere deres Werd Saaledes, at der paa forschiell giöres, effter deres Situation, endten den er mere eller mindre bequem for Trafiquen Och om Ejermanden deraff Niuder nogen Leye eller och Alleniste den blotte inhabitation, Thagendes henseende til noget wist pro Cento, til Biugningens Aarlig reparation och wedligeholdelse, Jtem de dertill liggende Jorder och Eiendommer Saa och att taxere en huer Borgeres Næring och brug, huor effter de en wiss och billig Proportion haffuer at giöre Jmellem Kiöbstederne och Landet Saauelsom ochsaa Jmellem

Kiöbstederne J Sig Sielff huilchet Altsammen med forderligst schall forretages och forrettes och til fuldkommen rigtig endschab bringes, huoreffter i eder haffuer Att rette Befahlendes eder Gud, Schreffuett paa wores Kongl. Residentz Vdi Kiöbenhaffn den 26 Febr 1661. Vnder wort Zignet

Friderich

Henniboe.

Udskrift: Oss Elschel. Borgemestere och Raad wdi vor Kiöbsted Aarhuus. (Originalen i Raadhus Archivet.)

Nr. 167.

1661. 7 April. Om Kirken i Ry, der var udplyndret m. m.

F. 3. etc. G. a. V. at efftersom oss underdan. er andraget huorledis Rye Kirke vdj Skanderborg-Leen, iche alleniste Ved mange Militarishe Vdplyndringer er bleffuen ruineret och alt detz tilhörige Inventarium fratagen, mens end och aff wlychelig Jldebrand vdi nest forleden Aar, den öffverste Deel aff Torned med Klocher, sampt Tömmer ock Bielcher aff Kirchen er bleffuen forbrendt, Da ".... tilstædes det Kirken at nyde 1 Rdlr. af hver Kirke i Jylland "som Formue haffuer".

D. d. Kiöbenhaffn 7 April 1661.

(Udtog efter en Copi i Bispe-Archivet.)

Nr. 168.

1661. 29 August. Et Brev fra Peder Söffrenssen Örumb, Provst i Vrads Herred, om Opkrævning af Consumption m. m.

"Effterssom min Erværdige Biscop Er paa mig fortörnet, Aff Aarsag Jeg saa ringe Told aff Möllerne udi mit herredt frembringer; daa er dett min ydmyg Erklæring, att Vradtzherrett grendsser paa Nör-

vangsherredt udi Riberstifft i Koldinghuss Lehn, huor Præsterne for kort Tid siden, ingen Befaling haffuer bekommet, consumptions Tolden angaaende, och for dend Aarsags Skyld, Möllerne maaler uden Toldsedeler, drager de En Deell aff Vradtzherredt till sig, och deroffuer ere de Möller en Deel her i herredet liggende ferdige till att löbe fra Möllerne, och sig hart offuer Vradtzherredtz Præster besuerger, formedelst de dennem tillholder, hans May. Naadigste befaling underdaanigste att holde och effterkomme; daa er Jeg ydmygeligen paa min egen, och mine herredtz Præsters Vegne begierendis, Eders Erværdighed vilde haffue oss fattige Præster undschyldt, och optenche nogen middell, huorved saadan disorder kunde remederis; thi Gud vide Skylden iche findis hoss oss, och vi altid oss derpaa ville beflitte, vi hans May. naadigste befaling, underdaanigste kand effterkomme ded meeste oss mueligt kand være, ynschendis hermed Eders Erværdighed, med Kieriste Frue, kiere Börn och alt kiert haffuende, under dend höyestis protection Evindelig*).

Ex Aarhuuss den 29 Augusti 1661.

E E Y T. Peder Söffrenssen
Örumb
Eg hand.

(Bispe-Archivet.)

Nr. **169.**

1661. 30 November. Brev til Borgemester og Raad om den extraordinaire Contribution af Aarhus.

Da der var indkommen Klage fra forskjellige

*) Efter en Kgl. Befaling af 21 April 1661 var Consumtions-Forvaltning, Opsyn med Möllerne, Opkrævning af Græspenge, den paalagte Skat paa Brudgomme etc. overdraget Præsterne; saa at Bönderne, naar de skulde kjöre til Mölle maatte löse Toldseddel hos Præsten.

Kjöbstæder over Ligningen af den sidst paabudne Contribution, og efter de fra Commissionen til Matriculens Indrettelse indhentede Oplysninger havde Hs. Maist. nu ladet ligne alle Kjöbstæderne for en vis staaende maanedlig Afgift, hvoriblandt Aarhus for 250 Rdlr. maanedlig at betales til Gen. Krigs-Commissario eller hans Ordre, under Straf af "Militariske Execution". For denne Skat var efter Rescr. ei heller Magistraten fri. Som Hs. Maist. ved forrige Publication havde til Kjöbstædernes Forlettelse og Restauration indtil videre eftergivet Consumtion og Græspenge, saa maatte ikke derunder forstaaes Accise, paabuden ved Toldrullen af 1 Septb. 1655*). (Raadhus Archivet.)

Nr. 170.

1662. 13 Marts. Afbigt fra Barber Krahmer, der i Hidsighed havde forseet sig og opsagt sit Borgerskab.

Efftersom Jeg Fattige Mand for Nogenn Rom thiid siden Vdi hastmodighed (Formedelst Enn Strenge Jnquartiirung mig Aff welb. Hr. Commissarier Var paalagt allene) paa Aarhus Raadstuffue opsagde mit Borgerschab, doch Jche J Forsadthige Veiss Vdi Menningh at mig saadan Last iche mere Burde at paaliggis End de Andere Bartscher mine med Borgere her vdi byen,

*) 16 December 1663, Rescr. til Samme, at da den paalagte Contribution kom saa uordentligt ind, saa befales nu, at af de Penge, der ikke ere leverede til Forvalteren over Skanderborg Amt, skal der beregnes Renter fra 1 Mai sidst, tilligemed anden Omkostning. Det paalægges Magistraten at sörge for at Pengene komme rigtigt ind, da de ere höist nödvendige til "voris Flodes och Söestats" Opkomst og Fornödenhed, og dersom den er forsömmelig dermed, da at staae til Rette for Skaden. Magistraten skal sörge for, at Skatten lignes efter enhvers Formue og Næring, og de forsömmelige Betalere skulle tvinges ved "de nermeste Middel, Som tidernis tilstand och woris tieniste vdkreffuer Ved Nam vden Dom, anseendes oss och wore Riger och Lande merchelig Magt derpaa er liggende." D. d. Kjöbenhafn 16 Decbr. 1663.

saa Efflerdj Jeg siden Lige wed mine Andere med Borgere haffuer Vdstaad Byenss thynge, Beder Jeg paa dett fligtigste. well wise Borgemester Och Raad mig saadan Min forseelse ville Gunstige effter Giffue, Jeg Loffuer her effter som Andere Erlige mend mine Medborgere mig at anstille Att Minne Kiere Öffrighed eller Jngen Sig Schall J Nogen Maader haffue Offuer mig at besuære, Och Findess dem alle met thiennistpligtighed Offuer bödig aff Min fattige Effne och Formuffue, Önscher Dennem Samptlig Wed Lang Warig hellsen och Wellstandt wnder Gudtz beschiermelse For Wagtende Nogen Gunstig Suar her Paa*).

Aarhus den 13 Martij 1662 Jhr dienst williger
Paulus Reinhardt Kramer Eh.
(Originalen i Raadhus Archivet.)

Nr. 171.

1663. 2 Januar. Brev om Morten Lutter i Horsens, der besværes over Toldordinantsen.

Borgemester og Raad i Horsens fik Befaling ei at besvære Morten Lutter, Postmester i Horsens, over Toldordinantsen**.) (Jydske Tegnelser.)

Nr. 172.

1663. 15 Januar. Tilbud fra Præsterne i Nörhald Herred om en Afgift af Korn.

Vi Vnderschreffne Præster udi Nörhaldherredt, thill ett ydmyg, och underdannigste Tachnemmeligheds Tegn, for hans Kongl. Mayttz. vores allernaadigste Herres och Konges faderlige Naade och Schondtzell

*) Skrevet paa Stempelpapir til 8 ß.

**) Han var tillige Kjöbmand, og man havde faa Aar iforveien anholdt en Del Varer for ham.

Jmod vores Orden, vnderdannigste ærbiude os, at en huer Præst med Prousten i for[ne] Herridt vill Jndleuere i Neste Kiöbsted (Mariager eller Randers), huorfra Kongl. Mayttz. Korn udschibess, fire Tönder Korn Rug och Byg, med allerunderdannigste och ydmygeste begering, hans Kongl. Mayttz. Saadan i Kongl. naade ville optage, och hereffter ligesom tillfornn vere och bliffue vores geslige Orden en naadig Herre och Konge. Hermed hans Kongl. Maytt. i den Allerhöyestes beschermelse thill ett lychsalig och langvarig Regimente troligst och vnderdannigst befallendes.

Aff Gassomb Kierche den 15 January 1663*).

Hans Lauritzön m.p.p. Peder Jensön Brasch E Hand, Jens Johansen Kall mp.p. Niels Knudsen Oxe m.m. Söffren Pederssen Asferg mpp. Jffuer Hanssen Abelt mpp.

(Originalen i Bispe-Archivet.)

Nr. 173.

1664. 19, 21 Januar. To Breve om den dræbte Skipper Hans Olufsen fra Norge.

Befaling til Borgemester og Raad at hjelpe Anders Olufsen til Rette mod hans Vederparter, de to Personer, der vare paa Skuden med hans Broder, da denne blev dræbt, samt fængsligen at anholde disse Personer. Haffn. 19 Janv 1664.

Item Befaling til at forstrække Anders Olufsen 20 à 30 Rd[r]. "af voris partt aff dend til pris dömbte Skude och Gods, som hans Broder affg. Hans Olufssen med sig fra Norge udfört hafuer, thil den sag

*) D. d. 5 Febr. 1663 tilbyde Præsterne i Hjelmslevherred 2 Tdr. Rug og 2 Tdr. Byg, kun at Hr. P. Pederssen i Adtzlöff og Miesing maa slippe med 1 Td. Rug og 1 Td. Byg, fordi hans Sogne ere hel ringe, forarmede og öde.

med at udföre anl. samme hans Broders Ombringelseᵛ. Hafn. 21 Janv 1664. (Jydske Register.)

Nr. 174.

1664. 26 April. Om Indqvartering af et Compagni Ryttere.

Frederich dend Tredie etc. Worress Naade tillforn, Effterom wi naadigst haffuer ordineret, at Vorress Oberst Detleff Randzou med sin underhaffuende Compagnie till Hest hereffter udi vorress Kiöbstad Aarhuuss skall logere, Saa er hermed vorress naadigste willie och Befalling, at i giörer dend anordning, at hand for sin egen persohn saa velsom for hanss gandsche Compagnie tillbörlig Huussleye och Stand-Quarteer der Kand bekomme och nyde, Huor med scheer vorress willie, Giffuet paa Vort Slott Kiöbenhaffn dend 26 Apr 1664

Frederich

Udskrift: Oss Elschel. Borgem. och Raad udi Aarhuuss. (Originalen i Raadhus Archivet.)

Nr. 175.

1664. 1 September. Skjöde paa et Hus og Grund bag Klosteret til Skarpretterens Bolig.

Torsdagen den 1 September 1664, nærværende Christoffer Skult K. M. Byfoged, Jens Knudsen Viingaard Byskriver og Jacob Hansen schreder Tinghörer, Borger ibid: samt 8 lovfaste Dannemænd paa Aarhus Byting stod Anders Tommesen, Raadmand her sammesteds "och vdi Haand toeg" Oluff Christennssen Kiemner paa Borgem., Raads og Byens Vegne, soldte etc. "Jt hannss huuss och Eyenndom liggendis bag Closterit her sammestedtz, som strecker Sig fra Huus gaufflen och lanngss henved Adelgaden

imod Niels Thielstis huuss Tolff siellanndtz Allen och fra Planchewerckit fra gaden neder J Haugen J Nör Tiugge och otte Allen, och thuert offuer haugen J wester och öster, Tiuge och Fire Allen til Palle Christennsen schoemaggers huuss, och fra Huusit langss Neder J Haugen wed for[ne] Palless Huuss Fembten Allen, och det med ald Sin rette tilliggelse efftersom forschr. staar, udi Lengde och brede oppe och Nedere, liggesom det nu biugt begreben indheignit och forfunden ehr Slett indtet udi nogre maade undertagit.... til scharpretterenss Residentz her Jbid"...

(Udtog efter Originalen i Raadhus Archivet.)

Nr. 176.

1664. 12 September. Ansögning fra samtlige Indvaanere i Aarhus, betræffende forskjellige Poster.

Stormegtigste Höybaarne Förste Allernaadigste Arfueherre oc Konge.

Efftersom det hafuer behagit Eders Kongl. Mayestet paa sine Kierre Vndersaaters Borgemester och Raadz sambt meninge Borgerskabedz Vnderdanigste begiering i Aarss, att Continuere den forrige huidz eller haune Told, den halfue part til woris hafns Reparation, som baade i sidste Krig saauelsom siden er blefuit heel megit forfalden, Oc dend anden halffue part til Magistraten at perpetuere, Anseende deris ringe tilleg for deris Vmag oc besuerring, huilkit Eders Kongl. May. in October Anno 1663 wed ny Privilegier Naadigst hafuer oss med begafuit, huorforre Borgemester oc Raad, samt alle Aarhusis Jndwaanere Eders Kongl. May. paa det allerunderdanigste betacker, Medens som wij derpaa hafuer Oss forretagit same Privilegier saa och haunens Reparation at iwerkstille, saa wit Aarsens

Thid for windteren wille tillade; Da er oss omsider af Welb. Erick Rosenkrandz Jndlefuerit Eders Kongl. May. bref Daterit den 8 December nesteffter, huorudj Eders Kongl. May. Naad. befaller, Att wii schulle afkiöbe welbemelte Erick Rosenkrandz it huss Staaendiss i Aarss, oc derpaa forschaffe Eders Kongl. May. Rosenkrandzis schiöde, oc det siden ind Rette oc wedligeholde, huis icke, war Eders Kongl. May. oss icke gestendig, dend nylig Naadigst gifuen Privilegia, icke heller den liden schou som til Aars marck oc fædrifft nogle hundrede Aar hafuer werrit beliggende; Mens som saadant falder dend fattig By oc Jndwaanere i disse besuerlige tider, aldt for tungt oc fast Umugligt at effterkomme, som General Krigs Commissario welb. Otte Powisch wed vnderdanigst Ercleringin Martio er tilkiendegifuit, huorudinden ydmygelig er begiert, at betallingen oc fornöden penge dertil, maate findis paa det heele Stifft, som nu fornemmis Naadigst paa alle Kiöbstederne i Jydland, at were giort anstaldt, det tillige med Aarsby at betalle, Medens som Aarhussby for Eders Kongel. May. Naadigste forondte privilegier er blefuen paalagt 500 Rd[r]. at betalle til same husis reparation, i særdelished foruden sin egen anpart, hvorudj at hielpe ey nogen af de andre Kiöbsteder nogit er paabudit, woris fattige By til disto Störe Besuerring, oc den nu heelmegit forfalden Haunn til merkelig Nachdeel, forsömmelse, oc forderfuelsse saa den omsider wil blifue dis besuerligere at hielpe. Jndflyer derforre til Eders Kongl. May. med allerunderdanigste bön oc begiering, at den fattig Byes Jndwaanere saauit for ofuen bemeldte 500 Rd[r]. Naadigst maate bliffue forschaanit, At wj alleniste Maanidtlig deraf maate tilladis woris quota at betalle,

oc de andre Steder i Landet i ligemaade deris Anpart, ligesom udj dett Öfrige, maanetlig fremdelis at continuere Jndtil saalenge for[ne] Summa blifuer welb. Erik Rosenkrandz betaldt, Oc efftersom ingen By eller Kiöbsted i Jylland behöffuer saa stor hielp til deris Hauns opbiugning, Reparation oc wedligeholdelsse, som Aarhuss formedelst at Söen Spiller der ret ofuen paa, och offte wed Jisdrifft, Storm oc det wilde Hauss bylger merkelig Sckade oc Afbreck tilföyis, oc derimoed med diss Störe Omkostning och middel, Continue wil wedligeholdiss, beder derforre udj ald Vnderdanighed, at dend Naadigste oss seniste forondte privilegium, med huidz eller Haune Toldens oppebörsel, Naadigst paa ny maa bliffue Confirmerit, oc Eders May. Tolder, ingen Sckipper for Vdgaaende at Clarere, förind for bemeldte Haune Told blifuer Erlagt som i andre Steder brugeligt findis. Ynsker hermed Eders Kongl. M. oc det gansche Kongelig Arffuehuss it langwarende Lyksaligt oc, fredsommeligt Regimente oc er herpaa it mildt oc Naadigt Suar Vnderdanigst forwentendis*).

Paa Sambttlig Aarhussbyes Jndwaaneris Weigen Eders Kongl. Mai. tro Vndersaattere

Jörgen Juell mpp. Madtz Wærn Egen handt.

Kiöbenhaun den 12 Septemb. 1664.

Hans Kongl. Ma[ts]. Naad. Svar er at Tolderen vdi Aarhuss haffuer sig effter Höistbem[te] Hans M[ts] Naad. vdgiffuen bevilling at rette om Haune Toldens erleggelse naar hand de trafiquerende clareris Datum Canceliet for Kiöbenhaffns Slot den 7 Octobris 1664.

Kragh mpp.

Lest udj Meeninge Almuess Neruerelse Paa Raad-

*) Skrevet paa stemplet Papir Nr. 9 til en Rigsort.

stuen her udj Aarhuus dend 20 Octobris 1664. Sameledis lest for Retten paa Aarhus byting dend 20 October A° 1664. (Originalen i Raadhus-Archivet.)

Nr. 177.

1666. 22 Januar. Skrivelse fra Borgemestre og Raad om Lettelse i den store Indqvartering.

Hans Ko. Ma. till Danmarck och Norge höybestalter Hr. General Krigs Commissarius dend Edele och wellborne Herre Hr Otto Paauisch till Jernet etc. Ydmygge Helsen och beredwillig tienistis Erbiudelse,

Gunstige goede Welb. Herre Hr General Kriggs Commissarius, Efftersom Eders Exelentz haffuer oss till schreffuet, angaaende oss at schaffe her aff Byen, en Maanetss Forstrechning forud aff quartal schaterne, det wi och Straxen haffuer ladett Borgerschabett forstaae, at effter Komme. Da haffuer de aff oss weret Begerendiss wj wille paa deriss wegne. Anholde hoess ederss Exelentz, at de dog maate lindris, Noget med dend storre indquartering de ere, Belagden medt, Nembelig Tuende gandsche Compagnier. Och efftersom wij seer och erfarrer at det och udi sandhed befindiss, de med samme inqvartering offuer deriss, effne er Beladen, for Aarsagis Wi paa deris Wegne, effter deris indstendige Begering hoess ederss Exelentz at anholde. och ydmygeligen Begerer, at denom med det ehne Compagnie. igien Maatte endledigis, Ellerss er det W-muligt schatterne at ind Komme, Anseendiss dend store Fuortrang hoess borgerschabet findis. Saauell Pa Landet her omkring. Det er iche med samme Compagnie, allene giort men war it Compagnie tillforen, För det

Siste, Som och iche wden stoer Bekostning hoess Borgerschabet bleff indlagt Saa at dersom baade dend Jdtzige Storre indquartering. schall Continuere. och Matriculs schatten till Flaadens bygning Foruden denne Maanets Forstrechning, befrögtes. (som dess verre for öyen sees, at byen som Enn stor Deell er öde. Endelig gandsche schall bliffue ruineret. Huor offuer de denom haardeligen beklager, Formoeder Eders Exelentz Gunstig befordring. hoess hanss Kongl. May. till it milt och naadigt giensuar. Det will Gud belönne Och wi for woris Ringe Personner, som Byens Ringe middel. iche Kunde Wnderlaade, dend fatiges Nödtörfft at andrage, Will stedze beflite oss Paa. Huis E. Exelentz till angenemme Thieniste att forrette E. E. Stedse Forbliffuende Pligt willige*).

Aarhuuss dend 22 Januarij Anno 1666.

Borgemestere och Raad
I Aarhuus.

Christen Jenssens Eg. handt, Christian Henr. Petersen mp. Anders Thomessen Eg. handt, Jörgen Juell mpp. Sören Sörenssen Egen handt, Jenss Lassen Egen hand, Carl Christensön Egen Handt

Efftersom stundtlich ordre forwagtis, att det Compagnie som sist ankom, igien schulle söge sit forige Quarter, da wille de saalenge patientere, Jeg formoder att de med forderligste bliffuer hiulpen, Jeg forbliffuer deris Thienstwillige

Otto Powisch mpp.

Wiborg den 27 Januarij Anno 1666

Lest forretten Paa Aarhuss Byeting den 1 Febr. 1666. (Originalen i Raadhus-Archivet.)

*) Skrevet paa stemplet Papir Nr. 9 til en Rigsort.

Nr. 178.

1666. 16 Februar. Bevilling for Lauritz Thorsen til alene at holde et aabent Herberge for Reisende i Aarhus.

(Meddelt af Professor N. M. Petersen.)

Frederik den 3. G. A. W. at wi Naad. haffuer beuilget och tillat, saaoch hermed beuilger och tillader, at oss Elskl. Laurids Thoerssen, woris Skiffteskrifuer i Aarhus Stifft maa tillige udj wor Kiöbsted Aarhus, allene holde et Vstraffeligt obet herberge for de Reigssende der til och fra Byen, och herbergere for billig betalning alle som det aff hannem begierendis worder, huorimoed bem[te] Laurids Thoerssen schal Niude de benaadinger som andre wertshusse her udj Riget Niuder och ere med benaadede, Thij forbiude Vi etc.

Hafn. 16 Febr. 66.

(Det originale Udkast i Geheimearchivet; paategnet: Cass. (casseret).)

Nr. 179.

1666. 16 October. Skrivelse om Skatternes Inddrivelse, der gaaer saa langsomt, formedelst Borgemestre og Raads Ligegyldighed, da de ikke bruge den befalede Execution, men indlægge Exeqver Rytterne i Vertshuse og betale deres Underholdning af Skatten. Dette maa de ikke: de skulle indlægge Rytterne i deres egne Huse, især i Borgemestrenes, og det til al Restans er inddreven etc.

Frederik den 3 etc. Vor Naade tilforn. Efftersom vj naadigst fornehmer, Huorlediss i med stor Restands af denn maanidtlig paabudene Contribution aff Eders bye, schal effterstaae, och det enn deel formedelst Eders egenn Nachlessighed, at J iche bruger dennd anbefahlede Eexecution till Schatterniss Jndsambling, menn schall henlegge Rytterne i Wertshuusse, och aff Schatten betalle dennem deris Exequerpennge, och i ssaamaader, der daglig noget fratager, huor offuer denn iche Rigtig till anbefahlede Thider, fremkommer, Thi er voris Naadigste Willie och alworlige

befahling, att huis i iche Straxenns indforschaffer och Erlegger ald denn Resterende Contribution, Saauel som her effter Maanidtlig i rette tider dennd Clarerer det da hoss Eder sielf wed Execution schal sögis som vedbör; och Exeqver Rytterne indleggis vdj Eders huusse, Særdelis udj Borgemesternis, och der forbliffue paa deris och de Nachlessiges bekostning indtil Skatten Rigtig er aff Clarerit, och paa anbefahlede steder Erlagt, och ei udj nogenn Wertshuuss ind Logeris, eller nogenn Exeqver penge dennom af Schatten at giffuis, Menns huis dennem forordniss, det udj hemelte Maader aff Eder at vdgiffuis och derforuden at stande oss till Rette, for huis schade schattenns Vdebliffuelsse foraarsager udj pengenis Destinerede brug, det Vj och oss Elschelig Jesper Nielssen Hudtfeldt, naadigst haffuer Anbefahlet saaledis at forordne, och i acht tage, och ved slig forordnede Midler, Schattenn tilbörligenn lade Söege, Huoreffter o. s. v.

Khavn. 16 October 1666 Vnder W. Zignet
Fridrich. (Raadhus-Archivet.)

Nr. 180.

1666 . . . . Fortegnelse paa, hvad der blev udlagt Christen Skeel paa Skifte efter Jacob Nielsen.

Dette Effterskreffne er welb. Christen Skeel Jörgennssen, Paa Skiffte stedet effter Sal. Jachob Nielssen fordumb Raaedmand her udj Aarhus, for sinn Fordrinngh Effter att 12 schielinng paa Dalleren aff Kortett er, wdgiort som fölger,

3 Boeder paa Stuessgaade med it gards Auffll udi alle Aarhuss wannge 400 Dr. Enn selffeyer bonndegaard i Elsted som Annders Suennsen och Jennss lassenn paa boer for 300 Dr. Jnndlagt udj

Sal. Jachob Nielsenns gard paa Medelgaade 200 Dr. 1 brunn Tafftis ombhenng med Kappe Silche frannsser omb och it Senng Klede weffuet i gult Sillche 30 Dr. 1 Ny Flamsch Benchediönne for 20 Dr. 10½ Allenn lang med Röed Klede vnder. 1 par finne Kniplings pudvaer 18 Dr. 1 par finne ditto 15 Dr. 1 par finne hörgarns Lagen 2½ brede 13 Dr. 1 par ditto 13 Dr. Summa 1009 Dr. Liger fraa sig 1 Dr. 12 β 5 ₰. Dette for^ne befinndis Richtig effter schifftebreffueds formeldinng, aff bemelte Sal. Jachob Nielsens boe att werre wdgiortt*)

Effter Borg^me. och Raadtz befalling
Jennss Knudssen Wiingaaard mpp.

Paa Ryggen læses: 1666 den 23 Jullius war Jens Nielssen och Jens pedersen paa Estrup och schulle tillbyde Velbördig Christen schiell sin Lod Sedell och Martinnus da iche Paa sin hosbonds Vegne ville anname den. (Raadhus-Archivet.)

Nr. 181.

1668. 27 Juli. Befaling til Borgemestre og Raad om en Afgift af Salt m. m.

Rescr. Da Tidernes Fornødenhed udkræver, at Flaadens Udrustning skal fortsættes, og der desaarsag er udskrevet et Antal Öxne af alt Jordegods i Danmark og Kiöbstæderne ikke skulle forskaanes, saa skal Aarhus levere 312 Skjepper godt Spansk Salt til Proviant-Commissairen Nicolaus Bönnigh, hvem de desuden i alle Maader skulle assistere ved Slagtningen og Nedsaltningen etc., saa han ikke skal klage derover. Aarhus skal desuden skaffe Slagtere til at slagte Qvæget og vederhæftige Mænd til at see efter Slagterne, Salterne og dem, som nedpakke. Magistraten skal til Skat-

*) Skrevet paa stemplet Papir Nr. 9, til en Rigsort.

kammeret "til vorris Kammer Raad och Renntemester oss Elskel. Mogenns Friis til Boller och Faurschouff", (indberette?) hvor mange Lispund Kiöd der kommer af hver Oxe og hvad Smaamaden aparte belöber ... Byen skal fremdeles levere Pakhuse, Arbeidsfolk, Vogne, Aske at beströe Huderne med o. s. v. o. s. v.*) (Udtog efter Originalen i Raadhus-Archivet.)

Nr. 182.

1669 . . . . . En Arrestation.

Da Borgemester Jacob Sörensen vilde arrestere sin forrige Tjener, Povel Knudsen, nu i Tjeneste hos Vilh. v. Marselis paa Havreballegaard, gik han ind til Capitlets Ridefoged, Jens Huass, huor P.K. just var, med en dragen, krum Sabel i Haanden og havde med sig to af Byens Tjenere, ogsaa med dragne Kaarder. Borgemester sagde til Povel Knudsen: "giff dig Du schalt gaae i Kjelderen" . . og saa satte de P. K. i Kjelderen. Beskyldningen var Mangel i aflagte Regnskab. (Raadhus-Archivet?)

Nr. 183.

1672. 6 Juni. Indretning af en Brand-Ordning.

Raadstu-Placat, at alle Murmestere og Tömmermænd, som ere Mestere, skulle være Brandmestere og tildeles visse Districter, hvori de skulle visitere Skorstene, Kakkelovns-Rör, Bagerovne, nedslaae de ulovlige, og besörge Foder etc., som sidder for nær ved Ildsteder, bragt bort, og i Ildebrands Tilfælde möde med deres Svende for at redde. Dette skulle de ikke

*) Rescript 23 Decbr. 1670, da Nicholaus Bennich havde klaget over, at Staden Aarhus endnu stod til Rest, med hvad den skulde levere til dette Slagterie, saa befales Borgemestre og Raad ufortövet at clarere eller at lide Execution.

gjöre eengang, men ideligt og stedse, naar fornöden gjöres. For det Arbeide, de herved have, skulle de have Tilladelse at indrette, begge Professioner under eet, et Laug, for at afholde udenbyes Mestere og Uberettigede fra at gaae dem i Næringen.

(Raadstu-Copi-Bog.)

Nr. 184.

1672. 13 Juni. Om Inddrivelse af de resterende Skatter.

Efftersom til Lovenss Rividering Baadtzmendtz Vdreedning for it Aar ssaavelsom Slagteriedtz Beskostning fra 1667 hidindtil, Badschier Kiste, trompeter, gammel gield med Andet mere effter Kongl. naad. Befalinger her aff Byen store Summer er vdgiffuen huortil ingen Anlaug eller ser Skatt er Paabuden medenss aff de andre paabudne Quartaller er betaldt, Saa aff quartalschaterne dessen Summa endnu Resterer oc Byen Jdelig vorder exeqveret fore och Saassom meeninge borgerschabet Saadant nogle gange er Vorden foreholdet och doeg ingen Rett Slutning och resolution aff dennem er tagen och giort, Da ere vj foraarsaget at driffue det til Nogen Ende och Byen en gang for alle for ssaa Mange och store Bekostninger, som Byen ved idelig Execution paaföriss til Byens Restes Clarering at befrie, Och derfore hermed befaller dette Aars Taxerere at de Straxssen forfatter it richtig Mandtall och Tayst offuer ald Byen til offuenbemeldte Quantum, som kand bedrage offuer 1060 Rd[r]. at erstatte igien huiss aff Quartalerne dertil er tagen och det förstkommende Torssdag paa Raadstuen fra Eder under ederss Hender leffuere Saa frembt J iche Selff vil vere tiltencht at tage imod Executionen och vi der paa Kongl. Maist och Byenss Vegne vere foraarssaget

dette hoss eder at söge. Huiss aff Restandtzerne Jndnu kand ind bekommiss enten aff geisslig eller verss-lig Skall Komme Byen i almindelighed til goede Saa schal det och vere Borgerschabet frj fore at Jgjennemsee alle Kiemnere Regenschaber Siden Matriculen paakom at dee deraff kand see huor til schatterne er anvent och huem der staar tilbage. Datum Aarss den 13 Juny 1672.

Jesper Nielsen Hutfeld, Jörgen Juul, Jacob Michelssen, Sören Sörensen, Jenss Veyerslef, Jens Lassen, Jens Christensen Basballe, Carl Christenssen, Rass Tögersen.

(Raadstu Copi-Bog.)

Nr. 185.

1681. 12 Februar. Om Skolernes Tilstand i Aarhus Stift.

Aarhus. Rect. Niels Nielsen Krog: "Disciplernes Tal er nu omstunder heel ringe moed forrige tiider at regne da in Classe Rectoris i forrige tider hafuer været ofuer 80 Disciple, (nu 17 Disc.) dog forhaabes at schulle tiltage, naar forælderne kunde fornemme dend Christlige höye Öffrigheds faderlige Omhu for scholerne at hielpe paa foede". Antal nu 95 Disciple i 6 Classer. Horsens. Rector Knud Oluffsen: "Disciplene, som Scholen nu freqventere, ere 39, af hvilke de fleeste ere fattige Börn. At Freqventzen er icke större, volder, at folckene her i Byen, som Börn hafve, ingen synderlig Lyst hafve at holde deres börn til Latinske Schole". Randers. Rector Laurentius Erasmi Morsletius. Disciplenes Tal 45 (i fire Lextier), som nu findes udi Scholen, endog det Tal offte forandres formedelst en Deel ere fattige folckes Börn, som nu holder ved Scholen,

nu reyser derfra efftersom Forældrene ey hafver de middel, hvoraf de dennem frem kand holde". Mariager. Rect. Johan. Eschilli var alene med 1 Hörer. "Disciplenes Tal udi Scholen hafuer i disse Tider meged aftaged til 26 eller 28 Personer, fleere og ferre, formedelst fattige Forældres Vilchor ere ringe og scholens beneficia ichun faa og smaa. Tilforn for disse Tider, haffuer her vel været god freqvens, da 60, da 80 Disciple. Der er og Tid effter anden kommen mange gode ingenia heraf Scholen, som endnu her og paa andre steder leffuer Præster, Borgem., Raadmænd, Studentere og i andre Bestillinger, som vel ellers uden Scholegang her paa Stedet iche vare komne saa vit, formedelst forældrene iche kunde formaa at holde dennem paa andre Steder, före de hafde lagt nogen Grund, og kunde kjendes huad haab der var om dennem". Hobro. S. L. Quistius R. (uden Hörer). "Discipler som freqventerer Skolen, er nu en Snes, meere eller mindre iblant, lige som de effterhaanden dimitteris til de store Skoeler, og fattige Folch kand formaae at holde deris Börn til Bogen". Grenaa. Rasmus Mickelsön Rector (1 Hörer). "Nu ere her i Skolen 38 Discipler, de 14 sidde i Skole Mesterens Lexie de andre i Hörerens. Deres Vilkor er ringe saa den största Deel af dem ere saa fattige at de höyeligen behöfve Skolens beneficiis, Forældrene formaae icke for deris store Fattigdoms skyld deres Börns Studia at fortsætte, som de gierne vilde i Særdeleshed naar deres Börn herfra til een anden og höyere Skole skal fremsendes". Ebeltoft. Jacob Christensen Clementin R. "Udi Ebeltoft Schole ere ingen Hörere, allene hafver Scholemesteren en tjener, som lærer Börnene först at kjende Bogstafver, stafve och Læsse ..... Freqventerer nu

udi Ebeltofft Schole henved 24 Discipler, undertiden fleere, undertiden ferre effter Tidernes och Forældrenes tilstand, som meestendeelen hafver ringe middel at holde deris Börn til Scholen med, ssaasom og Börnene dertil ingen Lyst eller Villie hafver, de fleeste betler, fisker och anderledes ere om deres Lifves ophold". Skanderborg. E. C. S. Schandrup, Rector (ingen Hörer). Confluxen er 24 à 26, "sær flere sær færre lige som Betletiden ("Betle" er raderet ud, men læses dog tydeligt nok) dennem deris scholegang kand tilstede"..

(Udtog efter Originalen i Bispe-Archivet).

Nr. 186.

1681. 20 November. Antagelse af en Skibstömmermand.

Ved et Brev af 20 November 1681, undertegnet af Borgemestre og Raadmændene og 12 Skippere og Borgere, beskikkes Mester Peder Siuertsen von Churlandt til Skibsbygmester i Aarhus. Han skal stedse have 8 Tömmermænd ved Haanden til Skibenes Reparation,eller flere om fornödent gjöres. Han skulde have alt Arbeide, som forefaldt, og han blev efter hans Anmodning fri for al borgerlig Skat og Tyngde.

(Raadstu-Copi-Bog.)

Nr. 187.

1682. 23 Februar. Möllens Forhold til Byen m. m.

Formedelst den Uvillie, Borgerskabet havde ladet see derover, at Mölleren Jens Jensen Vissing havde taget et toppet Fjerdingkar af en topmaalt Td. Rug og Malt i Toldkorn, saa gjör han Aarhus By fölgende Propositioner: 1. Dersom man vil sende sit Korn til Mölle med Strygmaal, da vil han nöies med et ströget Fjerdingkar i Told. 2. Dersom man hellere vil

betale med Penge, da vil han male Rug og Malt for 1 β Skjeppen i Malelön. 3. Da Hs. Maist. har solgt Möllen for aarlig Landgilde 468 Tdr. Malt, saa tilbyder han Byen Möllen for denne aarlige Afgift, naar man vil holde Möllen ved lige. 4. Hans Fader har taget Möllen af Hs. Maist. i Betaling for 9440 Rdr., dersom Byen hellere vil kjöbe Möllen for denne Sum, vil han afstaae den, uagtet han har anvendt meget paa dens Forbedring. Den har i hans Faders og i hans Tid ikke kunnet forrente mere end 2 pCt. etc.

(Raadstu-Copi-Bog.)

Nr. **188.**

1685. 11 August. St. Olai Marked nedlagt og afskaffet.

Rescript: At istedetfor det Marked, der plejer at holdes i Aarhus paa St. Olai Dag, skal der nu holdes to, det ene den 22 Februar og det andet den 12 October.

(Raadstu-Copi-Bog.)

Nr. **189.**

1686. 26 Mai. Straf for at have sögt Hjelp hos en Troldqvinde.

Den 26 Mai 1686 dömte Tamperretten i en Sag, "Da effterdj for os beviises, at Mette Sörensdaatter har sögt en Troldqvinde (Som nu for sin Misgjerning er brendt) ved nafn Gye Nielsdaatter, at hun hende skulde samle i Egteskab med Jens Sörenss(en) i Strandhusit, huilket hun ok self for Retten ikke har kundet benegte .... bör i sin Sognekirke stande aabenbare Skrifte, ock ellers være under gifuen den verdslige straf, som den Kongl. Lou omformelder.

(Bispe-Archivet.)

Nr. 190.

1686. 29 Juli. Raadstu-Vidne for den ærbare, meget vise og kunstrige Mand, Christian von der Werf, Oculist, Sten- og Brok-Snider, "wohnhaftig" i Veile.

Borgemestere og Raad udj Aarhuuss, gjöre hermed for alle vitterligt at Aar effter Christi Födtzel 1686 Thorsdagen dend 29 July paa Aarhuuss Raadstue for oss erschinnede den erbahre meget wiiss og kunstrige Mand Christian von der Werf Oculist, Steen og Bruch Schnider Wohnhafftig udi Weile og Var vores Attest och Kundschab begierende anlangende huiss Patienter hand her paa Stedet haffuer under sin Cuur hafft og Nest Gudtz naadige Bistand lycheligen og vel cureret thil dessen Beuissning hand og nu her for Retten med sig hafde, en huers til hannem gifne Attester, end og en Deel som self i egen Persohn samme tid lod sig finde. Fremkom for Retten Rasmus Christenssen Smed, Borger her i Byen gaf tilkjende huorledes Mester Christian von der Werf hafde afschaaren en Geuext, paa hans wenstre Arm vog 1½ schaalpund, og hannem meget lykkelig og vel igien lægt og cureret saa hand derfor siger hannem beste Thach. Endnu frem komb for Retten Christen Hermandsen Mahler, Borger her i Byen, og gaf tilkjende at bem. Mester Chr. v. d. W. hafde schaaret hans liden Sön, som var 5 Aar for Bruch og hannem til den 9de Dag nest effter Lychelig og vel cureret, saa hand derfor tacher hannem got. Noch frem Kom for Retten Rasmus Værn Borger og Handelsmand ibid., og gaf tilkjende at meerbem. Mester v. d. Werf hafde schaaret Jörgen Anderssen i Mygen Mölle hans Sön 3 Aar gl. for Bruch, og hannem meget lyckelig og wel cureret, saa hand derfor tacher hannem got. Fremblagde

nu bem. Mester Chr. v. d. Werf efterschrefne welfornehme og welagtbahre Gotfolck deriss Attester og Kundschaber paa hanss lyckelig og vel forrettede Cuur, nemblig Jenss Jacobssen Skifholmb Borger, og fornehme Handelssmand her i Byen, hanss liden Sön 15 Vgger gammel Skaaret og cureret for Bruck, og igjen stillet paa frisch foed 8de Dagen effter Skjæringen; Lauritz Pedersen Borger her ibm. hanss Sön udj 5te Aar Skaaret for Bruck og 9de Dagen effter stillet paa frisk foed; Nielss Ollufssen paa Endelafue, hanss Sön 3 Aar gammel skaarit for Bruck og 11te Dagen efter igjen stillet paa frisk foed; Peder Thomessen i Fuolby hanss Sön 15 Aar skaarit for Bruck, og 8de Dagen nest efter gaaed huor hand vilde; Kiersten Pederssdaatter i Elsted hindiss Sön udj 3die Aar, skaarit for Bruck og 8de Dagen efter stillet paa frisk foed; Michel Rassmussen af Thundöe, foeget sammestedss, haus 1 Aar gammel Sön hafde Jt W-manerlig Hareskjör i sin offuer Mund, og Ganen gandsche sönder, huilchet hand Lyckeligen og vel curerte og igien paa frisch foed stillet, 14 Dage efter; Rassmuss Jenssen i Skeyby hauss Barn, som hafde it Hareschiör i dend Ofuer Mund, derfore Lyckelig og vel curerit; Anderss Jacobssen boendes paa Bodholt ved Wiiborg, som hafde en stoer schade af Kræft i sin Neder Mund, huilche blef hannem den gandsche Hage afschaaren, med sambt Lippen, til det bare Been, og igjen udj 3 Vggerss forlöb efter, Lyckeligen og vel curerit, som hand aldrig hafde haft nogen Bræck, menss fuldkommen Hage og Lippe, som tilforn, sampt og Peder Rassmussen Todberg, Borger og Schipper her i Byen, hanss Daatter, 3 Aar gammel afschaarit en Wext under hindiss höyre Foed,

huor med hun var föd, og hinde derefter 14 Dagess forlöb, meget löckelig og vel paa frisch igijen stillet, foruden mange andre adtschillige Suagheder og tilfælde indwortiss og wduortiss, hand Een og Anden baade her i Byen og udenfoere, hafuer hiulpet og curerit i medenss dj Trinde fierding Aar hand her paa Stedet haffuer været, huorfore vj hannem voriss Attest om sin velforhold her i Byen, sampt hanss (Nest Gudss naadige Bistand) meget berömmelige og kunstrige fuldbracte Cuur paa ofuenbemeldte og flere andre under sin Haand hafte Patienter, gierne meddeeller. Falder derhoss til alle og enhuer efter Stand og Condition, som oft bemeldte Mester Christian v. d. Warf forekommendiss worder woriss respective tiennestwenligste Bön og Begjering, de hannem til det beste wilde befordre, saa og ladendiss hannem frj og w-behindret til Landss og Wandss passere og repassere, huor hanss retferdige Reisse sig begifue kand. Sligt forskylder wij altid gierne igien mod alle og enhuer, Oss skall paa beflicte at erkjende og aftiene. Detz til Vitterlighed" etc.*) (Raadstu-Copibog.)

Nr. 191.

1686. 3 November. Om Barselkoners Kirkegang og Indledning, der var ved at gaae af Brug.

Mag. Henrich Blichfeld og Morten Herlov til Domkirken supplicerede Hs. Maist. i Anledning af, at det hidtil havde været Skik i Aarhus, at Barselqvinder lode sig indlede og med Fölge offrede paa

*) Den 8 Septbr 1711 fik Salmon Pouelssen von Qvoten, Oculist Sten og Broksnider, der "med sine Medhavende" havde skikket sig ærligt og vel her i Byen, en lignende, dog mindre höitravende Attest. Han havde opereret 2 gamle Koner for Stær og skaaret et Kræft-Saar af en Mands Læbe etc.

Alteret, indtil for faa Aar siden nogle Særsindede undsloge sig derfor. De söge om, at det maatte paalægges Stiftamtmanden, Magistraten, men især Kong. Maist. Byfoged at vaage over, at den gamle Skik vedligeholdes. Hs. Maist. vilde derved ikke blot vise sin store Naade mod "os fattige Guds Ords Tjenere", men ogsaa mod Menigheden: "hvis Enighed oc Rolighed endog heri maatte conserveres, da den Rige maatte tilholdes at bruge her udj samme Skikke som den Fattige".... 3 Novbr 1686.*) (Bispe-Archivet.)

Nr. **192.**

1687. 19 Februar. Befaling at sende gamle Documenter m. m. til Thomas Bartholin, som deraf skal indrette og forfærdige Værker over Rigernes Antiqviteter og Historie.

Chr. den 5. Wor Naade tilforn, Eftersom for os allerund. er blevet andraget, hvorledis paa mange stæder udi Stigts Kisterne, ved Capitlerne, Kirkerne, Skolerne oc andre saadanne stæder i vore Riger oc Lande schal findes adschillige gamle Breve, Documenter oc Böger, som til de dansche oc Norsche Antiquiteters opliusning, i sær udi dend geistlig Historie, meget skulle kunde forhielpe, hvilke voris Justits Secreterer oc Antiqvarius oss Elskel. Thomas Bartholin allerunderd. formeener at kunde være hannem til stor Bistand til at indrette oc forferdige disbedre de Vercker angaaende voris Rigers Antiqviteter oc Historier, som hand efter voris allernaad. Ordre under hænder haver, Da er voris allernaad. Villie oc Befaling, at Du

---

*) Efter en lös Seddel blev denne Ansögning bevilget den 18 Januar 1687, og Befalingen om Barselqvinders Indledning fornyedes atter den 25 October 1709, da Sognepræsten Mag. Lauritz Thura og Mag. Joh. Matth. Hammerich havde klaget over vedvarende Overtrædelser i denne Henseende.

strax med flid lader eftersee udj Stigts Kisten oc paa andre stæder i dit anbetroede Stifft, hvis gamle Breve ante reformationem, Documenter, Böger, saasom annales veteres, Chronica, Monasteriorum Breviaria, Missalia etc. der maatte findes, oc bem. voris Justitz Secreterer med forderligste dennem tilsender, at hand der af kunde uddrage oc sammensancke etc.... Kjöbenhafn den 19 Febr Anno 1687.

Christian

Luxdorph.

Udskrift: Til Dr. Erich Grave etc.

(Originalen i Bispe-Archivet).

Nr. **193.**

1689. 11 Marts. Angivelse til Kop- og Qvægskat.

Tilkommer mig Vnderskrefne effter Kongelig Matz Naadigste forordning, at betahle udj Kop og Quægschatt for induerende Aar

Mig og min Kieriste	24 Rd.
Trej Börn	18 –
To Piger og en Gaards Karl . .	6 –
To Postwogenn Heste	2 –
Fire Kiör	2 –
En Gied	» – » – 4 ß
Sex Faar	» – 1 ℔ 8
	52 Rd. 1 ℔ 12 ß.

Datum Aarhuus den 11 Martij 1689.

Jesper Nielssen Hutfeldt.

(Originalen i Raadhus-Archivet.)

Nr. **194.**

1692. 11 October. Forbud mod Hverving af Söfolk, ved Livsstraf.

Rèscript: At ingen Fremmede, eller Indenlandske

paa deres Vegne, maa understaae sig i Aarhus at hverve Söfolk under Livsstraf, hvilken baade Hververen og den, der lader sig antage skal være undergiven ..... (Raadhus-Archivet. Udtog.)

Nr. **195.**

1692. 15 November. Klage over Baron Marselis, der opkjöber Erter.

Borgerne klage til Borgemestre og Raad over Hr. Baron Constantin von Marselis, der ved udsendte Bud havde ladet opkjöbe alle de Erter, han her i Egnen havde kunnet overkomme, ladet dem före til Oplag paa Marselisborg, og stod nu i Begreb med at indlade dem i 2 Fartöier, som han dertil havde fragtet, alt tvert imod Byens Privilegier.

(Raadstu-Copibog.)

Nr. **196.**

1694. 2 Januar. Dr. Ebling andrager paa at faae noget Vist af Byen aarligt.

WelEdle og welwise Borgemestere og Raad, Sampt höiagtbahre, og welfornemme Borgere og Indwohnner udi Aarhuus. Huor höilig en Medicus her i Stiftet reqvireris, remitterer Jeg til en huers Judicium, har derfor effter adschiellige fornemme gotfolchis anledning og begjæring sögt hans Kongl Maist[s] allernaadigste Bestallingsbref som nu allerede er Publicerit, Menns som ingen Medicus Provincialis af sin Praxi alleene kand subsistere, huor for de fleste om iche alle Medici Provinciales nyder Jt wist qvantum besynderlig af dend Bye, huor de Residerer af Aarsag Jndwohnerne har dend nærværende j paa Komme Smitsomme, saa wel som andre sygdomme i dend sted de omkringboende maae med Heste og wogne giöre

Bekostning paa at lade dem hendte, Altsaa understaar ieg mig her med for eder samptlig at Proponere, om i mig her af Byen noget aarlig vil forunde, der som jeg Resolverer mig her at Residere, forwentende her paa eders fuldkommen Resolution som altid forblifuer eders ydmygste Tjennere

Aarhuus den 2 Januar 1694.

Johan Ebling
M. D.

(Raadstu-Copibog.)

Nr. 197.

1699. 7 April. Kongelig Befaling til Ophjelpning af Skole-Disciplinen.

Chr. den 5. "Gjöre alle vitterligt, at efftersom Wi Komme vdj Erfaring huorledis vngdommen vdj schollerne paa en Deel stæder vdj vorre Riger schal verre hengifuen til formegen Frihed, og lade sig forföre i Drik og Daabelhuse til adschillig Usömmelighed, hvorfra, naar de ved nogen alvorlig Disciplin kaldis, de da schollerne schal forlöbe, og sig enten vden Testimonia til andre scholler begifue, eller vorre Riger undvige og deponere andre steder, eller og lade sig vnder Militien antage, og bogen slet forlade".... under 1. 2. 3. 4 befales at saadanne Disciple ikke maa deponere fra andre Skoler; gaae de til fremmede Stæder, da udelukkes de fra Embede; gaae de til Militsen, da skal Hvervingen gaae tilbage etc. 5. Da Disciplenes Uskikkelighed for en Del reiser sig deraf, at Lærerne i Væsen og Klæder ikke ere som de burde, ikke leve ordentlig, ikke residere ved Skolerne og Kirkerne etc. etc. saa befales nu det fornödne imod al denne Uorden. (Udtog efter Raadstu-Copibog.)

Nr. 198.

1694. 9 Juli. Klage fra en Barber over Indgreb i Næringen m. m.

Gregorius Boufein indgav en P. M. til Magistraten, angaaende Indgreb i Næringen af forskjellige især Albert Tilmand, der dog af Hs. Maist. allernaadigst var forundt at betjene Holstebro og Lemvig, og Herman Barber, der ikke var Borger og dog hængte Bækkener ud, som en "bestilede og aproberede Chirurgus"; han mener at ikkun to kunne leve af Kunsten. Efter at han nu har tjent Hs. Maist. til Lands og Vands for en Regiments Chirurg, og for mange Aar siden er examineret af Dr. Köbte (?), Dr. Hammering og 4 Chirurg Mestere og befunden dygtig i at lave "Konstens Emplastra, Vnguenta, Olietäder, Wund-Balsamer og andet", saa tilbyder han sig endnu at underkaste sig en examen rigorosum af Dr. Johan Ebling Provincial Medicus, Dr. Herman Grubbe i Hadersleben og Dr. Frantz Reenberg i Aalborg i Magistratens Overværelse. Naar han saa tilligemed den anden, som Magistraten kan udvælge, har underkastet sig denne Examen rigorosum, og disse to alene maa være her i Byen, vil han betjene Hospitals Lemmerne og de Fattige gratis, kun at Medicamenterne godtgjöres efter Dr. Eblings Approbation.

Magistraten erklærede, at de ikke kunde forskyde nogen af de her boende: den ene var en gammel Mand og edsvoren Borger, den anden var barnföd her og en Chirurgs Sön, de have fremvist deres rigtige Lærebrev og de paastaae, at Gregorius Boufein, som fremmed selv tredie er kommen her til Byen, ogsaa skal fremvise sit Lærebrev.

(Raadstu-Copibog.)

Nr. 199.

1696. 13 Februar. Erklæring om Markederne i Aarhus.

I en Skrivelse til Etatsraad Moth erklærer Magistraten, at her holdes 3 Markeder, det ene St. Olai Dag varer i 14 Dage, paa hvilket Samsingerne ere berettigede at kjöbe deres Brændeved og "Kohl" (Kul). De andre to ere Fæmarkeder og ikke til stor Nytte for Byen. Det ene holdes den 22 Februar, det andet den 12 October; dersom det sidste maatte holdes 8 Dage senere, da var det gavnligere. (Raadstu-Copibog.)

Nr. 200.

1696. 3 April. Erklæring angaaende to Jöders Ansögning om at maatte nedsætte sig i Aarhus.

"Allerunderd. Erklæring paa Mathis Jacob Leve Jödiss Suplic for hans 2 Sönner her at boe": "Dend sidste her i Eders Kgl. May. Kjöbsted Aarhuus boende Jödde, hand falerede, og her fra bortreist och tvende andre Jödder fast for Armod kort tilforn af Byen bortflöttede Ville Eders Kgl. May. allern. behagge, Byen for saadanne Jödder naadigste at forschone var det Byen og Kiöbmendene i deris Næring meget tienlig"...
(Raadstu-Copibog.)

Nr. 201.

1696. 10 October. Om Frikjörsel af Ryttergodset.

Skrivelse fra General Commissariatet af 10 October 1696 til Sessionen i Skanderborg. Af Specification over Egterne ved Jörgen Rantzaus Regiment saaes det, at der til Rye Mölles Forbedring var brugt 250 Vogne i dette og 310 Vogne og 24 Bönder til "Plitzfolk" i forrige Qvartal, samt 80 Vogne af Oberst Prehns Regiment; derfor vil Gen. Com. have Sessionen erin-

dret, at den ikke saa aldeles hengiver Bönderne til Möllerens Hoverie, "helst effterdi deels af I goede Herrer Self, ved senest overleverede Commission, iblandt andet, har sat Böndernes Frihed for alle Slags Hoverie, til et Fundament af deris Conservation, hereffter uden videre Hjelp præstanda at præstere, som og af des Aarsage allernaadigst approberet og ved Forordningen er publiq gjort" etc. (Stiftamtets Archiv. Udtog.)

Nr. **202.**

1697. 19 April. Ansögning fra flere Haandværkere om Afskaffelse af alle Markeder.

Den 19 April 1697 sögte Skomagere, Hattemagere, Dreiere og Bagere (ved Fuldmægtig) og 1 Pottemager om at faae alle Markeder afskaffede, fordi Udenbyes förte saa meget ind i Byen til Skade for de her boende Haandværkere, hvis "Tilstand hos de Fleeste er gandsche slet, og ofver alt saadant, ey kand Svare naadigst paabudne Schatter, og Byens Udgifter, som tilforne og endnu gierne vilde." De bede om, at dersom de ikke kunde opnaae andet, det da maatte bevilges dem, at det Marked, der holdes den 22 Februar maatte forandres derhen, at det holdtes med Heste og Qvæg alene.

Paa den samme Ansögning er afskrevet Copie af en Forestilling af 7 April 1697 fra 29 Borgere, störste Delen Kjöbmænd, hvori de meget prise Markeders Gavnlighed for Byen, de önske at Hs. Maist. vilde forunde Byen flere saadanne Markeder; "thi huor noget selges feyler icke noget igien hoss Een och anden kjöbes".

Magistratens Erklæring, d. d. 17 May 1697, gaaer ud paa, at Markeder ere gavnlige og bör bibeholdes.

(Skomager-Laugets Archiv.)

Nr. 283.

1698. 12 Marts. Rescript om en Taxt for Skarpretterens Forretning. Item at Övrigheden og deres Hustruer, saa og Borgere og Borgerkoner skulle indfinde sig, naar Natmandens Kone kommer i Barnsnöd, og være hende behjelpelig. Ligeledes skulle de overvære Natmandens Barnedaab, Ligfærd m. m.

Christian den Femte etc. Saasom vi komme i erfaring, hvorleedis Skarp Retterne her j Vort Rige Danmark naar de nogen execution paa Misdædere skal forrette, skal de, uanseet de nyder deris ordinaire Bödelpenge, drive deris Salarium saa höit, at Sagsögerne med de store omkostninger som gaar paa processerne oc Misdedernis underholding oc Varetegt det icke skal kunde udstaa, Saa tilskicke vi Eder herhos en Taxt, effter hvilken Skarp Retterne for saadanne deris exsecutioner skal betalis oc lade sig nöye, oc er voris allernaadigste Villie och befaling, at naar nogen Misdeder af Eder blifver tilkjendt at lide oc udstaa exsecution af Skarp Retterne J da udj Eders Domme udtryckeligen indförer hvad Skarp Retterne effter ovenskrevne Taxt for sine forretninger bör at nyde, hvilke J oc Byfogden der i Byen til allerunderdanigst effterretning strax haver at tilkjendegive, oc til dend ende hannem rigtig Copie af Taxten at meddele; oc som ellers for os allerunderdanigst er bleven andraget at övrigheden j een deel Kiöbsteder oc deris hustruer skal unddrage sig fra at vere tilstede ved Natmændenis Börnedaab oc Ligsbegravelser, i særdeelished naar Natmændenis Qvinder kommer i Barnsnöd at de da ingen hielp skal have af Jordemödre eller af öfrighedens oc Borgerskabets Hustruer, men maa saavel dertil som til Liigbegiengelser oc Barnedaab med stor Bekostning forschrive folck andensteds fra af deris Vilkor; saa befalis Eder hermed, at J oc Eders Hustruer

icke maa veigre Eder udj ved Natmandens Börnedaab eller Liigbegiengelser der paa stedet at vere overværende, saa offte J derom bliver anmodet, men Borgerskabet med Exempel foregaa, som J haver at tilsige, sig oc derved naar det begieris, at lade finde; deslige ste at Eders og Borgerskabets Hustruer, saavelsom Jordemoderen paa Ansögning, indfinder sig, naar Natmandens Hustru kommer i Barnsnöd Dermed skeer vor Villie; Befalendis Eder Gud, Skrevet paa vort Slot Kiöbenhafn den 12 Martij Anno 1698

Under vort Zignet

Effter Hans Kongl. Mayst. allernaadigte ordre og befaling.

M. Moth

Udskrift: Til Magistr. i Aarhuus.

Allerunderd. læst paa Aarhuus Raadhuus d. 18 April 1698 for Borgerskabet. Allerunderd. læst paa Aarhuus Byeting den 28 April 1698.

(Originalen i Raadhus-Archivet).

Nr. 204.

.... Formular til Taksigelse ved Ligbegjængelser.

Hans (Hendes) Effterladte Höybedrövede lader alle og enhver i denne anseelige Fölge ydmygst og ærbödigst, hver efter sin Stand betakke, saavel for den Godhed og Bevaagenhed, de har ladet see for hans (hendes) Salige i hans langvarige Svaghed, som og for den sidste Ære at geleide hans Lig til sit Hvilested, og forsikkrer at have samme i taknemlig Erindring — eller: og forsikkrer samme i alle muelige maader skyldigst at afftiene.

(Af Saml. af Testamenter ved Ligprækener i Aalborg Stifts-Bibliothek.)

Nr. 205.

. . . Udtog af Byfogdernes Regnskab.

Aar.	Summen af de indkomne Böder etc.	Passagerer ved Færgelöbet.	Tilf. af Leirmaal.	Tilf. af Slagsmaal og Bordag.
1650	. . . . . 13½ Rd.*)		4	2
Fra 1 Jan. 1674	til 1 Jan. 1675 var Indtægten 28 Rd. 2 Ort 9 β	265**)	3	2
1675	22 – 1 – 5 –	103	2	3
1676	41 – » – 3 –	127	Mangler. (1676–1683)	8
1680	43 – » – 8⅔ –	70		9
1681	25 – 2 – 11 –	83		
1682	14 – 1 – 7 –	95		Mangler. (1682–1705)
1683	43 – 2 – 4 –	92		
1691	99 – 3 ℔ 13 – (1691–1692)	167	9	
1692		206	5	
1693	95 – 1 ℔ 7 –	88	8	
1694	38 – 3 ℔ » –	204	1	
1695	51 – 2 ℔ 7 –	244	6	
1696	53 – 3 – » –	132	7	
1697	102 – 4 – 9 –	217	6	
1698	120 – 4 – 10 –	225	7	
1700	56 – 4 – 15 –	95	5	
1701	82 – 5 – 10 –	156	5	
1702	67 – 1 – 10 –	122	15	
1703	49 – 1 ℔ 11 –	51	12	
1704	51 – 5 – 15 –	95	9	
1705	32 – 2 – 6 –	86	9	

(Raadhus-Archivet.)

*) Anno 1650 den 5 October leffuerit forne Lauris Rassmussen forne Penge (13½ Rd. ÷ 10 pCt. til Byfogden) her paa Raadhusset, huoraf dend halfue part bleff lagt i Byens Kiste, och dend anden halffue-part Sören Söffrenssen Byens Kemmener tilstillet at före Byen til Regenskab.

**) Af hver Fodgjænger, som förtes over fra Jylland til Sjelland, betaltes 1 β til Kongen, hvilken Afgift indkrævedes af Byfogden.

Nr. 206.

. . . **Et Par Notitser af Kæmner Regnskaberne m. m.**

1622. "Skall Opberis denn Aarlige Skatt wdj Curant Mönt beregned huer daler thill v ℳ d. aff Niels Laurizönn Roedt. Att. Agtis den som staar for 4 ß Skall Thagis v ß slette wndtagen forskaadit Skall opberris i slett Penge." Den aarlige Skat var "97 Dlr 1 ℳ 12 ß Corant möntt Ehr vdj slette Penge 1 C^t xxi½ Dlr. 1 ℳ 4 ß". Forskud var 171 Dlr. 14 ß.

"1622 den 13 Jullij andttuordet Wilhem Worm Borgemester den tid hand drog til Kiöbenhaffn att forhuerffue Breff hoss Niels Pallissen paa dj pening, som var giffuit til Aarhus iiij Rd^r. Den 15 Julij Andtuordit Söffren Byesvend til den Adelsperson som war fangen i törkj ij RigsD^r. Jörgen fullen for Canselers frue hand förde til Sambsöe 1½ ℳ. 31 October gaff 1 Mand aff franckrige til hans Sön som war fangen i törkiet ij RigsDr. Den 18 December gaff en karll som var fangen vdj törkj 1 slet Dr." Dette Aar var der paa Byens Vegne udgivet 179 Maaltider Mad à 6 ß til Brevdragere, Cancellibud og andre Reisende i Kongens Ærinde, Fanger o. s. v.

1634 "Er Sommen paa Aarloff schathenn Som ieg schall giörre Regnschaff for 137½ Corant Daller och 1 ℳ Er Sommen paa forschod 56 Slette daller 1½ ℳ d. 228½ Slettedal. 4 ß (Foran staaer:) "wdj Curant mynt huer mark thill xx ß danske".

1636 vdlagd Paa Jull afftenn thill Borgemester och Rad paa Jull afften Pendinng 21 Dlr. Thill 2 poter miöd 24 ß Thill krenngeller 4 ß Thell Agustinus schriffuer 24 Dlr. etc. etc.

1656 April 3^die til tyende fattige fordrevne Adelsmænds Bud at levere 2 Rd "som dennem paa Byens

Vegne er foræhrit". Mai 31 "til neruerende fattige fordrefne Adelsmend 1 Rd. foræret paa Byens Vegne. Decbr. 4 "At Rasmus Lassen Byens Kiemner leffuerer Neruerende fattig fordreffne Polsch Addelssmand 1 Rd, Som hannem paa Byens Wegne er forærit Aarss Raadstue d. 4 Decbr. 1656

Christen Carlssen Eg handt".

(Raadhus-Archivet.)

Nr. 207.

. . . Udtog af Domkirkens Regnskab.

1645. Indtægt efter Jordebogen 603 Dlr.
Deraf indkommen . . . . 107 – 3 ℔ 6 β
Restans . . 495 Dlr. » ℔ 10 β

"For huilcken Restandtz Jndtet var hoss Bönderne at bekomme efftersom de aff Fienderne var vdplöndrede, och forarmed, och en Ringe Sæd haffde faaed i Jorden effter Fienderniss Vdtog"....

1646. Christen Basballe leverede Bly til Kirken. "Annamit aff Docter Johan Medicus for it stoelstade til sig selff J di lange Karlstoel, J dend 13de stoel ned ad 3 Dlr. For it stoelstade til hans höstrue Katrine hendrichsdater J di lange Qvindstole, som Sogneprestens quinde staaer, med E paa 3 Dlr." Folmer Thommessen Apotheker "for Jorden til sin Daater J dend Storegang i Domkircken mod Choridt" 30 Rigsdlr. eller 45 Sl. Dlr. For alle Klokkerne 2 Dlr. Jens Anderssen Karlby og Hustru paa Middelgade for deres Begravelse i den Söndre Korskirke "under Liffsens Træ" 90 Dlr. "Giffuit hans hanssen skaaning for Documenter och Kongebreffue som hand haffde vdlagt til dj Suensche och dennem affkjöfft

effter hans Quittantz 3 ℔." Calcanten (Bælgetræderen) x ℔. Nock for hannd haffuer Jnspection til dem som Soffuer vnder Predicken J Domkiercken Effter Capitels Constitution 4 Dlr." (Ligesaa 1647.) "Giffuit 3 Karle, som össde det möget scharn affsted i Liberiet och bar det vd paa Kierckegaarden, som Kalcket [30 Læster Kalk] schulle ligge", xii β.

1647. Annammet af 2 Bogförere, som paa to forskjellige Gange "udstod" i Domkirken 3 Dlr.

1648. "Giffuit Jenns Lassen, der gaaer med Kjeppen i Domkirken x ℔.

1649. "Betalt Jens Lassen for sin wmage med de soffvende under Prædicken at opvæcke ½ Aars Lön 2½ Sldlr. . . . . 20 och 21 Aug. For Welb. Just Högs Liig til Biörnholm aff alle Klocherne xvi Sldlr... S. A. den 25 October annammet for Sl. Folmer Tomessöns Leyersted i Dombkirchen i den store Gang 30 Dlr."

1650. "Giffuet Jens Lassen, der gaar med Kjeppen i Domkircken 2½ Dlr.*) 25 Januar: For Christen Frandssen Brockickers höstru vij Dlr.

1651. 2 Marts "Jt stachels huss almis Barn wden Ringen i de Fattiges Jord 8 β. S. A. 16 April. Alle Klocherne ringet for Hans Hanssen "Klocher".

1652. 30 April. "Annammet aff Christen Basballe for it Stolestade thill sin Hustro Litzebeth Pedersdater udj de lange Quindstole N° 17 penge iij Dr. S. A. 14 August. Aff Johan Steuer Apotecher for it stolestade i den store gang met den Bogstaff T paa, penge 3 Dlr.**) S. A. 31 October. "Aff de 4 mindste

*) Endnu 1654 findes "Jens Lassen, som opvacte de soffende it ½ Aars Lön 2½ Sldr"; men derefter mangler denne Udgifstpost, saavidt som jeg ved et flygtigt Gjennemsyn af Regnskabet har kunnet overbevise mig derom.

**) Johan Steuer var udentvivl en kort Tid Forpagter af Apotheket; han har f. Ex. paa eget Navn leveret Vin til Domkirken; men 1657

Klocher for Chr. Basballess Hustru i Emmerwad iij Dlr 1 ℔."*) S. A. 10 December om Morgenen greb man en Tyv i Domkirkens Taarn "och haffde giort Skade." Man holdt ham 9 Dage i Fængsel og derpaa tog man hans Obligation til Thinge, at han skulde römme Byen.

1653. 24 November "Giffuit Staader Dronning Jorden fri, for Armod schyld"**).

1654. 17 Mai. For Ursula Sl. Dr. Peder Saxis begrafflse bag Choret xxx Sl. Dlr.***). S. A. 1 August Dr. Jacob Otthessön i Borgerporten aff alle Klocherne 9½ Dlr.†).

1657. I Anledning af en Reparation paa Eske Klokkers Hus, forekommer: "giffuet tuende Klinequinder for 32 Vegge at kline hver Væg 4 ß er 8 Dlr."††)

1658. "Ellers ere der adskillige Liig begraffne saa vel i Domkircken, som paa Kirckegaarden baade aff de Svenske och aff de Polske, men vilde ikke forstaae sig til nogen betalning endoch effter flittigste Anmodning, vndertagen hvis Messehagelen och Alterklæder, som hans Ex^c^. Graff Königs Marck Dombkirken med forærede".†††).

---

synes Enken paany at have overtaget Apotheket. Hun har i det mindste det nævnte Aar leveret til Kirken 106 Potter Vin, à 10 ß.

*) Ved Borgemester Hans Jostssens Begravelse ringede alle Klokkerne og derfor betaltes 9½ Dlr. Han jordedes den 25 September 1652. S. A. den 5 November jordedes Borgemester Peder Pedersen og den 8 November M. Sören Anderssen, Læsemester.

**) 1653 den 18 Februar jordedes Borgemester Rasmus Nielssen.

***) Revisionen gjorde Udsættelse i Anledning af Fru Ursula's Begravelse, hertil svaredes: "Ursula Dr. Peder Saxis vaar en Canonici hustrue oc nöd i det mindste Klockerne friie effter gamle Statuta Capituli". . . . .

†) 1656 den 27 Januar jordedes Rasmus Pedersen Thestrup. Den 28 Januar, Mester Wolff Baltzersen, der udentvivl begyndte sin Carriere i Aarhus som Barber og endte som Kjöbmand og Borgemester.

††) Der skal endnu findes klinede Vægge i Aarhus.

†††) Det sees dog ellers, at der for flere Svenske Ryttere blev ringet

1659. "Effter Slutning giort den 7 Septbr. at Domkircken skulde och giffe noget til Brandskat der den tilligemed Byen stod i störste Fare 40 Rd[r] er 60 Sl. Dlr.

Udgifts Poster 1649 og 1650 etc. Fick aff Anders Thomesön 11½ skippund Bly a 18 Sldr. . . . Til forskreffne Bly (12½ S℔) at stöbe er forbrugt 3 Læs tör Væd a 12 β. Ister for xj β, Blysöm 600 a 1 ℔, Store Söm Kiöbte i Krammen for vj β. 1649. Den 24 December. Giffuit for 32 ℔ Vox til To Alterliuss. ℔kenn 13 β er vj Dlr ij ℔. Giffuit til Arbedslön, och for gaarn iij ℔ ij β. Paa Stagen i Corit ij Liuss. Vog 28 ℔. ℔kenn 13 β och for garn, och dem at giöre Tillsammen vj Dlr 1½ ℔. Giffuit Annders Thommessen for 13 schippund 10 scholpund Blye, Lybsch Wecht. schipundet 18 Daler. Giffuit Jens Christenssen Blytecher for samme Blye at oplegge paa Taarnet, for schippundet 3 ℔. Nock giffuit Hannem for Knappen och Flöyen at opsette iij Dlr. Giffuit Söffren Smed for Seyerwercket at Forfærdige, baade Gang och Slaawerchet ix Dlr. 1650 6 Marts Loed nedtage ti Vinduer smaa och store, som udi den store storm næst forleden — 13 Februar udblæste och bleffue brudne....

Wdgifft som fra den 22 Aprilis 1650 er anvendt paa den trette med Kirstine Johansdaater Sl. Doctor Mortens Anlangende de Penge som hun effter sin Sl. Hossbonds Handskrifft er Dombkircken skyldig, huilcket hun selff haffuer Domb-

---

med Klokkerne ved deres Begravelse, og at Kirken derfor, i det mindste stundom, fik Betaling.

1664. 22 Marts jordedes Biskop Hans Enevoldsen Brochmand. S. A. den 3 Juni Borgemester Anders Lydichssen. 1666. 3 December, Borgemester Christen Jensen. 1670. 20 Januar, Borgemester Jacob Sörenssen. 1671. 8 December, Tönne Friis hos Willem Thestrup paa Middelgade.

kircken at erstatte, som slig Bekostning foraarsager. Capituls Ridefouget Hieronimus Gylden haffuer aff mig bekommit til ssamme Trette at udföre effter rietig beviis och designation, huor paa pengene er anvendte, som fölger: 1650. 29 Juni Leffuerit Hieronimo iij sl Dlr. 15 Septemb. iiij sldlr. 1651. 21 Februar iij sldlr. 4 Martij xiiij Dlr. 3 Septemb. j sldlr. 1652. 19 August 1½ sldlr xjj β. 15 Novemb. xv sldlr. 1653. 28 Januar xx sldlr jj ℔. 22 October iiij sldlr. jj ℔. 1654. 9 Aprilis xxx sldlr. 10 Aprilis x sldlr ii ℔. 20 Aprilis x sldlr. Vdlægt for en Opsættelse och Domb aff Aarhus Byeting imellem Domb Kirchen och B(orgemester) Anders Liudichsön, dermed Pengene hos hannem at söge. Penge vi ℔ xii β.

1652. 13 Januari. For mig*) och Hieronimus Gülden for en Reisse wi giorde, til Droningborg, der Commissarierne handlet Kiersten Docters och Anders Lydicksen Jmellem, Som Varede paa Tredie Dag iij Dlr. Fortærede i Randers .... 1 Dlr 1 ℔. 23 Januari. For en Reisse ieg giorde til Wiborg J ssamme sag. Til Fortering i fem Dage v Dlr 1 ℔. 9 Februari. Giffuit for en Gjenpart aff en Raadstuedom, Peder Bierring i Viborg Sente mig, om samme Sag jjj ℔. Budlön, til it gangende bud fra Wiborig med samme Dom vj ℔.

1653. 26 Januari. Til Fortæring i Wiborg paa 5 Dags Tid ... xv sldlr. Betalt samme Tid for Commissariernes affsigt x sldlr. 2 December Paa min reise til Dragsholm at söge Lavdags breffue til fract 1 Dlr. J Calundborg 4, J Vindkilde 2 maaltid mad a 1 ℔

*) Niels Nielsen Krog, Rector, som Tutor Capituli, der har aflagt Regnskab for det halve Aar fra 1 April 1649 til Michaeli S. A. Forövrigt ere nogle Poster medtagne fra Jacob Knudsens Regnskab for det næstfölgende Halvaar.

er 1½ sldlr. Gaff for 3 Lavdagsbreffve a 3 ℔ er ij sldlr. 1 ℔. Vognleje frem och tilbage, och at hand skulde töffve effter mig jj sldlr 1 ℔.

1654. 16 Iuni. Fortæring der Jeg i Colding i ssamme sag sögte hans Majt., denne Sages befodring anlangende paa 6 Dags tid jjj sldlr. Gaff for en Kongl. Befalning til W. Erick Rosenkrandtz aff Cancelliet, Penge jjj sldlr . . . . .

(Efter Originalerne i Bispearchivet og et Par Regnskaber, mig tilstillede fra Rector Blache.)

Nr. **209.**

. . . Udtog af forskjellige Optegnelser om Almisse, uddelt af Biskopen.

1652. Af Else Marsvins Rentepenge: Hr. Bendix Söfrensen, en afsat Præst 2 Dlr. Hr. Christen Nielsen, en afsat Præst 1 Dlr. 2 ℔. Maren M. Jens Crogs 2 Dlr. Ursula Dr. Peder Saxis 2 Dlr.

1656. Maren Svenske ved Aaen (en klog Kone) 2 ℔.

1668. "Desligeste som Catherine Folmers, der för hafuer været een fornemme qvinde i Aarhuus Sl. Folmer Apotekers Huustrue, menn nu sidder i stoer armod er hende foruden hvis hunn för bekomm af disse penge tillagt 2 ℔" *).

1669. Börre Nielssen een ælendig vanför Dreng i Hænder oc Födder, som er fader og moderlös oc dog söger den Latinske Skole 2 ℔ 8 ß. Trende Stackler, som idelig söger Morgenbön oc ere gamle arme oc siuge (Ane Borums, Christen Skibbygger oc dofne Peder) a 4 ß er 12 ß.

1671. "Hr. Kield Mougenssen een fattig afsat

*) Cathrine Folmers boede den Gang i Enkeboderne paa Graven, og er formodentlig död ved 1676, da hun ikke siden den Tid omtales.

Præst som er fra Sandtzen" 2 ℔. Sl. Hr. Augustinus's Enke (en klog Kone)...

1682. "Eenn vannför Stackell ved naufn Mette Povelsdaatter, som gaaer paa to Krycker oc hafver stedze været her i Aarhuus, till hielp til hendis reise til St. Helene Kielde 1 ℔ 8 β".

1687. Sl. Peder Bundis Daatter ælendig oc meeget forderfuet i ansigted". (Bispe-Archivet.)

Nr. 210.

... Udtog af Aarhus Hospitals Regnskab.

Efter Forordningen 1 April 1606 skal det tit og ofte være hændet her i Riget, at "Qvindesspersonner wdaff stoer Forsömmelsse, enn part och wdaff Druckennskab, och amdenn saadann Thillfalld ligger deris egenn börnn ihiell", og at mange ansee dette for en ringe Synd, da den hidtil kun er bleven straffet med Kirkens Disciplin, hvilken de ikke ændse. For nu at forekomme dette i Fremtiden, skal Overtræderinden vel förste Gang slippe med en Mulct, men anden Gang skal hun arresteres og straffes "paa hinndes Halls".

Af saadanne Böder havde Hospitalet fra hele Stiftet i Indtægt:

1648	af 27 Qvinder fra 1 ℔ til 5 Dlr. i Alt 33 Dlr. 2 ℔				
1649	– 51 — fra 1 ℔ til 2 Dlr.	43 Dlr.	1 ℔	12 β	
1651	– 37 —	34 –	» –	4 –	
1653	– 1 Kone i Skibholme for 2 Börn	4 –	2 –	» –	
1656	– ? Qvinder	21 –	1 –	4 –	
1661	– 1 Kone for 1 Barn				
1663	for Börn lagte ihiel og et Ægteskab i forbudne Grader	46 –	3 –	8 –	
1665	Brödepenge	10 –	3 –	8 –	

1666	Brödepenge	10 Dlr. » ℔ » β
1667	Brödepenge	8 – 3 – » –

(Bispe-Archivet.)

Nr. 211.

1636. Udtog af Bythings Justitsprotocollen.

7 Januar*). Sigillantes: Peder Christoffersen K. M. Byfoged, Augustinus Miller (Byskriver) og Anders Pederssen. Testantes: 8 navngivne Mænd og — Niels Michelsen og Peder Bunde**). I en af de forekommende Sager, hvori Byfogden uden-tvivl var Part, beklædte Jacob Lauritzen, en Borger, Dommersædet. 14 Januar. Sigillantes: Peder Christoffersen, Aug. Miller og Jacob Lauritzen. Testantes: 8 navngivne Mænd og — N. Michsen Schreder og Peder Bunde. 24 Dannemænd vidnede, at 1633 kostede 1 Td. Sild 6½ Rd[r]. 16 β; 1 Td. Torsk 6½ Rd[r]. 16 β; 1 L℔ Talg 11 ℔ med Khavns Vægt; 1 S℔ Jern med Khavns Vægt 11½ Rd[r]. 16 β; 1 Embder Tagsten xiijj Rd[lr]. og 1634 1 Td. Sild 5½ Rd., 1 Td. Torsk 5 Rd., 1 L℔. Talg 10 ℔, 1 S℔ Stangjern 11 Rd., 1[m] Tagsten 14 Rd[r]. 4 Februar. Jacob Lauritzen beklædte Dommersædet i fölgende Sag: Jens Uldriksen var skyldig til Hans Skrams Börn 120 Dr., hvilke velb. Hr. Jörgen Hög til Hammergaard, der, som det synes, boede paa Sjelleskovgaard,

---

*) Thingdag var Torsdag.

**) Efter de 8 Vidner forekommer stundom anfört 3, stundom 2, stundom blot 1 Navn, skilt fra Vidnerne ved en Tankestreg. Tankestregen synes at være absolut nödvendig; thi et Sted, hvor dette Tegn var glemt, har man anbragt det oven over Linien. En berömt Retslærd, hvem jeg har tilladt mig at spörge herom, har yttret, at de Mænd, der anföres efter Tankestregen muligt ere Thingsögende over det lovbestemte Antal Vidner, altsaa simple Tilhörere. Udg.

skulde modtage. I Selskab med Byfoged P. Christoffersen drog han til Sjelleskovgaard og tilböd Hr. Jörgen Hög Pengene med Afdrag af 33 Daler, som denne var ham skyldig, men han blev saa slet modtaget, at han tilligemed Byfogden over Hals og Hoved maatte flygte til sin Vogn, som holdt uden for Porten, begge efterladende deres Værger, hvilke efter Vognmandens Vidne en af Sjelleskovgaards Bönder og Tjenere kom med og bragte dem ved Vognen. Jörgen Hög havde formeret en Regning paa forskjellige Omkostninger etc. paa 176 Daler og nu forlangte Jens Uldriksen at 4 Mænd skulde vurdere fölgende Varer, som han havde bragt til Thinge for at clarere denne Fordring: 1 Vogn med Beslag, Kurv, Aaset og Stjert 16 Dr., 7 Bukkeskind 12 Sl. Dr., 80 Ganger Heste Sko for 20 Sl. Dl., 2 Tdr. Nödder 5 Dr., 2 Tdr. helkoppet Humle 16 Dr., 109 Al. Silkebaand af forskjellige Slags 13 Dr., 2½ ℔, 1 Köllert 15 Dr., 1 Pund Tin 3 Dlr., 1 Pund 20 ℔er Kjedelkobber 4 Dlr. 8 β, 3 Dusin Hattebaand 18 Daler, 1 Dusin med Stene udi for 15 Daler .... 1 Sölvske vog 2½ Lod for 7½ ℔, 1½ Dusin trinde Silke-Hattebaand 6½ Dlr. 1 ℔, ½ Dusin do. med Frandtzer om for 3 Daler, 4 Dusin trinde Hattebaand med uægte Guld udi for 3 Daler etc. Vurderingsmændene tilböd sig at ville beholde Varerne for Vurderingssummen, om Jörgen Hög ikke vilde modtage dem. 18 Februar. Sören Clemmendsen tog Dom her ved Aars Bything over 4 indenbyes og 41 udenbyes Debitorer, i Veilby, Kasted, Hasle, True, Tielst, Hesselager etc. etc. alle under een Akt. 10 Marts. I en Retsforhandling omtales Borgemester Söffren Jennssen Frost i Aars, som Slotsskriver paa Skanderborg i Aarene 1608—1612. Hans Hansen Skaaning mödte for Dr. Morten Madsen Superin-

tendent og fremlagde 2 Gjeldsbreve, udstedte af Simon Lauritzen til Wulf Baltzersen for Specerier og Varer, han i Fjendernes Tid 1627 etc. havde modtaget til Belöb 700 Dr. Disse Gjeldsbreve vare af W. Baltzersen overdragne til Dr. Morten Madsen, og af denne vare de, efter Simon Laursens Forklaring, igjen overdragne til Jens Christensen, Hospitals Forstander, for et Hus, han af denne havde kjöbt. Ikke desto mindre fordrede Bispen 2 Aars Renter, 84 Daler. Simon Laursen erklærede, at Gjeldsbrevene kun vare udstedte til Wulff Baltzersen, og at de ikke som Vexler etc. kunde bære Renter; 3 vederhæftige Mænd vare Cautionister for Pengene, og han vilde kun have med Wulf B. at gjöre. Byfogden dömte, at da der vare 2 uendelige Domme i denne Sag, som ikke vare omstödte af S. Laursen, saa maatte han nu betale Renter efter Endelig Dom. Simon Lauritzen Bundtmager reiste Proces mod Jens Jensen Vinhandler for adskilligt Bundtmagerarbeide, Kjöbmandsvarer, m. m. deriblandt: Afgröden af 2 Gaardes Avl, hvoraf Halvdelen ansloges til 12 Traver Byg og 21 Traver Havre. 17 Marts. Jacob Lauritzen fremstod for Borgemestre og Raad og oplæste en Ordinantz af Aarhus Raadstue af 3 Martz 1636, at Borgemestre og Raad havde truffet den Overenskomst med 24 Mænd, ("Wij Borgemester och Raad udj Aarhuus, Med xxiiij vnderschreffne Danemend, ssom da udj Aarhuus Raadstue forsamblett war, gjör alle witterligt, Att paa menige Borgerschabs ibm Deris gaffn och Bæste denne effterschreffne Ordinantze, haffuer Beuilgett, och sambtycht") .... at naar nogen udleier Huse eller Boder til saadanne, som ikke formaae at udrede Kongens og Byens Skatter, da skulle Eierne selv udrede disse, og dersom Leierne bortrykkes af Pest, Blodsot, eller

andre farlige Sygdomme, "som denn enne Borger kunde haffue Affschye, och frycht for denn Andenn" og de ikke formaae at lade deres Döde begrave, da skulle Eierne selv bekoste dem i Jorden. 24 Marts. 2 Stokkenævn angaaende 2 forskjellige Fruentimmers Rygte etc. bestaae hvert af 24 Mænd. Dom over Söffren Rasmussen, et Slegfredbarn föd i Karlby i Nörherred.... "och som hand leddig och löss stoed her for Retten, Vdenn nogenn Pinsell eller Tuingsell och offentlig bekjende"... adskillige Tyverier forövede, dels alene, dels i Selskab med En, ved Navn Peder Andersen fra Aalborg Kanten, som han havde truffet paa Gaden her i Aars og som havde sagt til ham: "wilt du gaa med, daa will ieg fli oss Enn heelhob penge",... "och saa fuldis de adt"... De bröde 3 Gange Blokken i Domkirken, hvor de lode sig lukke inde om Aftenen, og 2 Gange stjal de 1 Pose Böger af Jacob Abells Liberj, i Domkirken. Han blev dömt fra Livet og Bonden sine Koster igjen. 31 Marts. Et Stokkenævn angaaende en ung Mands Rygte er afsagt af 24 Mænd. 21 April. Claus Sager Badscher i Aarhus pantsætter sin Hustrues Arvegods for 100 Sl. Dlr. 28 April. Peder Christoffersen Byfoged fremstod og gav tilkjende, at ingen Vidner maatte udstedes, som angik Hæderlig och höilærd Mand Doct. Morten Matzen i nogen Maade för han havde faaet lovlig Varsel "och stod Peder Christoffersen med de 8 Mænd til Vedermaalsting"*). 12 Mai. Niels Matzen for Kirsten Rasmusdatter "For Tingsdom Lydeligenn affsagde arffue och gield effter hindis Sl. Hossbunde Jenns Olluffssen schipper... At hun huercken wille arffue ey heller betalle nogenn bortschyllendes gield effter hannom i nogen maader, Efftersom hun ochsaa tillforn,

*) Dette Stykke hörer enten til Thingdagen den 5 eller den 12 Mai.

offuer hanns graff haffuer kast nöglene, och sig der fraa ald arffue och gjeld effter hannom affsagde, icke effter denne dag sig dermed at wille befatte eller tillsuare i nogen maader,"... 11 August. Eske Rasmussen barnfød i Aars, 15 Aar gl. blev fremfört paa Thinget og havde paa sig 73 Alen Silke-Baand "med sölff Indweffuet" a 12 β pr. Al. Sjellandsk Maal og en Sölvske vog 3½ Lod, som han havde stjaalet ud af Hans Jostsens Krambod. Han bekjendte ogsaa, at han samme Sted forhen havde stjaalet en Del af samme Slags Baand, som han havde solgt til Biritte Jörgens-Datter i Aars, "som Kaldis den Brangguld Due" for 1 Slet ℔. Blandt flere Sager bekjendte han ogsaa at have stjaalet "et guldflettet Hattebond schatteret for 4 Rixdaller fra en fremet Karll i Jenns Basballis Vderstue". Torsdagen den 8 December fremstod Jens Nielssen Hammel paa K. M. og Aarhus Byes Vegne indförte paa Thinget en Fange Söffren Perssen 17 Aar gammel, et uægte Barn af Peder Olsen i Öxenmölle og Karen Hansdatter i Tistrup, der blandt andet bekjendte, at han den 28 November sidst havde ladet sig lukke inde i Domkirken Kl. mellem 7 og 8 om Aftenen, og at han med en "Syld Öxe" bröd Laasen fra Jacob Abells Liberi i Domkirken og tog nogle Böger ud i en Skindpose og derpaa med samme "Syld Öxe" bröd han Laasen fra den nordre Kirkedör indvendig og gik ud o. s. v. Han bekjendte en Mængde smaa Tyverier, de fleste höist ubetydelige. Blandt andet bekjendte han ogsaa, at han havde dræbt en Ko for Maren Greerssis i Thistrup "Och den Dagh der Gick Band for samme Kou, Var Hand Vdi Kierken, och Bleff Bandsatt for Koen, Och sagde at hand icke paa 7 Aars thid, haffde verret thill Alterss" .... Dommen löd

saaledes: "Widste jeg iche for" Söffren pederssen for samme hans begangne, tiffuerj, saa och Jern, och fengsels Vbrydelsse at Kunde befrj, Men derfor sit liff, at haffue forbrut, Och efter Ko. Ma. Naadigste forordningh, paa Bremerholm Vdj Kiöbenhaffn, at hedenföriss...

Foruden ovennævnte Sager forekomme endnu i dette Aar fölgende Retstilfælde:

Maren Kruses i Aars tiltalte Jens Söffrenssen i Viby for 2 Heste, som han havde fra hende til Græsning, og som nu vare bortstjaalne. Hun sigtede ikke Jens Söffrenssen for Tyverie, men hun mente, at han skulde være hende ansvarlig. Adskillige Viby-Mænd vidnede: "at det dennem fuld Witterligt err at der Vdi dieris Kierke schall werre Lyst till Band for 2 Hester som er bortstollen till Jenns Söffrenssens ibm som der gik Vdi gresning och Maren Kruses Vdi Aars thillhörende, Mens huort de erre henkomen war dennom wbewist, ... Niels Matzen for Niels Rasmussen, hvem Offue Söffrenssen föd i Hinderup havde slaaet et blodigt Saar i Hovedet med en Vognkjep "i Kiöbing", og hvorfor han nu blev voldsvoren. Söffren Lauritzen fik et Stokkenævn af 24 Mand til at bevidne hans Hustru Maren Jörgensdatters Skikkelighed, i Anledning af ærerörige Beskyldninger af And. Lauritzens Kone, Maren Rasmusdatter. 4 Februar. Ane Paulsdatter beviste med et Thingsvidne af 1 Mand og 2 Qvinder, at hendes Mand Ewert Ewertsen Lepper holdt til med Mette Bundeqvinde. Ogsaa effter at hun var kommen ud af Raadstukjelderen, kom Mette sammen med ham, mod hendes Forpligt til Magistraten, der havde ladet hende sætte fast, og da hun ikke torde besöge ham i hans Hus, fordi Konen atter var flyttet ind til ham, saa besögte han hende hos

Karen Demsings hans Nabokone, hvor han satte sig til at drikke, og naar Konen kom, for at hente ham til sit Arbeide, sagde han: "gack fra mit Öiesinn dinn slemme Horre och seck, Du haffuer forspildt min Lyst, min Kortuill, min Ceremonie. Jeg kand icke faa hafft en suadermit for dinn sakermentsche horre Vnge och trollquinde Vnge." Jacob Lauritzen paa Borgemester og Raads Vegne æskede Dom over Ewert Ewertsen, Lepper, der ifölge et Revers af ham udstedt 25 Juli 1635, havde forpligtet sig til at römme Aarhus Lehn og Bye, naar han "sig Wtilbörligen mod Egteschabs punchter emod sin höstrue Anne Pouelsdatter forholder" . . . da han nu efter ovenstaaende Thingsvidne havde gjort dette, saa etc. . . . dömte Byfogden, at da han nu havde anstillet sig utilbörlig mod Anne Poulsdatter, "tilmed vdj sagen er forhuerffuet 2 WEndelige Domme som endnu stander wed dieris fuldemacht och aff forne E. E. WJgjenkaldet, Daa wiste Byefougden icke Andet der om at sige for rette, End forne E. E. io bör (Emeden hans Vdgiffne forplicht stander wed magt) Att römme Aarhuus Bye och Lehn, eller at straffes derfor, som vedbör". Rasmus Testrup sigtede Gyes Sön Jens og Ane Michelsdatters Sön Niels for 3 ituslagne Vinduer i hans Boder bag Klosteret, som ikke kunde "ferdes" under 6 ℔ dansk. N. Matzen lyste Jens Rasmussen paa Brobjerg et fuldt Vold til paa Hans Söffrensenss Vegne i Wituedt, hvem han den 1 April, sidst havde bibragt et Saar i Hovedet, "stort og blodigt, og sort underlöben i Ansigtet". Frederik Jörgensen, Maler, kom med sin Svoger Morten Nibing ind til Vinhandler Jens Jensen Basballj og formedelst nogen Tvist kom han omkuld paa Gulvet med bemeldte Svoger; han havde ogsaa kastet Værten et

"Passeglas" i Hovedet, fordærvet en Tinkande, endel Malerier, Vinduesruder etc.), da kom Jens Jensen med en Kniv — tiende — og skar ham tværs over Ansigtet. Lauritz Ebbesen, K. M. Befalingsmand paa Skanderborg Slot, havde en Gjeldssag for Retten. Jens Nielsen, Guldsmed, havde Tiltale til Söffren Laasbyes Kone Kirsten Christensdatter, fordi hun den 20 og 21 April, först paa Gaden og siden ind ad Dören havde raabt og skjeldt hans Moder Trund Söffrensdatter ud for "Enn gamell Siene teffue, och Enn troldkonne" og sagt at hun var kommen af "Troldfolk och tyffuepack" og hendes Datter Dorette Nielsdatter havde hun skjeldt en Tyv og en "horre" etc. D. d. 12 May. Niels Pedersen i Borum tiltalte Söffren Jensen i Borum, fordi han den 28 Juli f. A. var kjört bort med hans graa "Wanderkappe" og et Hynde, som han havde lagt i hans Vogn. Skibstömmermand Söffren Jörgensen Allröe klagede over Lauritz Simensen, Drager ibm, at han havde kaldet ham en Tyv og en Skjelm, og sagt at han havde stjaalet hans Penge etc. Skjöndt denne Sag ved Vidner blev beviist, saa gjorde dog L. Simensen den 22 Juni Ed paa, at han intet saadant havde sagt. Peder Jensen Todberg tiltalte Lauritz Bödkjers Hustru Anne Söffrensdatter fordi hun havde sagt, at Peder Todbergs Hustru Anne Villadtzdatter havde taget en Skjorte og pantsat til Rasmus Molboe og hans Hustrue. L. Bödker og Hustru benegtede under Ed. Maren Olufsdatter tiltalte Söffren Laasbyes Kone Kirsten Christensdatter, fordi hun den 29 April sidst, Kl. 3 om Eftermiddagen havde skjeldt hende for en Tyvtrækkerhore og slaaet hende et blodigt Hul i Hovedet med en Rist. Christoffer Rasmussen klagede over Peder Nielsen i

Aaby, som har tjent Jacob Rimmer i Aars, at han den 2 Mai havde slaget ham 2 blodige Skader i hans Hoved med et "Spiud". Svend Lading fremstod og sagde, at Byskriveren Aug. Miller havde skrevet "Wret udi Tingbogen"... Lars Jensen gav Jesper Jensen, begge af Sielle, 12 Slette Daler for det "Kniffslag" han slog ham, i Aars den 17 Juni, i Laaret over Knæet. Desuden blev der ham paa Ko. Ma. og Byens Vegne lyst et fuldt Vold til. Niels Eskilsen klagede over Rasmus Lassen, fordi han mellem den 28 og 29 Juni om Natten slog et Vindue slet sönder i hans Hus og stak nogle Sting i Dören med et Spyd, saa Jernet blev siddende i Dören. Skomager Christen Thomessens Hustru sigtedes (den 7 Juli) fordi hun havde sagt, at hendes bortkomne Gaas stod paa Anders Pedersens Sti i Fægyden, og den 17 Juni havde hun været med en Kone fra Veilby, af hvem hun havde kjöbt den, i And. Pedersens Gaard, men uagtet denne ikke vilde kjendes ved den, saa vedblev Skomagerkonen Beskyldningen. Anders Pedersen opgav den 25 August Sögsmaalet for Dannemænds Forböns Skyld. Ewert Ewertsen, Lepper, anklagede Rasmus Lassen paa Rosensgade, at han den 28 Juni Kl. 9—10 om Aftenen var kommen med et Spyd for at myrde ham, og da E. E. lukkede Vinduer og Dörre, slog han et Vindue ind og stak ind med Spydet, rendte saa Dören op og slog paa E. E. "for at myrde" ham, som han sagde. Omsider bleve de adskildte ved Niels Eskilsen og Hustru, der kom til. Niels Eskilsen bevidnede Sandheden "med helgens Eedt och oprachte fingre"... "dertill suarede for^ne Rasmus Lassen och med sin helgens eedt och oprachte fingre benegtedt, at hand icke haffuer giort denn gierning som hand beschyldis for"...

Mester Hans Hellenad Barsker og Söffren Rasmussen udstedte et Synsvidne over E. E.' Beskadigelse. Henrik Svertfeier havde en blodig Skade paa venstre Side af Hovedet, var blaa under det höire Öie og Oluf Svertfeier havde 3 blodige Skader paa höire Side af Hovedet, hvilke de den 19 Juli havde tilföiet hinanden. Niels Rasmussen i Holmstoell lyste efter et Messing Signet, bortkommen i St. Olai Marked "at huo det finder, daa her effter denne Dag indtet at skulle gielde och at werre casseret" ..... Jens Pedersen Todberg fik et Stoknævn af 24 Mænd, at han havde levet ulasteligt fra den Tid han kom i Latinskole og siden han nu paa 6te Aars Tid havde været Hörer ved Latinskolen, og takkede de Forældre, hvis Börn han havde undervist, ham godt. Den samme lod den 25 August Biskop Morten Matzen beskikke for at erfare Aarsagen, hvi han er udelukket af Kirken og Skolen. Elline Hansdatter, Christoffer Steenhuggers havde tiltalt Christen Jensen Kier for en Kniplings Næsedug, saa god som 6 ℞, hun gav ham i Forvaring, da han kjörte for hende til Silkeborg. Han svarede, at han intet havde faaet og tilföiede: "Gud giffue hun faar denn fallende sygge i hindis forreden Kunte" . . Nu vilde Elline Hansdatter have Besked paa, hvad han mente dermed. Han fragik at have ment hende, og sagde at han havde ment en Qvinde, han havde seet staae ved Vognen ved Silkeborg, da han var i Kroen, og da han havde mistet en Öxe den Gang og en Hestefjedder, saa havde han ment denne Qvinde, hvorimod han höiligen benægtede at have ment Elline Hansdatter "Wed Gud och min salighedt effter Recessen med mine oprachte fingre, Att saa sandt som ieg schall arffue Guds och

Christi Rige, at ieg icke wed samme forne ord mente Elline Hansdatter". Byfogden tilfandt Christen Jensen Kier at indkomme for Præsten og hans Medhjelpere vnder Kirkens Disciplin. Jacob Abbel tiltalte Kield Mortensen, Bogbinder, for den Beskyldning, at han havde forlokket hans Læredreng til sig. Jens Pedersen Todberg fremstillede 2 Mænd af Galthen og en af Höver, som vidnede, at de havde kaldet ham, fordi de yndede hans Præken, og ikke for nogen Contracts Skyld, Gunst eller Gave, eller noget der kunde ligne Simoni, ei heller var det dem bekjendt, at nogen anden havde givet ham Stemme af saadan Grund. Item vidnede 2 Mænd, at Dr. Morten Matzen aldrig havde været i Galthen Kirke og visiteret, siden han blev Biskop i Aarhus Stift. Lauritz Hansen i Storring for Jenns Pedersen Todberg fremlagde en Klage etc., hvorved Maren Rasmusdatter sigtede M. Paasche Jensen, Præst til Domkirken, fordi han ikke vilde skrifte hende, för hun udlagde en anden Barnefader, end den, hun havde udlagt for Hr. Tue i Tued paa Mols. M. Paasche Jensen kom frem og soer med oprakte Fingre etc. at hun talte Usandhed. I denne Sag var der givet Dr. Morten Matzen lovlig Varsel til hans Bopæl. Christen Jensen Kjer tiltaltes af Hans Andersen, fordi han i en Stævning conciperet for Jörgen Grydestöber, havde skjældet ham for en Falskner og en Lögner. Da Christen J. Kjær vedgik at have skrevet Stævningen, saa dömtes han til at staae til Rette efter Recessen. Hans Andersen lod ham siden fordele for en Lögner. Den 19 November blev R. Rasmussen af Brabrand overfaldet paa Alfarvei paa Byens Frihed af 3 Mænd eller Karle fra Framlev, der "Limbsloge ham" med Vognkjeppe. 2 af disse kom til Thinge

og gjorde Ed paa, at de ikke havde været med, alligevel opkrævede R. Rasmussen Sandemænd at gjöre Tov over dem. M. Söffren Andersen Læssemester omtales d. A. Skipper Jens Ousen fra Hals tiltaltes, fordi han havde itusläget 4 Vinduer i Jens Basballes (Vintappers) Gaard den 10 December. Maren Jensdatter tiltalte hendes Farbroder, fordi han havde banket hende med en "Tyrepesse".

1637. 12 Januar. Albert Skot havde den 18 December faaet 2 blodige Huller paa den höire Side af Hovedet. Anders Jespersen, Skræder, havde 4 blodige Saar i Ansigtet, hvilke de havde tilföiet hinanden ved Slagsmaal, hvorfor de begge paa Kongens og Byens Vegne lystes et fuldt Vold til. Augustinus Lifflender, Barscher og Borger i Aars pantsætter for 54 enkende Rixdaler i Specie al den Markjord, der ligger til hans Gaard i Emmervad. Johan Brockenhus til Östergaard og Jomfru Heluig Vlfeld til Muossgaard omtales. 16 Februar. Carsten Thomsen paa sin Husbonds, Rasmus Jensen Hellekandes Vegne i Kjöbenhavn, havde Tiltale til nogle Handlende angaaende Leverance af 20 Læster saltet Kjöd, og til Jens Christensen, Raadmand, angaaende 4 Læster saltet Kjöd. Jens Nielsen, Byens Tjener, havde veiet disse 4 Læster Kjöd og vidnede at somme Tönder veiede 16 L*℔*, somme 18 L*℔*, somme 20 L*℔*, ingen Tönde veiede mindre end 18 L*℔* (16?) og der vare dem, som veiede 21 L*℔*, alt Sjellandsk Vægt. Ogsaa de Folk, som havde været med at holde samme Kjöd paa Stænger, da Byens Tjener veiede det, vidnede at det holdt den Vægt. Skipperen, som förte disse 4 Læster Kjöd over, fik 12 Daler i Fragt. 8 Juni. Efter Thingsvidne vidnede Erik Matzen, at han kan mindes i 16 Aar,

at et Gaards Avl af de sletteste ikke har været at faae til Leie ringere end 6 Rd., naar den, som har det leiet bort selv betaler Kongens og Byens Skatter. 22 Juni. Christoffer Rye for Hanns Heldeuad, Barberer. "Dom for dielle Offuer Jenns Rassmussen thiennendis Rasmus Lauritzen Vdj Huolbech for sig och sin staldbroder for 12 Rd. for Löffte hand er hanem skyldigh, hand haffuer Cureret, och legt dennem begj for pocher och frandtzoser, Och der dj ehr bleffuen helbred bortrömet aff hans huss, Om Natterthide och hannem ey Betaldt. Att Betalle Eler lide hörings Dielle, Jndtill huemb der steffner paa Nye komer och vill vere i rete". 28 September. Christen Kaae fremförte Vidner paa et Forligelsemaal mellem ham og Mester Jörgen Selmer, Brochsnider, der var bleven ham skyldig for Logis, Öll og Mad for sig og sin Qvinde, fra Pintse Mandag og til 4 September 13 Slette Daler 1 ℔ 6 β, for hvilken Sum han leverede Christen Kaae i Pant "en Gammell Sleden, Groffgröns Kappe" og 35 Alen grovt Blaargarn. Samme Dag tog Mogens Christensen Dom over Claus Barscher for 21 Dlr. 12 October. Hendrik Mogensen paa Bispen Dr. Morten Madsen's Vegne havde Tiltale til Maren Jensdatter, som forhen har tjent Anders Bertelsen og har taget Fæstepenge af "Bispens Quinde" og ikke har sögt sin Tjeneste .... "Bleff thildömpt at lide Dielle derfor". 9 November. Folmer Thommesen, Apotheker, havde Tiltale til Anders Thommesen, M. Wulff, Jens Basballj, Hans Vinter, Niels Bundisen, Anders Pedersen Langschouff, Jörgen Lauritzen og Söffren Christensen, at de imod Ko. Ma. naadige Brev af Kjöbenhavn 17 Juli 1633 handlede med saadanne Krydeրier, som det alene var Apothekerne tilladt at handle

med; [nemlig "Sucker eller anden Spetzeri" .... "dog hermed icke mient dersom nogen, will allene bruge denne Handell medt Spetzeri hand io det maa giöre". ... Andre Handlende forudsættes at have deres gode Næring af Kram, Korn og anden Handel.] De fleste af de Indstævnede mödte og sagde, at de gjerne vilde overlade Folmer Thomsen de Kryderier, de havde, men Jens Basballe, Vintapper, svarede, at han selv vilde handle med "Spetzeri" og Vin.

En Tönde Havre ansloges til 5 ℔.

1638. De 4 Vægtere her i Byen bleve paa Jule Nat 1637 overfaldne af 2 Klædemagersvende, hvilke söndersloge deres "Fork" og vilde have ihjelslaaet dem selv, om de 3 Byens Tjenere ikke vare komne til Hjelp. Christen Jensen Kier havde i en Skrivelse til Raadmand Jens Lauritzen, (Fader til M. Lauritz Bording) udtrykt sig saaledes om hans Kone, Söster til Raadmand J. L. ..... "Saa i Thisdag 8 Dage Sidst drog ieg till viborrig, och Same dag, tog hand hans Kleder bort, och sagde hand ville Reysse thill Sieland, huilcket icke scheede, Menns den thidt ieg Kom hiemb, haffde drucket med huer Andre saa ieg Thencker ieg faar ickon vnd Regenschab for Kuollen, Och min liden Sön Jens Christensen Slap Op, och sagde Thill Migh. Niels laae ved stochen, och Vgget lille Kiersten, och hand laae offuen paa min Muor, huilcket maae scheere mig haart thill mit hiertte, at mit barn Kunde sige Sligt thill migh, Huilchet hand Kunde ichelettelige thage aff sig Sielffuer, Och dersom ieg Kom hanem thill att Sige de forne ord, eller Sagde dennem for hannem, Saa gud git min Siell Brender i Helffuede" ..... Paa sin Söster, Margrethe Lauritzdatters Vegne, opkrævede nu Raadmand J. L. Stokkenævn

og tog Vidne. Da Christen Kjer blev stævnet til Thinge desformedelst, saa fremlagde han en skriftlig Afbigt, sagde at han havde forskrevet sig i Hastighed, i Drukkenskab og af Enfoldighed, bad sin Kone om Forladelse, bad Slægt og Venner, om at tale hans Kone til Rette, at hun maatte forlige sig med ham og tilgive ham, og bad tilsidst Stokkemændene og andre godt Folk der paa Thinget at tale hans Sag hos hans Kone, hvorimod han lovede at være hende en god Staldbroder og en kjerlig Husbond o. s. v. o. s. v. Niels Andersen, Borger ibid. fremlagde et Indlæg saalydende: Efftersom Mergrete Lauritzdatter haffuer ladet mig Steffne for Vinder, hun Vill forhuerffue till Aarss byeting paa Thorsdag nu förstkommendis som er den 7 Februarj 1638 Saa Vinder ieg Niels Andersen, ved Gud och min sallighz saa Sant som ieg schall Arffue Guds, och Jesu Chrestj Rigge, att ieg Aldrigh haffuer begieret nogen schammeligh gierningh aff Mergrete Lauritzdaater, ey heller iegh ved, med Mergrete Lauritzdaater, andet end en Erllig Danequinde vell eyner och Anstaar, Och dersom Christen Kier, haffuer schreffuet, eller sagt, mig andet paa, da haffuer hand giort, som en ære tiuff, och schielm, och som ingen Erligmand, och Gud giffue att Bödelen och Dieffuelen Kunde straffe, saadan en æretiuff, och Throldquon Vnge att andre lögner och æreschiender, Kunde thage Exempell deraff, dett will jeg Niels Andersen, verre bestandig till Aarhuus Byeting, eller huor Mergrete Lauritzdaater det will begiere, Thill witerlighz haffuer ieg Niels Andersen min haand Vndersehreffuet Ex Aarhuus den 7 Februarij 1638 Niels Andersen egen hanndt. Mellem 1634 og dette Aar synes der at have været Pest i Aarhus. Raadmand J. Lauritzen lod

sig den 12 April udlægge Christen Kjers ringe Indbo og hans Gaard paa Rosensgade for hans 4 Stifbörns Underholdning, hvilke han var Værge for. Paa hvert Barn regnedes 24 Daler aarlig. 28 Juni. "Borgemester Söffren frost advarede paa Thinget Borgerskabet i Aars ... att de Oprigtig och Retferdeligen schulle Angiffue, och forthold huiss Korn, de Vdi Aarhuus Kornmölle vill lade maalle, Paa det hans Ko. Ma. och Cronens Retighed, icke schall dermed for kortess, och de vdi frembtid schulle geraade vdi skaade". 2 November. Jörgen Andersen dansk Skolemester og 2 Qvinder vidnede, at de sidste Tirsdag var 8 Dage saae Christen Jensen Kier staae i sin Dör og da kom der nogle Ord imellem ham og Ane Selquinde, og hun sagde til ham "at alt det hun haffde thient med hendiss Hor Rumpe (de qvindelige Vidner sagde: "Hore Röff" de mandlige Vidner: "Hor Rumpe"), det ville hun giffue den thiff Chresten Kier thill en Lenke att henge vdi". Efter Thingbogen fik en Karl 6 ß i Fæstepenge, en Pige 7 ℔ i Lön for en Sommer. 15 November. An Selquinde fremlagde sit Suar og soer med Helgens Ed, at Christen Kier havde 3 Gange været efter hende for at "bedriffue Horrerie med hinder", hvorimod Christen Kier med samme Ed soer: "Att hand Aldrig begiert nogen schamelige Gierning aff hinder eller Nogen, Siden hand Kom i Æchteschabff". 29 November. Christen Kjer begjærede Dom over Ane Poulsdatter Selquinde for ærerörige Ord, hun skulde have tilsagt ham. Ane Selquinde fremstod og sagde, at hun vidste ikke andet end hvad som er ærligt og godt med Christen Kjer, og som hun skulde vide med en ærlig Dannemand, og benægtede ved Ed at have tilsagt ham nogen ærerö-

rige Ord' i nogen Maader. Folmer Thomsen, Apotheker, tiltalte adskillige Borgere, foruden Jens Jensen, Vintapper, fordi de handlede med Vin, Sukker*), Rosiner og Kryderie etc. Da Byfoged Peder Christoffersen var död, mödte hans Enke Karen Frandsdatter paa Thinget "och da Kaste Nögelen fra sig Och da Affsagde Sig fra Arffue och gjeld effter hinndis S. Hosbund P. Christoff." Der omtales S. A. en "Lysse Kloffue" hvormed en Mand slog en Kone et Hul i Hovedet.

1639. 10 Januar**). And. Jacobsen i Ebeltoft, Ridefoged paa Kallöe, paa sin Husbonds Welb. Her Christian Tomessen til Tandrup, Ridder, Danm. Riges Raad, Cautzler og Hövidsmand paa Kallöe Slot hans Vegne æskede og fik Vidne af Anders Lydriksen i Aars, at han var i Ebeltoft Kirke Maandagen, da Jens Sörensen i Skovgaard gjorde sin Datters Bryllup, "och da Siöntes hannem, att Her Peder Thomessen Cappelan Vdi Ebeltofft, Som da giorde Thjeneste, paa hans fachter och geber, hand haffde paa Prædickestolen lod det sig Ahnsee at hand var drucken, Och en diell af folcken, som var i Kiercken, for same Hanns Vschickelighed schyld beloe hannem"... Varsel i denne Sag fik Hr. Peder Thomesen paa Samsöe, 6 Mænd fra Omegnen af Ebeltolft, Borgemester Knud Rasmussen, 4 Raadmænd og 36 Borgere, alle i Ebeltoft. Hr. Niels Pedersen i Ebeltoft æskede og fik Vidne af Mette Mikkelsdatter, at hun, da hun 1619 tjente Sl. Morten Glad i Ebeltoft, saae den anden Söndag Morgen tidlig, som var den anden Söndag efter den förste vor Frue Dag samme Aar, at forne Hr. Niels Pedersen meddelte afgangne Oluf Smeds

*) 1 ℔ Sukker gjaldt 2½ ß i Detail.

**) Dette Aar var Wulff Baltzersen Byfoged.

Hustru Maren Mikkelsdatter, selv tredie det höiværdige Sacramente "vdi Döreun, Huor de Kom Vd Jmod hannem, Och for^ne Maren Mickelssdaater icke giorde Bardsell den Dag, ey heller döde samme dag, Och icke hun hörde nogen begierede att Her Niels Pederssenn schulle gaae Jnd thill Hinder same Thidt" . . . . Hans Jostssen Borger i Aars vidnede det samme. Christen Smeds Kone paa Volden skjeldte paa Christen Bagers Hustru og sagde: "Gud giffue Knefflen fahr i din Marketenter horre." 2 Mænd vare den 7 Februar til Syn paa Krudmöllen for at syne et Fad Salpeter. (1637 kostede 1 Td. Rug 2 Rd., 1 Td. Byg 9 slette Mark). 28 Februar. Christen Lauritzen Kaae pantsætter sin Gaard paa Skolegaden til Capitlet for 200 Rd. in Specie, hver Rigsdaler til 96 ß Danske mod 6 pCt. Disse 200 Rd. vare af det Legat, Fru Jutte Brock til Estrup havde skjænket for en Mandags Præken . . . Den 14 Marts omtales Niels Madsen "tilforordnede procurator her i Aarhuus". Hans Heldeuad Badsker forlangte den 18 April et Stokkenævn for sig, Hustru og Börn for den Tid, de havde opholdt sig her, da han nu agtede sig med Sine til Horsens for at nedsætte sig: "Sitt bröd och Nering der med Gud och æren att Adspörge" . . . Han fik et godt Vidnesbyrd. Da Anders Bertelsen, Rigens Skriver, var död sad hans Enke Margrethe Poulsdatter igjen med 11 Börn og maatte taale Indförsel af Mandens mangfoldige Creditorer, der synes at have frataget hende Alt. Den 25 April vidnede 5 Borgere, at Gregers Nielsen den 31 August 1638 var afseilet herfra med en Ladning Malt til Holland, men formedelst Uveir, læk Skib etc. havde maattet vende tilbage, for at losse, og fandtes da Lasten bedærvet. S. D. vidnede de samme

at Jens Jacobsen den 16 Marts 1639 var afseilet til England med en Ladning Rug og Havre, men var afdreven og kommen til Kjöbenhavn. Offue Söffrensen Procurator omtales. Efter Erik Grubbes Forlangende bevidnede en Del gamle Borgere i Aars, at i 50 og flere eller færre Aar, som de kunde mindes, havde Adelveien fra Tulstrup, Astrup, Morslet og Trandbierg Sogne gaaet over Stillingdam og siden giennem Aarhusgaards Mark til Aarhus.... "Johan Rantzou föd thill franchfurt an der Oder, Gefreyter Vnder Öffuerst Lytenants Compagnie, Erllig och welbiurdige Mand Pouell Sehst, og Johan Köster Balbiergesell föd til Staae" udstedte Vidne mod deres Vert, Claus Badsker, der om Natten var kommen hjem og havde mishandlet sin Kone, kaldet hende en "horre och en teffue" og slaget hende til Borde og Bænke. 1 Rhinsk Gylden blev udlagt for 7½ ℔; 6 Lod Sölv og dertil lagt 12 ß var 4½ Slet Daler. 8 August. 8 Mænd vidnede, at de saae og hörte at Chr. Jensen Kjær stod udenfor Thinget og gjorde Byfogden og Byskriveren Ulyd. Rasmus Nielsen i Elsted Söndergaard, "diellefouget" til Vester Lisberg Herred, paa sin Husbond welb. Hr. Erik Grubbe til Thiele Ko. Ma. Befalingsmand paa Aarhusgaard, hans Vegne æskede Dom over Jnger Marquorsdatter for 6 Gange begaaet Leiermaal. Hun havde 4 Gange staaet aabenbare Skrifte og nu, efter Ko. Ma. Forordning, — som siger, at naar sligt tidt og ofte af en Person begaaes, Gud til Fortörnelse og andre til Forargelse, da skal den Paagjeldende straffes til "Kaget" — blev hun straffet til Kagen. 15 August. Thomas og Jens Steffensen Dobler tiltaltes, den förste for at have skudt Jens Bysvend ihjel, da han stevnede ham til Borgemester.

Claus Badsker, der paa samme Tid blev stevnet for Borgemester, fordi han havde fradoblet en Aalemand hans Penge og Aal, drog sin "Degen" og stak Axel Bysvend gjennem den venstre Arm, og sigtedes dernæst for at have været med at skyde Jens Bysvend ihjel om Aftenen den 30 Juli. Peder Vævers Pige, Else Ibsdatter, fandtes ihjelslagen den 19 Juli og Sandemænd svoer P. V. hendes Bane til. Jens Jensen, Vintapper, tilspurgte Apotheker Folmer Thomsen, om han ikke havde udskibet Korn her for Byen og i Randers? Svar: Det behövede han ikke at svare paa. Om han ikke havde solgt tydsk Öl i Tönder og Kander, og holdt Vin fal? Svar: Jo, efter Ko. Ma. Brev. Han lod oplæse et Ko. Ma. Brev, hvorved det var Wulff Baltzersen forbudet at handle med Speceri, men Apothekeren med Kornvarer. Folmer Thomesen, æskede af Jens Jensen, Vintapper, at han enten til Sanct Michelsdag efter Ko. Ma. Brev afskaffer sin Vinhandel, Salg af "Danstöll, Thystöll, Mum och anden Tapperie", samt aflader at udskibe Korn, Smör etc. eller ogsaa afskaffer Specerihandelen. Velbaarne Jomfru Lisbet Friis til Vosnisgaard omtales dette Aar. Jacob Lauritsen, Procurator i Aars. Christoffer Jensen i Hovet kaldes "Lytenant vdj skanderborrig Lehn"... I Anledning af et anholdt Qvantum Korn, sees det, at man fortoldede det formalende Korn hos Borgemester. Velbaarne Cristoffer Schade til Kierbygaard. Capitain Richwins og Capitain Hartuigs Compagnie omtales. Laurits Jacobsen Möller i Aarhus Mölle 1621. Mickel Clausen kaldes ogsaa Procurator. Christen Jensen Kier tilspurgte Albert Hansen Skot, om han vidste noget uærligt med ham. A. Skot

svarede skriftligt, at dersom Sagen angik en brun Flöiels Hue med 8 Rader Snorer om, da stod Christen Kier ved Bordet, da den blev bortstjaalet, men han sigtede ingen fuldkommen. 4 Borgere vidnede, at de havde været hos Maren Madsdatter og tilspurgt hende, hvormange Börn, hun havde avlet, og da svarede hun, at hun havde avlet 3 Börn udi Horerie, det förste for 22 Aar siden, og siden efter 2 andre. "Och laae hun Samme Dag och Tid wdi hindis Sengh och war gandsche skabett paa hindis Krop".... N. Madsen, Fogetsvend, lod fremföre for Retten Karen Söffrensdatter, der "v-pint och v-tiltvungen" bekjendte at have avlet 3 Börn, hvert ved en anden Fader, det sidste ved Peder Pouelsen, Tromslaaer, under Callö Compagnie. Paastanden var, at hun efter Ko. Ma. Forordning skulde stryges til Kagen, og saaledes faldt ogsaa Dommen, "Och nu strax sin Execution att Vdstaae".

1650. Torsdagen den 25 April. Dom af Aarhus Byeting over Rasmus Nielssen födt i Löngaa, som beskyldtes for, om Natten at have opbrudt en Mands Hus i Söften og stjaalet en Koe, han siden solgte for 3 Daler. Han blev dömt "thill gallie och green" og henrettet. 9 Mai. Dom over Christen Anderssen, Profos, der havde været med at ihjelslaae Bysvenden Rasmus, der vilde arrestere ham. Dömt at rettes med Sværd. Anne Sörensdatter dömt at stryges til Kagen og forvises Byen for stedse, for Tyverie.

1656(?). 15 August. Dom over Peder Knudssen og Niels Mortenssen for Hestetyverie "att straffis paa dieris Liff vdi En Gallie". 29 August. Dom over Billedhugger Jörgen Mortenssen, der for 12 Aar siden i Königsberg var viet til Marie Smedes af Lybeck, hvem han havde forladt, var reist til Danmark og havde

i Aar giftet sig med Maren Andersdatter fra Veile. Dömt fra Livet og til at rettes, om Kongen ikke vil benaade ham.

1667. Efter Commissariernes Dom tilkom Hr. Niels i Ebeltoft for udlagt Brandskat, pro qvota Andel af afdöde Birgitte Andersdatters Boder, Hus og Smedie 69 Sl. Dr. 3 ℔ 1 β. Efter samme Dom var der tilkjendt ham for hans Udlæg, foruden de 84½ Dlr., der vare betalte, en Sum, der med Renter til 1652 belöb sig til 454 Rd. 5 β. Som det synes var dette en Del af Ebeltoft Byes Contribution til de Svenske 1644. S. A. En Bonde i Lisbierg tiltaltes for en udstedt forseglet Obligation paa 9 Rd.; en Bonde i Egaae for en paa 6 Rd. med 18 Aars Rente. Nok en Bonde-Obligation for 6 Sldr. 2 ℔. En anden Bonde udstedte i Januar Bevis for 7½ Sld. at betale til St. Mortens Dag og derfor at give 4 Skpr. Byg. "Taarsdagen den 21 Martij 1667. Andfangen J. Jesu Naffn — (Sigillantes) Christen Lauritzen Kongl. Maist. Byefogitt vdj Aarhuus, Anders Jensön aff Hans Kgl. Maist. Stiffislendesmand Velb. Jörgen Friis forordnet i Schriffueres Sted och Mogens Knudsen i Kemneres och thinghöreres Sted*). Borgere ibid

*) Byens Kæmner og Thinghörer var Michel Michelsen, der almindeligt sad i Retten dette Aar; altsaa en anden i hans Forfald beskikket. Den 11 April var Gert von Nichten i Kæmners og Thinghörers Sted. 2 April 1668 hedder det blandt Sigillantes: Michel Michelsens Fuldmægtig Jörgen Hansen i Kæmners og Thinghörers Sted.

Det er, som det forekommer mig, tydeligt, at Kæmneren sad i Retten med den samme Betydning paa Byens Vegne, som Byfogden paa Kongens Vegne, nemlig for at haandthæve Retfærdigheden, og da denne i den ældre Tid væsentligt hævdedes ved Böder og Mulkter, for at paasee, at disse dikteredes efter Forseelsens Beskaffenhed. Forskjellen mellem disse to Embedsmænd var altsaa blot, at Kongens Foged var beklædt med större Myndighed til at inddrive de dikterede Böder. Lovkyndigheden forudsattes udentvivl lige hos dem begge. Overhovedet synes det,

Otte Mænd: Rasmus Oluffsen etc. Borgere ibid. S. A. Bertel Jensen Worm i Linaae vidnede, at han den 10 Juni Kl. 6—7 om Aftenen var indkommen til Willum Thestrup, hvem han fandt siddende sammen med Envold Brochmand "och gjorte dennem lystig met instrumenter for sig", saa kom Jens Knudssen (Byskriver) ind til dem og var drukken, og han satte sig ned ved W. Th. W. Th. tog et "frantz Glas Vin" og drak J. K. til, men denne tog Glasset, drak det ud, og slog det i Gulvet, "och wilde ichc driche Enduold Brochmand det til". "Saa spurgte W. Th. J. Knudsen hvi han det gjorde, vilde han sidde i Venlighed, saa skulde han være ham en velkommen Gjæst, men var han kommen paa Klammeri, da maatte han hellere gaae hjem, saasom han i Aften ingen Klamerie vilde have". Saa lovede J. K. at være rolig. Nogen Tid efter gik de ud sammen (fra Middelgade) over Torvet, hvor J. K. forlod dem og gik ind i sit Hus, gjennem Borgeporten og ned ad Vestergade med Instrumenter (Trompeter) foran dem, hvor de vilde "lade blæsse et styche for Leutenant Bomgads Qvartier". Som de nu stode der udenfor og Trompeterne blæste, kom J. K. löbende med en dragen Kaarde og sögte Envold B., der trak blank og værgede sig, men da W. Th. ogsaa trak, for at skille dem ad, kom han sammen med J. K. og stak ham ihjel. S. A. Sören Pedersen, barnföd i Elöff, blev ihjelskudt af Drengen Christen Matzen hos Maren Clemendsdatter, som derefter undveg. Hans venstre Arm var saaret og Blodet havde forlöbet ham. Kort forhen var Hans Pedersen

som om man i den ældre Tid har anseet alle Mennesker for lige dygtige til at haandtere Loven, endog i den Grad, at det at være Sættedommer i Byfogdens Forfald, endnu i det 18de Aarhundrede betragtedes som et borgerligt Ombud, hvortil f. Ex. Kjöbmænd kunde vælges.

Höstmark dræbt her. S. A. Ved Höiesterets Dom d. d. 27 Juni 1665 blev Raadmand Jens Lassen dömt til at betale Michel Willer den af ham og hans Medborgere udstedte Obligation paa Brandskat af Aarhus med Rente 6 pCt. til Betaling skeer og for Omkostningerne 100 Rd., hvorimod Borgemester, Raad og Aarhus Bye tilpligtes at refundere Jens Lassen hans Udlæg, tilligemed endnu 40 Rd. for Omkostninger inden 6 Uger efter denne Doms Dato*). Rescript d. d. 10 August 1666 befaler Magistraten, at naar Taxer-Borgerne have lignet dette Paalæg, skal den gjöre den Anordning, at enhver betaler sit Qvotum ved Nam og Vurdering i hans Bo. Foruden denne Summa fordrede Jens Lassen efter hans Regnskabs-Bog 155 Rd., han havde udbetalt til Grev Königsmarks Tjenere, Exeqver Ryttere, Gevaldigere etc. og desuden en Discretion for dem af Borgerne, som hos ham vare i Arrest. S. A. 2 September befuldmægtiger Mogens Friis til Boller etc. etc. J. N. Hutfeld til at skjöde til Raadmand Jörgen Juul i Aarhus, en hans Kornhave, beliggende ved Magazin-Huset i Aarhus, fra den östre Stolpe, som staaer uden for Indkjöringen til samme Have og til Svend Skibbyggers Hus, langs med Fiskergade 52 Favne, fra Svend Skibbyggers Hus i den nordre Ende og til Stengjerdet i den söndre Ende 127 Favne, fra den vestre Ende af Stengjerdet og langs inden for Diget, som er imellem Haven og Kjöreveien uden for Selkier og til den östre Ende af Haven 50 Favne, fra den östre Ende og til Hjörnestolpen af det store Hus, som staaer ved Indkjöringen

*) Ovennævnte Skat blev lagt paa 1600 Rd. Foruden hos Michel Willer havde man ogsaa optaget Penge til samme Brug hos Schröder (i Hamburg?).

til Haven, 103 Favne. S. A. 12 December. To Bödkere kom ind til Jens Lauridsen Fiskers Kone i Mandens Fraværelse, tvang hende, som Manden klager, til at give sig Öl, og da de havde faaet for 1 ß og hun forlangte Betaling, bankede de hende, skjeldte hende for en fordrukken Hore og Taske og derpaa gik de ud paa Gaden og skjeldede uden for Huset, kaldte hende en "Sæch, Hore och en fordruchen Caron"..

1668. 20 Februar. Jacobus Gesius's Svend Johan Hachmand eller Hartmand havde solgt Gift til en Bondekarl, som ikke havde Præstens eller Fogdens Attest, men som, efter Apotheker Svendens Paastand, havde havt en Borger med sig som Borgen. Sagsögeren, Christian Fisker til Silkeborg, hans Fuldmægtig paastod, at da Apotheker Svenden mod Ko. Ma. Recess havde solgt Gift uden at iagttage den befalede Form, saa skulde han enten stille Borgen eller borge for sig selv. Retten tilspurgte Apotheker Jacob Gesius, om han vilde borge for Svenden; hvortil han svarede, han vilde gaae hjem og raadföre sig med sin Hustrue, og saa komme igjen med Besked. Da han blev borte, sendte Retten to Borgere til ham at æske Svar, der da löd saaledes, at dersom Svenden havde gjort Uret, maatte han selv forsvare det, han gik ikke i Borgen; men han havde fæstet sin Svend for Kost og Lön til Paaske, dersom man nu arresterede ham og han derved led Skade i sin Næring, vilde han söge Regres hos Vedkommende. S. A. blev der taget Dom over Johan Stobber (Steuer) Apotheker Svend paa Rosenholm, eller som han ogsaa kaldes "Velb. Hr. Erik Rosenkrantzes Apotecer", for adskillige Varer, mest Fruentimmer Stads, som han

siden 1656 havde skyldt Sören Störch til Belöb 46 Sl. Dl. S. A. 25 Juni. Efter at Peder Pedersen "forige Borger her ibid" (han kaldes ogsaa Quottrup) havde mistet sin Eiendom o. s. v., finde vi ham for Bythinget fremfört ved Byens Tjener "ledig og lösss" af Arresten, mistænkt for at have kjöbt den Arsenik, hvorfor Jacob Gesius's Svend led Tiltale (vide 20 Febr. 1668), og hvormed Laus Lausen i Fare var forgiftet, item for at han for nogle Aar siden havde ombragt et Fruentimmer, der fandtes dræbt og udkastet i Lading Sö. Siden blev han tiltalt, fordi han havde pantsat sin Gaard til En og skjödet den til en Anden. Han var nemlig, af Mangel paa Bevis, mod sin Benægtelses-Eed, bleven frifunden for de andre Beskyldninger*).

1669. Der anföres en Qvittering "Wdgiffuet aff Key, ssom kaltiss Löche" til Mads Eriksen for Fæste, en Oxe og 4 Sldlr. af det Boel i Örsted, hans Fader Erik Madsen sidst paaboede, samt en Oxe til Afsoning for Beliggelsemaal, han med Karen Nielsdatter begaaet haver. D. d. Randers 8 Novbr. 1655. S. A. 28 October. Kjöbmand Anders Lauritzen, Frue Kirkes Værge, havde ladet udbrække af Muren og nedtage en Sten, hvorpaa var udhugget, at Sören Frost havde skjænket 200 Rd. til en evig Löverdags Aftensangs Præken i Frue Kirke og det Aarstal 1619 og ladet ophænge en Tavle istedet. Desformedelst tiltaltes han af Doctor Mathias de Brobergue til Siellef Skovgaard og hans Medarvinger efter Sören Frost, nemlig Christen Pedersen Frost, Helle Sl. Hr. Svend

*) Peder Pedersen Fare i Aarhus skjödede i 1667 et Stykke Jord, udenfor Munkeport, 21½ Sjællandske Alen i Bredden, til Jens Sörensen Vinter "formedelst min store Trang och Nöds schyld til min Sl. Hustrues Begraffuelse."

Arboes og Kirstin Sl. Mikkel Langballes. Ved Bythinget faldt den Dom, at A. Lauritzen inden 15 Dage skulde fremvise sin Befaling fra Kirkens Forsvar (Stiftsövrigheden) til at gjöre denne Forandring eller restituere Stenen paa sin Plads. Anders Lauritzen beviste den 26 Mai 1670, at han havde borttaget sin Tavle og ladet Stenen sætte paa sin Plads igjen. S. A. Et Vidne udsagde, at han for 5 Aar siden havde været tilstede "paa Börsen" (maaske et Værtshus, saa kaldet) her i Byen, da det og det skete. S. A. nævnes Rasmus Stredfarer. S. A. Blandt en Del Arvegods opregnes: "it Hollandsche Benche Dyn War weffuet udj Historier" .. S. A. den 17 Juli skulde Hr. Johan Lönborg, Capellan til Domkirken, hans Datter Lisbeth Johansdatter bære en Æske med noget Pynt for hendes nygifte Tante, Kjöbmand Jacob Werkamp i Skanderborg, hans Kone, til Tolderen Niels Madsens Kone. Den lille 13 Aars Pige mödte paa den nederste Mindebro Sören Pedersens Kone, Ane Marie, der forlaugte at see, hvad der var i hendes Æske, tog den fra hende, og da faldt en Guldring med 7 Diamanter i (vurderet for 70 Rd.) gjennem et Hul i Broen ned i Aaen. Da raabte den lille Pige: "O Wj, O Wj, der falt Ringen udj Aaen, huad haffde i udj min Esche at bestille". S. A. 16 December. Simon Sörensen af Helnes kom af Dage. Blandt de desangaaende optagne Forhör findes blandt andet fölgende: Simon S. sad blandt flere Gjester hos Skipper Jörgen Olufsen (Værtshusmand) og sagde til Jörgen Ibsen: jeg sælger Dig min Anpart i Jagten for 70 Sldlr.; dertil svarede Jörgen: "holdt dine Ord, Jeg schall betalle Dig inden i Morgen Kl. 12", og dermed tog han 28 β af sin Lomme og lagde paa Bordet, sigende: "det er dj Fattiges

Penge paa Kjöbet". Men Simon skjöd Pengene fra sig, hvorpaa Jörgen strög Pengene ind igjen med den Erindring til Simon, at han skulde holde sine Ord; saa tog Simon den "Træpotte som dj druch aff" og slog Jörgen i Hovedet med, Jörgen derimod tog Simon i Brystet og kastede ham paa Gulvet og saa skildtes de ad. S. A. Kirsten Sörensdatter, Peder Nielsen Mollerup og Christen Jensen Holst overbevistes om Tyverie. Bodel, Mikkel Sörensens Enke i Gieding havde Tiltale til en Mand og Kone i Grundför, en Mand i Skeiby og en Mand i Lisberg, fordi de den 13 Marts 1669 om Aftenen Kl. 9 havde overfaldet hendes to Sönner Jon og Jens Mikkelsen uden for Studsgadesport, i Maren Clemensdatters Kornhave, med lange Stavrer (3 Al. lange, 1 Qvarter tykke), som de havde taget af Gjerdet og dermed ynkeligt forslaaet dem, saa at Jon, foruden andre Saar og Skader, havde faaet sit Pandeben knust, hvoraf han inden faa Timer döde.

1670. Naar en Stævning blev forkyndet for en Herremand, synes det stedse at have været for Porten. Iblandt mange deslige Tilfælde anföres et, hvor Brödrene Marselis skulde stevnes i Anledning af Synsvidne over en Mand, der var faldet ned af et Stillads paa Bisgaard. Kaldsmændene gave da Dhrr. M. Varsel for Bisgaards Port, talte med nogle Bönder der i Gaarden, og skreve paa Porten: "hid til Thinget med 14 Dages 3, 4, 5, 6 og 7 Ugers Varsel". S. A. skulde omtrent 20 Skyldnere indstævnes til Betaling af Öster Lisberg Hérred. Kaldsmændene kom tilbage og sagde, at de ikke havde været at finde, men deres forrige Naboer havde sagt, at nogle af dem vare döde i Armod, andre römte bort til Sjelland

o. a. Steder. S. A.(?) Peder Jensen Port, Klosterlem her i Hospitalet og hans Sön, Sören Pedersen Port, bekjendte at have af og til stjaalet Penge af de Fattiges Blok i Frue Kirke. Igjennem en Sprække i Blokken, havde Sönnen ved Hjelp af en Krog af Staaltraad trukket Pengene ud, hver Gang nogle Skillinger, hvilke han havde delt med Faderen og drukket op med ham. S. A. Dirik Lauritzen i Harlev havde stjaalet to Svin her i Aarhus og faaet Peder Rasmussen til at sælge dem. Da den sidste blev anholdt og fængslet, römte den förste. P. Rasmussen dömtes saaledes: da hans ærlige Vidnesbyrd og Stokkenævn fremlagdes, heller ingen beskyldte ham for nogen anden tyvagtig Handling, men han af Dirik Lauritzen var forfört til at være Medvider og han desuden ingen Betaling havde faaet for Svinene, ... dömtes han til at römme Aarhus Stift under Straf til Bremerholm, om han herefter antræffes i Stiftet. S. A. den 27 Jan. "Paa Aarhus Raadhuss, Som da Thing holdtes for Guds Veirligs Skyld"*). Anders Jörgensen vidnede, at den 13 December om Aftenen, som han laae i sin Köie, og hans 2 Mænd sadde i Kabyssen, da sagde en: "der raabte en Mand i Söen"; han sprang op, og da han löb fra Fjellebroen ved Mindet hen paa Jordbroen, hörte han ham skrige om Hjelp. Da han med de andre to kom hen til Velb. Erik Grubbes Smakke, kom Jens Carlsen löbende med en Lygte. De saae da Styrmanden paa Smakken, Oluf, liggende ved den höire Laaring af Smakken, og han var da död (sic). Saa sagde han til de andre: "huad schal wj nu gjöre wed hannem, Monne wj schall drage hannem op eller iche?" Da svarede Jens Carlsen: "Ja wi faaer at tage

*) Holdtes Thinget ellers under aaben Himmel?

hannem op och lade Föedderne henge neder i Wandet. Och saa toeg dj hannem op aff Wandet och lagde hannem paa Plichten aff Boeden och loed föedderne henge ned i Wandet, och giorde Boedden fast Jndtill Byefogden komb der neder at see hannem"*). S. A. 27 Januar. Jens Huas, Capitlets Ridefoged etc. De 6 Höringer havde tidligere dissenteret fra Byfogden og ikke villet tiltræde dennes Irettesættelse og Dom over Oluf Christensen, hvem Mag. Lauritz Bording sögte for Gjeld 280 Rd. Da de derfor bleve tiltalte af Mag. Bording, dömte Byfogden dem at böde efter C. 3 Recess 10 Artikel. Nu i Dag dömte de samme 6 Höringe O. Christensen paa hans Faldsmaal, fordi han ikke var mödt til nöiagtig Erklæring enten til de foregaaende 3 Thing eller nu til 4de Thing etc. S. A. 24 Marts. Det bevistes med Thingsvidne, at Gamle Rasmus Hjulmand i Söften af Polakkerne blev dreven fra Huus og Hjem, hans Qvæg bortdrevet og hans Gods ruineret og fört til Aarhus, men han selv nogen Tid derefter at være död i stor Armod. S. A. 1 December. Skrædderlauget havde Tiltale til Sören Rasmussen barnföd i Aars. Niels Nielsen og de andre Skræddermestere vidnede, at han i Mandags 8 Dage var bleven indhentet paa Laugshuset og da han var indkommen tilspurgte Mestrene ham: "om det waar Ret, at en Dreng stoed for Retten och Laden med sin Degen paa efftersom en Suend iche maatte giöre det, langt mindre en Dreng. Da toeg S. Rasmussen sin Degn selff fraa sin Side och lagde den paa Oldermandens Seng.

*) Den Fordom, at man ikke torde röre ved en druknet eller hængt Mand, er udentvivl fremkaldt af Byfogderne, hvem det var om at gjöre at Kongens Ret ikke forkortedes.

"Derefter tilspurte dj hannem hvad hand waar for en, om hand gaff sig ahn for en schreddersuend? Da sagde hand Ney, hand gaff sig ahn for en Lössgengere". Sören Rasmussen vidnede, at da han stod frem for aaben Lade, da havde Mesterne sagt, at det var ikke Ret, at han for aaben Lade havde sin Degen paa, "da sagde hand, det hand vilde noch lige Degnen fraa sig med det schiell, at hand maatte tage den igien, Saa lagde hand Degnen paa föderne aff Oldermandens Seng, da komb Oldermanden strax och lagde den paa Himelen aff sin Seng, saa sagde Vng Nielss Schredder lad den ichon ligge der, saa schal wj driche den op for hanss schyld saa dyre som den Waar aff Sölff". Niels Skrædder og de övrige fragik denne Beskyldning. Den 12 Januar klagede Sören Rasmussen at Skrædderne i Laugshuset havde frataget ham hans Degen voldelig, og at Oldermanden forholdt ham den, item at de havde faaet Tilladelse til at sætte ham i Kjelderen, men da han var paa Veien derhen, blev han paa Godtfolks Forbön befriet.

1671. I Anledning af at Niels Jensen, Matros, var fundet druknet ved Mindehovedet, formodentlig af Tungsindighed, forklarede en Matros, at den Afdöde var fulgt ned med dem til Skuden og var gaaet strax til Köis "huorefter Oluf Lauritzen (Referenten) ved Lius leste en Afftenbön och gich saa med Kochen til Sengs"... S. A. Skipper Jörgen Olufsen kom ind til Peder Mikkelsen, Baadsmand, i hans Stue, hvor der sad to Dragoner ved Bordet, og spurgte efter hans Kone, "den Hore og Tyv", derpaa gik han ud i Kjökkenet, hvor de to Dragoners Heste stode og sögte til et lille Kammer, hvor Konen var inde, spændte Dören op, skjeldte o. s. v. S. A. 23 Februar. Peder

Mogenssen, tjenende Stifts-Lehnsmanden Velb. Jörgen Friis, kom med et Træ-Ölstob i sin Haand ind i Rasmus Jensens Forstue og sagde: er det her fröndtlich Rasch boer? og löb saa ud paa Gaden igjen. Da kom Rasmus Jensens Hustrue löbende med en Ildskee i Haanden og kastede den ud af hendes Haand efter ham paa Gaden. Han optog Ildskeen og kastede den efter hende, men da kom Rasmus Jensen selv löbende til, tog Ildskeen og slog Peder Mogensen med den saa den blev krum, men da han tillige slog to Staver over i Öl-Stobet, har dette maaske taget det meste. Da Peder Mogensen strax derpaa kom grædende og klagende sig ind til Sören Mikkelsen Pöll for at kjöbe et Stob Öl, og denne spurgte, hvorfor R. Jensen havde slaaet ham, svarede han: "fordi jeg kaldte hannem fröndtlig Rasch". Da sagde Sören Pöls Hustrue: "kald hannem ved sin rette Naffn, det er smuch at kalde folch som dj hedder". Rasmus Jensen klagede, at han först var indkommen med dette Spörgsmaal, hvortil Pigen havde svaret, Nei her boer ingen saadan. Derpaa var han kommen igjen med det samme Spörgsmaal etc. S. A. blev der fundet et spædt Barn med knækket Hals i Aaen ved Fiskergyden. Konen som fandt det vidnede, at hun raabte til en anden Kone: "See her Johanne huad monne det were her liger?" og da hun kom nærmere raabte hun: "O wj, O wj, det er it Barn" "och da saae dj at der laae it Barn udj Aaen med Hoffuedet ned til Vandet i Aaen och Födderne op ad Landet... ved Fiskergyden". S. A. 2 December. Thönne Jörgensen Friis som Monsr Meulengrachts Tjenere havde dræbt*), var stukket igjennem Bugen ud

*) Denne Sag vil findes noget nærmere omhandlet i det næste Nummer, der er Udtog af Raadstu-Justitsprotocollen.

i Ryggen og gjennem den venstre Arm ind i Brystet, Næsen var ganske afbidt, den underste Læbe var afbidt og knust, og Dagen derpaa var han paa Ryggen og Lænderne brun og blaa slagen af store Træer og Köller, de havde brugt at slaae med. Johan Borchenfeld, som var med Friis og Thestrup, havde en lang og blodig Skade over Panden i hans Hoved, og han var af samme Træer og Köller saa forslagen paa den höire Side, at han næppe kunde gaae. Da Monsr Meulengrachts Folk kom med Karmen til M. de Brobergue, sagde En til dem, hvor de vare blevne af saalænge, da svarede Laurs Lund, Tjeneren: "vi haffde en frisk Clamerie med nogle Folk og vi have givet dem saa meget, at de vel skulle söge Revange i Morgen". Da sagde Peder Kudsk til ham, at han skulde tie stille, drog sin Kaarde og slog med den i Stenene, saa Gnisterne flöj af den. Disse to römte, men den tredie blev arresteret og der gik Dom over ham for "Aaraad". S. A. den 21 December. ... Otte. Offuessen, Kleinsmed, Borger ibid, "vandt med Ed og oprakte Fingre, at den næste Söndag efter Hl. Korsdag nest forleden, da som fornævnte Abraham Offuessen og Engelbret Lauritzen bleve forligte om Kjöbmandskab i Rye at bruge, da lovede Engelbret Lauritzen forne A. Offuessen at holde hannem forskrevne Kjöbhandel fri der i Byen, at ingen skulde handle flere end han, efter derom Hs. Kgl. Mai. naad. Benaadning Engelbret Lauritzen meddelt var", derimod skulde Abraham Offuessen give ham ugentlig 2 ℔ danske. Anders Offuessen, Kleinsmed ibid, fremstód og vidnede, at han ogsaa var nærværende ved denne Overenskomst. S. A. Den 21 Januar faldt Peder Sörensen hos Michel Laussen

Skipper, ned af en Trappe og slog sig ihjel. Hans Kammerat Öffli Jensen af Saldrop kastede sig over den Döde og raabte: "Hierte Broer lille huor er det fatt med dig, suar mig it Ord". Jens Pedersen, Snedker, klagede over 3 Smedesvende, at de den 12 Marts mellem 12—1 om Natten vare komne for hans Dör, og havde skjeldt ham for Skjelm og Tyv, og da han gik ud i Gadedören fandt han En bevæbnet med et Stykke Jern, En med to store Sten og En med en Kaarde. Da han talte til dem, sagde den ene: "nu schall du faae Karen Grossdatters Knegte at see" og slog i det samme til ham med Jernstangen saa han tumlede om paa Gaden og vilde være blevet end mere mishandlet, naar ikke Folk vare komne til. 3 Mai. Underfogden lyste to Dragoner Vold over, fordi de den 13 April havde skudt gjennem Vinduerne i Sl. Mads Værns Gaard. Mads Vangvogter anklagede Niels Laussen paa Broberg, fordi han uden for Brobergs Port voldelig havde overfaldet hans Kone og ikke alene banket hende blaa og blodig, men endog kastet hende med store Sten, saa hun var nær död, fordi hun havde villet hindre ham i at slaae hans Heste löse i en anden Mands Kornhave. Hun havde udtesket ham med at "Trads din tiuff och Schielm tör slaae" derpaa slog han hende, saa hendes Hue flöi af, hvorpaa hun foer ind paa Niels og greb i hans Haar og Skjæg, derpaa stödte han hende fra sig, og saa gik hun sin Vei. 11 Mai. Loduig Guldsmed og Kone klagede over Anders Kruses Kone, Johanne Pallisdatter, hvem deres afdöde Datter sidst havde tjent, at hun var Skyld i hendes Död ved ideligt at mishandle hende med Hug og Stöd. Et Vidne sagde, at have hört Moderen sige til Dat-

teren, da hun skulde berettes; "Datter lille nu kommer Præsten til dig, Du schall inted klage offuer Johane Pallisdatter". Hun svarede: "Ney Moeder lille Jeg schall giöre ederss Willie och inted klage offuer hende". Jens Oluffsen anklagede Niels Mikkelsen i Faarup og Niels Christensen i Kirkegaard i Sabro, (den 25 Mai) at de den 29 April paa Marken havde overfaldet ham med Vognkjeppe og mishandlet ham, saa han siden havde ligget til Sengs og spyttet Blod. Da Jens Olufsen var kommen lidt til sig selv igjen, forfulgte han og en anden Karl Bönderne, og da fik han flere Hug og tilsidst kastede Bönderne ham med Steen. Omsider maa det vel have fortrudt dem; thi de tilböde den Fornærmede og hans Medfölger, at de maatte give dem ligesaamange Hug igjen, om det saa maatte blive derved. Den Bonde, der især var virksom, havde grebet Jens Olufsen i hans Skjæg med den ene Haand, medens han bankede ham med Vognkjeppen, sigende: "der schal fare en Dieffuel i Dig". Jens svarede: "gid det faar i Dig Selff". Ebbe Jensen, Hattemagersvend, var bleven overfaldet af en Handskemager paa Graven og havde faaet et Slag i Hovedet med en "Hugdegen". En Pottemagersvend og en Skræddersvend klagede paa en Rytter, en Maler og en Handskemager, at de voldelig havde overfaldet dem, kastet dem til Jorden og slaaet dem blaae og blodige i Johan Fachs, Organistens, Forstue. En Styrmand fandtes druknet uden Saarmaal. Den 9 Juli havde han været et Sted inde fra Kl. 6 og drukket omtrent 3 Potter Öl "och iche hand waar synderlig druchen". Laurs Kornmaaler vidnede om denne Styrmand, P. Mogensen, at han havde hört ham indbyde Niels Præst paa en Pot Öl, og da de havde drukket den, maatte Niels Præst betale den.

"Siden waar han Pigen noget skyldig for Öll derfore beholt hun hanss hat for 8 ß". Sören Jensen Remmer, Borger, klagede over to Bönder af Horsleff, en Skomager og 2 Sadelmagere af Aarhus, der paa Aalsöe Mark overfaldt ham og ilde mishandlede ham, da han var staaet af Vognen for at oplede sin Hat, der var afblæst. De kom fra Grenaa Marked. 5 October. Sören Rasmussen klagede over Christoffer Sköflikker, at han havde bidt ham en blaa og blodig Rift i hans ene Kind. 90 Personer, som dreve borgerlig Næring uden at have taget Borgerskab, bleve indstevnede til at tage Borgerskab.

1672. 18 Februar. Rasmus Jörgensens Hustru havde sendt en Del Gods hen i Byfogdens Hus til Forvaring for en Sum, der skulde have været gjort Udlæg for hos hende i Mandens Fraværelse. Da Manden kom hjem, bragte han Penge og noget mere Gods hen til Byfogden til Afgjörelse af samme Gjeld, men da man var ifærd med at veie disse Ting, Kobber og Jern etc., kogte Galden op i hans Kone, der var fulgt med ham til Byfogdens Hus, og hun sagde denne mange Uqvemsord. Da sagde Byfogden: "Quinde*) jeg vill iche schiendiss med Eder, gaar hiemb, ederss Mand kand vel udrette huad der paa Rettens Vegne er at bestille". Da svarede hun "at hun waar en erlig Dannequinde, en quinde waar en hoerre dottede hannem mange gange och sagde hand schulle wisse hoerer og scharn sin döerre", och derhos sagde, "at Christen Lauritzen havde berövet hendes Huus" ... Derpaa bad Byfogden sin Pige at skaffe hende bort, hvilket hun ogsaa gjorde, men strax efter kom de begge ind igjen, og Pigen græd og klagede, at Rasmus Jör-

*) Har Byfogden maaske sagt: Quind?

gensens Kone havde givet hende en paa Öret. Dette vedgik Konen, men sagde hun havde Ret dertil, saasom Pigen forhen havde tjent hende. Saa maatte Byfogden sende Bud efter hendes Farbroder, Niels Nielsen, som skammede hende til at gaae hjem. S. A. 28 Marts. Paulus Reinhardt Krahmer omtales som "Postmester her i Byen". S. A. 27 Juni. Peder Jörgensen gik om Aftenen, Kl. mellem 9 og 10, med 2 Violinspillere foran sig fra Torvet (Emmervad?) over Badstugade, Studsgade, ned til Enden af Middelgade, hvor han gik ind til Portholderen, Jens Hollender, og kom i Klammerie med Tolderens Karl, der efter noget "Rykkerie" stödte sin Kniv i ham, hvoraf han döde*).

*) Den 16 Octbr. 1673 fremförtes Jens Laussen Hollænder og hans Kone for Retten "ledig og löss" og bekjendte, at de den Söndag, Bundj Jacobssen skulde have Bryllup, bröde en Fjel ud af Maren Mogensdatters Plankeværk ud til deres Gaard, toge Hvirvlen fra Dören, gik ind i Gaarden og Huset og bare hendes Skrin ind i deres Kjökken, bröd det op, og da de havde fundet en Nögle deri, gik de atter ind og lukkede hendes Kiste op og toge omtrent 100 Sldlr. i Rd. Sldlr., "Rytter och anden Myntt", hvilke de grove ned i en Have. J. Hollænder paaviste ogsaa omtrent 7 Sldlr. af sine egne Penge, som han havde gjemt for sin Kone i sit Bryggers. Disse tvende Forbrydere vakte udentvivl en höi Grad af Medlidenhed. Saaledes skrev Stiftamtmanden fölgende: "Edle Höy Achtbahre och Velfornehme HEr Borg[m] och Raad, Da Jeg haffr bekommet dieriss goede schriffuelsse anlangende tuende fanger, saa stiller ieg altingest til dieriss Egen goede betenchende, huorlediss dermet Christeligst och bæst kunde magis, thj den scharpeste Ret at bruge i Saadan ssager Siuniss betenchelig dennem paa Liffuet at straffe, menss huad dj ellerss Siuniss at dj schal Lide stiller ieg udj dieris Egen goede sensur och Willie, giör altid gierne huiss dennem til behagelig Thieneste kand Were, och vil hermed haffue dennem under den Höyestis Beschiermelsse befallet, forbliffuende HEr Borge[m] och Raadss Beredwilligster, Mögelkier d. 22 Octb. 1673 Henrich Rantzov m. p. p." Da de fleste af Magistraten ikke havde været tilstede, da Jens Hollænder og Hustru bleve examinerede, fandt Byfogden sig foranlediget til ved 2 Mænd at lade Enhver særligt forkynde en Advarsel, at de vilde indstille sig til Thinget efter Recessen den næste Torsdag, da der skulde falde Dom, "och i Dommen vere mig behjelpelig" d. d. 17 Octb[r] 1673. Herpaa erholdt han et saa lunkent

S. A. 1 August. Felbereder Jacob Christensen var af de övrige Mestere hersteds bleven frataget den Bog, hvori de indförte deres Drenge, og Mestrene vedgik, at de havde gjort saa, indtil han beviste, at han havde aftakket fra Svendene til Mester. Desaarsag fremlagde han nu i Dag et skriftligt Vidnesbyrd d. d. Horsens den 1 Juli 1672, udstedt af Felbereder Iver Andersen fra Haderslev, at han for 32 Aar siden, som Svend havde været i den ældste Felbereders Hus i Aarhus tilligemed 2 Mestere (Svende?) af Flensborg, en af Kolding, en af Assens og flere, han ikke kunde erindre, tilligemed alle de da levende Mestere, og da havde J. Christensen gjort "sin geböhr med afftachen fraa suene och til Mestere" . . . Da han siden yderligere beviste dette, saa faldt Bythings-Dommen til hans Fordel og blandt andet: "Effter forberörte Leilighed sees iche forskrevne deres Samblede Mommesnach at komme J. Christensen i hanss Embede til nogen hinder" . . . . S. A. 19 September. Dirik Christensen, Hospitals-Forstander, lyser efter Sören Sörenssen, der havde havt en Hospitals-Gaard i Pierstrup, var römt fra den med Qvæg og andet, som til de Fattige var udlagt og ham til sin Bjerring betroet, og havde efterladt en stor Restans til de Fattige; desaarsag havde Hospitals-Forstanderen ladet ham sætte i Fængsel i Hospitalet, men nu havde han den 24 August gjennembrudt Mur og

Svar, at han atter maatte tilstille dem den samme Advarsel ved 2 Mænd, og da svarede de, at Byen var begavet med de Privilegier, at Magistraten var Overdommer, og de vidste derfor ikke, om det tilkom dem at sidde Ret paa Bythinget, men nu vilde de komme for denne Gang, til de kunde faae indhentet nærmere Efterretning. Dommen faldt da den 6 November . . . "och effter ssagens Beschaffenhed fordj det er det förste Som Videss her at dj wdj tiuffuerj er befunden" . . . saa tildömmes han at arbeide paa Bremerholm i Jern hans Livstid og hun "i Arbeide hendiss Liffss Thid" . . .

Dör i Hospitalet og var flygtet med en "Fæderlaas" om Benene. Tidligere tiltaltes Sören Hagssen af Egens, for at han den 22 Juli om Morgenen havde været paa Pierstrup Mark för Solen stod op, og havde afmeiet Rug-Sæden af 14 Agre, samt bortfört den paa 15—16 Vogne, han havde med sig, og dette var 8 Dage för andre Folk höstede.

1673. 3 April. Nicolaus de Brobergue Jur. utr. Licent. skjödede til Borgemester Jacob Michelsen en Kornhave liggende her ved Byen "uden Broberg", som var ham tilfalden i Arv efter hans Moder, hvilken med vestre Ende stödte paa Byens Forte, med söndre Side til Forten ved Mindet, mod Östen til den Gröft ved Jörgen Juul Borgemesters Steengjærde og mod Norden til Doctor Matth. de Brobergue, hans Jord, tilligemed et öde Eie eller Byggested kaldet "Michel Bruns Eie", som mod Sönden stöder til Michel Bruns Datters öde Eie, mod Norden til Sal. Niels Bössemagers Sted, mod Östen til bemeldte Toft og mod Vesten til Adelgaden paa Broberg. S. A. 17 April. Velb. Jörgen Friis til Lindholm, Kgl. Mai. Befalingsmand over Örum, Vestervig og Dueholms Kloster, æskede Syn over den Gaard ved Borgeporten, hvori han residerer, (Marcus Bechs Gaard). S. A. 1 Mai. Værten Christen Knudsen, Vintappersvend paa Stads Vinkjelder, aflagde sin skriftlige Bekjendelse: "Efftersom ieg aff Kongl. Mai. Byefogedt her i Aarhuss er steffnet her til Tinget, och Siden i Dag haffr veret i welachte Borg[m] Jesper Nielsenns Huuss huor jeg er foreholdet at schulle affligge schrifftlig (saa som ieg det nest Gudss hielp haffr at forssuare) huiss udj mit huuss imellem den 27 och 28 Martij (Skjærtorsdag og Langfredag) om Natten er passerit som er: Om Afftingen

Klochen vaar ved 8 Slett Komb Nielss Pedersen, Jenss Jenssen Todbierg, och en fremmet Karl wed Naffn Mogens Kolding, begjerte it stob Öll, bekomb det ochssaa, och som wj haffde Saat it Lidet begjerte dj it Kort, som Peder Bödicher hente, effterssom ieg undschylte mig, at min Pige iche schulle hente noget Kort for dennem for denne Afftenss schyld, och da den tid dj bekomb Kortet, begjerte en aff dennem at ville lege Labeet, huortil jeg Suarede at jeg intet dermed wille haffue at bestille, och intet Legger jeg heller om Penge, Strax effter kom Jenss och Mogenss til at lege Labeet. Saa midlertid dj nu ssad och spilte refererit Jenss imod Mogenss nogle ord dennem vaar imellem faldt i Kjöbenhaffn, huor ud offr dj Rachte i haaret aff huerandre, der effter fik ieg och Niels Pederssen dennem strax schild ad, och gaff huer Andre dieriss hender paa at möde for Porten om Morgenen for en degn. Der nu Klochen vaar wed 10 Slet och dj ey vilde gaa huer til sit, gich jeg i min Seng, och min Hustrue bleff oppe. Min Hustruess Beretning er ssaa huiss effter den tid passerit. Da Wanseet min Hustrue dennem tidt och offte paamindt at en huer wille gaae til sit, tilmed forholte dennem nogen tid Liuss, Jenss Jenssen lagde sig dereffter paa Benchen ved 3 Slet at Soffue, den Karl Mogenss Nielssen Kolding och Peder Bödicher bleff Siddendiss hoss huer Andre, efterssom den Karl Mogens iche wille gaae bort, for Löffte schyld hand och Jenss Jenssen haffde giort huer Andre, som offuen er meldt. Huiss oss begge tilssammen er widre beuist, da om morgenen som det ringede til först prediche wognede jeg, och i det ssamme hörte at Peder Basballe (Kjöbmand) talte i Stoer Stuen, och spurte om mig, huortil min Hustrue

suarede at jeg laae i min Seng" ... Peder Basballe spilte med Mogens om en Pot Bittervin eller to, og medens de drak den, kom Peder B. og Jens Jensen i Uenighed og gave hinanden et Par Örefigen. Da Værten kom ind, hörte han Jens Jensen sige til Peder B. "Jeg haffr faaet thoe Örefigen giff mig den 3 till, saa schal Du see huad jeg schal giöre" dermed tog han en "blot" Kniv og holdt i sin Haand, og stak den strax "blot" i sin Lomme igjen. Saa hvidskede Bödkeren noget til Peder B. og denne gik hen og tog Bödkerens Tingsel og sagde til Jens, at han kunde nu bruge sin Kniv. Under alt dette bad Værten dem begge at være rolige, hvorpaa ogsaa P. B. lagde Tingselet fra sig, tog derpaa Glasset "och druch Jenss Jensen til" I det samme bleve de igjen ueens og fik hinanden i Haaret. Da Værten havde reddet Glasset, og han med de andre var kommen imellem, saae de, at Jens havde en blottet Kniv i den oplöftede Haand, hvilken de vristede fra ham. I det samme gik Peder Bödker imellem, holdt en dragen Tællekniv i den höire Haand, lagde den venstre Haand paa Jens Jenssens Pande og sagde: "huo ssom taber den staar jeg med". Derpaa tog man ogsaa Kniven fra ham. Peder Basballe saae sig i Speilet, at han var lidt kradset ved Næsen, da vendte han sig til Peder Bödker, sigende: "denne Action haffr du wolt", og gav ham i det samme et Slag paa Hovedet. Peder Basballe skammede sig for at gaae over Gaden formedelst bemeldte Rift og gik derfor ind i Bagstuen, hvorhen Værten fulgte ham, fordi han ikke vilde være hos de andre. Imidlertid kogte Galden op i Jens Jensen, han greb Peder Bödker i Haaret og slog ham til Jorden, sigende: "det schall Du haffue for denne Clamerie som du haffr begynt imellem

oss toe". Værten kom til og fik ham paa Benene, og da kunde han neppe staae for Drukkenskab. Da han nu vilde gaae hjem og stod ved Dören ud til Forstuen, löb En til ham, saa han styrtede næsegruus ud i Forstuen, og da var det allerede höit op paa Formiddagen o. s. v.

1674. 26 Marts. Jens Lassen, Raadmand og Henrik Molboe, Kjöbmand (eller Skipper) havde nogle Ord sammen (ved Mindet), og fik hinanden i Haaret, hvorved Jens Lassens Hat og Kalot kom af og Henrik Molboes Hat kom ogsaa af. Da de havde slaaedes lidt med hinanden, gik man imellem og skildte dem ad. S. A. 4 Juni. "Rassmuss Christenssen Smid Borg^r^ her i Byen Eschet Winde. For Retten frembstod for^ne^ Rassmuss Christenssen Smid, Och effter at hanss forrige Suend Sören Pederssen her for Retten, nu waar tilstede gaff Rassmuss Smid tilkiende huorlunde hand hannem Wdj Raadhuuss Kielderen for nogen ssin imod hannem begaaede Faut och forsseelsse haffde ladet indssette och Anholde, Och hand nu igien haffde fornöyet och tilfridtz Stillet for^ne^ Rassmuss Smed for ssamme Forsseelsse, doeg met Slige Wilchor at Sören Pederssen Sig straxen her fraa Byen och aff Landet schall begiffue, Och iche udj Landet lade ssig finde wdi Fire Aar, Saa frembt hand iche paa nye Wil angribess och straffis, Och effter ssamme Fire Aarss forlöb Saa frembt hand ssig her i Landet igien achter at begiffue, bringe met ssig Loulig Beviss at hand ssig Jmedlertid Erliggen haffr schichet och forholdet, Thj Anbelofft och tilforplichtet for^ne^ Sören Pederssen ssig i alle maader at forholde ssom forschr^t^ Staar. Dernæst frembstod och nu her for Retten Anne Rassmussdtr Anderss Pederssen Kleinssmids hustrue, Som

har weret medwidere udj forne Sören Pederssens forsseelsse, Och Anbelofft ssaa frembt hun i nogen Maader worder offuerbeuist ssig wretmæssig at forholde her effter da tilforplichtet hun sig at lide effter Öffrighedens Sigelsse, och straxen Aarhuuss Bye at Römme. Och stoed forne Rassmuss Christenssen Smed, Sören Pederssen och Anne Rassmussdtr met hin Anden och de Otte Mend til Wedermælle der dette Winde udgich". Den 1 Octbr tiltaltes Sören Pederssen paa ny, fordi han blev gaaende her i Byen "och hannem" (hans forrige Husbonde Rassmuss Christenssen) "brauerer". Nu dömte Byfogden ham paa hans Forpligt (af 4 Juni), enten at römme Byen og Landet eller at anholdes og fængsligen straffes paa Kroppen. S. A. 16 Juli stevnedes Albert Jbssen til Ruegaard i Framlev Herred. S. A. 13 August. Claus Duus, Feldskerer, æskede Vidne og beviste med Vidnet Karen Villadsdatter, at da han i Mandags 8 Dage var inde "til hendes", hörte han et Raab i Gaden, og da löb han ud fra fra hende. Vidnet saae, at han löb hen til Jörgen Vævers Dör, tog fat i sin Kones Skjört og trak hende baglends ud af Dören. Item at Jörgen Vævers Kone raabte: "derssom min Mand haffde iche werit ssaa schulle ieg giort Kaal paa hende", og at Claus Duus bad dem drages til Minde. Ligesaa vidnede de andre Vidner. S. A. 13 August. Christen Jensen, Sognepræst i Viby, lod lyse i Hegn og Fred en hani tilhörende Skov, Thingskoven kaldet. S. A. 27 August. Jens Dynessen af Elsted kjörte ud af Studsgade for at drage gjennem Fægyden hjem, og kom til at kjöre paa Studsporten (stod formodentlig ved Bager Sperlings) og kjörte Stabelen af Porten. Da han havde hjulpet Portbetjenten, Niels Vinter at sætte

den i igjen, sagde han, at hans Sadel og Svöbe vare borte. Disse Ting fik han igjen og vilde kjöre, da kom Broderen Rasmus Dynessen af Noring til og gav Skjeldsord, hvorpaa Betjenten bad ham fölge med til Borgemesteren; men det vilde han ikke. Saa kom han i Slagsmaal med Betjenten, og de kom omkuld, da raabte R. Dynessen: "Komb met Klingen Broder", da kom Broderen med en Kaarde og sagde til Niels Vinter "nu schal Du faae en Wlöche", men en Kone, som var hos, viklede sit Forklæde om sin Haand, greb fat om Kaarden, saa han ikke kom til at slaae, og derpaa kom Bysvendene til etc. S. A. 26 November. Abraham, Kobbersmed, klagede over Johan Fach, Organist, at han den 15 November, da han var gaaet ind til ham for at klage over, at hans Koe og Gjæs havde afædt hans Kaal, havde svaret: "da Kunde han det betalle, och ssagde gach ud aff min Dör, Du schalt faa Dieuelen, och med det ssamme gaff mig en Öre-figen". Derpaa kom de sammen og Johan Fach raabte til "hanss bessoffuede Quinde Anne Dinusdatter", at hun skulde hjelpe ham, hvortil hun sagde: "Ja Gud schal ieg Saa", greb ham i Haaret og ryk-kede ham baglænds, saa han faldt omkuld med Joh. Fach, hvilken sidste slap lös og sagde "holt hannem nu fast, nu vil ieg sslaae hannem ihjel", greb derpaa et Bismer og tilföiede ham nogle Buler og blodige Saar i Hoved, Ansigt, paa Brystet og Lemmerne etc. Joh. Fach svarede, at det var Lögn, han sagde, at han var en urolig Mand, som 5 Gange havde over-faldet ham i hans Hus, en Gang med en Kaarde, en Gang med en Fork etc., og man kunde ikke regne hvad han sagde, da han næsten altid var fuld af dansk Brændeviin etc. Da Abraham Persche, Kobbersmed,

ingen Vidner havde, svore Sandemændene Joh. Facli fri for Vold. S. A. 24 December. Blandt adskillige Spörgsmaal Borgemester og Raad lod forelægge Jacobus Gesius, Apotheker, var ogsaa det: hvorfor han ikke havde taget Borgerskab, som hans Formænd, Apothekerne, för ham havde gjort*). Han sagde, at han havde boet her i Byen i 14 Aars Tid, og at man ikke för havde spurgt ham om sligt....

1675. 12 Februar. Christen Christensen ved Aaen klagede sig om Aftenen den 27 Januar, at han havde ont og forlangte at ligge alene. Han sagde at han havde ingen Ro i Sengen; omsider blev han stille. Konen satte sig at sove paa en Stol. Lidt efter vaagnede hun derved, at Dören blev slaaet haardt i. Da hun lyste ind i Sengen, savnede hun Manden, hvorpaa hun löb ud paa Gaden og kaldte paa ham. Da kom han op ad Laagen fra Aaen og var vaad. Han sagde at han var falden i Aaen. Da hun bemærkede at han blödte, tilstod han, at han havde stukket sig med en Kniv (2 Saar over Navlen, 1 Saar under Navlen og 2 Saar i Pungen). Mange Vidner forklarede, at han havde sagt det var kommen deraf, at om Aftenen, da han vilde gaae hjem, var der kommen en sort Kat, som havde löbet foran ham og imellem hans Been, hvorover han var bleven saa forskrækket, at Haaret reiste sig paa hans Hoved. "Det har veret Dieffuelen", sagde et Vidne til ham, men han svarede, at det havde været Maren Mogenssdatter paa Thunöe. Chr. Christensens Kones Stiffader vidnede, at 8de Dagen för denne Ulykke skeete, var Præsten paa Thunöe, Hr. Christen, kommen ind til Chr. Christensen og

*) Jac. Gesius havde nyligt vundet en Höiesterets Proces mod Borgemester Jörgen Juul, og ved Dommen var denne tilfunden at betale ham 300 Rd. Omkostning, Skade, Tæring etc.

havde sagt til ham: "Er J intet Reed for hende paa Thun, Maren?" dertil han svarede Nei; saa spurgte han Konen "om hun intet var Reed for hende?" hvortil hun svarede Nei; hun kjendte ingen paa Thun". S. A. 4 Marts. Hans Nielsen Kandestöber, Kæmner, æskede förste Ting til Dele over 47 forskjellige Personer, der opholdt sig her i Byen og dreve borgerlig Næring uden at have taget Borgerskab. S. A. "Fredagen den 25 Juni, som er næste Sögnedag efter St. Hans Dag." Christen Andersen Skomagersvend, vidnede, at da han i Söndags 8 Dage stod i sin Mesters Dör, om Aftenen omtrent Kl. 9, da gik Nicolaus Handskemagers 3 Svende forbi, og de to havde "blotte Degener" i Hænderne og de huiede og holdt sig lystige. Da sagde han til dem: "det waar Ret Karle i holder Eder lystig, dertil dj svarede Jo dj gjorde". Da de vare komne et Stykke bort, hen til Byfogdens Port, raabte de til ham: "Huad vil din Hunssfott?" hvortil han svarede han var ingen Hundsfot "dj maatte vere det Selff" og da han kom hen til dem, og havde hilst paa dem, da havde de to dragne Degener og den tredie havde Sten i Armen, og de sagde, den Ene: "Ret nu schal ieg stiche dig ihjel", den anden: "Ret nu schal jeg slaae Dig ihiel" Og derpaa slog de efter ham og ramte ham i Ryggen med en Sten, men saa kom der flere Folk, og reddede ham fra videre Skade.

Nr. 212.

. . . . Udtog af Raadstu-Justitsprotocollen i Aarhus.

1641. Maren Söffrensdatter sigtede Key von Allefeldt, Rytter under Oberstlieutenant von Buchwalds Compagnie, for Voldtægt. Han var kommen

ind til hende Kl. 7 om Aftenen, havde slaaet hende til Jorden, slaaet hendes Hoved med den ene Haand, holdt begge hendes Hænder med den anden, bidt hende i hendes venstre "Kindben", nappet hende i hendes Bug, slaaet hendes Kakkelovn istykker o. s. v. Paa Anskrig kom hendes Nabokone tilhjelp. S. A. Folmer Thomsen lod oplæse sit Privilegium af 17 Januar 1631, efter hvilket han var berettiget at holde Apothek med gode, sunde, billige Medicamenter, Specerie etc. I den Anledning vidnede 24 Mænd, at han i Almindelighed var saa slet forsynet, at de ofte maatte hente deres Medicamenter i Viborg og andre Stæder, og han var saa dyr, at de hos andre kunde kjöbe Urter, Kryderi m. m. meget billigere.

1648. Poul Poulsen, Soldat og Christen Andersen, Profos ihjelsloge den 29 Juli Rasmus Bysvend, der af Borgemester Wulf var udsendt at arrestere Christen Profos for Parlemente, han gjorde udenfor Borgemesters Dör. Maren Mortensdatter fremkom paa Raadstuen og klagede over hendes Mand Laurs Nielsen, Væver, at han mishandlede hende og forödte deres Bohave. Manden forpligtede sig "wnder hans Liff och halsses Fortabelse", herefter ikke "at slaa och berie" sin Hustru og foröde deres Gods. Herfor maatte han inden Aften stille to vederhæftige gode Dannemænd til Borgen eller borge for sig selv.

1649. Torsdagen den 11 Januar. "Paa Aarhuus Raadstue for Raad och Ret fremkomb Augustinus Miller, Byeschriffuer i Aarhuus och war wenlig begierendes aff Borgemester och Raad Som da tilstede war, at dj wille forunde hannem Jt stöcke Thræ i Rijschoff til at brende, da bleff hannem Suared, at dj fich Selffuer Jndtet, der for kunde hand iche heller

noget bekomme, Menns hand haffde hans Lön deraff kunde hand Kiöbe Jldebrandt. Da sagde Wulff Baltzersen at hand wiste iche huor for hand schulle haffue den store Lönn hand gjorde Suar lidet derfor, ey heller war dennem tienlig thj huad hand schreff for nogenn kunde dj iche bekomme fraa hannem Jgjen. Da suarede Augustinus huem der wilde betalle hannem for hanns Vmage att schriffue schulle dj deris breffue gierne bekomme, Och sagde thil Wulff Baltzersen i haffuer altid weret effter mig, See thill at j löber icke an en gang. Da sagde Wulff Baltzersen till Augustinus Jeg achter icke meget huad Du staaer och Snacker; thi dine Ordt gielder icke Meget, thi du est dömbt vdj Kongens Naade Och Vnaade. Da Suarede Augustinus W. B. igienn: Da er det icke for nogen værlig Sag, Jeg haffuer iche optinget for tyffuerj Som i haffuer giort, och i buorde iche at side paa bench hoes dj ærlig mend i Sider hoes. Och will i haffue Raadstue Winde dereffter eller min egenn haand der paa, will Jeg giffue eder det beschreuen. Och duter eders hund, och icke nogen ærlig Mandt".

1651. Augustinus Miller klagede paa Byfogden Lauritz Rasmussen og hans Fogedsvend Mikkel Eriksen Loft, at de havde banket ham, da han havde været med at skrive ved Skiftet efter Sören Gylling ved Mindet. Byfogden æskede af Sören Pallisen, Skomager, hans Böder for den Qvinde, han havde beligget i hans Hus, hvortil han svarede: "hand hobdes det war iche den sag at mand kunde Sette en schatborger i Kielderen for". Sören Olufsen bragte i sin Skude, drægtig 7 Læster, fra Lybeck til Aarhus: 8 S℔ Stang-Jern; 4½ Læst Lyneborg-Salt,

7 S㎏ Hör, 3 S㎏ Hamp, 2 S㎏ Blaar, 12 Tdr. Spansk Salt, 3½ Læster Humle, 2 Tdr. Kringler og 1½ S㎏ Bly, Aarhus Borgeres Gods. Desuden 2⅛ Td., 2 Poser og 3 smaa Skuffer med 3 Kurve Rosiner og en Del Speccerie af Værdi 195 ℔ Lybsk, 400 ℔ Svedsker, 150 ℔ lange Rosiner, 130 ℔ Anis, 100 ℔ Corinther, Brasilie Holdt, Papir og Brunrödt for 95 ℔, 2 Frd. Sæbe 300 ℔ Amdam, 300 ℔ Allun, 100 ℔ Vitriol, ½ Deger Corduan, 4 Huder Puntlæder, vog 80 ℔, 3 Stkr. sort og blaat Lærred, 1½ Tdr. gemene Kramvarer, Lübecks Borgeres Gods. Deraf betaltes i Strömtold i Nyborg 9 Rdr. 11½ β Lübsk, "her for uden angiffuet for schipper och folchens Föring 6 Tdr. Humle, 2 S㎏ Hör og 2 S㎏ Jern". Accise Betjent Jffuer Giertsen havde Tiltale til en Mand paa Broberg, som havde fört Malt til Mölle, uden at angive det; til Möllerenken Anne Nielsdatter, Sal. Berndt Klodts, fordi hun havde modtaget Maltet uden Accise-Seddel og til Vognmanden, som havde fört det til Mölle. Borgemestre og Raad dömte Kornet at være forbrudt. Jens Nielsen, Skrædersvend anklagedes for, at han i Dobbel havde vundet 20 Sldr. fra en Bondekarl, 2 Sldlr fra en anden og 4 Sldlr. fra Peder Joensen föd i Aalsö. Peder Joensen föd i Aalsö tilstod, at han havde stjaalet en Stud paa Lyngby Mark og solgt den her i Aarhus for 6 Sldlr. Deraf havde han tabt 4 Dlr. i Spil. 2 Drenge, resp. 11 og 10 Aar, tiltaltes for at have stjaalet og solgt en Böst Kedel. Den ældste bekjendte, den anden fragik. Paa Raadhuset tog Augustinus Miller og Jens Söffrenssen, tjenende Jens Hansen, Borger og Byskriver her ibm, hinanden i Haand og lovede at de skulde være hverandre "Ubeuaret i Hus og uden Hus, paa Liff och

Lemmer" ... Jens Söffrensen stillede 2 Mænd i Borgen for sig.

1652. Raadmand Anders Lydichssen lod læse og paaskrive et Indlæg m. m. anlangende den Brandskat, han havde udlagt for Borgerskabet "udj dj Suensche fienders indfaldt", hvilket Udlæg var ham tilkjendt efter Commissariernes Dom og nu ved Ko. Ma. og Rigens Raads Dom. Mette Bertelsdatter, der efter hendes Bekjendelse havde levet 55 Aar blandt Fremmede, vedgik, at hun af to Piger her i Byen var bleven anmodet om at skaffe sig en Tyvsfinger. Den ene Pige laante hende en Kniv, og saa gik den Gamle ved Middagstid op til Galgen og skar den ene Haand af en af Tyvene, som var nedfalden af Galgen. Om to andre Piger sagde hun, at hun vilde have foræret dem en Tyvsfinger at hænge igjennem Spundset ned i Öltönden, for at de skulde faae en strygende Afsætning. Om en af disse Piger bekjendte hun, at hun havde givet hende Penge til en Krukke: "derudj kunde en quinde komme noget aff hendes eget aff det Röde, som haffde en ond Mand, och giffue hanem det indt i Naffn Gudt faders, Söns och Hellig Aands Naffn, och sige, saa kier som Christus haffde Marie schalt du bliffue mig, Saa bleff hand goed imod hinde" ... Pigerne benægtede ved deres höieste Ed at have modtaget noget eller anmodet hende derom. En af Pigerne sagde, at hun havde givet hende noget i en Pjalt, men hun havde kastet det bort. Endvidere bekjendte Kjellingen, at hun nu i Vinter maalte Rasmus Lassen, Bagers Kone for "Moed-Soet", hvorfor Manden gav hende 1 Fjerdingkar Mel, hvilket han vedgik. Tilsidst producerede hun Tyvshaanden for Retten, og da hun blev spurgt om, hvor den femte

Finger var, svarede hun, hun vidste det ikke. Christen Smed paasagde Jochum Remmer, at han ikke vilde betale de 4 Rdr. Mulkt til Lauget og de Fattige, som han havde lovet for Borgemester og Raad, og at han havde sagt nogle Gange: "hand wilde schide i Borgemester och Raadt"...

1653. Frants Mortensen, en Bondekarl, fandt et Stykke Guld i Tising paa en Gaards Lod, som tilhörte Bispen og Capitlet, hvilket veiede 45 Lod. Borgemester og Raad lod ved 4 Borgere Borgerskabet tilbyde nu strax at vælge en Mand til at oppebære den Told, som Hs. Maist. havde bevilget til Havnens Reparation. Da Borgerskabet forlangte Betænkning i 8 Dage, fordi det vilde supplicere herom, saa fandt Magistraten sig beföiet til, paa Lehnsmandens gode Behag at forordne en Borger til denne Bestilling. Augustinus Miller, som havde paasagt Byfogden Laurs Smed æreförige Ting i en Supplik, desuden paa mange Maader truet ham, og som derfor var under Tiltale, og da han ikke havde kunnet stille Borgen for sig, var bleven sat i Arrest, maatte give en skriftlig Forpligt fra sig, at blive tilstede til Sagens Uddrag og imidlertid ikke at angribe Byfogden paa Ære og Lempe.

1655. Bertell Söffrenssen og Carell Nielsen, Hörere ved Aarhus Latinske Skole, Clemend Rasmussen, Studiosus og Albert Hansen Skot havde Tiltale til Rasmus Pedersen "scholesperson" her ibm, fordi han havde sagt, at der skulde gjöres en Smædevise over dem, der kom til Thomas Schotts Datters Bryllup. 24 Mænd udmeldte den 13 October 4 Borgere Jacob Nielsen, Söffren Söffrensen Vgelbölle, Peder Söffrensen og Rasmus Lassen,

som den 20 October skulde möde i Viborg, at hylde hans Fyrstelige Naade, Prindsen.

1656. M. Pouel Reinhardt Krahmer og M. David Woldter, Barberere i Aarhus indgave Klage over den afsatte Præst Hr. Augustinus, hvis Hustru Maren Christensdatter befattede sig med at aarelade og currere, uagtet hun for et Aar siden havde lovet Borgemestre og Raad ikke mere at aarelade under 10 Rdr. Straf.

1661 var Portoen af et Brev fra Aarhus til Kjöbenhavn 12 β.

1662. En Person, der var under Tiltale for Bigami, blev tilkjendt at stille Borgen for sig eller at borge for sig selv i Raadhus Kjelderen. 2 Borgere fremstillede sig og lovede for den Skyldiges Tilstedeblivelse "under deris Halsis fortabelse".

1663. 6 August. "Begge Borgemesterne ere vdj Kgl. Commission" paa denne Torsdag. Peder Christensen af Kjöbenhavn med hans "Spil Jagt" drægtig 2½ Læst kommende fra Lybeck var gaaet fri for Strömtold ved Nyborg, fordi han havde angivet Lasten for sin Eiendom, siden angav han for Tolderen, at den tilhörte en Lybecker, Rasmus Claussen. Desaarsag blev den dömt til Confiscation tilligemed Jagten. Om en Mand, som fragik en Skyld, siges, at han "haffuer Standit for Ting och Dom och lagt sin Haand Paa boggen ich en gang men mange gange wed Gud och sin Salighed haardelig benechtet, det hand iche haffde bekomit samme goedtz"...

1664 den 4 Januar lod S. S. Ugelbölle læse og paaskrive et Ko. Ma. Brev og Bestalling paa Raadmands Embede i Aarhus, efter at han "nu nyligen thill Houffue hanns æed gjort och aflagt haffde". Jör-

gen Juul, der ligeledes havde gjort Ed til Hove, lod ogsaa sin Raadmands Bestalling oplæse. S. A. den 30 Juni havde Jacobus Gesius, Apotheker, en Sag at udföre for Poul Langermand i Hamborg mod Folmer Thomsens Arvinger. (I Skiftebrevet efter Folmer Thomsen af 11 Juli 1657 var Apotheket vurderet for 802 Dlr. 20 β.)

1665. 15 Juni. Christian Mortensen Lelius, Dr. Morten Madsens Sön, æskede af Magistraten Vederlag for 1130½ Lod Sölv, som af hans Faders Bo blev udtaget den 26 Januar 1644, medens Boet stod under Forsegling. S. A. befalede Kongen, at ovennævnte Sölv, der var udtaget til Stadens Contribution til de Svenske, skulde erstattes med Renter af Værdien. Et andet Kongebrev af samme Dato paabyder, at hvor Christian Mortensen eller hans Medarvinger kunne finde Jordegods, Haandskrifter, Lösöre m. m., som har tilhört Dr. Morten Madsens Bo, der skulle Ihændehaverne være pligtige at fremlægge deres Adkomster for deres Övrighed eller Herskab ... Der skal foretages Skifte efter Dr. Morten i Overværelse af Universitetets Fuldmægtige, og endelig fornyes de Haandskrifter, der formedelst den langvarige Proces ere blevne over 20 Aar gamle.

1666. 10 December. Edel Nielsdatter havde stjaalet Klæder, men da hun angrede og bad om Naade, blev hun af Borgemestre, Raad og Ko. Mai. Byfoged forskaanet for videre Straf, end at hun de 3 nestfölgende Dage skulde staae 3 Timer i Gabestokken, derpaa udföres af Byen ved Byens Tjenere med Betydning, at hun ikke "under it Kagstubende" torde vende tilbage.

1667. Böddelhaven som Helle Jensdatter, Sal.

Herr Svend Hansen Arboes "efterlatte widue" ejede udenfor Munkeport, med 2 Damme, i hvilke der kunde saaes 8 Tdr. Byg, blev taxeret for 500 Sl. Dlr. og anslaaet til 30 Dlr. aarlig Leie.

1671. To af Hans v. Möllengrachts Tjenere og hans Kudsk overfaldt to Personer Natten mellem 1ste og 2den December paa Gaden, af hvilke de ihjelsloge den ene, Thönne Jörgensen, Foged paa Katholm. De to römte, den tredie blev sat fast og dömt fra Livet.

1674. En Kone skjeldte en anden for en Troldqvinde, en Troldqvinde Unge*) og en Hore, hendes Mand for en Skjelm og en Tyv. Hun blev dömt til en Æreserklæring.

1675. 3 Februar. Nathan Moses, Kgl. privilegeret Tobakspinder i Ribe, blev anholdt med to Kasser Tobak, hvorpaa han havde en Toldseddel paa Jöde-Dansk, af egen Fabrik. S. A. Johan Rulle, Borger i Kjöbenhavn paa Mons. Peder Jacobsen Möllengracht's Vegne, sögte Hr. Hans v. Möllengracht, Kgl. Maiestæts Over-Toldinspecteur, Indvaaner i Aarhus, for to Aars Rente, 600 Rdr., af en resterende Capital 5000 Rdr.; men denne henskjöd sig under Kammer-Collegiet, og Magistraten henfandt Sagen derhen ... I et Pantebrev paa 9539 Slettedaler, udstedt 27 September 1670 i Kjöbenhavn, havde H. v. M. givet sin Söstersön og Myndling P. J. Möllengracht Pant for den nævnte Sum, der er hans Fædrene-, Mödrene- og Broder-Arv, i 263 Tdr. 4 Skpr. 1 Frk. 2⅜ Alb. Hartkorn Jordegods, beliggende i Jylland og Sjelland.

*) I Aaret 1839 har jeg været Vidne til, at en Dreng i Aalborg drillede en fuld norsk Kone, der medens hun dinglende truede ad ham med en Öxe, skjældte ham ud for Adskilligt, blandt andet ogsaa for en "Troldkone-Unge".

1676. 12 Juni fik Hans v. Möllengracht, som formedelst en og anden ham paa hans Middel og Formue tilföiet Skade var kommen tilbage, saa han ikke kunde opfylde de ham paahvilende Forpligtelser, et Ko. Maist. Benaadnings-Brev, at han paa 3 Aars Tid maatte være fri for alle hans inden- og udenlandske Kreditorers Krav og Tiltale.

1685. 3 October blev Magister Claus Lesle af den constituerede Byfoged anholdt ved Callundborg Smakken, med hvilken han vilde reise, bragt i Arrest, og hans Töi vurderet for 3 Rdr. 8 ß; Resten af hans Eiendele Böger, Glas m. m. havde hans Vert Christen Knudsen taget. Han blev sigtet for ublu og skammelig Omgjængelse under hans Cur med Anne Pedersdatter, for Jomfru-Krænkelse, og Pigen sigtede ham som hendes Barnefader. Pigen var en Datter af Peder Bunde*) og hendes Morbroder var Hr. Gregers Gregersen Pryds i Törslef. Mag. Lesle kalder sig selv en bedaget Mand og siger, at han den 2 September 1679 var reist fra hans Kone og Börn. Ane Pedersdatter havde været i Cur hos Mester David, Badsker siden Mikkelsdag 1681 og kom til Mag. Lesle i Mai 1682; "hendes schade waar under ganen och ofuer Suelled i hendes halls og gich op i næsen paa begge Sidder, saa huad hun schulle söbe eller driche gich hende ud igien af hendes næsse naar hun det schulle svælle". 1684 flyttede

*) I 1690 forlangte Gregers Pedersen i Nibe at vide, hvad Tilstand hans Fader havde efterladt sig. Herpaa svarede Magistraten under 30 Juni, at hans Fader Peder Jensen Bonde (om denne Mand findes et Document i Geheime-Archivet i Anledning af, at han modsatte sig Fogden ved en Execution) var geraaden i Fattigdom og derfor i nogle Aar af Trang havde været Betjent ved Consumtionen, i hvilken Tid ved Nam var skeet Udvurdering i hans Bo, saa han döde i stor Armod, og hans hele Bo kun var bleven taxeret for 1 Rdr. 3 ℳ 6 ß.

Peder Bunde af Gaarden hen i en Bod, og da lagde han den svagelige Datter i Kjökkenet i Kulden i den strænge Vinter, "saa tog hendes Næse til at raadne", hvorpaa han flyttede hende i Varmen igjen. Den 18 Juli 1685 födte hun et fuldbaaret Barn til Verden. Mag. Lesle erklærede, at han havde behandlet hende i 3 Aar og ikke faaet en Skilling, uagtet han havde kjöbt dyre Medicamenter paa fremmede Apotheker o. s. v. For Raadsturetten gjorde han sin Benægtelses-Ed for at være Barnefader, for at have beligget Pigen og havt legemlig Omgang med hende, hvilke to sidste Punkter han ikke for Bythinget havde villet gjöre Ed paa. Foruden at være Barnefader beskyldtes han ogsaa for at have forgivet Barnet i Törslef Præstegaard ved at have indgivet det "noget Töi", hvoraf det döde næste Dagen. Han siger, at han besögte hæderlige Præster, om nogen Hjelp til Livsophold, og paa denne Reise tilfældig kom til Hr. Gregers, uden at vide, at Ane Pedersdatter var der. Man behandlede ham ellers grovt, kaldte ham en Landstryger, en Landlöber og en gammel Skalk, og Hr. Gregers kalder ham en gammel Ædere.

1686. 3 Juni tiltaltes Jens Sörensen, Baadsmand, fordi hans Kones Lig havde staaet, Kisten utillukket paa 6te Dag. Han mödte og erklærede, at han ikke vidste det var Ko. Maist Forordning, at Kisten skulde tilslaaes den 4de Dag, desuden var han da selv syg. Torsdagen den 7 October æskede Maren Christensdatter Confirmation paa en Bythings-Dom, Byfogden og hans 8 Meddomsmænd havde fældet over en Troldqvinde Karen Madsdatter her af Byen, hvem hun langsommelig Tid havde holdt fangen, fordi hun havde forgjort hendes Sal. Mand Jens Lauritzen Bjerre,

forhen Borger og Kjöbmand og i Vacancen 1685 constitueret Byfoged ibid. Den 19 Juli var Hexen bleven forhört af en Borgemester, en Raadmand, Byfogden, Byskriveren og 4 Testificanter, efter at "Blommen, den Throldquinde" havde udlagt hende for Troldom. Karen Madsdatter bekjendte nu, at Karen Kronborgs kan maale for Moedsot, at Karen Nielsdatter paa Broberg, Doretthe Skolemesters ved Aaaen, Maren Rasmusdatter paa Graven og Kirsten Nielsdatter i Klosteret havde været med at forgjöre Jens Lauritzen bag Klosteret, tilligemed Maren Rasmusdatter Svales, der havde Anke til ham for nogle Klæder. En Kone havde givet hende et Bröd derfor, men hun kunde ikke huske hvem det var, dog var det en af de samme Troldqvinder. Jngen havde faaet dem dertil uden deres egen Galenskab. Byfogden tilspurgte hende. "hvorledes og paa hvad maade de hafde forgjort hannem?" De havde gjort Kors over hans Hoved; der var 3 med hende, og de vare alle som brogede "Katte Töi", og det tykkedes hende som de tog ved Klinken og kom saa ind til ham, ligesom de Andre, "som et Vind ad Dören", da han laae alene i Sengen. I det sidste Forhör blev hun tilspurgt, hvorledes de kom i Katte-Lignelse, da svarede hun: "hun smurte sig med Tjære da blef hun til en Kat og kand de gjöre Tjære af en död Kat." "Hvor de fik den Tjære fra?" "Fanden gjorde det, og at de blev til Katte og smurte hende og de andre i Ansigtet, saa de bleve grimede alle sammen, og saa vare de Katte". Byfogden: "hvad de gjorde i saadan Gestalt?" "De snakkede og bade for ham og gjorde, at han skulde döe knap". Byfogden: "om de havde et Vox Barn?" "Ja, Karen Nielsdatter havde et Voxbarn, og

de satte Ild i den ene Taa, at den skulde brænde i 3 Mænds Vold "for de vilde gjöre hannem lenge i pinen" saa slukkede de det ud "og gich schach ud" og de vare 3 eller 4 brogede Katte. Byfogden: "om hun hafde en Dreng af fanden?" Dette benegtede hun först, men paa ny Tilspörgsel sagde hun, at Fanden havde flyet hende en Dreng, som hed Piller. Byfogden: "hvorledes hun war kommen i Tieneste med Fanden?" "En Kone i Hadsten, Ane Rasmusdatter bragte hende dertil, da de vare samlede i Haar, hvor Fanden kom til dem i en tændt Brand, og spurgte om hun vilde lære "den Kunst", hvortil hun svarede Ja; saa forsvor hun Daab og Christendom og da var hun 17 a 18 Aar gammel. Hun har vel villet gaae i Kirke, men hun veed ikke hvordan det har været. Dermed sluttede dette Forhör, men da hun kom udenfor, lod hun Byfogden kalde, og da han strax efter kom ind med hende, bad han hende for de Tilstedeværende at gjentage, hvad hun nu nylig havde sagt ham, paalagde hende derhos ikke at lyve, men at sige Sandheden. "Ja mæn schal A saa" og saa bekjendte hun, at Mikkel Sualis Kone havde kommet dem til at forgjöre Jens Lauritzen. Den 21 Juli bekjendte Karen Madsdatter, at Fanden var kommen til hende förste Gang som en Hare med store Ören, da hun gik med en Kone af Skjoldelev paa Gjedding Mark. Denne Kone "som for lang Tid siden har faaet den evige Varme" lærte hende, og Haren spillede for hende, og Konen sagde, at Haren var kommen ligesaa til hende det förste hun lærte, item at det var Fanden, og Karen spurgte, om hun troede paa Haren, da svarede den anden, hun havde ligget i med ham 4 eller 5 Aar. Saa gik Konen og

sladdrede for hende, men hvad hun lovede hende det havde hun holdt som et Skarn. Det var 30 Aar siden, og en anden Gang sagde hun, at hun var 17 Aar gammel, da dette skeete. Da hun spurgte, hvad han var for En, svarede Konen: "det er en som en anden, og der er saa mange han gjester", og derpaa gjorde hun Pagt mellem hende og Fanden. "Derpaa blef hun tilspurt om hun da gaf sig i med fanden? Suarede, de kunde wel tenche hun hafde gifuit sig i med fanden". Paa Spörgsmaal hvad hun havde lovet Fanden, og hvad hun havde gjort, siden hun var kommen i hans Tjeneste, svarede hun, at Fanden havde spurgt om hun vilde lære den Troldoms-Kunst, saa svarede hun ja, saa sagde han: "J kand intet faa megen Rigdomb" hvortil Konen sagde: "Ja hun schal wel faae, hun tör intet friechte for", og da forsvoer hun hendes Daab og Christendom. Paa Spörgsmaal om Fanden kom til hende siden den Tid, svarede hun, at Fanden siden kom til hende som en slem Abe. Den 22 Juli var atter Forhör, og da var Hr. Lyder Lassen med. Da bekjendte hun det samme om Gjedding Mark, om et Voxbarn, med hvilket hun havde været med at forgjöre Jens Lauritzen, og at hans Sygdom kom af den megen Korsen, som de gjorde over ham o. s. v., men hun nævnede tildels andre Deltagere i hendes Forbrydelse. Efter megen Snakken frem og tilbage, hvorved hun snart anklagede nogle Qvinder for Medviderie, snart igien sagde, at det var Lögn, og aldeles frikjendte dem, blev hun tilsidst staaende ved, at hun selv var en Troldqvinde og Else i Möllestien og Dorette Skolemesters at have været i Ledtog med hende. Kirsten Nielsdatter i Hospitalet havde hun ogsaa sagt fri, men da fremstod for

Retten Hospitals-Lem Poul Anderssen Wildschött og vidnede saaledes imod Kirsten Nielsdatter, at hun havde bekjendt for Lemmerne i Hospitalet, at hun havde ingen Ro om Natten for den onde Aand "hand staaer og gaber ad hende;" desuden havde han bemærket, at det var om Natten Kl. 12½ ligesom Skorstenen skulde falde; item at hun samme Tid faldt ud af Sengen og tumlede "ligesom det hafde weret en Sech med 4 schipper Rug udi". Nu blev Karen Madsdatter atter tilspurgt om hun havde været med at forgjöre Jens Lauritzen, "Ja hafde hun saa;" om hun havde fortroldet eller forgjort nogen anden, "Nei hafde hun iche".

Dommen faldt nu saaledes........ "Og saasom Karen Madzdatter til Bythinget Saauelsom paa Raadstuen, hafuer bekjendt og wedstaaed, at hafue forsoret Gud og sin hellige Daab og Christendom Og hengifuet sig til Diefuelen da bör hun effter Louens 6 Bogss 1 Cap. 9 Art. lefuendis Kastis paa Jlden og Opbrendis, Og hendis Hofuitloed at were forbrut. Signatum" etc. General-Fiscalen havde skrevet til Magistraten, at man havde erfaret, hvorledes Jörgen Arenfeldt ofte havde betjent sig af Skarpretteren i Aarhus i Trolddoms Sager. Han forlangte derfor Oplysning om alt hvad der var foretaget af Skarpretteren i deslige Sager, saavel i Aarhus som andre Stæder, og om han havde aftvunget de Anklagede deres Bekjendelser ved at dryppe dem brændende Svovl paa Brystet, ved at strække deres Lemmer eller ved andre Pinsler. Den 16 December. "Mester Herman (Höker) scharp Richter bleff effter derom wel Edle Herr General Fischals schriffuelsse och begiering til Borgemestere och Raad och Kongl. Maj. Byefoged frembkaldet for

Retten och formanet sin Sandhed fuldkommeligen at udssige, och ved Æd at vidne Angaaende huiss Totur och medfart hand paa de for Throldom beschylte Perssoner haffde brugt Och want hand ved Æd med opragte Fingre effter Lowen saalediss: Huiss Jeg haffr bestilt baade paa Rugaard, J Ebeltofft och her i Aarhuuss med de fanger Jeg haffuer hafft under Hender, da noget för Paasche Sidst forleden haffuer Kongl. May. Ridefoget Hanss Jacobssen i Ebeltoft mig tilschreffuet, at jeg wilde Reisse til hannem, som Jeg og giorde, och der Pindte en fangen Quinde, Som var beschylt for Throldomb, och Siden i fengsselet döede, och det tuinde Gange med thoe Beenschruer, og en paa fingeren, och intet mere eller Anderlediss, Och dog bekjendte hun Samme tuinde Gange intet menss siden fri villig for Retten paa Raadstuen haffuer gaaed til Bekjendelsse. Effter Paaschedag schichet Welb. Jörgen Arentfeld mig bud, at Jeg ville komme til hannem Som Jeg og gjordte, Och da bestilt Jeg gandsche intet hoss hannem Enten at pine eller forhöre Gye Kochiss, Menss en Mand Kaldiss Peder Kierj Som de tog fat Samme Dag, hannem Kaste Jeg paa Wandet, och da Suömmede hand som en Gaass, Och Ingen flere haffuer Jeg Suemmet for Welb. Jörgen Arentfeld. Jmellem Hauren och Biug Sæden Reiste Jeg effter Jörgen Arentfelds Begiering til hannem och brendte Gye Kochiss, Och Samme Dag Pindte Jeg Blommenss Moder och Peder Kierj, och den Anden Dag ligessaa, dog de Slet intet bekjendte. Och schede det effter Hiembtingssdommen. Vngefehr 3 Vgger effter Pindsedag schichet Welb. Jörgen Arentfeld mig atter Bud at Jeg ville komme til hannem Som Jeg og giorde, Och da brendte Jeg Blommenss

Moder, Och inttet widere haffr Jeg forrettet før welb. Jörgen Arentfeld undtagen nogen April Reisser Jeg haffr effter Hanss Begjering Reist mig til schade. Och min Wmage iche en Gang haffr Betalt. Her udj Aarhuuss haffuer Jeg effter Öffrighedens Begierning Suömmet threy quinder Som for Throldomb vaar beschylte Och de Suömmede Ret vel paa Wandet. Och ey widere haffuer jeg derued her forretted". Under.. December 1686 indsendte Magistraten Skarpretterens Forklaring og berettede da endvidere, at Karen Madsdatter, da hun var bleven anholdt for at have forgjort Jens Lauritzen, strax bekjendte "at kunde med Zegnen, Maalen og Maanen", men om Troldom vilde hun intet vide. Da hun blev tilspurgt om hun vilde fri sig ved Svömning, svarede hun ja, men da hun blev kastet paa Vandet, svömmede hun, og nogen Tid derefter bekjendte hun frivillig at have forgjort Jens Lauritzen o. s. v. "Same Qvinde hafuer og udlagt og personlig beschylt tuende Berögtede gamble stodre, som hun Selfuer, med hende i denne schendig gierning at hafue verit huilche og er blefuen anholt, og effter Tilspörgelse, erklered sig deres Uschyldighed og ved Suömen at vilde gifue tilkiende, som og er scheed, der paa med sær föylig maader udsatt paa Vandet og da gierne sig med magt der under vilde begifue mens blef alt ofuen paa, af huilche tuende dend ene nomen Dorite scholmesters som loed sig finde i Sær Lögn Agtigheder, en Tid lang, der effter i Kielderen bleff siug og döde, dend Anden meget halstarrige og indtet vilde bekjende, forvist Landet"....*)

*) Den 12 Juli 1687 skrev Magistraten til Cancellie-Collegiet, hvad de skulde gjöre med Karen Madsdatter, som endnu sad fangen, da Sagvolderen Jens Lauritzens Enke ikke formaaede at holde hende længere, eller at stevne Sagen til Höieste-Ret og derfor havde frafaldet Sagen i

1687. Fra dette Aars Begyndelse er Raadstu-Dagen, der tilforn holdtes om Torsdagen, forlagt til Mandagen. — I en Sag: Gregorius Beaufin, "Regimentzfeldscher" contra Jacobus Gesius Apotheker, blev Mester Gert v. Nichten Bartscher og Henrich Grönneberg Krydenerer af Magistraten beordrede til: "i Edle Hr. Doct. Andreas Custerum M. P." samt Parternes Overværelse at tage Recepterne for sig og sammenligne dem med Apothekertaxten. S. A. den 19 Marts. Mester Ekkert, Bartscher mödte for Retten og med Ed bekræftede, at det ikke var "Pocher", Mette Jensdatter, Christen Mikkelsens Hustru havde den Tid han kom til hende og tog hende under Kur. Mester Gert blev for Retten tilspurgt, om han havde seet den Skade, Christen Mikkelsens Hustru havde, om det var Pocher? hvortil han svarede, han havde ikke selv seet den, men han havde forordnet Mercurialvand, som hans Hustru havde brugt til hende. Gerts Kone, (der roste sig af at have cureret i mere end 30 Aar) havde i 3 Uger behandlet Mette Jensdatter for et Halsonde; hvorpaa man afskedigede hende og gav hende 1 Rdr. istedetfor 2 Rdr., som hun fordrede. Hun tilböd alligevel sin Tjeneste ved Nat og Dag; men da man nu antog Mester Ekkert, slap hun sin Tunge

det Hele og ikke mere vilde have med den at gjöre. I den Anledning udgik under 15 November s. A. et Kgl. Rescript til Biskopen, at Karen Madsdatter i Aarhus "som til Baal og Brand for Troldoms Sag var hendömt", formedelst særdeles Aarsager var pardonneret paa Livet, imod at hun skulde udstaae Kirkens Disciplin og af Geistligheden om hendes Forbedrelse Stöttied alvorlig paamindes.

Den 9 Juni 1698 udgik et Kgl. Rescript til Bispen angaaende Peder Rasmussen (Kjerri?), der formedelst Troldoms Sag, paafört ham af Jörgen Ahrenfeld til Rugaard, var af Præsten bleven udelukket fra Alterens Sacramente, men da intet mod ham var bevist, saa befales Bispen at föie Anstalt til, at han igjen til Alters kan admitteres.

(Raadstu-Copibog.)

løs, sagde, at Sygdommen var Franzoser o. s. v. og derpaa opstod Proces. Ved den Syneforretning, som Dr. Küster og Greg. Beaufin foretoge over den Syge, udspurgte Doctoren hende först, saae hende i Halsen, erklærede et Udslet ved Munden for en Erysipelas, lod hende aarelade, og efter nogen Tids Forlöb undersögte han Blodet og fandt det at være sundt og godt Blod.

1688 bleve 10 Handlende paa Raadstuen opfordrede til at gjöre deres Ed paa, at de ikke havde eller vilde handle med fremmede Silkestoffer, men at de vilde forsyne sig fra Manufacturet i Kjöbenhavn, efter Kongl. Maist. Befaling. Blandt disse var ogsaa Gert Cölpin.

1689 omtales Johan Berentz, Simon Jude og Levin Jude, Jöder her i Byen. Den förste af disse havde leiet "den murede Gaard i Emerved" af Claus Nielsen for deri at anlægge et Tobakspinderi; men Claus Nielsen hævede Contracten under det Paaskud, at hans Medeier Landcommissair Friis ikke vilde have en Jöde til at bo i sin Gaard. Gert Cölpin synes ogsaa at have været en Jöde, for hvem Amtmand Bjelke henvendte sig til Landcommissair Th. Friis*) om den murede Gaard, men han svarede, han havde kun Pant i Gaarden, Eieren kunde leie den, til hvem han vilde; han vilde ikke intercedere for en Jöde.

1690. Et Vidne forklarede, at have hört Helle sige til Ane: "J kand maale fra Eder med En stachet Alne"; saa sagde Ane til Helle, at hun var en Hore og en Tyv, til hun beviste hende noget over. Vidnet blev tilspurgt, om det ikke havde hört Ane sige: "Du

*) 1690 var Kammerraad Friis, formodentlig ovennævnte, död; hans Enke var Karen de Hemmer.

est en slagtig Hoele, og en ..., og har stollet En Poesie Følge fra Lars Elsegaards Kone.

1693. Dr. Andr. Køster Medicus, Gert von Nächten, Hermann v. Barve og Jacob Davidsen Barskjerere vare alle med at syne en druknet Død paa den "Stattinske Galliot", som laae her for Reisen til Stettin". Greg. Beaufin og Mester Albert Tidemann havde erklaeret, at den Døde, der i alle sine Klæder blev funden medio Mai, 5 Uger efter hans Død, var opsvulmet i Hovedet og havde en Streg sorteblaa af Farve omkring Halsen, Tungen udrakt og Tænderne derigjennem, item hans Skrotum stort og opblæst, "som er deraf, at de vasa spermatica er strax forstoppet og aldeles intet Vand var i hannem, formedelst at de Spiritus vitales og Naturales var forfløien og borte forend hand kom i Vandet"... heraf dømte de, at han var qvalt og derefter kastet ud. Dr. Essling commenterer herover, efterat have givet Barbererne en Reprimande for den Dristighed at give sig til at forklare Dødens Aarsager. Forøvrigt er han af samme Mening og forklarer dette om spiritus vitalis m. m. Dr. Küster og de førstnævnte Barberere erklærede herimod, at Liget var forraadnet, og at der intet var at sige derom med Bestemthed, hvorpaa de "Stattinske" Matroser bleve frikjendte.

1695. 24 Januar. Slagterne vare stevnede paa Raadstuen og det blev dem betydet, at herefter ingen maa gaae omkring med Kjød af stort Qvæg, men alene af Kalve, Faar og Lam.

1698. Mandagen den 29 August: "Antonj Georg Harting, Chirurgus, fød i Delmenhorst fick Bestallings Breff, Efter at hand haffde fremvist Sin Geburts Breff og Lærebreff, og afflagt sin Borgerlig

Ked, at være Chirurgus og Bartskeer her, og nyde Fribed for alle Byens Bestillinger og paalegge og udi neste thee Aar frij for alle Byens schatter".

1690. Hans Bendixen, Vintapper, havde antaget Anders Pedersen Tollund, Sön af Degnen i Kragelund, en Dreng paa 18—19 Aar, for aarlig Lön 20 Sldlr. eller 20 Rdr., til at skjænke ud i Vinkjelderen. Da han ikke kunde svare Regnskab, fordi han havde borget en Del ud, saa lod H. B. ham arrestere, först i sit Hus og siden i Stadens Arresthus. Han havde borget ud til fölgende: Anders Jensen for 22 Rdr. 4 ℳ 12 β, Mouritz Andersen 8 Rdr. 2 ℳ 8 β, Morten Halkier, 62 Rdr. 5 ℳ, Anders Jörgensen Broe 9 Rdr., hvorfor denne havde sat i Pant en Jern-Kaarde med Sölv-Greb og Dupsko, en Messing dito med Gehæng med Jern-Pukler, et Spanskrör med Sölvknap, en Filfres-Muffe med Sölv-Ring udi, Lucas Klokken 4 Rdr. 1 ℳ 8 β, Jörgen Smödj 1 Rdr. 5 ℳ 8 β, Peder Nielsen Cantor 51 Rdr., Niels Hansen Gylling 27 Rdr. 3 ℳ, Peder Basballe 4 Rd. 5 ℳ 8 β, Peter Sachs, Bogholder, 16 Rdr. 2 ℳ 1 β, hvorfor han havde pantsat en sort Kjole, saa god som 10 Rdr., Elias Verneschj 1 Rdr. 3 ℳ 8 β, Rasmus Rasmussen Randlef i Möllen 1 Rdr. 2 ℳ, Johan Slothover 7 Rdr. 4 ℳ, Anders Pedersen, Balberersvend, 6 Rdr. 4 ℳ 8 β, Jacob Killie 1 Rdr. 2 ℳ, Johan Bochel 5 Rdr. 1 ℳ, Kjeld Michelsen tjenende Regimentsqvartermester Hans Junghans 15 Rdr. 3 ℳ 14 β og Jens Fog 11 Rdr., Sal. Hans Mogensen, Studiosus, 3 Rdr. 1 ℳ 7 β, Conrad Gotfred i Linaa 3 Rdr. 2 ℳ 6 β, Niels Fris 4 Rdr. 5 ℳ 8 β, Mogens Robertson 1 Rdr., Niels Andersen Möller af Randers 3 Rdr. 1 ℳ, Jörgen Pedersen ved Mindet 1 Rdr. 12 β, Rasmus Michelsen Soel 3 Rdr. 4 ℳ.

Mons. Helvig 1 Rdr. 3 ℔, Niels Rhusöe 0 Rdr. 3 ℔, Sal. Oluf Juul 10 Rdr. 3 ℔ 14 β, Rasmus Brokjer 1 ℔ 10 β, Hans Störmer 1 Rdr. 2 ℔ 8 β, Morten Fog i Linaae 1 Rdr. 2 ℔ 8 β, Sören Nielsen Mangelskar 5 ℔, Peder Nielsen Habendorf o. fl. Anders Pedersen Tollund siger, at han omtrent 11 Aar havde været i Tjeneste og i den Tid havde været betroet Viin og Brændeviin for 2000 Rdr., hvorfor han havde gjort Rigtighed, undtagen for 212 Rdr., som han havde borget ud. Ellers sigtede Hans Bendixsen ham for Utroskab og søgte at bevise, at han havde gjort sig en ulovlig Indgang ind i hans egen (H. B's) Kjelder, men dette kunde han ikke bevise. S. A. den 26 November om Aftenen Kl. 9 kom Stud. Theol. Peder Andersen Kjep ind paa Hans Bendixsens Vinkjelder, hvor han traf Præsten i Hvirring Hr. Jens Felding. Nogen Tid efter kom Knud Henrichsen, Svend paa Else Povelsdatters, Sal. Christen Knudsens, Viinkjelder derind og opfordrede P. Kjep til at spille "en Forkering, Bredspil eller tichtach", hvortil Peder Kjep svarede: "Tichtach spiller jeg icke, men Forkering vil jeg noch spille om en Daler og Jan dobbelt". Saa bleve de accorderede om at spille Tichtach om en Mark og Jan dobbelt. Efter at de havde spillet nogle Spil, bleve de uenige, som det paastodes, fordi Kjep havde sagt til den Anden, at han tog hans Penge "som ingen braf Karl". Knud H. havde nemlig vundet et Par Mark og tog derfor en Daler i Brettet, der tilhörte Kjep, og som denne i Mangel af en Brikke havde brugt til at markere med, paa hvilken han gav ham 2 ℔ tilbage. Herover blev Knud Henrichsen meget vred "begyndte at træffe efter mig med Glassene", som Kjep siger, desuden bød

hun Thamsøn paa Kirkegaarden i Hasum, hvortil Kjep svarede, at han mente det vel at være ham ærgelig, og han vilde være meget villig til at gaae ud med ham, naar han ikke skulde prædike i Morgen. Efter Nogle fordrede Kjep ham ud for en Kaarde at maale ved Skandsen. Alligevel fik de hinanden i Haaret, da Klokken var bleven henimod 5 om Morgenen, og Kjep fik rigtigt Knud Henrichsen under sig, men da af denne imidlertid indkaldte Vægtere stode aabenbart med ham. Da P. Kjep saae sine Fjender staa mandstærke, sprang han op paa Bænken for at skjule sig bag Præsten, og siden sögte han i ilsom Flugt ud af Dören, men forfulgtes skarpt af de andre, der indhentede ham ved Bispens Muur, og Vægterne satte Morgenstjernen for ham, begjerende at han skulde give dem 2 Rd eller gaae i Arrest. Han böd dem 6—8 β, hvilke de afslog, men under denne Parlementeren fik han Morgenstjernen vristet fra Vægteren og löb af alle Kræfter ind i Skolegaarden, hvor han synes at have logeret. Da han her stod ved Hörer Peder Nielsens Dör, og var i Begreb med at lukke op, kom Vægterne og reve ham fra Dören, saa han tabte Nöglen. Han bad om Fred, men Vægterne vilde have Penge eller han skulde gaae i Arrest. Derpaa forsögte han, om han kunde komme ind hos Hörer Bagge Junghans, men da hans Dör var lukket, naaede Vægterne ham og en af dem strakte ham til Jorden med et Slag af Morgenstjernen. Da Bagge Junghans kom ud af sit Kammer, og spurgte hvad der var paa færde, fortrak Vægterne og de Tilskuere, der vare fulgte med fra Vinkjelderen. Den 21 November klagede P. Kjep til Byfogden, og da saae han efter Synsmændenes Attest saaledes ud: „hand

hafde et langt blodig Huul mit for i Hofuedet unge- fehr 1½ Tomme lang, som var dybt til hofuet Beenen, it langt Reebt (Rift) under hans höjere Öie, it lidet Saar paa inder af hans trej yderste fingre paa bege Handerne, Hans sorte Vest war gandsche Refvet i stöcher, saa dend iche lengere kunde brugis, Hans Kjordtel war gandsche Refvet i stöcher og forderfvet, og Klappen var Refuen af dend og et stort huul paa dend Ene side, Hans halfschiorte var Refuen gandsche i stöcher, hans half Ermer war blodig, hans Bexbser war og Refvet i stöcher". For denne ynkelige Tilstand beskyldte han Knud Henriksen og en af Vægterne. Kjep spurgte for Retten et af Vidnerne om han samme Nat "druch" mere til sin Part end 1½ Pot Öl. Vidnet svarede, at han til hans Part ikke "druch" mere end 1½ Pot Öl. Præsten i Hvirring, der havde været med fra först til sidst, gav en skriftlig Attest eller Forklaring over det Passerede paa Vinkjelderen "huor jeg da var indgangen, for at talle med en god Ven, som jeg hafde noget at handle med, förend ieg Dagen derefter hjemreiste fra Aarhuus"..... Byfogdens Dom er mærkelig derved, at han ikke blot mulcterer Knud Henrichsen, men da han af Vidnesbyrdene etc. ikke kunde finde, hvem der var den Skyldige, af Vægterne, saa mulcterede han dem "begge for En", endelig mulcterede han ogsaa Klageren "Peder Kjep, der som en geisslig persohn hafuer heussidit paa Kielderen mesten dend gandsche Nat og sig i Spil indlat huor ofuer Clammeri er kommen, uagtendis hand Morgenen Efter schulle Prediche" 1½ Rdr. til de Fattige etc. Dette tager P. Kjep ham meget ilde op, eftersom "vides iche Rettere, i hvor ilde ieg om Natten Tracteris, end joe Tjennisten om Morgenen dog

louglig og schicphelig, blef forrettet uden ald Klage. Raadsturetten skjærpede Mulcterne for alle de Anklagede, men hvad Klageren, Peder Kiep angik henfandt den Sagen til den geistlige Ret. Efter at Bagge Junghans havde fordrevet Vægterne etc., kom disse tilbage paa Vinkjelderen, hvor Vagtmester Viby "commenderede, til Vægterne 1 Pot Vin, som endnu (i Juli 1700) staaer ubetalit".

1702. Natten för Skjærtorsdag, altsaa i den stille Uge, droge 3 Studenter, Præstesönner fra Haalle, Ödum og Grundför, med blæsende Musikantere foran sig igjennem Byen, som det synes fra Kl. 7—8 om Aftenen til henimod Morgenstunden, de "gik Gassaten Gang". Först droge de saaledes hen, hvor en ung Kjöbmand fra Hamborg, Monsieur Sömmermann logerede. Da de kom uden for hans Logis, forlangte Studenterne, at Musikantenne skulde "blæse paa Monsieur Sömmermanns Respect", hvilket de ogsaa gjorde. Monsr. Sömmermann kom da ud og böd dem ind til sig, hvor de fandt Jens Mikkelsen, Ankersmed, der havde spillet i Brættet med Monsieur S. Monsr. Sömmermann tracterede dem nu og gav tre forskjellige Gange Musikanterne Penge, hver Gang en Daler, for at formaa dem til at bie. Derefter gik de ud sammen for at gjöre Spektakler. Bestandig med Musik foran. Först gik de hen paa Hans Bendixens Vinkjelder (Fulling), derfra ned ad Middelgade, Graven, og de fleste af Byens Gader, tilsidst ned ad Vestergade, hvor de lode blæse udenfor Raadmand Peder Jessen, Farver, brækkede et Stakitværk istykker, brækkede Grene af et Træ, der stod uden for hans Dör, sloge Vinduer ind. m. m.

1703. Dr. Thomas Laurentius havde Proces

med Jesper Sörensen Herskind, som en Amme, der skulde være fæstet af den sidste, men laant af den første. Da Ammen siden videre forlod Doctoren og Jesper Herskind sendte sin Pige med et Bud i den Henseende, tog Doctoren til sin Stok. Pigen søgte at undfly, men indhentedes af Doctorinden, det skal have holdt hende, medens Doctoren bankede hende. Formedelst Vidnernes Uovereensstemmelse frifandtes Doctoren, og Processens Omkostninger ophævedes. Maren Bakkelsekone vidnede blandt andet, at da Pigen ringede, lukkede Doctorindens Söster op for hende og hun spurgte: "om deres Fader og Moder var inde", hvortil Doctorindens Söster svarede "ja, at de vare i Stuen inden for". Saa gik Pigen ind til Doctoren og hans Kone. Gjertrud Bödkers vidnede, at hun saae Pigen komme ud fra Doctorens og "schriig", og da hun spurgte, hvad hun feilede, svarede hun "Hillé Pine Död det vil jeg vel troe, Doctoren har slaget mig saa jeg kand iche gaae, og det for jeg var der inde at tale om woriss Amme og holte hans Kone mig" ... Pigen vidnede blandt andet, at da Doctoren slog hende med sin Stok, holdt hans Kone hende og sagde: "Ja slaae, slaae dicht mit Hjente!" S. A. Vintapper Knud Henrichsen aflagde sit Vidne om et Klammerie, der var opstaaet hos ham den 5 Mai sidst Kl. 3 om Morgenen, mellem to "Instrumentist Svende" og en Del unge Mænd tildels Kjöbmænd og Borgere her i Byen. "Musicant Svendene (P. Schmit og Svend Leth) stoed och drach en Glass Öl eller toe, da de hafde uddruchet deris Öl stoed de op og wilde gaae bort, imidlertid kom Niels Gylding, Sören Bagger og Jens Nielsen Brant ind og drach en pot Öl og som fon ermeldte Musicant Svende ville

gane bort, sagde Niels Gylding (Kjöbmand) Mons Petter Smit bie lidet lad os spille en Tiktak, hvortil jeg svarede, jeg har ingen Bretspil udi denne Gaard, (han var nylig flyttet) hvortil Niels Gylding svarede saa lad os spille en Cinqueuf, der til Peter Smit svarede jeg vil vel bie lidet. Og saa kom de udi Spil sammen, og da de en føie Tid tilsammen med hverandre havde spillet og Niels Gylding hafde vunden (fra) Petter Smit de hos sig havende Penge, begierte Smit en anden Gang at ville have Revenge, hvorpaa bemeldte Smit gik lidet bort. Imidlertid delte Jens Brandt og Niels Gylding Pengene med hverandre, og saa kom Peter Smit igien med Penge, som de paa ny anfangede med hinanden at spille, saa Niels Gylding vant flere Penge fra Petter Smit, da sagde Jens Brant og Søren Bugger til Niels Gylding: hold nu op; da bad Petter Smit at enhver vilde schiötte sig self og lade dennem med fred, som spilte, thi Spillet vedkom ei flere at tale udi, end som de der med hverandre spilte, da stod Niels Gylding op og slog i Bordet, og sagde: nu vil jeg icke spille længere; raabte til Hans Bastian, som ved Bordet sad med sit Hoved liggendis paa sine Arme, Staa op Broder muelig de haver Lyst til Klammerie, de schall finde Kafle for dennem. Da opstod Hans Bastian og gick ud af Dörren, og Petter Smit imidlertid gick spaserede ofver gulfvet, og Jens Brant, som ligemaade ogsaa gick ofver Gulfvet. Da hörte jeg at Petter Smit raabte til Jens Brant og sagde: Mons hvorfor löber I mig paa Armen haver jeg icke forlof at gaae herinde med fred? Og Søren Bugger med Lowise Egertsen Vinskiæder, gick med deres Stokke i Hænderne og stampede mod Gulfvet, og bemeldte

Louise Egertsen Viinfalderen sagde til Petter Smit: "Moss'r gjör den deraf ingen Westen, eller vil det ikke bekomme Eder vel." Da tog hemeldte Smit sin Kaarde med Balgen og alt fra Siden og holt hand under Armen, sagde derhos: "haver du afvundet mig mine Penge, og dertil vil cujonere Os, da schal Dievelen före i Hundsfotter paa Dörren", og blef Dören oplukket og kom alle derud, undtagen den sidste af dennem, som Smit slog paa Bagen med Kaarden at den sprang itu, derpaa de samplig kom ud ad Gaden til. Strax derefter som jeg vilde gaae ud i Gade Dörren, saae jeg at Jens Brant stod bag ved Smit, og hafde hannem fast om Armene, saa hand iche kunde röre sig. Saa kom Sören Bagger löbendis og slog Smit med en Stoch ofver hendenhe, efter at hand forhen med Svend Leth sig hafde slaget, da bad Petter Smit at Jens Brant vilde slippe hannem, hvortil Brant svarede, saafremt hand ej vilde gjöre hannem ont schulle det schee, den om ide og blef Accorderet, saa at hand slap Smit og de gaf hverandre deris hender, der efter og Smit hannem ei noget ont gjorde, men som Sören Bagger efter at hand hafde slaget Smit med Stochen som för er meldt, i Hans Bastians, Louise Egertsen og Niels Gyldings Nærværelse, löb hand ofver til Junghanses forhen iboende Gaard og Smit löb ofver efter hannem og slog hannem nogle Slag med Stöchet af Kaarden, som hand i Haanden hafde. Dermed kom de fra hver andre og Smit med sin Cammerat Svend Leth forföiede sig ned ad Gaden paa Weien til deris Logament, strax efter dem fölgtis Wiinforladeren og Hans Bastian ned ad samme Gade; Vngefehr da de var kommen ned til Hr. Raadmand Niels Lauritz-

tens tilhörende Gaard, og jeg stod udeni for min Dör, hvor Niels Gylding löbendis med et störr Træ i Hænderne, som gick og stod ud samme Gadde efter Musicant Svennene schieldende og raabende med de Ord: holt do schielmer og de Hundsfötter, de schal faae en U-löche. Noget derefter kom Niels Gylding tilbage igien og sagde ydermeere, jeg hafde en stoer Steen hafde jeg ramt dennem med den, du hafde de faaet en U-löche".

Jes Festersen lod læse en Ko. Ma. Brev d. d. 19 September 1704 at være Farver i Aarhus tillige med Raadmand Peter Jensen og Morten Hansen.

1705. Mandagen den 12 October blev læst Stiftsbefalingsmandens Bestallings-Brev for Hans Höger at være Skarpretter her i Byen.

1708. Olaf Klokker ved Domkirken blev dömt til at kagstryges og at arbeide sin Livstid paa Bremerholm etc., fordi han havde stjaalet af Lysekronerne i Kirken, Messing af Kisterne i Begravelserne, Bly, Murstein etc. af Domkirkens Tilhörende, og solgt.

1710 den 4 August "Bleff foraffschedet mellem Baggerne og Hans Lybsker schomager og hans Kone, at de denne Gang nyder det fraatagne Smaae Bröd og Egeschaller i gien til deriss fattige Börn. Men her effter intet at befatte sig med samme Slags at bage og selge, Enten her eller paa Marcheder, under vedbörlig straff" etc. Item at Bagerne herefter ikke maa tage sig selv til Rette, men skal före de Skyldige til Byfogden, som Politimester.

1711 d. 20 April overleverede Stiftamtmandens Fuldmægtig Magistraten et Exemplar af Kongeloven.

1717. 13 December blev læst Ko. Ma. Forordning d. d. 30 November 1717, der forbyder Brugen

af Egt-Lægkister. Ogsaa specielt læst for 14 Snedkermestere her i Byen.

1719. 12 Juni fremkom 4 Slagtere paa Raadstuen og tilkjendegave, at de havde oprettet et Slagterlaug ved Magistratens Bistand.

1720. Dr. Georg Sebastian Neuhaus, Medicus provincialis i Aarhuus Stift, hans Bestalling d. d. 29 Octbr. 1720 blev læst paa Raadstuen Mandagen den 16 December.

Kgl. Maist. Brev d. d. Kbhavn 12 Februar 1724, at, om der findes nogle Mestere ved Snedkerlauget i Aarhuus, som ikke ere behövlede, da skulle deres udlærte Drenge ligefaldt antages til Behövling, og deres Svende ansees ligesaa gyldige, som de behövlede Mesteres.

1725 havde Borgemester Christen Balsbølle for 2 à 3 Aar siden (som det synes uden sine Collegers Minde) overladt Jörgen Magnusen, Consumtionsbetjent paa Brobjerg, en liden Gyde, Hans Jensens Gyde kaldet, der förte ned til Möllen. Hans Jensen Amstrup, som selv havde attraaet denne Gyde, eller som ikke vilde have den aflukket, beskyldte Borgemester B. for at han dermed havde sögt sin Fordel.

Dr. med. Joh. Theodor Beck fremkom 1729 7 Marts for Retten og forligtes med Procurator Lauritz Rhode Klaumann om den Uenighed, der havde været imellem dem, (det synes som de havde givet hinanden Örefigen) og erklærede paa begge Sider, at ville betale de Böder, som Bythingsdommen havde tilfundet dem.

1730. 20 Marts. S. M. Gylling, Raadmand, lod læse et Kongl. Privilegium for sig og Arvinger

at oprette et Tobakspinderi i Aarhus, og et Instrument, hvorved han antager Jörgen Nielsen Bruun og Anders Andersen, begge Tobakspindere i Aarhus, til at forestaae dette Tobakspinderi.

1736 tiltaltes Dr. Joh. Fr. Bech for at have leiet sin Vogn ud til 2 reisende Jöder at befordre dem til Randers. 4 Vognmænd attraperede Vognen ½ Mil fra Byen. Raadstue-Retten idömte Dr. B. en Mulct af 4 Rdr. og Proces-Omkostning 8 Rdr.

1737, 23 December. Niels Lauritzen Römmer af Aarhus, der havde optaget og forsvaret hans Södskendebarn, Michel Aabek og Hustrues lögnagtige Beskyldninger mod Præsten i Hammel, Hr. Otto Christian Likme, og fört denne omkring til mange Thinge og Retter, gjör nu, fældet ved en Commissions Dom, Præsten en fuldkommen Afbedelse.

Borgemester Lassbye lod den 12 Januar 1739 indföre i Protocollen, at saasom han formedelst Svaghed nogen Tid havde været borte fra Raadstuen og ikke i den Tid ved Raadstue-Budet var bleven Protocollen etc. forevist, saa forlangte han en Underretning om, hvad Magistraten i det begyndende Aar havde afhandlet med Borgerskabet, og allerede til den ham paakastede Beskyldning for hans Forhold i Hans Rasmussens Stervbue, samt den i denne Anledning af nogle Magistrats-Personer til Stiftamtmanden indgivne Memorial. Raadmand Aard Stehr svarede, at skjöndt her ikke var Tid og Sted til Forklaringer af den Natur, maatte han dog sige, at med Hensyn til de paa Bythinget förte Vidner, og det deraf opstaaede Land-Rye, fandt han sig beföiet til at undslaae sig for Underskrift og enhver anden Deelagtighed med Lassbye i Embedsforretninger, indtil Dom;

Erklæring eller Kgl. Resolution var paafulgt. Hvad Stiftamtmandens Resolution angik, da kunde den ikke tjene Laasbye, saa som derfor var en höiere Ret (Loven p. 431 art. 4). Han erklærede desuden, at han med det förste vilde indgive Ansögning om Afsked. Borgemester S. M. Gylling vedgik at have medunderskrevet Memorialen til Stiftamtmanden, og han erklærede som Stehr. Ligesaa Borgemester Basballe. Raadmand Sören Jensen erklærede, at han ikke vilde have med denne Sag at gjöre. Den 26 Junii indfandt Stiftamtmand Hölck sig personlig paa Raadstuen og lod læse det Kgl. Rescript i denne Sag d. d. 18 Februar sidst, og dernæst tilföiede: "Efterat den allernaadigst anbefalede Revocation og Deprecation af vedkommende Magistrats Personer var præsteret, fandt Stiftbefalingsmanden sig beföjet end videre at admonere ermeldte Magistrat at lade sig denne Forretning tiene til Advarsel udi deris opförsel efterdags. Dernest og alvorlig at formane Magistraten udj almindelighed til Een indbyrdes Enighed Retsindig at Concurrere med flid og troschab uden privat Affecter deris Embede at forestaae med nidkjerhed det publiqve Beste befordre, og i alt udvise sig imod fattige, saavelsom Rige af denne Byes indvaanere, som velintentionerede Övrigheds Mænd. Saa kunde de forsichre sig: at Stiftbefalingsmanden Dem udj alle billige occasioner, all forlanden hielp vilde og skulle bevise; Derimod de og maa være forventende at i vidrig tilfelde vilde Enhvers ulempe tilbörligen vorde iagttaget og andseet. J særdeleshed blev Borgemæster Basballe erindret, at endschiönt hand nu fast i 3 Aar fra Raadstuen sig har entholdet, og dog tiene i sit huus underschriver med de övrige af Magistraten,

hvilket hans ædfær udi Sagen af Viol Borgemester Gylling og Raadmand Stæhr projecterede og af Hs. Kgl. Majstt disapproberte selvraadige foretagende, udviser, at hand herefter abstineret fra ald passion, som confunderer dend publiqve Eenighed, med mindre Stiftbefalingsmanden, som i henseende til Borgemester Rasbølles lange Betiening udi Embedet, og nu tiltrædende Alderdom og svaghed hans fraværelse fra Raadstuen, hidtil har conniveret, ugierne skulle fatte de Mesures, som icke vilde blive ham behagelige. Til slutning blev samtlig Magistraten af Stiftsbefalingsmanden tilholden unanimiter at underschrive de Erklæringer, som dennem injungeris, og saa fremt Nogen skulle finde sig beföjet at dissentere, Da dog tillige at anmelde de Raisons, hvorfor hand fra underschrivt har abstraheret. Skulle denne nu atter igientagne Ordre ej behörig vorde observeret, maa vedkommende imputere Dehis Egen animositet eller forsömmelse De heraf ufeilbarligen fölgende Syiter". S. A. den 11 September bevilgedes det Raadmand Stæhr at være fri for Raadmands Bestilling. S. A. 13 November fik Thöger Kjersgaard ligeledes Afsked med Rang udi Gang og Sæde med Borgemestere. Regiments Feldtskjær Anthoni Hartlung döde d. 3 September s. A:

Rescript 22 April 1740, angaaende Forordningers Publication, at istedetfor at man opleser Forordn. i Kjöbstæderne for de tilstedeværende Borgere, skal nu Dagen för Publicationen det samtlige Borgerskab opkaldes at höre paa Oplæsningen, naar Forordningen angaaer hver Mand, og paa Landet skal Sognefogden oplese den paa Kirkestevne efter Gudstjenesten. S. A. 16 Mai blev oplæst Ko. Ma. Forordning d. d. 9 April 1740 om Oprettelsen af Colleg. med. reg. i Khavn.

Stiftamtmand Eyler Holck döde den 23 Mai 1740. Mandagen den 8 August S. A. indfandt Vice-Stiftamtmand Conferentsraad Gerstorff sig paa Raadhuset og installerede Borgemester Laasbye paa ny i sit Embede, formanende hans Colleger at omgaaes ham som Collega, og Borgerskabet at vise ham Lydighed etc. Han var ved Commissions-Dom frikjendt, men hans Colleger havde, paa Anmodning om at tilstede ham paa ny i deres Samling, svaret, at om han fandt den fældede Dom grundet, "saa maatte han nu see til at faae den exeqveret, og den kunde endnu appelleres til Höieste-Ret", hvilket dog formeentlig var ham umuligt, da Hovedmanden for Sögsmaalet frafaldt sin Paastand. Nu forlangte P. Laasbye af Borgemester S. M. Gylling, at han skulde gjenkalde den Befaling til Raadstubudet og Politibetjentene ikke at gaae til Laasbye med ankomne eller afgaaende Breve, Ordrer etc. til Underskrivt, samt at han skulde lade ham levere de ham affordrede Nögler til Raadstuen, Archivet, Raadstukisten og Riiskov, Skov-Stemplet, Nöglen til Smedelaugets Lade og det lille Raadstu-Segl etc. Raadmand Gylling svarede, at naar han havde confereret med den fraværende Borgemester Basballe, skulde han give Svar.

1741 den 5 Juni döde Doct. Joh. Friedr. Bech. S. A. 19 October. Stiftamtmand Iver Holck (i Aalborg?) fragik Arv og Gield efter Stiftamtmand E. Holck paa hans umyndige Börns Vegne, da Gjelden belöb sig til 40000 Rdr. og derover. S. A. 26 October gjorde Dorethe Reedz, Sal. Eyler Holcks det samme. S. A. den 30 December bekjendtgjorde Rentekammeret, at 12 Oppebörsels-Betjente vare blevne den Kgl. Kasse tildels anseelige Summer skyldige; den 4 Januar

1742 ligeledes om 10 og 16 Oppebörselsbetjente resp. i Hertugdömmerne, Danmark og Norge. Hvo som kunde opgive noget de nævnte utro Embedsmænd tilhörende Gods, der kunde komme Hs. Maist. Kasse tilgode, skulde af den indkomne Sum erholde 10 pCt. til Belönning. Dette er gjentaget 9 Januar 1743 med Hensyn paa 41 Oppebörselsbetjente.

1743. 11 Mai. Bevilling for Joh. Bernhardt Schmuel at være Chirurgus i Aarhus tilligemed den derværende.

1744. I Anledning af et Slagsmaal mellem Peder Zönnich og 3 Mursvende sees det, at ogsaa Mursvende brugte Parykker. P. Z. og den ene Mursvend forvexlede nemlig deres Parykker efter Affairen.

Nr. 218.

Udtog af Smedelaugets Protocoller*).

1575. "tiill siigiis Nogen aff Lagx Broder aff Lagx Bud mett oldermends Beffaliing [og ikke möder] förste gang eptther skraaen ij /β anden ganng 1 Fr. Öll tredie gang ½ tönde oc gör hans gylle lös till han wiider (vinder?) lagett igen". (En Dreng blev indskreven, hvorfor betaltes ¼ Td. Öl og 1 Gylden til Lauget.) S. A. den 1 Juli blev Sörren Remssner pligtig 1 ℔ till Falsmaal for Jorddrætt og 1 Td. Öl i Laget. Michel Kyckelhan 8 /β og ½ Td. Öl til Falsmaal. Jost Smed 1 Td. Öl for hans Gjæst. Morten Grydstöber 1 Td. Öl for Sagefald. Niels Kleinsmed ½ Td. Öl for Sagefald. Jörgen Smed 1 ℔ og 1 Td. Öl for Sagfald. Jens Remsner 1 ℔ og 1 Td. Öl for Sagfald. Dynes Smed og Jörgen Smed 3 ℔, dag til

*) Smedelauget i Aarhus eier ikke mindre end 10 Protocoller, hvoraf den ældste er fra 1575.

St. Hansdag*). "Löffnerdagen nest epther Sti Michels Dag 1575 bleff Jost smed oc Mortten grydstöber wenligen oc well forligtt wdj aaldermannes Matts Felbereders Hus om all theres trette till thenne Dag, saa att hvem ted först opröcket igen han skall görrett paa ærlös sag och aarbotte Maal ij Niels Jenssen Raadmandz Neruerrelsse och menig Lagxbröders then Dag till stedde wor".

1578 bleve Michel Kychel, Hans Kleinsmed og Morten Grydestöber forligte om nogen Trætte... "dog saa att der som böyen eller Kongen haffuer der noget med det er undtaget her vdi".

1584. Tha lodt Allermand tiill bijude paa en ffastende steffne menig Lax Brödere ij thenne ffarliigh thiid och laadt thenom att spörre alle och huer ffor segh om thii viillde ijnnd gannge att ffölge therres Döde och aff gangen Brödre och Söstre tiill therijs syste Leyrstedtt medtt theres suene, Piger och Börn. Tha ssuarede the alle och huer ffor segh och giinge thaa fframm och thoge theriis Allermand (i) Handt huer for segh att thy skulde möde ffor huilken Manns Dör som Lijgett leeger ijnden ffor vnder ½ Td. Öll tiill vijde och ijngen naade medtt ij nogen skreffuet Sancte Barthemey**) (24 August).

1585. Jens Guldsmed og Niels Guldsmed paa hans Hustrues Vegne forligedes om nogen Trætte dem imellem var. ½ Td. Öl til Vide, hvem der opbryder denne Trætte först.

*) En Fortegnelse paa Laugsmestere omtrent ved 1550 indeholder 40 Mestere med Remsnidere etc., dog som det synes uden Felberederne.

**) Omtrent ved samme Tid betalte 9 Mestere hver 1 Td. Öl for deres Hustruers Indgang i Lauget.

Efter R. P. Thestrups Dagbog grasserede en svær Pestilens i Thestrup 1585.

1588. Christen Hansen Kleinsmed blev Oldermand og modtog da: "1 stor skoll oc v passelig skoler oc Laussens schrin mz kallend breffuen oc Kong Hansis stadfesting wnder deris elst gildskraa oc Laussen(s) Segell. Endnu 3 Gildschraer som borgemester oc rad haffuer oc Laussens feder oc bösse, endnu Laussens trume. Dett forschreffnne anamitt hand same dag aff Claus suertfeger som war oldermand for hanem oc ey anamitt hand anditt, dett winde wij"*).

1589. Torsdagen för Fastelavn beviste Tönnes Smed sin Mester Gjerning og udgav sin Gylden "oc vj skoller". S. A. 8 Dage efter beviste Gert Mestergjerning og gav 1 Gylden. 1ste Söndag i Faste Anders Rasmussen ligeledes og gav 1 Gylden**). S. A. gaff Augustinus (Jacobssen, Guldsmed) enn thönne Ahrss öll for hanness Lerdrenng Reinnholt Schou, som Lerte hoss hannem ij 8 Ahr***). S. A. den 17 August laante Christen Mortensen, Grydestöber, 1 Daler paa 14 Dage og skal derfor give 3 β hver Uge†).

1593 lovede 3 Mestere at gjöre og opvise deres Mestergjerning til en bestemt Tid eller og at give 2 Tdr. Öl istedetfor 1 Td. "och sen mester gierning lige vel vgiort".

---

*) Anno 1589 (Söndag för Pindsedag) annammede Sören Remsnider alt det Ovennævnte af Christen Hansen "oc der wdoffuer en mesings oldermand Kedell oc vj smaa skoller."

**) Desuden var det udentvivl almindeligt at stille 2 Mænd i Borgen ved Indtrædelsen, som det hist og her findes optegnet.

***) 1641 antog en Kleinsmed en Læredreng paa 1½ Aar og en anden paa 2 Aar.

†) 1650. 10 Februar laante And. Söffrensen, Kleinsmed, af Laden til i Dag 14 Dage at betale eller 2 penge for en — Penge 1 Rdr.

1594 Forligedes Jens og Niels Guldsmed om Trætte og de erklærede hver for sig om hinanden "saa ad hand wed inted med hanum ind aldt er och godt" "och wicken aff denum som repiter denne Sag igien — enten quind eller mand haffue sig forbrödt tre gode tunder öl til Lauged. S. A. vare 8 Dannemænd for Dören og forligte Per og Jacob Guldsmed om nogen Trætte dem var imellem "och wilcken som vpripper denne trette igien schal giue en ½ Last Öl vden alle nade"....

1596. Naar Mesterstykke skulde antages gik 8 Mænd "vth for Dööt", for at kjende derpaa og antoge eller forkastede det.

1599 har Jens Guldsmed indfört i Smede Laugets Protocol: 1598 var jeg Oldermand. 1599 var jeg Maygreve om Pindsedag.

1611. 14 Dage för St. Michelsdag "indbare" 8 Mænd Söffren Smed for 1 Td. Öl "for den Quinde de bar til sit Lersted som bode it andetstes ij Byen"..... 14 Dage efter Michelsdag indbare 12 Mænd Oldermanden Dinies rimsnider for 1 Td. Öl for hans Forseelse med at udtage Laugsens Bog mod menige Laugsbrödres Samtykke og Villie, "och ingen der wiste vd aff" og med at lade Fremmede see "huoris Lagis rettieheidt".

1612. 14 Dage för Fastelavn havde Oldermanden forbudet Söffren Grovsmed Dören med Laugsbrödrenes Samtykke, men han gik ud alligevel, brugte mange Uqvemsord og sagde: "wii mott forbyde Kaggen". S. D. "som wij haffde en tönne öll at Dricke" kom Gert og Hans, Kandestöbere, i Trætte "sijden Vaben och werrie var oplyst" Gert blev sigtet for at have en Kniv paa sig. Derpaa trak Gert sine Klæder

af, og 4 Mænd besaae dem, men kunde ingen Kniv finde. Denne Sag blev bilagt i Overværelse af Willum Worm som Bisidder, saaledes at den, som repeterer samme Sag, skal give en Tönde Öl "wden all nade". S. A. 14 Dage för Paaske paa Laugsstevne klagede Hans Kleinsmed over Oluf Kleinsmed, at han havde anklaget ham "for öffrighed för hand klagede ham for Laget" i Anledning af en Fiil, han havde tabt og en Anden havde solgt til Hans. "Bekende Söffueren Groffsmed med sin Hellgens Ed at Oluff haffuer wiselig klaget den Sag for Byfogen, och olluff bleff till spurt aff ollermand om hand kunde benecte at hand haffde klaget det for öffrighed. Der till suarre Olluff at hand icke haffde behoff at benecte det".

16013. (sic) 8 Mænd gik for Dören for at samtykke hvad de skulde drikke, da samtykte de, at Lauget i Dag skulde drikke 1 Td. Öl og 3 Tdr. i Fastelavn. Da Lauget sendte Bud til Peder Sværdfeier om 5 ß til den Td. Öl, der var drukket, "da sende han oss bod igen, han vill giffue oss syv Thusinn Defflle". "Anno 1613 14 Dag for pinds Dag drach gamell Jens Guldsmed 3 Mands Beger vd med tör mund". S. A. vedtog 8 Mænd, at der skulde drikkes 3 Tdr. Öl i Pindse Helligdage og de som drak mere, end der var indbaaren, uden det var med menige Laugsbrödres Samtykke, "daa skall huer bethalle som han Dricker". S. A. 2den Pindsedag forböd Oldermanden ved 2 Brödre Sören Grovsmed og Jens Guldsmed, Felberederne Jacob og Knud samt Anders Remsnider, at de ikke skulde lade Nogen komme paa deres Möller, för de havde gjort Rigtighed i Lauget, ved 1 Td. Öl til Vide.

"Anno 1623 den 10 Augustj sagde Niels Biörn-

skouff ij Laugshusidt, at Lauridtz Feltbereder war den Karll at hand icke wile dricke aff pott med hannem, förend hand antuorditt sig, effter som for[ne] Niels Biörnskouff, haffde forderitt hannem paa sin Ære at möde hannem wden Byen". S. A. den 23 November klagede Niels Björnskov over Lauritz Felbereder, at han i sit eget Hus havde kaldet ham en Tyv. Iligemaade klagede Knud Ibsen, Felbereder, at han havde kaldet ham en Tyv, og at han "skulle giffue for[ne] Knud Jbsen en Röe Klening, for den Klening som hand skulle haffue giffuit hannem". I denne Sag blev der afhört Vidner: Gjertrud Jensdatter "hun wandt wed Helgenss Ed med Opracte Finger", at Lauritz Felbereder havde kaldet Niels Björnskov og Rasmus Baarfoed en Tyv, og at han skulde have dem hængt i den "Gallie" ved Stilling Dam. Han havde ogsaa kaldet Anders Rasmussen en Tyv og sagt, at Envold Felbereder havde givet ham en Læder-Tröie for han havde aget ham 7 Tdr. Ved hjem fra Havreballegaards Skindmölle. "Lige suoren eed winder karenn Knudz dater och Ane Jenster". S. D. sagde Knud Felbereder, at Lauritz skulde tage de Skind vare, som bleve udtagne af hans Seng i Randers, og hvorfor han maatte löbe til Aarhus efter Vidnesbyrd. "Benectet Lauridtz Rasmussen alle disse Ord ved Helgenss Ed". Den 30 November gav Lauritz Felbereder en Æreserklæring til Envold Felbereder og Niels Björnskov. S. D. kjendte Oldermand og Bisidderne paa denne Sag, stöttede paa den 21 Art. i Laugsskraaen, som indeholder "at huilken laugsbroder eller Söster som i Forsamling beskylder hinanden och med wqvemss Ord offuerfalder, at de da skal straffes derfor epter Ollermandens Och Bysiderens Sigelsse och dog Kong.

Matt. och Byenss Retighed dermed wforkrencket, Och Böderne thil di fatige". De dömte Knud Ibsen Felbereder, Thomas Felbereder og Niels Björnskov til hver at böde 5 Rdr. til de Fattige og være Lauget forviste "Jntil for[ne] Sag bleff aardielit thil thingit och der paa byenss och K. Maytz[s] wegne at gaa saa wit ssom Loff och Ret ehr". S. A. den 23 November "war Mening Laugitt forsamelitt ij Laugsshusitt da sagde dj, At dj Jcke wille kiende Söffren groffsmed for at were dieriss Olermand, förend hand forskaffitt dennom dieriss Laugtzskraae wforkrenckitt Jgienn, som hand Jmod dieriss willie och Minde haffuer faaedt fraa sig, dit war mening Laugss Ord. S. A. den 7 Desember. Er dit Ollermandenss Klage, at for Nogen Thid siden, da kom Görridtz Sadelmager ij hanss Huuss, Och Begeritt at hand wilde laade hannem see den Copije aff Laugtzskraaen Och saa fick Söffren smed hannem denn Och med dit same stack hand den ij sin Lomme Och gick wd med den, Siden kom forne söffren Smed ij geridtz Sadelerss Huss och Begierit Copijen Jgjen, da suarit hand At Mening Laug haffde Befaldt hannem at giemme denn". S. A. den 29 December klagede Oluf Sværdfeier i Smedelaugshus over Lauritz Felbereder, at han paa St. Steffensdag sidst, da de vare samlede hos Jochum Remmer paa Broberg, havde raabt, i det han gik ud af Dören, at Oluf var en Lærreds-Tyv, og at alt hvad han havde, det havde han samlet med "Tyffuerij och throldom". Rasmus Barfod og Poul Stienn vidnede om Sandheden "med opracte Fingre och Helgenss eed". Da Oldermanden sendte Bud efter Lauritz Felbereder for at svare til denne Klage, svarede han, at han intet havde der at bestille, da han var Lauget forvist.

1624 den 4 Januar da vidnede Maren Anderster (sic) i Laugshuset, at Maren skrederkuon paa Vestergade den 23 sidst var kommen til hende og havde spurgt, hvad det var Oluf Sværdfeier "kom ind med ij Aftes ij hans boxer". Da hun svarede, hun ikke vidste dette, saa sagde Maren Skrædderkone, at det var Gert Guldsmeds Lærred, og om hun vilde bære en Pröve til Gert Guldsmeds Kone, "da giffuer hun dig j Huosseklede eller lerit thil Jt Oplod". Dette vidnede hun med oprakte Fingre og Helgens Ed. S. D. benægtede Lauritz Felbereder med Helgens Ed alle de Ord, som Oluf Sværdfeier havde paasagt ham og som Vidnerne havde vidnet, og sagde, at han vidste ikke andet end Ære, Dyd og Godt med Oluf Sværdfeier. S. D. vare 8 Mænd for Dören og kjendte Oluf Sværdfeier i Fald for ij ℔, for et blodigt Mundslag, han slog Lauritz Felbereder i Jocum Rimmers Hus og Lauritz Felbereder i Fald 1 ℔ for samme Klammeri. "Dog Kong. Mayt. och Byenss Retighed der med wforkrenckit". S. A. den 11 Januar klagede Oluf Sværdfeier, at han den 4 Januar sidst havde havt et Thingsvidne i Lauget, men det maatte ikke blive anseet, læst og paaskrevet. Derfor blev han strax kjendt i Straf 1 ℔. S. D. gav Maren Nielsdatter Oluf Sværdfeier en Æreserklæring og sagde, at hun ikke vidste hvor han havde det Lærred fra o. s. v.

S. A. paa Kyndelmissedag var Lauget samlet og da "formedelss Forbönss skyld och wdaff Naade" efterladt de den 30 Novbr. f. A. idömte Böder, saa Knud Ibsen giver 1 Sldlr., Niels Björnskov 1 Sldlr. og Thomas Felbereder ½ Sldlr. "dit war menig Laugtz ord, dog wdaff Naade". S. A. Fastelavns-Söndag spurgte Lauritz Felbereder for menige Laug om Knud Ibsen vidste nogle uærlige Sager eller Stykker med ham, hvortil Knud

svarede, at han vidste intet andet med ham end hvad ærligt og christeligt er i nogen Maade.

1625 den 28 Januar. Jochum Rimmer fremstod i Smedelaug og bekjendte at have forseet sig deri, at han havde anklaget en af sine Laugsbrödre for Borgemester, för han havde klaget i Laugshus. For Böns Skyld betaler han til Lauget ½ Rdr. S. A. Kyndelmissedag vidnede Lauritz Felbereder med oprakte Fingre og Helgens Ed "att som i gaar war ote Dage, war Clauss schreder inde till mit och hagde en Böss i sin Haandt, och Jörgen Bössmager war och der inde. I blant Andit da schödt Claus schreder wd aff mit windue och holt bösen i weiret och schödt tuende gange. Som dett war scheedt schöd der enn vdi gadenn, hvem det var wiste ieg icke, Och icke ieg saa for[ne] Jörgen Bössmager samme tid schöd eller haffde nogen Bösse". Det samme vidnede Christen Deuster, som samme Tid var inde hos Lauritz Felbereder. S. A. den 24 Juli besluttede Smedelauget om tre Mestere, der stode til Restans med Penge til Ligklæde, at naar de ikke betale disse Penge i Dag 8 Dage, skulle de pantes "med byesuenden, och de som pantit möster schall betalle byesuenden"... S. A. Söndag efter St. Hansdag. Jörgen Bössemager klagede paa sin Dreng Oluf Pedersen, der var römt bort fra ham, og paa Jep Christensen i Oddeuall, som havde sat samme Dreng i Lære hos ham.

1626. Fastelavns Söndag vedtog Lauget, at om der kommer smitsom Sygdom i Byen, da skulle Ligklæderne blive hos den, som först bruger dem, indtil et andet Hus faaer dem Behov, og de skulle ikke sendes til Oldermanden hver Gang de ere blevne brugte, men fra det ene Hus til det andet. Og maa Ligklæderne ikke laanes ud udenfor Lauget enten i eller uden

Byen. Denne Vedtægt blev fornyet det næste Aar paa Fastelavns Mandag.

1631. Anden Pindsedag gik 8 Mænd for Dören, for at kjende paa en Klage fra en Laugsbroder over Oldermanden Niels Bössemager, der skulde have nægtet ham Ligklædet, og dömte Oldermanden i Fald for 1 Sldlr. uagtet hans Paastand, at han ikke havde nægtet, men kun bedet Budet erkyndige sig om, hvilket Ligklæde han vilde have. S. A. den 10 Juli gik atter 8 Mænd for Dören i den Sag efter Oldermandens Begjæring, og da kjendte de hine förste 8 Mænd til selv at betale den Mulct, de havde tillagt Oldermanden.

1632 den 29 Januar i Bisidderen Rasmus Pedersen Gius (Borgemester?) og Oldermand Niels Bössemagers og menige Laugsbrödres Nærværelse blev i Smedelauget samtykket "att naar otte mend opneffnis och ganger for Dören, huis otte mend da Jndkomer och Affsiger schal stande for fuldt i alle maader wndertagen huis benaading Mienige Laugsbrödre vil dennom med benaade". S. A. den 2 April er samtykket af menige Laugsbrödre, at hvo som sværger "vtiltuongen om Christi pine och Död och andre vnötige eder" böde for hver Gang 4 β til Lauget. S. A. den 5 August vidnede menige Laugsbrödre, at da der blev opnævnet Mænd til at möde paa Raadhuset at tale paa Gamle Jens Guldsmeds Part i Ligklædet, da blev det vedtaget, at hvo som blev opskreven dertil og ikke mödte, han skulde give en Td. Öl til Lauget til 3 Rdr. S. D. vidnede Laugsbrödrene, at den Tid, der blev opnævnet 8 Mænd at möde paa Raadhuset "att thale Jmod dj frij Kober Smed", da blev vedtaget, at den, som ikke mödte, skulde give 1 Td. Öl til Lauget, saa god som 3 Dlr. og sigtede Oldermanden Laurs Kleinsmed,

Hans Refeld, Sadelmager, for at han ikke den Gang mödte. S. A. den 25 November lovede Hans Refeld at betale 2 ℔ til Lauget for hans Forsömmelse i Jens Guldsmeds Sag. Jacob Kedelsmed som ligeledes havde forsömt at möde mod Kobbersmedene, blev ved 7 Mænd, der gik for Dören, dömt at böde ½ Rdr.

1633. Knud Ibsen, Felbereder vedgik at betale 2 ℔ til Lauget for den Forseelse af hans Folk, at de havde taget Niels Björnskovs Skind af Aaen og opfört dem i hans Gaard, og igjen lagt dem ned i Aaen.

1636 den 31 Januar var Smedelauget samlet. Felbereder Niels Björnskov havde kaldt Laurs Sadelmager en Tyv, og hans Kone en Hore, og derom vare de forligte hos Övrigheden, hvorfor han ikke vilde give noget derfor i Lauget. Oldermanden og hans Hossiddere spurgte N. B. om han vilde forliges med Laurs Sadelmager. Dertil svarede Niels Björnskov "och bad Diefflen fare i hans Liff den Daug hand lod sig forlige med for^ne Laurtz Sadelmager ..... Och for^ne Aar och Daug vdi Laugs Huss tog for^ne Niels Björnschouff och Lauritz Sadelmager i hver Andres Haand och bekjende dennom at verre venligen forligtt om ald huis tuestighed dennom til denne Daug haffuer Jmellom verritt, saa di icke ved Andet med huer Andre eller dieris Höstruer end dett som erligt er i Alle Maader". Den som herefter paaförer den Anden Parlamente böder 1 Rosenobel*).

1645 den 2 Marts. Oldermanden i Smedelauget, Jacob Andersen, klagede paa Jacob Remmer, at han ikke hjalp at flytte Lauget. Dertil svarede denne, at han

*) Niels Björnskov var en af de Mænd i Lauget, som gjerne hvert Aar havde flere Klammerier og blev gjentagende mulcteret. Dette Aar blev han Oldermand og forestod sin Bestilling vel, som det hedder ved Aarets Ende, og Laugsbrödrene takkede ham o. s. v.

ikke var hjemme den Tid, desuden havde Lauget forurettet ham deri, at hans Navn ikke var indfört den Tid de skrev Oldermands Navn ind i Laugsbogen "oc ydermere sagde hand, at haffue saa kier en Hore loffuit ham, som en Tiuff lastet hanom", hvorved han pegede ad Oldermanden med hans Hossiddere. "Otte Mend, som ere strax kalden i Gaarden oc da kjendt paa den Sag" erklærede, at de havde sagt ham i Straf "dog med naade", 3 Rigsdaler.

1646 den 15 Februar klagede Rasmus Christensen, Felbereder, over Jacob Rimmer, fordi han ikke var med at flytte Lauget forgangen Aar og sagde ydermere: "jeg troer ikke at hand var heden at age Mög den Dag, huorpaa Jacob Remmer suarede Rasmus oc sagde det var Lögn". S. D. straffede Oldermanden Jacob Remmer, fordi han gik ud af Laugshuset uden Oldermandens Forlov, uagtet Lauget havde Tiltale til ham, 3 ℔ efter Stads-Rettens 22 Artikel og for Uqvemsord, han havde havt med Rasmus Felbereder, 1 Rdr., efter Stads-Rettens 21 Artikel. S. A. den 31 Marts blev Jacob Remmer forligt med Laugsbrödrene, for hvis han sig mod dem forseet havde indtil denne Dag, og skal give i Straf 1 Rigsdaler, hvilken han Aaret derefter betalte.

1648 den 9 Juli var almindelig Stevne i Gamle-Smedelaug, i Bisiderens, Borgemester Rasmus Nielsens Nærværelse og blev da vedtaget at holde det strængt med Begravelse "saa naar de fölger til Huset igien, oc da befindes nogen, Vden loulig forfald at vere borte, da strax lauget at lade dennem pante effter breffuetz indhold".

1649 den 27 December bleve 10 Mestere mulcterede i Anledning af en Begravelse paa 1 ℔ slet, og

20 Mestere, som havde fulgt Liget til Jorden, men ikke vare fulgte med tilbage til Huset, hver paa ½ ℔ slette.

1650 kjöbtes til Pröve 1 Kande Öl til 8 β og 1 til 6 β. Nok en Kande Öl til Pröve hos Söffren Clemidssen 8 β. S. A. blev Christen Persen, Kleinsmed, mulcteret paa 1 Rdr., fordi han i Laugshuset havde kaldet Chr. Jörgensen, Kleinsmed, en "Esel". S. A. den 12 Januar da menige Laugsbrödre vare forsamlede i Smedelaugshus, "da haffuer Frederik Jörgensen, Maler vdj Jesu Naffn indgiffuet sig i Lauget saa vit Ligferdt er anlangendes, oc haffuer anloffuet at indgiffue derfor i Laugshuset en Td. Öll saa god som 3 Dlr. til fastelaffn förstkommendis, disligeste loffuet paa sin oc sin Hustrues Vegne at schiche oc forholde dennem effter deris Artichels breff oc vere diss forsömelssis straff vndergiffuen, saa vit same Ligferd er angaaende oc ellers intet videre". gaff til de Fattige 8 β*). S. A. den 17 Marts var Smedelauget samlet, og da vidnede 3 Mænd og flere Laugsbrödre, at da de den 4 Marts sidstleden vare forsamlede i Oldermanden Niels Kandestöbers Hus, da hörte de, at Christen Jörgensen Kleinsmed, sagde til Anders Spormager "det er Dig de taller om med disse Senop". Da svarede Anders Spormager: "Klager I paa mig for de Senop". Da sagde Christen Jörgensen: "der sidder Christen Persen som haffuer sagt det, huor til hand suarede Nei. Og nu i Dag for menige Laug, i Bisideren Christen Carlsens Nærværelse, sagde Christen Jörgensen at Anders Spormager burde ligesaa vel at tinge op for samme Senop her i Laugshuset, som hand haffde tinget

*) Saavel Mænd som Qvinder bleve hyppigt mulcterede, naar de kom for silde til Begravelse eller rent udebleve.

op for den paa andre steder hos Öffrigheden. Hertil svarede Anders Spormager: at Christen Jörgensen schulle bliffue en Tyff, til hand beuiste hannem noget Værligt offuer". Derpaa blev Christen Jörgensen Lauget formeent "til hand sig louglig paa slig schielden erklerer oc det beuiser". Den 14 Juli var Lauget samlet og da blev den Sag afgjort saaledes, at Christen Jörgensen og Anders Spormager gave hinanden Hænderne med den Forsikkring, at de Skjeldsord vare faldne i Ubesindighed, og de vidste intet andet end ærligt med hinanden. Den som opripper denne Trætte, skulde give 4 Rdr. Straf og Christen Jörgensen for sin Forseelse 1 Rdr. "Kongens oc Byens Rettighed her vdj vforkrenchet".

1651 den anden Marts var der i Smedelauget i Aarhus: 2 Kandestöbere, 1 Grydestöber, 14 Kleinsmedde, 8 Grovsmedde, 2 Sværdfeiere, 5 Bössemagere, 4 Guldsmedde, 1 Stenhugger, 4 Sadelmagere, 5Remmere, 1 Sporemager, 12 Felberedere, 1 Maler. Summa 60 Mestere. Samme Tid var der 16 fattige Enker ved Lauget*). S. A. den 8 Juni klagede Jacob Remmer over Niels Björnskov, at han havde sagt til ham i Ry Marked, at han havde Tyvsvidne paa ham. Niels Björnskov vedgik dette og sagde, det var Jacob Remmer, hans Hustru og Sön anrörende. Den 29 Juni fremlagde han et

*) 1665 blev der af Lauget paafört adskillige Haandværkere Proces, fordi de ikke vilde begive sig i Smedelauget, nemlig 2 Kandestöbere, 2 Kobbersmedde, 1 Stenhugger og 1 Kleinsmed, hvilke ved Byfogdens og Raadsturettens Dom bleve dömte til at gaae ind i Smedelauget.

1689 var Smede-Liglaug ved at gaae overstyr, og da blev det fornyet for fölgende Haandværkere: 1) Uhrmagere, 2) Grovsmedde, 2) Kleinsmedde, 4) Kandestöbere, 5) Sadelmagere, 6) Stenhuggere, 7) Sinkelmagere, 8) Guldsmedde, 9) Felberedere, 10) Sporemagere, 11) Knivsmedde, 12) Sværdfeiere, 13) Bössemagere, 14) Remsnidere, 15) Rotgieter, 16) Kobbersmedde.

Vidne af en Jörgen Jörgensen paa Endelave, for Lauget, hvilket blev læst, men da Bisidderne forlangte, at det skulde paategnes, stak Niels Björnskov det i Lommen og vilde ikke lade det blive paategnet. Saa sagde Jacob Remmer, at dersom det kunde bevises ham over, at have handlet med bemeldte Tyv, vilde han römme Lauget og Byen, men i modsat Fald skulde Niels Björnskov gjöre dette. Derpaa blev Niels Björnskov Lauget forment indtil han beviste.

1652 den 15 Februar fremstod Niels Björnskov for Lauget og beskyldte Jacob Remmer for, at han havde sagt for menige Laugsbrödre, "at hand haffde Jntet stollet oc baaret hiem igien, som Niels Biörnschouff oc hans haffuer gjort oc schiöd sig til laffuet at hand med laugsbröderne vilde det beuise". Derpaa tilspurgte han forskjellige Mestere, i alt 20, om de ikke havde hört det, men de svarede alle Nei. S. A. den 7 Marts mödte de for Lauget, efter at de först havde været for Borgemester og Raad og vare der forligte. Niels Björnskov erlagde 2 Rdr. og Jacob Remmer 4 Rdr. og derpaa gave de hinanden Hænder o. s. v. og den som opripper Sagen at böde 4 Rdr. S. A. den 30 Mai lovede Jacob Remmer menige Laug at betale de 4 Rdr. Straf-Penge til St. Hansdag. S. A. den 11 Juli spurgte Oldermanden Jacob Remmer, om han efter langt Ophold nu vilde betale de 4 Rdr., som han for Borgemester og Raad og for Lauget havde udlovet, hvortil han svarede "at hand aldrig vilde giffue denem vd" *). S. A. samtykkede 26 Mestere i Smedelauget godvillig at udlægge 40 Sldlr. 2¼ ℔ til 6 Alen Klæde

*) 1653. Dom. 24 post Trinitat lovede Jacob Remmer at betale 3 Rdr. om otte Dage, og han og Niels Björnskov gave hinanden Hænder og bleve om den forrige Trætte venlig og vel forligte.

til et nyt Ligklæde "Allen 5 Sldlr. 1 ℔, som belöb sig paa hver Person 5 ℔ til Klædet oc 1 Rigs℔ til fryntzer silche och Arbeds Lön". S. A. blev det vedtaget, at det nye Ligklæde ikke skulde udlaanes til Brug udenbyes (dette havde man för gjort, og derfor taget 2 a 3 ℔ Leie), og hvo som i Byen vil bruge det, betaler 1 Rigsdaler derfor. Hvo som desuden vil have Underklædet dertil, betaler for begge 2 Sldlr.

1653 den 6 Februar blev bestemt at tage 2 Rdr. til alle Ligklæderne af hver den, der indtræder i Lauget. S. A. den 20 Februar satte 8 Mænd Christen Jörgensen i Straf-Penge 2 ℔, "for hand med Vhöflig Ord sagde til Anders Kleinsmed Vnder aaben Lade, at hand schule blese i hans Röff".

1655 den 9 December fremkom Envold Sadelmager og Christen Sadelmager for aaben Lade og lode oplæse en skriftlig Klage over Mathis Remmer og hans Svend Hans Meier, som vare faldne i Sadelmager Haandværket. Der afhörtes to Vidner: And. Matthisen og David Suabe, Sadelmagersvende, hvilke vidnede, at de den 8 December sidst havde været med Envold Hansen i Matthis Remmers Hus, og der havde seet 3 Sadelbomme, og en Karl, der stod og arbeidede paa den ene, og Envold spurgte ham, om han var Mester eller Gesel, hvortil han svarede: Mester. Saa tog Envold den Bom, han stod og arbeidede paa, og slog den mod Jorden, saa den gik istykker. Herimod fremstod Matthis Remmer og tog Bisidderen Jens Hansen, Raadmand, Oldermanden, hans Hossidere og Envold Sadelmager i Haand, og lovede og forpligtede sig: "her effter icke at gjöre nogen ny Sadel eller holde nogen derpaa at arbeide vnder Straff-

Penge 10 Rdr. Oc dermed schal ald forige Klage herom vere Casserit oc Mactelös".

1656 den 10 August blev af menige Laugsbrödre samtykket, at hvo som herefter skal annammes i Smedelauget for en fuldkommen Laugsbroder, han skal give til Lauget for Laugs-Rettighed at nyde, Penge 6 Rigsdaler og 1 Ungarsk Gylden eller dens Værdi. Desuden til de Fattige 8 ß og til Skriveren 8 ß.

1657 den 25 Januar omtales som en bedrövelig Tid og i Marts 1660 udsagde en Mester for Lauget, at han den 12 Marts 1657, "som war udi fjendtlige Jndfalds Begyndelse" havde antaget en Læredreng o. s. v.

1662 den 26 Januar. Peder Nielsen, Grovsmed, klagede for Lauget over Anders Pedersen, Kleinsmed, fordi han faldt i Grovsmed Haandværket og navnlig med at hugge Jern i Stykker for Andre, f. Ex. nylig nogle Skippund for Christen Basballe. S. A. den 29 Januar. Lauritz Pedersen, Felbereder fremstod i Smedelaug for aaben Lade og klagede paa Peder Olufsen, Felbereder, at han i Aftes var kommen for hans Dör og havde skammelig overfaldet og udskjeldt ham for "Fuscher, Hundzfott, Flegell och schelmer".

1663 den 16 Februar havde Smedenes Oldermand, Anders Spormager, ladet Lauget sammenkalde for at fælde Anders Sörenssen for nogle Laase, der ikke vare dygtige. Bisideren (en af Magistraten) skulde dömme; men han sagde "Huad er dette, er her nogen af I Dannemænd, Hossiddere eller andre, som biuder sig til Anders Söffrenssen och beuiser hannem noget offuer, eller Jeg befatter mig intet hermed? Huortil Anders Spormager stod op med stor Traadsighed, efftersom hand vaar gandsche fuld, och sagde; nu saa seer jeg at jeg maa ingen Ret skee, saa vil

jeg ei heller holde nogen Laugsrettighed." Den 18 Februar holdt Bisidderen Laugssamling i sit eget Hus, og da Anders Spormager ikke var mödt med de andre, sendte han först to Mænd til ham, hvilke fik til Svar, at han intet havde at bestille hos ham: der var Laugshus i hans eget Hus. Derpaa sendtes atter 2 Mænd til ham, og da disse vendte tilbage omtrent med samme Svar, saa blev Jacob Andersen, Felbereder sat i Oldermands Sted. Derpaa bleve 8 Mænd ombedet "at gaae for Dören at sige i den Sag" hvilke indbragte den Dom, at Oldermanden Anders Spormager skulde böde 1 Rdr., og Bisidderen sin Ret for Forseelse mod ham forbeholden. Samme Dag klagede Anders Kleinsmed over Anders Spormager, at han havde nægtet ham Laugets Ligklæder for Betaling. S. D. drak Lauget 1 Rdr. op i Bisidderens Hus, hvilke Penge toges af Bössen. Den 27 Februar samme Aar omtales Anders Spormager som död.

1664 den 7 Februar regnedes 1 Ungersk Gylden for 11½ ℔. De 4 almindelige Laugs Stevner vare: 14 Dage för St. Hansdag, 14 Dage för St. Michelsdag, 14 Dage för Julen, 14 Dage för Fastelavn. S. A. den 25 April. Povl Grovsmed klagede paa Anders Pedersen, Kleinsmed, at han havde skjeldet hans Broder for en Fusker. Herimod opstod Anders Pedersen for aaben Lade og sagde, at hverken Oldermanden Christen Sadelmager eller hans Hossiddere Niels Kandestöber og Envold Sadelmager havde noget i Smedenes Sager at sige, og han blev ved dermed, slog Bössen i 3 eller 4 Gange og sagde, at de intet havde i den Haandtering at tale. Den 4 Juli blev denne Sag paakjendt af 8 Mænd, som dömte Povl Grovsmeds

Broder for ubeviselig Klage 1½ Rdr. og Anders Pedersen for Ulyd mod Oldermand og Hossiddere 1 Rdr.

1667 den 3 Februar, blev det vedtaget i Smedelauget, at den Oldermand, som Lauget flyttes fra, herefter skal være fri for at give Ost og Kringle; men skal derimod give en Sl. Dlr. til de Fattige*). S. A. blev det vedtaget, at Laugsstevne herefter skal holdes om Mandagen og ikke, som hidtil, om Söndagen. Denne Vedtægt er ved en Paategning sanctioneret af Rasmus Værn, Bisidder, og fornyedes med Sammes Paategning 1668.

1668 den 23 Januar har Bartholomæus Jacob Stur "Guld oc Sölf Arbeider" foræret en Laugsprotocol til Smedelauget. Han fik ogsaa samme Tid Laugs Skraaen og Vilkaars-Brevet fornyet. I Forening med 5 andre Mænd skjænkede han Lauget "en Velkom" af Tin, der med Tin og Arbeidslön kostede 4 Rdr., "for alle erlige Embedtzbrödre som her effter Jndtreder for en fuldkommen Laugssbroder, denne Velkom aff Oldermanden at Præsenteriss och den at gjöre Bescheden aff treij Dröcke wnder tilbörlig Straff". Til at indvie denne Velkom med, gav han desuden 1 Tönde Öl.

1669 blev Clemen Guldsmed Oldermand, han udkaarede 2 Mænd til Hossiddere, En til at bære Skildtet, to til at bære Skrinet, en til at bære Velkomen og en til at bære Laden. Der blev opnævnet 8 Mænd til at kaare Oldermand**). S. A. forbigik disse 8 Mænd Lauritz Felbereder, fordi han nylig havde mistet sin Kone og var i slet Tilstand, item Thomas Iversen,

*) Dette Paabud blev fornyet 1668 med den Forandring, at Oldermanden ikke skal give Ost og Kringle, under Straf af 1 Sldlr. til de Fattige.

**) 1718 den 18 . . . . . udnævnede Lauget fire Mænd til at kaare en ny Oldermand, hvilket de gjorde.

fordi han havde skjeldet Lauritz Felbereder og ikke clareret derfor, og kaarede Clemen Guldsmed, som næst efter disse stod for Tour; dog skulde de ikke dermed være fri, men vælges naar deres Stilling var derefter.

1672 den 25 Februar fordrede Oldermanden i Smedelaug Anders Felbereder og hans Hossiddere af Anders Sörensen, Kleinsmed, hans Strafpenge "en Gang, trei eller fire". Efter mange unyttige Ord tog han 1 Sldlr. op og kastede den paa Bordet for Oldermand og Hossiddere, aaben Lade og menige Laug, sigende: "der har I den, och alle mine Vlycker med". S. A. den 6 Mai havde Lauget efter Byfogdens Dom forsögt at forlige Sören Remmer og Peder Sadelmager for den sidste Æreskjelden. Da han blev spurgt "om hand vil schierre" Sören Remmer her for Lauget og siden for Ting og Dom og erstatte ham hans Omkostning, svarede han: Nei, men han vilde give sig under Laugets Straf efter Skraaen. "Da henfinde vi dette for voriss Offuerdommere och Gunstige Öffrighed Welviisse Borgememestere och Raad, och de der at gaaiss om med hinanden saa meget Lou och Ret er. Dette at vere scheed och passerit i voriss Bisiderss Neruerelsse Bekjender jeg vnderschreffne

Niels Mickelssen Egen Haandt".

1676 den 7 Februar "vare samptlige Laugssbröderne for Dören at kjende och dömme paa de gamle Restandtzer och Straffer, som Laugsbröderne ere falden fore da senterit de samptlige saaledes derpaa, at hvis Straff de ere falden fore til denne Dag, schall gandsche vere casserit och efftergiffuen, med voriss Gunstige Bisedderss, uelviise Carll Christensens beuilling och Samtycke, Drengepenge undtagen, men

hvis Strafpenge som kand falde efter denne Dag" o. s. v. (Undertegnet af 25 Mestere.)

1718 den 18 December vedtoges i Smedelaug, at den, som forsömmer Lig, skal böde 2 ℔ (man kunde ellers den Gang sende en Svend eller anden anstændig klædt Mand for sig). Den, som ikke möder i Laugshus, böde 2 ℔ og ligesaa meget den, som naar en Laugsbroder eller hans Hustru skal begraves, ikke gaaer i Kirke, og forbliver der til Prædikenen har Ende, og fölger hjem til den Afdödes Hus.

1731 den 13 Juni kom Befaling fra Borgemester og Raad, at Smedelauget skulde bortbære Byens Tjener Rasmus Thommesens Lig, hvilket det ogsaa gjorde den 15 Juni ved samtlige Laugsbrödre i sorte Klæder og Kapper. Derfor sendte Magistraten til Lauget 4 Rdr., som Brödrene delte mellem sig, paa hver Part 20 β, altsaa 19 Brödre og 1 Fraværende gjör 20. S. D. om Aftenen kom Laurs Mogensen, Kleinsmed, og Johan Rædder, Grovsmed, i nogen ubetydelig Trætte; da kom den Sidstes Kone, Ellen Lofft, "i en Hastighed" ind i Laugshuset og slog Laurs Mogensen under Öret i en Del af Laugsbrödrenes Paasyn. Denne Sag blev saaledes forligt, at Ellen gav 2 ℔ i de Fattiges Bösse*).

1738 blev Smedenes Ligfærds Laug, som da var nær ved at gaae overstyr, atter fornyet og ved en af Magistraten authoriseret Skraa befæstet. I denne Skraaes 16de Artikel bestemmes, at om en Laugsbroder kjendes i Mulct for nogen Forseelse, og ikke retter for sig den næste Samling af Lauget, da skal Oldermanden have Frihed "ved Laugssbuddet og tvende andre

*) Dette er det eneste Parlamente, der omtales næsten i 50 Aar eller længere. Laugsbogen indeholder for den Tid kun Indmeldelser og Regnskaber etc. Udg.

anordnede Laugsbrödre, uden nogen undseelse eller Rettens middel, at lade udpante hoss hannem for ded, som hand staaer tilbage med ubetalt". Vil han da ikke löse Pantet efter Oldermandens Tilbydelse, da er denne berettiget til inden 12 Ugers Udgang at lade Pantet vurdere ved 2 Mænd og derefter bortsælge ved Auction. S. A. den 30 Juni. Rasmus Krag, Kandestöber, der ved en Ligfærd "var druchen og beschienchet og falt under Baaren om paa Jorden, da Ligget blef baaren paa gaden", blev ved 4 Mænd "i Henseende til dend Schiempt Lauget blef paakast" dömt i en Mulct af 2 ✠ 12 β og en Svend, der ved samme Leilighed var beskjænket, 1 ✠ 4 β.

1739 den 1 Juli i Smedelaugs Samling blev Rasmus Sörensen, Kandestöber, dömt i en Mulct af 2 β, fordi han havde forladt et Ligfölge ved Graven, og ikke var fulgt med tilbage til Huset. Herover blev han höilig fortörnet, bandte og stöiede, vilde ikke betale, betalte omsider, men blev ved at bande, skjænde og stöie og at gaae fra et Værelse i et andet og vilde paa ingen Maade lade sig berolige. (To andre Mænd kom samme Tid i et privat Klammeri.) Istedetfor nu, efter gammel Skik, at udnævne en Jury, henviste man Sagen til Bisidderen, Borgemester Sören Mikkelsen Gylling, ved en Memorial af 2 Juli, af den Grund, "at det er alles vores Sag og voris paastand imod hannem, saa er det iche mueligt, at vj self eller nogen af oss, enten kand eller maa dömme paa ham (R. S.) eller hans brugte Insolentier".... De henstille til Borgemester, om han ikke bör at böde 2 Rdr. og til de Fattige ½ Lod Sölv, og om de to Mænds mod hinanden brugte Udtryk jo burde at mortificeres, for at de kunde være blandt de andre Laugsbrödre. En

yderligere Forestilling om denne Sag af 4 Juli ligeledes til Bisidderen, Borgemester Gylling. En dito af 23 Juli, angaaende to andre Mænd, der unddroge sig for at svare som andre Laugsbrödre. Denne blev af Borgemester Gylling sendt til disse to Mænds Erklæring. Saa fölger "allerydmygst" Erklæring fra disse to Mænd af resp. 13 og 16 August. Derefter fölger Laugets Svar paa disse Erklæringer af 19 August og endelig Borgemester Gyllings Resolution af 24 September, omtrent saalydende: 1) Rasmus Sörensen burde vel at mulkteres betydeligt, men paa Grund af hans svage Kræfter skal han slippe med 1 Qvintin Sölv eller 12 ß; men kommer han igjen med Allarm og Tumult, da at mulkteres efter Skraaen paa 1 à 2 Rdr. Hans Udtryk mortificeres. 2) De to Mænd, som havde klamredes, betale for denne Gang 1 Qvintin Sölv og deres Udtryk mortificeres. 3) De to Mænd, som ikke ville yde til Lauget (en samtidig Klage) tildömmes at betale det Skyldige, under Straf af 1 Rdr. til de Fattige, "og saa fremt de mutvillig overtræder blifver dennem straxen dend forfaldne Mult udpantet ved Byfogdens Assistence, og dog alligevel forelægges dennem atter, til dend neste Sambling igien skeer, at indfinde dennem under Mult af to Rixdaler, som ssaaledis continuerer saalænge indtil de lader deris opsætzighed bortfalde, undtagen di kan have lovlig Aarsag at beskylde Lauget for noget usömmeligt og beviser deres Beskyldning til den ordinaire Lands Lov og Ret".... Derpaa Laugsmestrenes Underskrivter. Item Paategning af to Stevningsvidner, at de havde forkyndt Dommen, for den ene den 19 October og for den anden i November Maaned. Den ene af disse Mænd, Johan Lollich, Guldsmed, udeblev fra Lauget og be-

talte ikke, drev Spas med Lauget i Marts 1740 o.s.v., og den 18 Juli 1741 resolverede Borgemeter Gylling, at Oldermanden skulde bestemme ham og en Del andre Restantere den næste Torsdag Kl. 12 Middag, og om han da ikke betalte, skulde han stevne ham og tage Dom over ham. Ikke desmindre procederede man endnu det fölgende Aar med ham. Saaledes var Laugets Retspleie og Disciplin forandret.

Nr. 214.

. . . Udtog af Felberedernes Laugsprotocol.

Den ældste Amts-Protocol er skjænket 1663 af Jacob Anderssen, Felbereder, en Tydsker *).

1662 vare fölgende "Gesseller" forsamlede: Christoffer von Spangenberg, Karsten von Thöndern, Lucas von Flensburg, Lorentz Kli von Sönderburg, Lorentz von Holbeck. Thomas Nissen, föd i Haderslef, blev taget i Lære i 5 Aar.

1663 den 2 Februar var Haandværket samlet, fordi Peder Olufsen den 5 Januar var bortgaaet "fra oss offuer Handtwerkes gewonhed" hvorfor hans Værksted blev ham "forlagt", og det blev ham forbuden at komme til nogen ærlig Mesters Mölle, för han havde ladet sig afstraffe for Mestere og Svende i Aarhus. Til samme Tid blev det Jacob Christensen betydet, at han ikke maatte lade Peder Olufsen komme til hans Mölle under Straf af 4 Rdr. Da Jacob Christensen havde overtraadt dette, saa bleve to Mestere sendte

*) Uagtet Felberederne sögte Laug med Smedene, havde de dog ogsaa deres egne Laugssamlinger. Forbindelsen med Smedene var uden tvivl oprindelig blot bleven til for Ligfærds Skyld, og det var kun ved Misforstaaelse og Uforstand, at man i Tidens Löb saa aldeles forglemte den oprindelige Betydning af denne Forening, at man satte en Felbereder til Oldermand i Smedelauget og til at kjende paa Smedearbeide m. m.

til ham paa Haandværkets Vegne "at forlege hans Wercksted, och Jngen Swen at holde offuer 14 Dage, och Jche heller hans Lære Dreng hans Thid at stha wed Macht" indtil han retter for sig. Men han svarede Carsten von Flensborg og Jacob Jensen von Hadersleff, der vare skikkede til ham paa Laugets Vegne: "at hand achtet oss Jntet, och at hand wilde schide J oss". Den 10 Februar 1664 clarerede Jacob Christensen herfor.

1663 den 3 Januar var det ærlige "Büdeler" Handtwerck forsamlet paa en "Karckenbott" i Anledning af, at Thomas Jffuerssen havde havt en "Wittgerber" Svend paa sit Værksted, og derimod ladet "wor erlig Swend Christian von Witzenhausen" vandre. Dagen derpaa beskikkede Amtet ham ved to Svende, hvem han svarede "at hand gaff oss Diefflen thilhobe och Jcke hand vilde komme i den ældste Mesters Hus i hans Dage och svarede at wi icke skulde pracke hannem nogen Pending aff" etc. ... "Er klar gjort".

1665 den 13 August lovede Jacob Christensen, "Weissgerbergesell" at begive sig til Felbereder Haandværket, og Amtet lovede "at vere Jacob Christensen effter woriss Hantuerck lidelig saa hand Jcke schall klage offuer oss".

1668 den 19 Januar var Lauget forsamlet, og da udlovede Jacob Christensen "at gjöre oss et Nöjachtig gestebud disligeste en god Thönd öll forswarlig, och ... for handtuerkes gemess Penge 15 Rdr. och at gjöre oss dette gilde thil Midfaste Söndag förstkommendiss, och pengen at leuere nu thil S. Wolborig Dag förstkomendis". giffuen til di Fatige penge 1 ₰.

"Anno 1671 haffuer Jeg Lauritz Pederssen Klj haffde en Lærjung wed Naffn Hanss Poulssen barn-

föd vdj Husom, som haffuer Lærtt sit Felbereder Handtverck thil Parchim vdj Mechelborig, som nu forleden Helligtrekongerdag war paa Möllen med mit Arbeid och Leder, woroffuer hand haffuer schameligen och forsömeligen forbrendt och forderffuet mit godz, som jeg haffuer hafft erllig Mester och Sven der offuer til Siun, och haffuer offuerveiet same schade for 20 Rixd., huorfor Jeg Lauritz Pederssen Klj holder hannem Jcke bedre end en schelm och en Tyff, indtil hand komer till Aarhuus och betaller mig 5 Deger schind som war forbrendt, och det foruden med nogle aff min Kleder som hand tog med sig vlouligen, huilcket wi Mester och Swen alle samtligen bekender med woriss egen hender wnderschreffuen, och herhoss forbydess alle samptliger Mester och Swen, det were wo det were kand, at Jngen vndersteher sig at gjöre, eller lade hanom gjöre til Swen, wnder höieste Straff förend hand erklerer sig at gjöre klart for samme schade, som hand haffuer gjort". — Sign. af 5 Mestere og 1 Svend.

Anno 1672 den 17 Juli "Var voris Lifflige Bydeler Handverck" forsamlet og da blev besluttet at udvælge Thomas Jffuerssen til "ældst Mester fordi Jacop Christenssen icke haffde afftacket fra Suene och til Mester for Voris Erlige Bydler handuerk. Och same gang er hand strax gangen fra oss offuer de 4 ß och entet ville enten gjöre Ret eller suare til Ret der fore kiender vi hannem fuldkomen i straff." Efter et Indlæg af 1672 fra samtlige Mestere var Jacob Christensen staaet op og havde budet Farvel, da han blev anmodet om i Samlingen at forevise sit Bevis for, at han havde aftakket fra Svende til Mesterne. Derefter havde han indstevnet Amtsmesterne til Bythinget, hvor

der var dömt, at han skulde "aname dieris Hannduerckis bog, om hand sig döctig at uere kunde kjende der till". Derefter havde Jacob Christensen fortsat Processen. Han findes ikke efter den Tid at have været med i Laugets Samlinger.

"Anno 1684 den 16 August da hafuer voris Erlig Boytler haandtuerch weret forsamlet i woris Elste Mesters Huuss at forenes. Da hafuer vi Samptlig samtöcht denne Contract: 1) Schal alle Erlig Mester och Suene, wed dieris Sammenkomst were höflig och Erbare och Stille, foruden Eeder och Banden, huem som Suerg Nogen Eed uden dend blifver fordret af hannem skal gifue förstegang 2 β i Armbössen, och huem som suerg af Mutuillighed eller Trodtzighed da at straffess effter Mester och Suenis Töche. 2) Schal en huer Mester were forplicht til at holde af di Suene som er paa voris Boytler handtuerch i sit Arbeide, och om det kom af fornödenhed at en Mester trengde til En Suend och iche kunde faa Nogen af voris wanderschabe maa hand wel tage En af et Andet wanderschab, Jndtil hand blifuer Nogen tilbuden eller tilskoned af voris egen Suene, da schal hand gifue dend Suend Arbeid som er paa voris Eget wanderschab. Behöfuer hand to maa hand demb begj beholde, mens dog at gifue dend Fremede, som iche Er af woris Suene först Forlov, och huem som forsser sig her imoed da at straffis effter Mester och Suenis samtöche. 3) Dersom Nogen Mester besuerger sig ofuer at hand hafuer Nogen suend som iche Er döchtig for sit Arbeide, Eller at hand gjör hannem Nogen Molest eller schade i Nogen Maader, da at angiffue det for woris Handtuerch, at Mester och suene kand kjende der paa huad Ret Eller u Ret Er, da at Strafess

derfor som Ret Er. 4) Dersom nogen Mester effter denne Dag forsser sig J Moed woris handtuerch da at were afschafet fra woris handtuerchss Retighed och Ey Mere at hafue med oss at bestille enten med voris suene at hafue J Arbeide Ey heller sin Drenge at antage Eller Lössgiffue for voris Boytler Handtuerch". — Sign. af 5 Mestere og 3 Svende. (Paa stemplet Papir.)

1737 den 1 April indgave to Mestere en Klage til Magistraten over deres Medbroder Christen Rasmussen Hasle og Hustrue, fordi de om Löverdagen havde staaet med beredte Skind til fal paa Torvet. Dette var nu skeet 4 Gange "hannem sielv til allerstörste Ruin os (og) aldelis til ingen Nytte". De havde anmodet ham om at lade det være, men forgjæves, nu bede de Magistraten om at forbyde ham det. D. d. 24 May S. A. resolverede Magistraten (Christen Basballe, Peder Laasbye, S. M. Gylling, Sören Jensen, And. Stæhr), at naar Klagerne med noget gyldigt kunde bevise, at C. R. Hasle havde handlet imod Laugs-Artiklerne og Haandværkets "tilladelige" Vedtægter, "skal nermere herfra vorde svaret". D. d. 26 November S. A. tegnede C. R. Hasle paa Klagen, at der behövedes ikke at föres Beviser "herpaa", da han vedgik, at hverken han eller nogen "kand" staae paa Torvet med beredte Skind, uden paa de ordinaire Markedsdage.

D. d. Colding 6 October 1749 har Felbereder-Lauget i Kolding (9 Mestere og 4 Svende) tilskrevet Amtet, som Svar paa en Forespörgsel fra Mester Jacob Brun i Skanderborg ("et Brev med 4 Lbss"), at han kan lösgive sin Sön Ulrich Christian, da man er underrettet om "at han er ægte föd", Jacob Brun

er en Mesters Sön og har pleiet Laugs-Rettighed i Aarhus etc.

1755 var Amtet her i Byen dömt i Straf af Mestere og Svende i Haderslev og en Mester i Apenrade, men havde intet Strafbrev modtaget. Tvende Mestere: Hans Jensen og Ludovig Weiss forlangte nu skriftlig under Amtets Segl, ved Gesel Moritz von Niburg, at blive underrettet om, hvilke Puncter Amtet var dömt for. Dersom Sagen angik Mester Herman Kösters Klage (over Tilsidesættelse eller saa), da kunde Bringeren M. von Niburg vidne, at baade han og hans Svend havde været tilsagte paa 4 Lbss.

Skrivelse fra Amtet i Kolding af 19 Juli 1810, som Svar paa en Skrivelse fra Herman Köster, at man ikke havde noget imod, at de brugelige Ceremonier, saasom Kroning o. desl. bleve afskaffede, og at Drengen blot blev udskreven, naar han havde udstaaet sin Lære. "Til den Ende har Amtet i Kolding afskaffet den brugelige Umschauen, thi enhver Fremmed Landstæder Svend som her kommer til Reisen, maae selbsten see sig om Arbeide og faaer han ingen Arbeide, so udbetale Mestere og Svendene ham 24 ß dansk til Natlager, og seer vi gierne at andre Amter vilde forholde sig paa samme Maade. Hermed vi forblive Tienstvillig Hans Jversen. F. D. Rubert. Niels v. Colding".

1822 den 24 Juni sögte Amtet om Confirmation paa de Felbereder-Lauget forundte Laugsartikler af 6 Marts 1686, men forgjæves.

Saavidt Laugsprotocollen. Jeg skal hertil föie et Par Notitser, der ere mig meddelte af en Felberedersvend, jeg for nogle Aar siden behandlede paa Fattigvæsnets Sygestue i Aalborg, og for hvilke jeg alt-

saa ikke kan indestaa. Jeg henstiller dem til nærmere Undersögelse, om Nogen skulde agte en saadan Umagen værd. Der ere 7 Vandringskaber blandt Felberederne: Landstädter, Seestädter, Rheinisch, Schwäbisch, Rössler, Erfurter und Franzosen. Man havde tidligere fölgende Skikke i Felbereder Lauget, hvilke dog nu for det meste ere afskaffede. Naar en Dreng skulde gjöres til Svend, kom han paa Herberget (om ikke Handlingen foregik i Mesterens Hus), hvor Oldgesellen og to andre Svende modtoge ham. Oldgesellen kaldtes "Vater", den næste Svend "Pater", den 3die "Pfaff und Küster". Den vordende Svend valgte sig en Pige til "Kränzjungfer", der maatte være "noget saa nær" en Mö, og som siden kom med til Gildet. Hun malede ham först et sort Knebelsbart, hvorpaa Oldgesellen satte en Krone paa hans Hoved, hvilken almindelig var af Buxbom, men naar Svenden havde noget mod Drengen, da af de tornede Blade af Ilex aqvifolium. Derpaa kyssede Pigen ham og tog Kronen bort, og satte en Krands, "Jungferkranz" istedet. Derefter holdt Oldgesellen fölgende Tale: "Also mit Gunst! will ich dir einen Degen an deine Seit' verehren den selbigen sollst Du tragen unser Handwerck zu ehren; ehe ich dir aber diesen verehre so leidest Du dieses von mir, hernach aber von keinem andern mehr". Derpaa gav han ham 3 Örefigen, saa kyssede Pigen ham, vadskede Knebelsbarten af ham og tog Jomfrukrandsen af hans Hoved, hvorpaa "Vater" hængte ham Kaarden ved Siden. Dernæst blev der drukket Broderskab med "Vater", "Pater", "Pfaff und Küster", men ikke med de andre tilstedeværende Svende. Ved denne Leilighed holdt Oldgesellen atter en Tale, saalydende: "Also mit Gunst! hier bringe ich dir zu unsere hoch-

löbliche Brüderschaft; den Meister sollst Du Er'zen und den Gesellen Du'zen, und hat er ein Bart bis auf die Schuh, so heisst es: Bruder Du und Du". I Felberedernes Haandværk skal det være Tilfældet, at den gifte Svend altid maa vige Pladsen for den ugifte. Naar der f. Ex. kommer en ganske ung Svend til at arbeide sammen med en gift Svend, kan han forlange dennes Plads og Værktöi, og den gifte maa see, hvor han kan faae sig en anden Arbeidsplads udsögt, ligesom han maa bruge det Redskab, den ugifte Svend har casseret. Vil Mesteren afskedige en af sine Svende, uden at have noget at klage over dem, da maa han lade den gifte Svend vandre, för den ugifte *).

Nr. **215.**

. . . Udtog af Bagernes Laugsprotocol **).

1634 den 12 Marts var der 11 Mestere og den 12te blev da optaget. S. D. blev vedtaget, at ingen maatte sætte Bröd fal ved Mindet eller andre Steder "wden wed Borgeporten" eller i Borgeporten og i deres Huse, undtagen paa almindelige Markedsdage. Et Privilegium af 1 April 1634 findes i Afskrift i den nye Protocol begyndt 1750, og er et Forbud mod at Borgere af anden Haandtering falde Bagerne i deres Næring. Skeer det, da skulle Overtrædere 1ste og 2den Gang aftinge "og tredie Gang ei være deris Borgerskab nærmere, end voris Lehnsmand der sammesteds samt Borgemester og Raad ville". Dog skal det ikke være nogen forment at begive sig i Bager-Haand-

*) Det var altsaa ogsaa her "Pebersvendene". Udg.

**) Den ældste Laugsprotocol er fra 1634.

værk, naar han overgiver sin anden Næring*). Dat. Skanderborg 1 April 1634.

1645 den 7 Mai blev vedtaget, at naar nogen Laugsbroder eller Söster bliver tilsagt at möde i Laugshus og udebliver, da strax at give deres Böder, som ere vedtagne "eller oc haffue fulmagt med Statztiener dennem det frapante".

1650 vedtoge samtlige Mestere at falholde Bröd i deres Huse og ved Borgeporten alene, og aldeles at afskaffe Ombæren af Bröd i Kurve fra Gade til Gade.

1664 blev denne Vedtægt fornyet.

1665 bevilgede Lauget 2 Mænd af Byen at maatte bage Rugbröd og Smaabröd (Sigtebröd) at falholde i deres Huse og et vist Sted paa Gaden mod 2 Rdr. "i straff" til Lauget. Denne Bevilling findes gjentaget i de fölgende Aar, for et Aar af Gangen, og 1667 blev det 5 andre Personer tilladt at bage Grovbröd alene til Salg i deres Huse og "at staae i Gaden", mod Betaling til Lauget af 2 à 4 Rd. aarlig.

1668 opregnes 7 Mestere. S. A. blev det vedtaget at enhver kunde gjöre sit Bedste med at afsætte sit Bröd og bage hvor mange Slags han vilde. Man behövede ikke at sidde stille paa et Sted paa Gaden, men kunde lade Brödet ombære, dog maatte hver Mester kun holde een Pige dertil, og ingen maatte give mere end 3 Hvedebröd for 1 Skilling. De af Bagernes Folk, som gaae om med Bröd eller sidde i Borgeporten, maatte ikke forulempe hinanden med Skjeldsord under Straf af 8 β til Lauget.

"1673 den 15 Februar Er kommen en schude fra Nacschou med Huede Och haffuer lagt her paa Redett schiperen heder Christen Christensen haffuer

*) Omtrent af samme Indhold er det saakaldte Privilegium af 1702.

vdj schuden hen ved 64 tdr Huede. Er kommen ett forferdelig Veir med Nordost Storm haffuer dreffuett fra begj sin Anker och staatt paa Landett ved schuolltrapen ved Mester Niels Krogs Buoluerk, der haffuer vj Laassett hannem Mesteparten. Er saa kommen vdj flot Vand igjen thill Afften er hand dreffuett iland igjen ved Anders Lydicksens Buoluerck haffuer opboritt sitt Huede paa Maren Clemensdatter Lofft, som var vott och forderffuitt: som vi motte daa thage nogett aff dett vaade Huede och schille hannem aff med".

1685 vedtoge Bagerne, at ingen maatte have uden eet Stade oc Een til at gaae omkring med Bröd, Ingen af Folkene maatte sidde eller være hinanden til Fortræd med Raaben etc.

1708 vedtoges, at ingen Bager maatte have mere end eet Bodstade og 2 Kurvekoner til at bære Bröd om.

1719 vedtoges, at ingen Bager maatte have flere Steder at udsælge Bröd "end allenniste een Taske" og kun en til at bære Bröd omkring, hvilke Ombærere dog aldeles ikke maatte vise sig om Söndagen paa Gaden. Da i 1720 nogle fattige Bagere anklagede nogle Mestere for Overtrædelse, beklagede sig over denne Vedtægt og "underdänigst" begjærede Tilladelse at lade ombære Bröd til Salg, saa besluttede samtlige Laugsmestere at holde Vedtægten af 1719 ubrödelig. (Denne Forhandling synes at have foregaaet paa Raadhuset.)

1724 blev vedtaget ligesom 1719.

1733 blev Vedtægten fra 1719 paa ny indskjærpet "At ingen Bager maa haue mere end en Kroe eller Höchere som her kaldis Tasker" etc. etc.

1753 vedtoges, at ingen i Ols Marked maatte have

uden een Bod med en Selle og ikke lade ombære uden 2 Kurve*).

Fra 1766 til 1786 varierede Antallet af Mestere fra 9 til 10, Antallet af Svende fra 2 til 7, oftest 3 eller 4, og af Drenge fra 1 til 5, oftest 2 eller 3.

Efter et Andragende fra Bagerne af 1786 grunder deres Laugs-Ret sig paa Kongl. Privilegium af 1 April 1634 og 28 Januar 1702. Ellers gjelde ogsaa Christian den 5tes Bagerlaugs Artikler af 23 Juni 1683.

1826 sögte Bagerne om, at Lauget maatte indskrænkes til de daværende 13 Mestere og ingen flere antages; men Ansögningen blev afslaaet. S. A. den 9 Marts vedtoge samtlige Mestere, at da man hidtil havde benyttet saamange Koner til at sælge Bröd, at en enkelt havde havt 6—7 eller flere, maatte nu ingen Mester have mere end 2 til at gaae med Kurven. Og i Stedet for at man för havde givet dem 3 ß af Marken, maatte nu ingen give mere end 2 ß af Marken.

1838 var der 15 Mestere i Bagerlauget.

Nr. 216.

... Udtög af Rasmus Pedersen Thestrups Optegnelser.

Stam Bog paa huis fornemlig, som er schedt fra min Födtzels Dag och thill denne neruerendis Dag, saa witt mig, eller minne Forældre eller Blodsforuanthe ehr anrörendis, disligeste Naar, och paa huilchen Thidt minne Börn ere födt och kommen thill Scholle, och anden forfremmelse, huor effter dj

*) Endnu i 1826 blev en Bager mulcteret, fordi han imod den gjeldende Overenskomst (der senere skal være hævet) istedetfor 2 havde holdt 3 Koner, til at bære Bröd om til Salg.

dennom vdj sin Thidt kandt haffue att rette och wide huor fra, och aff huadt Slectt dj erre kommen. Gudt giffue till Lycke och Welsignelse. Amen. Rasmus Pedersön Thestrup. m. m. p. Den 37 Psalm. Haabe paa Herren och gjör gott, bliff i Landet och nær dig redelig etc. Den 145 Psalm. Herren er neer hos alle dennom, som kalde paa hannom etc. Wdi Jesu Naffn. Huad min Heerkomst er anlangende paa min Faderfaders Side, da er jeg aff dj Can och Balle Folchs Affkom, Och min Faders Oldefader Rasmus Michelsön boede och döde vdj Can, och aatte den for sin eggen arffue och Eye, mens formedelst it Drab, som hand och hans Sönner gjorde paa tho aff dj Balle Mend, som war dieris eggen Söschinde Börn; (och war vdj en stoer Thrette medt dennom om It stöche Jord och Eyedomb imellom Canne och Balle March, som nu er ligendis til Can) och bleff for^ne^ thuende Brödre drebit en Dagh, der 24 Siunsmend stoede Neeruerendis hoes paa huer Siide, som war kalditt paa for^ne^ Eyedomb, huor offuer Canne er daa kommen vdj Kongens weere, som for^ne^ Rasmus Michelsön, (huilcken jeg er neffnt effter) maatte forære Konning Fredrich den 2, förindt handt och hans Sönner kunde beholde dierris Fred. For^ne^ Rasmus Michelsön i Can, aufflet min Oldefader, som var Niels Rasmussön vdj Krekjer, hand aufflett min sallige Fader, Peder Nielssön, som boede och döde vdj Thestrup, huis Sjell Gud haffuer. Min Oldemoder, paa min federne Side, war Buold Nielsdatter föd vdj Rude, aff det Saxsild Slectt, som haffde for^ne^ min Oldefader Niels Rasmussön vdj Krekjer. Saa er dett nu kortelige opregnett, at jeg haffuer min oprindelse, och Heerkomst, paa min fæderne Side aff dj Canne och Balle, saa och aff

dj Ruude och Saxsild folch, disligiste paa min möderne Side, aff dj Fogs och Borumb folch, saa och aff dj Letter och Löngbygaards Folch, alle, Gudschelouff ehrlige och egtige forældre. Item min Oldefader paa min möderne Side, Peder Nielsen Fog, som först boede i Wølby, och siden vdj Farre, var födt i Borumb, döde den 7 April A° 1614 hans Alders 83 Aar. Hans Fader hede Niels Fog. Och hans Höstru Maren Nielsdaatter (som var min Oldemoeder) war föedt vdj Söndergaardt, som Löngbygaardt nu staar, hun döde den 30 Juni A° 1612, hendes Alder 73 Aar. Hindis Fader heede Niels Lett och hindis Moder Johan Söndergaard. For^ne min Oldefader och Oldemoder aufflet thilsammen Nj Börn. War Jt naffnlöes föd, dj andre kom alle vdj Echteschab. Dj leffde tilsammen 52 Aar. Dieris Börn: 1) Som war först Maren Pedersdr, som haffde min Faders Farbroder, Sal. Clemend Rasmusön vdj Thestrup. Hun med for^ne hendis Hosbunde och Börn, döde vdj en stoer Pestelentzs, som graserede vdj Thestrup Anno 1585. 2. Anden war min Sal. Moder Jngeborig Pedersdaatter, som haffde min S. Fader Peder Nielsön, och stoed dieris Brullup vdj Thestrup, Anno 1587 om Midttsommeren. Dj leffde tilsammen paa dett 16de Aar, och aufflede thilsammen 6 Börn, som var 4 Sönner och 2 Döttre, huilche alle medt dennom hen döde vdj en forgifftige Pestilents 1603: mig Allenne vndtagen, som da var vdenlands, och leffuer saa lenge Gud vill. Anno 1603: min S. Fader döde den 9 Maij, min S. Moder döde den 16 Aprill. Disligeste minne S. söschind: S. Niels Pedersön Fog döde den 13 Mai; S. Niels Pedersen Krekjer den 29 Mai; S. Clemmend Pedersön döde den 16 April; S. Maren Pedersdaatter den 12 April; S.

Anne Pedersdr den 29 April. Huilche alle leger begraffuen paa Morslett Kierchegaard, rett lige vden for wabens dörren, hoes min S. Modersöster, som jeg haffuer ladit legge Ligthreer paa alle dieris graffue. Och döde der thilbaabe, aff den enne gaard, aff samme forgifftig Pestelens hen wed 17 Menischer. 3. Thredie war Her Niels Pedersön Fog vdj Storring, proust i Framlöff herrett. Hand haffde til Egtte Berette Her Lauritz's, hans Formands Daatter. Dj aufflede tilsammen 9 Börn, blant huilche war: 1. M. Lauritzs Nielsön Fog vdj Feldballe, proust i Sönderherrett, som finge hans Formands, Her Gregers Hansöns Höstru wed Naffn Jnger, Her Rasmussis Datter i Foussing; Och 2. Her Niels Nielssön Fog vdj Ödum, proust i Galten Herrett (döde den 7 Januarij 1654), som finge Mortten Jensön, Raadmand i Aars hans Daater Sedtzell thill sin Höstru. For^ne^ Her Niels Fog vdj Storring, hand döde Anno 1628 den 13 Jullij 4. Fierde war Her Niels pedersön Fog vdj Grönbech, hand finge til höstru (Anno 1611 den 6 October) Karen Pedersdaatter, Hans Formands, Her Lauritzis Höstru. Dj aufflede thilsammen 5 Börn. Hand döde Anno 1628 den 25 Julij. 5. Fembte war Michell Pedersön Fog i Thestrup, Sandmand i Ningherett, (hand er den thridie Söschind vdj den gaard). Hand finge til Höstru Anno 1605 Sidtzell Jens Jbssöns Dater i Raffnholt, som tilforn haffde Niels Christenssön i Haslager. Dj aufflede thilsammen 7 Börn. Han döde Anno 1632 den 11 Maij. 6. Siette war Anne Pedersdaatter, som finge Knud Mogensön vdj Flöustrup, Sandmand vdj Ningherett, (döde 8 Julij 1636). Dj aufflede 9 Börn sammen. Hun döde den 13 Martij Anno 1653. Hindis Alder 74 Aar. 7. Siuff-

uende war Lauritzs Pedersön Fog i Farre, Sandmand i Giernherett. Hand haffde thill Hustru, Anne Lauritzsdaatter, Lauritzs Jepsöns Daatter vdj Resendaell, Och auffiede medt hinde 8 Börn. Dieris Brullup stoed i Resendall den 25 Septembr. Anno 1614. 8. Ottende war Buold Pedersdatter. Hun finge thill Egte Her Niels Michelssön vdj Giern, och siden finge hun Her Rasmus Christensön ibm., Proust i Giernherrett, Anno 1621, den 3 pentzedag. Dj auffiede thillsammen 1 Sön och 1. Dantter. Saa er dette nu en kort och enfoldig Berettning om min neste Slectt och Forwantte, baade paa fæderne och paa möderne Side. Nu vdi Jesu Naffn treder jeg thill min egenn födtzels Linnie, som her epter fölger. Den 28 Junij Anno 1588 er jeg Rasmus Pedersön födt vdj Thestrup, vdj Nedengaardt, vnder Krabbens Teggen och indplanttet vdj den Christeligge Kierchis Sambfund om Söndagen det nest effter S. Hans den Döberis Dag indfalt, och döbt vdj Morslett Kierche aff hederlige och höyelerde Mand Mester Michel Nielsön ibm. Gud for sit hellige Naffns Schyldt, lad mig woxse och forfremmis till dit hellige Naffns Ærre, for Jesu Död och Pinnes Schyld. Anno 1599 paa St. Gregori Dag haffuer Mine kjerre Forældre satt mig thill Dansche Schoelle, hoes Matzs Jörgensön Ringdegen her vdj Aarhus, och lerde at Leessse, schreffue och Regne hoes hannom vdj 2 Aar. Var i mit elffte Aar. Anno 1601 der jeg war vdj mit threttende Aar, komb jeg vdj schoelle hoes Lauretzs Christensön Duerigh, her sammesteds, och leerde at schreffue och Regne hoes hannom paa Jt Aars thidt. Anno 1602 war den Store pestelens her vdj Aars. Samme Aar 8 Dagge for S. Mortensdag forschicket Minne K. forældre mig thill Lybeck,

hvor jeg ochsaa lerde att schreffue, och Regne, Paa It halff Aarstidt, och vdj Medler thidt, jeg war vdj Lybech thill schoelle, döde Minne S. forældre: i Thestrup aff Pestelentzs om paaschen Anno 1603: der jeg waar vdj mit 15 Aar, Komb saa her hjem igjen fra Lybech 8 Dagge for pentzedag vdj samme Aar, och waar saa vdj Thestrup nogit Neer vdj thoe Aar. Anno 1605. Om Paaschen flötte ieg her vd till Aarhus, der jeg war vdj mit 17 Aar, och samme Aar den xj Jullj soer ieg min Borger Edt her paa Raadhusssit och gaff ieg Söffren Christenssön som da war Kemmener mit Borgeschab: 6 rigs dlr. Anno 1606 Gaff ieg 1 Td. öll och 1 schaelle i Laugitt. Anno 1607 Laae ieg Siug aff den Kolde i xj Vgher och Samme Aar war ieg en aff Tinghörerne 1 fjerding Aar, som da war först begyntt. Anno 1608 Thog ieg Biugen op paa Raadhusssitt paa Byens Wegne*) eptter Borgemesters Anordning och befalling,: Anno 1609. Gaff ieg Minne Kremerpenge vdt till Peder Christophersen som daa waar Oldermand i Laugit, Nemlig x ℔ d. till Laugitt, och 4 β till dj Arme: Anno 1610 Paa S. Gregoriedag, som var den samme Elffte Aarsdag ieg Komb vdj schoelle och vdj Mit Alders paa dett 22 Aar bleff jeg aff guds faderlige forsiun och tilladelse haandloffuit medt Ehrlige och gudfryctige quinde Maren Oluffsdater, S. Olluff Michelsön Bödicher, och Mette Christensdaatters, daatter, her sammesteds (som thilforne haffde hafft Niels Jensön Karlbye, Borger her sammesteds paa xj Vggers Thidt). Samme Aar den 3 Maij, der Kong Christian den 4 drog her igjemmell Byen att lade sin Sön Herttug

*) Formodentlig Afgiften af Voregaards Mark, jeg troer 36 Tdr. Byg aarlig. Udg.

Christian dett 5 ltykke vdj wiborig er mig paakomen en farlige: Vforuarendis Vlyche formedelst en Böes ieg affschöedt, och vforuarendis kom Jld vdi 2 Fade Krudt, som gantze slemmelige forbrende mit heele Ansicht och begi minne Hender, dbeg gud scheloff Jeg inden en Kortethidt, Kom well thill Rette igien och bleff helbredit och aldiellis vden Lyede. Anno 1610 Paa Hellige Threfoldighedssöndag stod mit Throloffuelse medt Maren Olluffsdaatter, och bleff der liust for os den förste, anden och thredie Söndag effter Trinitattes, och bleff wij vdi Herrens Naffn wiett tilsammen vdj Dombkierchen Söndagen den 8 Julij S. A. aff Hederlige och Höylerde Mandt M. Niels Christenssön Spendtrup, Sogneprest och Cannich till for^{ne} Kierche, vdi mit Alders 22 Aar, och minn Höstrues 18 Aar saa wi war da ligge 40 Aar, Eptterso̅m hun er föedt Anno 1592, 8 Dage eptter S. Olluffsdag, vnder Löffuens Theggen. Gud Almectigste for sitt hellige Naffns schyld forlenne os att leffue Eptter dinne hellige budt och wilge, Amen. War Jeg Kiöbsuendt Nesten 5½ Aar och Boede paa Brobierig 4½ Aar och vdj Emeruadt nesten Jt Aar, och Anno 1610 flött ieg Neder paa Meilgaade i Terpesgrdt och boede der vdj 6½ Aar förind ieg Kiöbtte sielff gaardt. Anno 1611 och 1612 war ieg én aff wongherrerne her samesteds. Anno 1612 Torsdagen som indfalt den 9 Januarij bleff min Sön Peder Rasmussön Thestrup föedt, der Klochen war 3 Eptermedagh der Sollen war vdj steenbuchen, och Mannen vdj Löffuens tegen, och bleff döbt om söndagen der nest eptter aff M. Niels Wellatzen och nefntt epter min S. fader, och boren till Kierche aff min godmoder Hans faederre vaere disse Epterschrne: Clemend Smagbier, Jacob fosberigh, Jens pryds, Jb

Suendsön — Maren Pr. Prsödis Anne Hans Hamborghs, Maren Jens Mörchis. Anno 1616: Paa S. Gregorie Dagh komb hand först Vdj schoelle, der hand war 4 Aar och 9 Vgger gammel Och Anno 1629 den 9 Aprillis kom hand adt Mesterleys i hans 17. Aar. Anno 1634 den 19 Aprillis bleff hand medt sin broder Olluff deponerede vdj Kjöbenhaffn, och samme Aar den 4 Augustj finge dj beggj Kongens Kost i Klosterett. Anno 1635 finge hand dj Frisespenge som hand tilfornne Anno 1625 var indschreffuen for. Anno 1636 den 29 Aprillis finge hand saauell som hans broder Olluff, beggi dieris Attistatzs, paa en Dag, som vor lige 2 Aar och 10 Dage epter dj bleff deponeret. 1636 den 29 May som var paa 2 Pentzdag predichede hand til Höiemees vdj Regenskierchen och Olluff hans Broder till Affthensangh: den 8 Junj predichede 2 Gang i Regentzen och 2 Julj den 3 Gang och finge sin Demis. Anno 1637 bleff hand forordnit aff Dr. Jesper at verre welb. Christian Sparres Jnformator paa Sparresholm, huor hand var paa det fierde Aar indtil Gud hannom henkallede, och predichede paa sparisholm, Egede i Toxverd och Everdrup Kiercher offuer dj hundrede predichener som med hans egen Haand er att Beuissse. Hand var it megit gott och lydigt gemött: haffde sendt mig her hiemb förend hand döde 700 Dlr. Ann° 1640 er hand angrebben med en hefftig febriis huor aff hand döde den 9 Augustj, hans Alder 28½ Aar och liger begraffuen vdj Toxverd Kierche, der sammesteds. Anno 1613 Löffuerdagen, som indfaldt den 30 Octbr. der Klochen war 12 om Medagen, bleff min Sön Olluff Rasmussön Thestrup föedt, der Sollen war vdj Schorpionens, och Maanen vdj wegttens Thegen och bleff döbt, paa alle

Helgens Dang, som da indfalt den neste Manddag der effter och bören till Kjercken aff min goedmoder, och neffnt epter min Höstru fader. Hans faederre warre disse Effterschr^e: Pouel Nielssön, Tomes Jesperssön, Söffren Nielsön och Olluff worm Borgemesters Sön, som nys wår hjemkommnen; Mette Christensdåter, Maren Olluffsdater, Maren Deinusdater. Anno 1647 om Paaschen kom hand först vdj schoelle, der hand var 3½ Aar och Anno 1629 den 9 April kom hannd i Mesterleys der hand var vdi sit 16 Aar. Anno 1634 den 19 Aprilis bleff hand medt sin Broder Peder deponeredt vdj Kjöbenhaffn, oc samme Aar den 9 Aug. finge dj begi Kongens Kost i Closteret. Anno 1636 den 29 Aprilis finge hand saauel som hans Broder Peder dieris Atistatis som var 2 Aar och 10 Dage epter dj deponerede och samme Aar fich hand dj Frisers penge, och bleff strax Hörer paa Soer Closter. Var der siden it halfft Aar, och Anno 1637 den 7 Julij bleff hand Hörer i Anden Lexe, och siden vdj 3 Lexe her vdj schoellen, bleff derfra kaldet at werre welb. Axell Brahes schoelmester, och siden at werre præst till Dalbye och Stuberup Anno 1640. Anno 1642 den 3 Febr. stod hans brulloppe med Kirstine Mathisdaatter paa domhusit i Wiborigh megit prægtig. Dertill var 130 aff Adell. Anno 1615 war jeg Byens Dieller paa it Aarstid. Samme Aar den 7 Julj loedt jeg reyse dett fierde gaadehus i Thestrup, som staar Nordwest, fraa Gaarden. Anno 1616 Löffuerdagen som indfaldt den 27 Januarij der Klochen war 3 om Natten, Bleff min daatter, Jngeborig Rasmusdaatter föedt, der Sollen war vdj wandmanden, och Mannen vdj Jomfruens tegen, och bleff döbt paa Kyndelmessedag aff M. Niels Wellatzen och neffnt epter min

S. Moder, och boren till Kiercheb aff min Goedmoder. Hendis Faedere wore: Jens Stigssön, Niels Clemendssön; Setzell Pr. Jbsöns, Gierthrud Pr. Lönges och Anne Chr. Corsörs. Anno 1621 S. Gregoriedag kom hun först vdj Schoelle, der hun var 5 Aar och 7 Vgger gamell, och leerde saa at leesse, schriffue och regne paa 6 Aars Thidt. Anno 1627 kom hun til Sömquonne huor hun leerde at söye och kneple paa 2 Aars Thidt. Anno 1629 den 20 Augusti er hun dödt aff Sprinchell eller Meisling paa den 9 Dag epter hun bleff siug: hindes Alder 13½ Aar och 3 Vgger. M. Passche Jensön predichede offuer hinde aff den 27 Psalm. Leger begraffuen vdj mit Leiersteds vdj Domkierchen. Anno 1616 Haffuer jeg giffuedt thill Morslet Kierche, huor minne Forældre leger begraffuen 2 Ager legendis till min Gaardt vdj Hörrett, vedt Hesteshöye paa Hörett March, som aarligen schall schylde till Morslet Kierche 8 β d., som min Haand der paa viderre findis indt schreffuen vdj Morslett Kierchebog. Samme Aar loed jeg Fogsgaard paa Brobierig forbedre, och nesten allsammen ombygge paa Nye. Och samme Aar loed ieg böyge dj 4 Nye Boeder paa den söndre Side paa Kandstöbers æye bag Closterett slett op aff nye. Same Aar den 8 Decbr. kiöbte jeg den Gaard jeg iboer, som kaldes Jens Kieldsöns æye (aff Wilhem Worm) och komb der först vdj at boe om Paaschen 1617. Anno 1617. Den 1 Julij da gaff Jeg en 1 Td. Öll vdj Kremmerlaugit for min Höstru, till Jgangsöll och 4 β till dj Arme, som Jörgen Strömesön da Oldermand vdj Laugidt annamit. Anno 1618 Skjertorsdag, som da indfaldt den 2 Aprilis, der Klochen var 6 om Efftermedagen ehr min Sön: Niels Rasmusön Testrup föedt,

der Soellen var vdj wedderen och Mannen vdj Schorpionnens tegen, och bleff döpt om Anden paasche dag aff M. Niels Wellatzen, och borenn till Kierchen aff min guedmoder, och neffnt eptter min S. Broder. S. A. den 5 Novbr. bleff hand affwand, der hand var ½ Aar och 5 Vgger formedelst en stoer Siugdomb hans Moder var vdj. Anno 1624 den 15 Aprillis bleff hand satt till dansche schoelle der hand var 6 Aar och Anno 1628 den 4 May bleff hand satt till latinsche scholle, der hand var 8 Aar. Anno 1634 den 23 Aprillis bleff hand satt till Regne och schriffuer schoelle, och var tilforne öffuerst saaneer som 3 vdj 4 Lexe. 1636 den 29 Aprill forrextte hand till Kjöbenhaffn till sinne Brödre Peder och Olluff, at gaae i schriffuer och Regneschoelle paa it ½ Aarstid war siden hoes welagt och forneme Mand Bartolomeus Hagensön ibm en Aarstidt och der hand haffde sin Rigtig pas och beuis fra hannom bekomit och wille haffue rextt her hiemb, er hand kommen vdi Tieniste medt den velagtte och forneme Mandt Jörgenn Danielsön, da Borgemester i Kiöbenhaffn, huor hand strax medt en hetzige pest, som Regerede i Kiöbenhaffn, och deraff henrögt thill sit Euige Fædernelandt den 17 Octbr. Anno 1637. Mester Olluff Wind prædichede offuer hannom. Hans Begraffuelse koste migh offuer 60 Daller. Anno 1619 och 1620 war jeg winpröuer her vdj Byen sielffjerde vdj forne 2 Aar. Anno 1619 war den store pestelentz her vdj Byen, som var begynt om Aaret tilforne och warede till Anno 1620 paa det 3 Aar. Samme Aar den 14 Julj förde jeg threj aff minne Börn, som war Peder, Olluff och Ingeborig till min Modersöster i Gjern huor dj war ½ Aar. Och samme Aar den 25 Augustij

flött jeg till Thestrup, med dit fierde Barn som var Niels, medt Höstru och Folch och var der vdj 12 Vgger. 1620 Thog jeg Byeschötterpengen op aff alle Roedmester vdj 26 Roeder. Item S. A. den Söndag för S. Olluffsdag bleff ieg Kierchiewerge vdj disse tuende Sogner, och siden vdj 2 Aar. S. A. war der 2 aff minne Sönner, som war Peder och Olluff hos min Suoger vdj Flöustrup, for Pesten som inda grasserede, var der vdj 7 Vgger. S. A. den 9 Nouembris bleff jeg satt thill Roedmester, for Wagnen (Wagner?) vdj denne Roede, och war siden Roedmester vdj 5½ Aar. S. A. Thorsdagen — — den 10 Nouember — Kl. 12½ om Natten bleff min Daatter Maren — — föedt, der Sollen var vdj Schytten och Månen vdj Steenbuchenstegen, och bleff döbt om Söndagen der nest eptter — — och boren till Kierchen aff min Goedmoder, och Neffnt epter min Oldmoder Maren Peder Fogs i Farre — — och döde hun — 1621 — den 28 Septbr. — — Hendis Ligpredichen haffde Mester Niels Spendtrup aff wisdomsbogs 4 Cap. Anno 1622 war jeg en aff Thaxsier Borgerne, som thaxsieret och lagte al Schatten vdj Jt Aar. S. A. bleff jeg thillagt att were Oldermand vdj Kremmerlaugett och war siden med Jens Stigsön Raadmand, Oldermand vdj 2 Aar. Och S. A. bleff jeg tillagt att werre Corperall offuer den 8 part aff Byen, war siden vdj 12 Aar. S. A. den 16 Aprillis kjöbte jeg dj tliuende Gaardseye nest norden wed som jeg boer. Jtem S. A. den 9 Augusti bleff jeg aff Borgemester och Raad tillforordnett at werre Christen Nielsön Frissis Werge, som bleff siden Prest i Rorup. Var jeg deri vdj 2 Aar. S. A. den 15 Novbr. vdloffuit jeg till dett spansche Compagnie 50 Specie Dlr., som jeg betalde om Aaret her

epter... Anno 1623 Paa S. Pedersdag i Faste bleff jeg Kemner, och war siden till Aarsdag dernæst eptter vdj en besuerlig Tid. S. A. Fredagen som indfaldt den 14 Martj der Klochen var 8 om Formiddagen ehr min Daatter Mette — föedt, der Sollen var vdj Vederens, och Mannen vdj Stenbuchens tegen — — Anno 1630 den 26 Aprillis kom hun först vdj Schoelle, der hun var vdj hendes Alders 7 Aar och 6 Vger. Anno 1639 den 4 Julij rextte hun aff medt sin Broder Olaff till Kjöbenhaffn, der fra till Trögeueld...... 1643 den 2 Julij, som var paa Mariebjerggangsdag stod henndis Throloffuelse med Jens Söffrensön Wintter. Gud giffue tillyche, och S. A. den 29 Octbr. stod dieris Brullup her paa Raadhusit, Jt pretig (sic) Brullup, och stod ingen merre werdtschab der eptter paa Raadhusit paa det thredie Aar, Jens Jacobsön(s) i Stadsgrd stod*). Anno 1624 den 13 Decbr. kiöbtte jeg den Eyedom som wender om till den Nordergaade hag Closterett som da var 2 Boder, och bygtte saa den 3 aff ny der hoes, som alle threj bleff nederbrött med 2 Boder paa den anden Side vdj Fjendernes Tidt och loed dennom siden paa det Ny alle femb igien opbygge, A° 1630. Anno 1625 Söndagen som indfalt den 3 Aprillis wed Midnatstider bleff min Sön Peder Rasmusön Fog, föedt, der Sollen var vdj wedderen, och Mannen vdj Krebenstegen... Anno 1631 den 10 Maij kom hand till Schoelle, der hand var 6 Aar och 5 Vger gammel. Anno 1646 den 5 Octbr. kom hand medt sin Broder Clemend i Mesterlexe. Anno 1651 den 26 Aprilis bleff hand med for^ne hans Broder

*) Hendes Börn vare: Sören, föd 19 October 1644, Peder, f. 18 Februar 1646 og död Aaret efter af Börnekopper; Maren f. 26 Marts 1647; Hans f. 31 Marts 1648; Peder f. 2 Januar 1650; Mette f. 6 Marts 1651.

deponerit i Kiöbenhaffn. Anno 1654 den 6 Maij finge hand med for^ne hans Broder Dieris Attistatz och strax der epter dj Friisers penge 3 Aar. Anno 1626 den 9 Febr. bleff jeg aff Söffren Frost paa Leensmandens Wegne och aff Meninge Borgemester och Raad, paa Raadhusitt tillforornidt att werre Offuerformönder medt Peder Pedersön Borgemester, oc war siden vdj 12 Aar och 3 Vger. S. A den 21 Febr. kiöbte ieg dj thuende Gaards Eye thuertt offuer fraa migh. Noch S. A. den 20 Maij bleff jeg aff Borgemester och Raad tilforordnit att werre Offuer Rodmester, for alle Roderne her vdj Byen, och war Jeg siden i samme Bestilling vdj 2½ Aar. Jtem S. A. den 31 Augusti bleff ieg paa Raadhusitt, aff Borgemester och Raad tilsatt och forordnit att werre Maren Justdatter (Hans Grönbech, forrige Borgemesters Effterleffuersche) hendis werge... och war jeg siden hendis werge indtill hun finge Peder Biering i Wiborig, som siden bleff Borgemester der sammesteds. Anno 1627. Den 20 Septbr. er Kongens Rytter kommen her till Byen, och plöndrett mange gott Folches Husse, och haffr holdett selsom Hus, her saa well som andensteds. En Tidlang. Men strax der Effter en Freddag som var den 5 Octobris ere Keyserens Folch hidkommen, och haffuer Byen saauell som gantze Judtland, och windsyssel med andre flierre prouinser indtagen Om Söndagen dernest eptter er Jeg tilthaongen aff Öffuersten Her Johan Ernst von Scharffenberch, Byefogdens Bestelling att forwaltte, och war jeg vdj samme Bestelling paa 7 Fjerdingaarstid endtill Freden igjen bleff gjort och gjorde siden Kong. Maytt Rentteschriffuer Ernst Ernstsön Borgemester vdj Horsens mit Regenschab Anno 1630. Samme Keyserens Krigsfolch war her siden

indtill pentzedag Anno 1629 nogett neer vdj 7 fjerding Aar och holt selsom Hus her inde, saa dett suier till det Barn i Vugen leger men werden staar. Fredagen som indfalt den 16 Novbr., der Klochen var 7½ S. M. er min Sön Clemendt Rasmussön Testrup födt, der Sollen var vdj Schytten och Mannen vdj Krabens tegen.... Anno 1632 den 3 Augusti komb hand i Schoelle, der hand var 4½ Aar och xj Vger gamel. Anno 1646 komb hand vdj Mesterlexe.... (vide antea) Anno 1628. Dette Aar war it bedröffueligt Aar formedelst dj mange Krigsfolch och Fiender, som war Landit megttig, doeg war her gott Kiöb paa Korn och Fætallie, saa at huemb som haffde penge kunde kjöbe 1 Schip rog for 6 β, Schipe Biug 4 β Schipe Hauffuer 2 β en Oxsse 1 Rigsdr., 1 Koe 1 Rigsdr. och ellers Heste, Suin och anditt, som dj wmilde Menischer staell och röffuit fraa fattige Folch saa well som Kobber, Thin, Mesing och Kleder kunde kjöbis for ringe werdt menns pengen war alt aff Landit och vdgiffuen til Schatt. Anno 1629 den 5 Junj er her omslagen med 4 Thrommer paa den store Kierchegrd och vdj Emeruad och Freden vdrobtt, At werre gjort imellom Key^n och Kong. Maytt. Gud scheloff. — den 13 Junij ere dj siste aff Krigsfolchen bort wandritt. Anno 1630 den 11 Julij kiöbtte jeg den Eyedomb paa schoellegaede som kaldes Pottmagers Eyedomb. S. A. Mandagen som indfaldt den 9 Dag Augusti föede min Höstru Tueling, som var ij Drengebörn.... der Klochen var 2 om Morgenen er min Sön Christen — föedt, der Sollen war vdj Löffuen och Mannen vdj Steenbuchens tegen*)....der Klochen war 7 om Aff-

*) Döde 1634 "aff Börnepock".

tenen bleff min Sön Wilhem Rasmussen Worm *) (den anden Tvilling) föedt, der Sollen ... och Mannen ... Anno 1637 den 27 Aprilis kom hand först vdj Lattinsche Schoelle der hand var i sit 7 Aar. Anno 1647 den 3 Maij komb hand i dansche Schoelle, der hand war i sitt 17 Aar, der hand da haffde werret vdj Latinsche Schoelle vdj x Aar och var 6 neden for hannom vdj fjerde Lexe. Maa derfore tache sin egen Vlydighed, om hand dett fortryder naar hand bliffr gammell ..... Anno 1631 den 2 Aprilis kjöbtte jeg den Koelhaffue vnder Klintten som kaldis Rodschouffs Haffue. Item S. A. den 17 Aprill kiöbtte jeg den Eyedomb paa Kanichegaade som kaldis Roghalms æyedomb, som jeg tilforne haffde vdj Pantte aff Wilhem worm Borgemester ibm. Anno 1632 den 29 Januarij döde min Höstru Moder Mette Christensdáter föed i Schaffuengaard wed Wiborig vdj hindis Alders 81 Aar och bekomb ieg effter hinde vdj Eyedomb Halffgorden hun iboede och halff den Haffue vden Sturs-gade. Anno 1632 Thorsdagen den 8 Martj der Klóchen var 10 Efftermedaug bleff min Daatter Jngeborig Rasmusdaatter föedt, den Tid var Sollen ssaauell som Mannen begi vdj Fischenstegen .... Anno 1634 var hun siug aff Börnepock. Den 16 Augustj Anno 1635 var hun siug aff Mesling. Anno 1639 den 27 May kom hun vdj Schoelle, der hun var 7 Aar och xj Vger gammell .... Anno 1652 den 28 Septembris er hun södelige hensouffuidt vdj Herren paa den 12 Daug epter hun var bleffuen Siug aff en hefftigh Sprinchell Siuge ... S. A. (1632) den 2 Decbr. loed jeg opbygge den Nye Bod paa pottmagersæye nest op till Her Christen Hendrichsöns boer i Löngaae,

*) Opkaldtes efter Vilhem Worm "fordum" Borgemester i Aarhus.

saauel som Gangen till Kielden, och offuer den Boe der nest sönden wedt. Anno 1633 den 26 Nouembris kiöbtte jeg welb. Fru Olliua Löches Grund och Eyedomb paa Graffuen som da stod i Pantte, och laae da slett ödde i Grunden och brugtte jeg Thrette och forhuerffuede domme derpaa Anno 1634 och Anno 1635 loedt ieg bygge en liden Gaardt och thoe Boeder derpaa. Anno 1634 var den store Plage och Siugdomb her vdj Byen saauell som Andensteds aff Börnepock saa att mange Hundrede Börn aff samme hesige Siugdomb bleffue döde och laae 3 aff minne dj smerest Börn siuge deraff, som var Christen, Wilhem och Jngeborg, aff huilche for^ne^ Christen döde den 17 Augustj ... S. A. kjöbtte jeg halffpartten aff ditt Bygge paa Borttrup March och siden schiffte mig en Part till deraff, saa jeg haffuer nu di 2 partter der aff och nogitt aff den 3 partt. S. A. kjöbtte jeg en Sösterloedt i den halffue Grdt i Malling. Den 16 Decbr. kjöbtte jeg den liden Gaardt paa Brobierig som kaldis Seylings Gaardt. Anno 1635 war det en gruelige scharp wintter och fulde en thör sommer der epter. Anno 1636 den 15 Maij döde D. Mathias Jacobsön Medicus och prælat her sammesteds, vdj hans Alders paa dit 67. Anno 1637. Denne Sommer var det en gruelige Regen och wandlöb som gjorde stor Schade. Anno 1638 den 3 och 4 Septbr. lod jeg det sönderste gaadehuus i Thestrup opreyse som staar nest vesten ved Grden och haffde aldrig werret Hus tilforne paa den Stedt. Anno 1639 den 11 och 12 Julij loed jeg reyse dett Mellemste och westerste Gaadehuus vdj Thestrup slett op aff nye. Anno 1640 den 25 Fehruarij bleff 6 Quinder hudströgne ved Ning Herretzting for Horrerj. Dj 5 haffde huer fanggitt 3

Börn, och den 6 haffde fanget 4 imoed Kongens Forordningh. Anno 1641 den 27 Martij bleff jeg anden Gang forordnit till at werre Oldermand vdj Kremerlagett medt Jens Lassön Borgemester och var siden till Aarsdagenn. Den 1 Septbr. loed jeg opsette den forgylte Epitaphium offuer min S. Forældre i Morslet Kierche. Anno 1642 den 8 November er min Sönnesön Tygge Olluffsön föed vdj Dalbye i Fyen och neffnt eptter S. Tygge Brahe till Tostrup, en welb. Mand. Den 24 Maij brende Spesen paa Dombkierchen och Klockerne her sammesteds aff Liunjld. Anno 1643 den 19 Junij loed jeg opreyse den wester Ende aff det Norder Gadehus i Thestrup slett op aff nye. Anno 1644. Vdj dette nye Aars begyndelse hörris mange bedröffuelige och onde Thidinger, formedelst Suenschens Krigs Armade som vformodendes var indfalden vdj Holsten ved Oldenslöff nogit for Jull. Jeg maatte allenne gjörre en Saldat vdt medt ald sin geweer och Besolding. Fienderne er kommen till Schanderborg 10 Januarij, och her til Byen den 16. Jeg finge en Ritmester aff Adell med 27 Personner och 31 Hæster. Hand holt saa huus hoes mig at jeg nepelig foruinder dett her i Werdenn, thi vdj medlertid fienderne war Landett megtig kom jeg till agters baade paa min Eyedomb, Husleye, gjeld och Formue nesten for 4 tusinde Dallers werdt. Anno 1645. Nu maatte jeg fattige Mand paa det Nye Jgjen till at opbygge det, som dj vmilde Mennischer for migh haffde nedreuen och gantze forderffuet och den Gaardt paa Cannichegaede slett aff Nye lade forferdige, saauell som minne Boeder bag Closterett, paa Brobierrigh, Schoellegade, graffuen och paa Kierchegaarden, dj thuende Eyedommer her neden for

migh war gantze ruineret och forderffuit, saauell som alle minne Eyendommer paa Landsbyen, i Hörritt och i Thestrup megit Jlde forderffuit och medfaren. Anno 1646. Den 7 Decbr. bleff en Boed fuld af folch imellem Ringkloster och Schanderborig, huor paa war 25 Personner, Karlle och Quinder, och nogle aff Quinderne var fructsommelige. Var och nogle Geislige der iblandt och ingen leffuendes der aff tilland. Anno 1647. Den 22 Septdr. lod jeg denn Öster Ende aff det mellerste Gadehuus i Thestrup opreysse aff nye. S. A. den 28 Septbr. finge jeg Domb paa den halffue Bundegaard vdj Bortrup, som jeg tilfornne haffde vdj Pantte, och Aaret der epter kjöbtte jeg den fjerde Part dervdj, saauel som den 4 Part i den anden halffue part derhoes, och den 4 Part i den Gaard i Morslet och den 4 part i Tusers Byege der sammesteds, som jeg haffuer dj andre Partter der aff tilfornne vdj Pantt baade vdj gaarden och Byggestedett. Anno 1648. Den 28 Februarij döde vor naadige Herre, Kong Christian den 4 i sit Alders 71 Aar ÷ 6 Vgger 1 Dag och Regiering paa det 52 Aar. Ringet siden med alle Klocherne her i Landet till den 18 Decbr. hand bleff begraffuen. Anno 1649. Den 21 Aprillis var det en grulige stor Storm, som gjorde stor Schade baade paa Bögningh och Husse, mange- tusinde threer vdj Schoffuenne omblest. Jeg finge Schade paa merre indt 3000 Tagsteen, som affbleste, foruden paa winduer, Plancher och andre Husbygningh. S. A. lod jeg opbygge 5 guolff Huus i den nordre Ende aff det Synderste Gaadehuus vdj Thestrup gantze aff nye. S. A. den 11 Octobris er jeg aff Borgemester och Raadt sampt 24 Borger anden gang vdtualdt att werre Offuer Kiöbmand her

vdj Byen och war siden til Snapsting der eptter, jeg dett igjenn affsagde. Anno 1650. Den 13 Februarij war dett en gruelige stor Storm och Wind, meget större ind den i forgangen Aar, huis Lige haffuer iche werrett siden Anno 1603, och var it grueligt Schouffaldt och mange Husse ombleste baade vdj Kiöbstederne och paa Landit, saauell som paa Herregaarde. Jeg finge Schade paa Husse och Thagsteen for meerre indt 100 Dlr. S. A. den 12 Junij var jeg vdj Kjöbenhaffn til Herredage paa Byens wegne anlangende Brandschatt her aff Byen, och var bortte vdj 7 Vgger ÷ 1 Dagh, förind jeg komb till mitt Huus jgjenn. Kost vell Penge. Anno 1651. Den 15 Maij stod welb. Niels Friis till Forschouff och Schamstrup hans Begraffuelse her i Byen. Anno 1652. Den 17 Januarij var jeg paa Dronningborig medt fliere her aff Byen anlangende den forige Bespis D. Mortten Matzens Börn, som jeg var tilforordnit werge for. S. A. og D. Min Liigsteen vdhoggen och ferdig giordt, at lege paa Stedet till denne tid. Anno 1653. Dette Aar epter den forgangen Dyrretidt haffuer den goede Gud ladet voxe en stoer welsignelse aff Jorden, baade aff Roug, Biug, Huede, Haffre, Ertter, ja offuerflödig Nöder, Höer och endrefflige Olden, baade paa Eggen och Böggen; men huemb som iche haffde sit Korn indhöstet för den 29 August tog en stoer Schade, thi daa begyntte det at regne, och holt stelle ved Nat och Dag nesten vdj 3½ Vgger. March Flesch vsaltet som tilforn haffde gjelt 2 β kjöbtes nu for 1 β, Schipe Nöder 10 β — 8 β och paa det siste ichon 6 β, och Kornit gott Kjöb paa frem for tilforn. Anno 1654. Till den 9 Martj haffuer jeg werret vdj Aarhus, der jeg da komb först i Schuolle indttill nu Vdj

55 Aar, mit Alder till den 28 Junij er 66 Aar, mit Ecteskab till den 8 Julij er 44 Aar, och min Hustrues Alder til den 6 Augustj 62 Aar. Waar nu vdj dette Aar saa guodt en Thidt, som tilfornne haffde werrett en hard och ond tidt i mange Aar, Saa at i forgangen Aaring der er giffuidt for 1 Schipe Rog 3 ℔ 4 β, kjöbtes nu til St. Olluffsdag for 7 β, ja for 6 β, Schipe Biug for 6 β, Schipe Haffre for 3 β och Schipe Ertter 12 β. Men der jmod var der en dyerkjöb paa weedt Kuoll, Thömmer, frem for det var der Schipe Biug gielte 2 ℔ 4 β, Schipe Haffre 1 ℔, Schipe Ertter 2 ℔, och besynderlige var det dyrt for Embids Folch och Tjenistefolch och dj som gich for Daglön. Vdj dette Aar er mit Alder ligge, eptersom jeg er föedt vnder tho 88, och kommen till schoelle vnder tho 99, och mit Brullup var Jt 10, Jeg haffuer werret vdj Ecteschab tho 44, och werret vdj Aarhus tho 55 och mit Alder er vdj Aar tho 66. Thuende Ting haffuer jeg aff min Vngdom op hafft stoer Lyst till, och der altid epter tragtet, som haffuer werret Bögger och Eyedom, och det haffuer den gode Gud rigelige och rundelig begaffuet och velsignet mig med, Hans Naffn werre ærit i Euighed, saa jeg haffuer hafft offuer jt halfftusinde indbundne Bögger foruden 85 Aars Almanacher till denne Tidt, och foruden mange gamle Ducamenter och Antiquitteter, inddoeg Fienderne och minne Börn mange deraff haffue forkomit, saa och offuer dj 70 Jldsteder och Wonninger ssmaa och store, baade her i Byen, och paa Landett, som varre alle besatte förindt at Fjenderne kom her ind och det forderffuede, och siden en Diell deraff erre epter Haanden bortsolde. Huilchet den almegtigste Gud iche noch sommeligen kand fuldtache for, men huor minne

Börn och epterkomer epter min Död, dermed vill omgaas, det giffuer Tiden*).

(Udtog efter Originalen i Stiftsbiblioteket i Aalborg).

Nr. 217.

. . . Udtog af Borgerskabsbogen. (Fortsat fra 1ste Bind.)**)

1602. Jens Rasmussen (Losby?), Borgersön.

1603. Michel Nielsen, födt i Malling, gav 6 Dlr.

1604 den 5 Juli. Berendt Jung [Apotheker], födt "thor Lippen", gjorde sin Borger-Ed og gav 6 Dlr. til Byens Kjemner. Pro eo Pouel Nielsen og Jörgen Knudsen, Borgere ibid.

1605. Rasmus Pedersen, födt i Thestrup i Ningherred, gav 6 Dlr.***). Jacob Krey gav 6 Dlr.

1607. Jens Lassen Prydtz, födt paa Mols, gav 6 Dlr.

1609. Niels Sörensen Prip, Borgensön.

1610 den 26 April gjorde Jens Sörensen Bögiskouff sin Borgereed og stillede Kjemneren tilfreds for 6 Rdr., hver Daler til xxxiiij ß Lybsk.

1611. Jens Christensen, födt i Ans, gav 6 Dlr.†).

1612. Söffren Jenssen Frost, Slotsskriver paa Schanderborg, Borgersön, barnfödt her i Aarhus, gjor-

---

*) Originalen er en lille Bog i Sedez af Pergament, indbunden i sort Flöiel; den smukke Skrift er Rasmus Thestrups egen Haand.

**) I det i forrige Bind, leverede Udtog af Borgerskabsbogen, har jeg i Texten nöiagtig fulgt Borgerskabsbogens Ord og kun i Noterne brugt mine egne; jeg skal her i Texten bruge mine egne Ord og ved Gaaseöine udhæve, hvor Originalen fölges ordret. Dette er bleven nödvendigt for at undgaae den store, intetsigende Vidtlöftighed og Bredde i Udtrykkene i dette Tidsrum.

***) Han er Stammefader til Familien Thestrup de Thestrup.

†) Han er udentvivl Stammefader til den Familie Basballe, som senere gav Aarhus to Borgemestere, og formodentlig ogsaa til Basballe i Rentekammeret o. s. v.

de sin Borgereed den 23 Juli, gav 13 ß. Forlovere Peder Ibssen og Niels Ibssen.

1617. Rasm. Rasmussen Wern, födt i Ebeltoft, gav 6 Dlr.

1618. Claus Sager, Bartskjær, födt i Rostock, gav 6 Dlr.

1620. Peder Jenssen, födt i Baesbölle sönden Ribe etc.

1621. Söffren Wdssen, födt i Tostrup i Nörreherred, gjorde sin Borgereed og stillede Kjemneren tilfreds for 6 Cour. Dlr., 5 ℔ i Daleren. En Anden gav 6 slette Daler.

1623. Poul Sörensen betalte 6 Courant Daler "er 8 slette Daler". S. A. Anders Christensen, Bartskjer, födt i Aalborg. Christen Deuster og Jens Deuster, födte i Kjöbenhavn. Jörgen Sommerfeldt, Borgersön. Bernt Klodtt, födt i Hamborg.

1624. Söffren Rasmussen Wærn, födt i Ebeltoft, gav 6 Dlr.

1625. Hans Deuster, forrige Skriver paa Aarhusgaard.

1626. Arndt Altthartt (sic), födt i Ham i Westphalen, gav 10 Slette Dlr.*). Jacob Heylemand, födt i Hessen. Morten Söffrenssen Agerup, födt i Agerup paa Samsö, gav 10 slette Dlr.

1627. "Folmer Thomissen" [Apotheker] "födt i Kolding, gjorde sin Borgereed stillede Rasmus Laursen Kiemner tilfredz for vj Dlr. slett den 28 Juni. forloffr Christen Karlssen Jens Olluffssen".

1628. "Dyrik von Feldt skoster giorde sin Borger eed den 21 Augustj gaff ij Rigsdaler Simen Laurssen anamit Kom till Vin edik till öffuerst Vagttmester forloffr Jens Anderssen, Christopher Rye".

---

*) Stammefader til Familien Althalt paa Lyngbygaard o. s. v.

1634. Rasmus Nielsen, Skriver, födt i "Warens", gav 10 Daler. Hans Lydell "Bardskjer och Bader", födt i Österrige, gav 4 Sl. Dlr.

1636. Augustinus Miller, födt i Odense. Hans Borgerskabspenge bleve ham af Borgemestre og Raad eftergivne.

1638. Anders Lydickssen (Lydrichsen) födt i Schleswig, gav 10 Sl. Dlr.

1639. Knud Wærn, födt i Ebeltoft, gav 6 Dlr.

1642. Bertel Klöcker af Hamborg, gav 16 Dlr. Jochum Lorentz aff Lybeck gav 16 Dlr.

1643. Christen Jacobssen Basballj, Borgersön. S. A. 19 Januar. "Hanns Hansen Schonning födt i Rydtzgaard wed Ydstad i Schaane gjorde sin Borger Eedt stillet Kemner tillfreds ... pro eo Augustinus Miller och Tomas Olluffssen".

1645. Morten Nielssen Huas, födt i Viborg, gav 6 Daler.

1647. 8 Juli. Niels Pederssen "Krydenerer", barnfödt i Kolding i Jydtland etc. (Ved denne Tid sank Borgerskabs-Pengene ned til 3 à 4 Slettedaler, det var sjeldent at de naaede 6 Rdr.)

1650. Matz Rasmussen Wern, Borgersön.

1652. Mester Poul Reinhardt Kramer, födt i .... gav 6 Dlr.*).

1656. Hans Wessel, Skrædder, födt i Kjöbenhavn, gav 3 Sldlr.

1661. Morten Jörgensen Sommerfeldt, Borgersön. Geert von Neden (Nichten) "Bartscher", födt i Oldenborg. 3 Dl. Michel Michelsen, födt i Malling, gav 5 Dlr.

1663. Hans Bendixen Harding, födt i Töndern,

---

*) I Randen læses om denne Mand, at han 1660 den 26 April opsagde sit Borgerskab.

gav 4 Rdr. Johan Arentsen (Althalt), Borgersön. Peter Jessen, födt i Aabenraa, 5 Dlr. Jörgen Jull, forrige Borger i Malmö, födt i Hads Herred, gav 10 Dlr.

1664. Jens Christensen Basballe, Borgersön.

1674 den 15 Januar*). "Jens Rassmussen Lasön Borgersön her vdi Byen fich ssit Borgerschab och gjorte ssin Borger Æd, anssagde ssig aff Kiöbmandschab til Landss och Söess (Nest Guds hjelp) at wille Ernere. Foræret denne Nye Borgerschabss Boeg. Forlöfftis Mend for hannem Jens Lassen Raadmand och Hanss Bendixssen Harding Borger ibm." "Rassmuss Pederssen Winter Borgersön her i Byen ..... gjordte sin Borger Æd, schall giffue til Borgerschabss Penge, Som en Borgersön Seduanlig aff gammel Tid giffuet haffuer En Rix Ort." "Peder Jacobssen Bodzmand föed paa Sambssöe .... ansagde ssig wed Seyladssen at wille ernærre schal giffue til Borgerschabss Penge thow Rdr." "Michel Rassmussen Wognmand" ... vil ernære sig af "Wognmandssfart, sampt Korn Auffel ... schall giffue 2 Sldlr." Jörgen Höeg Veier og Maaler her i Byen, födt i "Holsten i Helvad Sogn", som vilde ernære sig af sin Bestilling samt Öl Salg, gav 4 Rdr. Alle de fölgende gave 2 Rdr. eller 2 Sldlr., undtagen en Skipper, der gav 4 Rdr. og en Tömmermand 2½ Rdr. Jesper Eskildssen, der vilde ernære sig af Handel og Söfart, gav 4 Rdr., Michel Jenssen Roed, der vilde ernære sig af Avling og Husnæring, gav 3 Rdr., Lauridtz Anderssen .... Kjöbmandskab .. 3 Rdr.

1676. Oluf Joenssen Hollender, födt i Norge i "Garbbye" ved Christiania.

1678. Morten Værn, Borgersön. Dynes Pedersen Wirtz, födt i Mariager, gav 6 Rdr.

*) Den ældste Borgerskabsbog slutter med 1673.

1679. Peder Rasmussen, Baadsmand, födt paa Samsö, vilde ernære sig af Seilads og gav 1 Rdr. 1 Ort 8 ß. Lauritz Pederssen, födt i Randers — Guldsmed Haandværk — gav 4 Rdr.

1682. Christen Jensen Wegerslef, Borgersön — Kjöbmandskab. Peder Hansen Kryssing, Borgersön. Hans Jensen Farver, födt i Rabsted i Holsten. Hans Gertsen von Negten, Borgersön. 1 Ort. En Skoflikker gav 1 Rdr., adskillige gave 1 Sldlr., en Sören Rasmussen, der var födt "her i Byen" og vilde ernære sig af Skrædder-Haandværk, gav 2 Sldlr. til Borgerskabspenge.

1684. Johan Plum, Guldsmed, födt i Bergen, gav 2 Rdr. Rasmus Madsen Værn, Borgersön — Kjöbmandskab. Laus Elsegaard, Bager, födt i Nakskov. Michel Sörenssen, Skipper, födt i Gylding, gav 1 Rdr.

1685. Jens Jacobssen Skiffholm, födt i Skibholme Præstegaard, tog Borgerskab paa Kjöbmandskab og gav 4 Sldlr. (1709 opsagde han sit Borgerskab for at flytte paa Landet.) Johan Santhoff, Bogbindersvend, födt i "Gripswald", gav 2 Sldlr. Jan Gertssen, Glarmester, födt i Christiansand, blev fri for Borgerskabspenge, imod at han skulde indsætte de Vinduer paa Raadhuset, som vare ituslagne.

1686 den 25 November "bleff aff Borgemestere och Raad Sambtöcht ingen forloffuere for dennem ssom fich Borgerschab at schulle indschriffuiss, menss de wille Selff kjende dennem for gode för de tog dennem i Borgerschab her effter." R. L. "Arbeids Karl födt paa Helgeniss gjorde sin Borger Eed, agter sig af Plidss Gjerning at Ernære" . . . Borgerskabspenge 3 ℔. J. J. "agter sig aff Arbeid som en Plidss Karl at Ernære", Borgerskabspenge 3 ℔.

1687. 23 Mai. Daniel Berendt, Jöde, födt i Hamborg, fik efter Ko. Maist. Tilladelse-Brev sit Borgerskab, gjorde Borgereed og vil ernære sig af Tobakspinderi. Gav 4 Rdr. Samme Dag lod Jens Pederssen, Tobakspinder, sit Borgerskab opsige: "Ey længere her at vilde boe og Suare som en Borger".

1688. 23 Januar. Jacob Davidssen, födt her i Byen... agter sig af Bartskjær Haandværk at ernære, gav 1 Rdr. 30 Januar. "Gregorius Baufein, Feldscherer ved Hr. Obriste von Preens Regiment föd vdj Græffschab Durlach, fich ssit Borgerschab, giordte ssin Borger Æd, agter ssig som en Chirurgius at Ernære. Hanss Borgerschabss Penge er hannem aff Magistraten effterlat". (Anmærkning in Margine:) "Dend 12 Martz wed en sin schrifftlig indleg, som hanss Sön leverede til Borgemestere og Raad formedelst at Jacob Dauidssen og Clauss Duuss nyder Frihed og henger Bæchen ud, opsagde hand igjen sit Borgerschab".

1691. 16 Februar toge 5 Murmestere Borgerskab, af hvilke en var födt i Schweitz, en i Saxen, en i Kolding, en i Randers og en i Lading. 3 Juni Christen Michelsen Sicher, födt her i Byen, tog Borgerskab paa Söfart. Betalte 2 Rdr. 14 December. "Gregorius Baufein Feldskjærer, som tilforne haffde taget sit Borgerskab og dend siden igien opssagt og giffuet ssig under Militien fick sit Borgerschab, gjorde sin borgerlig Eed agter ssig som en Chirurgius aff ssin Kunst at Ernære giffuer Borgerschabss Penge 2 Rdr." S. D. Jacob Sörenssen, Borgersön her i Byen, gjorde sin Borgereed, agter at ernære sig som Kjöbmand, og gav Borgerskabspenge 4 Rdr.*). S. D. Povel Nielsen, Kalkslager, födt her i Byen, tog

*) Tidligere betalte Borgersönner kun Skriverpenge.

Borgerskab som Kalkslager og betalte 1 Rdr. Gert Kölpin födt i Güstrov, tog Borgerskab som Kjöbmand og betalte 2 Rdr. Mogenss Robertssen, födt her i Byen, gjorde sin borgerlige og Procurator Eed, vil ernære sig "aff ssame profess". "Frilat for noget derfore at giffue".

1692. Niels Michelssen Sicher, födt her i Byen, agter at ernære sig af Söfart, gav 1 Rdr. 2 ℔. Morten Huas, Borgersön ... Söfart ... gav 2 Rdr. Peder Astrop, Slagter, "som her har boed i Byen offr 20 Aar, och foregiffuitt att haffue faaed Borgerschab Menss som hand iche i Borgerschabssbogen findess indfört, Eller i nogen Maader kunde giöre beviissligt at were Eedssoren Borger fich hand dog nu sit Borgerschab, gjorde sin Borger Eed, giffuer Borgerschabss Penge 1 Rdr."

1694. 30 Juli. "Herman Barve Bartscher, fich sit Borgerschab, agter sig aff Chirurgij og Bartscher Kunst at ernære, gjorde sin borgerlig Eed giffuer Borgerschabss Penge 2 Rdr. Er födt i Pernow i Liffland".

1695. Sören Jensen Saubro, Borgersön, födt i Aarhus ... smaa Hushandel ... gav 1 Rdr.

1696. Johan Henrich Koniss, födt i Ostfriesland i Windschot .. Hattemager .. gav 2 Rdr.

1697. Jes Festersen, Farver, födt i Aabenraae, gav 3 Rdr.

1698. Christen Jenssen Basballe, födt her i Byen .. Kjöbmandskab .. gav 6 Rdr. 29 August. "Anthonj Georg Harding födt i Delmenhorst. Er Chirurgij eller Bartscheer Svend fich sit Borgerschab gjorde sin Borgerlig Eed agter sig aff Chirurgia at Ernere, og formedelst medbragte goede Testimonium er hand fri-

giffuen for Borgerschabss Pengiss Betalling". S. A. toge 6 Mænd Borgerskab som Kornmaalere.

1700 tog en Haandværker Borgerskab og stillede en Mand i Borgen for, at han til en vis Tid skulde skaffe sit Lærebrev tilstede.

1701. Jacob Kabel, födt i Ebeltoft... Söfart... gav 1 Rdr. Arnt Johansen (Althalt), födt her i Byen ... Korn-Kjöbmandskab og Söfart... gav 4 Rdr.

1703. Jesper Sörensen Herskind, födt i Herskind .. Kjöbmandskab og Söfart.. gav 4 Rdr.

1704. Morten Hansen, Farver, Borgersön, gav 4 Rdr. Nicholai Svingfeuer, födt i Aalborg, "fich sit Borgerschab gjorde sin Borgerlig Eed. Agter sig aff parychmacher handtverch at Ernære giffr Borgerschabss Penge 1 Rdr. 2 ℔. En Daglönner tog Borgerskab paa "Plidtz" Arbeide og stillede 2 Mænd i Borgen for at han var fri for Herre-Tjeneste.

1705 stillede en Daglönner en Mand i Borgen for, at han var fri "for Herskabs Tiltale og Indrollering".

1706. Sören Michelsen Gylding, födt i Aarhus.. Söfart.. 2 Rdr. Hybert Pedersen Stub, födt i Kirchetofft (Kirketerp) Præstegaard, tog Borgerskab paa Handel og gav 4 Rdr.

1707. Svend Rasmussen Herskind, födt i Herskind.. Söfart.. gav 4 Rdr.

1709. Bartholomæus Skow, Borgersön... Söfart og Kornhandel... 4 Rdr. Peder Laasbye, födt her i Byen... Kjöbmandskab... 4 Rdr. Skipper Jens Arendal, födt i Arendal... Söfart.. 3 Rdr.

1710. Willum Hanssen Steenvinkel, födt i Skeen i Norge, agter sig af "Chirurgiæ og Bartscher Kunsten at ernære", gav 4 Rdr. Thöger Clemendsen Kjersgaard, födt i Sael i Hovelbierg Herred, Kjöbmandskab,

4 Rdr. Pali Sörensen Kjellerup, födt i Kjellerup i Lysgaard Herred, Smaahandel og Hestekjöb, 3 Rdr.

1713. Jens Olufsen Skjödstrup, födt i Skjödstrup, Handel og Söfart, 4 Rdr. Johan Frederich Foss, födt i Güstrov, agter at ernære sig som Podemester, gav 2 Rdr. 3 ℔.

1714. Povel Gregoriussen Baufein, Bartschersvend, födt i Kiöbenhavn, men siden Borgersön her i Aarhus, agter sig af Bartscher Kunst og Chirurgie at ernære, gav 4 Rdr. Sören Jensen Brogi, födt i Ebeltoft; Söfart, gav 6 Rdr.

1719. 27 Novbr. Claus Frees Hornemann, barnföd i Nestved, fich sit Borgerschab, agter sig af Kramboed Handel og anden borgerlig Næring at ernære, gav Borgerskabspenge 6 Rdr., og aflagde sin borgerlige Eed.

1720. 9 December. "Knud Nielsen Bech barnfödt paa Fæmöe ved Laaland fich sit Borgerschab aflagde sin borgerlige Eed, agter sig af Söfarten ved Seiglads at ernære. Gav Borgerskabspenge (med Seilet) 4 Rdr."

1722. Michel Olufsen, "Rottgitter", födt her i Byen; "Rotgitter" Haandværk, 2 Rdr.

1723. Skipper Michel Andersen Herskind, födt i Herskind; Söfart, 4 Rdr.

1725. 18 Juni. Sören Clausen Thrane, födt i Hornslet, gammel 44 Aar, vil ernære sig af Kjöbmandskab, gav 10 Rdr.

1726. Mads Wærn, födt i Aarhus, Farverie, gav 6 Rdr.

1727. Christen Jacobsen Kabel, födt ibid., 26 Aar gammel; Handel og Seilads.

1728. Jens Rasmussen Gjedding, födt i Aarhus; Skipper og borgerlig Næring. Niels Peiterssen Stub,

födt i Kirketerp Præstegaard, 42 Aar; Kjöbmandskab til Lands og Vands.

1730. Jörgen Nielsen Sikker, födt i Aarhus, 32 Aar; Kjöbmandskab til Lands og Vands. S. A. den 4 December. "Jens Jensen Snedicher, som hafde været Cuirassier i Kongl. Tjeneste fremviiste Kongens Pass den 1 Novbr. 1720, at hannem skal meddeles Borgerskab uden Betaling, aflagde sin borgerlig Eed agter sig af Snedker handværk at ernære". S. A. den 11 December toge 3 Consumtionsbetjente Borgerskab og agtede sig "som en Consumtionsbetjenter at ernære", den ene af dem vilde ernære sig som en "Consumtionsbetjenter og en Daglönner".

1731 bleve to andre Consumtionsbetiente Borgere, som ligeledes vilde nære sig som Consumtionsbetjente og Daglönnere. S. A. 19 November. Mads Pedersen Galthen, 32 Aar gammel, födt i Galthen i Galthen Herred, vil ernære sig af Vintapperi og Kjöbmandskab.

1734. Christen Sörensen Kjersgaard, födt i Sael, 30 Aar; Skipper. Christen Sörensen Blach, födt i Farre i Gjern Herred, 36 Aar; Skipper og Reder.

1736. 13 August. Mogens Blach, födt i Leerberg i Laurberg Sogn, 32 Aar; Kjöbmandskab. S. D. Peder Pedersen, födt her i Byen, 36 Aar; Tobakspinderi.

1738. Jacob Laursen Gjedding, födt her i Byen, 27 Aar; Kjöbmand. S. A. 22 December. Knud Johansen Conis, som den 8 December 1727 havde taget Borgerskab paa Hattemager-Haandværk, forlangte nu Borgerskab paa Kjöbmands-Handel og Tobakspinderi.

1740. Niels Mortensen Malling, födt i Malling; Söfart.

1741. 18 December. Peder Thyresen Böggild,

födt i Aas Kroe, 33 Aar, fremviste sit Pas fra Hr. Christ. Fischer paa Allinggaard, fik Borgerskab som Kjöbmand.

1742. Jens Nielsen Kjellerup, födt i Kjellerup i Hörup Sogn, 31 Aar; Hestekjöber.

1743. Olle Ollesen, Seilingsmand, födt i Uddevalle; Borgerskab som Skipper og Kjöbmand.

1744. 24 Februar. Johan Bernhardt Schmule, Kongl. beskikket Chirurgus, fremkom for Retten, begjerede sit Borgerskab; aflagde Ed; födt i Rostock; 32 Aar gammel. 16 November. Peder Kaarsberg, födt i Kjöbenhavn, 26 Aar gammel, tog Borgerskab som Kjöbmand.

1747. Mads Höstmark, födt i Urlev Præstegaard, 37 Aar, Kjöbmand.

1749. Sören Pallesen Kjellerup, 27 Aar, födt i Aarhus; Hestekjöber. Jacob Jessen, födt i Holsten, 36 Aar, fremviste Kongl. Bevilling af 17 November 1746, at være Bogbinder i Aarhus efter Johan Zimmermanns Död, og efter at han havde fremvist Andreas Zimmermann, Bogbinder i Horsens, som under 11 Aug. 1724 havde faaet Kongl. Bevilling paa det samme, hans Declaration, at han ikke vilde benytte dette Privilegium, blev der givet ham Borgerskab som Bogbinder. Jochum Christopher Bärens födt i .....; Herbergerer. Johan Friderich Berner, födt i Marnitz, 31 Aar gammel, begjerte Borgerskab som Chirurgus, fremviste sit Lærebrev af 1 Mai 1742 at have lært samme Profession i Bergen og Attest fra det Kgl. Amphitheatro anatomico chirurgico, dat. 26 October 1748, der indeholder: "at hand vel ikke aldeles efter Forordningen har kundet præstere allern. anbefalet Examen Publicum, men eftersom hand hafde nedsat sig her i Aarhuus og tilkjöbt sig et Privilegium, og foruden dette forpligtet sig i Eftertiden til alvor-

ligere Applicering paa sin science, saa var hand vel istand til at tractere Beenbrud, forretninger og Saar item Contusioner, hvorved ingen haarde Tilfælde befinder sig"; hvorpaa hans Begjæring blev consenteret og han aflagde sin borgerlig Eed. Jens Kjellerup den Yngre, födt i Kjellerup By, Horup Sogn, begjærede Borgerskab som Kjöbmand og Handelsmand, fremviste Magistratens Attest fra Wiborg, at han sit vundne Borgerskab haver opsagt og er entlediget, hvorpaa hans Begjæring blev tilladt og han aflagde sin borgerlig Eed.

1751. Frederich Jepsen Raae, födt i Österbösting i Smollerup Sogn, 29 Aar; Kjöbmand.

1752. Mandagen den 17 Januar. Welædle og Welbaarne Herr Commerce Raad Mogens Schow, föd her ibm og nu ... Aar gl., sisterede sig paa Aarhuus Raadstue for at vinde sit Borgerskab, som Kjöbmand, ifölge en afsagde Politie Rettes Dom paa bem[te] Aarhuus Raadstue den 7 Junj 1751. Aflagde derpaa sin Eed, hvorunder hand forbandt sig at opfylde alle de Pligter, som en Borger, efter Loven og andre Kongl. Anordninger, er paalagt at svare og forrette, saaviit hans Stand og Characteer er Convènabel. Lorentz Rasmussen Fangel, födt i Fangel Sogn i Fyen; Bager; lært i Odense. Peter Christian Asmussen, födt i Heininge i Sjelland, 30 Aar; Farver.

1755. Jens Andersen Agerup, födt i Aarhus, 34 Aar; Skipper. Jens Antonsen, 26 Aar, födt i Christiansand, vandt Borgerskab paa Gjörtler Professionen og liden Handel med smaae Kræmmerie at reise om med til Markeder. Foreviste sit Pas, dat. Vordingborg den 2 Juli 1755 at være fri fra Regimentet sammesteds under Hr. Greve Ahlefeldts Haand og Segl.

1757. Peder Herskind, födt her i Byen, 21 Aar gammel; Kjöbmand.

1759. Johan Frederich Jan*), 40 Aar, födt i Preusisk Pommern; Trykker paa Linned. Johan Simoni, födt i Aarhus; Seilmager.

1760. Daniel Simoni, födt i Fredericia, 39 Aar; liden Hus-Næring.

1761. Jens Andersen Smith, födt i Aarhus; Kjöbmandskab undtagen Alenkram.

1763. Jens Bröchner Feilberg, födt i Nibe; Farver.

1765. Jess Fester, födt i Brabrand Præstegaard, 28 Aar gammel; Kjöbmand. Frederich Christian Gulmann, födt i Rosenholms Skovhus, Skrædder.

1767. Niels Kjeldrup, födt i Aarhus, 27 Aar, Kjöbmandskab undtagen Alenkram. S. A. Thomas Pedersen Funder, födt i Funder Sogn, 36 Aar, smaat Kjöbmandskab undtagen Alenkram.

1769 den 8 Mai. "Hr. Marcus Galten, födt her i Aarhus, 29 Aar gammel, fik Borgerskab som Vinhandler og Kjöbmand med alle Varer undtagen Alenkram."

1770. Peder Jensen Frausing, födt paa Allinggaards Gods, 32 Aar, Skipper. Anders Jensen Agerup, födt i Aarhus, 26 Aar. Jacob Kjellerup, 25 Aar, födt i Aarhus, al Slags Handel, undtagen Alenkram, og Skipper Peder Raae, födt paa Hauborregaard i Haderup Sogn, Skipper og Kjöbmand, undtagen Alenkram.

1772. Jens Christensen Raae, 23 Aar, födt paa Houbrogaard i Hammerum Herred, Skipper.

1773. Christen Jensen Kjellerup, födt i Aarhus, 25 Aar, Kjöbmand og Skipper. Lars Larsen Kyssing födt i Kyssing, Skipper og Kjöbmand.

1775. Knud Nielsen Bech, födt i Aarhus, 25 Aar, Handel, undtagen Alenkram. Sr. Rasmus Holbeck, 29 Aar, födt i Træden Sogn, Handel uden Alenkram.

---

*) Stammefader til Familien Jahnsen.

1776. Anders Kaarsberg, födt i Aarhus, 27 Aar, Handel uden Alenkram. Peder Jensen Rögind, födt i Gjern, 52 Aar, Avlsmand. Rasmus Sörensen Faurschou, födt ved Faurschou, 36 Aar, Borgerskab som Tömmermand og med smaa Hus-Næring.

1778. Peder Laurentin, 26 Aar, födt i Kjerteminde, al Slags Handel, "ja endog Alenkram".

1779. Christen Kjellerup, födt i Aarhus, 23 Aar, Handel uden Alenkram.

1781. Poul Pedersen Frausing, 31 Aar, födt i Ans Kro, Handel og Alenkram.

1782. Hr. Thyrre Pedersen Böggild, födt i Aarhus, Handel og Alenkram. Laurs Thomasen Gjedding, Kjöbmand, Alenkram undtagen.

1784. Christian Christensen Raae, födt i Aarhus, Kjöbmand og Skipper, uden Alenkram.

1786. Jens Johansen, födt i Fyrstendömmet Glücksburg, Bogbinder.

1787. Jens Rögind, födt i Aarhus, 27 Aar gammel, "Skipper og Hus-Næring".

---

*) Siden 1727 findes ingen Vedtegning, over hvad man gav i Borgerskabspenge. Fra den 17 September 1787 er der hos Enhver vedföjet, hvad han vilde give til de Fattige om Aaret. En Smed lovede saaledes 24 ß, en Kjöbmand (Smaahandler) lovede 2 ꝑ; Hans Raae, (31 Aar) lovede aarlig 1 Rdr.

Ifölge Rescript 8 Marts 1793 blev bestemt, at for de ved Forordningen 16 December 1707 bestemte 6 Frihedsaar fra Byens Bestilling skulde fastsættes en Summa til Erstatning for Byen i det Tilfælde at Vedkommende flyttede bort inden 12 Aar vare forlöbne. Peder Pedersen Skiby, födt i Skiby, var den förste (25 Marts 1793), han lovede at give de Fattige 4 ꝑ, og Erstatnings-Summen blev ansat til 50 Rd.

Hans Clemensen Krysting, födt i Aarhuus, 32 Aar, tog 29 April 1793 Borgerskab som Skipper, han vilde kun udlove 24 ß, men Magistraten satte ham for 4 ꝑ til de Fattige. Erstatning for de 6 Friheds-Aar 90 Rdr.

1794. 18 August. Harboe Meulengracht, 27 Aar, tog Borgerskab paa Kjöbmandshandel, undtagen Alenkram, lovede 4 Rdr. aarlig til de Fattige. Erstatning for de 6 Aar 120 Rdr.

1787. "Peder Laursen Schmidt, 28 Aar, födt i Norup paa Söbygaards Gods hvorfra han har Friheds-Pas, dat. 29 April 1775 og desuden tillige er forsynet med Attest om sin præsterede Styrmands-Examen. begjært og tilstaaet Borgerskab som Skipper og Kjöbmand med alle Varer, Alenkram undtagen. Til de Fattige udlovet aarlig 3 ℔".

1791. Gotfried Simoni, födt i Aarhus, 29 Aar, Kleinsmed.

1793. Mathias Ræmisch, födt i Böhmen, 42 Aar, Vertshushold og Kjöbmandskab, uden Alenkram.

1794. Wulf Frederich Asmussen, födt i Aarhus, 32 Aar, Farver.

1795. Daniel Lauritzen Guldmann, födt i Aarhus, 31 Aar, Kleinsmedmester. Laurs Danielsen Guldmann, födt paa Palstrup Gods, 47 Aar, Handel undtagen Alenkram.

1798. Peder Andersen Grarup, födt i Brande (Pinneberg?), 38 Aar, Tobakspinder.

1799. Peder Jensen Agerup, födt i Aarhus, 30 Aar, Skipper.

1801. Peder Funder, födt i Aarhus, 28 Aar, Handel uden Alenkram. Til de Fattige 4 Rdr., ansat efter Rescript 8 Marts 1793 til 80 Rdr.

1803. Peder Hertz, födt i Aarhus, 40 Aar, forhen Borger i Randers, Skipper. Mogens Larsen Guldmann, födt i Aarhus, 28 Aar, Rebslager.

1805. Ignatius Appelt, födt i Böhmisch Kömnitz, 30 Aar, Kjöbmand.

1806. Nis Jörgensen Mussmann, födt i Haderslev, 25 Aar.

1807. Carl Gottlob Schwedler, födt i "Zeulentzig" i Preusen, 27 Aar.

D. d. Sören Jensen Schmit, 28 Aar, 4 Rdr. . . 120 Rd.

S. A. 25 August. Rasmus Malling, 27 Aar, 4 Rdr. . . 120 Rdr. for de 6 Aar.

1818. 4 Mai tog Mouritz Chr. Raae Borgerskab som Skipper og blev ikke ansat efter Rescript 8 Marts 1793, ei heller nogen af de Efterfölgende.